Debreceni Egyetem
Nyelvtudományi Doktori Program

Doktori (PhD) értekezés

Hoffmann Zsuzsa

Nyelvi kapcsolatok a globális kommunikáció korában: az angol és a nemzetközi szókölcsönzés

Témavezető:
Hollósy Béla

Debrecen, 2008

Én, Hoffmann Zsuzsa felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be, és azt nem utasították el.

„Language contact is the rule, not the exception"
(VAN COETSEM 2000: 32)

„Language change is inevitable, continuous, universal and multidirectional. Languages do not get better or worse when they change. They just change"
(CRYSTAL 2004: 130)

„The year 2000 marked the end of a linguistic revolution. The new century must deal with its consequences"
(CRYSTAL 2004: 1)

1. Bevezetés

Dolgozatom célja a nyelvi kölcsönzés, szűkebben a szókölcsönzés vizsgálata szociolingvisztikai szempontból. A kölcsönzésnek a nyelvhasználók, a társadalom szemszögéből való elemzése meglehetősen újfajta megközelítés, hiszen az erre vonatkozó korábbi elméletek kizárólag a történeti és a kontaktusnyelvészet keretében születtek, és ezáltal kevésbé koncentráltak a nyelvhasználat e téren megkerülhetetlen szerepére. Munkámban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a mai szóközvetítésben milyen szerepet játszik az angol, mely napjaink lingua francájának tekinthető. Ehhez azt vizsgálom, hogy az angol nyelv milyen módon ad, illetve fogad be elemeket nemzetközi szinten.

A fenti probléma vizsgálatában kiindulópontom az volt, hogy az egyes nyelvek ma a globális nyelvrendszer részeként léteznek, ami igen jelentős hatást gyakorol a nyelvek életére: rendszerére és változására, és ennek megfelelően újraformálja a nyelvi érintkezések hagyományos típusait is. Ezért elméleti szempontból munkám egyik legfontosabb célja az volt, hogy választ keressen arra: az e kérdéskörök leírására régebben–újabban született elméletek mennyire érvényesek a mai globális nyelvrendszer körülményei között. Ennek során meg kellett keresnem ezeknek az elméleteknek a gyenge pontjait, amelyek ebben az új nyelvi helyzetben különösen érzékennyé, gyakran pedig tarthatatlanná váltak, de igyekeztem megragadni az egyes teóriák ma is érvényes, előremutató elemeit is. Dolgozatom elméleti megalapozására két nagy témakörben volt szükség: egyrészt vizsgálnom kellett az angol nyelvnek a mai globális nyelvrendszerben be-

töltött szerepét, másrészt pedig a nyelvi kapcsolatokat, különösképpen a szókölcsönzést leíró elméleteket.

Az angol nyelv szerepének, súlyának növekedése a 20. század geolingvisztikai történéseinek minden bizonnyal legfontosabb folyamata volt, és az ma is. Az angol nyelv helyzetének felméréséhez a világ mai nyelvi viszonyait legadekvátabban leíró modell megtalálására volt szükség, ez azonban azért nehéz probléma, mert ennek hagyományos értelemben vett szociolingvisztikai és pszicholingvisztikai aspektusai ugyanúgy vannak, mint tágabban vett nyelvpolitikai összetevői, amelyeknek fontos jellemzője a nyelvek presztízsviszonyainak alakulása. A presztízsviszonyok változásának problematikája egyúttal azt is felveti, hogy történeti perspektívát kell érvényesítenünk, akár pedig akkor, amikor a mai helyzet kialakulására, előzményeire vagyunk tekintettel, akár akkor, amikor a jövő távlatait próbáljuk meg előrevetíteni. Márpedig a nyelvi viszonyok leírását semmiképpen sem adhatjuk meg csupán az adott helyzet taxonomikus vázolásával, számbavételével, hanem működésében, azaz folyamatos változásában, dinamizmusában kell tekintenünk erre a szituációra. Ugyanakkor ilyen körülmények között nem mellőzhető a nyelvek iránti felelősség sem (mind az egyszerű nyelvhasználóé, mind a nyelvészé), hiszen akár tudatosul bennünk, akár nem, de a globális világrendszerben az ezt érintő cselekvések, a gazdaság, a kultúra, a kommunikáció történései közvetve–közvetlenül érintik a globális nyelvi rendszert is.

A mai világ nyelvi képét s benne az angol nyelv szerepét legújabban ABRAM DE SWAAN jellemezte újfajta szemléletű, az emberek nyelvi érdekviszonyait előtérbe állító közgazdasági, szociológiai, politológiai indíttatású geolingvisztikai–nyelvpolitikai keretben. Ennek szemléletmódja, fogalomkészlete mutatkozott számomra legmegfelelőbbnek ahhoz, hogy segítségével az angolnak a nyelvi kapcsolatokban, különösképpen pedig a nemzetközi szókölcsönzésben betöltött szerepét felmérjem. Feladatul tűztem ki azt is, hogy DE SWAAN elméletének működőképességét konkrét nyelvi anyagra vonatkoztatva is megvizsgáljam.

A fenti témakörhöz hasonló alapossággal és kritikai viszonyulással kívántam áttekinteni a nyelvi kapcsolatok tárgyalására létrehozott legújabb elméleteket is, előtérbe állítva a lexikai transzfer jelenségét. A célom e téren leginkább az volt, hogy a lexikális szinten megmutatkozó kölcsönhatások általános elméleti modelljeit komplex módon újragondoljam, s lehetőség szerint egyes pontokon továbbfejlesszem. Vannak ugyanis olyan elméletek, amelyek a tisztán nyelvi körülményekre figyelnek (hogyan definiálhatjuk a transzfer fogalmát, melyek a fajtái stb.), mások inkább szociolingvisztikai vagy pszicholingvisztikai körülményeket hangsúlyoznak, azaz a transzfer társadalmi vagy kognitív körülményeire helyeznek nagyobb hangsúlyt. Léteznek emel-

lett olyan elméletek is, amelyek viszont a nyelvpolitikai körülményekre koncentrálnak. A nyelvi kapcsolatokat vizsgáló elméletek tehát egy-egy konkrét aspektusból elemzik a transzferjelenségeket, ezek összefüggésrendszerével azonban alig foglalkoznak. Dolgozatomban arra törekszem, hogy az egyes megközelítéseket a maguk komplexitásában kezeljem, és ezáltal új megvilágításba helyezzem a transzfer egészét és részleteit egyaránt. Mivel mindemellett – ahogyan fent már jeleztem – a szociolingvisztikai szempontot kívántam e kérdés tárgyalásában előtérbe állítani, figyelembe kellett azt is vennem, hogy a mai társadalom által felhasznált nyelvi technológiák hogyan hatnak az egyes nyelvekre, mennyiben teremtenek új feltételeket a nyelvi működésben, különösképpen pedig a nyelvi kölcsönhatások terén. Mindez pedig azt jelenti, hogy ebben a helyzetben nyelvészeti szempontból újra kell fogalmaznunk a nyelvi kapcsolatok, a nyelvi kölcsönhatás fogalmát, mivel maga a fogalom is olyan, amely ilyen globális formájában korábban soha nem létezett.

A fentiekben említett két nagyobb témakört – az angol nyelv helyzetét a globális nyelvrendszerben és a nyelvi kapcsolatok kérdését –, amelyet értekezésem első két fejezetében tárgyalok, nem csupán elméleti szinten kívántam megragadni, hanem konkrét nyelvi konstellációk ábrázolásán keresztül is. Ezért dolgozatomba két terjedelmesebb esettanulmányt is beiktattam. Az egyikben azt mutattam be, hogy az Európai Unió összetett nyelvi helyzetében milyen szerepet játszik az angol nyelv, és milyen konfliktusok jellemzik az Unió nyelveinek viszonyát. Ettől nem független az a másik esettanulmány, amelyben a többnyelvű Svájc nyelvi helyzetét vizsgáltam meg, mivel ezt nyelvpolitikai–geolingvisztikai tekintetben megítélésem szerint Európa nyelvi modelljének is tarthatjuk. Elemzésemben arra helyeztem a hangsúlyt, hogy bemutassam: a hagyományosan soknyelvű nyelvi szituációt (a diglosszia és a kétnyelvűség együttes jelenlétét) hogyan változtatja meg a nemzetközi angol megjelenése.

Dolgozatom legterjedelmesebb, ötödik fejezetében a fenti elméleti megközelítéseket empirikus vizsgálatokkal egészítettem ki, amelynek célja az volt, hogy konkrét nyelvi anyagon mutassam be a nyelvek közötti lexikális transzfereknek a legutóbbi évtizedekben megmutatkozó jellegzetességeit. A globális nyelvrendszer kialakulása a nyelvi kölcsönhatások felerősödésével jár együtt, amely sokféle nyelvi részrendszerben megmutatkozik. Ezek közül azért választottam a szókincsben zajló folyamatok elemzését, mert a nyelvnek éppen ez a területe jelzi legmarkánsabban a nyelvi kapcsolatok módosulását. Mivel vizsgálatomba minél több nyelvet és minél bővebb szókincset szerettem volna bevonni, a lexikális transzfer esetei közül csak a szókölcsönzés magvát adó közvetlen kölcsönzéseket elemeztem, amit ennek a rétegnek a fontosságán túl az is indokol, hogy e téren támaszkodhattam a legmegbízhatóbb forrásokra.

A szóátvételek vizsgálatát négy átvevő nyelvre vonatkozóan végeztem el. Középpontba az angolt állítottam, amelyet mind átvevő, mind átadó nyelvként tüzetesen elemeztem. Az angol mint a globális nyelvrendszer csúcsán álló nyelv ugyanis igen sok nyelvből bőségesen vesz át lexikális elemeket, a sajátjai mellett ezek jó részét más nyelvek felé is továbbítja, azaz fontos nemzetközi közvetítő szerepet játszik. A vizsgálatba az angolon kívül bevontam a spanyolt, amely globális szempontból szintén fontos nyelvnek számít, a németet, amelynek a nemzetközi súlya valamelyest visszaszorulóban van, és a magyart, amely amellett, hogy az anyanyelvem, a világban közepes méretű nyelvnek számít, s az előzőektől genetikai és tipológiai jellegében is eltér.

Az egyes nyelvek újabb jövevényszavait érintő vizsgálatokban tekintettel voltam a szavak forrásnyelvére, az átvett szavak szemantikai csoportjaira, szófaji megoszlására és az integrálódás mértékére. Az általam átvizsgált mintegy 5200 szó e szempontok szerinti feldolgozása révén nemcsak az egyes jelenségek leírására törekedtem, hanem igyekeztem a mögöttük húzódó okokat is minél alaposabban felderíteni. Ezt annak reményében tettem, hogy az elemzés útján a lexikális transzferről nemcsak a maga konkrétságában kaphatunk újabb ismereteket, hanem az általános tanulságok révén maguk az alapul vett elméletek is gazdagíthatók lesznek.

Értekezésemet doktori ösztöndíjasként a Debreceni Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájának angol nyelvészeti alprogramja keretében készítettem el. A dolgozatom elkészítésében nyújtott segítségéért elsősorban témavezetőmnek, Hollósy Bélának szeretnék köszönetet mondani. Köszönet illeti Szépe Györgyöt is, aki a készülés fázisában elolvasta a dolgozat akkori változatát, és a folytatásra vonatkozóan igen hasznos tanácsokat adott. Szeretném megköszönni Ódor László segítségét is, akivel személyes tapasztalatcserére nyílt módom a svájci nyelvi helyzetről, és aki olyan munkáit is rendelkezésemre bocsátotta, amelyekhez másféleképpen nem tudtam volna hozzájutni.

Három éves egyetemi doktori ösztöndíjas időm alatt egyéves svájci kutatói ösztöndíjat nyertem el, amely rendkívül hasznosnak és termékenynek bizonyult számomra. Köszönöm Harald Burger professzor (Zürichi Egyetem) segítségét, aki egyéves kutatói ösztöndíjam alatt fogadótanárom volt, valamint Angelika Linke professzor asszony (szintén Zürichi Egyetem) hasznos megjegyzéseit, segítő kommentárjait. Sokat segítettek Irma Taavitsainen professzor asszonynak (Helsinki Egyetem) a témához kapcsolódó építő jellegű gondolatai, tanácsai, valamint számomra elküldött cikkei.

Személyes levelezésünkben számos kérdésemre választ adott, valamint más problémákra is rávilágított Konrad Ehlich professzor (Ludwig-Maximilians-Universität, München), valamint Markus Bieswanger tudományos asszisztens (Johann-Wolfgang-Goethe-Universität, Frankfurt), ezért mindkettőjük segítségét köszönöm. Hálás vagyok ezen kívül Mark Davies professzornak is (Brigham Young University), aki a Times Corpus legújabb változatát nemcsak rendelkezésemre bocsátotta, hanem az általam vizsgált nagy mennyiségű anyagot speciális elemzésnek vetette alá a korpuszban.

Debrecen, 2008. augusztus 31.

2. Az angol mint globális nyelv

2.1. Adatok, általános kérdések

Nemcsak a nyelvészetben, hanem a mindennapi beszélgetésekben is közhelynek számít, hogy az angol napjaink világnyelve. LEITNER (1992: 179) a többközpontú nyelvek között is különleges státuszúnak nevezi, mert jelenleg a különböző anyanyelvű emberek közti kommunikáció fő nyelve a világban. Habár beszélőinek számát nézve nem ez az emberiségnek, de még az Európai Uniónak sem a legnagyobb nyelve, mégsem tagadhatjuk a jelenlegi nemzetközi kommunikációban betöltött központi szerepét sem globális értelemben, sem pedig Európában. Nagy jelentőségét az a tény is alátámasztja, hogy a világban nagyobb számú idegen nyelvi beszélővel rendelkezik (vagyis olyanokkal, akiknek nem angol az anyanyelve, hanem idegen nyelvként tanulták meg), mint anyanyelvi beszélővel (TRUDGILL 2001: 27). A különböző forrásokban erre vonatkozóan megadott adatok azonban erősen különböznek egymástól. DAVID CRYSTAL szerint 427 millió olyan ember él a világon, akinek az angol az anyanyelve (bár közismert, hogy az „anyanyelv" fogalmának meghatározása is problémákba ütközik) (vö. SIGUAN 2001: 126), míg PETER TRUDGILL ugyanezt a mutatót alacsonyabbra becsüli: ő 300 millió angol anyanyelvűvel számol (TRUDGILL 2001: 27). Ezzel szemben CSERESNYÉSI az általa megbízhatónak tartott CIA Factbook 2000. évi adataira támaszkodik, mely szerint a Földön mintegy 340 millió ember angol anyanyelvű (CSERESNYÉSI 2004: 132).

Ennél is nehezebb feladatnak bizonyul az angolt mint idegen nyelvet beszélők számának a megállapítása, hiszen nincsenek (és nem is lehetnek) pontos kritériumok arra, hogy ki számít egy nyelv idegen nyelvi beszélőjének. Emögött nemcsak az egyéni megítélések különbözősége rejlik, hanem az egyes kultúrák pragmatikai különbségeivel is magyarázhatók az eltérő vélemények. Köztudott például, hogy míg a japán kultúrában az egyik alapvető érdem a szerénység, önmaguk érdemeinek csökkentése, az angolszász országok átlagos lakója sokkal erősebb (a mi felfogásunk szerint néha talán már túlzottnak is mondható) önértékeléssel rendelkezik. Így könnyen előfordulhat, hogy egy japán és egy amerikai beszélő közül, aki ugyanazt az idegen nyelvet tanulja (például franciát vagy spanyolt), és objektíven mérve ugyanazon a középhaladó szinten áll, a japán azt fogja állítani, hogy minimálisan vagy akár egyáltalán nem bírja az adott nyelvet, míg az amerikai tanuló meglehetősen jónak vagy haladónak ítéli meg saját nyelvtudását. Mivel azonban ezek egyértelműen pszichológiai tényezők, nem kívánok további elemzésükbe bocsátkozni. A CIA Factbook 2000. évi adatai szerint idegen nyelvként mintegy 160–180 millióan beszélik az angolt, így ezt az adatot összeadva az anyanyelvi beszélők számával, körülbelül félmilliárdra (500–520 millió) tehető azoknak a száma, akik az

angolt valamilyen formában beszélik (CSERESNYÉSI 2004: 132). GRADDOL (2006: 14) ennél sokkal nagyobb számról beszél: véleménye szerint az elkövetkező 10–15 évben a kétmilliárdos csúcsot is elérheti az angolul valamilyen formában beszélők száma.

Az Európai Unió nyelvi helyzetéről egy későbbi fejezetben kívánok szólni, most azonban bővítsük a perspektívát, és koncentráljunk az angolnak a világban betöltött szerepére! Az angol jelenleg a világ 45 országában hivatalos (pl. Nagy-Britannia) vagy félhivatalos (pl. Írország, Málta) nyelv, ezt a francia követi, melynek 30 országban hasonló státusza, valamint a spanyolnak, amely 26 országban (SIGUAN 2001: 126). CSERESNYÉSI adatai itt is kissé eltérnek SIGUANétól: ő 50 olyan államról beszél, ahol az angol államnyelv, sőt ezeknek a listáját is megadja (CSERESNYÉSI 2004: 142), CYRSTAL (2003: 6) pedig mintegy 70-re teszi azon országok számát, ahol az angol valamilyen módon hivatalos nyelv. Az adatok eltérése itt azzal magyarázható, hogy a hivatalos, félhivatalos, illetve államnyelvek definiálását tekintve sem egyezik szakirodalom, sőt, ezek a kategóriák sem minden nyelvi szituációra használhatók. (Elegendő itt például a későbbiekben részletesen bemutatandó svájci helyzet sajátosságára gondolnunk, ahol az „államnyelv" nem is értelmezhető fogalom, mivel Svájccal kapcsolatban csupán „hivatalos" és „nemzeti" nyelvekről szokás beszélni.) Érdemes azonban azt is szem előtt tartanunk, hogy míg az angol az említett országok nagy részében csak egy a hivatalos nyelvek közül, a spanyol például a 26 közül szinte mindegyik országnak az egyetlen hivatalos nyelve. Ez a különbség az eltérő történelmi múltra vezethető vissza.

2.2. Az angol jelenléte a világ különböző területein

2.2.1. TRUDGILL modellje

TRUDGILL három csoportba sorolja az angolt használó országokat: ahol első (pl. Nagy-Britannia), második, illetve ahol idegen nyelvként beszélik. Második nyelvként kétféle módon lehet jelen az angol az egyes országokban: egyrészt olyan többnyelvű országokban, ahol az angol belső kommunikációs nyelvként szolgál (pl. Indiában), másrészt pedig olyan nem többnyelvűekben, ahol ugyan nem szükséges belső lingua franca használata, mégis elterjedt az angol (pl. Kuwaitban). Idegen nyelvként ezzel szemben olyan országokban használatos, ahol nem belső, hanem nemzetközi lingua francaként funkcionál (TRUDGILL 2001: 29–32). A dolgozatomban ilyen szempontból részletesen vizsgált ország, Svájc is ebbe a kategóriába tartozik, bár a helyzete kissé problematikus, mivel itt – mint azt alább majd részletesebben is elemzem – az angol egyre gyakrabban szolgál nemcsak nemzetközi lingua francaként, hanem a belső kommunikáció nyelveként is. Így tehát azt mondhatjuk, hogy ezek a kategóriák sem

teljesen stabilak, hanem Svájc megindult a legutóbbi csoportból a középsőbe vezető úton, vagyis azon többnyelvű országok modellje felé tart, ahol az angol az egyes nyelvi csoportok közti kommunikáció eszköze. Ám ha alaposabban megvizsgáljuk a problémát, láthatjuk, hogy már a csoport elnevezése miatt is nehezen sorolható ide Svájc, hiszen azt semmiképpen nem állíthatjuk róla, hogy az angol második nyelvként lenne jelen az országban.

2.2.2. PHILLIPSON modellje

PHILLIPSON kissé más terminológiával dolgozik: ő elsősorban a domináns angol nyelvű országokat különíti el a „periféria-angol" országoktól. Az előbbi csoportba az USA, Kanada, Nagy-Britannia, Ausztrália és Új-Zéland tartoznak. Ezekről azonban nem lehet egyértelműen azt állítani, hogy bennük az angol államnyelv lenne, hiszen például az Egyesült Államok alkotmányában nincs szó semmilyen hivatalos nyelvről sem – bár 27 állam saját alkotmánya az angolt hivatalos nyelvnek nyilvánítja. Az USA három államában pedig az angolon kívül van egyéb hivatalos nyelv is: Lousianában a francia, Hawaiiban a hawaii és Új-Mexikóban a spanyol (http://www.englishfirst.org/efstates.htm). PHILLIPSON a periféria-angol országokat – TRUDGILLhoz hasonlóan – két csoportra osztja, ám a történelmi szempontot erősebben figyelembe veszi. Az angolt mint nemzetközi közvetítő nyelvet használó országokat (pl. Japán vagy a skandináv államok) azokkal állítja szembe, amelyekben a gyarmati múlt következményeként tölt be az angol országon belüli kommunikációs funkciókat is (pl. India, Nigéria) (PHILLIPSON 1996: 17). Ez utóbbi csoportban a nyelvoktatás szempontjából *angol mint második nyelv*ről (*English as a second language*) beszélhetünk, hiszen bár az angol nem nemzeti nyelv, mégis széles körben használatos az országban, például a kormányzásban, a felsőoktatásban. Amennyiben azonban az angol nem domináns nyelv egy országban, és nem is eszköze a kormányzásnak, oktatásnak stb., csupán az iskolákban tanítják, az *angol mint idegen nyelv* (*English as a foreign languge*) terminus használatos (i. m. 24). Mint ahogyan már TRUDGILL felosztása szerint Svájc példáján is láthattuk, a kettő közötti határ nem mindig stabil, így például a skandináv országok is egyre inkább az angol mint idegen nyelv-modell helyett az angol mint második nyelv-modell felé haladnak, hiszen itt egyre nő az élet azon területeinek száma, ahol az angol egyre fokozottabban van jelen. A skandináv példa az egyik nagy globális tendenciát mutatja: azt, hogy az angol kiszorít más nyelveket, Dániában és Svédországban ugyanis például korábban a német nyelvnek a mainál jóval nagyobb súlya volt. Ettől eltérő folyamat zajlik bizonyos volt gyarmati országokban, ahol nem kiszorításról beszélhetünk, hanem sokkal inkább arról, hogy az angol más nyelveket helyettesít. Ghánában például a nyugati típusú oktatásban részesülő afrikaiak között egyre elterjedtebb az angol használata, még otthon is – a nyelv tehát itt egyértelműen státusszimbólum (i. m. 25, 27).

2.2.3. KACHRU modellje

Az angol nyelv globális terjedését vizsgáló nyelvészek elképzelései közül talán az egyesült államokbeli nyelvész, BRAJ KACHRU 3 körös modellje terjedt el legszélesebb körben. Ő az angol terjedését három koncentrikus körrel modellálja, melyek közül a belső körbe tartozó országokban az angol hagyományosan, elsődleges nyelvként van jelen (ilyenek például Nagy-Britannia vagy Ausztrália); a külső körbe azok az országok tartoznak, amelyekben többnyelvű környezetben az angol fontos másodlagos szerepet játszik (mint például India vagy Szingapúr, illetve a hivatalosan kétnyelvű területek, mint Wales vagy Gibraltár); míg a legkülső, ún. növekvő kör országaiban csupán felismerik az angol nyelv nemzetközi fontosságát, és azt idegen nyelvként tanítják, de ezekben nem rendelkezik semmiféle hivatalos státusszal (CRYSTAL 2003: 60). Ezen utolsó kategóriába sorolható az európai országok döntő többsége (így Svájc is), hiszen ezekben az angol már elterjedt nemzetközi kommunikációs eszköz. Az angol jelenleg betöltött vezető globális szerepe valójában a külső és a növekvő körrel függ össze. Ez azt jelenti, hogy egyre több olyan ország használja az angolt a nemzetközi kommunikáció eszközeként, ahol nem tölt be hivatalos státuszt. Továbbá a külső kör jelentősége is egyértelmű, mivel azon országok száma is nő, ahol a nemzetközi szerepen kívül (amely a legkülső, növekvő körhöz kapcsolható) az angol a belső kommunikáció nyelveként is funkcionál, és bizonyos területeken átveszi ezt a szerepet a nemzeti nyelvtől. Svájcban is így van ez, hiszen nem csupán az egyes nyelvi csoportok közti kommunikáció egyik fő nyelve az angol, hanem a felsőoktatásban, a tudományban vagy a bankszakmában is egyre inkább azzá válik. Másképpen fogalmazva ez annyit tesz, hogy egyre több országban az angolra sokkal inkább mint második nyelvre tekinthetünk, és nem mint idegen nyelvre.

Voltaképpen KACHRU inkább csak a terminológiájában tér el TRUDGILL és PHILLIPSON felosztásától, hiszen mindhárom megközelítés hasonló alapokra támaszkodik. A koncentrikus körök modellje talán közelebb áll TRUDGILL felfogásához, ahol a belső körnek az angolt első nyelvként beszélő országok feleltethetők meg, a külsőnek a második nyelvként beszélők, a növekvő körnek pedig az angolt mint idegen nyelvet beszélő országok. Az egyes megközelítések között a legfontosabb különbség az, hogy KACHRU nagyobb hangsúlyt helyez a külső és a növekvő kör országaira, és kevésbé érdekli őt a belső kör országainak nyelvi helyzete. Mindezt azzal támasztja alá, hogy semmi nem indokolja, hogy azokra az országokra felsőbbrendűként tekintsünk, ahol az angolt első nyelvként beszélik, és a normákat – és ebből adódóan szerinte a standardot – sem ezeknek az országoknak kell többé meghatározniuk. Ehelyett a nyelv legerőteljesebb fejlődését éppen a külső és a növekvő kör országaiban figyelhetjük meg, hiszen KACHRU azt a nézetet képviseli, hogy az angol azoké, akik használják, és ez nem csu-

pán a belső kör országainak lakóira igaz (SCHNEIDER 2003: 237). Mindennek személyes oka is érthető, hiszen ő maga indiai származású amerikai, India pedig a külső kör egyik tipikus országa. Így az angol fő funkciója is megváltozik. Míg korábban elsősorban a belső kör anyanyelvi beszélőinek kommunikációs eszközeként szolgált, ma egyre inkább áttevődik ez a nem anyanyelvi beszélőkre, vagyis a külső és a növekvő körökre. Ez a fajta eltolódás egyedülálló a világban, és egyre inkább azt mutatja, hogy az angol lingua francaként a nem anyanyelvi beszélők kezébe kerül át (KACHRU 1996: 909).

GRADDOL (2006: 110) szerint a globalizált világban egyenesen nincs értelme az *angolt második nyelvként beszélők* fogalomnak (vagyis amely terminus azokra vonatkozik, akik saját országukon belül kommunikáció médiumként használják). Véleménye szerint sokkal inkább aszerint módosítható KACHRU modellje, hogy ki milyen szinten beszéli az angolt. Így megkülönböztet a belső körön (vagyis az anyanyelvi beszélők csoportján) kívül egy magasabb és egy alacsonyabb nyelvtudással rendelkező csoportot (amelyek a középső, illetve a külső koncentrikus körökbe helyezhetők el). Azt állítja tehát, hogy a globális angol megjelenése folytán az *anyanyelvi beszélő*, *második* és *idegen nyelvként beszélők* fogalmait újra kellene gondolni és definiálni.

CENOZ és JESSNER arra is rávilágít, hogy KACHRU háromszintű modellje nem csupán az angol helyzetét vizsgálja, hanem a közte és más nyelvek közötti kapcsolatra is enged szocio- és pszicholingvisztikai következtetéseket tenni, elsősorban a külső és a növekvő kör országaira vonatkozóan. Véleményük szerint a szociolingvisztika szempontjából fontos lehet, hogy az angol lingua francaként való túlzott elterjedése fenyegetheti az anyanyelvek hagyományos szerepét (bár meglátásom szerint minden bizonnyal ez talán túlzott aggodalom), valamint az a körülmény sem hanyagolható el, hogy a nyelvi kapcsolatok következményeként nem-anyanyelvi változatok is kifejlődtek, mint például az indiai vagy a nigériai angol. Az angol nagyfokú terjedésének egyik pszicholingvisztikai következménye pedig az, hogy ma már sokan nemcsak második, harmadik stb. idegen nyelvként tanulják, hanem egyre gyakoribb az is, hogy az angol az egyén többnyelvű repertoárjának a részét képezi (CENOZ–JESSNER 2000: VII).

Szintén ehhez a gondolatkörhöz kapcsolódik BUSSE (2007: 161) azon megjegyzése, miszerint KACHRU modellje kapcsán felmerül az a probléma is, hogy az angol mint többközpontú nyelv többféle normával is rendelkezik. Az egyes normák egymástól függetlenül alakulnak ki, így beszélhetünk brit, amerikai, ausztrál stb. normákról azokban az országokban, ahol első nyelv az angol. Az angolt második nyelvként használó országokban is egymástól külön fejlődnek, folyamatosan változnak az egyes normák (pl. nigériai, indiai, jamaikai angol), a helyi nyelvi kölcsönhatásoktól erősen befolyásolva. A szociolingvisztikai kutatások

ezzel a két típusú normával már korábban is foglalkoztak, ám újszerű dolog olyan normákról beszélni – ahogyan azt BUSSE teszi –, amelyek azokban az országokban alakulnak ki, ahol az angol idegen nyelvként van csupán jelen (mint például Magyarországon). BUSSE ezt is külön normának tekinti, amely természetszerűen még erősebben függ az adott helyi anyanyelvi normáktól, mint az angol mint második nyelvi paradigma esetében. A kérdést továbbgondolva BUSSE azt is felveti, hogy vajon elképzelhető-e, hogy az angolnak mint lingua francának is saját normája alakuljon ki. (Az angolról mint lingua francáról részletesebben a következő pontban szólok.) Amennyiben ugyanis beszélői nagyobb toleranciával rendelkeznek a hibákkal szemben (márpedig úgy tűnik, hogy igen), akkor akár új nemzetközi normája is kialakulhat. Erre a kérdésre azonban nem ad konkrét választ, ám elképzelhetőnek tartja a jelen tendenciák alapján. WIDDOWSON (1997: 139) ezzel szemben úgy véli, hogy a nemzetközi angol nem rendelkezik saját normákkal, kodifikált szabályrendszerrel, mivel szerinte csak virtuális nyelvként létezik.

CRYSTAL (1999: 15) a fenti modellek kritikájaként felhívja arra a figyelmet, hogy nem tekinthetünk az egyes körök vagy csoportok határaira úgy, mint merev választóvonalakra, hiszen újfajta jelenségként megjelent az angol mint idegen (vagy második) nyelv anyanyelvként való használata. Ez a látszólagos paradoxon csakugyan létezik, például olyan gyerekek anyanyelvét vizsgálva, akiknek mindkét szülője más (nem angol) anyanyelvű, de egymás között, így a gyerekhez is, angolul beszélnek (vagyis ez a családi lingua franca). Így a gyerek anyanyelveként egy olyan sajátos változatot sajátít el, amit szüleitől nem első nyelvként hall, neki azonban már az első nyelve lesz.

MANFRED GÖRLACH (1999: 9) a fent részletezett három paradigmán kívül egy negyediket is feltételez: véleménye szerint az angolról nem csupán mint első, második és idegen nyelvről beszélhetünk, hanem mint második dialektusról is (*English as a second dialect*). Ezzel a helyzettel olyan esetekben találkozhatunk, ahol az angolnak egy alacsony és egy magas presztízsű változata él egymás mellett, különböző funkciókat betöltve. Így például Jamaikában, ahol a kreol (vagy egyesek szerint standardnak számító) jamaikai angol közönséges, a standard brit angol pedig emelkedett változatként van jelen. Ez valójában nem jelent mást, mint a diglosszia klasszikus esetét.

2.3. Az angol mint lingua franca

2.3.1. Terminológiai kérdések

Már csupán a fenti adatok alapján ítélve sem lehet kétséges, hogy az angol napjainkban valamiféle központi szerepet tölt be a világ nyelveinek palettáján. Jelenlegi státuszát kü-

lönféle terminusokkal lehet leírni: a köznapi nyelvhasználatban leginkább a *világnyelv* megnevezés él, míg a nyelvészek között a helyzetére vonatkozóan a legelterjedtebb terminus a *lingua franca*. RONALD WARDHAUGH egyik bevezető munkájában a következő definíciót adja, egy 1953-as UNESCO-közlemény alapján: „A lingua franca olyan nyelv, amelyet eltérő anyanyelvű emberek használnak szokásszerűen, hogy megkönnyítsék az egymás közötti kommunikációt" (WARDHAUGH 1995: 54). A kifejezés eredeti jelentése ('a frankok nyelve') arra utal, hogy a keresztes hadjáratok idején a mediterrán térségben egy újlatin alapú keveréknyelv szolgált a kommunikáció általános médiumaként az egyes népcsoportok között. Később jelentése kiterjedt olyan kiegészítő nyelv megnevezésére is, amelyet speciális célra használnak (MACKEY 2001: 5). Maga a kifejezés eredete sem állapítható meg biztosan: mások szerint az arab *lisan-al-farang* kifejezésre vezethető vissza, ami eredetileg az olasz nyelvre vonatkozott, hiszen a mediterrán térségben ez volt a kereskedelem közös nyelve (KACHRU 1996: 906).

A lingua franca részleges szinonimájának tekinthető a *kapcsolatnyelv* (*Kontaktsprache*), mely egy olyan nyelvi variánst jelöl, amely többnyelvű kontextusban, különböző anyanyelvű beszélők között használatos segédnyelvként, és a kapcsolat hatására bizonyos, a kontaktuson alapuló nyelvi jelenségeket (pl. interferencia, nyelvi alkalmazkodás) is felmutat (BERRUTO 2001: 71).

CSERESNYÉSI a *világnyelv* fogalmát egyszerűen, de mégis jól érthetően a következőképpen adja meg: „a legtöbb beszélővel rendelkező, az egész világon elterjedt, nagy presztízsű nyelvek" tartoznak ide (2004: 144). Más, hasonló jelentésű megnevezések a *globális nyelv, kereskedelmi nyelv* vagy a *nemzetközi nyelv*. A *nemzetközi nyelv* fogalmára MCARTHUR (1999: 398) a következő definíciót adja: „The English languge, usually in its standard form, either when used, taught or studied as a lingua franca throughout the world, or when taken as a whole and used in contrast with *American English*, *British English*, *South African English* etc." ('Az angol nyelv, általában standard formájában, vagy lingua francaként használva, tanítva vagy tanulva világszerte, vagy pedig egészként értelmezve és ellentétbe állítva az *amerikai angol*, *brit angol*, *dél-afrikai angol* fogalmakkal.').

A *nemzetközi nyelv* terminus már az 1980-as években elterjedt, a *globális nyelv* elnevezés pedig igazán csak az 1990-es években vált közhasználatúvá (i. m. 398, 399).

Az erősebben gazdasági szemléletű megközelítésekben találkozhatunk a *piaci nyelv* és a *marketing-értékkel rendelkező nyelv* fogalmával is, így például HOLDENnél. Ő azonban fontosnak találja hangsúlyozni, hogy az egyes piaci nyelvek csupán gazdasági értékükben különböznek, kulturális értékük azonban egyenlő (HOLDEN 1989: 3). Elmélete szerint egy piaci nyelv akkor válik marketing-értékkel rendelkező nyelvvé, ha ez a(z egyetlen) (fél)hivatalos nyelv abban az országban, ahol gazdaságilag aktívan jelen van; több mint egy országban be-

szélik; az új informatikai és műszaki információkat ezen a nyelven fogalmazzák meg; valamint a nemzetközi gazdasági és technikai interakciókban lingua francaként használatos. HOLDEN az angolt, a franciát, a németet, a spanyolt, a portugált és az oroszt sorolja ide (i. m. 5), ám meg kell jegyeznünk, hogy a cikke megjelenése óta eltelt csaknem két évtized alatt valamelyest átrendeződött ez a lista, és ma a kínait mindenképpen, de valószínűleg a japánt is ide kellene sorolnunk. Az, hogy éppen a portugált például miért tartja marketing-értékkel rendelkező nyelvnek, természetesen megkérdőjelezhető, ám nem is az általa konkrétan megadott nyelvek fontosak számunkra jelen esetben, hanem sokkal inkább az újszerű terminológiája.

ABRAM DE SWAAN az angolt *hipercentrális nyelv*nek nevezi, és egyúttal a globális nyelvrendszer hierarchiájának a csúcsára is emeli. Közgazdaságtani-szociológiai alapú elméletében (l. a 2.5. pontot) a globális nyelvrendszert, melyet a világrendszer integráns részének tekint, a galaxis-modell segítségével mutatja be. Ebben négy hierarchikus szintet különít el, amelyek kisebb-nagyobb bolygókként és azok holdjaiként alkotják a nyelvek galaxisát. A legalsó szint a perifériku s nyelveké: ezeket a föld lakóinak csupán 10%-a beszéli, de a nyelvek 98%-a ide tartozik. Ezek a centrális nyelvek körül csoportosulnak, melyek már kodifikáltak, és sok a többnyelvű beszélőjük. A szerző felfogása szerint mindössze 10–12 szupercentrális nyelv létezik (pl. spanyol, arab, kínai), körülöttük a centrális nyelvek találhatók, hipercentrális nyelv pedig csak egy van, az angol, amely immár fél évszázada őrzi ezt a pozícióját (DE SWAAN 2004: 15).

DE SWAANhoz hasonlóan GALTUNG is a domináns centrum és a dominált periféria országairól beszél, amely rendszerben a centrum diktálja a normákat (akár gazdasági, katonai, akár nyelvi normákról legyen szó), a periféria pedig kénytelen elfogadni azokat. Nézetei szerint ma a neokolonizáció (újgyarmatosítás) korában élünk, mely azt jelenti, hogy a periféria országainak elitje gyakran a centrum országaiban szerzi meg műveltségét. Szerinte a következő lépés a neo-neokolonizáció lesz, melynek során a centrum és a perifériák közti kommunikáció kizárólag egy nemzetközi nyelv segítségével fog zajlani, amelyet természetesen a centrum határoz majd meg (vö. PHILLIPSON 1996: 52–53).

LARRY SMITH az angol helyzetét taglalva már az 1970-es években bevezette az angol mint *nemzetközi segédnyelv* fogalmát (*international auxiliary language*). TRUDGILLhoz hasonló módon, de más terminusokkal ő is különbséget tesz a *nemzetközi nyelvek* és a *segédnyelvek* között. Míg az előbbi kifejezés a különböző anyanyelvű emberek közti kommunikáció nyelvét jelöli, az utóbbi egy adott többnyelvű országon belül szolgál a különböző anyanyelvű beszélők közti kommunikáció médiumaként. Napjaink leggyakoribb segédnyelve kétségtelenül az angol, bár vannak olyan országok, ahol az angol nemzetközi nyelvként jelentős, segédnyelvként viszont kevésbé az (pl. Japánban), míg más országokban ez éppen fordítva

igaz (pl. a Fülöp-szigeteken) (SMITH 1983a: 1). SMITH fogalmai talán precízebbek, mint a TRUDGILL-féle felosztás, amely bizonyos esetekben (mint láthattuk), problémákat vet fel. SMITH fogalomkészletét használva egyértelműen megállapíthatjuk, hogy napjaink Európájában az angol inkább nemzetközi nyelvként funkcionál, de arra is egyértelmű jelek utalnak, hogy a segédnyelv szerepét is magára veszi bizonyos országok esetében, mint ahogy például Svájcban is.

Talán valamelyest ritkábban találkozunk a *szélesebb használati körű nyelv(ek)* megnevezéssel (*language(s) of wider communication*), mely nagyjából a *lingua franca* szinonimája. JOSHUA FISHMAN 1969-es munkája alapján az egyes térségek közti összekötő nyelveket nevezhetjük így (vö. CSERESNYÉSI 2004: 144). Létezik azonban maga az *összekötő nyelv* (*Verbindungssprache* / *link language*) terminus is, amely gyűjtőfogalom minden olyan nyelvre, amely szupraregionális kommunikációs eszközként használatos (BERRUTO 2001: 73). Ide természetesen definíció szerint sok nyelv sorolható: például a francia vagy az arab is ide tartozik. Amennyiben a soknyelvű Svájcban a lingua franca-modellt vesszük az egyes nyelvi csoportok közti kommunikáció legmegfelelőbb leírásának, akkor ezzel elfogadjuk azt is, hogy az angolt ebben a keretben szélesebb használati körű nyelvnek kell tekintenünk. Valójában azonban nemcsak széles használati körű nyelvként tekinthetünk rá, hanem *kiegészítő nyelv*ként (*additional language*) is felfoghatjuk, mivel főleg bizonyos területeken (a turizmus, a bankszakma, a reklámok nyelvében) veszi át a lingua franca szerepét (DÜRMÜLLER 1994b: 233).

A szociolingvisztikában újabban *kritikus jelentőségű nyelvek*ről (*critical languages*) is beszélnek, de ez semmiképpen nem egyenértékű egyik eddig tárgyalt fogalommal sem, hiszen sokkal szélesebb körű azoknál. Ezt a listát az USA Oktatási Minisztériuma állította össze: a fontos (vagy kritikus) nyelvek közé azok kerültek be, amelyek fontos tudományos kutatásokat mozdíthatnak elő, vagy az USA gazdasági, illetve nemzetbiztonsági érdekei szempontjából van kiemelt jelentőségük. 1985-ben hivatalosan 170 nyelvet nyilvánítottak kritikus jelentőségűvé (CRYSTAL 1998: 426).

Összegezve tehát, napjainkban nemzetközi szinten az a tendencia figyelhető meg a nyelvhasználat terén, hogy a világnyelvek, a kritikus jelentőségű nyelvek, illetve a széles használati körű nyelvek egyre inkább kénytelenek feladni pozíciójukat annak következtében, hogy helyükre az egyetlen globális nyelv, az angol lép – ezt a folyamatot nevezzük nyelvi globalizációnak (CSERESNYÉSI 2004: 144).

2.3.2. Az angol globális szerepének okai

Bárhogyan is nevezzük az angol nyelv jelenlegi státuszát, kétségtelen tény, hogy még soha egyetlen nyelvet sem használtak a világon annyira széles körben, annyi különböző anyanyelvű beszélő közti kommunikációban, mint ma az angolt. Nem könnyű feladat megmagyarázni az angol világszerte tapasztalt dominanciájának kialakulását az elmúlt fél évszázadban. Abban szinte minden kutató egyetért, hogy nem a viszonylag egyszerű nyelvtanának és könnyen tanulhatóságának következtében, és nem is anyanyelvű beszélőinek relatíve magas száma miatt vált világnyelvvé. Kétségtelen azonban, hogy az angol mindig is nyitott, számos idegen elem befogadására hajlandó nyelv volt (olyannyira, hogy egyesek szerint akár hibridnyelvnek is tekinthető), s ez a körülmény fokozottan alkalmassá teszi a lingua franca-szerep betöltésére (CHESTERMAN 2005: 119). Anyanyelvi beszélője sokkal több van a kínainak: mintegy egymilliárd (CRYSTAL 1998: 363) – bár megjegyzendő, hogy a kínai eleve többféle nyelvet képvisel, CSERESNYÉSI szerint mintegy 850 millió kínainak első nyelve az észak-kínai köznyelv (2004: 126–127) –, mégsem hasonlítható össze nemzetközi szerepe az angollal. Más oldalról pedig: a latin, amely évszázadokon keresztül szinte az egyetlen lingua francaként működött, igen gazdag ragozási rendszerrel és bonyolult nyelvtannal rendelkezik, de hasonló jellemzői vannak a franciának is, amely az angolt megelőzően, elsősorban a 20. század első felében az európai diplomácia egyetemes nyelve volt. Az angol napjainkban betöltött szerepe azonban több lényeges vonásban is eltér a latin vagy a francia egykori státuszától. A legjelentősebb különbség az, hogy az utóbbi nyelveket csak egy szűk elit használta; ez pedig semmiképpen nem igaz az angolra. Másrészt, amikor a latin lingua franca volt, még nem létezett nyelvi tervezés, ami az angol terjedése szempontjából viszont fontos tényező (BRUTHIAUX 2003: 10). A latin középkori és a nemzetközi angol mai státuszának részletesebb összevetésével a 2.9. pontban foglalkozom.

Fontos szempontot fogalmaz meg az a nézet, mely szerint az Egyesült Államoknak a világban jelenleg elfoglalt politikai és gazdasági szerepét tekinthetjük meghatározó tényezőnek az angol világnyelvvé válásában. TOM MCARTHUR (1999: 397) úgy fogalmaz, hogy az angol nyelv motorja ma az amerikai angol. A nyelvnek ugyanis központi szerepe van abban, hogy a globalizáció által közvetített értékek hogyan fejeződnek ki és hogyan terjednek (DUSZAK–OKULSKA 2004: 7). Mint már láttuk, a gazdasági, kulturális globalizáció egyik folyománya a nyelvi globalizáció; az USA pedig szuperhatalomként a jelenlegi globalizáció abszolút központjának tekinthető. Az angol nyelv és a globalizáció kapcsolata meglehetősen összetett: a gazdasági globalizáció miatt válik az angol egyre inkább nemzetközi nyelvvé, viszont másrészt az angol terjedése maga is elősegíti a globalizációt (GRADDOL 2006: 9). Ez tehát azt jelenti, hogy az angol nyelv globális használatának valóban a politikai–gazdasági–

kulturális globalizáció a háttere és előfeltétele, azonban annak, hogy ez a világrend kialakulhatott, ugyanúgy feltétele is kommunikációs szempontból, hogy valamely nyelv globális szerepet töltsön be. Így tehát a nyelvi globalizáció nemcsak következménye, hanem feltétele is az általános globalizációnak. DAVID CRYSTAL megfogalmazása szerint az, hogy melyik nyelv válik globális nyelvvé, kevésbé van kapcsolatban a beszélőinek számával, hanem sokkal inkább attól függ, hogy kik ezek a beszélők (CRYSTAL 2003: 7). Ő azonban hozzáteszi ehhez azt a – megítélésem szerint is – rendkívül fontos tényezőt: ahhoz, hogy az angol világnyelvvé válhasson az USA vezető hatalmának köszönhetően, az is hozzájárult, hogy korábban egy másik tényező is egyengette az útját, mégpedig a brit gyarmatbirodalom világméretű szerepe a 19. században, elsősorban annak vége felé (i. m. 59).

Az angol nyelv nem régóta rendelkezik a ma meglévő jelentős globális szereppel. Évszázadokon keresztül – amint arról már korábban is volt szó – a latin volt az elit néprétegek körében a nemzetközi kommunikáció nyelve, majd a 18. században a francia vált egész Európában az értelmiség közös nyelvévé, a német pedig csak mintegy száz évvel később lett a tudomány európai szintű nyelve (SIGUAN 2001: 122). Ezek helyett a nyelvek helyett regionális szinten bizonyos időszakokban más nyelvek is töltöttek be hasonló szerepet (például az olasz vagy a spanyol), ám ez utóbbiakat mégsem tekinthetjük valódi lingua francáknak. A 20. század első felében a német, a francia és az angol egyaránt szolgált európai szintű kommunikációs eszközként (bár más-más térségekben, illetve részben más funkciókkal) – és ez összefügg az idegennyelv-tanulási kedv népszerűvé és tömegessé válásával is –, de a 2. világháború után egyértelművé vált az angol egyedüli vezető szerepe, európai és világszinten is (i. m. 124). Erre utaló jóslatok azonban már jóval korábban is léteztek: JOHN ADAMS (1852: 250), az Egyesült Államok későbbi elnöke még megválasztása előtt, 1780-ban nyilatkozta: „English is destined to be in the next and succeeding centuries more generally the language of the world than Latin was in the last or French is at the present age." ('A következő és azt követő századokban az angol sorsa az, hogy még elterjedtebb módon a világ nyelve legyen, mint a latin volt az elmúlt korokban vagy a francia a jelen korban.').

Jelenleg azonban az angol pozíciója már annyira erős, hogy az egyéb nagy nyelvek csupán regionális szinten tudnak versenybe szállni nemzetközi szerepével (BRUTHIAUX 2003: 9). Így például biztos, hogy Dél-Amerikában bármely spanyol nyelvű ország és a portugál nyelvű Brazília lakói között a spanyol vagy a portugál lesz a társalgás közös nyelve, sőt az is valószínű, hogy a volt francia gyarmatok lakói közti dialógus inkább franciául, mint angolul folyik. Globális szinten azonban mindezektől függetlenül egyre inkább az angol szolgál a nemzetközi kommunikáció nyelveként.

2.4. A globalizáció és az angol szerepe a világban

Mint már korábban is utaltam rá, az angol nyelv jelenlegi vezető szerepe a világban nem valamiféle nyelvtani vagy szókincsbeli sajátosságokra vezethető vissza, hanem szoros kapcsolatban áll a korunkban zajló legfőbb gazdasági, politikai folyamatokkal. A világméretű globalizáció azonban nem újkeletű folyamat, hanem már a 19. században megkezdődött: ekkor kezdett kirajzolódni az angol nyelv egyre növekvő szerepe is a világban. Amikor 1898-ban megkérdezték Otto von Bismarck német kancellárt, hogy mit tart az újkori történelem legmeghatározóbb eseményének, úgy válaszolt: azt a tényt, hogy az észak-amerikaiak angolul beszélnek (HOFFMANN 2000: 1). Az angol jelentősége azonban a 20. században, annak is inkább a második felében teljesedett ki. Peter TRUDGILL fontosnak tartja azt is kiemelni, hogy – az általános köztudattal ellentétben – a globalizáció nem csupán szupranacionális, azaz nemzetek fölötti jelenség, hanem már a nemzetállamok kialakulását is magában foglalja (TRUDGILL 2004: 35). Ez mindenképpen a globális nyelv kialakulásának tágabb értelmezése, mellyel szemben DAVID CRYSTAL csupán a 2. világháború utáni világtörténelmi eseményeket tartja felelősnek az angol világnyelvvé válásáért, és így azt drámaian gyors folyamatként értelmezi (CRYSTAL 2003: XII). CRYSTAL (2004: 1) ezen belül is a 20. század végét tekinti ebből a szempontból olyannyira jelentősnek, hogy egyfajta nyelvi forradalomról beszél: „The year 2000 marked the end of a decade of linguistic revolution. The new century must deal with its consequences" ('A 2000. év egy nyelvi forradalom évtizedének végét jelzi. A következményeket az új századnak kell viselnie.'). Az angol nyelv globális méretű jelenléte azonban CRYSTAL szerint nem csupán nyelvi tény, hanem egyben kulturális és politikai valóság is.

A globalizáció nyelvi vonatkozásait elemezve a leggyakoribb nézet az, hogy az angol egyeduralma és egyre növekvő súlya veszélyezteti a nyelvi sokféleséget, és nyelvi homogenizációhoz vezethet. JACQUES DERRIDA ezt a baljós ideát a következőképpen fogalmazza meg: „A mai emberek által lakott földön némelyek engedni kénytelenek az uralkodó nyelvek homo-hegemóniájának, meg kell tanulniuk az urak, a tőke és a gépek nyelvét, el kell veszíteniük idiómáikat, hogy tovább vagy jobban élhessenek" (DERRIDA 1998: 48). Az mindenképpen belátható, hogy a nyelvekre nézve ez egyfajta minőségi, és nem csak mennyiségi, változást hoz magával. Egyetérthetünk DUSZAK és OKULSKA azon gondolatával, miszerint a globalizáció nem csupán a nyelvi homogenitást erőlteti rá kényszerrel más nyelvekre, hanem egyben új erőközpontokat hoz létre, és újféle változatosságokat idéz elő (DUSZAK–OKULSKA 2004: 8). Elég itt például arra gondolnunk, hogy az angolnak világnyelvként hányféle standardizált nemzeti változata van, hányféle kreol és pidzsin nyelv alapját képezi. Mindez lehetetlen volna, ha nem lenne világméretű nyelvként használatos. Ehhez a gondolathoz köthető TRUDGILL terminusa, a „glokalizáció" is, melynek használatával arra kíván rámutatni, hogy a

lokalizmus és a globalizáció nem egymást kizáró jelenségek, hanem a lokalizmus sokkal inkább egy bizonyos aspektusa a globalizáció folyamatának (CRYSTAL 2004: 46). Napjainkban ugyanis számos olyan törekvés él, melyek helyi *Ausbau* (kiépített) nyelvek létrehozására irányulnak. Az *Ausbau* nyelvek HEINZ KLOSS definíciója szerint (vö. pl. KREMNITZ 1990: 30, GROSJEAN 1982: 19) olyan nyelvváltozatok, melyek egy másik változattól politikai, kulturális, társadalmi, történelmi és nyelvi okok miatt választhatók el – ilyenek például a lengyel, a szlovák és a cseh. Ezzel szemben az ún. *Abstand* (távolsági) nyelvek nyelvi távolságuk alapján különböztethetők meg más nyelvektől, ilyen például a baszk. Az *Ausbau* nyelvek létrehozása tehát azt jelenti, hogy bizonyos dialektusok nyelvekké válnak tudatos nyelvi tervezés következményeként, mint például a meänkieli, a finn egy dialektusa, melyet Svédország északi részén beszélnek (i. m. 36–37). Nyelvészetileg a meänkieli (melynek neve „a mi nyelvünk"-et jelent a helyi nyelvjárásban) a finn nyelvnek egy kölcsönösen érthető dialektusa, azonban történelmi okok miatt Svédországban kisebbségi jogokat élvez.

Azt vizsgálva, hogy az angol miért és hogyan vált vezető világnyelvvé, és mindez hogyan függ össze a globalizációval, érdekes átgondolnunk PHILLIPSON hasonlatát. Szerinte ugyanis az angol terjedése a számítógépek elterjedéséhez hasonlítható abban, hogy ahogyan a számítógépek is akkor jelentek meg széles körben, amikor a feldolgozásra váró információ mennyisége már meghaladta az emberi képességeket, az angol elterjedése is akkor gyorsult fel, amikor napjaink információalapú társadalmában a globális kommunikáció igénye már áthágta a nyelvek szabta határokat (PHILLIPSON 1996: 7). Érdekes módon TOOLAN is a számítástechnikából hoz hasonlatot az angol nyelv nemzetközivé válására: ő az angol napjainkban tapasztalt gyors globalizációját a Microsoft világméretű elterjedésének nyelvi megfelelőjének tartja (TOOLAN 1997: 9).

Láthatjuk, hogy a témával foglalkozó nyelvészek egy része nem feltétlenül negatívan tekint a globalizációra, és ehhez kötődően az angol világnyelvvé válására. Más nyelvészek azonban hajlamosak sötétebben látni a helyzetet, mint azok a gazdaságkutatók vagy antropológusok, akik ugyanezen téma más oldalait vizsgálják (JOSEPH 2004: 17). Ezen nézetet vallók fő aggodalma az, hogy az angolt az „anyanyelvek és kultúrák gyilkosaként" (i. m. 19) látják, és nem mint az anyanyelv mellett is megférő második nyelvet. Ez azért fontos különbség, mert az anyanyelv és a beszélője közti kapcsolat az illető nyelvi identitásának központi eleme. BURCHFIELD, az *Oxford English Dictionary* szerkesztője egészen odáig megy el, hogy az angolt olyan mértékű lingua francának nevezi, hogy „…any literate person is in a very real sense deprived if he does not know English" ('…bármely írástudó ember a szó szoros értelmében kirekesztettnek tekinthető, ha nem tud angolul') (vö. PHILLIPSON 1996: 5). PENNYCOOK

(1994: 14) véleménye szerint is az oktatásból, munkából, társadalmi pozíciókból való kizárás (vagy más oldalról az azokba való bekerülés) legerősebb eszköze az angoltudás hiánya, illetőleg megléte. Mások az angol anyanyelvűek „veleszületett fölényességéről" mint problémáról beszélnek, vagyis arról a hozzáállásról, hogy egyre kevesebb angol anyanyelvű tanul idegen nyelveket, hiszen azt gondolhatják, hogy ennek nincs értelme akkor, ha a saját anyanyelvük a világ vezető nyelve. FRANS DE WAAL (2001: 49) például ezt írja: „English itself is not the problem; the problem is the attitude of English speakers" ('Az angol magában még nem probléma; a probléma az angol anyanyelvűek hozzáállása'). Véleményem szerint ez azonban kissé eltúlzott kritika, hiszen a viszonylag alacsony mértékű nyelvtanulás nem feltétlenül jelent fölényes hozzáállást. Egy másik, szintén gyakran emlegetett rizikója az angol jelenlegi lingua franca-pozíciójának az, hogy ezáltal erősen fennáll a kultúrimperializmus veszélye is: például a japánok vagy a kínaiak kénytelenek angolul e-mailezni, vagy az olyan (magyar, német, szlovák stb.) neveket, amelyekben ékezet fordul elő, a mai technológia használatakor gyakran angol helyesírással kell leírni (CHESTERMAN 2005: 120).

2.4.1. Nyelvi imperializmus

Egy, a dél-afrikai társadalmi és nyelvi helyzettel foglalkozó tanulmány nyitó idézete a következő: „The very concept of an international, or world language was an invention of Western imperialism" ('A nemzetközi vagy világnyelv fogalmát a nyugati imperializmus alkotta meg') (vö. PENNYCOOK 1994: 1). Hatalom és nyelv összefonódásának tételét ennél markánsabban aligha lehetne megfogalmazni.

Az angol terjedésének negatív aspektusait taglalva gyakran találkozhatunk a *nyelvi imperializmus* kifejezéssel. Egyértelmű, hogy a közgazdasági–politikai életből átvett terminussal van dolgunk (nem egyedüliként a szociolingvisztikában), ahol valamiféle nagyobb hatalmú entitásnak, jelen esetben a nyelvnek a gyengébbekre való erőszakos rákényszerítése folyik. CSERESNYÉSI LÁSZLÓ a nyelvi imperializmust „a domináns nyelvek agresszív nemzetközi terjedése, a nyelvi hegemóniára való tudatos törekvése"-ként definiálja (CSERESNYÉSI 2004: 191), de a fogalmat nem hozza kapcsolatba az angollal. Példája a Szovjetunió erőszakos nyelvpolitikája, mely a tagállamokat a hivatalos szférában saját nyelvük visszaszorítására kötelezte, és az oktatás, a közigazgatás, a tömegkommunikációs eszközök szintjén bevezette az orosznak az egyedüli használatát. A szociolingvisztikai szakirodalomban azonban ezt a kifejezést mégis leginkább az angol egyre terjedő szerepére alkalmazzák. Nem nehéz belátni azonban, hogy az angol felülről való terjedése lényegesen különbözik az egykori oroszétól: már akkor is jelentős különbség látszik, ha a kettő viszonylagos népszerűségét, presztízsértékét hasonlítjuk össze, figyelembe véve akár azt is, ha az angol ellenzői azzal érvelnek, hogy

az angol nyelv „fogyasztói” (hogy ismét gazdasági terminussal éljünk) voltaképpen manipulálva vannak, hiszen például a popkultúra szinte minden eleme angolul jut el hozzájuk.

A nyelvi imperializmus gondolata nem újszerű, hiszen a történelem során számos olyan helyzet fordult elő, amikor egy nyelvet kényszerrel egy másik fölé helyeztek. Az angol globális terjedését Gandhi már 1908-ban is világméretű veszélynek tartotta, mivel az angol használata más nyelvek érvényesülését teszi lehetetlenné: „To give millions a knowledge of English is to enslave them… Is it not a painful thing that, if I want to go to a court of justice, I must employ the English language as a medium; that, when I become a Barrister, I may not speak my mother-tongue, and that someone else should have to translate me from my own language? Is this not completely absurd? Is this not a sign of slavery?” (’Emberek millióinak odaadni az angolt azt jelenti, hogy rabszolgaságba döntjük őket… Hát nem fájdalmas dolog, hogy ha bíróság elé akarok állni, az angol nyelvet kell használnom; hogy ha ügyvéd leszek, nem beszélhetem saját anyanyelvemet, és valakinek fordítania kell nekem a saját anyanyelvemről? Hát ez nem teljesen abszurd? Ez nem a rabszolgaság egy jele?’) (CRYSTAL 2003: 124).

ROBERT PHILLIPSON, aki behatóan foglalkozik a nyelvi imperializmussal, munkadefiníciójában azt emeli ki, hogy az angol nyelv dominanciáját megerősíti és fenntartja a közte és más nyelvek közti szerkezeti és kulturális egyenlőtlenségek folyamatos újrastrukturálása (PHILLIPSON 1996: 47). A nyelvi imperializmus jelensége belehelyezhető egy tágabb keretbe, a *lingvicizmus*ba, ami a nyelv alapján azonosított csoportok hátrányos megkülönböztetését jelenti, akár egyéni, akár hivatalos, társadalmi szinten (CSERESNYÉSI 2004: 190). SKUTNABB-KANGAS a fogalomnak az alábbi definícióját adja: „olyan ideológiák, struktúrák és gyakorlatok, amelyeket arra használnak, hogy törvényesítsék, megvalósítsák és reprodukálják a (materális és nem-materiális) javak és erők egyenlőtlen felosztását olyan csoportok között, melyeket a nyelvük alapján definiálunk” (PHILLIPSON–SKUTNABB-KANGAS 1994: 78). Természetesen itt is valamely domináns nyelv által a gyengébb nyelvek tudatos háttérbe szorításáról van szó. Az egyetlen domináns nyelv efféle túlreprezentálása egyesek szerint közel áll a rasszista ideológiához; érzelmi hátttereként felismerhetjük a „mi egy nemzet vagyunk egy nyelvvel, ők pedig csak egy törzs, egy nyelvjárással” típusú szlogeneket (PHILLIPSON 1996: 38). Az Egyesült Államokban működik az úgynevezett „English Only” mozgalom, amelynek végső célja az angol nyelv abszolút egyeduralkodóvá tétele. Bizonyos nézetek szerint az efféle nyelvpolitikai törekvések valójában a rasszista törekvések helyettesítői, hiszen a mozgalom hívői mintegy manipulálják az angolt, hogy a nemzeti egység szimbóluma legyen, és etnikai választóvonalként működjön (PENNYCOOK 1994: 19). Az „English Only” mozgalom képviselői az angol nyelv kizárólagos használatának előírását tekintik utolsó lépésként az angolnak a

szövetségi szinten hivatalos nyelvként való bevezetése előtt. A mozgalom végső célja tehát a társadalmi egynyelvűség előírása lenne, mely program erős kormányzati támogatásban is részesül. Az ellenkező célokért küzdő, bár korántsem ennyire sikeres szervezet, az „English Plus" pluralisztikus törekvései viszont arra irányulnak, hogy az angol mellett más nyelveket, a bevándorlók nyelveit is támogassák hivatalos szinten (FISHMAN 1994: 66). Mindezt arra alapozzák, hogy az Egyesült Államok lakosságának mintegy egyötöde (a 2000-es népszámlálás adatai szerint 47 millió ember, azaz a lakosság 17,9%-a) beszél egy, az angoltól eltérő nyelvet, bár azt is el kell ismerniük, hogy az összlakosságnak csupán mintegy 1,3%-a (vagyis 3,36 millió ember) nem beszél egyáltalán angolul (www.census.gov).

PHILLIPSON erősen angol-szkeptikus meglátása szerint az USÁ-hoz hasonló Nagy-Britannia hivatalos álláspontja is: a fő cél az angol nyelv konszolidálása a többi nyelv elhanyagolása mellett. Ettől azonban eltérőek a szupranacionális szinten érezhető törekvések: a történelmi kisebbségi nyelvek az országban viszont erős támogatásban részesülnek, így például a walesi nyelv is Walesben (PHILLIPSON 1996: 18–19). Saját tapasztalataim azonban azt igazolják, hogy bizonyos nagyvárosokban (pl. London, Birmingham, Manchester) már olyan magas a nem angol anyanyelvű lakosság aránya, hogy az ország hivatalos nyelvpolitikájának előbb-utóbb figyelembe kell vennie ezeknek a csoportoknak az érdekeit is.

2.4.2. Lingvicídium

A nyelvi imperializmus extrém esete a *lingvicídium* (az angol szakirodalom *linguistic genocide*-ként utal rá), vagyis a kisebbségi nyelv teljes kiszorítása, megsemmisítése (CSERESNYÉSI 2004: 190). Ez történt például a spanyol gyarmatosítás idején legtöbb dél-amerikai indián nyelvvel is, melyek közül ma már csak viszonylag kevés (például egyes kecsua nyelvek) él szűk használati körű kisebbségi nyelvként bizonyos országokban. A lingvicídiumhoz hasonló tendencia, de annál mégis valamivel kevésbé drámai az ún. *nyelvi megnyirbálás* (*linguistic curtailment*), amely azt jelenti, hogy egy bizonyos nyelv olyan gyakran jelenik meg az írott és a vizuális médiában, hogy más nyelveket folyamatosan kiszorít, azok használatát mennyiségileg és minőségileg is megnyirbálva (PENNYCOOK 1994: 14). Napjainkban ez talán jobban jellemzi az angol helyzetét, ám azzal a két fontos kitétellel pontosabb ez az állítás, hogy egyrészt a „kiszorított" nyelvek csak bizonyos funkcióikban vannak háttérbe szorítva (vagyis egyfajta funkcionális diglossziahelyzet alakul ki), másrészt pedig mennyiségileg igen, de minőségileg nem jellemző, hogy a többi nyelv jelentős hátrányt szenvedne. PHILLIPSON az angol nyelvnek az oktatásban való terjedését is a nyelvi imperializmusra vezeti vissza, vagyis azt, hogy jelenleg Európában (és a világ más részein is) az angol a legelterjedtebb első idegen nyelv az általános és középiskolákban (SPOLSKY 2004: 79). Megítélésem

szerint azonban – bár természetesen a globalizációval, az angol nemzetközi lingua francává válásával szorosan összefügg, hogy idegen nyelvként az angolt az oktatási kormányzatok nagyobb súllyal építik bele a programjukba – túlzás lenne azt állítani, hogy mindez az angol erőszakos ráerőltetésének eredménye más nyelvekre. Hiszen az, hogy egy adott országban milyen idegen nyelvet tanulnak, nemcsak attól függ, hogy az adott oktatási politika mit ír elő, hanem egyéni választások eredménye is (mely egyéni választások persze számos nyelven kívüli, társadalmi tényezőtől is függenek).

2.4.3. A globalizáció nyelvi hatásai

A globalizációnak tehát mindenképpen vannak nyelvi vetületei is. Mielőtt azonban ezekre rátérnénk, nézzük meg röviden a globalizáció néhány általános kérdését! Közhelyszerű megállapítás ugyan, mégis fontos megjegyeznünk, hogy korábban soha nem volt példa arra, hogy ilyen nagy számú ember és sok nép között ennyire intenzív és gyors lett volna a kommunikáció, hogy az emberek ennyit utaztak volna, vagyis hogy ekkora szükség mutatkozott volna egy globális nyelvre (CRYSTAL 2003: 14). Mindez a technológiai forradalommal, a multimédia széles körű elterjedésével, a tömegkommunikáció általánossá válásával magyarázható. Szintén gyakran hallhatjuk, hogy a világ manapság kisebbé vált, hiszen sokkal könnyebben áthidalhatók a fizikai távolságok, akár a tömegkommunikáció, akár a viszonylag olcsó és egyszerű utazás segítségével. MARSHALL MCLUHAN kanadai gondolkodó, aki kommunikációelméletéről és a *The Gutenberg Galaxy* című művével vált elsősorban híressé, már az 1960-as években ismertté tette a „globális falu" (global village) fogalmát. (A közhit szerint ő alkotta meg a kifejezést, valójában azonban WYNDHAM LEWIS: *America and Cosmic Man* című 1948-as könyvében szerepelt először.) Ez az elnevezés azt sugallja, hogy az egyre nemzetközibbé váló telekommunikációs világ egyre inkább egy nagy falura emlékeztet, mivel az elektronikus tömegkommunikáció mindenféle fizikai és időbeli korlátot képes ledönteni. A Földet tehát valójában a tömegkommunikáció csökkentette faluméretűvé. MCLUHAN már ekkor úgy látta, hogy a vizuális, nyomtatott kultúrát hamarosan felváltja az úgynevezett elektronikus interdependencia, vagyis elérkezik az auditív és az orális kultúra kora, amelyben az emberiség megindul az individualizmustól a kollektív identitás felé vezető úton (Enc. Am. 575). A „globális falu" elnevezés azonban nincs tekintettel a falvak azon másik jellemzőjére, hogy egy hagyományos falu életében a személyes kapcsolatok képezik az alapját sokféle tevékenységnek, míg napjainkban ennek ellenére (vagy talán részben emiatt is) egyre inkább elvesznek a személyes kapcsolatok (STICKEL 2002: 28). A 21. század tipikus jelensége az elidegenedés, a személytelenné válás: gondoljunk csak akár az otthonunkból történő vásárlásra, amikor egy bankkártya és egy internetes kapcsolat elég ahhoz, hogy beszerezzük a heti élelmiszer-

szükségleteinket anélkül, hogy felállnánk a számítógép elől, és közben egyetlen emberrel sem kommunikálunk a hagyományos értelemben. Valójában tehát az interneten vagy mobiltelefonon történő újfajta kommunikációs formák (e-mail, chat, sms) is bizonyos értelemben az elidegenedést erősítik. Első megközelítésben esetleg ennek éppen az ellenkezője tűnhet érvényesnek, hiszen abban is van igazság, hogy e-mailen keresztül sok esetben olyanokkal is tartunk valamiféle kapcsolatot (még ha felszíneset is), akik a világ másik végén élnek, és más formában nem tennénk ezt. Azonban van például a szöveges üzeneteknek egy olyan személytelenebb vetülete is, hogy ha valakit egyébként nem hívnánk fel telefonon, sőt egészen biztosan nem látogatnánk meg, sms-t gyakran akkor is küldünk neki. Vagyis közvetlen személyes kapcsolatba nem kívánunk feltétlenül kerülni az adott személlyel, míg ilyen, mondhatni távolságtartó formában viszont kommunikálunk vele. Arra is számos példát találhatunk mindennapjainkban, hogy a fiatalok egymás között chaten vagy e-mailben kommunikálnak, még akkor is, ha egymás melletti szobában ülnek, tehát szóban is ugyanannyi erőfeszítésükbe kerülne a kommunikáció; és szintén ez a gyakorlat egyre több cégen belül a hivatalos ügyintézésben is.

Térjünk vissza azonban a globalizáció nyelvi hatásaihoz! Abban az alapvető kérdésben, hogy az angol nyelv világméretű terjedése azonosítható-e a modernizáció, a globalizáció, vagy akár az amerikanizáció általános folyamataival, jelentősen eltér a szakemberek véleménye. SPOLSKY szerint a nyelvi imperializmust sokkal tágabb kontextusban kell vizsgálnunk annál, mint ahogy azt például GALTUNG teszi, aki az angol terjedését csupán nyelvpolitikai ügynek tekinti (SPOLSKY 2004: 80). GALTUNGhoz hasonlóan a francia szociológus, BOURDIEU is lényegében egyenlőségjelet tesz a két folyamat közé azzal, hogy az angol terjedését a globalizáció egy újabb megnyilvánulásának tartja, és erősen kritizálja azt a phillipsoni nézetet (amely ezen aspektusában a SPOLSKYéhoz hasonlít), mely szerint a nyelvi imperializmusra mint külön erőre kell koncentrálnunk, elválasztva azt a globalizáció általános folyamatától (BOURDIEU 2001: 2).

PHILLIPSON, aki erősen hisz a nyelvi imperializmus domináns jelenlétében, úgy látja, hogy az angol nemzetközi mértékű, erőszakos terjeszkedése a domináns angol nyelvű országok (ahogyan ő nevezi azokat, ahol az angol az első nyelv) hatékony nyelvpolitikai intézkedéseinek és a nyelvük „menedzselésének" a következménye. Valóban nem szabad megfeledkeznünk például arról a fontos szerepről, amit a British Council tölt be már hosszú évtizedek óta az angol nyelv, valamint az angol nyelvű országok kultúrájának terjesztésében és népszerűsítésében (vö. PHILLIPSON 1996: 7). Ezekben az országokban szerinte él a lingvicizmus ideológiája, sőt összeesküvés-elméletről is beszél, amely szerint a domináns angol nyelvű országok összeesküdtek a világ többi országa ellen, és azokra saját nyelvüket ráerőltették (vö. SPOLSKY

2004: 81). Ez a provokatív kijelentés azonban számos más szociolingvistából érthető módon ellenkező válaszreakciót váltott ki.

SPOLSKY cáfolja, hogy az angol nyelv világméretű terjedése bizonyos országok sikeres nyelvpolitikájával lenne magyarázható, hiszen köztudott, hogy egyik domináns angol nyelvű országban sem létezik olyan explicit módon szervezett és tudatosan alkalmazott nyelvpolitika, mint például Franciaországban (i. m. 92). A terjeszkedés mechanizmusának véleményem szerint ABRAM DE SWAAN elmélete adja a legmegfelelőbb leírását, melynek néhány komponensére a dolgozat korábbi részeiben már utaltam. Ő ugyan nem arra koncentrál elsősorban, hogy miért és hogyan lett az angol vezető globális nyelv, hanem inkább azt próbálja megmagyarázni, hogy ha már az lett, hogyan válik még inkább vezető szerepűvé, valamint azt is tárgyalja, hogy a világ nyelvei között hogyan állítható fel egyféle hierarchia.

2.5. DE SWAAN elmélete a globális nyelvrendszerről

A következőkben DE SWAAN már többször említett újszerű elméleti keretét kívánom bemutatni, azzal a céllal, hogy az angol terjedését és jelenlegi helyzetét Európában megkíséreljem leírni a modell segítségével. „A nyelvek társadalma" című munkájában a globális nyelvrendszert új perspektívából vizsgálja. Átfogó, szintetizáló módon foglalkozik egy olyan területtel, melyet a nyelvtudomány, a közgazdaságtan és a szociológia is elhanyagolt mindeddig, mondván, hogy nem az ő hatáskörükbe tartozik. Elméletének egyik központi fogalma a globális nyelvrendszer, amely – a globális gazdasághoz vagy az államok világméretű rendszeréhez hasonlóan – hierarchikus, koncentrikus, szigorúan rendezett mintázatot alkot (DE SWAAN 2004: 187). Abban tehát egyetért BOURDIEU-vel, hogy a globalizáció általános folyamatát és annak nyelvi aspektusait nem szabad elválasztanunk egymástól. A nyelvrendszer globalitását egyrészt azzal – az egyébként vitatható történeti gyökerű érveléssel – támasztja alá, hogy mivel egyre valószínűbb, hogy a világ nyelvei egyetlen közös őstől származtathatók, a nyelvet ma is joggal foghatjuk fel globális egységként, másrészt pedig azzal a sokkal inkább aktuális megfigyeléssel, hogy ha beszélhetünk globális emberi társadalomról is (márpedig ez elfogadott a szociológiában), akkor ugyanígy létezik egyfajta globális nyelvrendszer is. Ezt DE SWAAN a világrendszer integráns részének tekinti, amely világrendszert a többnyelvűek tartanak össze, hiszen az általuk létrehozott nyelvi kapcsolatok kiterjedt hálózatot alkotnak (i. m. 11–12).

A nyelvre az elmélet gazdaságtani perspektívája szerint mint a javak kivételes fajtájára kell tekintenünk. A nyelvek a közösségi javak és az externális hálózati hatások ismérveit egyaránt felmutatják, így hiperközösségi javaknak tekinthetők. A közösségi javak közé azért tar-

tozik a nyelv, mert ha valaki egyszer elsajátította, szabadon és ingyen élhet vele, használata során nem fogy el, sőt gazdagabb lesz; amennyiben beszélőinek száma nő, a nyelv értéke is nő; valamint bárkinek rendelkezésére állnak, valamiféle befektetés (jelen esetben a nyelvtanulás) ellenében. Közgazdasági értelemben így a nyelv különböző szabványokhoz és hálózatokhoz hasonlítható (i. m. 37). Bár banálisnak tűnik, fontos feltétel még, hogy – akárcsak a közgazdasági értelemben vett közösségi javak esetében – nem lehet senkit sem kizárni egy nyelv beszélőinek közösségéből. Létrehozásukhoz és fenntartásukhoz sok ember kell, egymagában senki nem alkothatja meg, de nem is tarthatja fenn őket (i. m. 41).

Ezen kívül a nyelvek külső (externális) hálózati hatásokat is gerjesztenek – ezt a szakszót a közgazdaságtan olyan hálózatok leírására használja, amelyek a használóikat közvetlenül összekötik egymással. A közlekedés vagy a kommunikáció például ilyen rendszerek, hiszen használóiknak annál jobb, minél többen csatlakoznak hozzájuk, ugyanis ezáltal nő a lehetséges összeköttetések száma. A nyelv is hasonlóan működik, ugyanis egy nyelv nemzetközi szerepe, presztízse annál nagyobb mértékben nő, minél több újabb beszélővel gyarapodik (i. m. 40). Természetesen itt nem elsősorban az anyanyelvi beszélők számának gyarapodásáról van szó, hanem azokéról, akik az adott nyelvet tudatos választás eredményeként tanulják idegen nyelvként. Hasonlóképpen, ahogyan a gazdasági javak fogyasztói is az ismertebb, nevesebb márkákat részesítik előnyben, a nyelvtanulók többsége is azt a nyelvet választja, amelynek több esélye van rá, hogy „túlélje vetélytársait", amellyel nagyobb haszonhoz jut, hiszen maga a választott nyelv is tekintélyt ad felhasználójának. Eszerint tehát a nyelvtanulás tipikusan felfelé irányuló folyamat, vagyis a periférikus nyelvek beszélői a centrális, szupercentrális, valamint hipercentrális nyelvek tanulására törekednek. (A fent használt terminusokat a dolgozat egy korábbi részében már bemutattam.) Hasonlóképpen egy centrális nyelv beszélője is valószínűbb, hogy valamely szuper- vagy hipercentrális nyelvet kíván inkább megtanulni, mint egy periférikus vagy akár egy másik centrális nyelvet (i. m. 14, 39).

Példaként megemlíthetjük a magyarnak mint centrális nyelvnek az átlagos beszélőjét, aki valószínűbb, hogy spanyolul, németül, franciául vagy – természetesen – az egyetlen hipercentrális nyelven, angolul akar megtanulni, mint éppenséggel litvánul vagy albánul – hogy csak európai nyelveket hozzunk példaként. DE SWAAN elmélete nagyon sok esetben valóban alkalmas is a nyelvi helyzetek modellálására, de szemléletét olykor a merevség és az egyoldalúság torzítja el. Mechanikusan értelmezett, szigorú közgazdasági alapú kijelentéseket ugyanis bizonyos tekintetben veszélyes tenni a nyelvre, mivel az nem minden esetben működik úgy, ahogyan a mintaszerűen leírt rendszerben működnie „kellene". A nyelvnek ugyanis beszélői vannak, akiket általában szubjektív tényezők vezérelnek. Példánkra visszatérve, az elmélet nem számol két igen fontos szemponttal. Egyrészt elhanyagolja a nyelv areális kap-

csolatainak fontosságát. Egy magyar anyanyelvű beszélő tehát, aki a magyar nyelvterület (nem az ország!) határához közeli területen él, valószínűbb, hogy szlovákul vagy éppen románul fog megtanulni, mint adott esetben franciául. Mindezt azért teszi, mert a másik centrális nyelv, a szlovák vagy a román saját életében több hasznot hoz neki (ha már DE SWAAN közgazdasági fogalmait használjuk), mint a hierarchiában magasabb szinten álló szupercentrális francia. Sok esetben az areális kölcsönhatásokban a szomszédos nyelv megtanulása azonban nem is feltétlenül tudatos nyelvtanulás eredménye, hanem a többnyelvű beszélők és a napi szintű nyelvi kapcsolatok természetes folyománya. Az elmélet másik hiányossága, hogy a szubjektív emberi tényezőt szinte teljesen figyelmen kívül hagyja, ugyanis a beszélők nem mindig aszerint cselekednek, hogy logikusan és gazdasági szempontból mi lenne számukra megfelelőbb, hanem az érzelmi mozzanatok is fontos szerepet játszanak döntéseikben. Az az angol anyanyelvű amerikai, aki elkezd magyarul tanulni, gyakran nem azért teszi ezt, mert ebből valamiféle haszna származik, vagy emiatt előnyre tehet szert (bár ez sincs kizárva), hanem sokszor valamiféle megmagyarázhatatlan érzelmi indíttatásból, vagy akár bármi különösebb ok nélkül is.

Az elmélet általánosságban azonban kétségkívül jól működik, és véleményem szerint a nyelvválasztási mechanizmusokat megfelelően írja le. Természetesen óvatosan kell vele bánnunk, hiszen a szociolingvisztika különösen nem olyan tudományág, ahol egy elképzelt rendszer elvont formájában működik, hanem minden esetben figyelemmel kell lennünk a nyelv használóira, a konkrét beszélőkre is, s mivel dolgozatomban a nyelvi kapcsolatokat éppen a szociolingvisztika szemszögéből igyekszem vizsgálni, ami a nyelvhasználókra, azok csoportjaira fekteti a hangsúlyt, fokozottan kell figyelnem arra is, hogy DE SWAAN elméletének egyoldalúságát kiküszöböljem. Az angolt mint hipercentrális nyelvet azonban a galaxis-modell szemléletesen és helyesen mutatja be, mivel választ ad arra a kérdésre, hogy miért választja a világban oly sok nyelvtanuló, és ennek következményeként hogyan válhat egyre erősödő világnyelvvé. Ebben fontos szerepe van a nyelvek kommunikációs értékének, melyet DE SWAAN a nyelvek kommunikációs potenciáljának nevez. Ezzel magyarázható, hogy a különböző beszélők miért éppen egy adott nyelv megtanulása mellett döntenek, és nem egy másikat választanak. Ez a mutató azt is megadja, hogy ez a döntés hogyan befolyásolja mások választását, így hosszú távon az egyéni választásoknak társadalmi hatása is van. Svájc esetében például a négy nemzeti nyelv közül a német kommunikációs értéke a legmagasabb és a rétorománé a legalacsonyabb, vagyis az alkalmazkodás felfelé, a nagyobb nyelv felé történik. Mivel a rétoromán beszélői vannak a legkevesebben, nagyobb érdekük fűződik ahhoz, hogy megtanulják a németet, a legszélesebb körben elterjedt nemzeti nyelvet, mint fordítva.

A nyelv kommunikációs értéke, amelyet DE SWAAN Q értéknek nevez, valójában egy matematikai mutató, a prevalencia és a centralitás szorzata. A prevalenciát DE SWAAN az alapján definiálja, hogy egy adott nyelv milyen lehetőségeket nyújt a másokkal való kommunikációra. Minél többen beszélnek egy nyelvet, annál magasabb a prevalenciája, mivel annál vonzóbb is, hogy idegen nyelvként megtanulják. Ez úgy számolható ki, hogy a nyelv beszélőinek arányát tekintjük az adott nyelvi konstelláció (mint amilyen például az EU is) összes beszélőjére vetített arányához képest. A centralitás pedig azt méri, hogy ez a nyelv milyen erősen kapcsolódik más nyelvekhez, vagyis milyen más nyelveket beszélnek a beszélői. Ez konkrétan a nyelvrepertoárjukban ezzel a nyelvvel is rendelkező többnyelvű beszélőknek az adott konstelláció összes kétnyelvű beszélőjéhez viszonyított arányával határozható meg (i. m. 15, 44). Nézzük meg ezt a szorzatot az angol esetében az EU nyelvi konstellációjának keretén belül! Számos statisztika támasztja alá, hogy idegen nyelvként beszélőinek száma igen magas a konstelláció többi nyelvéhez képest (még a nagynak számító némethez vagy franciához képest is), tehát a prevalenciája magas. A centralitási értéke is magas, mivel a létező különböző kétnyelvűségi mintákban magas azoknak az aránya, akiknek a két beszélt nyelvük közül az egyik az angol. Mivel e két érték önmagában is magas, szorzatuknak ezáltal szintén magasnak kell lennie. DE SWAAN az elméleti keret vázolása után konkrét számadatokkal is megadja bizonyos nyelvek Q értékét, amit azonban meglátásom szerint bizonyos fenntartásokkal kell kezelnünk. Természetesen tendenciákra csak adatok alapján következtethetünk, és a szociolingvisztika olyan tudományág, amely erősen adatfüggő és adatokra épít, mégis erősen kérdéses, hogy egy-egy nyelv vonzóságát konkrét számokkal valósan is kifejezhetjük-e oly módon, hogy abban például az egymáshoz közeli értékeknek is relevanciát biztosítsunk.

Egy magas Q értékű nyelv pozíciója tehát definíció szerint hasznot hoz beszélőinek, amit közgazdasági fogalommal helyzeti előnynek nevezhetünk. Egyfelől akinek ez az anyanyelve, az eleve kiváltságos helyzetben van, tulajdonképpen „igazságtalanul”, hiszen nem fektetett energiát a magas presztízsértékű nyelv megtanulásába. Ehhez a gondolathoz kötődik tulajdonképpen az a tény is, hogy az angol anyanyelvű országokban (USA, Nagy-Britannia, Ausztrália stb.) igen alacsony az idegennyelv-tanulási vágy, igény és ezzel kapcsolatosan a színvonal is. Hiszen az itt élők már eleve a hierarchia legmagasabb fokán álló hipercentrális nyelvet beszélik, a világnyelv szerepét betöltő angolt, így nem érzik szükségét annak, hogy egy másik, alacsonyabb kommunikációs potenciállal rendelkező nyelvet megtanuljanak (mint láttuk, a nyelvtanulás, akárcsak a nyelvi alkalmazkodás is, jellegzetesen felfelé irányuló folyamat). Természetesen mindezek csak tendenciák, és nem jelentik azt, hogy ne lenne ezekben az olyan országokban számos olyan beszélő, akik sikeres nyelvtanulási folyamat eredményeként nemcsak két-, hanem többnyelvűek is. Egy felmérés szerint az Egyesült Államokban

a középiskolás diákoknak csupán 15%-a tanul valamilyen idegen nyelvet, és ezeknek is csak 5%-a két évnél tovább (WEINRICH 1988: 309).

A helyzeti előny másik aspektusa, hogy aki magasabb Q értékű nyelvet tanul idegen nyelvként, ezáltal előnyhöz jut az élet számos területén, a munkaszerzésben, külföldre való utazáskor vagy akár azzal, hogy megérti idegen nyelvű televíziócsatornák műsorait, és így tágabb körű információ birtokába jut. Ez a folyamat azt a társadalmi hatást eredményezi, hogy azok, akik még nem beszélik a szóban forgó nyelvet, szintén meg akarják tanulni, azért, hogy ne maradjanak le semmiben másoktól. Így ennek a nyelvnek tovább nő a kommunikációs potenciálja, hiszen még vonzóbbá válik a megtanulása (i. m. 62). SONJA VANDERMEEREN azt az értéket, amely megmutatja, hogy egy nyelv mekkora hasznot hoz beszélőjének, a nyelvek gazdasági értékének nevezi (VANDERMEEREN 1998: 39). Természetes folyamat, hogy minél szélesebb körben használatos egy nyelv (jelen esetben az angol), vagyis minél több beszélő minél több funkcióban használja, annál magasabb lesz a presztízse, és annál nagyobb a nemanyanyelvi beszélők igénye, hogy megtanulják, és aktívan használják. Ezt a jelenséget a szakirodalom hógolyó-effektusnak nevezi (HOFFMANN 2000: 7, DENISON 1981: 4).

BOURDIEU kifejezésére támaszkodik DE SWAAN, amikor nyelvi tőkéről beszél: nyelvi tőkét képvisel egy vagy több idegen nyelv ismerete, de hasonlóképpen a nyelv magasabb változatának ismerete is. Ebből pedig az következik, hogy egy magasabb Q értékű (szuper- vagy hipercentrális) nyelv és egy perifériku nyelv között ugyanaz a hatalmi és presztízsviszonybeli különbség és arány áll fenn, mint egy adott nyelv standard és dialektális változatai között (DE SWAAN 2004: 61). Érdekes lehet itt utalnunk a később részletesen is elemzendő svájci nyelvi helyzetre, ahol mind a négyféle nyelvre vagy nyelvváltozatra találhatunk példát. A német és a francia (amelyek szupercentrális nyelvek) presztízs- és piaci értéke egyértelműen magasabb, mint a rétorománé, más oldalról viszont a presztízsviszonyok leírásában itt nem feltétlenül alkalmazható DE SWAAN modellje, hiszen a svájci német dialektus általában magasabb értékkel rendelkezik, mint a standard svájci német, ami azonban a német Svájc különleges nyelvi helyzetének köszönhető. Európa többi országára azonban általában mégis igaz az a megállapítás, hogy a tájnyelvi változatok alacsonyabb presztízst képviselnek, mint a helyi standard nyelv.

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy ABRAM DE SWAAN elméletét a globális szempontból vizsgált nyelvrendszerre alkalmazza, melyben a különböző hierarchikus szinten álló nyelvek közti folyamatos versengés adja a jelenlegi helyzet alapját. SZÉPE (2001: 211) szintén nyelvi versenyről beszél napjainkban, melyben szerinte nem csupán két, egymással kapcsolatban álló nyelv viszonyáról van szó, vagyis nem a nyelvek szorítják ki egymást, ha-

nem a mögöttük álló gazdasági, politikai erők, kultúrák. Az angol nyelv jelenlegi globális szerepe tehát DE SWAAN elmélete szerint nem az azt anyanyelvként beszélő országok sikeres nyelvpolitikájának köszönhető (mint ahogyan ezt PHILLIPSON állítja), hanem a hipercentrális angol és az alacsonyabb szinteken álló nyelvek folyamatos kölcsönhatása, versengése következtében jön létre. Az angol terjedését meghatározó külső (szociális, gazdasági, vallási stb.) erők centripetálisak, ami azt jelenti, hogy az eleve is legmagasabb Q értékkel rendelkező nyelv értéke és vonzereje ezeknek az erőknek a hatása által még tovább nő. A fordított irányban ható centrifugális erők viszont éppen a helyi, nemzeti nyelvek védelme és megtartása érdekében fejtik ki hatásukat. Az angol nyelv globális nyelvvé való fejlődése így tehát nem csupán jól megfontolt nyelvpolitikai döntéseknek az eredménye, hanem inkább az egyéni választásokat tükrözi, vagyis azt, hogy az egyének melyik idegen nyelvet tanulják meg. Ezek az egyéni választások, mint már a Q érték kapcsán bemutattam, a világ nyelvrendszerében lezajló változásokra reagálnak, azokat követik (SPOLSKY 2004: 90). Az elméletnek új és talán számomra legrelevánsabb aspektusa, hogy a beszélőket választásaikban mindig érdekeik befolyásolják, amelyeket közgazdasági-szociológiai megközelítésben lehet legjobban megragadni. Az érdek mint központi fogalom azonban a közgazdasági szemlélet mellett szorosan összekapcsolódik a pszicholingvisztikai oldallal (amennyiben egyéni beszélők érdekeiről van szó), valamint a szociolingvisztikai megközelítéssel is (a beszélőközösségek érdekeit vizsgálva). Ugyanezt a szemléletet alkalmazza MAITZ PÉTER (2005) történeti szociolingvisztikai témájú munkájában is, ahol a nyelvi konfliktus problematikáját igyekszik pszicho- és szociolingvisztikai alapon megmagyarázni. Véleménye szerint akkor alakulhat ki nyelvi konfliktus a felül álló közösség miatt, ha megpróbálja az alul állóra ráerőszakolni saját nyelvi érdekét (MAITZ 2005: 53).

Centrifugális és centripetális erők egyaránt hatnak a nyelvre, és e kettő egyensúlya biztosítja azt, hogy ne billenjen el túlságosan a mérleg egyik oldalra sem. A centrifugális – vagy ahogyan LEITNER (1992: 180) nevezi: nemzetiesítő – erők az egyes nemzeti nyelvek fennmaradását biztosítják, a centripetális (vagy egységesítő) erők pedig azt garantálják, hogy az eleve sikeresnek és népszerűnek mondható angol továbbra is növelje népszerűségét és jelentőségét a világban. A centrifugális erők hatását kétfelé oszthatjuk: egyrészt az egyéni nyelvi identitás erőssége teszi lehetetlenné a nyelvi homogenizációt, másrészt pedig a nemzeti nyelvi identitás hatalma, hiszen a beszélőkben megvan valamiféle „elképzelt közösséghez" való tartozás igénye (JOSEPH 2004: 30). LARRY SMITH (1983b: 11) is úgy véli, hogy az angol nagymértékű terjedése nem valami olyan homogenizáló tényezőként fogható fel, amely a kul-

turális különbségeket eltünteti, hanem éppen eszközként szolgál ezen különbségek kifejezéséhez és megmagyarázásához.

Mindezt szűkebb környezetünkre vonatkoztatva azt mondhatjuk tehát, hogy napjaink Európáját két, egymással ellentétes nyelvi tendencia jellemzi (erre utalnak a centrifugális és centripetális erők is). A nemzetközi kommunikációban egyrészt néhány nagy nyelvre vonatkozóan egyértelmű koncentráció figyelhető meg (ezek közül is leginkább az angolra mint lingua francára), másrészt azonban az egyes eurorégiók erősödésével az egyes kis nyelvek szerepe is növekvőben van (ARNTZ 1997: 166). A japán kommunikációkutató, TSUDA elmélete ugyanezt a szemléletet az egész világra alkalmazza: szerinte napjaink globális nyelvpolitikájában két fő paradigma létezik: az angol terjedése-paradigma (amely nagyjából a centripetális erőknek felel meg), valamint a nyelvi ökológiai paradigma (ez pedig a centrifugális erőkkel állítható párhuzamba). Az angol terjedése-paradigma szorosan összefügg a modernizációval, a világkultúra amerikanizálásával és homogenizálásával, a nemzetköziséggel, az egynyelvűséggel, sőt véleménye szerint a nyelvi, kulturális és hírközlési imperializmussal is. Másfelől a nyelvi ökológiai paradigma pedig a nyelvek és kultúrák megőrzésével, az idegennyelv-tanítás támogatásával, a kommunikációbeli egyenlőséggel és a többnyelvűséggel kapcsolható össze (vö. KONTRA 1999: 99).

DAVID GRADDOL – DE SWAANnal ellentétben – sokkal kritikusabb azt illetően, hogy az angol vezető szerepe a jövőben növekedni fog-e, illetve egyáltalán megmarad-e a jelenlegihez hasonló mértékűnek. DE SWAAN galaxis-elméletéhez hasonló szemlélettel ő piramisként ábrázolja a világ nyelveinek jelentőségét és súlyát. Napjainkban legfelül állnak az úgynevezett nagy nyelvek: az angol és a francia (vagyis nem teszi az angolt egyedüli nyelvként a piramis csúcsára), ezeket követik a regionális nyelvek (arab, spanyol, kínai, német, orosz), majd a nemzeti nyelvek (kb. 80), az egyes nemzetállamok hivatalos nyelvei (kb. 600), és legalul helyezkednek el a helyi vernakuláris nyelvek, melyeknek száma 6000-nél is magasabb (GRADDOL 1997: 58). Így fogalmaz: „There will be, in the twenty-first century, a major shake-up of the global language hierarchy" ('A huszonegyedik században a globális nyelvi hierarchia alaposan át fog szerveződni') (i. m. 39). Erre véleménye szerint összetett gazdasági, technikai és kulturális tényezőkből következtethetünk, ám ezt a kijelentését nem kívánom tovább elemezni, mivel dolgozatomban nyelvtervezési kérdésekkel nem foglalkozom.

2.6. Az angol hatása az élet különböző területein

Most pedig nézzük meg konkrétan, hogy a globális angol hatása a világban milyen területeken érezhető leginkább! Már-már közhelynek számít, hogy a **televízió**ban, a **reklámok-**

ban vagy a **popzené**ben szinte teljes az angol egyeduralma, vessünk azonban mégis egy pillantást azokra a területekre, ahol terjedőfélben van az angol használata! Az európai országok nagy részében az angol vált a popzene nyelvévé, és jelenleg egyedül Franciaország az, ahol törvényileg van szabályozva, hogy a rádióban elhangzó zene bizonyos százaléka feltétlenül franciául kell, hogy legyen.

Nemzetközi szinten a **filmek**, **számítógépes játékok** és a **hirdetések** fő nyelve is egyértelműen az angol (AMMON 1994: 2) – elsősorban ez utóbbit, a reklámnyelvet vizsgálja számos szociolingvisztikai felmérés, vagyis az angol kifejezések elburjánzását a német, magyar vagy bármely más nyelvű médiában megjelenő reklámokban.

A **gazdasági világ**ban, **nemzetközi kereskedelem**ben szintén már lingua francának nevezhető az angol: a multinacionális cégek munkanyelve rendszerint ez, de a világ tőzsdéin is gyakorlatilag egyeduralkodó szerepet játszik (SIGUAN 1995: 128). SZÉPE (2001: 74) szerint a multinacionális cégek nyelvpolitikája az európai nyelvpolitika azon modelljéhez igazodik, melyben a legnagyobb országok (Nagy-Britannia, Franciaország, Németország) saját érdekeiket nyelvük útján is realizálják. Ez azt jelenti, hogy ezeknek a nagy nyelvei lesznek meghatározóak az egyes cégeken belüli és azok közötti kommunikációban is, leginkább a gazdasági háttérnek megfelelően az angol. ERLING és WALTON (2007: 39) Berlinben végzett felmérése szerint a nemzetközi cégekben egyre szélesebb körben van jelen: míg korábban csupán a felsővezetők használták rendszeresen, ma már egyre alacsonyabb szinteken is elvárt az angolul folyó kommunikáció. Ugyanakkor – amellett, hogy meglátásuk szerint az egyes multinacionális vállalatoknál az angol egyre inkább kiegészítő, mint idegen nyelvként van jelen – azt is hangsúlyozzák, hogy a cég profiljától függően természetesen más idegen nyelvek is szükségesek az angolon kívül.

A **turizmus**ban általában is egyre általánosabb az angol használata, de leginkább a **légi közlekedés**ben terjedt el. Ez nemcsak az irányításra igaz, hanem két nem angol nyelvű ország közötti járaton is minden esetben tájékoztatják angolul is az utasokat (AMMON 1994: 2). Saját magam is több alkalommal utaztam olyan Svájcból Budapestre tartó repülőgépen, ahol magyarul nem, ám a német és/vagy francia mellett angolul mondták be fel- és leszálláskor az utasoknak szükséges információkat, utasításokat.

A **számítógépek** világában is egyeduralkodó az angol szerepe. Gondolhatunk itt egyrészt az angolra mint a programozás nyelvére – ez azonban csupán egy viszonylag szűkebb réteget érint. Sokkal szélesebb kör a programozókénál a felhasználóké: az angol szerepe az **internet**en még fontosabb, mint az audiovizuális média világában (SIGUAN 1995: 127). Ez a változás olyannyira jelentős, hogy DAVID CRYSTAL az internethez való tömeges hozzáférést nevezi meg annak okául, hogy az 1990-es éveket nyelvi szempontból forradalminak nevezhet-

jük (CRYSTAL 2004: 64). Az internet mint globális, elektronikus, interaktív médium sokféle új nyelvi következménnyel jár, hiszen az emberi kommunikáció eddig létező csatornáihoz képest újfajta alternatívát kínál: ezt nevezhetjük elektronikus vagy számítógépes kommunikációnak (angolul *CMC*, vagyis *computer-mediated communication*) (uo.). Az internet által nyújtott új médium hagyományos megnevezése „írott nyelv a képernyőn", CRYSTAL szerint azonban mindenképpen több annál, hiszen például az e-mailek nyelvezete jobban hasonlít egy beszélt, mint egy hagyományos írott változathoz (uo. 65). A beszédtől viszont eltér abban, hogy a szimultán visszacsatolás nem mindig lehetséges (a *chat* funkcióban azonban már igen), valamint a technológia korlátai miatt az interakció általában lassúbb, mint élőszóban (i. m. 71). Összességében tehát az interneten használt nyelvet inkább olyan írott nyelvnek tekinthetjük, amely valamelyest a beszéd felé mozdult el, nem pedig leírt beszélt nyelvnek. Azért tarthatjuk újfajta médiumnak, mert több, mint a beszélt és az írott médiumok összeolvasztása (i. m. 80). Ennek az új médiumnak számos nyelvi következménye is van: egyrészt a nyelvek formai tulajdonságaiban elősegíthet egyfajta változást. Itt arra kell gondolnunk, hogy az interneten jelen levő szövegek, elektronikus levelek gyakran (akár szándékolt) helyesírási hibákat tartalmaznak, nem veszik figyelembe a központozás szabályait, a nagy kezdőbetűk használatát hanyagolják, vagy éppen mellőzik az ékezetek használatát. Ez utóbbi jelenség természetesen az angol nyelvben nem figyelhető meg, de például a magyar, német vagy spanyol nyelvű elektronikus (elsősorban informális) szövegek igen gyakran a könnyebbség kedvéért eltekintenek a mellékjeles betűk, speciális írásjelek (pl. *ü*, *ő*, *ñ*, *¿*) használatától (i. m. 81). Az új médium ezen kívül széleskörű lehetőségeket kínál az egyes nyelvek legújabb szókincsrétegeinek használatára is, melyek nagy része a globális angolból átvett szó, kifejezés. Gondoljunk csak bele, hogy magában az internet világában használt szavak nagy része is angol: *chat*, *e-mail* (bár erre létezik a többé-kevésbé elterjedt magyar *elektronikus levél* vagy *drótposta* alak is), *messenger* stb. CRYSTAL meglátása szerint azonban az internet, akármennyire is az angol tekinthető fő nyelvének, éppen a kisebbségi nyelvek számára is az ideális médium, hiszen publikálási esélyt nyújt számukra, tulajdonképpen reklámozza őket. Abban is optimista CRYSTAL, hogy a világhálón nem fog egyeduralkodóvá válni az angol nyelv, sőt a jövőben inkább az internetes többnyelvűségben hisz; arra a tendenciára alapozva jóslatát, hogy az internet korai napjaiban jóval magasabb volt az angol nyelvű oldalak aránya, mint ma (i. m. 89, 91). Hozzá hasonlóan SALVERDA (2002: 8) is egyre inkább többnyelvű jövőt jósol az internetnek. A statisztikák ma azonban kétségkívül az angol nyelv uralkodó szerepét mutatják a világhálón: 2000-ben a honlapok 68,4%-a, vagyis kétharmada angol volt. Az ezt követő vezető nyelv az interneten, a japán, kevesebb, mint ennek egytizedét foglalja el (5,9%), majd a további sorrend: német 5,8%, kínai 3,9%, francia 3%, spanyol 2,4% (MAURAIS 2003: 22). XU (2000) is körülbelül

ugyanezeket az arányokat kapta vizsgálata során (vö. KILGARRIFF–GREFENSTETTE 2003: 5), mások viszont még ennél is magasabbra becsülik az angol nyelvű honlapok számát: INKTOMI és CYVEILLANCE 2000-ben készített felmérése szerint ez 85%-ra tehető, ám ez az arány az utóbbi néhány év során kissé csökkenő tendenciát mutat (vö. FLETCHER 2005: 3). Bár számomra kérdéses, hogyan lehet ennyire pontos adatokat szolgáltatni a honlapok számáról, a nagyságrendek mégis fontos tendenciákat mutatnak. Érdekes még az az adat, mely szerint az interneten használt angolnak csupán 8-15%-a lingua francaként való használat (GRADDOL 2006: 44), bár véleményem szerint ilyen jellegű becsléseket is meglehetősen kockázatos tenni.

A **diplomácia**, melynek évszázadokon keresztül hagyományosan a francia volt az első számú nemzetközi nyelve, is egyre inkább halad az angol használata felé. A nemzetközi szerződések nyelve ma már döntően az angol abban az esetben is, amennyiben két nem angol nyelvű ország között köttetnek (AMMON 1994: 7). Az Európai Unió intézményeiben használt nyelvekről később fogok részletesen szólni.

Az angol nyelv dominanciája ezen kívül egyértelmű a **tudományok**ban, elsősorban a természettudományokban is. Szakterülettől és kutatási iránytól függ, hogy az angol mennyire használatos lingua francaként (SIGUAN 1995: 132), de az biztos, hogy ez az első számú kommunikációs médium a tudományos konferenciákon – nemcsak magukon az előadásokon, hanem a különböző anyanyelvű természettudósok közti informális beszélgetésekben is. CSERESNYÉSI szerint egy nyelv globális létének fontos mércéje az is, hogy milyen mértékben számít publikációs nyelvnek a tudományos folyóiratokban, és a nemzetközi konferenciákon mennyire használatos. Ez alapján ő napjainkban az angolt, a németet és a franciát tekinti tudományos nyelveknek (2004: 144), közülük viszont magasan kiemelkedik az angol: a természettudományok és az orvostudomány publikációs nyelve például szinte kizárólag ez (AMMON 1994: 4). 2000-ben végeztek egy felmérést, melyben 250 német és francia anyanyelvű kutatót kérdeztek meg arról, hogy az utóbbi öt évben milyen nyelven tartott előadásokat, illetve milyen nyelven írt cikkeket. A tanulmányból az derül ki, hogy a bölcsészek 28%-a, a természettudósok 70%-a, és az orvosok 80%-a publikál és ad elő rendszeresen angolul, elsősorban a nemzetközi fórumokon való érvényesülés végett (MURRAY 2001: 86). Bizonyos nagy európai egyetemek természettudományos tanszékein például olyan magas a külföldi oktatók, kutatók aránya (Genfben vagy Zürichben gyakran a svájci természettudósok vannak kisebbségben), hogy teljesen magától értetődő, hogy az egyetemen belüli informális kommunikáció is angolul folyik.

2.7. Ellenállás az angol dominanciájával szemben

Mint már számos oldalról láthattuk, az angol nyelv nemzetközi vezető szerepe napjainkban kétségtelen: egyes országokban erősebben érvényesül, mint máshol, illetve az élet bizonyos területein is jobban érzékelhető, mint másokon. Természetesen ilyen esetekben elkerülhetetlen, hogy bizonyos csoportok támogatják ezt a tendenciát, mások pedig ellenzik, és ellenállást fejtenek ki az angol terjeszkedése ellen.

2.7.1. Posztkoloniális kontextus

A globális angol dominanciája mindenképpen zavarja a különböző módon elnyomott csoportok vezetőit. Ellenállást fejthetnek ki a neokolonizáció áldozatai, elsősorban a harmadik világ országaiban, mivel ők az angol nyelvben magában az elnyomás eszközét látják (PHILLIPSON 1996: 35). Az egykori gyarmatok is a függő helyzetet asszociálják a gyarmatosító ország nyelvével (ami nem feltétlenül az angol) (SIGUAN 2001: 137). A helyzet azonban nem mindig ilyen egyszerű, hiszen a volt gyarmati országok általában többnyelvűek, így nem mindig egyértelmű, hogy ha nem a gyarmati nyelv válik hivatalossá, akkor melyik legyen az. DE SWAAN elmélete kiválóan alkalmazható a volt gyarmati országok helyzetére, ahol gyakran nyelvi versengésnek lehetünk tanúi. Például India alapvető problémája az, hogy a hindi vagy az angol legyen-e az egyetlen hivatalos nyelv, vagy esetleg fogadják el a nyelvi sokféleséget. Indiában, ahol a kolonializmussal szemben erős volt a nyelvi nacionalizmus, logikus lett volna, hogy a gyarmatosítók nyelve, az angol ellen erős ellenállás bontakozzon ki, és a hindi, a nacionalizmus jelképe legyen a hivatalos nyelv. Az angol mellett jelen lévő ugyancsak szupercentrális hindi mégsem vált automatikusan hivatalos nyelvvé. Bár a hindi rendelkezik a legmagasabb Q értékkel és a legtöbb anyanyelvi beszélővel, hivatalos nyelvvé tétele erős tiltakozást váltana ki a déli államok részéről, ahol dravida nyelveket beszélnek. Gandhi kísérlete, miszerint a hindusztáni (amely elterjedt érintkezési és vernakuláris nyelv) váljon hivatalossá, szintén elbukott, így ma is az angol az összindiai kommunikáció nyelve (DE SWAAN 2004: 72–89).

Ezzel szemben Indonézia helyzete jelentősen eltér nemcsak Indiáétól, hanem legtöbb más posztkoloniális nyelvi konstellációtól is. Több mint háromszáz év holland megszállás után a gyarmati nyelv szinte minden funkcióját elveszítette (bár a hollandok nem is szorgalmazták igazán nyelvük elterjesztését még a gyarmati időkben sem), és sikerült az egyik hazai nyelvet, a bahasa indonesiát (a maláj modernizált változatát) hivatalos nyelvvé emelni. Annyiban hasonlít ez a hindusztánihoz, hogy lingua francaként nem köthető régióhoz, etnikai csoporthoz. Indonéziában azonban a másik jelentős nyelvnek, a jávainak a beszélői – ellentétben a dél-indiaiakkal – elfogadták, hogy a bahasa indonesia legyen a nemzeti nyelv, mivel ezt

a nemzeti egységgé válás felé vezető út fontos mérföldkövének tekintették. DE SWAAN ezt a nyelvi magatartást kollektív önkorlátozásnak nevezi (i. m. 91–104).

Számos afrikai ország közös vonása, hogy a gyarmati nyelv ezekben megőrizte centrális pozícióját. Szenegálban és Ruandában a francia, Botswanában és Nigériában pedig az angol rendelkezik vezető szereppel. Ez alól a volt angol gyarmat, Tanzánia jelenthet kivételt, ahol a honi szuahéli lett a nemzeti médium, bár ennek az angolhoz való viszonya még mindig bizonytalan. DE SWAAN szerint általában a nyelvi féltékenység a fő oka annak, hogy jóformán egyik honi nyelvet sem sikerült az afrikai konstellációban nemzeti nyelvvé emelni. Ez azt jelenti, hogy minél több a nagy honi nyelv, annál erősebb a nemzeti médiummá válásért folytatott versengés. Legtöbbször azonban egyik sem tud a másik fölé emelkedni, és ezáltal a gyarmati nyelv pozíciója tovább erősödik (i. m. 107–135). Dél-Afrikában is speciális a helyzet: itt az apartheid-rendszer hivatalos kétnyelvűségét (angol és afrikaans) a rezsim megdöntése után, az 1993-as alkotmány alapján tizenegy hivatalos nyelv elismerése követte. A gyakorlatban azonban ez a nyelvi hálózat még nem igazán működik, mivel itt is megfigyelhető az az általános tendencia, hogy minél több nyelv van jelen, annál, elterjedtebb az angol, és annál magasabb a Q értéke is (i. m. 139–148). Mint később látni fogjuk, ugyanez az általános tendencia igaz az Európai Unió jelenlegi helyzetére is.

Az általános nézet szerint az angol jelenlegi vezető szerepét annak köszönheti a gyarmati országokban, hogy az egykori orientalizmust (mely azt jelenti, hogy mind a gyarmatosítók, mind a gyarmatosítottak számára a helyi nyelven szorgalmazták az oktatást) felváltotta az ún. anglicizmus, melynek lényege az angol nyelven történő oktatás. PENNYCOOK nézete szerint azonban az anglicizmus nem felváltotta az orientalizmust, hanem a kettő egymás mellett létezett sokáig, és létezik most is. Ő az anglicizmus terjedését sokkal inkább az angol mint idegen nyelv népszerűségének növekedésével magyarázza, nem pedig az angol általános gyarmati terjedésével (PENNYCOOK 1994: 73–75). Vagyis az, hogy például Indiában megnőtt az angolul tanulók száma az iskolákban, nem elsősorban az angol erős gyarmati jelenlétével magyarázható, hanem azzal, hogy az angol növekvő presztízsű és népszerűségű nyelv az egész világon.

A fenti konstellációk legtöbbjére igaz, hogy a magas Q értékű szupercentrális gyarmati nyelv a nagyvárosi vezető elit privilégiumává vált a gyarmati korszak után, a hatalom és a presztízs fogalmával erősen összefonódva. Az elitnek azonban nem áll érdekében, hogy a gyarmati nyelv széles körben elterjedjen, mivel ezzel elvesztenék monopolisztikus szerepüket, és mások előtt is megnyitnák az utat az eddig számukra fenntartott magas pozíciók felé. Sok gyarmati társadalomban tehát fennáll az a paradox helyzet, hogy tulajdonképpen a gyarmatosítók nyelve lett a felszabadulás médiuma, mivel az eltérő származású és anyanyelvű naciona-

lista vezetők csak ezen tudtak egymással érintkezni. A volt gyarmati országokban így nem elsősorban nyelvi imperializmus, hanem saját döntés alapján vált az angol (vagy néhol egy másik szupercentrális nyelv) vezető nyelvvé: ezáltal maximálhatják kommunikációs esélyüket azok, akik beszélik, és így nő az esélyük a munkaerőpiacon is (i. m. 154).

DAVID CRYSTAL éppen ezt tartja a globális nyelv egyik fő hátrányának, vagyis hogy a beszélői egyfajta elitet fognak képezni, különösen azok, akik anyanyelvi beszélőként birtokolják (CRYSTAL 2003: 15). Ez a gondolat összekapcsolható BURCHFIELD már korábban idézett (és valamelyest radikálisabb) véleményével (vö. PHILLIPSON 1996: 5), miszerint a mai világban kirekesztve lehet az, aki nem beszél angolul. Valóban egyre több kutató osztja azt a nézetet, hogy az angol – amiatt, hogy globális nyelvnek tekinthető – egyúttal megosztó szereppel is bír. SZÉPE GYÖRGY (2001: 25) a természettudományos és a műszaki szakirodalmat, a nemzetközi repülést és a popzenét tekinti leginkább olyan szféráknak, amelyekben hátrányba kerülhetnek az angolul nem beszélők.

2.7.2. Európai kontextus

Mint láthattuk, a posztkoloniális társadalmakban különböző szerepeket tölt be az angol, és különböző presztízzsel is rendelkezik az egyes országokban. Ugyanez a helyzet jellemzi a különböző európai országokat is. Ahogyan a 2.2. pontban igyekeztem bemutatni, vannak olyan országok Európában, ahol az angol mint idegen nyelv-paradigmát fokozatosan kezdi felváltani az angol mint második nyelv paradigmája, hiszen egyre több funkciót átvesz az angol ezekben a társadalmakban. Másrészt napjaink Európájának egyik fő átfogó oktatási reformja, a Bologna-folyamat is elősegíti az angol második nyelvként való felfogását, hiszen ebben a keretben az angol sokkal inkább az oktatás egyik alapvető összetevőjének tekinthető, mintsem idegen nyelvnek. Ebből következhet az is, hogy nemzetközi nyelvvé válása miatt az angol anyanyelvi normái egyre kevésbé lesznek relevánsak a jövőben (GRADDOL 2006: 14). A skandináv államokban, Hollandiában, valamint lassanként Svájcban is egyre inkább második nyelvként tekinthetünk az angolra. Hollandiában például felmerült az is, hogy a felsőoktatás nyelve az angol legyen. Ezek az országok megengedő nyelvpolitikát folytatnak, aminek egyenes következménye, hogy az ott használt nyelvek jóval kevésbé állnak ellen az angol szavak beáramlásának. Számomra ez az aspektus érdekes igazán, hiszen ezt a problémát mint a nyelvpolitika, a szociolingvisztika és a kontaktusnyelvészet újabb kapcsolódási pontját is vizsgálhatjuk.

A következő pontban egy olyan ország példáján kívánom bemutatni a legújabb európai nyelvi tendenciákat, ahol az angol idegen nyelvből egyre inkább második nyelvvé válik.

2.7.2.1. Az angol mint lingua franca Finnországban

A skandináv államokban az angol lassanként második nyelvvé válik, leginkább Svédországban és Norvégiában. A szakirodalom ritkábban tesz említést Finnországról, ahol szintén hasonló a helyzet, ezért ezt kívánom az alábbiakban röviden bemutatni. Korábban Finnország hagyományosan azok közé az országok közé tartozott, melyek erős nyelvvédő politikát alkalmaztak. A finnben számos példát találhatunk olyan belső alkotású szavakra, amelyek a legtöbb európai nyelvben nemzetközi szavakként élnek: pl. *puhelin* 'telefon', *elokuva* 'film' (vö. KISS 1966: 185). Az ország hivatalosan kétnyelvű: finn és svéd, de a lapp nyelv is rendelkezik bizonyos jogokkal. Akárcsak más észak-európai országokban, az angol Finnországban is idegen nyelvből egyre inkább második nyelvvé válik, annak ellenére, hogy a svéd hivatalos státuszú, az angol viszont nem az. Ugyanakkor éppen a finn–svéd hivatalos kétnyelvűség ad jó táptalajt az angol elterjedésének, hiszen a finnek hozzá vannak szokva más nyelvek jelenlétéhez bizonyos helyzetekben (PAHTA–TAAVITSAINEN 2004: 168).

A svéd nyelv ellen erős ellenérzés él és még inkább élt régebben számos finn anyanyelvű beszélőben, valószínűleg leginkább az iskolai oktatásban való kötelező jellege miatt. Ugyanekkor ez fordítva nem igaz, hiszen hasonló tendencia nem figyelhető meg a svéd kisebbségi iskolákban a finn nyelvvel szemben (LATOMAA 1995: 118)

Az angol intranacionális szerepe egyre erősebben nő, ami egyértelműen a média, a kultúra és a gazdasági-politikai folyamatok eredménye, nem pedig a nagymértékű interperszonális nyelvi kapcsolatoké, hiszen az országban 2002-ben kevesebb mint 6000 anyanyelvi angol beszélő élt (TAAVITSAINEN–PAHTA 2003: 4). Egyesek szerint a legújabb tendenciák már afelé mutatnak, hogy az angol ebből a második nyelvi szerepből bizonyos esetben első nyelvvé válik: akadnak olyan középosztálybeli értelmiségiek, akik munkájukban kizárólag az angolt beszélik (ezáltal kétnyelvűek), így otthoni nyelvként is elkezdik azt használni (uo.). Ez azonban még meglehetősen ritka, mégis számolnunk kell egy újfajta csoporttal, amelynek tagjai az angolt első nyelvként beszélik, viszont ez az első nyelv nem azonos az anyanyelvvel.

Az utóbbi évtizedekben a finn bizonyos nyelvi rétegeiben, elsősorban a szlengben, a fiatalok nyelvében és a beszélt köznyelvben (amely olyan távol áll az írott köznyelvtől, hogy a kettő között szinte mediális diglosszia áll fenn) igen erősen megkezdődött az angol eredetű elemek térhódítása: pl. *fiilis* (< feeling), *linki* (< link), *kondis* (< condition). A fiatalok nyelvére jellemző a finn–angol kódváltás; nem csupán az egyes szavak szintjén, hanem gyakori az angol töltőelemek, fél mondatok beszúrása is a beszédbe (pl. *So what?*, *Who knows?*), ezek pedig lassan az írott sajtó nyelvében is megjelennek (TAAVITSAINEN–PAHTA 2003: 5). Mindez az angolszász kultúra egész Európában kifejtett nagy szerepe mellett részben arra vezethető vissza, hogy Finnországban egyetlen külföldi televízióműsort sem szinkronizálnak. Másrészt

az országban igen magas a nyelvtanulásra való igény – ami nem is feltétlenül magyarázható azzal, hogy finnugor nyelvként annyira eltér legtöbb európai nyelvtől, hogy érdekükben áll megtanulni más nyelveket, ha a nemzetközi kommunikációban részt akarnak venni, hiszen ugyanez az érvelés Magyarországra nem igaz. Egy 1995-ös felmérés szerint a felnőtt lakosság 72%-a képes legalább egy idegen nyelven kommunikálni (ami általában az angol), a 18 és 24 év közti generáció esetén ez az arány pedig 96%. A legtöbb válaszadó az angolt jelölte meg legfontosabb idegen nyelvként, amelyet a svéd és a német követ. Az iskolai oktatás is segíti a magas fokú nyelvtudás kialakulását: 2000-ben az általános iskolás gyerekek 87,6%-a számára az angol volt az első idegen nyelv az iskolában, a gimnazisták közül pedig ugyanebben az évben 98% tanult angolul (i. m. 6).

A tudomány az egyik olyan terület – nemcsak Finnországban –, ahol az angol térhódítása leginkább megfigyelhető. TAAVITSAINEN és PAHTA (i. m. 7) ezt a Helsinki Egyetemen benyújtott disszertációk alapján vizsgálta: 2001-ben és 2002-ben az orvosi karon benyújtott disszertációk nyelve néhány kivétellel mindig az angol volt, de még a hagyományosan leginkább nemzeti nyelvet használó bölcsészkaron is 50% (beleszámítva a finn nyelvészetből írt dolgozatokat is). Ezen kívül az üzleti világban, a reklámokban és egyes intézmények, szervezetek, termékek elnevezésében figyelhető meg leginkább az angol jelenléte (PAHTA–TAAVITSAINEN 2004: 168).

Összességében tehát azt láthatjuk, hogy más skandináv országokhoz hasonlóan Finnországot is az a tendencia jellemzi egyre erősödő mértékben, hogy az angol nem csupán a nemzetközi kommunikációban használatos lingua francaként, hanem egyre több intranacionális szerepet is betölt. Így helyzete az angol mint idegen nyelv-modell helyett egyre inkább az angol mint második nyelv-modellel jellemezhető.

2.8. A globalizáció hatása az angol nyelvre: a nemzetközi angol

Az angol nyelv globálissá válását két gyökeresen eltérő nézőpontból vizsgálhatjuk, mint már arra korábban is utaltam. Egyrészt tekinthetjük a világ vezető nyelvének, a nemzetközi kommunikáció fő eszközének, másrészt pedig a többi nyelv kiszorítójának, amely felelős más nyelvek és kultúrák kihalásáért. Bár e két nézet között alapvető különbség rejlik, egy aspektusból azonban mégis hasonlóak: az angol nyelvet mindkét perspektíva idealizált, homogén, standardizált formájában látja, amely nemzetek fölötti funkciót tölt be. Mindkét véglet tehát sokkal inkább az angol használatára és a használatának következményeire összpontosít, nem pedig a nyelvi minőséget érintő jellemzőire (SCHNEIDER 2003: 233).

Azt már a dolgozat korábbi részeiben láthattuk, hogy az angol globális nyelvként való elterjedése, esetleges lingua francaként való értelmezése erősen befolyásolja a többi nyelv egymáshoz viszonyított kapcsolatát, valamint a nyelvi kapcsolatokat általában is. Igyekeztem bemutatni azt is, hogy a globális angol ellenzői milyen érvekkel támasztják alá, hogy egyetlen világnyelv kialakulása miféle veszélyekkel járhat; ugyanakkor e folyamat pozitív oldalaira is rávilágítottam. Arról azonban még eddig nem esett szó, hogy ezek a folyamatok hogyan hatnak magára az angol nyelvre.

Mint fent láttuk, az angol pluricentrikus nyelv, s ebből adódóan több standard változata is létezik. ALGEO szerint (vö. LEITNER 1992: 180) már a 18. század óta nem beszélhetünk az angolnak egyetlen, egységes standard változatáról. Az egyes nyelvi változatok státuszát illetően kibontakozott egy alapvető vita: míg QUIRK azt a nézetet képviseli, hogy minden erőfeszítést meg kell tenni azért, hogy egyetlen központi, standard változata létezzen az angolnak, KACHRU éppen azt hangsúlyozza, hogy az egyes nemzeti változatoknak kell legitimmé válniuk, egyenlő jogokkal (vö. PENNYCOOK 1994: 10). Napjainkban úgy tűnik, valahol e két felfogás között van kialakulóban a leginkább követhető nyelvstratégia, amelyet az újabb elméletek (pl. SMITH 1983, MODIANO 1999, CRYSTAL 1988/2003/2004) is alátámasztanak. Kétségtelen ugyanis, hogy az egyes nemzeti változatok egyre erősebbekké válnak, és ezáltal egyre inkább távolodnak is egymástól, de eközben kialakulóban és megerősödőben van egyfajta egységes nemzetközi változat is. MODIANO (1999: 26) és CRYSTAL (1999: 15) egyaránt hangsúlyozzák, hogy az a tény, hogy az angolnak kialakulófélben van egy nemzetközi változata, nem áll azzal ellentétben, hogy erős helyi változatai is legyenek. Ezt fontosnak tartom hangsúlyozni, mivel a kétféle változat más-más célt szolgál: míg a lokális változatok a helyi kommunikáció eszközeként szolgálnak, a nemzetközi változat a globális kommunikáció médiuma.

Az egyes nyelvészek viszonyulása a fennálló helyzethez más és más: vannak, akik természetes dolognak tekintik, s vannak, akik „szabályozni" szeretnék a nyelv állapotát. QUIRK nézetével ez azonban annyiban nem egyezik, hogy ő az egyik hagyományosan meglévő változat (pl. brit, amerikai) világméretű standarddá válására gondol, míg napjainkban egyre inkább egy semleges, nemzetközi változat veszi át ezt a szerepet. AMMON (2003: 24) sem beszél semleges nemzetközi változatról, azonban megjegyzi, hogy az angol egyes változatai közül az amerikai az, amely legalkalmasabb a nemzetközi kommunikációra. Skálát állít fel, amelyen az angol változatait az alapján helyezi el, hogy melyik szolgálhat leginkább a nemzetközi kommunikáció médiumaként. A legkevésbé a különböző pidzsin és kreol variánsok alkalmasak erre, hiszen erős a lokális kötöttségük, és normájuk (bár a pidzsinek esetében még normáról sem beszélhetünk) is távol áll a nagy nemzeti változatokétól. A skála következő fokán a brit és az amerikai kivételével az összes többi standard angol áll (ausztrál, kanadai,

dél-afrikai stb.), és bár AMMON nem részletezi tovább, mégis világos, hogy ezek közül is vannak olyan változatok (például a kanadai, amely nagyon hasonlít az amerikaira), amelyek a nemzetközi kommunikáció során könnyebben alkalmazhatók, mint mások. Ezeket követi a brit angol, majd a skála élén áll az amerikai, amely AMMON szerint az angol legalkalmasabb változata a nemzetközi dialógusban való használatra. Véleményem szerint ez a skála helyesen ábrázolja a nemzetközi érthetőség fokát (hiszen voltaképpen arról van szó, hogy mennyire sikeresen lehet az adott változatot használni a nem angol anyanyelvűekkel folytatott kommunikációban), de hiányolom azt az utolsó fokát, amelyen a nemzetközi angolnak kellene állnia. Mivel ez pedig elsősorban az amerikai angolon alapul, összeegyeztethető azzal a meglátással is, hogy ezt a változatot közvetlenül az amerikai követi a skála élén.

CRYSTAL (2003: 2) véleménye szerint amennyiben egy nyelv globálissá válik, megjelenik az a veszély, hogy senki nem birtokolja igazán, mindenki „résztulajdonosává" válik, és fenntartja magának azt a jogot, hogy kedve szerint használja. Brit nyelvészként azt a gyakori kommentárt idézi, amelyet a brit angol beszélői gyakran felrónak az amerikai angolnak: „Nézd csak, mit tettek az amerikaiak az angollal!" (i. m. 3). Véleménye szerint a világszerte beszélt globális angol esetében ez még relevánsabb probléma, hiszen feltételezi, hogy az angol világméretű jelenléte egyúttal egymástól eltávolítja az egyes nemzeti változatokat, ami azonban szükségessé teszi a világméretű standard beszélt angol (World Standard Spoken English) kialakulását és elterjedését (i. m. 147). Ez olyan helyileg semleges nemzetközi beszélt standard lenne, amely a beszélt változatok sokfélesége miatt alakulna ki, egyfajta stabilizáló erőként (CRYSTAL 1999: 16).

Ehhez hasonló LARRY SMITH véleménye is: mint már korábban láttuk, ő vezette be az *angol mint nemzetközi segédnyelv* fogalmát, mivel szerinte (például KACHRU háromszintű körkörös modelljével ellentétben) a szimpla „angol" terminus már nem képes leírni azt a nemzetközi használatú nyelvet, amiként jelenleg az angol funkcionál. Hangsúlyozza, hogy ez abban különbözik az „angol" fogalmától, hogy a nemzetközi segédnyelv ma már nem az anyanyelvi beszélők tulajdona, tehát nem tartozik szorosan a KACHRU-féle modellben tekintett belső kör beszélőihez sem. SMITH modellje szerint nemcsak a nem anyanyelvi beszélőknek kell arra törekedniük, hogy minél adekvátabban használják az angolt, hanem az anyanyelvi beszélőknek is éppúgy törekedniük kell a nem anyanyelvűekkel folytatott kommunikáció sikerességére (SMITH 1983: 2). Az egyik megoldás ezek szerint tehát az, hogy az „új angolok" (New Englishes, vagyis az egyes nemzeti változatok) és a standard angol jegyeit összekeverve új, semleges változatot kapunk, mely a nemzetközi kommunikáció új eszköze lehet (vö. ERLING 2000: 6). CRYSTAL is úgy véli, hogy az angol nyelv akár ketté is válhat, és két standard változata alakulhat ki: egy olyan, amely anyanyelvi beszélőinek nyelvi és nemzeti

identitást ad, a másik pedig az anyanyelvi beszélők és a világ többi beszélője közti kommunikációt biztosítja. Ezt írja: „We may, in due course, all need to be in control of two standard Englishes — the one which gives us our national or local identity, and the one which puts us in touch with the rest of the human race" ('Végsősoron lehet, hogy mindannyiónknak két standard angolt kell majd bírnunk: az egyik határozza meg nemzeti vagy helyi identitásunkat, a másik pedig kapcsolatba hoz minket az emberi faj többi részével') (CRYSTAL 1988: 265). Ez tehát az anyanyelvi beszélők számára kódváltást eredményezne, hiszen ha a nem anyanyelvűekkel beszélnek, akkor saját helyi dialektusukból vagy nemzeti változatukból át kell váltaniuk egy nemzetközi változatra, a világméretű standard beszélt angolra.

GRADDOL (2006: 11) úgy látja, hogy az angol globális változata már-már új nyelvnek tekinthető, amely magát az angol nyelvet (ahogyan ő fogalmaz, Shakespeare nyelvét) fenyegeti, tulajdonképpen kiszorítva hagyományos változatait.

Az egyes standard angolok (brit, amerikai) viszonyát a nemzetközi angolhoz hasonlíthatjuk az osztrák (vagy kevésbé a svájci) német és a standard németországi német (Hochdeutsch) kapcsolatához. Abban azonban eltér a két reláció egymástól, hogy a német esetében a szélesebb körű standard (a Hochdeutsch) egy másik nyelvpolitikai egység (Németország) standardjaként jött létre, míg az angolnál egy nemzetek fölötti változatról beszélhetünk. A két folyamat tulajdonképpen ellentétes irányú mozgással alakul ki: az angol nyelv esetében az egyes standard (brit, amerikai) változatok az eredeti variánsok; a nemzetközi angol pedig fokozatosan mintegy „felnő" ezekhez. Ezzel szemben a Hochdeutsch már hosszú ideje standard változatként él, és napjainkban zajlik egy olyan folyamat, melynek során az osztrák vagy a svájci német standarddá zárkózik fel mellé.

Ahogyan a nemzetközi angol egyre inkább lingua francává válik, annál nagyobb szerephez jutnak alakításában a nem anyanyelvi beszélők. MODIANO amellett érvel, hogy amennyiben ez így van, beszélői (akiknek más az anyanyelve) adott esetben kompetensebb kommunikátorok, mint az angol anyanyelvűek. Ezzel voltaképpen KACHRU modelljét kritizálja, mivel véleménye szerint ha az angol mint nemzetközi nyelv paradigmájában tekintünk a koncentrikus körök modelljére, akkor valójában a belső körbe tartozó emberek (vagyis a standard brit, amerikai stb. angol anyanyelvű beszélői) globális értelemben nem minden esetben beszélik az angolnak nemzetközi szinten is érthető változatát (MODIANO 1999: 24). Itt különösen a kiejtésbeli eltérésekre kell gondolni, hiszen ha például egy birminghami vagy manchesteri dialektusban beszélő angol nem képes semlegesebb akcentusra váltani, akkor ha nemzetközi kommunikációban vesz részt, nagy az esélye, hogy beszédpartnere nem fogja őt megérteni. MODIANO tehát kulcsfontosságúnak tartja a nemzetközi kommunikáció sikeressége szempont-

jából az angol anyanyelvűek kódváltó képességét a globális angol változatra. Mindezek alapján azt állítja (amivel magam is egyetértek), hogy az angol mint nemzetközi nyelv paradigmájában azzal módosítandó KACHRU modellje, hogy a belső körbe nem feltétlenül anyanyelvi beszélői tartoznak az angolnak, hanem azok is ide sorolandók, akik a nemzetközi angol kompetens beszélői, hiszen sikeresen vesznek részt a nemzetközi kommunikációban (i. m. 25). Sőt, adott esetben a nemzetközi angolt beszélő, de más anyanyelvű személyeket kompetensebbnek tekinthetjük a globális angol szempontjából, mint a kódváltásra képtelen brit, amerikai stb. anyanyelvi beszélőket – akiket MODIANO nem is tekint a modell belső körébe tartozónak. Nem szabad azonban elfelejtenünk a modell értelmezése során, hogy a koncentrikus körökkel való ábrázolás csak akkor fogadható el, ha azt is elfogadjuk egyúttal, hogy a körök között bizonyos fokú átjárhatóság van, határaik nem merevek. MICHAEL TOOLAN kritikája is ezzel kapcsolatos: nem tartja szerencsésnek a körkörös ábrázolást, továbbá azt sem tartja elfogadhatónak, hogy MODIANO a globális nyelvi rendszert túlzottan az angol mint nemzetközi nyelv elméleti szemszögéből mutatja be, amely véleménye szerint korántsem semleges perspektíva (i. m. 28).

TOOLAN nézetei MODIANO véleményével alapvetően megegyeznek a kétféle változat létezésével kapcsolatosan, hiszen ő szintén megkülönbözteti egymástól az *új angol* (*New English*) és a *globális* (*Global*) fogalmakat, melyek közül az első azt az angol változatot jelenti, amelyet a hivatalos diskurzus során beszélnek olyan országokban, ahol az angol a fő nemzeti nyelv. Ezzel szemben a *globális* arra a nemzetközi angolra vonatkozik, amely a világban nemzetközi szinten terjed, és elsősorban nem angol anyanyelvűek, főleg világjáró szakképzett emberek beszélik (TOOLAN 1997: 3). A *globális* fogalmat maga TOOLAN alkotta meg, és mivel szerinte ez a változat már kulturálisan meglehetősen távol áll az eredeti nemzeti változatoktól, az *angol* szó nem is része a terminusnak. Nyelvileg leginkább a standard amerikai angolon alapul, de nem kizárólag azon (i. m. 7). Az elmélet szerint mind az új angol, mind a globális standardnak foghatók fel. TOOLAN hangsúlyozza továbbá azt is, hogy a globális változat egyre kevésbé angolszász jellegű, mivel a használók ennél sokkal szélesebb köre birtokolja (vö. még MCARTHUR 1999: 399–400).

Mind MODIANO, mind TOOLAN fontosnak találja kiemelni, hogy a nemzetközi angol, illetve a globális sokkal demokratikusabb változatok, mint a korábban egyeduralkodó standard angolok, hiszen ez utóbbiak esetében a normatív szempont volt a legfontosabb. Brit mércével például ezidáig az beszélt „helyesen” angolul, aki (populáris nevén) a „királynő angolját” vagy a „BBC-angolt” beszélte. LEITNER (1992: 210) is hangsúlyozza, hogy az egykori, „BBC-alapú” megközelítés már kevésbé népszerű, elsősorban a fiatalabb nemzedékek körében. A nemzetközi angol ennél sokkal megengedőbb, mert – bár standard változatnak tekin-

tendő ez is – számos helyi változatból, valamint idegen elemekből is táplálkozik, így a nem angol anyanyelvűek sem fogják magukat alacsonyabb rendű beszélőnek érezni. TOOLAN kritizálja azt is, hogy a nyugati társadalmak napjainkban túlzottan aggódnak a helyes beszéd, a helyes nyelvhasználat miatt, mivel a nyugati kultúra fő hajtóereje az információ és a szövegek: ezt a jelenséget textualizmusnak nevezi (TOOLAN 1997: 4)

Az előző nézetektől nem sokban tér el CRYSTAL (2004: 38, 1999: 16) modellje: ő három fő szintről beszél, amelyen az angol jelen van: az első az alapszint, melyet otthon, családi körben beszélnek, efölött áll a standard angol megfelelő nemzeti változata, melyet az iskolában tanítanak (pl. standard brit angol), majd a felső szinten a nemzetközi standard angol helyezkedik el. Véleménye szerint a nemzetközi standard beszélt angol még nem tekinthető valóságnak, de egyre közelebb kerülünk ehhez a szinthez. Amennyiben pedig ez kialakul, akár a di-, sőt triglosszia állapotáról is beszélhetünk, még akkor is, ha ez nem felel meg a hagyományos diglosszia-definícióknak. CHAMBERS (2000: 285) is azt jósolja, hogy a globális angol szupranacionális standardként körülbelül egy évszázadon belül fog kialakulni, de azzal ő is egyetért, hogy ma még nem beszélhetünk ilyenről. MELCHERS és SHAW is a következőképpen vélekednek: „There is no such thing (at present) as a Standard English which is not British or American or Australian, etc. There is no international standard (yet)" ('Nem létezik [jelenleg] olyan, hogy standard angol, amely ne lenne brit, amerikai, ausztrál stb. Nincs [még] nemzetközi standard.') (MELCHERS–SHAW 2003: 31). Az idézetből azonban világossá válik, hogy ők is úgy látják, hogy a nemzetközi standard ma ugyan még nem nevezhető valóságnak, de a jövőben elképzelhető, hogy kialakul. Ehhez azonban ki kell alakulnia a megfelelő oktatási normáknak is (MODIANO 1999: 26).

A születőben levő nemzetközi angol nem tudatos nyelvpolitikai intézkedések vagy szabályozás eredménye, hanem természetes folyamaté. Bizonyos kutatók mégis – a 20. század első felében létrehozott, majd kudarcba fulladt vállalkozás, a Basic English mintájára – mesterségesen létrehozott változatokban látják a jövőt. NERRIÈRE például a *Globish* nevű változat kialakítását veti fel, amely a nemzetközi kommunikáció kodifikált segédnyelve lenne (vö. DAVIDSON 2007: 49). Ez abban a fontos jellemvonásban különbözik a TOOLAN-féle *globális* ideájától, hogy míg ez utóbbi az angol természetes módon kialakuló nemzetközi változata, a *Globish* valójában az angolon alapuló műnyelv lenne, melynek véleményem szerint nincs realitása, éppen a mesterséges volta, a konkrét beszélőktől való elszakadása miatt.

ERLING (2000: 10) a nemzetközi angol semlegességét a következő érvekkel foglalja össze, melyekkel magam is egyetértek.

1) A nemzetközi kommunikáció során használt angolról van szó, mely egyre inkább világméretű szinten használatos.

2) Anyanyelvi és nem anyanyelvi beszélőknek is el kell sajátítaniuk, és amennyiben egy anyanyelvi beszélő nem anyanyelvi beszélőkkel vagy egy másik nemzeti változatot beszélő személlyel kommunikál, kódváltást kell alkalmaznia, és nemzetközi angolra váltania.

3) A kommunikáció semleges nyelvének tekinthető.

4) Nem egyetlen kultúrához rendelhető, hanem bármely olyan kultúrához, amelyhez a beszélő hozzá kívánja rendelni.

5) Rendelkezik alapvető nyelvtani és mondattani sajátosságokkal, de nyitott az új angol változatokból érkező (elsősorban lexikai) elemek felé is.

6) Már nem brit vagy amerikai irányítású, hiszen nemzetközi tulajdonúvá vált.

A globális angol semlegességének kérdése azonban vitát indított a kutatók között. Mind inkább általános az a vélemény, hogy a globális angol egyre erősebb terjedése természetes (mivel elkerülhetetlen globális erők vezérlik), az így kialakult változat pedig semleges, ugyanis mind inkább eltávolodik az eredeti brit és amerikai kulturális kötöttségeitől. Ebből az is következik, hogy mindenki saját anyanyelvének mellékjelentéseit hajlamos az angol szavak mögé érteni (vö. PENNYCOOK 1994: 9, CANDELIER et al 1999: 252). CLYNE szerint (2002: 73) is az angol státuszának és funkciójának bármely növelése a nemzeti kultúrparaméterek csökkenéséhez vezet, ami viszont a kulturális sokféleség elszegényedését is jelenti egyben.

Természetesen az angol nemzetközi lingua francává válásának támogatói főképpen azok, akik a globális angol semlegességét hangsúlyozzák. Azonban más oldalról, elsősorban az anyanyelvi beszélők szemszögéből ez akár sértő is lehet, mert való igaz, hogy egyre többen beszélnek világszerte egyfajta leegyszerűsített angolt, az anyanyelvi beszélők számára viszont (akik – mint korábban láttuk – 300–400 millióan vannak a világban) saját nyelvük igenis erősen kulturális és társadalmi töltetű; ez nemzeti identitásuk alapvető komponense (SIGUAN 2001: 177). Továbbá az is egyértelmű, hogy – még akkor is, ha egyfajta új, nemzetközi angolról (World Standard English) beszélünk – szinte kizárólag az anyanyelvi beszélők azok, akik olyan szintű kompetenciával rendelkeznek, hogy minden szempontból helyes angolt beszélnek. Ellenreakcióként erre az argumentumra azonban felmerülhet a kérdés, hogy preskriptív vagy deskriptív módon kívánunk a nyelvhez viszonyulni. A szociolingvisztika ugyanis közismerten deskriptív beállítottságú, tehát felvetődhet az a probléma, hogy mit tekintünk helyesnek. Hiszen ha azt feltételezzük (mint ahogyan CRYSTAL vagy SMITH is teszi), hogy a nemzetközi angol egy újfajta standard változat, akkor ezzel azt is el kell fogadnunk, hogy ez a variáns saját normákkal rendelkezik, mely nem minden esetben egyezik meg a standard brit

vagy az amerikai angol normáival. Ez részben azért van így, mert az új angolok is hatással vannak rá, részben pedig mivel legtöbb beszélője nem angol anyanyelvű, más nyelvekből származó interferencia-hatásokkal is számolnunk kell.

A nemzetközi angol semlegességével kapcsolatban felmerülnek további problémák is. Alapvető probléma lehet például, hogy ha elfogadjuk, hogy ez egy semleges, kultúra nélküli változat, akkor ebből az következne, hogy éppúgy alkalmatlannak bizonyulna a globális nyelvként való használatra, mint például az eszperantó, mely meggyőződésem szerint éppen amiatt nem volt és nem is lesz képes a nemzetközi kommunikáció fő médiumává válni, hogy nem áll mögötte sem ország, sem kultúra, és anyanyelvi beszélői sincsenek (vö. ERLING 2000: 11). Ennek ellenére vannak, akik azt a nézetet képviselik (pl. az angol terjedését erőszakos és nemkívánatos folyamatnak tekintő PHILLIPSON), hogy mégis az eszperantónak kellene európai közvetítőnyelvvé válnia, ha egyszer az Európai Unió ilyen komolyan veszi a szimmetrikus és egyenrangú kommunikációt (vö. LINDSTEDT 2005: 56). Véleményem szerint azonban míg az eszperantó önálló nyelvként kultúrasemleges és gyökértelen, a nemzetközi angol ezzel szemben a világ egyik legnagyobb nyelvének egyik jól elkülöníthető változata. Így tehát a helyzete teljesen más, mint az eszperantóé, hiszen ez csupán egy változat, de magának az angolnak vannak anyanyelvi beszélői, és igen erős kultúrák is állnak mögötte. ERLING (uo.) is hangsúlyozza, hogy nem lenne tisztességes azt állítanunk, hogy a nemzetközi angolnak nincs köze egyetlen kultúrához sem, mivel ezzel a múltját tagadnánk meg.

Fontosnak találom kiemelni, hogy amikor nemzetközi (standard) angolról beszélek, akkor ezt nem tekintem teljesen kialakult, az egyes nemzeti változatokkal egyenrangú normát képviselő változatnak. Szinte minden kutató egyetért abban (és saját véleményem is ez), hogy egyelőre inkább csak tendenciáról beszélhetünk, vagyis a globális standard angolt ma még csupán kialakulófélben levő változatnak tekinthetjük.

A nemzetközi angol jelenlegi helyzetét és a más nyelvekkel, valamint az angol más változataival való kapcsolatát az alábbi ábrán kísérelem meg szemléltetni.

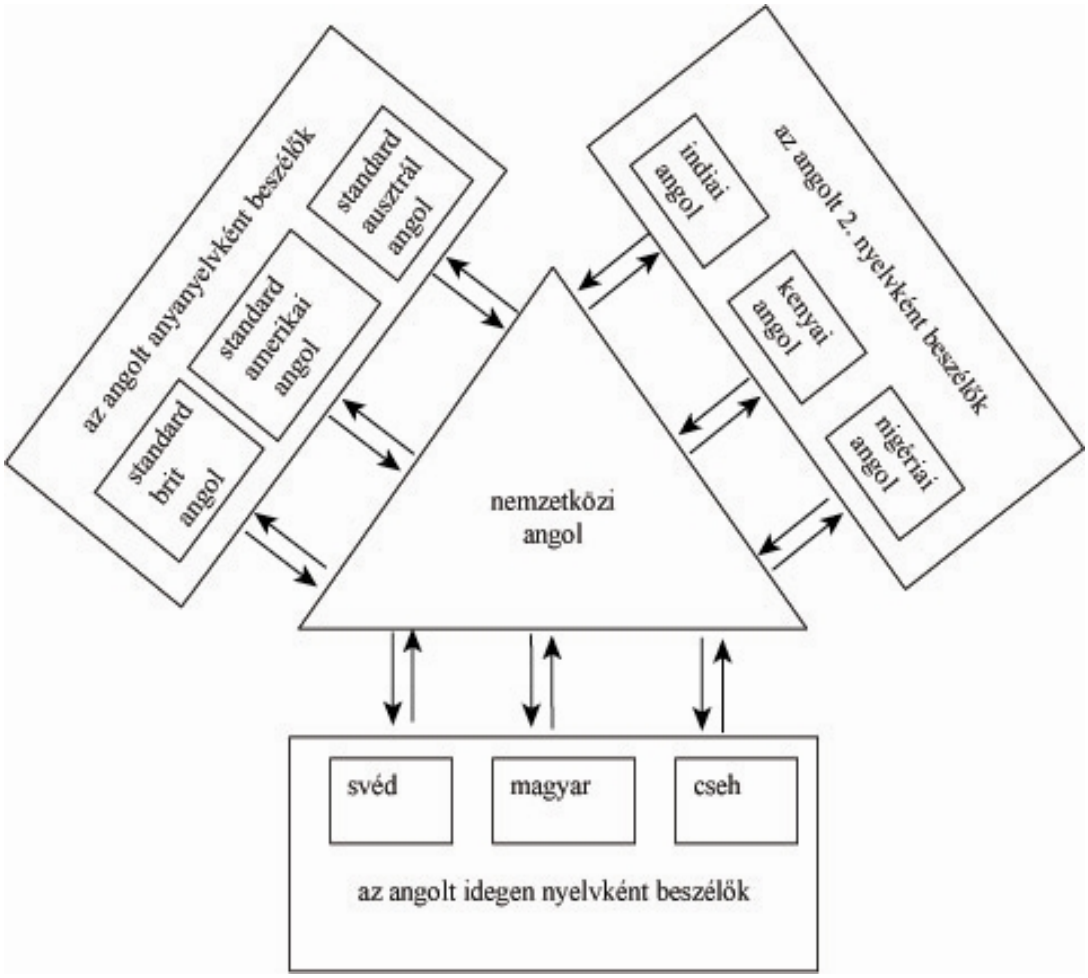

1. ábra. A nemzetközi angol kapcsolata az angol más változataival, illetve más nyelvekkel

A középen álló változat, a nemzetközi angol mellett található három téglalap valójában TRUDGILL, PHILLIPSON vagy (más elrendezésben) KACHRU egy-egy nyelvi csoportjának felel meg, hiszen megkülönböztetjük azokat, akik az angolt első nyelvként beszélik, azokat, akik másodikként (többnyire kétnyelvű környezetben, hivatalos nyelvként) és az angolt mint idegen nyelvet beszélőket.

Az angolt anyanyelvként beszélők különböző lokális változatokat beszélnek, mint például a standard brit, standard amerikai vagy a standard ausztrál angol (természetesen az ábra csak néhány példát illusztrál ezek közül, de ez nem jelenti azt, hogy csupán három standard létezik). Ezek a változatok azok, melyek leginkább meghatározó módon alakítják a nemzetközi angolt, elsősorban a brit és az amerikai, a két legnagyobb variáns. A kettő közül véleményem szerint főleg az amerikai angol szolgál a nemzetközi angol alapjául (vö. TOOLAN 1997: 7), az USA már korábban részletesebben kifejtett gazdasági–politikai–kulturális hegemóniája miatt. Ugyanakkor a nemzetközi angol is visszahat az egyes nemzeti változatokra, és mivel láttuk, hogy a nemzetközi változat alapja elsősorban az amerikai angol, ezzel hozható össze-

függésbe napjaink azon tendenciája is, hogy az egyes helyi változatokra egyre erősebben hat az amerikai angol, elsősorban szókincsben és kiejtésben, de más jegyekben is (vö. TOOLAN 1997: 9).

A nemzetközi angol ezen kívül azon nyelvváltozatokból is táplálkozik, amely konstellációkban az angol második nyelvként van jelen, de másrészt ezekre a lokális változatokra is hat egységesítő erőként a nemzetközi angol. A kölcsönhatás erősségét leginkább az határozza meg, hogy az adott nyelvi közegben az angol nyelvi változatként milyen széleskörű elterjedtséggel bír.

Végül természetesen olyan nyelvek is hatnak az angolra, melyek országaiban az angol csupán idegen nyelvként van jelen. Ez a típusú transzfer is minden nyelvi szinten megjelenik, de legerősebben mégis a szókincs terén. Más oldalról viszont a nemzetközi angol is hat az egyes nyelvekre, hiszen ezek is átvesznek bizonyos angol elemeket.

Az ábra ugyan nem jelzi, de az egyes nyelvek hatása a nemzetközi angolra más és más mértékű, akárcsak a nemzetközi angol hatása az egyes nyelvekre; ezt a problémát a dolgozat 5. fejezetében elemzem részletesen, konkrét anyagon vizsgálva.

A nemzetközi angol tehát a fentiek értelmében nem úgy fogható fel, mint tervezett vagy nyelvpolitikai szempontból tisztán tervezhető nyelv, hanem valódi élő nyelvként funkcionál. Az élő nyelveknek azt a jellegzetességét is mutatja, hogy – mint láttuk – különböző változatokban él. Az élő nyelvekben a változatok megléte idővel nyelvi önállósuláshoz vezethet; ez azonban a nemzetközi angol esetében nemigen következhet be, mivel a globális méretű kommunikáció a keletkező különbségeket fel is oldja, ki is egyenlíti. A globális angol létének hosszú távon tehát épp az a biztosítéka, amely őt magát létrehozta: maga a globális kommunikáció.

2.9. A nemzetközi angol és a középkori európai latin

A dolgozat egy korábbi részében megemlítettem, hogy az angol jelenlegi egyre erősödő nemzetközi lingua franca szerepe több szempontból sem azonos a latin egykori helyzetével. Ha azonban kicsit más szemszögből, mégpedig a nemzetközi standard angol perspektívájából vizsgáljuk meg a problémát, érdekes párhuzamokat fedezhetünk fel a két nyelvi konstelláció között. Egyrészt mindkét nyelvet többen beszélik, illetve beszélték idegen nyelvként, mint anyanyelvként. Más oldalról az angol esetében láttuk, hogy napjainkban újfajta nemzetközi standard változata van megjelenőben, mely alapvetően az egyes, hagyományosan létező nemzeti változatokból alakul ki, de helyenként (mivel beszélőinek nagy része nem angol anyanyelvű) azoktól eltérő, globálisan egységes normát képvisel, így voltaképpen az egyes

nemzeti változatok fölött áll. A nemzetközi standard angol azonban nem mentes kulturális gyökerektől sem, hiszen azon változatoknak, amelyből kialakulóban van, nagyszámú anyanyelvi beszélője létezik, és konkrét országokhoz, kultúrákhoz is köthetőek. Az egyes nemzeti változatok a nemzetközi standard kialakulásával egy időben törvényszerű módon távolodnak is egymástól (vö. SCHNEIDER 2003: 233), annak ellenére, hogy a globalizáció miatt bizonyos egységesítő erők is hatnak rájuk.

A latin nyelv a középkorban – mint tudjuk – egységes európai lingua francaként működött az értelmiség, a magasabb társadalmi rétegek körében. Ennek nemzetközi standardját, egyfajta vernakuláris változatot mai divatos kifejezéssel akár „euro-latinnak" is nevezhetnénk. Ez a vulgáris latin, amely valójában a beszélt latin egyik változata (a kettő ugyanis nem teljesen egyezik meg) (HERMAN 2003: 11). Akárcsak az angol napjainkban, a középkori latin is egy a nemzeti nyelvekhez hasonló változatból, a klasszikus latinból fejlődött ki, azonban az egységes európai latin egyre inkább elszakadt az eredeti normájától. A jelenlegi angolhoz hasonlóan a vulgáris latin is számos beszélőnek volt anyanyelve, igen gazdag kultúrával rendelkezett, ám európai változata már – hasonlóan a nemzetközi standard angolhoz – egyre inkább kulturálisan semlegessé vált, és különböző anyanyelvű beszélők közti kommunikációs eszközként szolgált. A viszonylag egységes európai latinnak azonban léteztek helyi beszélt változatai is, attól függően, hogy hol használták. Így tehát például minden nyelvterületen az adott nyelv hangkészlete befolyásolta a latin kiejtést is, hiszen a nyelvi kapcsolatok természetszerűen a latin és az adott helyi nyelv között is működtek. Az egységes latintól azonban az idők során egyre távolodtak az egyes változatai, amelyek mára egyértelműen külön nyelvnek tekintendők: ezek az újlatin nyelvek, melyeket HERMAN (2003: 90) „a latin területi változatainak tovább differenciálódott formái"-nak nevez. Bizonyos nézetek szerint a latin ma sem tekinthető holt nyelvnek, mivel megmaradt beszélt nyelvként, csupán megváltozott a neve: az egyes változatokat ma franciának, spanyolnak, olasznak stb. nevezzük. Ez a felfogás a nyelv kontinuitására helyezi a hangsúlyt, vagyis arra, hogy az egyes újlatin nyelvek a középlatin folytonos utódjainak tekinthetők (vö. WRIGHT 2004: 6). A másik véglet szerint viszont a latin már akkor története végéhez ért, akkor holt nyelvvé vált, amikor elkezdték máshogyan beszélni, mint ahogyan írták (vagyis amikor a vulgáris latin kialakult – ezt azonban nem lehet pontosan meghatározni, hogy mikor történt). LOT nézetei szerint tehát az utolsó szakaszban beszélt változat, a vulgáris latin, már nem is latin volt. HERMAN, a legtöbb mai romanistához hasonlóan, nem osztja ezt a nézetet sem, hiszen LOT nem ad arra választ, hogy akkor az a változat milyen nyelv volt (újlatin ugyanis még nem) (HERMAN 2003: 85). Ez a meglátás azért sem állja meg a helyét, mert akkor például ennek analógiájára azt is állíthatnánk, hogy a svájci német (a beszélt változat) szintén nem a némettel azonos nyelv – ez pedig szintén helytelen

következtetés lenne. HERMAN (i. m. 88) szerint sokkal helyesebb a latint onnantól kezdve holt nyelvnek tekintenünk, amikor irodalmi műveltség nélküli rétegek nem értették sem klasszikus, sem vulgáris formájában.

A latin nyelv középkori helyzetét a következőképpen kell elképzelnünk a fent az angolra vonatkoztatva bemutatott modell szerint:

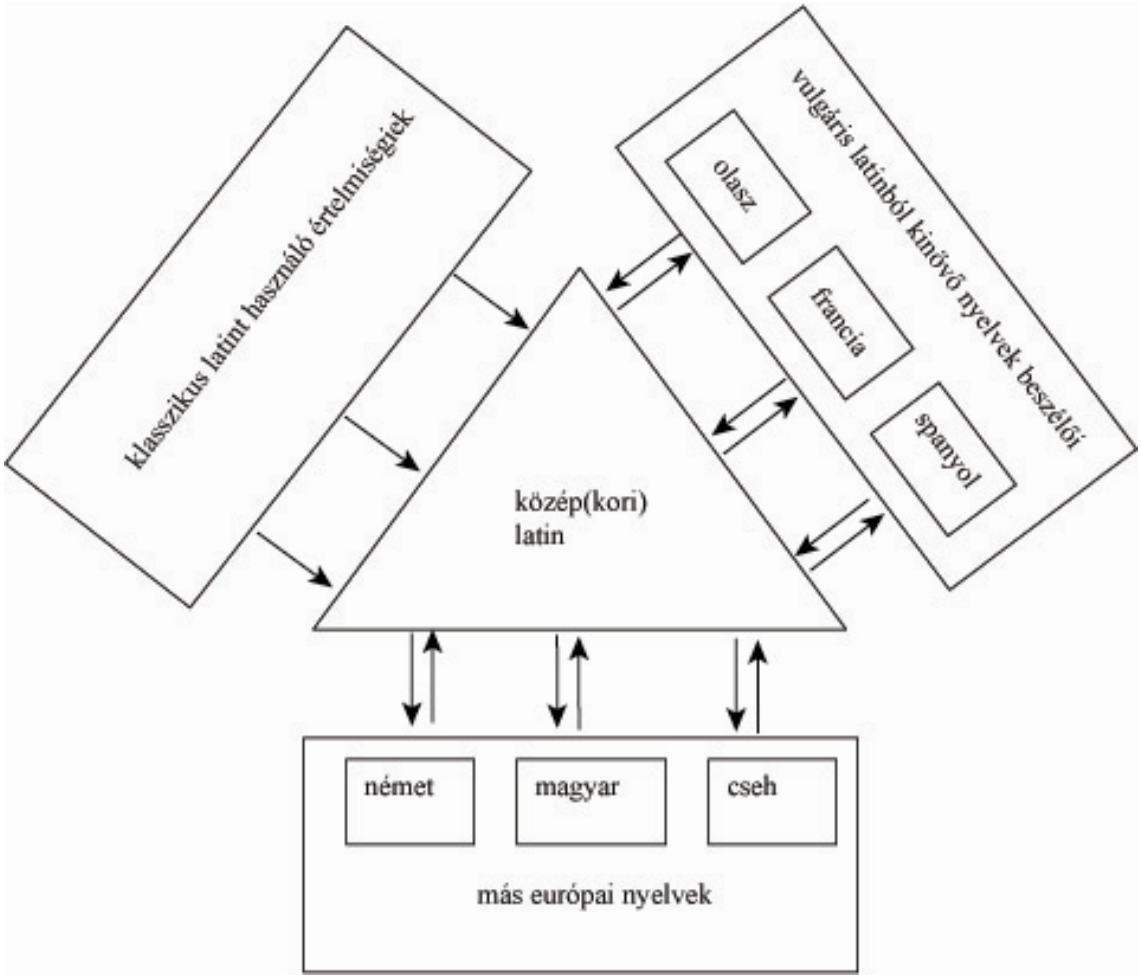

2. ábra. A középkori latin és más nyelvek kapcsolata

Amennyiben tehát összehasonlítjuk az egykori európai latin helyzetét a jelenlegi nemzetközi angoléval (l. 1. ábra), sok hasonlóságot fedezhetünk fel közöttük. A kettőt ábrázoló modell is igen hasonló, azzal az egyetlen különbséggel, hogy míg a nemzetközi angol és a különböző standard angolok között oda-vissza ható kölcsönhatás áll fenn, a klasszikus és a középkori latin között csak egyirányú. A klasszikus latinból alakult ki ugyanis a középkori latin, de ugyanez nem tudott visszahatni klasszikus elődjére, mivel ez már ekkor nem volt dinamikus élő nyelv. Normáit a klasszikus latin grammatikák preskriptív módon határozták meg. A latin és az angol hasonló helyzetét megvizsgálva logikusan következhet tehát a kér-

dés: mi fog történni az angollal? Közismert tény, hogy a nemzetközi latin helyzete kulturális válsággal ingott meg, hiszen az egyes nemzeti nyelvek elsöpörték a latint mint lingua francát. A kérdés tehát az, hogy bekövetkezhet-e ez az angollal is, vagyis a nemzeti nyelvek diadalma vezethet-e a globális angol leáldozásához? Erre természetesen csak jóslatokat tehetünk, ami a tudomány feladata aligha lehet, a társadalmi tendenciák alapján azonban valószínűsíthetjük, hogy az angol nem fog ebben az értelemben a latin sorsára jutni. Természetesen vannak olyanok, mint például BERNARD VINCENT francia nyelvész, akik a középkori latinhoz hasonló jövőt látnak a nemzetközi angol számára is, és elhaló, a kihalás által fenyegetett nyelvnek tekintik (vö. FRANK 2004: 810).

Az angol esetében semmiféle jel nem utal arra, hogy világméretű szinten az egyes nemzeti változatok olyan mértékben eltávolodjanak egymástól, hogy teljesen külön nyelvként tekinthessük őket, és kölcsönösen akár ne is értsék meg egymást (vö. SMITH 1983a: 4), ahogyan az például a latin esetében történt. A fő érv emellett ismét a globalizáció lehet, hiszen hiába távolodnak egymástól az egyes nemzeti változatok, a modern korban a globális média olyan erővel tartja össze őket, ami kiegyenlíti, sőt felülmúlja az esetleg divergens fejlődési mozzanatokat. CRYSTAL (2004: 37) pedig azt emeli ki, hogy a latin egykori helyzete abban különbözik elsősorban a fokozatosan standarddá váló nemzetközi angolétól, hogy az előző esetben hiányoztak azok a centripetális erők, melyek azonban az angol nemzetközi terjedését tovább gerjesztik. (Bár CRYSTAL – mint korábban láttuk – nem tartja elképzelhetetlennek, hogy az angollal is megtörténhet a jövőben az, ami a latinnal történt, vagyis hogy el fog válni az angol mint nemzetközi lingua franca, mely az oktatás nyelveként is fog szolgálni a nem anyanyelvűek számára, valamint az anyanyelvi beszélők nyelvváltozatai.)

Fontos különbség az egykori latin és a mai angol között a kettő nyelvi kapcsolatrendszerének a jellege is: míg a latin ugyanis csupán az írásbeliség szintjén valósult meg egységes európai nyelvként, az angol a mai nyelvtechnológia révén mind írásbeli, mind szóbeli formában részt vesz más nyelvekkel való kapcsolatokban (WRIGHT 2004: 7). Az pedig, amit a nemzetközi angol esetében hangsúlyoztam, hogy nem tervezett és nem is tervezhető nyelv, nem állja meg a helyét a latin esetében, hiszen a klasszikus latin egyfelől éppen merev, standardizált jellege miatt nem válhatott igazán tartósan globális lingua francává, másrészt pedig társadalmi okok is akadályozták ebben: a latint csak egy szűk hatalmi–értelmiségi elit birtokolta, s a beszélők hatalmas tömegei ki voltak rekesztve ennek használatából.

2.10. Az Európai Unió nyelvi helyzete

2.10.1. A demográfiai háttér

Az Európai Uniónak jelenleg (2008 elején) 27 tagállama és 23 hivatalos nyelve van. A szervezet nyelvpolitikájának mottója „Egység a sokféleségben” (érdekes módon, mint később látni fogjuk, a soknyelvű Svájc vezérelve is ugyanez), vagyis a többnyelvűséget tartja egyik alapkövének; emellett a hivatalos nyelvek gazdagságát és egyenrangúságát hangsúlyozza. Az Unió nyelvi felépítéséről az Eurobarometer felmérések nyújtják a legprecízebb adatokat, melyek közül a legfrissebb a 2006 februárjában megjelentetett jelentés – ebben a vizsgálatban nemcsak a 2004-ben csatlakozott tíz tagállam szerepel, hanem a 2007-ben belépett Románia és Bulgária is. A felmérés során minden tagországban átlagosan ezer, 15 évnél idősebb személyt kérdeztek meg.

Az Unió soknyelvű intézmény; mind abban az értelemben, hogy területén számos nyelvet beszélnek, mind pedig azért, mert lakosainak jelentős része több nyelven is képes kommunikálni. Tagállamainak egy része hivatalosan is többnyelvű, de azokban az országokban is, ahol csak egy hivatalos államnyelv létezik, több nyelv van jelen. Ilyen szempontból a legvegyesebb ország Belgium, mely klasszikus példa a többnyelvű államokra: a három hivatalos nyelv közül a népesség 56%-ának holland, 38%-ának francia és 0,4%-ának német az anyanyelve, de ezeken kívül más anyanyelvek is képviseltetik magukat. Belgium soknyelvűsége az utóbbi évtizedekben tovább nőtt, mivel itt van az Unió legjelentősebb adminisztratív központja. Összességében azonban elmondható, hogy mindegyik tagországban létezik olyan kisebbség, amelynek anyanyelve nem hivatalos nyelve az adott országnak.

Az EU soknyelvűségi politikájának egyik alapvető célja az, hogy minden polgár legalább két nyelvet beszéljen saját anyanyelvén kívül. Ezzel a hivatalosan kitűzött céllal azonban a 2005-ben megkérdezettek csupán 50%-a ért egyet, ám majdnem ugyanennyien (44%) kifejezetten nem támogatják ezt a politikát. A valóság azt mutatja, hogy az össznépesség 56%-a képes az anyanyelvén kívül legalább egy másik nyelven kommunikálni. Ez leginkább Luxemburgban van így (99% – nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy Luxemburg eleve is kis népességű, hivatalosan is háromnyelvű ország, nemzetközi intézményekkel), majd Szlovákia (97%) és Lettország (95%) következik a sorban. Az Európai Unióban a hivatalos politika szerint ideálisként megcélzott két idegen nyelven a polgárok 28%-a tud beszélgetést folytatni, míg 44%-uk semmilyen más nyelven nem beszél az anyanyelvén kívül. Több mint a lakosság fele nem beszél semmilyen idegen nyelven Nagy-Britanniában, Írországban (mindkettő hivatalos nyelve az angol, de Írországban a gael is, azzal a céllal, hogy felélesszék),

Olaszországban, Spanyolországban és Portugáliában (vagyis az újlatin nyelveket beszélő déli államokban) és Magyarországon.

Az EU-ban leggyakrabban használt nyelvek a következők (Forrás: Eurobarometer felmérés 2006, www.europa.eu.int):

Nyelv	Anyanyelvi beszélők (%)	Idegen nyelvi beszélők (%)	Összesen (%)
angol	13	38	51
német	18	14	32
francia	12	14	26
olasz	13	3	16
spanyol	9	6	15
lengyel	9	1	10
orosz	1	6	7

1. táblázat: Az EU-ban leggyakrabban használt nyelvek

A leggyakrabban használt nyelv tehát az angol, de ezt döntően nem anyanyelvként beszélik az Európai Unióban: csaknem háromszor annyian beszélik idegen nyelvként, mint anyanyelvükként. Legtöbb anyanyelvi beszélője a németnek van, több országban is hivatalos nyelv (Németország, Ausztria, Luxemburg, Belgium), és ezek közül elsősorban Németország lakosságszámának aránya igen magas. A fenti táblázatból azt láthatjuk tehát, hogy a legnépesebb országok hivatalos nyelvei a legelterjedtebb anyanyelvek is egyben az Unióban. Ennek köszönhető a lengyel 6. helye is a nyelvek listáján, mert bár idegen nyelvként igen kevesen tanulják, de Lengyelország (lengyel anyanyelvű) lakóinak száma magas arányú más tagországokhoz képest.

Az idegen nyelvek ismeretét megvizsgálva láttuk tehát, hogy az angol messze a legelterjedtebb; elsősorban Svédországban, Máltán és Hollandiában vezető szerepű idegen nyelvként. A francia csupán Nagy-Britanniában és Írországban vezeti a tanult idegen nyelvek listáját, de ez érthető is, hiszen ezekben az angol a hivatalos nyelv. Történelmi okok miatt a német a közép-európai országokban népszerű: Csehországban és Magyarországon beszélik legmagasabb arányban idegen nyelvként. Az idegen nyelvek ismeretének eloszlása az egyes tagországokban nem egyenletes: Luxemburgban, Dániában és Hollandiában a legmagasabb fokú, míg a listát Magyarország és Nagy-Britannia zárja. Arra a kérdésre, hogy melyik idegen nyelvet kellene a gyerekeknek az iskolában leginkább tanulniuk, egyértelműen az angol (77%) volt a leggyakrabb válasz. A franciát a megkérdezettek 33%-a tartja a leghasznosabb idegen nyelvnek (elsősorban az EU-15 országaiban), a németet 28% (egyértelműen az új tagállamokban), majd ezeket követi a spanyol (19%), az orosz (3% – a balti államokban) és az olasz

(2%). Kétségtelen tehát, hogy az angol a leginkább elsajátítandónak tartott idegen nyelv, sőt, az adatokat megvizsgálva az is kitűnik, hogy az őt követő öt másik nyelvet összesen nem tanulják akkora arányban, mint egyedül az angolt.

A 2006-ban nyilvánosságra hozott Eurobarometer felmérés összesítése pozitív változást mutat, hiszen az utolsó, 2001-es vizsgálathoz képest nagyobb arányú volt az idegennyelvismeret, ugyanúgy, mint a nyelvtudás önbecsléssel megállapított szintje is (ez azzal is összefügg, hogy a 2004-ben csatlakozott tagországokban magasabb az idegen nyelvek ismerete, mint a régiekben), továbbá többen tartják kulcsfontosságúnak az idegen nyelvek tanulását, mint korábban.

2.10.2. Az EU intézményi szintje

Az Európai Unió intézményeinek nyelvhasználatát két szinten vizsgálhatjuk: a nyilvánosság (ide tartoznak például a Miniszteri Tanács, az Európa Parlament hivatalos találkozói) és a hivatalnokok mindennapjainak szintjén (DE SWAAN 2004: 176).

A nyilvánosság szintjén igen erős az a politika, hogy mivel minden hivatalos nyelv egyenrangú, mindegyik egyenlő elbánásban kell, hogy részesüljön. Habár jelenleg a világ nemzetközi szervezeteinek mintegy 85%-a az angolt használja hivatalos nyelveként (CRYSTAL 2003: 87), az EU eredeti elképzelése éppen a tagországok hivatalos nyelveinek egyenrangúsága volt. Elődjét, az Európai Közösséget 1957-ben megalapító Római Szerződés kimondja, hogy a szervezet minden tagállamának nyelve egyben az EK hivatalos és munkanyelvévé is válik (SIGUAN 2003: 3). Akkor ezek mindössze a német, a francia, a holland és az olasz voltak, az ír pedig speciális státuszt kapott. A 70-es évek közepéig azonban mégis a francia volt a gyakorlatban a szervezet domináns nyelve, ami egyedi jelenségnek tekinthető abban az értelemben, hogy bár ebben az időszakban a világban már egyre inkább globális nyelvként tekintettek az angolra, itt mégis három évtizeden keresztül a francia jutott fontosabb szerephez. TRUCHOT (2003: 103) ezt azzal magyarázza, hogy a francia volt a hat alapító ország legevidensebb közös nyelve, Nagy-Britannia nem volt az alapítók között, valamint a szervezet központjait is francia nyelvterületekre telepítették. Hatása lehetett ebben a francia főleg korábban jelentős diplomáciai szerepének is, s közrejátszott a németnek a 2. világháború utáni visszaszorulása is.

A hivatalos nyelvek egyenjogúsága azt jelenti, hogy minden hivatalos dokumentumot le kell fordítani mindegyik hivatalos nyelvre. Ma azonban a 23 hivatalos nyelvvel ez egyre bonyolultabbá és költségesebbé válik. Nem csupán a fordítás, hanem a tolmácsolás költségei is igen magasak, és emellett a gyakorlatban is meglehetősen nehéz elképzelni, hogy egy, az EU-hoz hasonló monumentális nemzetközi szervezet 23 nyelvet valóban egyenrangúként tud-

jon kezelni, hiszen az egyes nyelvek beszélőinek száma, elterjedtsége és így az egyes nyelvek kommunikációs értéke is erősen eltérő. Ebből arra következtethetünk, hogy bizonyos helyzetekben a fenti elvektől eltérően mégis néhány központi nyelv lesz gyakrabban használatos.

Jelenleg a gyakorlatban három munkanyelvet használnak az Európai Bizottságban: az angolt, a franciát és a németet (vö. CSERESNYÉSI 2004: 146). Az EB-ban a felterjesztések bármely nyelven történhetnek, majd a vita is ezen a nyelven folyik. Ennek a tömörített változatát azonban mindegyik hivatalos nyelvre lefordítják. Az EB egyéb belső ügyei azonban a fent említett három nyelv egyikén történnek, a belső kommunikáció pedig inkább csak angolul vagy franciául zajlik (SIGUAN 2003: 4). Az Európai Bizottság egyik saját publikációjában ezt olvashatjuk: „Every citizen has the right to address the Commission in his / her mother tongue. … Since it is unrealistic to expect that every civil servant speaks all the languages, a compromise must be reached. Within the Commission and in practice, all internal documents are normally done in three languages: English, French and German." ('Minden állampolgárnak joga van a Bizottságot saját anyanyelvén megszólítani. … Mivel nem reális elvárás, hogy minden hivatalnok beszélje mindegyik nyelvet, kompromisszumot kell kötni. A Bizottságon belül és gyakorlatban minden belső dokumentumot rendszerint három nyelven fogalmaznak meg: angolul, franciául és németül.') (vö. i. m. 5). A valóság azonban azt mutatja, hogy bár az unió polgárainak joga van bármelyik hivatalos nyelven kapcsolatba lépnie az EU hivatalos szerveivel, legtöbben ezt mégis angolul teszik meg (TRUCHOT 2003: 103). Az Európai Bíróság fő nyelve a francia, de például az Európai Központi Bank kizárólagos nyelve az angol, noha a németországi Frankfurtban van a székhelye (uo.).

Az Európai Parlamentben sem működik a nyelvek teljes egyenrangúsága: az angol egyre gyakrabban szolgál közvetítő (ún. relé-)nyelvként, ami azt jelenti, hogy a tolmácsok egy szöveget gyakran először csak angolra fordítanak, majd ezen keresztül a többi nyelvre (CHESTERMAN 2005: 119). Kétségtelen, hogy ez magában hordozza a fordítás pontatlanságának veszélyét, de a gyakorlati megvalósítás szempontjából mindenképpen sokkal könnyebben kivitelezhető, és a költségei is jóval alacsonyabbak. A Parlamentben az írott szövegek fordítása is közvetítő nyelven keresztül (pivot language) történik, mely az angol, a francia és a német nyelvek valamelyike. Az angol kiemelt nyelvi helyzetét bizonyos EU-intézményekben transzglossziának is nevezi a szakirodalom, mivel a többi nyelv felett áll, viszonya hozzájuk képest transzverzális jellegű (vö. TRUCHOT 1991: 183).

Az intézményi bürokrácia szintjén, vagyis a mindennapi munkában még kevésbé működik az egyes hivatalos nyelvek egyenrangúsága; valójában minél alacsonyabb szinten vagyunk, annál kevésbé jellemző a többnyelvűség. Míg az 1990-es évek elején a belső kommunikáció nagy része franciául zajlott, mára ez egyértelműen eltolódott az angol felé (DE SWAAN

2004: 181). Az angolnak ezt a változatát euroangolnak nevezzük (CRYSTAL 1999: 15). Ennek megítélése azonban nagyon ellentmondásos. Jól szemlélteti a hétköznapi vélekedések egyik típusát az alábbi cikkrészlet, amely egy mértékadó magyarországi napilapban jelent meg. „Gondoljunk bele: huszonöt ország diplomatái és szakértői próbálnak szót érteni egymással, gyakran bonyolult témákban. A legtöbben az angolt beszélik – na de milyen angolt! Így jött létre az EU szörnyszülöttje, az euroangol. Tele nyelvtani hibákkal, tévesen használt szavakkal és a földi halandó számára érthetetlen szakkifejezésekkel" (Népszabadság, 2006. nov. 27., 9. o.)

Mindezekből tehát arra következtethetünk, hogy minél több hivatalos nyelve van az Európai Uniónak, annál nehezebb a gyakorlatban is megtartani az egyes hivatalos nyelvek egyenrangúságát. Mindez néhány magas kommunikációs értékű, szupercentrális nyelvnek a többi fölé emelkedését vonja maga után (ez a lépés már egyértelműen megtörtént az intézményi szinten), majd továbblépve egyetlen hipercentrális nyelv, az angol egyeduralkodóvá válása tűnik a következő logikus lépésnek. DE SWAAN (2004: 157) így foglalja ezt össze: „minél több a nyelv, annál több az angol" az EU-ban. Természetesen ez erős ellenállásba ütközik több oldalról is. Elsősorban éppen a másik két munkanyelv, a német és a francia anyanyelvű beszélői nem fogadnák el az angol lingua francává válását az Unió hivatalos szintjein: nem csupán az angol világméretű térhódítása iránt gyakran érzett ambivalens érzelmek miatt, hanem azért sem, mert az EU lakosságának mintegy ötödrésze német anyanyelvű; a francia pedig korábbi vezető szerepéből nem akar engedni, továbbá a főbb EU-intézmények is valamilyen értelemben részben francia nyelvterületen (Brüsszel, Strassburg, Luxemburg) találhatók (CSERESNYÉSI 2004: 149). Másrészt azonban az sem oldaná meg a fordítás és tolmácsolás problémáit, hogy az angolt kiemelnék az EU egyetlen hivatalos nyelvévé, csupán ezek a gondok áttevődnének az egyes tagországokba (ARNTZ 1998: 68).

A francia térvesztése tehát már a 70-es évek végén elkezdődött, amikor az angol kezdte lassan átvenni a vezető szerepet. A német anyanyelvűek nyelvük szerepének növekedését várták a 2004-es bővítéstől (mivel az új tagországokban a német nyelvtudás az uniós átlagnál magasabb, az angol pedig alacsonyabb), ez a várakozás azonban nemigen igazolódott.

Az egyetlen közös munkanyelv ötlete nem az utóbbi években merült csak fel, hanem már egy 1987-es avignoni konferencián is megfogalmazódott a következő gondolat: „Az Európa gazdagságát jelentő kultúrák és nyelvek sokszínűségének megfelelően a hatékonyság érdekében szükséges egy közös nyelvi eszköz választása a kommunikációban" (vö. TRUCHOT 1991: 186). Ez a kommunikációról szóló projekt azonban még nem nevezi meg, hogy melyik nyelv legyen az, de mára már egyre egyértelműbbé vált, hogy ebben a szerepben nehezen

képzelhető el más, mint az angol. A gyakorlatban egyre inkább három, illetve egy nyelv használata felé tolódik el az EU intézményi szintje. HARALD HAARMANN (vö. ARNTZ 1998: 68) ezt a folyamatot szelektív többnyelvűségnek nevezi, mivel a sok hivatalos nyelvből a legfontosabbak, legnagyobbak kiválasztása történik bizonyos praktikus feladatokra, anélkül, hogy ezek hivatalosan is magasabb státuszt kapnának. A szervezet jellegéből és alapelveiből azonban szinte egyértelműen adódik, hogy még sokáig nem fogják az angolt egyetlen hivatalos nyelvként bevezetni. DE SWAAN (2004: 163) érvelése szerint a hangsúlyozott soknyelvűségi politika mellett ezt az egyes nemzeti nyelvek féltékenysége is meg fogja akadályozni, VOLZ (1994: 98) szerint pedig ez azért sem lehetséges, mivel ez ilyenfajta döntés két csoportra szakítaná az EU-polgárokat: azok, akik tudnak angolul, és azok, akik nem. Ez utóbbi csoport, a „másodrangú" polgárok pedig politikai, kulturális és gazdasági hátrányba kényszerülnének, ami viszont éppen az EU alapelveinek mondana ellent.

2.10.3. A civil társadalom szintje az EU-ban

A civil társadalom szintjének nyelvi kérdéseit DE SWAAN (akárcsak az intézményi szintet) két síkon tárgyalja: egyrészt megvizsgálja a kommunikációt az egyes tagországokon belül, másrészt pedig transznacionális szinten, vagyis az angol nemzetközi vezető szerepének kérdésére koncentrálva (DE SWAAN 2004: 158).

2.10.3.1. A tagországok belső kommunikációja: újfajta diglosszia vagy kétnyelvűség?

A tagországok belső kommunikációjának nyelvét természetesen elsősorban a két- vagy többnyelvű országokban van értelme vizsgálnunk, hiszen ezekben merülhet fel a közös nyelv problémája. Dolgozatom 3. fejezetében ezért részletesen elemzem Svájc nyelvi helyzetét, amelyről igyekszem bebizonyítani, hogy – bár nem tagja az EU-nak – egyfajta modellként fogható fel Európa számára. Így a többnyelvű országok belső kommunikációjának elméleti kérdéseit is jórészt ebben a fejezetben fogom kifejteni.

Az utóbbi években (hiszen még évtizedekről is alig beszélhetünk) azonban érdekes tendencia van kialakulóban a hagyományosan nem kétnyelvű országokban is, amely az angol nemzetközi lingua francává való válására vezethető vissza. Egyre több nyelvész szerint újfajta diglosszia (illetve kétnyelvűség) jellemez mind több európai államot: míg a társadalom legtöbb területén továbbra is az adott nemzeti nyelv dominál, bizonyos területeken mind inkább eluralkodik a hipercentrális összekötő nyelv, az angol, mivel ez eleve is sok európainak a második nyelve. Tipikusan ilyen területek a nemzetközi kommunikáció, az üzleti élet, a bankszakma, a tudomány és a technika. DE SWAAN ezt a helyzetet korábbi munkáiban újfajta diglosszia-szituációként írta le (vö. SALVERDA 2002: 6), de 2004-es könyvében már kétnyel-

vűségként (DE SWAAN 2004: 164). A szakirodalomban is megoszlik a jelenség megnevezése, például HOFFMANN (2000: 2), PHILLIPSON–SKUTNABB-KANGAS (1994: 75, 82) vagy JAMES (2000: 23) az angol mint idegen nyelv-modell helyett az egyre inkább kialakulóban lévő angol mint második nyelv-modellről beszél, elsősorban az ilyen kontextusban már említett skandináv és a Benelux-államokban. HOFFMANN (2000: 1) pedig azt emeli ki, hogy egy nyelv elterjedése általában nem jár együtt két- vagy többnyelvűség kialakulásával, de ebben a tekintetben az angol sajátos szereppel bír. Világméretű terjedése ugyanis hozzájárul az egyéni és társadalmi két- illetve többnyelvűség kialakulásához. Mindez újszerű jelenség Európában, ezért is mondhatjuk, hogy az angol jelenlegi helyzete és más nyelvekkel kialakult kapcsolata teljesen újfajta szituációt idéz elő napjainkban.

PHILLIPSON és SKUTNABB-KANGAS (1994: 82), CHESTERMAN (2005: 123), LÜDI (2003: 278), valamint DENISON ezzel szemben (1981: 5) diglossziaként írja le a helyzetet. Azonban csak akkor beszélhetünk Európában újfajta (CHESTERMAN terminusa szerint globális) diglossziáról, amennyiben annak legtágabb értelmezését fogadjuk el. Mivel a dolgozatomban a diglossziát a FISHMAN-féle definíció alapján értelmezem (az egyes diglossziaelméletek bemutatása az 5. fejezetben található), Európa egyes államainak ezt az újfajta helyzetét nyugodtan nevezhetjük diglossziának. FISHMAN modelljében ugyanis nem szükséges, hogy az emelkedett és a közönséges változat ugyanazon nyelv variánsai legyenek (ahogyan ez FERGUSON egyik alapvető kitétele), hanem a hangsúly inkább a diglosszia társadalmi aspektusán van, a bilingvizmus egyéni mivoltával szemben. Fontos azonban hangsúlyoznunk, hogy még nem beszélhetünk Európában általánosságban az angol és a nemzeti nyelvek újfajta diglossziájáról, hiszen – mint a statisztikákból is láthattuk – az angol még nem terjedt el a beszélőközösségek egészében, így az sem volna lehetséges, hogy bizonyos funkciókat teljesen átvegyen az angol, mivel így nem mindenki értené meg az adott szövegeket. Az is igaz azonban, hogy bizonyos területeken, például a természettudománnyal kapcsolatos szakmákban, már kifejezetten hátrányba kerülnek az angolul nem beszélők, így a nyelvtudás hiánya azt is eredményezi, hogy bizonyos emberek bizonyos nyelvi helyzetekben nem tudnak megfelelő módon részt venni (a természettudományos példához visszanyúlva: azok a tudósok, akik nem tudnak angolul, ezáltal elesnek a tudományos publikációk, konferenciaelőadások stb. lehetőségétől, azaz így szakmájuk perifériájára kerülnek). Az újfajta diglosszia felé leginkább azok az országok haladnak, amelyekben legmagasabb szintű az angoltudás: tehát a leggazdagabb, igen fejlett országok, ahol nagy hangsúlyt és anyagi támogatást fektetnek az idegennyelv-oktatásba. HOFFMANN (2000: 8) szerint továbbá azért éppen a skandináv és a Benelux-államokban magas az angoltudás aránya (és ezáltal ott a diglosszia kialakulásának feltételei is jobbak), mert ezek viszonylag kis országok, s így meglehetősen függenek a nem-

zetközi kereskedelemtől, és szerinte az is fontos szerepet játszik, hogy itt a döntően amerikai televízióműsorokat nem szinkronizálják. Az EU újabb tagállamai azonban (a jelentősen alacsonyabb szintű angolnyelvtudás miatt) még nem jutottak el arra a szintre, hogy esetükben újfajta diglossziáról beszélhetnénk (LINDSTEDT 2005: 53), bár bizonyos területeken itt is igen erős az angol hatás.

A diglosszia ugyan definíció szerint viszonylag stabil állapot, mégis felmerül a kérdés: el tud-e annyira billenni az egyensúly, hogy az angol egyre több funkcióját átveszi a nemzeti nyelveknek, azokat mind inkább háttérbe (vagy ahogyan KELLETAT (2001: 117) fogalmaz, „folklór fosszilhelyzetbe") szorítva? A korábban felsorolt angol dominanciájú területeken kívül más olyanok is vannak, amelyekben a nemzeti nyelveknek versenyezniük kell az angollal: ilyen például a divat, a zene, a szórakozás, a sport vagy a reklámok nyelve (DE SWAAN 2004: 164). Ezekben ugyanis, még ha valamely nemzeti nyelv is a médiumuk, megnövekedett számban találhatunk angol elemeket. Ettől függetlenül azt állíthatjuk, hogy jelenleg Európában mégis stabil azon területek köre, amelyekben a nemzeti nyelv használatos, és nem valószínű, hogy az angol átvenné a szerepüket. Ennek fő oka az, hogy az egyes államok (és, mint láttuk, maga a nemzetközi Európai Unió is) szigorú törvényekkel és egyéb intézkedésekkel védik a nemzeti nyelveket, vagyis az európai nyelvek túlzottan erősek ahhoz, hogy közönséges változattá degradálódjanak, vagy akár egyfajta pidzsinszerű keveréknyelvbe olvadjanak. DE SWAAN szerint ma (nem csupán Európában) az államok a nemzeti nyelvek fő oltalmazói, hiszen a törvények, rendeletek, a közigazgatás, oktatás, az üzleti élet ezeken folyik, a tömegmédia is döntően ilyen nyelvű, ezen kívül a nemzeti nyelvekhez magas funkciók, iskolázottság, presztízs társul; a standard előírása és leírása pedig a nemzeti tudósok és nyelvészek feladata (i. m. 162). Valószínű tehát, hogy az angol nem fog felülkerekedni a nemzeti nyelveken, az azonban tagadhatatlan, hogy a globális diglosszia helyzetében az egyes nemzeti nyelvek (azaz a közönséges változatok) radikálisan megváltozhatnak az angol hatására, elsősorban szókincsükben. Ez dolgozatom egyik fő témája is.

2.10.3.2. Transznacionális szintű kommunikáció

Az előző pontban a civil Európa országokon belüli nyelvi helyzetét vizsgáltam, az alábbiakban azonban az egyes nemzetek közti kommunikációra kívánok koncentrálni. A dolgozat korábbi részeiben – úgy gondolom – már kellő hangsúlyt kapott az angol lingua francakénti elterjedése, így most inkább azt vizsgálom, van-e Európában más lehetőség a nemzetközi kommunikációra, mint az angol használata. Az európai nyelvi dominanciákat két, egymáshoz meglehetősen hasonló modellen kívánom bemutatni.

DE SWAAN (2004: 175) szerint a mai EU civil nyelvkonstellációja (mely megegyezik az intézményes szint konfigurációjával is) három különböző körből tevődik össze. Az első körben az egyértelműen fő lingua francaként szolgáló angol mellett jelen van a német és a francia is, melyek az angol utáni második helyért versengenek. A másodvonalban olyan nyelvek találhatók meg, mint az olasz, a spanyol vagy a holland, majd a harmadik kör nyelvei nem lépik át az őket nemzeti nyelvként beszélő társadalmak határait. Nem nehéz észrevenni, hogy voltaképpen itt DE SWAAN a globális nyelvrendszerről szóló elméletét, vagyis a hipercentrális (angol), szupercentrális (pl. német, francia) és centrális (pl. norvég, finn) nyelvek hierarchikus elkülönítését alkalmazza Európára. Bár DE SWAAN az európai modellt akkor alkotta meg, amikor az Európai Uniónak még csak 15 tagja volt (vagyis a mainak mintegy fele), az újonnan belépett országok nem változtatnak a hierarchián, hiszen egyik sem tartozik az első körbe. Az új nyelvek inkább a harmadik kör országainak listáját növelik, bár talán a lengyelt (beszélőinek magas száma miatt) a második körbe sorolhatjuk. Az azonban napjainkban is tapasztalható, hogy a gyakorlatban a 2004-es bővítés után is az angol a legfőbb közös nyelv, annak ellenére, hogy az új tagországokban az angoltudás meglehetősen változó (JOHANSSON–WIBERG 2005: 37).

SZÉPE GYÖRGY (2002: 36) szintén háromszintű modellről beszél: legfelül létezik egy úgynevezett globális nyelvi térség, nyelve a nemzetközi angol, mely erősebben mutat fel amerikai, mint brit vonásokat. Igen fontosnak tartom, hogy SZÉPE kiemeli (amit a jelenség vizsgálói gyakran nem tesznek meg), hogy az angol nem azáltal foglalja el globális vezető helyét, hogy mindenkit mindenhonnan kiszorít, hanem úgy, hogy mindig mindenhol jelen van – ez pedig igen nagy különbség. Európában a globális nyelvi térség mellett számolni kell az úgynevezett európai nyelvi térség jelenlétével is, amely az angolon kívül a németet és a franciát is magában foglalja. A globális és az európai nyelvi térség azonban nem egymás alternatíváiként foghatók fel, hanem egymás fölött rétegződnek. Ezen két réteg alatt azonban feltehetünk egy legalsó réteget is, amely tulajdonképpen a különböző anyanyelvű emberek lokális érintkezését jelenti. Ez területenként eltérő nyelvi konstellációkban jelenik meg, a Kárpát-medence például a közép-európai nyelvi térségbe sorolható. DE SWAAN és SZÉPE elméleti megközelítését egyaránt tekintve (hiszen a kettő nem különbözik lényegesen egymástól) azt mondhatjuk, hogy a közép-európai nyelvi térségben egyaránt megtalálhatók centrális és periférikus nyelvek is. Így például a magyarországi konstellációban perifériku nyelvként van jelen a szlovák, a román (de mindkettő rendelkezik anyaországgal) és a cigány is (mely azonban hátország nélküli), a magyar pedig itt centrális nyelv. A fölöttük rétegződő európai nyelvi térségben a legfontosabb

nyelv a szupercentrális német; a hipercentrális angol pedig a globális nyelvi térség legfelül elhelyezkedő nyelvi síkjára tehető.

SZÉPE modelljéből egyértelműen kiderül, hogy az angolt nem tartja minden kombinációban működő lingua francának. Ez érthető is, hiszen különféle okok lehetnek arra, hogy két különböző anyanyelvű európai beszélő ne az angolt válassza a közös kommunikáció nyelvének. A leglogikusabb ok az, hogy valamelyikük nem beszéli az angolt.

Szintén nem valószínű az angol használata egymáshoz közeli rokon nyelvek esetében sem. SZÉPE (i. m. 33) ezzel kapcsolatosan úgynevezett érthetőségi csoportokról beszél, hiszen például a szláv vagy a skandináv nyelvek beszélői kölcsönösen megértik egymást, így az is könnyen kivitelezhető, hogy mindketten saját anyanyelvüket beszéljék, mivel így is sikeres a kommunikáció. Ezt az elképzelést partnernyelvi modellnek vagy poliglott dialógusnak nevezzük (vö. DÜRMÜLLER 1994a: 51, AMMON 1994: 11), és a Svájcról szóló fejezetben fogok rá visszatérni (bár a partnernyelvi modellben nem szükséges, hogy egymással rokon legyen a két nyelv). CSERESNYÉSI (2004: 129) az egymással rokon, kölcsönösen érthető nyelveket (pl. a szlovákot és a csehet) kollaterális nyelveknek, beszélőiket pedig transzlingvisnek nevezi.

Az is világos, hogy az angol nem is minden helyzetben bizonyul a nemzetközi kommunikáció legmegfelelőbb eszközének. A napjainkban egyre inkább jellemző modern migráció során (azaz hogy munka, házasság miatt, vagy akár a jobb életszínvonal reményében az emberek külföldre költöznek) természetszerűen a célország nyelve az adott szituációban magasabb kommunikációs értékkel rendelkezik, mint akár a nemzetközi szinten legmagasabb kommunikációs értékű angol (vö. SIGUAN 2001: 178). Bár DE SWAAN nem tér ki külön a problémára, modelljének nem mond ellent, hogy ilyen helyzetekben elkülönítsünk egyfajta **helyzeti kommunikációs érték**et, mely az abszolút kommunikációs értéktől bizonyos esetekben különbözik.

SZÉPE (2001: 75) az európai nyelvi helyzet alakulásában különösen hangsúlyozza az individuális beszélők szerepét, amely elsősorban abban nyilvánul meg, hogy nem feltétlenül a felülről hozott, intézményi szintű döntések határozzák meg, hogy két különböző anyanyelvű milyen nyelven fog kommunikálni, hanem sokkal fontosabb a közvetlen, élő nyelvi kommunikáció összetett feltételrendszere. Azt is kiemeli, hogy az egyes beszélők „alulról építik majd civil kommunikációjuk módjait” (2002: 33), ez pedig egész Európára hatással lesz nyelvileg. Így például a magyarok a Nyugat-Magyarországra érkező osztrák turistákkal igen nagy valószínűséggel németül fognak beszélni, hiszen az adott szituációban a német helyzeti kommunikációs értéke magasabb, mint az angolé. AMMON (2001: 35) szerint a németet általánosságban is jellemzi, hogy aszimmetrikus módon használatos a nyelvterület határain: mivel a német

magasabb kommunikatív értékű nyelv, mint szomszédai, jellegzetesen ez lesz a határ menti területek kommunikációjának nyelve – ez alól a francia az egyetlen kivétel.

AMMON 1988-ban végzett kérdőíves vizsgálata azt elemezte, hogy a főbb kelet-európai országok között mely nyelv használatos leginkább lingua francaként. Felmérésében négy kontaktushelyzetet vizsgált: 1) turisták információkérése az utcán, 2) természettudományi konferencián a tudósok egymás közti informális beszélgetése, 3) kereskedelmi vagy diplomáciai kapcsolatok a sajtó jelenléte nélkül, 4) magánlevelezés. Eredménye – a térségben abban az időben kötelező orosztanulás ellenére – az volt, hogy a leggyakoribb kapcsolatnyelv még mindig a német (68 beszédhelyzet), amelyet nem sok lemaradással az orosz követ (61); az angol (29) pedig csupán harmadik helyre szorult. Mivel az elemzés kitér a válaszadók életkorára is, egyértelműen megállapítható volt, hogy a fiatalabb nemzedékek között az angol már akkor átvette a vezető szerepet a nemzetközi kommunikáció eszközeként ebben a régióban is (AMMON 1994: 3). Ebből arra következtethetünk, hogy mára (hiszen a felmérés óta csaknem húsz év eltelt) a térség vezető lingua francája minden bizonnyal az angol, de érdekes lenne egy hasonló vizsgálatot újra elvégezni.

Szintén nem az angol a kizárólagos lingua franca az úgynevezett eurorégiók többségében. Ezek olyan területek, amelyeknek egyes részei különböző államok területére esnek, vagyis összefüggő határmenti régiókról van szó. Ilyen például az Elzász (Franciaország)–Dél-Baden (Németország) alkotta terület, Dél-Tirol (Olaszország)–Észak-Tirol (Ausztria), vagy a Dél-Schleswig (Németország)–Észak-Schleswig (Dánia) eurorégió, de ilyen újabban a bihari régió a magyar–román határ két oldalán is. Az ilyen típusú helyeken különösen fontos a közös nyelv kérdése, mivel a földrajzi közelség miatt a nyelvi kapcsolatok igen intenzíven működnek, mind a hivatalos, mind (elsősorban) a hétköznapi kommunikáció szintjén; a kapcsolatok pedig a lakosság döntő hányadának mindennapi életében is jelen vannak. Továbbá kiemelt szerepűek az eurorégiók azért is, mivel kivételes potenciállal rendelkeznek az angol használata nélküli nemzetközi kommunikáció megvalósításához, hiszen itt a szomszédos nyelvek nagyobb szerephez jutnak (vagyis helyzeti kommunikációs értékük kiemelkedően magas), mint az ország többi részében. Végül a közös nyelv kérdése ezeken a területeken azért is lényeges, mert itt jellemzően létezik egy nemzetek alatti (szubnacionális) nyelvi változat, akár határokon átnyúló nyelvjáráskontinuum, akár mindkét oldalon beszélt regionális nyelvek formájában (FINGER 2001: 42). Elzász és Dél-Baden esetében például a határokat átlépő kommunikáció három szinten valósul meg. Jelen van természetesen a két nemzeti standard nyelv, a német (melyet a régió egészében szinte mindenki beszél) és a francia (amelyet viszont igen ritkán használnak kontaktusnyelvként, mivel a németországi oldalon szinte senki nem beszéli). Mint az eurorégiókban általában, itt is megtalálható egy szubnacionális változat, a német változatá-

nak számító alemann nyelvjárás, amelynek szerepe egyértelműen a német és a francia mögé szorul, mivel elsősorban Elzászban a fiatal generáció szinte már egyáltalán nem beszéli. Efölött a két szint fölött azonban megtalálható a nemzetek fölötti (szupranacionális) lingua franca, az angol is, melyet elsősorban a fiatalok használnak közös kommunikációs eszközként (hiányos német-, illetve franciatudásuk, valamint az angol magas presztízsértéke miatt), s emellett az egyetemek közti kapcsolatok is egyre inkább angolul zajlanak (FINGER 2001: 44–47).

Míg FINGER elsősorban a hétköznapi nyelvi helyzetekre koncentrál, GELLERT-NOVAK (1994: 123–135) az intézményi szintet vizsgálja az általa kiválasztott eurorégiókban. Felmérésében olyan szervezetek nyelvhasználatát elemzi, melyeknek egy régión belül különböző országokban vannak irodái. FINGERéhez hasonlóan az ő vizsgálataiban is a német az egyik nemzeti standard nyelv (Európában egyébként is talán a német a legjobb példa ilyen szempontból, mivel többközpontú nyelv, másfelől, de ezzel is összefüggésben pedig igen sok szomszéd nyelvvel áll kapcsolatban). GELLERT-NOVAK arra a következtetésre jut, hogy a négy vizsgált eurorégióban (Észak-Nyugat, Dél-Nyugat, az Alpok régiója, Kelet) mind az írásbeli, mind a szóbeli kommunikációban az angol szerepe elhanyagolható (i. m. 126), a fő kommunikációs nyelv pedig döntően a német – ez a már említett aszimmetriával magyarázható.

A fenti példákból azt láthattuk, hogy a rendszerint komplex nyelvi helyzetű eurorégiókban jellegzetesen nem az angol használatos közös nyelvként, hanem vagy valamelyik nemzeti standard, vagy egy szubnacionális forma. Elzász–Dél-Baden példája azonban arra is rámutatott, hogy napjainkban az angol mégis megjelenik itt is bizonyos területeken, de ettől függetlenül azt állíthatjuk, hogy az eurorégiók jórészt azon kevés területek közé számítanak Európában, ahol az angol nyelv szerepe nemzetközi kommunikációs eszközként egyelőre kevésbé jelentős. Az eurorégiók szerepe tehát igen fontos kiindulópont lehet a nemzetközi nyelvi kapcsolatok tanulmányozásában is.

Más szupercentrális nyelvek nemigen tölthetik be a nemzetek közti kommunikációs eszköz szerepét. Az orosz néhány évtizeden keresztül szolgált közvetítő nyelvként a Szovjetunióban, ám lingua franca-szerepét már a szocialista államokra sem sikerült kiterjesztenie (habár mindegyikben kötelező nyelvként tanították az iskolákban), Nyugat-Európára pedig egyáltalán nem (KRYUCHKOVA 2001: 110). Érdekes azonban, hogy az egykori Szovjetunióban az oroszt soha nem nyilvánították államnyelvvé, bár a gyakorlatban akként működött (DOMASCHNEW 1994: 31), olyannyira, hogy a szovjet nyelvészek az 1960-as–70-es években mind gyakrabban olyan jövőképről beszéltek, melyben az angol és az orosz válik a két világnyelvvé (KRYUCHKOVA 2001: 110). Az 1990-es évek elején drasztikusan csökkent az orosz jelentősége, ez Magyarország példáján is látszik: míg az 1989/90-es tanévben a középiskolá-

sok 81,3%-a tanult oroszt, 1996/97-ben már csak 3,7%-uk. (Ezzel szemben viszont az angol elterjedése 34,2%-ról 61,8%-ra nőtt, a németé mint közép-európai közvetítő nyelvé pedig 21%-ról 53,4%-ra.) (KRYUCHKOVA 2001: 113, 117) Mára az orosz nyelvvel szembeni elfogadottság valamelyest ismét nőtt, elsősorban Oroszország gazdasági súlya miatt; így bár lingua francának csak bizonyos szláv nyelvek között vagy a volt szovjet tagállamok között tekinthető, globális szinten mégis egyértelműen a szupercentrális nyelvek közé sorolhatjuk.

Európa két másik szupercentrális nyelve, a francia és a spanyol inkább globális szinten jelentősek a nemzetközi kommunikációban, de Európában nem igazán tekinthetjük őket lingua francának, annak ellenére, hogy anyanyelvi és idegen nyelvi beszélőinek száma is meglehetősen magas. A világban a franciának körülbelül 90–110 millió beszélője és rendszeres használója van, és 30 országban hivatalos nyelv (a magas szám a volt gyarmatbirodalommal magyarázható), Európában azonban csak Franciaországban és Monacóban, valamint a többnyelvű Belgiumban, Svájcban és Luxemburgban az (TRUCHOT 1994: 23, FODOR 2000: 415). Bár az angol nagymértékű elterjedése előtt, különösen a 20. század első felében erős jelei mutatkoztak annak, hogy a francia bizonyos területek, például a nemzetközi diplomácia közös nyelvévé fog válni, az angol globális elterjedése mégis gyorsan visszaszorította ezt a folyamatot. KACHRU körkörös modelljét a franciára alkalmazva láthatjuk, hogy globális szerepe összefügg azzal, hogy mindhárom körbe tartoznak bizonyos országok: a belső körbe Franciaország és Kanada, a középsőbe a volt gyarmati országok (pl. Ruanda, Burundi), a külső körbe pedig egyes észak-afrikai államok, ahol a francia nem hivatalos, csupán elterjedt nyelv (pl. Tunézia).

A spanyol, bár minden földrészen jelen van, nem számít napjainkban lingua francának még globális szinten sem (FISHMAN 1994: 71), de Európában semmiképpen sem, hiszen csupán Spanyolországban hivatalos státuszú nyelv. A világban azonban számos országban hivatalos nyelv a spanyol (Spanyolországon kívül Közép- és Dél-Amerika túlnyomó részén), és egyes felmérések szerint 150 millió (FODOR 2000: 1256), mások szerint 250 millió (CRYSTAL 1998: 363) anyanyelvi beszélője van. KACHRU modelljét megvizsgálva azonban kiderül, hogy bár számos országban beszélik a spanyolt első nyelvként, használata nem gyakori a spanyol és nem spanyol anyanyelvű beszélők közti kommunikációban. A belső körbe tartozik ugyanis szinte mindegyik spanyol nyelvű ország (kivéve Egyenlítői-Guineát, amely a másodikba), a külső kör azonban üres a spanyol esetében, vagyis nincsenek olyan országok, ahol nem használják hivatalos nyelvként, mégis elterjedt használatú lenne. Mindemellett azonban megfigyelhető az is, hogy – leginkább Dél-Amerika társadalmi, gazdasági és kulturális szerepének felértékelődésével együtt – a spanyol nyelv használata, ismerete terjedőben van mind a világban általában, mind pedig Európában.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy bár Európában az angol válik egyre inkább vezető lingua francává, nem jelenthetjük ki, hogy bármely nemzetközi kommunikációban automatikusan ezt használnák. A fentiekben több olyan tipikus esetet igyekeztem bemutatni, amikor más szupercentrális vagy akár kisebb, centrális nyelvek válnak a nemzetközi kommunikáció eszközévé, helyzettől függően. Ez azt jelenti, hogy az angol dominanciája mellett Európában még bizonyára sokáig számolni kell más közvetítő nyelvek használatával is.

3. Nyelvi kapcsolatok

Munkám 2. fejezetében az angol nyelv nemzetközi szinten betöltött szerepét vizsgáltam: azt, hogy milyen módon van jelen a világ különböző területein, hogyan áll kapcsolatban más nyelvekkel, és konkrétan az Európai Unión belül milyen szerepet játszik napjainkban. Ez a megközelítés elsősorban szociolingvisztikai indíttatású volt, azonban a téma teljes körű tárgyalásához szükség van a nyelvészet egy másik diszciplínájának, a nyelvi kapcsolatok vizsgálatának bevonására is. A többnyelvű társadalmak, valamint az egyes nyelvek közti érintkezések kérdéseit akkor érthetjük meg igazán és a maga teljességében, ha a szociolingvisztikai nézőpont mellett kontaktusnyelvészeti aspektusból is megvizsgáljuk a problémát. Ebben a fejezetben célom tehát a kontaktusnyelvészeti fogalmak tisztázása a többnyelvűség viszonyai között, továbbá a nyelvi kapcsolatok osztályozásának és különböző szinteken való megjelenésének bemutatása. Minderre azért van szükség, hogy a dolgozat egy későbbi, konkrét nyelvi anyagot vizsgáló fejezetében az itteni értelmezésnek megfelelően használhassam e diszciplína fogalmait.

3.1. A nyelvi kapcsolatokról általában

Nincsenek teljesen homogén nyelvek – írja HUGO SCHUCHARDT már 1884-ben (SCHUCHARDT 1884: 5). A világ nyelvei valóban nem egymástól elszigetelve léteznek, hanem már évezredek óta kapcsolatban állnak egymással. Elég például már a Rosetta-kőre gondolnunk, amely i. e. 196-ból származik, és egyaránt találhatók rajta görög szimbólumok és egyiptomi hieroglifák (THOMASON 2001: 6). SARAH THOMASON a nyelvi kapcsolatokról szóló bevezető jellegű munkájában a nyelvi kapcsolatot úgy definiálja, mint „több mint egy nyelv használata ugyanazon a helyen és ugyanabban az időben” (i. m. 1). Természetes, hogy egy adott tudományágban mindig a legalapvetőbb fogalmak meghatározása a legproblematikusabb, így ebben a definícióban is találhatunk olyan elemeket, amelyek további diszkusszióra adhatnak okot. Először is magának a nyelv fogalmának meghatározása jelent problémát: amennyire nehéz meghúzni a határt egy nyelv és egy dialektus között (ezt éppen az egyik későbbi fő példa, a német nyelvű Svájc esetében is láthatjuk majd), ugyanannyira nehéz elválasztani egymástól a nyelvi kapcsolatok és a dialektuskontaktus eseteit is egymástól. Erre talán a legtöbbet idézett példa a német nyelv nehezen meghúzható határa: míg a hollandra önálló nyelvként tekintünk, a svájci németet csupán a standard németországi német egy területi változataként tartjuk számon, akár csak az osztrák németet. Ezt az elkülönítést csupán a szűk

értelemben vett nyelvi tényezők (mint például a kölcsönös érthetőség) nem határozhatják meg, hiszen egészen biztos, hogy egy német anyanyelvű, aki közel él a holland határhoz, jobban fog tudni kommunikálni egy holland anyanyelvűvel (úgy, hogy mindketten saját anyanyelvüket használják), mint egy németországi német anyanyelvű (bárhonnan is származik) egy német nyelvű svájcival. KLAUS MATTHEIER arra mutat rá[1], hogy egy nyelvet úgy lehet leginkább definiálni, hogy – a dialektussal ellentétben – annak beszélői valamiféle, másokétól elkülönülő nyelvtudattal rendelkeznek. A holland nyelvi tudat kialakulásához is számos szociokulturális tényező vezetett, ezért tekinthetjük ma a hollandot önálló nyelvnek.

THOMASON meghatározásának másik kérdéses aspektusa a „több mint egy nyelv használatához" kapcsolódik, bár később azt is megjegyzi, hogy a nyelvi kapcsolat nem feltétlenül igényel két- vagy többnyelvűséget, mégis valamiféle kommunikáció szükséges a különböző nyelvek beszélői között. Sokat vitatott kérdés, hogy hogyan választhatók szét a nyelvi kapcsolat esetei a kétnyelvűségéitől, hiszen mindkettő során két különböző nyelv egymás melletti használatáról van szó. WEINREICH (1974: 1) szerint a nyelvi kapcsolatok legtágabb meghatározása magában foglalja a kétnyelvűséget is: az ő definíciója szerint két nyelv akkor áll kapcsolatban egymással, ha felváltva használják őket ugyanazok a személyek; a kétnyelvűség pedig szimplán ennek a gyakorlati megvalósulása. A két- és többnyelvűség problémájának lehetséges meghatározásaival egy későbbi fejezetben foglalkozom.

A nyelvi kapcsolatok szorosan összefonódnak a kultúrkapcsolatokkal is, de éppen a szoros közös szálak miatt nehéz a kettő viszonyát pontosan meghatározni. A kultúrkapcsolatok kétségkívül a nyelvi kapcsolatok fő hátterének tekinthetők, egészen annyira, hogy egyes antropológusok a nyelvi kapcsolatokat a kultúrkontaktus egyik vetületeként fogják fel, bár a kettő összefüggése még nem teljesen tisztázott a különböző kutatásokban (WEINREICH 1974: 5). Dolgozatomban ezzel összefüggésben azt kívánom megvizsgálni, hogy a kultúra hogyan hat a nyelvi kapcsolatokra: hogy működnek ezek napjainkban, a kulturális és nyelvi globalizáció korában.

A nyelvi kapcsolatok tanulmányozása összefügg a nyelv változásának elméleteivel is (ennek részletesebb tárgyalásába azonban jelen dolgozatban nem vállalkozom, mivel közvetlenül nem kapcsolódik a témához). Hiszen a nyelvek, ha egymással kapcsolatba kerülnek, befolyásolják egymást, átvesznek egymástól bizonyos elemeket és sajátosságokat, vagyis egyúttal saját maguk is változnak. Mivel a nyelvek dinamikusak, ezért a nyelvi változás természetes folyamat, mégpedig a nyelvi újítás egyik leghatékonyabb formája (BIESWANGER 2004: 33). DAVID CRYSTAL (2004: 130) fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy a nyelvi változáshoz nem kapcsolhatunk értékítéletet: „Languages do not get better or worse when they

[1] MATTHEIER, KLAUS: *Sprachwandel* (előadássorozat a Heidelbergi Egyetemen, 2000/01, 1. félév)

change. They just change." ('A nyelvek nem válnak jobbá vagy rosszabbá, amikor változnak. Csupán változnak.')

MATTHEIER a nyelvi változásokat a variabilitás elméleti keretében tárgyalja, mivel variabilitás nemcsak az egyén beszédében fedezhető fel, hanem minden egyes történeti nyelv esetében is (MATTHEIER 1984: 769). A variabilitás két fő típusát különbözteti meg eredetük alapján: ez alapján beszélhetünk rendszeren belüli, valamint más nyelvekkel való interferencia-jelenségekkel magyarázható változékonyságról. MATTHEIER szerint a nyelvi változások 60–70%-a nyelvi kontaktusokra vezethető vissza, vagyis interferencia okozza őket (i. m. 773).

A nyelvi változások tehát szorosan összekapcsolhatók a nyelvi kapcsolatokkal. A kettő közti fő különbség az, hogy míg a nyelvi változást belső változónak tekinthetjük (vagyis magára a nyelvi rendszerre vonatkozik), a nyelvi kapcsolatot külső változónak, hiszen különböző rendszerek egymás mellett élését és a kapcsolat külső körülményeit jelenti (BECHERT–WILDGEN 1991: 25).

Nyilvánvaló, hogy minél intenzívebb két nyelv közti kapcsolat, annál nagyobb mértékben befolyásolhatják egymást, annál többféle interferencia-jelenség jöhet létre. A kapcsolat intenzitása elsősorban a két csoport beszélőinek számától függ, valamint attól, hogy milyen hosszú időn keresztül áll fenn a kapcsolat (THOMASON 2001: 66).

3.2. A társadalmi két- és többnyelvűség problémája

A nyelvi kapcsolatok mindig magukon a beszélőkön keresztül valósulnak meg, ebből adódóan csakis abban az esetben jöhet létre valamilyen nyelvi kontaktus, ha két különböző nyelvű beszélő megérti egymást, azaz valamilyen mértékben kétnyelvű. Mivel a kétnyelvűség kulcskérdésnek számít a nyelvi kapcsolatok tárgyalásában, szükségesnek látszik a jelenség rövid elméleti bemutatása, főbb problémáinak vázolása. A világméretű kontextusban a két-, illetve többnyelvűség nem a kivétel, hanem inkább a szabály, mivel csupán Európát tekintve is alig-alig találunk teljességgel egynyelvű társadalmakat. Portugália vagy Izland szolgálnak gyakori példaként az egynyelvű országokra, azonban ez sem jelenti azt, hogy itt nincsenek két- vagy akár többnyelvű beszélők. Mindezt az az egészen egyszerű tény is alátámasztja, hogy a világon jó néhány ezer nyelv van, de csupán kevesebb mint 200 ország (GROSJEAN 1982: 4). GROSJEAN a világ nyelveinek számát 3–4000-re teszi (ez a munkája azonban már negyedszázada jelent meg), míg napjainkban inkább az 5–6000 tűnik pontosabb becslésnek. Az Ethnologue, a világ nyelveivel foglalkozó internetes forrás szerint jelenleg 6912 nyelv létezik a világon (www.ethnologue.com). HOFFMANN (1991: 157) szerint a világ lakosságá-

nak több mint fele kétnyelvűnek nevezhető – természetesen ez azonban attól függ, hogyan definiáljuk a bilingvizmust.

Másrészt, a többnyelvűség nem újkeletű probléma: gondoljunk csak a középkorra, amikor az arisztokrácia köreiben más (pl. angol) volt a családon belüli érintkezés nyelve, mint a társasági életé (pl. francia), míg az egyházhoz egy harmadik, a latin nyelv kapcsolódott. Minden bizonnyal csak legenda, de mindenképpen jól szemlélteti a többnyelvűség régi eredetét, hogy V. Károly római császár Istenhez spanyolul, a nőkhöz olaszul, a férfiakhoz franciául, a lovakhoz pedig németül beszélt (EDWARDS 1995: 4). A többnyelvűség ugyan hosszú évszázadok óta jelen levő valóság, de a nyelvészet sokáig mégsem tekintette kutatása tárgyának. Egyáltalán maga a szociolingvisztika is meglehetősen új tudományág, másrészt pedig bizonyos társadalmi és politikai ideológiák nem is nézték volna jó szemmel a multilingvizmus vizsgálatát. Így például a 19. században, a nemzetállamok kialakulásának idején, az egy nemzet – egy nyelv ideálja uralkodott, majd későbbi időszakokban is a „keverékeket" (a nyelvek szintjén is) kifejezetten károsként ítélték meg (KREMNITZ 1990: 21). A kétnyelvűség korai szakirodalma kizárólag a jelenség egyéni típusát vizsgálta (kb. az 1940-es évektől volt ez jellemző), a társadalmi két- és többnyelvűség pedig csak nemrég, az 1970-es évek elején (vagyis röviddel FERGUSON híres cikkének megjelenése után) vált a szociolingvisztikai kutatások fontos tárgykörévé (LANGMAN 2002: 139). A kétnyelvűség kutatásában a hangsúly is eltolódott az évtizedek során. Míg a korai kutatások elsősorban a beszédszituációk és a nyelvhasználat osztályozására koncentráltak, valamint arra, hogy az emberi attitűdök hogyan hatnak a nyelvhasználatra (a vizsgálatok ezen típusa a pszicho-szociolingvisztika tárgyát képezi), ma nagyobb hangsúlyt kap a kontextus, azaz a kétnyelvű közösségeken belüli és azok közötti nyelvhasználati módok kerültek a kutatás középpontjába. JULIETTE LANGMAN a kontextusnak négy típusát különbözteti meg ez alapján: a nyelvi (ide tartozik pl. a kódváltás vizsgálata), az interakciós (ez a konkrét beszédszituációt jelenti), a beszélőközösségi (mely közösségi normákban, konvenciókban adott), valamint a történelmi-társadalmi kontextusokat (i. m. 145–146).

3.2.1. Terminológiai kérdések

Mit is nevezünk valójában kétnyelvűségnek? A két fő ellentétes pozíció BLOOMFIELDé és WEINREICHé: BLOOMFIELD (1933) szerint a kétnyelvűség „két nyelv anyanyelvi szintű bírása" ("native-like control of two languages"), míg WEINREICH (1953) véleménye az, hogy nem szükséges az anyanyelvi szintű kompetencia mindkét nyelv esetében. Így szerinte a kétnyelvűség „az a gyakorlat, hogy valaki két nyelvet váltakozva használ" ("the practice of alternatively using two languages") (vö. KREMNITZ 1990: 22). Ez a kettősség a mai kutatá-

sokban is az alapvető problémát jelenti, vagyis az a kérdés, hogy a kompetencia foka vagy inkább a rendszeres, váltakozó használat-e a mérvadó. Ma a kutatók nagy része az anyanyelvi szintű kompetenciát, a két nyelv megegyező szintű ismeretét kevésbé tartja fontosnak, így a kétnyelvűség fogalma sokkal megengedőbb, határai meglehetősen tágak. Az a gyerek, akinek szülei különböző anyanyelvűek, de otthon mindkét nyelvet egyidejűleg tanulta, megközelítően azonos szinten beszéli, és hasonló arányban használja, a legszigorúbb kétnyelvűségi követelményeknek is eleget tesz. Hasonlóképpen nem képezi az sem vita tárgyát, hogy az a beszélő is kétnyelvű, aki Bielben, a kétnyelvű svájci városban nőtt fel és él, hiszen családi háttértől csaknem függetlenül gyermekkorától kezdve két nyelv veszi őt körül, és két nyelven kommunikál. Ha azonban a bilingvizmust tágabban értelmezzük, és nem annyira a kompetencia fokát, hanem a rendszeres használatot vesszük figyelembe, kétnyelvűnek tekinthető egy angol szakos magyar egyetemista is, aki magyar nyelvű családban és környezetben nőtt fel, de napi rendszerességgel használja az angolt, még akkor is, ha annak szintje meg sem közelíti a magyar anyanyelvi kompetenciáját. Ebben az értelemben tehát a mai Európa polgárainak jó része kétnyelvű, ám felvetődik a logikus kérdés: hol húzható meg a határ? Vagyis kétnyelvűnek tekinthető-e például az a magyar pincér, aki német nyelven is képes felvenni a rendelést, még akkor is, ha német nyelvi kompetenciája nem túl magas? Azzal is érvelhetnénk, hogy amennyiben kommunikációs célját betölti, vagyis – köznapi kifejezéssel élve – el tudja mondani, amit akar, akkor akár kétnyelvűnek is tekinthető.

A nyelvészeti alapfogalmak – s ma már ilyen a szociolingvisztikában a kétnyelvűség is – legfőbb problémája éppen ez, hogy igen nehéz őket körülhatárolni. Maga az anyanyelv fogalma is ugyanilyen problematikus, hiszen amikor egyéni kétnyelvűségről beszélünk, akkor sem lehet mindig egyértelműen meghatározni, hogy az illetőnek mi az első nyelve (megjegyzendő, hogy bizonyos esetekben az „anyanyelv” és az „első nyelv” kifejezések sem egymás szinonimái).

Mint ahogyan azt már eddig is láttuk, a két- illetve többnyelvűség két alapvető típusa az egyéni és a társadalmi kétnyelvűség. Ennek alapján megkülönböztethetjük egy adott ország hivatalos (de jure), illetve lakóinak konkrét (de facto) kétnyelvűségét (GROSJEAN 1982: 12). Természetesen a kettő szoros kapcsolatban áll egymással, hiszen a társadalmi többnyelvűség valamiféle egyéni többnyelvűségen alapul. Az egyéni kétnyelvűségnek számos különböző forrása és alfaja van, az erre vonatkozó szakirodalom pedig igen kiterjedt; a jelen dolgozatban azonban mégis eltekintek ezen probléma tárgyalásától, és a társadalmi két- illetve többnyelvűségre koncentrálok a továbbiakban, melynek kutatása egyébiránt az egyéni kétnyelvűség kutatásának diszciplínájából fejlődött ki. Az egyéni, illetve a társadalmi/kollektív többnyelvűség másik elnevezései a makro- és a mikro-többnyelvűség, ám ez a terminológia nem terjedt el

széles körben a szociolingvisztikai szakirodalomban (CARSON 2003: 21). Hasonlóképpen nem vált az alapterminológia részévé a HAMERS és BLANC által javasolt megkülönböztetés a *bilingualism* (amely egyébként a *kétnyelvűség* ma elfogadott angol megfelelője) és a *bilinguality* kifejezések között sem. Az előbbi fogalmat a szerzőpáros a társadalmi kétnyelvűség körülbelüli szinonimájaként kívánja bevezetni, olyan társadalmakra vonatkoztatva, amelyekben két vagy több nyelv kapcsolatban áll egymással, és a beszélők jelentős része maga is kétnyelvű. Ez a terminus magában foglalja a *bilinguality* fogalmát, amely viszont az olyan egyének pszichológiai állapotát kívánja leírni, akiknek több mint egy nyelvi kódhoz van hozzáférésük (HAMERS–BLANC 2000: 6). Ez a megközelítés tehát kissé más dimenzióból, a pszichológia szemszögéből kívánja megközelíteni a problémát, mégsem terjedt el széles körű használata.

3.2.2. A társadalmi többnyelvűség típusai

A társadalmi többnyelvűséget többféleképpen is csoportosíthatjuk. Elterjedési köre szerint beszélhetünk elit (vagy kulturális), valamint népi többnyelvűségről (jelen esetben a két-, illetve többnyelvűség fogalmak közti különbséget nem tekintem relevánsnak). Az előbbi lényegében az iskolai oktatás révén jön létre, így az oktatáspolitika jellegével szoros összefüggést mutat. A népi többnyelvűség ezzel szemben nem oktatás során, hanem különböző anyanyelvű népcsoportok egymás mellett élése folyamán alakul ki.

Vízszintes tagolás szerint elkülöníthetjük a többnyelvűség területi (vagy territoriális), valamint a diszperz típusát; ez utóbbi régióhoz nem köthető. Ha azonban a történetiséget vesszük csoportosítási szempontnak, akkor a történeti és a bevándorló kisebbségi többnyelvűséget különíthetjük el egymástól (CSERESNYÉSI 2004: 157–158). Ez utóbbira példa Svájc esetében például az albán vagy portugál bevándorlók kétnyelvűsége, míg ha a francia, német vagy az olasz országrész svájci lakói körében kétnyelvűség alakul ki, akkor az viszont történetinek tekinthető. Mindezek alapján Európában a társadalmi többnyelvűség jellemzően a kisebbségi csoportokhoz köthető (HOFFMANN 1991: 165).

3.2.3. A társadalmi többnyelvűség lehetséges okai

Ha megvizsgáljuk, melyek azok a tényezők, amelyek a társadalmi többnyelvűség kialakulásához vezethetnek, igen sokszínű képet kapunk. Természetesen az alapvető feltétel az, hogy különböző anyanyelvű csoportok kapcsolatba kerüljenek egymással valamilyen módon. A történelem során ennek a legősibb módjai az idegen területek elfoglalása, hódítások, tömeges vándorlások, valamint a gyarmatosítás. Itt tehát gazdasági, politikai és kulturális tényezők játszanak fontos szerepet, de arra is láthatunk példát, hogy a vallás egyesítő ereje által kerül-

nek különböző anyanyelvű, sőt különböző nyelvcsaládba tartozó emberek egymás mellé, mint például Indiában. Ezen kívül a határ menti területeken gyakori a rendszeres kereskedelmi tevékenység, sőt akár az emberek mindennapi kapcsolata is. A szövetségi, föderalisztikus típusú államok egykori kialakulása is többnyelvűséghez vezethet, hiszen itt is arról van szó, hogy különböző anyanyelvű és kultúrájú emberek közös politikai konstruktumba kényszerültek, a határvonalak meghúzásával. Nem véletlen tehát, hogy Európában a két leggyakrabban idézett példa a többnyelvű társadalmakra, Svájc és Belgium is így alakult ki. A mesterségesen lefektetett határok gyakran (s erre ismét számos példát találunk Európában) nyelvjárási kontinuumot szakítanak meg, mint például az újlatin nyelvek eredetileg szakadatlan sávja Portugáliától Spanyolországon, Franciaországon és Belgiumon, Luxemburgon, majd délebbre Svájcon keresztül egészen Olaszországig. Amint ezek az országok különváltak, a folytatólagos nyelvjárás-kontinuum megszakadt, és az idő elteltével ezek a nyelvek egyre inkább eltávolodnak egymástól (HAMERS–BLANC 2000: 274, HOFFMANN 1991: 158–159).

A mai világban a többnyelvűség okai azonban már döntően mások. Elsősorban a volt gyarmati országokban még mindig érezhető a neokolonializmus hatása: a hajdani gyarmattartó ország az egykor függőségben álló országokat ma gyakran nemcsak gazdasági és politikai értelemben tartja továbbra is függő helyzetben, de gyakran nyelvpolitikai döntésekkel is, amennyiben hivatalos vagy félhivatalos nyelvvé teszi a gyarmattartó ország nyelvét (HOFFMANN 1991: 160). Így például Indiában, habár a hindi rendelkezik a legtöbb anyanyelvi beszélővel és a legmagasabb kommunikációs értékkel, mégis az angol is hivatalos nyelv. Hasonló a helyzet a legtöbb afrikai országban is, ahol szinte kivétel nélkül még mindig az angol, illetve a francia a hivatalos nyelv (DE SWAAN 2004: 85, 110). Ezzel szemben az angolszász és az európai országokban a többnyelvűség egyik forrása a nagy mértékű bevándorlás (gondoljunk csak a hatalmas számú latin-amerikai chicano népességre az Egyesült Államokban vagy a török vendégmunkásokra Németországban), a másik, talán még ennél is fontosabb tényező pedig a nemzetköziség, a globalizáció és ezzel kapcsolatban bizonyos nyelvek (elsősorban az angol) szerepének korábban taglalt előretörése (HOFFMANN 1991: 161).

3.2.4. A többnyelvű országok típusai

Három nagy csoportját különíthetjük el azoknak az országoknak (GROSJEAN alapján), amelyekben a többnyelvűség jellegzetesen előfordul: az egy-, két-, valamint a többnyelvű országokat. Az **egynyelvű** országoknak csupán kisebb része tekinthető alapvetően egynyelvűnek (pl. Japán), míg ezen országok egy nagyobb csoportja hivatalosan egynyelvű, és a lakók többsége is ezt a nyelvet beszéli, de számos kisebbségi nyelv tarkítja az ország nyelvi palettáját. Ez a helyzet például Franciaországban a modern kori bevándorlás miatt (GROSJEAN 1982:

7). Az egynyelvű országokban jellegzetesen elterjedtebb az egyéni kétnyelvűség, mint a kétnyelvűekben. Ennek fő oka, hogy a kétnyelvű országok legfontosabb feladata nem az, hogy a kétnyelvűséget propagálják, hanem éppen az, hogy a két nyelv egyensúlyát megtartsák. A kétnyelvű Kanadában például csupán a lakosság 13%-a használja az angolt és a franciát rendszeresen, míg a hivatalosan egynyelvű Paraguayban az emberek 55%-a aktív kétnyelvű: ezek a beszélők a politikai és hivatalos életben a spanyolt, a hétköznapi kommunikációban pedig a guaranít használják (i. m. 10).

A **kétnyelvű** országokban egyenrangúként szerepel az alkotmányban a két hivatalos nyelv, ám a kétnyelvűség konkrét megvalósulásában és mindennapi működésében két fő elv ütközik. Beszélhetünk olyan kétnyelvű országokról, ahol a területiség elve érvényesül, mint Svájcban (igaz, ott ez a többnyelvűség körülményei között realizálódik), valamint olyanokról, ahol a személyiség elve erősebb, ilyen például Kanada. Ez azt jelenti, hogy – a területiség elvével ellentétben – itt az ország egészében a kétnyelvűség érvényesül, vagyis az egész országban használható bármelyik hivatalos nyelv a közigazgatásban, az oktatásban stb. (i. m. 12). Belgium érdekes keveréke a két elvnek, mivel az iskolázás tekintetében a területi modell érvényesül, de az élet többi szegmensében a személyiség elve dominál (NINYOLES 1999: 161).

Kanada és Svájc többnyelvűsége tehát alapvetően eltérő, hiszen Kanada fő célja, hogy minden beszélő tudja mindkét nyelvet használni valamilyen szinten. (Ezt Svájcban például lehetetlen lenne megvalósítani, mivel ott nem két, hanem négy hivatalos nyelvről van szó.) Érdekes módon Kanada szövetségi alkotmánya nem rendelkezik részletesen az ország nyelveiről, de az 1982-es verzió tartalmazza azt az alapvető gondolatot, hogy az ország két hivatalos nyelve az angol és a francia (vö. CSERESNYÉSI 2004: 163). Már az 1867-es alkotmány rendelkezik a két nyelv teljes jogú használatáról a parlamentben: „Either the English or the French Language may be used by any Person in the Debates of the Houses of the Parliament of Canada and of the Houses of the Legislature of Quebec; and both those Languages shall be used in the respective Records and Journals of those Houses […]. The Acts of the Parliament of Canada and of the Legislature of Quebec shall be printed and published in both those Languages." ('A Kanadai Parlament és a quebeci Törvényhozó Ház vitáiban bárki használhatja az angol és a francia nyelvet, és mindkét nyelvet használni kell ezen Házak jegyzőkönyveiben és folyóirataiban […]. A Kanadai Parlament törvényeit és Quebec törvényhozását mindezen a két nyelven ki kell nyomtatni és közzé kell tenni.') (http://laws.justice.gc.ca/en/const/c1867_e.html#pre). Az 1985-ös, ún. Official Languages Act (Hivatalos Nyelvi Törvény) pedig kimondja, hogy: „The purpose of this Act is to ensure respect for English and French as the official languages of Canada and ensure equality of status and equal rights and privileges as to their use in all federal institutions, in particular with respect to their use in

parliamentary proceedings, in legislative and other instruments, in the administration of justice, in communicating with or providing services to the public and in carrying out the work of federal institutions…" ('Ezen Törvény célja, hogy biztosítsa az angol és a francia elfogadását Kanada hivatalos nyelveiként, biztosítsa státusbeli egyenlőségüket és egyenlő jogaikat, valamint privilégiumaikat minden szövetségi intézményben való használatukkor, különösen a parlamenti eljárások során, törvényhozási és egyéb okiratokban, jogi igazgatásban, a nyilvánossággal való kommunikációban, valamint a nyilvánosságnak nyújtott szolgáltatásokban, illetve a szövetségi intézmények munkájában.') (http://laws.justice.gc.ca/en/O-3.01/253512.html#rid-253513).

A személyiség elve Kanadában azonban feltételezi, hogy az emberek többsége megérti a jelenlévő nyelven folyatatott beszédet (ami Svájc esetében az összetettebb nyelvi helyzet miatt szintén elképzelhetetlen lenne). Azokban az országokban, ahol erős a személyiség elve, a nyelvpolitika ugyanis arra törekszik, hogy egyéni szinten megsokszorozza az egyéni nyelvi választások számát a hétköznapi életben. Ez a mechanizmus azonban csak akkor képes működni, ha a nyelvi csoportok kellően szétszórtak, és a csoportok között valós egyenlőség van. Kanada esetében azonban mindkét feltétel problematikusnak bizonyul, hiszen az angol anyanyelvű beszélők száma sokkal magasabb (60%), mint a francia anyanyelvűeké (23%), és a francia beszélők meglehetősen kompakt területen, elsősorban Québec tartományban élnek. Így valójában csak Québec tartományban érvényesül tisztán a személyiség elve, hiszen adva van a lehetőség a szabad iskolaválasztásra, és a hétköznapi életben is probléma nélkül használható mindkét hivatalos nyelv (NINYOLES 1999: 162–164). A tartományok közül kétnyelvűnek Québec és New Brunswick tekinthetők, itt a lakosság mintegy 40%-a kétnyelvű, de a többi tartományban ez a szám a 10%-ot sem éri el (CSERESNYÉSI 2004: 163), így Kanada nagy részében – akárcsak Svájcban – territoriális egynyelvűségről beszélhetünk. A territoriális egynyelvűséghez közel álló fogalom az *egyenlőségre törekvő többnyelvűség* (*egalitarian multilingualism*), melyet a katalán nyelvi helyzet jellemez legjobban. Ennek lényege, hogy az egyes nyelvek között kiegyensúlyozott helyzet uralkodik, mindegyik nyelvi közösség rendelkezik saját történelmi területtel, ahol minden nyilvános kommunikáció korlátozás nélkül az adott nyelven történik (SOLÉ I CAMARDONS 1997: 49). Természetesen azonban Katalónia nyelvi helyzete sokféle eltérést mutat mind a svájci, mind pedig a kanadai szituációtól.

NINYOLES véleménye szerint tehát nem állja meg igazán a helyét az a nézet, mely szerint Kanada tökéletes példája a személyiségi elv érvényesülésének, hiszen ez csak Québec esetében igaz. Sokkal helytállóbb tehát az a vélemény, hogy akárcsak Belgiumban, Kanadában is a két nyelv együttesen van jelen: az angol nyelvű tartományokban a területi elv, míg a tisztán kétnyelvű Québecben a személyiség elve érvényesül. Még itt is elképzelhető azonban,

hogy a politikai nyomás miatt a helyzet a svájci, területi modell felé fog eltolódni, vagyis megvalósul, hogy mindenki francia nyelvű iskolába járjon (i. m. 166).

A többnyelvűség természetesen nemcsak egy- és két-, hanem **többnyelvű** országokban is előfordulhat. KLOSS 1968-as csoportosítása szerint (vö. GROSJEAN 1982: 19) ezeknek két fő típusát különböztethetjük meg. A valódi többnyelvű országok (mint például Svájc) a fő nemzeti nyelveket hivatalos nyelvként is elismerik; az egyes nyelvi csoportok nyelvi önállóságát az állam is elismeri, és állami szinten támogatja, védi a nemzeti nyelveket. Ezekben az országokban a többnyelvűség a területi elv érvényesülésével működik. Léteznek azonban olyan országok is, amelyekben az egyik hivatalos nyelv magasabb presztízsű, mint a többi. Ilyenek például Dél-Afrika, ahol az angol presztízse jóval magasabb, mint az afrikaansé, és még inkább, mint a helyi afrikai nyelveké (vö. DE SWAAN 2004: 148). A négynyelvű Svájc egyik fő törekvése az, hogy ez a helyzet ne következzen be, vagyis hogy a német ne kerüljön a másik három nemzeti nyelv fölé.

3.2.5. Többnyelvűség és nyelvi kapcsolatok

A többnyelvűség a nyelvi kapcsolatokkal szoros kapcsolatban álló fogalom; csaknem teljes a konszenzus abban, hogy a kölcsönzés egyik legfontosabb kiindulópontja éppen a kétnyelvű szituációkban rejlik. Más oldalról a kétnyelvűség talán legkevésbé dramatikus következménye a nyelvi kölcsönzés, hiszen a kiegyensúlyozatlan többnyelvű helyzetek akár pidzsinizációhoz vagy nyelvi konvergenciához is vezethetnek (vö. GROSJEAN 1982: 333). Az egyéni kétnyelvűség során talán világosabban megfigyelhető az, hogy a beszélő a két nyelv között szavakat, kifejezéseket vagy mondattani struktúrákat kölcsönöz (ezt a folyamatot nem feltétlenül a két nyelv egymáshoz viszonyított kompetenciája, hanem az adott beszédszituáció külső körülményei is meghatározhatják). Ilyen esetekben beszélhetünk interferenciáról, lexikális kölcsönzésről vagy kódváltásról. Ahhoz, hogy a hasonló nyelvi kölcsönhatásokat a társadalmi kétnyelvűség szintjén is értelmezni tudjuk, hasznosnak bizonyul elkülöníteni a beszéd, illetve a nyelv szintjén értelmezett kölcsönzést (i. m. 333). A szókölcsönzések ugyanis hagyományosan általában a kétnyelvű beszélők használatából indulnak ki, majd elterjednek a kétnyelvű közösségekben – ekkor még csupán a beszéd szintjén történik meg az átvétel. Számos átvett szó soha nem jut tovább ennél a szintnél, vagyis nem hatol be a nyelvi kölcsönzés szintjére. Amennyiben azonban egy kölcsönzött elem elterjed a kétnyelvű közösségből az egynyelvű közösség nyelvhasználatába is, az már az adott nyelv szókincsének részeként tekinthető. A beszéd szintjén lejátszódó kölcsönzés tehát csak interferenciát okoz (WEINREICH ezt egy folyam által szállított homokhoz hasonlítja), míg a nyelvi szintű kölcsönzés teljes szintű integrációt jelent (WEINREICH szerint ez ahhoz a homokhoz hasonlatos, amely már le-

ülepedett egy tó fenekén) (WEINREICH 1974: 11). Ezt a kétféle folyamatot azonban hiba lenne két különböző típusú kölcsönzésként értelmeznünk; sokkal helyénvalóbb őket egy kontinuum két különböző pontjaként vizsgálni, hiszen különbségük csupán fokozatbeli (GROSJEAN 1982: 334).

3.3. Kölcsönzés, kódváltás, kódkeverés

A nyelvi kapcsolatok fő hordozói és egyben előidézői a két- vagy többnyelvű személyek, hiszen a nyelvek kapcsolata az egyes beszélők konkrét interakciójára vezethető vissza. Erre az összefüggésre már HERMANN PAUL is rámutatott 1886-ban kiadott, *Prinzipien der Sprachgeschichte* című munkájában (vö. HAUGEN 1950: 210). Így tehát voltaképpen a kontaktusnyelvészet is erősen interdiszciplináris stúdium; központi részét képezi az egyéni többnyelvűség kutatásának is (OKSAAR 1996: 1). A nyelvi kapcsolatok vizsgálata során célszerű a többnyelvűséget funkcionális szempontból definiálni, vagyis azt a beszélőt többnyelvűnek tekinteni, aki – amennyiben az adott beszédszituáció megköveteli – képes azonnal másik nyelvre váltani. Ilyen értelemben a világ népességének mintegy 70%-a többnyelvűnek tekinthető (i. m. 6, 8). LEHISTE a nyelvi kapcsolatokat elemző tanulmányában szintén úgy definiálja a többnyelvű beszélőt, mint aki képes több mint egy nyelven nyelvtanilag helyes mondatokat alkotni (LEHISTE 1988: 1). SARAH THOMASON elméletében azonban a kétnyelvűséget szűkebben értelmezi, mivel ezt nem tekinti szükséges feltételnek a nyelvi kapcsolatok kialakulásához. Azzal azonban ő is egyetért, hogy a kontaktus létrejöttéhez szükséges, hogy beszélők két csoportja között szemtől szembeni interakció jöjjön létre, és a csoportokból elég, ha csak bizonyos emberek beszélnek több mint egy nyelvet (THOMASON 2001: 3).

A nyelvi kapcsolatok kutatásának egyik alapvető kérdése az, hogy a kölcsönzés hogyan és miben különbözik a *kódváltás*tól (*code-switching*). Másképpen megfogalmazva a problémát: hol húzható meg a határ az átmeneti, akár egyszeri transzfer (vagyis a kódváltás) és a valódi kölcsönzés között? A kétnyelvű egyének beszédére ugyanis jellemző az, hogy az egyik nyelven beszélnek, és a másik nyelvből eközben bizonyos elemeket átvesznek. A kérdés tehát az, hogy ezek az elemek tekinthetők-e kölcsönzésnek, vagy csupán kódváltásnak. Legtöbb nyelvész egyetért abban, hogy egy adott elemet először a kétnyelvűek vesznek át: ekkor – GROSJEAN terminológiája alapján, amely nyilvánvalóan a saussure-i nyelvészet alapfelfogására támaszkodik – a beszéd szintjén zajló kölcsönzésről beszélhetünk. Legtöbb átvett elem soha nem jut túl ezen a szinten, de amikor már az egynyelvűek is használni kezdik őket, akkor beszélhetünk nyelvi szintű kölcsönzésről. Másképp megfogalmazva: az interferenciá-

nak két szakasza van, az első a beszéd (*parole*) szintjén történik, és a kétnyelvű egyének beszédében figyelhető meg, a második pedig a nyelv (*langue*) szintjére is eljut – ez utóbbi relevánsabb a nyelvi kapcsolatok tanulmányozása szempontjából (uo.). A beszéd, illetve a nyelv szintjén lejátszódó kölcsönzés között tehát tulajdonképpen csak fokozati különbség van, így ezek a kódváltással és a kölcsönzéssel párhuzamba állítható fogalmak – a kétféle megközelítés között pedig lényegében csak terminológiai különbség van.

A kódváltás fogalma először az egyéni kétnyelvűség irodalmában jelent meg, és kezdetben abnormális, negatív jelenségnek, a „tiszta" nyelvek ellen való véteknek tekintették. A későbbi kutatások már elfogadták természetes, normális jelenségként, de átmenetinek tartották. HAUGEN 1950-ből származó tanulmányának egyik fő érdeme, hogy felismeri: a beszéd során két különböző nyelvből vett elemek használata nem csupán véletlenszerű keverés, és bár még nem nevezi így, voltaképpen már a kódváltásról beszél (vö. HOFFER 1996: 543). BLOM és GUMPERZ 1972-es tanulmányukban említik először, hogy a kódváltásnak funkciója van, hiszen diskurzus- és társalgási stratégiaként alkalmazható. Megkülönböztetnek szituációs és metaforikus kódváltást, de a mai kutatások ezt a kettősséget kevésbé veszik figyelembe (vö. HELLER–PFAFF 1996: 594–595). Gyakran találkozhatunk kódváltással például a reklámokban is; az ilyen szövegek célja a figyelemfelkeltés, a meghökkentés (pl. a Mc Donald's gyorsétteremlánc Németországban használt egyik szlogenje: *Have you schon gefrühstückt?* – ahol ráadásul a kódváltás erősen érinti a nyelvtani szerkezetet is, hiszen az összetett alakú múlt idő segédigéje angol, főigéje pedig német).

Az alapvető különbség a kódváltás és a kölcsönzés között az, hogy a kódváltás megköveteli mindkét nyelv valamilyen fokú kompetenciáját, vagyis csak a kétnyelvűek élhetnek vele, kölcsönzés viszont az egynyelvűek beszédében is előfordulhat (PFAFF 1979: 295). GEORGES LÜDI definíciója szerint a kódváltás egy másik B nyelvből származó szekvencia beágyazása egy olyan szövegbe, amelyet A nyelv szabályai szerint alkottak (LÜDI 1996: 242). A kódváltás és a kölcsönzés közötti különbség meghatározásában POPLACK és TREFFERS-DALLER képviselik legerőteljesebben a két ellentétes nézetet (vö. HELLER–PFAFF 1996: 601). TREFFERS-DALLER nézetei szerint a két fogalom egy skála két szélső pólusát jelképezi, és csupán az integráció foka különbözteti meg őket. Ez lényegében pszicholingvisztikai probléma: véleménye szerint amennyiben kétnyelvűek használnak idegen elemeket a beszédükben, akkor két különböző nyelvtani szerkezet áll a háttérben, amikor pedig egynyelvűek, akkor a beágyazott elemek a saját nyelvük grammatikájának részét képezik. Ennek logikus következménye tehát az, hogy e szerint a teória szerint a kölcsönzés alapja mindig a kódváltás.

SHANA POPLACK nézete ettől a felfogástól gyökeresen eltér, hiszen szerinte a két fogalom élesen elhatárolható egymástól. Kódváltás akkor is bekövetkezhet, ha a két nyelv szerke-

zetileg eltér egymástól, ez a mondat bármely pontján megtörténhet, sőt magában foglalhatja a szónál magasabb szintű egységek más nyelvi környezetben való használatát, vagyis tagmondatot vagy akár egész mondatokat is. Erre jó példa POPLACK egy, a spanyol–angol kódváltást vizsgáló cikkének idézetszerű címe is: „Sometimes I start a sentence in English y termino en español" ('Néha angolul kezdek el egy mondatot, és spanyolul fejezem be') (POPLACK 1980). Ezzel szemben azonban a kölcsönzés egyaránt magába foglalja számára az általánosan elfogadott átvett elemeket és a kevert morfológiájú szavakat is, vagyis a szótő az egyik nyelvből, míg a hozzátett affixum egy másikból származik – ezeket az eseteket *egyszeri kölcsönzés*nek (*nonce borrowing*) nevezi (i. m. 599). TREFFERS-DALLERrel ellentétben POPLACK tagadja a kódváltás és a kölcsönzés diakrón kapcsolatát. Véleményem szerint ez a felfogás nem teljesen állja meg a helyét, hiszen egy szókölcsönzésnek rendelkeznie kell valamiféle előzménnyel, vagyis mielőtt integrálódna az adott elem a nyelvbe, gyakran elő kellett fordulnia idegen elemként bizonyos helyzetekben, különböző beszélők által használva, és éppen ezt nevezzük kódváltásnak. Ha ezt tagadnánk (ahogyan POPLACK teszi), azzal azt is megkérdőjeleznénk, hogy a nyelvi kapcsolatokban a kölcsönzésnek a kétnyelvűség az alapja, pedig ezt számos, a kölcsönzéssel kapcsolatos nyelvi ismeret, a szakirodalom gazdag anyaga bőségesen alátámasztja. POPLACK szerint továbbá azért sem gyökerezhet a kölcsönzés kódváltásban, mert ha csupán a kódváltók honosítanának meg egy-egy kölcsönzött elemet a nyelvben, akkor azt várnánk, hogy ezek a beszélők egyúttal nagyobb mennyiségű kölcsönszót is használjanak, mint a többiek – POPLACK felmérései szerint ez azonban nem így van (i. m. 602).

POPLACK ezen kívül két igen fontos kritériumát adja meg a kódváltásnak: az egyik az úgynevezett *ekvivalencia-megszorítás* (*equivalence constraint*), mely azt mondja ki, hogy kódváltás csak akkor történhet, ha a két nyelv közötti átváltási pont környezetében a két nyelv szerkezete (vagyis a felszíni szórend) megegyezik. A másik feltétel pedig a szabad morféma-megszorítás – ez azt jelenti, hogy kódváltás nem mehet végbe egy szón belül, mivel a folyamat csak a kötött morféma feletti egységeket érintheti. Másképpen megfogalmazva: egy elemnek legalább szabad morfémának kell lennie ahhoz, hogy részt vehessen a kódváltás folyamatában. Ez alapján POPLACK kizár olyan példákat, mint az *eatiendo* forma, ahol az angol *eat* tőhöz spanyol affixum, a folyamatos aspektust kifejező *-iendo* járul (POPLACK 1980: 585). Ez utóbbi megszorítás sok vitára adott okot a szakirodalomban, majd a későbbi kutatások különböző példákon cáfolták is. Tipikusan olyan nyelvi környezetekben nem érvényes a szabad morféma-megszorítás, amelyekben egy nemzetközi nyelv erősen terjeszkedik egy másik, helyi nyelv mellett. ROMAINE és CLYNE (vö. WILKINS 1996: 115) például olyan szuahéli formákat tárgyal – tagadva ezzel a megszorítás helyességét –, ahol angol igékhez járul szuahéli affixum. APPEL és MUYSKEN (vö. WILKINS 1996: 115) pedig azzal módosítja a szabadmorféma-

megszorítást, hogy csupán toldalékolás esetében érvényes, de összetételeknél nem. Ezt a tágabb értelmezést támasztják alá az olyan alakok is, mint amelyet a közelmúltban hallottam egy fiataloknak szóló német televíziós zenecsatornán: *zurückvoten*. Itt az angol *vote* ige nemcsak német főnéviigenév-képzőt (*-en*), hanem német igekötőt (*zurück-*) is kap – az efféle alakokat pedig a megszorítás szűk értelmezése nem engedné meg.

Összességében tehát mindaddig kódváltásról beszélhetünk (nem pedig kölcsönzésről) – és ebben TREFFERS-DALLER és POPLACK is egyetért –, amíg nem használja kellő számú anyanyelvi beszélő az új elemet, és nem lesz része a befogadó nyelv szókincsének (POPLACK 1988: 220). Először tehát a kétnyelvű beszélők használnak egy A nyelvi elemet B nyelvben, ekkor még az A nyelv fonetikai szabályainak megfelelően kiejtve. Itt még nem beszélhetünk kölcsönzésről. A következő lépés a végleges transzfer felé az, hogy más beszélők is lassan használni kezdik, majd végül az egynyelvű beszélők is megtanulják és használják. Ekkorra már B nyelv fonetikai rendszeréhez erősen közelít, és idővel annak nyelvtani rendszerébe is beépül (LEHISTE 1988: 2). Mindez tulajdonképpen TREFFERS-DALLER elképzelését támasztja alá, vagyis azt, hogy a kölcsönzés előzménye a kódváltás, és a kettő egymáshoz képest diakrón viszonyban áll.

A kódváltás és a kölcsönzés mellett egy harmadik fogalmat is tisztáznunk kell: a *kódkeverés*ét (*code-mixing*). Míg a kódváltás általában kétirányú folyamat, azaz feltételezi mindkét nyelv kompetenciáját, a kódkeverés inkább a kölcsönzéshez áll közelebb abban, hogy ezek egyirányú folyamatok. A kódkeverés és kölcsönzés hasonlóságára már SCHUCHARDTnál találunk utalást a 19. század végén (vö. OKSAAR 1996: 3). A kódkeverés is egy idegen lexikai elem vagy fráziskategória behelyezését jelenti egy adott nyelvű szövegbe, akárcsak a kölcsönzés, és ez általában kisebb egységeket érint, mint a kódváltás esetében (MUYSKEN 1996: 117). A kölcsönzéstől leginkább a behelyezett elem hosszúsága és típusa különíti el: kódkeverés esetében az idegen alakok soha nem alkalmazkodtak a befogadó nyelvhez sem fonológiailag, sem morfológiailag, míg kölcsönzéskor ez valószínűbb (APPEL–MUYSKEN 1987: 172). A két kategóriát azonban elsősorban azért nehéz elkülöníteni, mert a kölcsönzés esetében az adaptáció is folyamatos, különféle stádiumai vannak, tehát nehéz meghúzni a határvonalat a kódkeverés és a kölcsönzés között. Abban az esetben azonban, amikor a kódkeverés az idegen nyelv felé irányul, vagyis a beszélő a saját nyelvéből visz át egy szót vagy kifejezést az idegen nyelvbe (például mert nem jut eszébe az idegen nyelvi megfelelő), egyértelmű, hogy nem kölcsönzésről van szó. Egy másik fontos különbség az, hogy míg a kölcsönzött elem részévé vált a befogadó nyelv rendszerének, ez soha nem igaz a kódkeverés esetében.

Összefoglalva a fenti terminológiai kérdéseket; a kódváltás, kódkeverés és a kölcsönzés összefüggéseit, érdemesnek tartom bemutatni GEORGES LÜDI rendszerét, melyben a nyelvi kölcsönhatásokat a következőképpen foglalja össze:

	nyelven kívüli perspektíva	kétnyelvű perspektíva
a nyelv szintje	interferencia	kölcsönzött elemek
a beszéd szintje	„transzkódikus" alakok	kódváltás

2. táblázat. A nyelvi kölcsönhatások típusai LÜDI alapján

Korábban már láthattuk (GROSJEANnál és WEINREICHnál), hogy a kódváltást a beszéd szintjén, a kölcsönzést pedig a nyelvi rendszer szintjén történő folyamatnak tekinthetjük. Ezt a szétválasztást LÜDI egy másik tengellyel köti össze: a nyelven kívüli és a kétnyelvű perspektíváéval. A legáltalánosabb terminus ezek közül az interferencia, amelyet egy nyelvben egy másik nyelv rendszeres nyomaiként definiál. A kölcsönzött elemeket és a kódváltást a már eddig megismert értelemben, a fent bemutatott lényegi különbségek alapján használja, és csupán a *transzkódikus alak* fogalom tűnhet újnak. Azonban ha alaposabban megvizsgáljuk LÜDI meghatározását, könnyen rájöhetünk, hogy tulajdonképpen ezen nem mást ért, mint a kódkeverést: egy másik nyelv (általában az anyanyelv) elemeinek használatát abból a célból, hogy egy kommunikációs akadályt legyőzzön a beszélő, vagyis ez egyfajta kompenzációs stratégia (LÜDI 1996: 242).

A táblázat vízszintes tengelyét tekintve tehát – mint már utaltam rá – megállapíthatjuk, hogy míg a kölcsönzés és az interferencia a nyelv rendszerének szintjén értelmezhető jelenségek, addig a kódváltás és a kódkeverés a beszéd szintjén történik. A függőleges tengelyt pedig úgy értelmezhetjük, hogy a kétnyelvűek beszédét a kódváltás, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó kölcsönzés jellemezheti. Ez tehát azt jelenti, hogy leginkább a kétnyelvű beszélők élnek a kódváltás lehetőségével, amely ha rendszerszerűvé válik (vagyis a beszéd szintjéről a nyelv szintjére átkerül), kölcsönzést eredményez. A kódváltással és a kölcsönzéssel szemben azonban az interferencia és a kódkeverés jelensége nem kötődik a kétnyelvű beszélőkhöz, mivel a kódkeverés például a nyelvtanulóknál stratégiaként gyakori, az interferencia pedig ezen típusú kódkeverések rendszerszerű következményeként fogható fel, vagyis már nem a beszéd, hanem a nyelv síkján. Az interferencia és a kölcsönzés (transzfer) további vizsgálatára a 3.7. pontban még visszatérek.

3.4. Hol és hogyan jöhet létre nyelvi kapcsolat?

Nyelvi kapcsolatok sokféleképpen létrejöhetnek. Ha csak végiggondoljuk, hogy a történelem során hányféleképpen érintkeztek népek és nyelvek, számos típusra láthatunk példákat. A nyelvek kapcsolatának alapja ugyanis mindig a különböző anyanyelvű emberek kapcsolata: „Languages in contact are, after all, the result of people in contact and of communities of people of different language backgrounds in contact" ('A nyelvek kapcsolata végül is az emberek közti kapcsolatok eredménye, illetve a különböző nyelvi hátterű emberek közösségeinek kapcsolatainak eredménye.') (CLYNE 2003: 1).

Újabban a szakirodalom egyre erősebben hangsúlyozza a nyelvi kapcsolatok hátterének összetettségét. MUFWENE szerint (vö. SCHNEIDER 2000: 240) például számos tényezőt figyelembe kell venni a nyelvi kapcsolatok kialakulásakor. Ide sorolhatjuk a kontaktus résztvevőit, a demográfiai tényezőket, a kölcsönös attitűdöket és társadalmi kapcsolatokat, a fennálló kommunikációs események típusait, valamint a két nyelv közti tipológiai hasonlóságokat és különbségeket. Mindezen tényezők összességét a nyelvi kapcsolatok ökológiájának nevezi.

Felmerült olyan megközelítés is, amelynek értelmében nem nevezünk nyelvi kapcsolatnak minden olyan interperszonális kapcsolatot, amelyben a nyelv szerephez jut – bár érvelhetnénk azzal is, hogy minden beszélő saját idiolektussal rendelkezik. Szociolingvisztikai és kontaktusnyelvészeti szempontból sokkal inkább azon a tényen van a hangsúly, hogy egy bizonyos csoport vagy társadalom közös nyelvet vagy közös nyelvváltozatot birtokol-e (WERLEN 1998: 11). Egy kommunikációs helyzet ebben az értelemben akkor válik nyelvi kapcsolattá, amennyiben a résztvevők egyfajta határt éreznek maguk és kommunikációs partnereik között, de ugyanakkor ugyanazon a csoporton belül megjelenik a nyelvi összetartozás érzése is (i. m. 13), hiszen a nyelv a csoportbeli identitás egyik szimbóluma is (GROSJEAN 1982: 117).

Régebben BLOOMFIELD (1935) klasszikussá vált elméletében szociolingvisztikai szempontból a transzfer két alapvető típusát különböztette meg, a *közvetlen* (*intimate borrowing*) és a *távoli* vagy *kulturális* (*remote / cultural borrowing*) *kölcsönzés*t (vö. EICHHOFF 1980: 63). A **közvetlen** kölcsönzés azt jelenti, hogy a két nyelv földrajzilag és politikailag egymás mellett helyezkedik el, beszélői egyetlen közösséget alkotnak: ilyen esetben a közösségen belül történik az egyes elemek (elsősorban szavak) átvitele egyik nyelvből a másikba, személyes kapcsolatokon alapulva. Erre jó példaként szolgálhat dolgozatom legfőbb esettanulmánya, a többnyelvű Svájc nyelvi története. A svájci németben található számos francia elem (pl. *poulet*, *velo*, *exgüsi*, *ade* stb.) közvetlen kölcsönzés útján érkezett. Másfajta nyelvi konstellációkban ide sorolandók azok az esetek is, amikor egy nyelvi kisebbség szavai

kerülnek át az adott területen többségi nyelvbe, például az USÁ-ban az angol így vett át spanyol vagy német elemeket a bevándorlók nyelvéből (STANFORTH 2002: 806).

A hatás irányától függően ez a bloomfieldi kategória tovább tagolható. A közvetlen kölcsönzés három altípusa a szupersztrátum hatás (amikor egy magasabb hierarchiájú és presztízsű nyelvből, fentről ered a transzfer), a szubsztrátum hatás (amikor lentről, egy alacsonyabb hierarchiájú és presztízsű nyelvből történik a kölcsönzés), valamint az adsztrátum hatás (amelynek során a két beszélőközösség, amelyek között létrejön a transzfer, státuszában egyenrangú) (FISCHER 2001: 107).

A **távoli** kölcsönzés esetében ezzel szemben nemzeti határokat kell átlépnie az adott elemnek, mielőtt a befogadó nyelv részévé válik. Napjaink kölcsönzési folyamataira ez jellemző inkább, hiszen a globalizált világban a nyelvek közti kapcsolatok függetlenné válnak az országhatároktól és a földrajzi elhelyezkedéstől, mivel az elektronikus média, az internet világában sokkal intenzívebb és teljesen más típusú nyelvi kapcsolatok alakulnak ki. Az egyes beszélők anyanyelve tehát már nem csupán (sőt, jellemzően nem) a közvetlen fizikai közelségben elhelyezkedő más nyelvekkel kerül kapcsolatba, hanem a felülről ható hipercentrális nyelvvel, az angollal (és egyéb szupercentrális világnyelvekkel).

BLOOMFIELD ezen kívül megemlíti még a kölcsönzés harmadik lehetséges típusát, a **dialektális** kölcsönzést is, mely azt jelenti, hogy az átvett jegy ugyanazon nyelv másik változatából származik egy adott nyelvi közösségen belül. Ez történik olyan esetekben, amikor a standard német a svájci németből vesz át például kultúrspecifikus svájci fogalmakat (pl. *Rösti*, *Kanton*), mivel ebben az esetben ugyanazon nyelv két különböző variánsáról van szó.

KONTRA MIKLÓS modellje annyiban teszi pontosabbá a bloomfieldi taxonómiát, hogy míg ez utóbbiban a dialektális kölcsönzés nem kap konkrét helyet a rendszerben, KONTRA ezt a kölcsönzés egyik alaptípusának tekinti. Ez alapján megkülönböztet belső (vagy dialektális) és külső (vagy nyelvek közti) kölcsönzést. A belső kölcsönzés esetén a kontaktusban részt vevő idiolektusok ugyanazon nyelv különböző változatai: ezen belül pedig beszélhetünk függőleges (vagyis társadalmi rétegek közti) és vízszintes (vagyis nyelvjárások közti) belső kölcsönzésről (KONTRA 1981: 11). Vízszintes síkon tekintve minél távolabb áll egymástól két dialektus, annál kisebb köztük a kölcsönös érthetőség. A köztük fennálló tartós kontaktus azonban azt idézi elő, hogy bizonyos nyelvi formák elterjednek az egyes nyelvjárások között. Függőleges vetületét tekintve a dialektus olyan szubstandard változatot jelent, amely fölött elhelyezkedik egy standard változat. A német beszélt nyelv (*Umgangsprache*) például a standard (*Hochsprache*) és a dialektusok közti folyamatos kiegyenlítődés eredményeként alakult ki, és alakul, változik továbbra is (BECHERT–WILDGEN 1991: 109–111). KONTRA rendszerét a következőképpen ábrázolhatjuk:

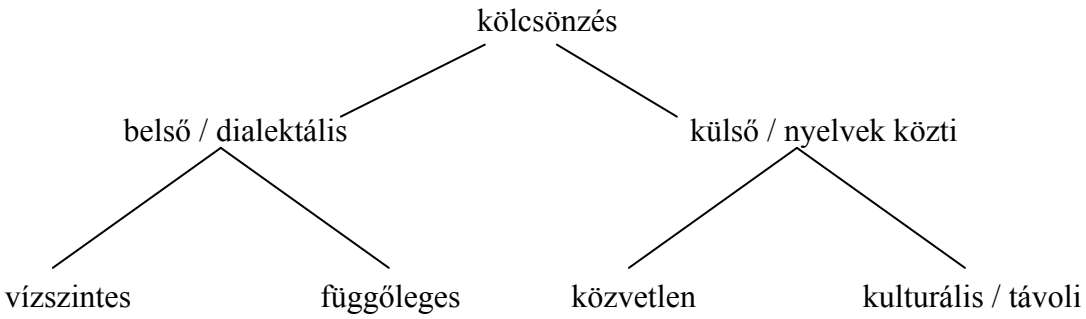

3. ábra. A nyelvi kölcsönzés típusai KONTRA alapján

LANSTYÁK más síkon, a kétnyelvűség perspektívájából különíti el a kölcsönzés – véleménye szerint – két alapvető típusát: a **gyenge** és az **erős** kölcsönzést. A stabil kétnyelvűségi helyzet, mely esetben gyenge kölcsönzésről beszélhetünk, prototipikus kölcsönzési szituációnak tekinthető. Ekkor az érintkezés során az átvevő nyelvbe elsősorban a peremszókincshez tartozó közvetlen kölcsönszavak kerülnek be. Amennyiben ez az érintkezés erőteljes, részben a szavak révén hangtani, sőt alaktani és mondattani jegyek is átkerülhetnek az átvevő nyelvbe (mint ahogyan azt később részletesen is látni fogjuk). Ezzel szemben az erős kölcsönzés nyelvelsajátítási vagy nyelvtanulási helyzetben jellemző (LANSTYÁK 2004: 26, 30).

Fontos azonban a fentiekhez kapcsolódóan kiemelnünk, hogy a nyelvi technológiák alakulása a nyelv története során igen erős hatással volt a nyelvi kapcsolatokra, hiszen megszabadította őket a nyelvet beszélő ember élőterületének határaitól. Az írás áthidalhatóvá tette a nyelvek közti fizikai távolságot, majd a nyomtatás megjelenése és elterjedése minőségileg is kiszélesítette ezt a folyamatot, a hangrögzítés és hangtovábbítás pedig újabb hatalmas lépésként mindezt a hangzós nyelv számára is lehetővé tette. E formák létezése mellett is azonban még egyirányú folyamatokról beszélhetünk, hiszen ez a fajta kommunikáció még nem interaktív nyelvi technológia, mivel az egyén csupán befogadóként van jelen azzal, hogy hallgatja az idegen nyelvű rádiót, (felirattal) néz egy filmet, vagy például fotókat lát idegen nyelvű feliratokkal. A digitális kultúra megjelenése azonban ebben a vonatkozásban is forradalmi erejűnek tartható, mivel a korábbi technológiák előnyeit egyesíti, sőt az egyén – interaktivitása révén – közvetlenül kapcsolódhat be a világméretű nyelvi hálózatba.

Mindezt azért tartom különösen kiemelendő kérdéskörnek, mert a nyelvi kapcsolatok kutatása nemigen foglalkozik a nyelvi technológiák megjelenésének körülményeivel, hatásaival, pedig mindez meghatározó a mai kommunikációs kapcsolatokban. Másrészt az is nyilvánvaló, hogy e nélkül a technológia nélkül (elsősorban a digitális kultúra nélkül) nem létezne

egységes globális nyelvi rendszer sem, csupán különálló, egymással helyi kapcsolatban álló lokális rendszerek.

3.5. A nyelvi kapcsolatok taxonómiája

A nyelvi kapcsolatokat a hagyományos szakirodalom sokféleképpen, többféle szempontrendszer szerint osztályozza. E taxonómiák közül a legtöbb a hagyományos felfogás keretében született, vagyis tisztán a nyelvi kontaktológia szemszögéből vizsgálja a jelenséget, figyelmen kívül hagyva más olyan (szociolingvisztikai, pszicholingvisztikai) szempontokat, amelyek jelen dolgozatban fontos szerepet kapnak. Ezek a modellek elsősorban aszerint kategorizálják a nyelvi kapcsolatokat, hogy a két résztvevő nyelv közül melyik kezdeményezi őket, és milyen az adott nyelvek presztízsviszonya.

Mint az előző pontban említettem, még a mai kutatások is csupán kevéssé veszik figyelembe a nyelvi technológiák által létrehozott globális nyelvrendszer létét, így elsősorban areális jellegű kapcsolatokat vizsgálnak. Éppen ezért olyan taxonómiát igyekeztem találni a helyzet leírására, amely egyrészt figyelembe veszi a nyelvrendszer globális jellegét, másrészt pedig érzékeny a szocio- és pszicholingvisztikai szempontokra is. Az alábbiakban EHLICH és VAN COETSEM modelljeit ismertetem, mivel a jelenlegi globális nyelvi helyzetet véleményem szerint ezek képesek a legjobban megközelítően leírni és kezelni.

3.5.1. EHLICH modellje

KONRAD EHLICH a különböző kontaktusszituációk leírására meglehetősen részletes tipológiát dolgozott ki. Amennyiben A és B a két különböző nyelvi terület, a modell szerint tíz lehetséges módja van A és B kapcsolatának (1992: 67–69, 1994: 109–111).

1) Ha A és B egymás melletti területek, de nincs köztük kontaktus, akkor ebben a ritka esetben **kapcsolatnélküliség**ről beszélhetünk.

2) A következő esetben A és B szomszédos területek, a kapcsolatot pedig **kölcsönös**en kezdeményezi mindkét fél, elsősorban a határ menti területeken. Ilyen esetben kétféle következménye lehetséges a kontaktusnak: vagy erős egyéni kétnyelvűség alakul ki a közvetlen egyéni tranzakciók miatt (mint például a Aachen–Maastricht–Liège háromszög alkotta eurorégióban), vagy egyfajta kevert nyelv fejlődik ki, mely mindkét nyelv, A és B elemeit is tartalmazza (erre szintén az Aachen–Maastricht–Liège régió lehet jó példa) (EHLICH 1994: 109).

A tipológia következő négy esete egy nagyobb kategóriába sorolható: mind a négy típusban az A terület a kapcsolat kezdeményezője (i. m. 110).

3) Létrejöhet **szórványos** kapcsolat a két nyelv között, például A anyanyelvű kereskedők által, akik rendszeresen B nyelvterületre járnak át, és ezáltal elsajátítják B nyelvet. Ilyen esetekben pidzsin nyelvek létrejötte sem kizárt. CRYSTAL definíciója szerint a pidzsin „olyan kommunikációs rendszer, amelyet közös nyelvi háttérrel nem rendelkező, de egymással kereskedelmi okok miatt beszélni kívánó csoportok fejlesztenek ki" (CRYSTAL 1998: 417). Elhelyezkedésüket tekintve a pidzsin nyelvek főleg a harmadik világ országaiban, az Egyenlítő környékén, közel az óceánokhoz találhatók. Ez megfelel annak, hogy a partvidékeken élő népek voltak azok, akikkel az európaiak legelőször és legkönnyebben létesítettek kereskedelmi kapcsolatokat. Az atlanti térségben például a 17–18. századtól vannak jelen pidzsinek, történelmi hátterükhöz pedig hozzátartozik, hogy a rabszolga-kereskedelem kialakulásának hatására fejlődtek ki (ROMAINE 1994: 165).

4) Ehhez hasonló folyamat, amikor A területről B-re már nem csupán szórványos, hanem jelentős a mozgás. Ez lehet akár olyan bevándorlási tendencia, amelynek célja, hogy A nyelv beszélői B nyelvterületen telepedjenek le, de az olyan korábbi folyamatok is ide sorolhatók, mint például a kereszténység terjedése, melynek során a latin volt a fölérendelt nyelv, és így függőleges kétnyelvűség alakult ki. Ezt a folyamatot EHLICH **ráerőszakolás**nak (*intrusion*) nevezi.

5) A ráerőszakolás ellentéte az **agresszió**, melynek során A és B között harci konfliktus alakul ki, és a győztes nyelve lesz a fölérendelt nyelv. Ezt vagy egyedülálló nyelvként használják ezután, vagy kevert nyelv alakul ki, A presztízsdominanciájával. Amerika meghódításának évszázadaiban ez a viszony állt fenn a hódító spanyol és a különböző amerikai indián nyelvek között.

6) Szintén A kezdeményezésű az **ingresszió**nak nevezett folyamat, melyre példa lehet a gyarmatosítás, és kreol nyelvek kialakulásához is vezethet. A kreol olyan pidzsin nyelvet jelent, amely a beszélők újabb nemzedékeinek anyanyelvévé, vagyis elsőként elsajátított nyelvévé vált (ROMAINE 1988: 38). Így jöttek létre azok az angol alapú kreol nyelvek, mint például a hawaii kreol, a jamaikai kreol, a Tok Pisin vagy a kínai pidzsinangol (WARDHAUGH 1986: 84).

A nyelvi kapcsolatok következő három típusa abban különül el az előbbiektől, hogy ezekben a B terület az, amelyik a kontaktust kezdeményezi (EHLICH 1994: 111).

7) Az első esetet nevezhetjük szűk értelemben vett **nyelvfelvétel**nek is (*imprehension*): ennek során nem az emberek mozognak, hanem maga a nyelv, mint például a 17. századi Európában, ahol a francia királyi udvart másolva a kontinens számos uralkodói udvara felvette a francia nyelv használatát. Ilyenkor könnyen kialakulhat függőleges (vagyis nyelvi rétegzettséghez kötődő) kétnyelvűség.

8) A következő típusú kapcsolatot **beültetés**nek (*implantation*) vagy B kezdeményezésű, speciális ráerőszakolásnak nevezi EHLICH, ami azt jelenti, hogy bevándorlók egész csoportjait toborozzák A területről B-be. Jó példa erre a szászok tudatos letelepítése Erdélyben. Nyelvileg ennek többféle eredménye lehet: ugyanúgy elképzelhető a teljes kapcsolatnélküliség, mint az egyéni vagy csoportos többnyelvűség, de akár bizonyos idő után a nyelvvesztés is.

9) Szintén B nyelvterület kezdeményezi azt a típusú kapcsolatot is, amelyet EHLICH **alárendelés**nek (*subordination*) hív. Ebben a meglehetősen ritka esetben B terület különböző lehetséges okokból kifolyólag politikailag vagy gazdaságilag alárendeli magát A területnek. Ez történt például Japánban a 19. században, amikor maga Japán vezetése döntött úgy, hogy a japán nyelvet el kell törölni, és be kell vezetni helyette az angolt.

10) Az eddig felvázolt kapcsolatoktól minőségében és típusában tér el az a fajta nyelvi kapcsolat, mely a felvázolt modellben az *Intektion* (angolul *intection*) nevet kapta. Ezt a kifejezést EHLICH alkotta arra a jelenlegi helyzetre vonatkoztatva, melyben sem az A, sem a B terület nem kezdeményez, hanem egy újfajta intézményi és politikai „szuperszerkezetet" helyeznek mindkét terület fölé (i. m. 111). EHLICH a jelenség nevét a latin *integere* ('befed, lefed') igéből hozta létre, arra alapozva, hogy az angol hipercentrális nyelvként mintegy lefed más nyelveket, föléjük helyezkedve (a szerző szóbeli közlése). Ezt a kapcsolattípust magyarul *lefedés*nek nevezhetjük.

Ez a tendencia újabban megfigyelhető az angolra mint világnyelvre vonatkoztatva: föléhelyezkedve más nyelveknek, újfajta nyelvi kapcsolatokat hoz létre. EHLICH tehát rámutat egy igen lényeges pontra, az angol nyelvi kapcsolatainak globális jellegére, azonban ennek pragmatikai feltételeit ő sem részletezi különösebben.

Azt mondhatjuk tehát, hogy az angol világnyelvként való jelenléte megváltoztatja napjainkban a nyelvi kapcsolatok jellegét is, mintegy harmadik tényezőként megjelenve az eddig ismert modellek résztvevőihez képest. Ehhez kapcsolódó hipotézisem az, hogy az angol globális jelenléte a nyelvi kapcsolatok minőségét, típusát az eddig ismert formákhoz képest új módon változtatja meg. Eddig ugyanis azt láttuk, hogy két nyelv, mely egymással általában szomszédos, különböző módokon kerülhet egymással kapcsolatba, mely kapcsolatnak különböző eredményei lehetnek, ám mindegyik esetben csupán ez a két nyelv (a modell szerint A és B) volt jelen a kapcsolatban, köztük pedig vízszintes síkon áll fenn kapcsolat. Újabban azonban felülről megjelenik egy harmadik, minden másnál erősebb tényező, az angol, mely nemcsak önmaga lép kapcsolatba más nyelvekkel, hanem más nyelvek egymás közti kapcsolatát is meghatározza, azt felülről kormányozza. Itt tehát már nemcsak vízszintes kapcsolatban

állnak egymással a nyelvek, hanem felettük megjelenik egy függőleges tengely is, melyen az angol található meg. A korábbiakban ugyanis két nyelv, ha kapcsolatba lépett egymással, különböző módokon vett át elemeket, szerkezeteket egymástól – a következő pontban mutatom be részletesen azt, hogy milyen formában – a mai globalizált világban azonban, ahol az angol világnyelvként van jelen, mindez másképp történik.

Feltevésem szerint napjaink kölcsönzési folyamatainak nagy része az angolon keresztül folyik, vagyis az angol mint hipercentrális nyelv felvesz elemeket más nyelvekből, majd ismét más nyelvek ezeket az elemeket az angol közvetítésével veszik át, azaz többnyire abból a nyelvből, ahonnan az angol is átvette őket. Az angolnak tehát a nemzetközi közvetítő szerepe nő meg igen nagy mértékben, mert egyes nyelvekből felszív bizonyos elemeket, és azokat más nyelvekben terjeszti. Ez a folyamat azt eredményezi, hogy bizonyos, nemrég még egy-egy nyelvhez határozottan kötődő szavak rövid idő elteltével nyelvek egész sorába bekerülve nemzetközi használatúvá válnak.

Az angolnak tehát egyre erősebb a katalizátor-szerepe: vagyis egyszerre gazdagít más nyelveket, és gazdagodik saját maga is. Ez azonban még önmagában nem új természetű folyamat: hiszen az egyes nyelvek története során eddig is jellemző volt, hogy az átvett szavakat maguk továbbadták más nyelveknek. A hagyományos kontaktusnyelvészet ezekre a többszörösen kölcsönzött szavakra úgy tekint, hogy mindig olyan eredetűnek számítanak, ahonnan az adott nyelv közvetlenül kapta őket (BENKŐ 1967: 264–265, KONTRA 1981: 21). Ez alapján tehát például a japán *karate*, amennyiben elfogadjuk, hogy angol közvetítéssel került a magyarba, a magyarban nem japán, hanem angol eredetűnek számít. Ezt a felfogást a globális nyelvrendszer létezésének korában azonban célszerűnek tűnik felülvizsgálni.

Fontos tehát hangsúlyoznunk, hogy a téves, ám mégis gyakori közhiedelemmel ellentétben az angol nem csupán átadó, hanem átvevő nyelvként is működik a globális nyelvrendszerben. CRYSTAL (1999: 14) egyenesen porszívóhoz hasonlítja, mivel története során „beszívott" szavakat és kifejezéseket olyan nyelvekből, amelyekkel kapcsolatba került. Ezt az összefüggést az angolellenes nyelvművelők sokszor elfelejtik, pedig például az angol története során jóval több francia formát vett át, mint a francia az angolból (uo.), s mint későbbi példák hosszú sorával igazolni fogom, az angolra ez a befogadó jelleg ma is jellemző.

3.5.2. VAN COETSEM modellje

EHLICHnél azt láthattuk tehát, hogy a nyelvi kapcsolatok két fő ága aszerint különül el, hogy A vagy B nyelv kezdeményezi-e a kapcsolatot. Ehhez hasonló FRANS VAN COETSEM egészen új keletű teóriája a nyelvi kapcsolatokról, amely szándékoltan elméleti síkon tárgyalja a nyelvi kontaktusok típusait. Nemcsak elméleti megközelítése újszerű, hanem az általa hasz-

nált terminológia is: ma még ez nem is terjedt el túl széles körben a nyelvi kapcsolatokat vizsgáló nyelvészek között, talán mert meglehetősen erős a weinreichi és haugeni hagyomány súlya. Fő érdeme, hogy ez valójában az első olyan munka, amely messze túllép azon, hogy csupán egy lehetséges tipológiát mutasson be, megfelelő mennyiségű példával illusztrálva azt. VAN COETSEM elméleti irányultsága olyannyira hangsúlyos, hogy maga is azzal kezdi modelljének bemutatását, hogy a nyelvi kapcsolatok tanulmányozásában mindeddig hiányzik egy megfelelő fogalmi bázis (VAN COETSEM 2000: 5). Ugyanezt hangsúlyozza DUCKWORTH (2004: 34) is, aki szerint a standard terminológia hiánya is jelzi, hogy nem létezik általánosan elfogadott elmélete a nyelvi kapcsolatok kutatásának.

VAN COETSEM újszerű terminológiájának két alappillére az **agentivitás** (*agentivity*) és a **stabilitás** (*stability*), mely fogalmakat korábban mások nem alkalmazták a kontaktusnyelvészetben. Ezen terminusokhoz kapcsolódva az elmélet két alapvető kérdése a következő: 1. Melyik a nyelvileg domináns aktív ágens nyelv a transzfer folyamatában? 2. Miben különbözik egymástól az egyes komponensek stabilitása? A végső kérdés pedig természetesen az, hogy mindez hogyan befolyásolja a nyelvi transzfer folyamatát.

3.5.2.1. Agentivitás

A két alapfogalom közül az agentivitás az, amely párhuzamba állítható EHLICH alapgondolatával. VAN COETSEM a nyelvi transzfernek két fő típusát különbözteti meg, a **befogadó nyelvi agentivitás**t (*recipient language agentivity*) és a **kiinduló nyelvi agentivitás**t (*source language agentivity*). A befogadó nyelvi agentivitás azt jelenti, hogy a transzferfolyamat aktív ágense az átvevő nyelv beszélője. Ebben az esetben a befogadó nyelv domináns a kettő közül, vagyis ez az a nyelv, amely a transzferfolyamatot kezdeményezi és véghezviszi. Erre példa lehet az, amikor egy német vagy magyar anyanyelvű beszélő angol szót használ az anyanyelvén beszélve. A beszélő szempontjából itt természetesen a magyar, illetve a német a domináns nyelv, hiszen az az anyanyelve. A befogadó nyelvi agentivitást másképpen húzó irányú transzfernek (*pull transfer*) vagy kölcsönzésnek (*borrowing*) nevezzük. Mindezen fogalmak újszerűek a nyelvi kapcsolatok tanulmányozásában, kivéve természetesen a *kölcsönzés* fogalmát, amely a diszciplína egyik legrégebbi alapfogalma, VAN COETSEM azonban ebben a modellben más kontextusba helyezi, és olyan fogalommal állítja párba, amivel eddig nem volt szokás összefüggésbe hozni.

A kiinduló nyelvi agentivitás esetében a folyamat aktív mozgatója, ágense a kiinduló nyelv beszélője; ezen folyamat más elnevezései a toló irányú transzfer (*push transfer*) vagy kivetés (*imposition*). Ebben az esetben a transzfer során nem a beszélő anyanyelvét, hanem a másik, nyelvileg domináns nyelvet érinti a változás. A két ellentétes irányú folyamat közti

különbséget az határozza meg, hogy melyik nyelv dominánsabb (i. m. 37). Erre példa lehet az az eset, amikor egy magyar anyanyelvű beszélő egy angol anyanyelvűnek mesél saját országáról, kultúrájáról angolul, vagyis számára olyan idegen nyelven, mely dominánsabb pozíciójú. Amikor azonban olyan kultúrspecifikus fogalmakat kell elmagyaráznia, mint például a csárda, pálinka vagy a pogácsa, abba a problémába ütközik, hogy ezekre nem létezik befogadó nyelvi (vagyis angol) terminus. Ebben a szituációban tehát minden bizonnyal kénytelen lesz a kiinduló nyelvi (azaz magyar) elemeket mintegy „áttolni" az angolba, természetesen megfelelő körülíró magyarázattal kísérve. Ez a fajtája a transzfernek talán éppen az ehhez hasonló esetekben legjellemzőbb, mivel leginkább az egyes országokra, kultúrákra egyedi módon jellemző fogalmak, ételek, ünnepek nevei azok, amelyeket az idegen nyelvű beszédben a kiinduló nyelv elemeivel kell pótolni.

BUCCINI (vö. VAN COETSEM 2000: 43) ezeken kívül megkülönböztet egy harmadik típusú transzfert is, melyet **semlegesítés**nek (*neutralization*) nevez: ebben az esetben nem releváns, hogy melyik nyelv vesz részt aktív ágensként a folyamatban, a kiinduló vagy a befogadó.

A kölcsönzésnek, vagyis a befogadó nyelvi agentivitásnak VAN COETSEM két fajtáját különbözteti meg: a beszélő vagy **imitál**ja a kiinduló nyelvi anyagot a befogadó nyelvben, vagy **adaptál**ja azt a befogadó nyelvbe. Ez a két alapvető művelet kölcsönösen kizárja vagy kiegészíti egymást, de nem egyszerre következnek be. Arról van tehát szó, hogy a kölcsönzés nem azt jelenti, hogy a kiinduló nyelvből átviszünk vagy elmozdítunk elemeket a befogadó nyelvbe (i. m. 49). A két folyamat közül az adaptáció az egyszerűbb és gyakoribb, a beszélőtől nem igényel különösebb erőfeszítést. Idegen eredetű szavak alkalmazását jelenti az anyanyelv struktúráira, de általa nem módosul semmiféleképpen a befogadó nyelv, hiszen az adaptált elemek megfelelnek a célnyelvi struktúráknak. Ezzel szemben az imitáció során módosul a befogadó nyelv, és a beszélőtől is nagyobb erőfeszítést igényel ez a folyamat, mely két lépésben zajlik: először az adott nyelvi anyag befogadást nyer a célnyelvbe (*inclusion*), majd integrálódik is abba (*integration*). Általában szaknyelvi, rétegnyelvi elemek kölcsönzésekor beszélhetünk imitációról (i. m. 139).

Megítélésem szerint VAN COETSEM elméletét nem célszerű nyelvészeti kontextusa nélkül vizsgálnunk, ezért fogalmait igyekeztem más, nagyobb hagyománnyal bíró terminusokkal párhuzamba állítani és azoknak megfeleltetni. A befogadó nyelvi agentivitás nagyjából megfelel a THOMASON terminológiája szerinti a *nyelvfenntartás*nak (*maintenance*), a történeti nyelvészet fogalomrendszerében pedig szintén a *kölcsönzés* használatos, akárcsak VAN COETSEMnél is. A kiinduló nyelvi agentivitás megfelelője THOMASONnál a *nyelvcsere* (*shift*), történeti megközelítésben pedig a *szubsztrátum* fogalmával állítható párhuzamba (THOMASON

2001: 75). VAN COETSEM szerint különösen a történeti nyelvészet által használt terminológia zavaros és zavaró is egyben, hiszen különböző diszciplínákban használt fogalmakat kever össze a transzfer típusainak leírásakor. A szubsztrátum fogalma társadalmi rétegződést is sugall egyben, ám az átvételek típusainak leírásakor ez irreleváns, különösen, hogy ellenpárja, a kölcsönzés fogalmában semmiféle hasonló konnotáció nincs jelen. Más leírásokban gyakran az is probléma, hogy a nyelvi transzfer minden típusára a *kölcsönzés* kifejezést használják összefoglaló névként, holott VAN COETSEMnél ez annak csak egyik fajtáját, a befogadó típusú transzfert nevezi meg (i. m. 37–38).

LANSTYÁK ISTVÁN (2004: 25) a magyar nyelvű terminológiában a *szubsztrátumhatás* helyett a *maradványhatás* fogalmat javasolja, mivel szerinte az előbbi pontatlan elnevezés; így a kölcsönzést és a maradványhatást tekinti a kontaktológia két központi terminusának. THOMASONhoz hasonlóan a tudományos elemzésben ő is szétválasztja a kettőt, de egyben hangsúlyozza is, hogy a valóságban egymástól elválaszthatatlan jelenségekről van szó. THOMASON és KAUFMAN (1988: 21, 37) definícióját elfogadva kölcsönzésről (*borrowing*) akkor beszélhetünk, ha egy nyelv anyanyelvi beszélői kölcsönzési helyzetben az adott beszélőközösség első nyelvébe idegen jegyeket építenek be. Fontos része a meghatározásnak az is, hogy ilyen esetekben az első nyelv megőrződik, csupán változik. Ezzel ellentétben a maradványhatás (*interference through shift*) esetében az átvitel a másodnyelvbe történik nyelvcserehelyzetekben, és azáltal érvényesül, hogy a közösség tökéletlenül sajátítja el a célnyelvet. A két beszélőközösség dominanciája alapján a maradványhatásnak a fent már más összefüggésben említett három fő típusát különböztetjük meg: szubsztrátum, szupersztrátum és adsztrátum. Azért nem helyes tehát a kölcsönzés és a szubsztrátum fogalmait egy síkon levőként értelmezni, mivel a szubsztrátum csupán egy típusa a maradványhatásoknak (vö. THOMASON–KAUFMAN 1988: 38–39, LANSTYÁK 2004: 26).

A továbbiakban VAN COETSEM elméletéhez kapcsolódva a nyelvi kapcsolatok során bekövetkező átvételi/átadási folyamatokra a magyar nyelvű szakirodalomban kevéssé elterjedt *transzfer* fogalmat használom, hogy elkerüljem ezzel az *átvétel* és az *átadás* terminusokat, mivel egyrészt nem zavarja a fogalmi egyértelműséget, másrészt pedig ezek a magyar fogalmak mindenképpen utalnak az átadás irányára. A *kölcsönzés* szó ugyan nem utal a folyamat irányára, hiszen kétféle értelemben is használhatjuk: a „kölcsönöz valakinek” kifejezés átadást, míg a „kölcsönöz valakitől” átvételt jelent. Ám mivel VAN COETSEM elméletében a *kölcsönzés* terminus csupán az egyik irányú folyamatot jelöli, a terminológiai megfelelés és egyneműség érdekében ésszerűbbnek tűnik magyarul is a *transzfer*t használni általános fogalomként. Emellett azonban az egyes nyelvi szinteken történő transzferfolyamatok bemutatásakor az *átadó*, illetve *átvevő nyelv* fogalmakat használom – függetlenül attól, hogy a van coetsemi

értelemben vett húzó vagy toló transzferről van-e szó – mivel a magyar nyelvű szakirodalomban ez a terminológia széles körben elterjedt (vö. LANSTYÁK 2006: 15, KONTRA 1981: 10).

3.5.2.2. Stabilitás

VAN COETSEM elméletének másik alapvető terminusa a **stabilitás**. A nyelvi transzfer folyamatában a nyelv különböző komponensei eltérnek egymástól stabilitás szempontjából, ami azt jelenti, hogy bizonyos típusú elemeket könnyebben befogad egy nyelv, mint másokat (VAN COETSEM 2000: 32). Erre az összefüggésre már a kutatás legkorábbi szakaszában is felfigyeltek a nyelvészek: WILLIAM DWIGHT WHITNEY már 1881-ben felállított egy, a kölcsönzések során megfigyelhető stabilitási skálát. Szerinte a főnevek kölcsönzése a leggyorsabb és legproblémamentesebb, ezt követik az igék, majd a különböző fonológiai jegyek (mint például a hangsúly), ezután következnek a mondattani sajátosságok (mint például a szórend), és végül a legnehezebben átvehetőek a morfológiai elemek (például a toldalékok), valamint a hangok (vö. BIESWANGER 2004: 36).

A stabilitási érték vizsgálata a 20. századi nyelvi kapcsolatokról szóló kutatásokban is központi helyet foglalt el. EINAR HAUGEN 1950-es cikkében WHITNEYétől eltérő skálát állít fel, mivel ő csak a szófajokat vizsgálja. Abban egyetért vele, hogy a főnevek átvétele a legkönnyebb, majd az igéké, de ő ezek után állítja a mellékneveket és határozószókat, majd a prepozíciókat, a sort pedig az indulatszók zárják (vö. WILKINS 1996: 114).

WEINREICH is részletesen tárgyalja a stabilitás kérdését *Languages in Contact. Findings and Problems* című munkájában (1953), ő azonban elsősorban a morfológia keretein belül koncentrál a problémára. Hat különböző skálát dolgoz ki, és ezek alapján határozza meg a különféle morfémák kölcsönzésének valószínűségét. Az első kritérium a kötöttség: a szorosan kötött, erősen integrált morfémák nehezebben kölcsönözhetők, mint a szabad morfémák (ez nyilvánvalóan összhangban áll WHITNEY rangsorolásával is). A morfémák alakját tekintve a fonológiailag redukált morfémák kölcsönzése kevésbé valószínű, mint a robosztus, több szótagos, hangsúlyozható morfémáké. A morfémavariánsok számát illetően azokat a morfémákat, melyek több allomorffal rendelkeznek, sokkal nehezebben veszi át egy adott nyelv, mint azokat, amelyeknek nincsenek allomorfjai. A használat gyakorisága is lényeges szempont nála, hiszen a kötelezően használt morfémák átvétele nehezebben történik meg, mint az opcionálisaké. A morfémák funkciója alapján is különböző fokozatai vannak a kölcsönzésnek: az összetettebb nyelvtani szerepű morfémák kölcsönzése kevésbé valószínű, mint az egyszerű, lexikális funkciót betöltő morfémáké. Végül a jelentés is fontos szerepet játszik, vagyis az erősebb érzelmi töltetű morfémák sokkal könnyebben és gyakrabban vesznek részt a transz-

ferfolyamatokban, mint azok, amelyek nem fejeznek ki érzelmeket, szociális affinitást (WEINREICH 1974: 31–37).

Ezen hipotézis alapján tehát feltételezhetjük, hogy például az angol *jetlag* szót (amelynek tartalmát egyébként legtöbb más nyelv csak körülírással tudja kifejezni a saját nyelvi anyagából, magyar jelentése: 'hosszú, számos időzónán áthaladó repülőút utáni fáradtság') könnyebben veszi át bármely másik nyelv, mint például a szabályos múlt idő *-ed* toldalékát. A *jetlag* szó ugyanis megfelel a szabad morféma, a robosztusság és a viszonylag egyszerű lexikai jelentés kritériumainak, továbbá allomorfja sincs, jelentése pedig mindenképpen érzelemmel telibb, mint a múlt idő toldalékáé. Hasonlóképpen, az angol *Shit!* indulatszó is minden bizonnyal könnyebben transzferálható, mint akármelyik angol melléknév vagy ige, mivel ennek igen erős az érzelmi tartalma, teljesen szabad morféma (olyannyira, hogy általában egymagában mondatértéket képvisel), nincsenek allomorfjai (bár a *shit* igeként rendelkezik allomorffal: *shat*), használata pedig teljesen opcionális. Valóban például a német köznyelvben, elsősorban a fiatalok regiszterében egészen gyakori a használata, bár számos német megfelelője is létezik. Hasonlóképpen egyszerűen és gyorsan került át a mai magyar köznyelvbe az angol *Wow!* interjekció, mely csodálkozást, pozitív meglepetést fejez ki. Az eredeti angol [wau] kiejtés helyett a magyar [váó] kiejtéssel vált a beszélt nyelv gyakori elemévé, sőt gyakori a magyar kiejtést tükröző leírási formája, a *Váó! / Váu!* is. Az interjekciók problémamentes transzferét bizonyítja az is, hogy az említett *Wow!*-t nemcsak a magyar nyelv vette át, hanem számos másik nyelvben is megtalálható, hasonló kiejtéssel, néhol eredeti (pl. a németben), néhol pedig a befogadó nyelv kiejtését jobban visszaadó helyesírással (pl. a spanyolban általában *Guau!*-ként írják). Az eredetileg olasz *Ciao!* köszönési formát szintén számos nyelv átvette, nagyjából hasonló kiejtéssel, mely a szó egyszerű hangalakjának köszönhető. Az angolban és a németben általában megtartja eredeti helyesírását, bár a németben a *Tschau!* változat is létezik. A magyarban és a spanyolban is megtalálható a *ciao* írásmód, azonban ebben a két nyelvben gyakoribbak az asszimilált *Csáó!* (magyar), illetve *Chao!* / *Chau!* (spanyol) alakok.

Mindezen hat kritérium figyelembevétele alapján WEINREICH stabilitási skálája a következőképpen néz ki: legkönnyebben a nem integrált morfémák, vagyis az interjekciók és a mondatszavak kölcsönözhetők, ezt követik általában a lexikai szavak, majd a grammatikai szavak (mint például a segédigék vagy az elöljárószók), végül pedig az inflexiós toldalékok (WILKINS 1996: 114). A szerző összegzésképpen joggal állapítja meg: „The vocabulary of a language, considerably more loosely structured than its phonemics and its grammar, is beyond question the domain of borrowing par excellence" ('Egy nyelv szókincse, mely jelentősen

lazábban strukturált, mint a fonológiája vagy a nyelvtana, vitathatatlanul a kölcsönzés legfőbb területe.') (WEINREICH 1974: 56).

Az újabb kutatások alapvetően megegyeznek a stabilitási értékek skálájában, bár WEINREICHon kívül más nyelvészek nem az indulatszókat és a mondatszókat tartják a legkönnyebben átvehető morfémáknak. MUYSKEN (1981) szerint a főnevek állnak a skála élén, őket követik a melléknevek és az igék, majd ezeknél egy fokkal nehezebben transzferálhatók az elöljárószók, a kötőszók, a kvantifikáló szavak, a determinánsok, végül pedig a névmások, melyek közül a klitikus névmások zárják a sort a szabad névmások után. THOMASON és KAUFMAN (1988) is hasonló rangsort állít fel, ám ők kevésbé az integráció fokát, mint inkább a kapcsolat intenzitását tartják döntő tényezőnek a stabilitás vizsgálatakor. Így tehát a tartalommal rendelkező szavak vehetők át legkönnyebben, mivel ezen transzferek hétköznapi kapcsolatok eredményei. Utánuk következnek a funkciószavak, majd a szóképzésnél használt derivációs affixumok (ezek valamivel intenzívebb kapcsolatot feltételeznek), végül pedig az inflekciós affixumok és a morfofonemikai jegyek, mivel ezek átvételéhez igen erős kulturális nyomásra van szükség. ROMAINE (1989) ehhez nagyon hasonló, de nem ennyire részletes rangsort állít fel: szerinte a lexikai elemek vesznek részt legkönnyebben transzferfolyamatokban, a mondattani jegyek legnehezebben, a skála közepén pedig a derivációs, majd az inflexiós affixumok találhatók (vö. WILKINS 1996: 114).

3.6. Transzfer és interferencia

Láthatjuk tehát, hogy abban a legtöbb kutató véleménye megegyezik, hogy a lexikai elemek transzfere mindenképpen kevesebb problémát okoz, valószínűbb és gyorsabb, mint a grammatikai elemeké. Ezt az általánosan elfogadott nézetet voltaképpen THOMASON megállapítása sem rengeti meg, miszerint azokban az esetekben azonban, amikor a nyelvi kapcsolatot idegennyelv-tanulók hozzák létre, a szerkezeti interferencia jóval gyakoribb, mint a szókincs szintjén történő kölcsönhatás (THOMASON 2001: 64). Itt azonban egyértelműen el kell egymástól választanunk a transzfer és az interferencia jelenségét.

A két fogalom elkülönítésére már WEINREICH (1974: 1) is kísérletet tesz: az interferenciát úgy definiálja, mint a kétnyelvűek beszédében a normától való eltérést; a transzferenciát (ő így nevezi) pedig egy másik nyelv elemeinek kölcsönzéseként határozza meg (i. m. 7). Az alapvető különbség tehát már WEINREICHnál is világos: míg az interferencia elsősorban a kétnyelvűek beszédét jellemzi, a transzferencia ennél tágabb fogalom, és általában a nyelvi kapcsolatok tárgykörébe tartozik. HAUGEN (1950) ehhez képest más terminológiával dolgozik, és hármas elkülönítést javasol: a kódváltást (egy beszélő váltása egyik nyelvről

a másikra) választja szét az interferencia (a két nyelv normáinak átfedése), valamint az integráció (az interferencia következményének teljes elfogadása) fogalmaitól (i. m. 4). Természetesen e három fogalom tisztázása is igen lényeges, bár nézetem szerint nem teljesen egy síkon értelmezhető a három terminus, mivel míg a kódváltás az egyéni beszélőt jellemzi, az interferencia a nyelv rendszerét befolyásoló tényező, az integráció pedig egy adott új elemnek a beszélőközösség általi elfogadását és a nyelvrendszerbe való belekerülését jelenti. Ezen kívül HAUGEN nem tisztázza (mint WEINREICH) a kétnyelvű beszélők nyelvhasználata és az egynyelvűek által is elfogadott átvett elemek vizsgálata közti különbséget.

Az az elkülönítés, amely a későbbi kutatások során hangsúlyt kap, azonban még WEINREICHnál sem található meg: ő interferenciának nevezi mind a nyelvi kapcsolatok következményeként beálló, normától való eltérést bármelyik nyelvben (azaz magát a folyamatot), mind pedig a kapcsolat eredményét. HAUGEN szintén nem tesz különbséget a folyamat és annak eredménye között, bár ő nem interferenciának, hanem kölcsönzésnek hívja mindkét esetet (vö. BIESWANGER 2004: 34). CLYNE (vö. BIESWANGER 2004: 35) egy jóval későbbi munkájában vezeti csak be a kettő különbségét jelölő transzferencia (amely magát a folyamatot jelöli), illetve a transzfer (a folyamat eredménye) terminusok ilyenféle megkülönböztetését. LANSTYÁK (2006: 31) is egyértelműen megkülönbözteti a folyamatot annak eredményétől, így kétféle folyamatot különít el: az interferenciahatást és a kölcsönzést, melyeknek számos különféle eredménye lehetséges. (A kölcsönzési folyamat eredményének típusait lásd később.)

A clyne-i értelemben vett transzfer fogalmát is két részre osztja azonban legtöbb újabb megközelítés, a transzferencia folyamatának iránya szerint. Így különbözteti meg VAN COETSEM a kiinduló nyelvi agentivitást és a befogadó nyelvi agentivitást, mely fogalmak meghatározásáról már korábban szóltam. A kiinduló nyelvi agentivitást nevezi THOMASON nyelvcserének, mely olyan nyelvi kapcsolat következtében létrejövő változást jelöl, amely során a nem tökéletes nyelvtanulás szerepet játszik. Ezzel szemben a befogadó nyelvi agentivitás valójában a kölcsönzés, melyet nem befolyásol az idegennyelv-tanulás folyamata (uo.).

Logikusan végiggondolva az eddig felhozott különbségeket az interferencia és a transzfer között (vagy lexikai szinten nevezhetjük kölcsönzésnek is), világosan láthatjuk, hogy minden kölcsönzés tulajdonképpen interferenciahatásra vezethető vissza. Amennyiben az interferencia gyakran és rendszerszerűen fordul elő, egyes esetekben kölcsönzési folyamathoz vezet, melynek eredménye a kölcsönszavak különböző típusainak létrejötte (LANSTYÁK 2006: 32).

VAN COETSEM azt is hangsúlyozza, hogy fontos különbséget tennünk a transzfer fogalmának kétféle vetülete között. Ez egyrészt az idegennyelv-elsajátítási elméletekben hasz-

nálatos, ilyenkor azt jelenti, hogy a nyelvtanulási folyamat során a tanulók hajlamosak a saját anyanyelvük rendszerét átvinni (transzferálni) a tanult idegen nyelv rendszerére, és ez a hibák egyik leggyakoribb forrása. Másrészt viszont a kontaktusnyelvészetben általában a nyelvi kapcsolatok eredményeként az egyik nyelvből a másikba átvitt elemekre vonatkozik: jelen esetben a szónak ez a második értelme releváns számunkra (VAN COETSEM 2000: 33–34). Az interferencia fogalma hasonlóképpen problematikus, nincs kellőképpen definiálva, noha igen gyakran használatos. A weinreichi fogalomkészletben két fő típusa létezik: az egyirányú és a kétirányú. A kétirányú interferencia tulajdonképpen a két nyelv kölcsönös befolyásolását jelenti, vagyis ha VAN COETSEM fogalmait alkalmazzuk, akkor azt, hogy egyszerre van jelen a kiinduló nyelvi és a befogadó nyelvi agentivitás. VAN COETSEM azonban (a klasszikus nézettől eltérően) ezt az esetet nem interferenciának tekinti, hanem ko-agentivitásnak nevezi el (i. m. 35–36).

Összegezve tehát: a terminológiai nehézségek ellenére a dolgozatomban törekszem az egységes fogalomhasználatra, és VAN COETSEM terminusrendszerét kívánom követni. Ennek megfelelően a továbbiakban magának a folyamatnak a megjelölésére a *transzfer* terminust használom, az ennek eredményeként a nyelvbe került elemeket pedig *kölcsönszó*nak vagy valamilyen eredetű szónak nevezem. (Bár VAN COETSEM az elméletében gyakran a *transzmisszió* fogalmat használja a folyamat megnevezésére, de a *transzfer* terminus is lényegében ugyanezt a tartalmat takarja nála, ezért ennek alkalmazásától eltekintek.) A transzfert egyértelműen elhatárolom az interferencia fogalmától azzal, hogy ez utóbbit a nyelvtanulás folyamatára, illetve kétnyelvű egyének egyéni nyelvhasználatára vonatkoztatom, így a jelen vizsgálatban szinte teljességgel irrelevánssá válik a fogalom használata. A transzfer viszont ezzel szemben a nyelvi kapcsolatok elméletének egyik alapfogalma, ennek két fő típusát különböztetem meg az általam használt elmélet alapján: a kiinduló nyelvi agentivitást (vagy toló irányú transzfert) és a befogadó nyelvi agentivitást (vagy húzó irányú transzfert, illetve kölcsönzést).

Általános elv, hogy amennyiben valamely nyelv egy másikkal kapcsolatba kerül, igyekszik megőrizni a stabil komponenseit. A beszélő saját nyelvének szemantikai tárházát hozzáigazítja a befogadó nyelvhez, de úgy, hogy annak formális szerkezetét lehető legkevésbé kelljen megváltoztatni (VAN COETSEM 2000: 59). Már SAPIR is megfogalmazta 1949-es munkájában azt, ami VAN COETSEM egyik alapgondolata is, hogy a kölcsönzés (VAN COETSEM terminológiájában a befogadó nyelvi agentivitás) a legegyszerűbb módja annak, hogy egy nyelv befolyásoljon egy másikat. Ezzel szemben a kiinduló nyelvi agentivitás sokkal agresszívebb folyamat, erősebben behatol a befogadó nyelvbe, ugyanis ekkor a kiinduló nyelv beszélője aktívabb, a célja pedig az, hogy szükségleteinek megfelelő kommunikatív célját elérje. Mindezek alapján tehát logikus, hogy míg a befogadó nyelvi agentivitás elsősorban a nyelv

kevésbé stabil komponenseire hat, a kiinduló nyelvi agentivitás főleg a stabilabb komponenseket érinti (uo.).

A stabilitás és az integrációval szembeni ellenállás egymással egyenes arányosságban álló fogalmak, mégsem tehetünk egyenlőségjelet a kettő közé, mivel a stabilitás fogalmába beletartozik az adott nyelvi anyag befogadása (*inclusion*) is, amely – mint azt a teória alapfogalmainak korábbi vázolása során láthattuk – az imitáció első lépésének tekinthető. Miután ugyanis egy, a kiinduló nyelvből kölcsönzött x elem integrálódott a befogadó nyelvben annak szerves részeként, az adott x elemhez hasonló más példák is – amelyek a befogadó nyelvbe transzferálódnak – ott x-hez fognak adaptálódni (i. m. 149).

3.7. Transzfer a különböző nyelvi szinteken

A stabilitás alapján három alapvető szintet célszerű megkülönböztethetnünk egy adott nyelvben: a szókincs, a nyelvtan és a fonetika–fonológia szintjeit. Míg a szókincs és a nyelvtan alkotja a nyelv „kettős magját" (*dual core of language*, VAN COETSEM szóhasználatával), és egymást kiegészítve a kommunikáció célját szolgálják, a fonetika a nyelv akusztikai aspektusához kapcsolódik csupán (VAN COETSEM 2000: 112). Bár a szókincs szintjén leggyakoribb a kölcsönzés, és így a kutatások is ezt vizsgálják legtöbbet, nem szabad megfeledkeznünk a nyelvtani (morfológiai, szintaktikai) és a fonológiai hatásokról sem. Mivel a fonológia és a morfológia erősen strukturált, zárt szintjei a nyelvi rendszernek, ebből logikusan következik, hogy ezekben a részrendszerekben nehezebb, ritkább és lassabb lesz a változás, mint a sokkal nyitottabb szókincs területén; ez pedig szorosan összefügg a kölcsönzés valószínűségével. Azonban ha mégis történik fonológiai vagy morfológiai transzfer, akkor annak a zárt rendszer újraszerveződése lesz az egyik fő következménye. VOGT így fogalmaz: „Every enrichment or impoverishment of the system involves necessarily the reorganisation of all the distinctive oppositions of the system" (VOGT 1949: 35). ('A rendszer minden gazdagodása vagy szegényedése szükségszerűen maga után vonja a rendszer distinktív oppozícióinak újraszerveződését.') Ehhez VOGT azonban azt is hozzáteszi, hogy a szókincs vagy a szintaxis területein – annak ellenére, hogy ezek lazábban strukturált részrendszerek – szintén történik valamiféle újraszerveződés az elemek közötti interferencia hatására.

3.7.1. Fonológiai szintű transzfer

Már HAUGEN megemlíti, hogy fonémák kölcsönzése is elképzelhető, de elsősorban kétnyelvű beszélőknél (1950: 226). A hagyományos nézet szerint hangok transzfere úgy fordulhat csak elő, hogy idegen nyelvi anyaggal együtt (vagyis általában egy szóban) kerülnek át

a másik nyelvbe. Ez a típusú transzfer azonban igen kiterjedt, hosszú és intenzív nyelvi kapcsolatot feltételez (BIESWANGER 2004: 45). Jó példa lehet erre a magyar nyelvben a */zs/* fonéma megjelenése a 11. században, amely szláv jövevényszavak hatására vált a magyar fonémakészlet részévé (BÁRCZI–BENKŐ–BERRÁR 1967: 113), noha ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy a fonémajelleg kialakulását belső rendszertani tényezők, jelen esetben a zöngés fonéma előtti zöngésülés is elősegíthette (BENKŐ 1980: 82). Ha a kétnyelvűek által átvett szavak olyan hangokat tartalmaznak, amelyek a befogadó nyelv fonémakészletének nem részei, akkor fonetikus interferencia útján ezek az idegen szegmensek megváltoznak olyanná, hogy a célnyelv fonetikai rendszeréhez alkalmazkodva annak fonetikai megszorításainak megfeleljenek. WEINREICH (1974: 14) ezt a folyamatot fonetikai helyettesítésnek (*phonetic substitution*) vagy adaptációnak nevezi, vagyis azt, hogy a befogadó nyelv az adott hangot a hozzá fonetikai jegyeiben legközelebbi fonémával helyettesíti. A korai kutatások az ilyen típusú jelenségeket „rosszul kiejtett" hangoknak titulálták, ám a későbbi vizsgálatok már a nem megfelelő kiejtést a kiinduló nyelv fonológiai rendszerének jellegzetességeivel magyarázzák. Az is gyakori azonban, hogy idegen fonológiai sémák hozzáalkalmazódnak a célnyelv fonológiai szabályaihoz, akár fonémaelhagyás, fonéma-hozzáadás vagy újrakapcsolás útján. Például a finn, melyben nincsenek szó eleji mássalhangzó-torlódások, minden olyan idegen szó átvételekor, ami ilyet tartalmaz, a fonémaelhagyást alkalmazza: német *Strand* > finn *ranta* (CAMPBELL 1996: 98). Amennyiben azonban a két nyelv közti kapcsolat hosszabb és intenzívebb, új fonémák is megjelenhetnek – ezt nevezzük közvetlen fonológiai diffúziónak (*direct phonological diffusion*) (i. m. 99).

WEINREICH (1974: 18–19) a fonológiai szintű interferenciának négy fő típusát különíti el:

1) Fonémák aluldifferenciálása akkor történik, amikor a befogadó nyelvben (WEINREICH terminológiája szerint a másodlagos nyelvben) két hang létezik, melyeknek a kiinduló nyelvben (vagyis az elsődleges nyelvben) csak egy megfelelője van, és a beszélő nem tesz különbséget a kétféle fonéma között. Például magyar anyanyelvű beszélők, akik oroszul tanulnak, gyakran nem különítik el a befogadó nyelvben (az oroszban) a /и/ és a /ы/ fonémát, mivel a magyarban nem létezik ez a kettősség, hanem csak egyetlen, az /i/ fonéma létezik e kettő megfelelőjeként.

2) A fonémák túldifferenciálása az előző folyamatnak éppen az ellentéte, vagyis azt jelenti, hogy a kiinduló nyelv fonémadistinkcióit a beszélő a befogadó nyelvre értelmezi, ahol azonban nem létezik ilyen különbség. WEINREICH példája a lett és a német kapcsolatából való: mivel a lett nyelv elkülönít egy dorzális és egy palatális /k/ hangot, a lett anyanyelvű beszélők sok esetben hajlamosak ezt a kettősséget átvinni a németre is, annak ellenére, hogy a német nyelvben csak egyféle /k/ létezik.

3) Az interferencia egy következő típusa (bár – mint ahogyan ezt maga WEINREICH is megjegyzi – szoros értelemben véve ez nem feltétlenül tekinthető interferenciának) a distinkciók újraértelmezése. Ebben az esetben a beszélő olyan jellemzők alapján különböztet meg fonémákat a befogadó nyelvben, amelyek csak saját kiinduló nyelvében relevánsak, de a befogadó nyelvben nem.

4) Végül a szűk értelemben vett fonémahelyettesítés olyan helyzetekben fordul elő, amikor a két nyelvben bizonyos fonémák azonos fonológiai jegyekkel írhatók le, vagyis azonos helyet foglalnak el a fonémák rendszerében, valós ejtésük azonban mégis különbözik. Tipikus példa az egyes nyelvekben az /r/ különböző ejtése: a magyar anyanyelvű beszélők gyakran a saját nyelvükből átviszik a /r/ apikális ejtését olyan célnyelvekbe, mint például a német vagy a francia, ahol az uvuláris kiejtés, vagy az amerikai angol, ahol a retroflex /r/ a standard forma.

A hagyományos nézettel szemben a mai kutatások egyre inkább a fonémák transzferének egy másik lehetőségét emelik ki, vagyis azt hangsúlyozzák, hogy van mód fonématranszferre lexikai transzfertől függetlenül is (VÖ. CAMPBELL 1996: 102). VAN COETSEM szerint erre elsősorban akkor kerül sor, ha egy idegen nyelv nem tökéletes elsajátításáról van szó, vagyis abban az esetben, amikor az adott beszélő nyelvileg tökéletesen kompetens a kiinduló nyelvben, és annak bizonyos jegyeit viszi át a befogadó nyelvbe (vagyis kiinduló nyelvi agentivitás, toló transzfer jön létre) (VAN COETSEM 2000: 32). LEHISTE ezen jelenség leírására a hanghelyettesítés (*sound substitution*), valamint az idegen kiejtés (*foreign accent*) elnevezéseket használja (LEHISTE 1988: 2). Azonban ő is a kétnyelvűek beszédét veszi alapul, és itt ismét felmerülhet a kérdés, hogy ez a probléma mennyire tartozik a nyelvi kapcsolatok tárgykörébe. Véleményem szerint LEHISTE megfogalmazása nem teljesen pontos, mivel hiányzik a definícióból az a megszorítás, hogy csak akkor történik valódi transzfer, ha az a fonéma, amellyel helyettesíti a beszélő az eredetit, még nem része a célnyelv fonémaállományának. Hiszen olyan példákat találhatunk az ilyen típusú hanghelyettesítésre, mint amikor egy magyar anyanyelvű beszélő, aki angolul beszél, nem képes a /θ/ fonéma célnyelvi ejtésére, és a *thief* /θi:f/ szót /si:f/-ként fogja ejteni. Ezt nevezzük idegen vagy nyelvtanulói kiejtésnek. Itt tehát az történik, hogy mivel a magyar nyelv nem rendelkezik /θ/ fonémával, a nyelvtanuló minden bizonnyal a hozzá fonológiai jegyeiben legközelebb álló magyar fonémával, vagyis az /s/-szel fogja azt helyettesíteni. A saját (kiinduló) nyelvi anyagát transzferálja a befogadó nyelvbe, ám ez még korántsem jelenti azt, hogy ezáltal az /s/ fonémát transzferálta volna a célnyelvbe, mivel ez eleve része az angol nyelv fonémakészletének. Akkor beszélhetünk ez alapján szűkebb értelemben vett fonológiai transzferről értelmezésem szerint, ha a befogadó

nyelv még nem rendelkezik azzal a fonémával, amely hanghelyettesítéskor megjelenik egy lexikai elemben.

VAN COETSEM elmélete szerint, melynek egyik központi fogalma a stabilitás, fokozati különbségeket állapíthatunk meg a fonológiai anyag transzferében, a transzferrel szembeni ellenállás, illetve a stabilitás alapján, mely két fogalom szorosan összefügg és egyenesen arányos egymással. Legkönnyebben transzferálhatók a minimális stabilitású elemek, melyek minimális (vagy akár semmilyen) ellenállást sem mutatnak az integrációval szemben. Erre példa az angol *stress* szó problémamentes integrálódása a holland nyelvben, az eredeti formában és kiejtéssel (VAN COETSEM 2000: 163). A közepes stabilitású elemek közepes ellenállást tanúsítanak; ezek kölcsönzése általában a szintagmatikus dimenzió módosításával járnak, de nem hatnak a paradigmatikus síkra. Ez azt jelenti, hogy a közepes stabilitású fonológiai elemek transzfere önmaguk disztribúciós környezetét módosítja. Ilyen módosulást jelentett az angol nyelv fonémarendszerében az óangol korban a */dzs/* megjelenése, mely eleinte csak rövid magas magánhangzók után volt jelen. Később azonban megjelent és elterjedt más fonológiai pozíciókban is, ami már a paradigmatikus dimenzióba való behatolásra utal (i. m. 164). Végül az ellenállás legmagasabb fokát természetesen a legstabilabb elemek mutatják, amelyek kölcsönzése a paradigmatikus dimenzióban is hat, és a már meglévő jegyek használatának vagy kombinációjának megváltozását idézi elő. A legstabilabb, legellenállóbb elemek pedig egészen új jegyeket (például egy fonémát) is meghonosíthatnak egy nyelvben (i. m. 165) – erre jó példa lehet a már említett */zs/* fonéma megjelenése a magyar nyelvben.

Összegezve tehát: a fonológiai transzfer feltétele mindenképpen erős és intenzív nyelvi kapcsolat. Diffúzió során egy nyelv új fonémákat építhet bele saját rendszerébe, valamint a kapcsolatok során el is tűnhetnek hangok vagy bizonyos fonológiai jegyek (CAMPBELL 1996: 100). Általánosságban megállapítható, hogy egy nyelv rendszerint a kiinduló nyelv azon aspektusait választja ki kölcsönzésre, amelyek legalább felszínesen viszonylag hasonlítanak a saját, már meglévő jellemvonásaihoz (AITCHISON 1991: 121).

Mint az itt bemutatott jellemzőkből kitűnik, a fonetikai–fonológiai transzfer jelensége leginkább az idegenszerű ejtéssel és a hanghelyettesítéssel kapcsolatban kerül elő. Mivel azonban e fogalmakat és jelenségeket én – a fent többször említett rendszertani okokból következően – nem tartom szorosan a nyelvi kapcsolatok vizsgálati körébe tartozónak, egyetértek LANSTYÁKkal, aki a kölcsönzési folyamatok elemzése kapcsán azt hangsúlyozza, hogy a közvetlen kölcsönzés egyetlen valódi válfaja a szókölcsönzés, mivel csak szavak és szókapcsolatok kerülhetnek át egyik nyelvből közvetlenül egy másikba. Ez tehát azt vonja maga után, hogy a hangok és toldalékok csak másodlagosan, a szavak útján vehetnek részt transzferfolyamatokban, ami viszont már nem jelenthet közvetlen kölcsönzést (LANSTYÁK 2006:

15). Ilyen értelemben a fonológiai szintű transzfer csakis lexikális és morfológiai elemek kísérőjelensége lehet, s így vizsgálata a nyelvi transzfer formáinak megismerését elmélyíti ugyan, de a transzfer lényegi, meghatározó pszicho- és szociolingvisztikai gyökerű folyamatainak megértéséhez nem visz bennünket közelebb, ezért a továbbiakban részletesebben nem foglalkozom vele.

3.7.2. Grammatikai szintű transzfer

A következő pontban a grammatikai szintű kölcsönzésről, valamint ennek két fő típusáról, a morfológiai és a szintaktikai transzferről kívánok szót ejteni. Mint korábban láttuk a különféle stabilitási skálák értelmezésekor, mindkét szint erősen stabil egy nyelvben, vagyis a nyelvtani szintű kölcsönzés lassú és nehéz, és mindenképpen igen erős és intenzív kapcsolat kell, hogy alapjául szolgáljon.

A nyelvtani szintű transzfer lehetséges voltával kapcsolatban ellentétes vélemények hallhatók különböző nyelvészektől már a kutatások korai szakaszában is: MEILLET (1921: 82) szerint két nyelv grammatikai rendszere egymás számára átjárhatatlan; és SAPIR (1927, vö. WEINREICH 1974: 29) szerint sem találhatunk sehol többet, mint csupán felszínes morfológiai kölcsönhatásokat. SCHUCHARDT (1928: 195) ezzel szemben éppen az ellentétes nézetet képviseli, vagyis véleménye szerint még a szorosan összefonódott szerkezetek, mint például a toldalékok, sincsenek biztonságban az idegen hatással szemben.

A morfológiai és a szintaktikai kölcsönzés közül WHITNEY a mondattanit tartja valamivel egyszerűbbnek, és ezzel egyetért számos mai vizsgálat is, például THOMASON (2001: 69) is nehezebbnek tartja a toldalékok transzferét, mint egyes mondattani jegyekét, például a szórendét. Morfológiai és szintaktikai transzfer, akárcsak fonológiai, akkor történik elsősorban (állítja VAN COETSEM), amikor az idegen nyelv nem tökéletes elsajátításáról van szó. Máskor is előfordulhat, de ezekben az esetekben szerinte a szintaxis jegyeinek átvétele a legproblematikusabb (vö. BIESWANGER 2004: 46).

3.7.2.1. Morfológiai szintű transzfer

A morfológia szintjén már korábban részleteztem (elsősorban WEINREICH skálája alapján), hogy a különböző típusú morfológiai jegyek, toldalékok mennyire tekinthetők stabilnak, és melyek kölcsönözhetők viszonylag könnyebben. Morfológiai kölcsönzés olyan esetekben fordul elő, amikor a kiinduló nyelv anyanyelvi beszélője bizonyos alaktani jegyeket integrál a befogadó nyelvbe, amikor azt beszéli (LEHISTE 1988: 13), vagyis itt is elsősorban a nyelvtanulók nem tökéletes kompetenciájához kapcsolható a probléma. A nyelvtani nem az alaktan fontos aspektusa: itt jó példa lehet a transzferre az, amikor egy olyan nyelv beszélője, ahol

nem létezik nyelvtani nem, abban a célnyelvben sem alkalmazza a nemek megkülönböztetését, amelyben az jelen van. Ezt a jelenséget aluldifferenciálásnak nevezzük (i. m. 14). Tipikus például, hogy magyar nyelvtanulók, akiknek az anyanyelvében nincs nyelvtani nem, elfeledkeznek annak használatáról az idegen nyelvben is, így például a magyar *testvér* fogalmat az angolban a *brother* szóval, a németben a *Bruder*-rel vagy a spanyolban a *hermano* alakkal adják vissza, a nemtől függetlenül. Ennél azonban még tipikusabb aluldifferenciálási hiba az, amikor nem lexikai tartalmú szavaknál történik nembeli tévesztés (hiszen viszonylag egyszerű megtanulni, hogy például az angolban a *brother* és a *sister* két különböző szó, és nem is hasonlítanak egymásra alakjukban – bár ennél már talán egy fokozattal nehezebb a spanyol *hermano* és *hermana* különbségének észben tartása), hanem nyelvtani típusú szavaknál, például névmásoknál. Így a magyar nyelvtanulók jellegzetes hibája például az angol *he* és *she* névmások használatának elkülönítési problémája, azok összekeverése. Mindez azonban ismét az idegennyelv-tanulás szférájába tartozik, és inkább az interferenciajelenségekkel köthető össze. Mivel azonban az ilyen típusú interferencia hosszú távon jellemzően nem okoz nyelvi változásokat, nem tartozik a nyelvi kapcsolatok szoros témakörébe, és ilyen módon – mint azt már korábban is taglaltam – ezt a jelenséget nem kívánom vizsgálatom tárgyává tenni.

Ettől kissé eltérnek azok az esetek, és szorosabban a nyelvi kapcsolatok témájához tartoznak, amelyek során egy affixum vesz részt a transzferben. Az angol nyelv története során például számos francia eredetű toldalékot vett át: az *-ant, -ent, -ity, -ment, -tion, -ette* szuffixumok vagy a *con-, ex-, pre-* prefixumok egyaránt a franciából kerültek át különböző időszakokban (PYLES–ALGEO 1993: 295). Azonban minden bizonnyal ezek az affixumok lexikai elemekkel együtt kerültek át az angolba, és hosszú évszázadok kellettek ahhoz, hogy magukat a toldalékokat más, nem francia elemekhez is hozzákapcsolja a nyelv, pl. *pre-school*, *ex-girlfriend*. WEINREICH is megerősíti, hogy a kötött morfémák transzfere igen ritka, elsősorban a ragoké, és sokszor a morfématranszferként elemzett esetek valójában nem is azok. Az ő példája is egy francia toldalék, az *-ette* kicsinyítő képző, mely megtalálható olyan nem francia eredetű angol szavakban, mint a *kitchenette*. Ebben az esetben azonban nem maga a morféma közvetlen transzferéről van szó, hanem csupán egy produktív képzőről, amely olyan szópárokkal került be az angol nyelvbe, mint a *statue – statuette* vagy a *cigar – cigarette* (WEINREICH 1974: 31).

Gyakori példa, hogy egy nyelv egy elemet a többes szám jelével együtt vesz át egy másik nyelvből, de azt nem érzékeli affixumnak, és a kiinduló nyelvben már eleve többes számú alakot ellátja a befogadó nyelv többes számot jelölő toldalékával is (LEHISTE 1988: 14). Az angol *cakes* többes számú alakot (*cake*: szótő + *-s*: a többes szám jele) például mind a német, mind a magyar nyelv egyes számú tőként vette át, és így a németben az egyes számú

Keks főnév többes száma a *Kekse*, míg a magyarban az egyes számú *keksz* többes számú alakja a *kekszek*. Ezt a fajta dupla többes számot GRABOWSKA (vö. KONTRA 1981: 46) depluralizációnak nevezi, ORSZÁGH (1977: 143) pedig tautológiás plurálismorféma-halmozásnak. (Jelen esetben ezen kívül a morfológiai problémán kívül a szó jelentésváltozáson is átment, hiszen az angol *cakes* inkább 'sütemények'-et jelent, míg a magyar és a német szó 'kemény aprósütemény'-t.) Ugyanez történt a magyar *notesz* szó esetében is, amely az angol *notes* ('jegyzetek') többes számú főnév egyes számú alakként érzékelt átvétele, és hasonlóképpen az előző példához, itt is létezik a magyarban *noteszek* forma is.

Ennél ritkább az a típusú transzfer, melynek során kölcsönzött lexikai maggal együtt kölcsönzött affixum kerül be egy nyelvbe. Erre az angol nyelvben az idegen (elsősorban görög, latin) többes számok között találhatunk számos példát: ilyen eset, ha a beszélő az angol *focus* szó többes számaként nem az angol mintára alkotott (egyébiránt helyes) *focuses* alakot választja, hanem az eredeti latin többes számot, a *foci*-t (amely szintén helyes) (uo.). Ilyenkor nemlexikális kölcsönzésről beszélhetünk, ám ez nem tekinthető rendszerszerű változásnak, hiszen ettől még az adott affixum (az előző példában az *-i*) nem válik használatossá a befogadó nyelv más elemeivel kombinálva (BIESWANGER 2004: 46).

3.7.2.2. Szintaktikai szintű transzfer

A nyelvtani szinten zajló kölcsönzések másik típusa a szintaktikai transzfer. Ez egyrészt a kiinduló nyelv szerkezeteinek átemelését jelenti a befogadó nyelvbe, másrészt pedig a befogadó nyelv szerkezeteinek a kiinduló nyelv alapján történő értelmezését (LEHISTE 1988: 15). Mivel a szintaxis, akárcsak a morfológia, a nyelv igen stabil komponense, bizonyos szerkezetek egyik nyelvből a másikba való átvétele igen hosszú, intenzív folyamat eredménye kell, hogy legyen. Korábbi nyelvtörténeti korokban a magasabb presztízsű latinból vettek át jellemzően szerkezeti sajátságokat a vele kapcsolatba kerülő európai nyelvek, így például a francia *s'il vous plaît* ('legyen szíves') kifejezés struktúrája is latin kontaktus eredménye (MUYSKEN 1996: 122). Azonban nemcsak a nagy presztízskülönbség vezethet két kapcsolatban levő nyelv között szintaktikai transzferhez: például a finn mondat alapszórendje a hagyományosan uráli SOV sorrendből az őt körülvevő indoeurópai nyelvek hatására SVO szórenddé változott (THOMASON 2001: 11). Egy ilyen lényeges változáshoz azonban mindenképpen sok idő és erős areális hatások szükségesek. ANTHONY STANFORTH a német nyelvnek az angolra gyakorolt hatásait történeti és szinkrón aspektusban egyaránt igen részletesen vizsgáló munkájában azt írja, hogy egyetlen példát sem tud említeni a szintaktikai hatásra, bár a német minden más részrendszerében (elsősorban a szókincsében) hatással volt és van az angolra (STANFORTH 1996: 11). Ezzel szemben CARSTENSEN, aki az angolnak a németre gyakorolt

hatását vizsgálja, a német nyelvben többféle szerkezet jelenlétét is az angollal való kölcsönhatásra vezeti vissza. A *wer / wo / wann stb. ... immer* szerkezet (’akárki / akárhol / akármikor is’) véleménye szerint az angol *whoever / whatever / whenever stb.* mintájára alakult így, egyre inkább kiszorítva az eredeti német *wer / wo / wann ... auch* szerkezetet. Szintén az angol hatására vezeti vissza a következő kifejezések szerkezetét: *in Deutsch* (’németül’; angolul *in German;* a német *auf Deutsch* helyett), *diesen Sommer* (’ezen a nyáron’; angolul *this summer;* a német *in diesem Sommer* helyett), *in anderen Worten* (’más szavakkal’; angolul *in other words*; a német *mit anderen Worten* helyett) stb. Azt azonban ő is megjegyzi, hogy ezek csupán egyedi szerkezetek átvételei, és a német szintaxis rendszerét semmiképpen nem befolyásolják, sőt gyakran az angol párhuzam csupán egy, a németben is meglévő tendenciát erősít meg (CARSTENSEN 1979b: 93).

3.7.3. Lexikai szintű transzfer

A kutatók között teljes az egyetértés abban, hogy a nyelvek közti kapcsolatok során legkönnyebben szavakat vesz át egy nyelv egy másikból. Ez a transzfer legjellemzőbb és legelterjedtebb formája tehát. Ennek fő oka az, hogy a nyelvek lexikona viszonylag nyitott az újításokra és az új elemekre, mivel nem alkot olyan zárt rendszert, mint a morfológia vagy a fonológia. LANSTYÁK (2006: 15) szerint a kölcsönszavak használata (a kódváltás mellett) a nemzetközi kontaktusjelenségek legszembetűnőbb válfaja.

Ha azt a kérdést szeretnénk körbejárni, hogy miért vesz át egy nyelv szavakat egy másik nyelvből, számos magyarázati modellel találkozhatunk. Mivel a lexikai transzfer a nyelvi változással szorosan összefüggő fogalom, a kettő általános kiváltó motívuma is igen hasonló.

1) WEINREICH magyarázata szerint a **lexikális innováció** (akárcsak a nyelvi változás) fő oka az a szükséglet, hogy új dolgokat, fogalmakat nevezzünk meg. Természetesen erre nemcsak kölcsönzéssel kerülhet sor, hanem a nyelv saját belső anyagából is alkothat új szavakat (1974: 56). Az új fogalmak megnevezésének igényén alapuló átvételre számos példát találhatunk: a magyarban az informatika szaknyelvének túlnyomó része *(hardver, processzor, floppy, CD)* angol eredetű szó, de például a sportban, elsősorban az USÁ-ból elterjedt, ma divatos sportágak szakszavai is az angolból származnak (pl. aerobik: *knee-lift, side-to-side, step, repeater*). DUCKWORTH (1979: 225) szerint azok az átvételek adaptálódnak leggyorsabban az átvevő nyelvhez, amelyek a szókincsben lyukat töltenek be. Ezt a leggyakoribb típust HOPE (1964) *külső kölcsönzés*nek (*extrinsic borrowing*) nevezi (vö. STANFORTH 1996: 20).

TAPPOLET már a 20. század elején elkülönítette a jövevényszavak ezen kategóriáját az általa luxus-jövevényszavaknak nevezett szavaktól. Ezt a csoportot *szükségletet kielégítő jövevényszavak*nak (*Bedürfnislehnwörter*) nevezte, melyek a befogadó nép ismereteinek bővü-

léséről tanúskodnak – ekkor a szókölcsönzésnek fogalom- illetve tárgykölcsönzés az alapja. A szükségletet kielégítő jövevényszavakat TAPPOLET két altípusra osztotta: amennyiben az átvevő nép új természeti környezetbe került, például az ottani állat- és növényvilágra, a térszíni formákra vonatkozó szavakat vett át; ezek a jövevényszók műveltségi szempontból semlegesek. A másik csoportot a kölcsönzött műveltségszavak alkotják, melyek a társadalom anyagi és szellemi kultúrájával függenek össze, és függőleges irányban a magasabb műveltségi köröktől az alacsonyabbak felé terjednek (vö. KISS 1966: 179–180).

TAPPOLET kategóriái leginkább a nyelv történetiségében értelmezhetők; főként a műveltségi szempontból semleges jövevényszavak csoportja, hiszen ma már – nem lévén csoportos migráció vagy teljes népcsoportok vándorlása – nemigen zajlanak ilyen jellegű transzferfolyamatok. A kölcsönzött műveltségszavak pedig csupán annyiban alkotnak érvényes kategóriát napjaink globális nyelvrendszerében, hogy továbbra is létezik az egyes kultúrák jellemző szavainak átvétele más kultúrák nyelveibe. Amíg azonban ez a transzfer hagyományosan valóban értékítéletet hordozott (pl. a magasabb kultúrának számító kereszténység szavainak átvétele az addig pogány kultúrájú népek nyelvébe), ma már nem releváns a magas, illetve az alacsony kultúrák különbsége. Például azzal, hogy a szocializmussal kapcsolatos szavakat vettek át az oroszból egyes nyelvek, nem függ össze, hogy a kettő közül melyik nyelv „műveltebb", melyik a magasabb kultúra. A magasabbtól az alacsonyabb körök felé való terjedés tehát napjainkban már nemigen jellemző a kultúrszók átvételekor. Másrészt pedig a mai globális nyelvrendszert sokkal inkább az jellemzi, hogy egy-egy nyelv műveltségszavait vagy kultúrszókincsét általában nem csak egy nyelv veszi át, hanem ez a transzfer egy átfogóbb, globális folyamat része. Így ma sokkal inkább nemzetközi szókról beszélhetünk, melyek hagyományos meghatározásuk szerint legalább három, egymással közeli rokonságban nem álló nyelvben előforduló szavak (vö. KISS 1966: 183).

2) Nemcsak a szókincs hiányosságai vezethetnek lexikai innovációhoz, hanem olyan belső nyelvi jellegzetességek is hozzájárulhatnak ehhez, mint például egyes szavak **alacsony gyakoriság**a. Ez azt jelenti, hogy míg a gyakrabban használt szavak stabilabb elemei egy nyelv szókincsének, a ritkább szavak a lexikon peremén helyezkednek el, vagyis könnyebben feledésbe merülnek és ezért könnyebben pótolhatók is. WEINREICH egyik példáját a Vogézekbeli nyelvjárásváltozatból veszi, ahol a 'fenyőtoboz' kifejezésére több kifejezés is él, de egyik sem a szókincs stabil része; ezért került át a francia dialektális *pomme (de sapin)* forma (1974: 57). Ugyanez magyarázhatja azt, hogy a magyarban a bizonytalan eredetű egykori *süv* ('sógor') helyett előbb a latin eredetű *rér* került be a nyelvbe, majd ezt is kiszorította a német eredetű *sógor* (vö. a TESz. megfelelő címszavai), míg azonban pl. a *báty*, *öcs* stb. változatlanul megmaradt a magyarban.

3) A transzfer egy másik lehetséges belső oka a **„káros" homonímia** *(pernicious homonymy)* kiküszöbölése, vagyis egy nyelv azért is vehet át szavakat, hogy a zavaró homonímiát megszüntesse. Szintén a Vogézek-beli nyelvjárás a *carrum* ('kocsi') és a *carnem* ('hús') lexémák alaki hasonlósága miatt vette át a *voiture* ('kocsi'), valamint a *viande* ('hús') szavakat a standard franciából (i. m. 58).

4) A lexikális innováció oka lehet továbbá a **szinonimák iránti igény**, mivel a nyelvek jól ismert tendenciája, hogy a túl gyakran használt szavak elvesztik kifejezőerejüket – ilyen esetekben a nyelv más nyelvekből is kölcsönözhet szinonimákat. A magyar *beszél* helyett speciális jelentésben így használatos pl. a nemzetközi vándorszóból alakult *dumál* (< duma), vagy az újabban szlengszóként használt, angol tőre visszavezethető *spícsel*.

Az elcsépelt szavak jelenléte azt is maga után vonhatja, hogy eufémizmusokra van szüksége egy nyelvnek, itt az eredeti alaknak sokkal durvább stilisztikai értéke alakult ki a transzfer hatására (i. m. 56). Az eufémizmusok iránti igény miatti kölcsönzésre jó példa lehet napjainkban a német beszélt nyelvben és szlengben az angol káromkodások jelenléte. Ilyenkor tehát a transzfernek enyhítő ereje van, vagyis pl. az angolból átvett *Shit*, *Bullshit*, *damn* szavak konnotációja nem annyira erősen negatív, mint a német eredetű *Scheiße* vagy a *verdammt* szavaké (ONYSKO 2004: 62).

Ez utóbbi három kategóriát HOPE (1964) összefoglaló néven *belső kölcsönzés*nek *(intrinsic borrowing)* nevezi, vagyis olyan eseteknek, „whose motivation is to be sought in the resources and deficiencies of the receiving language" ('amelyek motivációját az átvevő nyelv készletében és hiányaiban kell keresnünk') (vö. STANFORTH 1996: 20).

5) A lexikai transzfer napjainkban talán leglényegesebb motívuma a presztízsokból és divatból történő kölcsönzés (vö. BECHERT–WILDGEN 1991: 76, ONYSKO 2004: 62). WEINREICH (1968: 59–60) erről a következőt írja: „If a language is endowed with prestige, the bilingual is likely to use what are identifiable loanwords from it as a means of displaying the social status which its knowledge symbolizes". ('Ha egy nyelv nagy presztízsértékkel rendelkezik, a kétnyelvűek nagy valószínűséggel fogják az innen származó, egyértelműen felismerhető jövevényszókat használni, ezzel jelezvén azt a szociális státust, amelyet az adott nyelv tudása jelképez.') TAPPOLET a már említett csoportosításában ezeket az elemeket *luxus-jövevényszók*nak (*Luxuslehnwörter*) nevezi, melyek meghonosodása nem a nyelvközösség ismereteinek gyarapodását jelenti, hanem csupán azt, hogy a szókincs egy-egy affektív szinonimával gyarapodik. Nevüket azért kapták, mert ezek a szavak valójában nélkülözhetők volnának; a magyar nyelvű szakirodalom pedig többek között *felesleges jövevényszavak*nak vagy *idegen nyelvi pótszavak*nak nevezi őket (KISS 1966: 179). KONTRA (1981: 12) véleménye szerint a divatból történő kölcsönzés a belső kölcsönzések esetén mindig jelen van, vagyis egy

adott társadalmi réteg vagy nyelvjárási csoport egy másik réteg vagy csoport bizonyos szavát magasabb presztízsűnek, elegánsabbnak találja, ezért veszi át azt. A globális kommunikáció korában azonban ez a külső kölcsönzéseket is egyre erősebben motiválja, vagyis voltaképpen gyakran nincs is szükség az adott lexémára az átadó nyelvben, hiszen már létezik rá szó, de olykor a nyelvhasználók egy-egy idegen formát divatosabbnak, magasabb presztízsűnek ítélnek meg, és ezért veszik át egy másik nyelvből.

Ez elsősorban az anglicizmusokra igaz napjainkban: használatuk modernséget, divatosságot sugall, amit legjobban a popkultúra és a reklámok használnak ki. STEVEN BARBOUR így fogalmaz: „Englische Bezeichnungen verleihen ihren Denotaten einen Schein von Modernität und Glanz". ('Az angol megnevezések modernség és csillogás látszatát kölcsönzik denotátumuknak.') (GLÜCK 2004: 150)

6) Végül szintén elsősorban az angol eredetű átvételek esetén említhető az a fontos motívum, hogy mivel az angol morfológiai tekintetben egyszerű nyelv, amelyben ráadásul viszonylag rövid szavak találhatók, s így az átvételek többnyire rövidebbek és szemantikailag tömörebbek, mint a más nyelvekben használatos hasonló jelentésű szavak, például „a nehézkes német összetételek" („clumsy German compound word") (LEHNERT 1986: 136). Így a beszélők is gyakran szívesebben használják az angol eredetű *Date* szót a német *Verabredung* helyett, vagy a *Basics*et, az azonos denotátumú *Grundkenntnisse* helyett (ONYSKO 2004: 63). Másrészt a rövid szavaknak további előnye az is, hogy újabb összetételek alapjául is könnyebben szolgálhatnak: pl. a *Boom* nagyobb eséllyel vehet részt egy összetétel elő- vagy utótagjaként, mint a *Wirtschaftsaufschwung* (LEHNERT 1986: 136).

Az, hogy egy nyelv milyen mértékben fogad be idegen szavakat, több tényező együttes hatásától függ. HOCKETT már 1958-as munkájában megállapítja, hogy „the receptivity of a language to loanwords changes, fashionwise, with the passage of time" ('az, hogy az egyes nyelvek mennyire fogadnak be jövevényszavakat, az idők során, a divattal együtt változik') (idézi KONTRA 1981: 18).

JEAN AITCHISON a problémát két fő szinten elemzi: pszicholingvisztikai–tipológiai szinten szerinte a nyelvi gazdaságosság (ökonómia) a döntő tényező, míg társadalmi szinten vizsgálva a kérdést a presztízs a kulcsszó: ha egy alak nagyobb presztízsértékkel rendelkezik, jellemzően az fog diadalmaskodni a két szó párharcában (AITCHISON 1995: 1). Ezen a két összetevőn kívül fontos szerepet játszanak a kulturális tényezők is, ugyanis a hagyományos nézet szerint az, hogy egy nyelv milyen mértékben fogad be idegen szavakat, valamint mennyire áll ellen az átvételnek, a két kérdéses kultúra egymáshoz viszonyított erejét és hatalmát is jól mutatja. Eszerint a felfogás szerint tehát, mivel az angol-amerikai kultúra igen domináns nap-

jainkban, az angol viszonylag kevés idegen elemet fogad be (SALA 1998: 231). Hasonló helyzetre számos példát ismerünk a nyelvtörténet során: például a török hódítás korában a magyar nyelv sokkal több török átvétellel gazdagodott (mintegy 150 szót vett át), mint fordítva, hiszen egyértelműen a török volt az elnyomó, a fölérendelt hatalom. A latin évszázadokon keresztül a kereszténység és általában a magasabb műveltség fő nyelve volt, így az európai nyelvek többsége nagy számú latin szót fogadott be a középkortól kezdődően. Csupán az óangolba is mintegy félezer szó került be a latinból, pl. *templ* (ma: *temple*, lat. *templum*), *sealm* (ma: *psalm*, lat. *psalmus*), vagy *dēmon* (ma: *demon*, lat. *daemon* – ez a szó latin közvetítéssel érkezett, ahova a görögből került be), ám a latin eközben csak elhanyagolható mértékben vett át angol szavakat (PYLES–ALGEO 1993: 288–289). Az angol nyelv következő nyelvtörténeti korszakában, a középangol korban pedig a francia átvételek száma nőtt meg igen jelentős mértékben, ami arra a történelmi tényre vezethető vissza, hogy 1066, vagyis a normann hódítás után Angliában a francia lett a szupersztrátum, az uralkodó osztály nyelve. Ennek az lett a nyelvi következménye, hogy az angol számos francia szót vett át az ország igazgatásához (pl. *army*, *prison*, *king*, *castle*), a jogrendszerhez (pl. *crime*, *judge*, *jury*) vagy akár a mindennapi élethez (pl. *mutton*, *pork*, *beef*) kapcsolódva. Ezzel szemben azonban a francia sokkal kisebb mértékben gyarapodott angol elemekkel (PYLES–ALGEO 1993: 295–297).

Jelen munkámban azonban éppen azt kívánom bemutatni, hogy napjaink kulturális és kommunikációs feltételei között ez a kölcsönzési modell nem feltétlenül érvényes, hiszen az angol nemcsak első számú forrása a más nyelvekbe bekerülő szavaknak, hanem igen gyorsan és nagy mértékben fogad be új elemeket más nyelvekből is, ami leginkább a világban betöltött centrális szerepével magyarázható.

A következőkben tekintsük át a lexikai transzfer különböző fajtáit! Fontos megjegyeznünk, hogy az egyes kategóriák magyar megnevezései a különböző magyar nyelvű munkákban meglehetősen heterogének. A továbbiakban – ahol csak lehetséges – a LANSTYÁK ISTVÁN által javasolt fogalomkészletet fogom használni. LANSTYÁK (2006: 15–56) nemcsak hogy rendszeresen tekinti át a kölcsönzések korábban használt magyar nyelvű terminológiáját, hanem – sok esetben a KONTRA MIKLÓS (1981) által bevezetett magyar elnevezésekre támaszkodva – logikus, új rendszert is kínál. Szemléletének újszerűsége elsősorban abban áll, hogy – eltérően a korábbi kutatásoktól – nem történeti síkon vizsgálja a kölcsönzést, hanem szoros kapcsolatot tételez fel a kontaktológia és a szociolingvisztika között.

A legkorábbi csoportosítások szerint a kölcsönzés két fő típusát különböztethetjük meg: az **átvétel**t vagy importálást (*importation*), mely esetben a kölcsönzött szó hasonlít az eredeti alakhoz, és a **helyettesítés**t (*substitution*), mely az eredeti forma nem tökéletes leképe-

zését, reprodukcióját jelenti (vö. HAUGEN 1950: 211, KONTRA 1981: 14). Ezeket a fogalmakat a későbbi kutatások tovább pontosították, időnként másokkal helyettesítették. EINAR HAUGEN nemcsak új neveket ad a korábbi kategóriáknak, hanem – az eredeti felosztást alapul véve – ki is bővíti a tipológiát. Az importálás helyett bevezeti a **kölcsönszó** fogalmát (*loanword* – a magyar terminológiában ezt gyakran *jövevényszó*ként használják, ám a szinkrón megközelítésben nem tartom szerencsésnek ezt a megnevezést, az *idegen szó* terminustól való problematikus elkülöníthetősége miatt), bár szerinte ez a legnehezebben megragadható fogalom. A kölcsönszó átvétele a hangalak és a jelentés átvételét jelenti, de többé-kevésbé a befogadó nyelv fonémáival való helyettesítéssel. A helyettesítés fogalmát pedig HAUGEN korai munkáiban a **szófordítás** (*loan translation*), valamint a **kalk** (*calque*) kifejezésekkel írja le (i. m. 213–214). Későbbi műveiben azonban már hármas felosztást alkalmaz, mely kategóriákat az amerikai angolban megtalálható norvég szavak alapján különíti el:

1) A **kölcsönszavak** (*loanword, Lehnwort*) morfémaátvételt jelentenek, helyettesítés nélkül, vagyis egy hangalakot vesz át a nyelv (ahelyett, hogy azt saját anyagából megalkotná), eredeti jelentésével. Számos példát ismerünk rá a nyelvek bármelyikéből: HAUGEN angol nyelvből való példái között megtalálhatjuk a francia eredetű *chic* szót, a spanyol eredetű *salsa* alakot vagy az orosz eredetű *gulag*-ot. Ezt a kategóriát a német nyelvű szakirodalomban **evidens hatás**nak is nevezik, mivel az átvétel formája (és gyakran kiejtése) alapján egyértelműen látszik az idegen hatás (CARSTENSEN 1979b: 90)

LANSTYÁK (2006: 22) és KONTRA (1981: 14) szerint a magyar terminológiában azonban problematikus a *kölcsönszó* fogalom, mivel a hazai szakirodalom egyaránt használja tágabb és szűkebb értelmében is a terminust. Tágabb értelmében ugyanis gyakran idesorolják azokat az eseteket is, melyekben egyszerre találkozunk átvétellel és helyettesítéssel. A szűkebb értelmű kölcsönszó azonban csupán átvételt jelent, helyettesítés nélkül, így KONTRA javaslatának megfelelően ezt **direkt** vagy **közvetlen kölcsönszó**nak nevezhetjük; magát a folyamatot pedig direkt vagy közvetlen kölcsönzésnek. LANSTYÁK megjegyzi továbbá azt is, hogy a *kölcsönszó* terminus olyan szempontból sem teljesen pontos, hogy gyakran nem csupán egyetlen szóból álló átvételről van szó, hiszen kölcsönkifejezések is léteznek (2006: 22), pl. *c'est la vie*, *prêt-à-porter*. Az egészen pontos fogalom tehát *kölcsönlexéma* lenne, bár ennek használata maga LANSTYÁK szerint is már túlzott precízkedésre vallana.

A *direkt kölcsönszó* fogalmának kritikájaként FENYVESI ANNA megjegyzi továbbá, hogy talán azért nem a legszerencsésebb, mert túlságosan közel áll az angol *direct loan*hoz, ami viszont az átadó nyelvben őshonos szó kölcsönzését jelenti (pl. latin *festa* > angol *feast*), ellentétben a közvetítő nyelven keresztül történő kölcsönzésekkel (*indirect loan*, pl. görög *angelosz* > latin > angol *angel*) (vö. LANSTYÁK 2006: 22).

2) A második kategória, az **indirekt** vagy **közvetett kölcsönszó** (a magyar terminust illetően vö. KONTRA 1981: 15–16) (*loanshift*) esetében csupán morfémahelyettesítéssel találkozhatunk, de átvétellel nem, így ezek az alakok a befogadó nyelv anyagából keletkeznek idegen mintára. Ezeket – az evidens hatások ellenpólusaként – látens hatásnak is nevezi helyenként a szakirodalom (CARSTENSEN 1979b: 92). Megjegyzendő azonban, hogy az evidens és látens hatások megkülönböztetése nem hozható párhuzamba a direkt és indirekt kölcsönszavak csoportjaival, mivel az előbbi pár nem csupán a lexikai kölcsönzéseket foglalja magába; CARSTENSEN például a szintaktikai transzfert is a látens hatások közé sorolja.

Az indirekt kölcsönszavaknak két alcsoportját különböztethetjük meg: az egyik típus a **szófordítás** vagy **tükörszó** (*loan translation, Lehnübersetzung*), mely az idegen modell és a befogadó nyelvi alak közti jelentésbeli hasonlóság által motivált helyettesítést jelenti: pl. az angol *sliding time* kifejezés (< ném. *Gleitzeit*, kb. 'rugalmas munkaidő'). Ezt a kategóriát másként **kalk**nak is nevezzük – LANSTYÁK ezt az elnevezést javasolja, mivel ez magában foglalja a szűkebb értelemben vett tükörszavakat (pl. ném. *Wasserfall* > magy. *vízesés*), a tükörkifejezéseket (pl. ném. *unter der Hand kaufen* > magy. *kéz alatt vesz*) és a tükörszólásokat (pl. ném. *einen Bock schießen* > magy. *bakot lő*) (LANSTYÁK 2006: 24).

A **jelentésbeli kölcsönszó** (*semantic loan, Lehnbedeutung*), a közvetett kölcsönszavak másik típusa ezzel szemben nem a jelentésbeli, hanem a formális hasonlóságon alapul, mint például az amerikai portugál *humoroso* 'szeszélyes' szó, melyet az amerikai angol 'vicces, humoros' jelentésben vett át, az angol *humorous* alakkal való alaki hasonlósága miatt (HAUGEN 1950: 214–215, ALGEO 1990: 409–410, APPEL–MUYSKEN 1987: 164–165). E folyamat eredményét jelentésbeli kölcsönszónak hívjuk, magát a folyamatot jelentéskölcsönzésnek (LANSTYÁK 2006: 25).

3) A **részfordítások** (*loanblend, Teilübersetzung*), más megnevezéssel **hibrid**ek, egyszerre tartalmaznak morfémaátvételt és helyettesítést is, vagyis itt a közvetlen és a közvetett kölcsönzés együttes érvényesüléséről van szó. Erre angol példa lehet a *coffee klatsch* összetett alak, mely a német *Kaffeeklatsch* ('kávé melletti csevej') mintájára alakult ki. Ebben az esetben az összetétel egyik tagját eredeti alakban veszi át a nyelv, a másik tagját pedig lefordítja (a *coffee klatsch* esetében ez igen egyszerű, hiszen az angol *coffee* és a német *Kaffee* szavak mind kiejtésükben, mind leírásukban nagyon hasonlítanak egymáshoz). Más, újabb példák az angolban a *babushkaphobia* ('gyerekek iránti averzió', or. *babushka* 'nagymama' + ang. *phobia* 'fóbia') (AYTO 1989: 24), a *Gestalt therapy*, mely a pszichológia szakszava (ném. *Gestalt* 'alak' + ang. *therapy* 'terápia') (BARNHART et al 1973: 186) vagy a *Jostaberry* (ném. *Josta* 'josta, gyümölcsfajta' + ang. *berry* 'bogyó') (AYTO 1989: 212).

Ami a kategória magyar megnevezését illeti, LANSTYÁK (2006: 26) és KONTRA (1981: 15) is a *hibrid kölcsönzés* (a folyamat megnevezéseként), valamint a *hibrid kölcsönszó* (az eredmény értelemben) mellett teszi le a voksát, annak ellenére, hogy a *részfordítás* a hagyományosan elfogadottabb, elterjedtebb megnevezés. LANSTYÁK azonban azzal érvel, hogy míg a *részfordítás* interferenciajelenségre utal, tehát olyanra, amely a nyelvi rendszert még nem érinti, a *hibrid kölcsönszó* terminus már arra a tényre utal, hogy az adott interferenciajelenség beépült az átvevő nyelv rendszerébe; ez pedig már egy következő lépés.

A *kölcsönszó* fogalommal felmerülő további probléma az lehet, hogy történeti vagy szinkrón értelemben fogjuk-e fel. HAUGEN a kölcsönzést egyértelműen diakrón folyamatnak tekinti, így ebből egyenesen következik, hogy nézetei szerint maga a kölcsönszó is diakrón kategória. Ez pedig azt jelenti, hogy a kölcsönszavakat a szinkróniában csak úgy vizsgálhatjuk, mint szerkezeti szabálytalanságokat hordozó elemeket, melyek valamilyen módon eltérnek a szinkrón nyelvi rendszertől (vö. LANSTYÁK 2006: 34). HAUGENnel ellentétben LANSTYÁK viszont megkérdőjelezi, hogy éppen ezért van-e értelme kölcsönszavakról beszélni a nem történeti jellegű szókincsvizsgálatok során, hiszen nem minden esetben beszélhetünk szabálytalanságról. Ez a probléma természetesen szorosan összefügg az idegen szavak és a jövevényszavak szinkrón síkon vett elválasztásának szükségtelenségével is. Igen fontosnak és a dolgozatom szempontjából relevánsnak tartom LANSTYÁK azon érvelését, hogy a szókölcsönzés mai magyar terminológiája miért nem feltétlenül alkalmas a mai kölcsönzési folyamatok és azok eredményeinek leírására (míg a történeti szókincsvizsgálatokban azonban kiválóan alkalmazható). Fő érve az, hogy míg a történeti nyelvészet statikus megközelítést alkalmaz, a mai kontaktológia, mely elsősorban szociolingvisztikai szemléletű, a beszélt nyelvi adatok elemzésére is hangsúlyt fektet, és a beszélők kétnyelvűségéből indul ki. A diakrón megközelítéssel szemben tehát a mai kontaktusnyelvészet a nyelvi változásokat a beszélőkben végbemenő folyamatokból eredezteti (i. m. 16).

Bár a három alapvető kategória megnevezése nem mindenhol ugyanaz, mint HAUGENnél, a klasszikus elméleti művek (pl. BETZ 1949, WEINREICH 1953) többnyire elfogadják a hármas tagolás szerinti felosztást. A továbbiakban a fogalmakat ennek megfelelően használom én magam is, így elkülönítem az átvétel, a helyettesítés és a (nevezhetjük így is) részleges helyettesítés jelenségét – ez utóbbi azt a csoportot jelöli, amit HAUGEN részfordításnak nevez, vagyis egy lexémán belül egyszerre figyelhető meg morfémaátvétel és helyettesítés is (vö. BIESWANGER 2004: 39).

DUCKWORTH (1977: 40) a hagyományos taxonómiákhoz hasonlóan három nagy csoportját különíti el a lexikai transzfernek, az **átvétel**t, a **helyettesítés**t és a **részleges helyettesítés**t, de ezeken belül az egyes kategóriák egymáshoz viszonyított hierarchikus helyzetét valamelyest másképpen ábrázolja. Voltaképpen BETZ már klasszikusnak tekinthető csoportosítását veszi alapul, és nem vezet be teljesen új kategóriákat (talán csak egyet, a pszeudo-kölcsönszavakat, bár ezt sem ő említi elsőként a szakirodalomban). DUCKWORTH hangsúlyozza, hogy az átvétel, a helyettesítés és a részleges helyettesítés folyamatok, míg az egyes alkategóriák a folyamatok eredményei, vagyis produktumok – ezt ilyen explicit módon egyik korábbi munka sem fogalmazta meg. Mivel BETZ és DUCKWORTH kategóriái alapvetően megegyeznek, de DUCKWORTH még pontosabban különíti el a három fő folyamatot és annak alkategóriáit, nem a hagyományos betzi felosztáson, hanem a DUCKWORTHén mutatom be a lexikai transzfer főbb típusait.

1. A lexikai transzfer legegyszerűbb és leggyakoribb típusa az **átvétel** *(importation)*, melynek DUCKWORTH három altípusát különbözteti meg: **jövevényszó** *(loanword)*, **idegen szó** *(foreign word)*, **pszeudo-kölcsönszó** *(pseudo-loan)*. Bár teljes mértékben elfogadom DUCKWORTH csoportosításának minden más aspektusát, nem tartom megalapozottnak a jövevényszavak és az idegen szavak elkülönítését – egyetértve ebben MARKUS BIESWANGERrel, aki a német nyelvnek az ausztrál angolra kifejtett hatását igen részletesen elemző munkájában DUCKWORTH kategóriáit használja, de ő sem fogadja el a jövevény- és az idegen szavak ilyenféle elkülönítését (BIESWANGER 2004: 41). A hagyományos meghatározás szerint míg a jövevényszavak már relatíve beilleszkedtek a befogadó nyelv fonológiai és morfológiai rendszerébe, az idegen szavak még nem. Ezt az elkülönítést elsősorban a német nyelvészeti hagyomány hangsúlyozza, bár ezt egyre többen bírálják. DUCKWORTH, annak ellenére, hogy saját munkájában alkalmazza ezt a megkülönböztetést, egy későbbi cikkében (1979: 222) mégis ezt írja: „Im Deutschen besteht immer noch die alte Unterscheidung zwischen dem Lehnwort und dem Fremdwort, obwohl niemand genau zu wissen scheint, wo er die Grenze zwischen den beiden ziehen soll". ('A németben még mindig fennáll a jövevényszó és az idegen szó közti régi különbség, habár úgy tűnik, hogy senki nem tudja pontosan, hol kell a kettő közti határt meghúzni.')

DUCKWORTH (1979: 223–4), valamint GARLAND CANNON (1996: 386–7) négyszintű skálán ábrázolja egy adott elem integrációjának fokát. Az első szinten elhelyezkedő elemek általában újonnan átvett szavak: ezeket az összefüggő szövegekben általában dőlttel szedik vagy idézőjelbe teszik, a szótárak pedig idegen elemként tüntetik fel. Morfológiailag nem

viselkednek átvevő nyelvi elemként, a németben pedig gyakran ingadozik a nyelvtani nemük. A második szinten található elemek már megindultak a fonológiai, nyelvtani, szintaktikai és szemantikai adaptáció felé, az írásmódjuk pedig már az átvevő nyelvéhez igazodik. Ezek kiejtése általában még idegen, de alaktanilag már az átvevő nyelv szabályaihoz igazodtak. A harmadik szint elemei az anyanyelvi beszélők nagy része számára felismerhetőek, legalább egy új jelentésük kialakult már, és részt vesznek a szóképzésben, szóösszetételekben, de még mindig nem teljes értékű részei az általános szókincsnek. Végül a negyedik szinten levő elemek azok, amelyekről kijelenthetjük, hogy a köznyelv részeivé váltak, integrációjuk teljes, számos új jelentésük kialakult és nagymértékben produktívak, valamint laikusok számára egyáltalán nem is tűnnek idegennek.

DUCKWORTH (1979: 224) dolgozatában az első és második csoportba tartozó szavakat 1., illetve 2. szintű idegen szavaknak nevezi, a harmadik és negyedik kategóriába tartozókat pedig 3., illetve 4. szintű jövevényszavaknak; azt azonban hangsúlyozza, hogy az idegen és a jövevényszavak közti különbség pusztán fonetikai jellegű. A négy csoport közös megnevezéseként a jövevényszó megnevezést javasolja. Ezt egyáltalán nem tartom szerencsésnek, hiszen nem szerencsés rendszerezés az, amelyben egy főkategória neve ugyanaz, mint egy ennek alárendelt alkategóriáé.

CANNON – bár tradicionális alapokra támaszkodva mutatja be az egyes szinteket – szintén bírálja a német hagyomány szerinti *Gastwort* (vendégszó), *Fremdwort* (idegen szó), *Lehnwort* (jövevényszó) hármas felosztást. Azt ugyanis ő sem fogadja el, hogy minden átvételnek végig kell járnia ezt a négyszintű integrációs rendszert, hiszen vannak olyan elemek (pl. az angolban az *intifada*, *perestroika*), amelyek rögtön a 4. szintre kerülnek, és olyanok is, amelyek megrekednek az első szinten. Ezekre mégsem alkalmazható a vendégszó mint kategória, mivel ez túlzottan átmenetinek tűnik (CANNON).

A jövevényszavak és idegen szavak definíciójának logikus következménye, hogy a kettő közti különbség csupán fokozatbeli, és egy bizonyos idő után minden idegen szó (amelyet befogadott az adott nyelv) jövevényszóvá válik. Ez tehát azt jelenti, hogy diakrón problémával kell szembesülnünk. A probléma tehát elsősorban nem az, hogy erősen relatív annak megítélése, hogy mikor válik egy szó valamely nyelv integráns részévé fonológiai és morfológiai szempontból (bár ezt is igen nehéz megállapítani, hiszen bizonyos idegen szavak – akár véletlen körülmények következtében is – közvetlenül az átvétel után tökéletesen beilleszkedhetnek a befogadó nyelvbe minden tekintetben), hanem az, hogy egy rendszer szinkrón vizsgálatakor nincs értelme ilyenfajta megkülönböztetést tenni.

VAN COETSEM már korábban vázolt elméletébe is tökéletesen beleillik a jövevényszavak és idegen szavak szinkrón síkú elválasztásának szükségtelenségéről szóló gondolatmenet, hiszen teóriájának egyik központi fogalma az integráció. Mivel az idegen elemek integráció során válnak meghonosodott elemmé, egy idő után ugyanúgy a befogadó nyelv részét képezik, mint a saját elemkészletéből belső szóalkotással létrejött alakok. Szinkrón szempontból pedig irreleváns az az információ, hogy egy adott lexéma „születési előjogaként" vagy „naturalizáció" során vált natívvá (VAN COETSEM 2000: 152). Természetesen nem azt állítom, hogy a két fogalom megkülönböztetésére egyáltalán nincs szükség – a történeti nyelvészetben fontos szerepe van a kettő különbségének –, csupán a szinkrón elemzések szempontjából irreleváns ez a különbségtétel. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a beszélő mentális lexikonjában a fenti típusú szavak akár el is különülhetnek egymástól. Ez a különállás azonban nemigen ragadható meg objektív kritériumokkal, hiszen számos tényezőtől (pl. idegennyelvismeret, az anyanyelv-használat tudatossága, általános műveltség stb.) függ az, hogy mit tekintünk meghonosodott vagy éppen idegen szónak. Ráadásul e két pólus között számos olyan elem is elhelyezhető, amelynek hovatartozását illetően az egyes beszélőknek sincs határozott értéktudatuk.

A jövevény- és idegen szavak megkülönböztetése – mint feljebb már láttuk – elsősorban a német nyelvészeti hagyományban jellemző (és ezáltal a magyar terminológiában is, amely szemléletében erősen támaszkodott, különösen korábban, a német tudományosságra). Már HAUGEN elutasítja ezt a megkülönböztetést 1950-es munkájában, STANFORTH (1996: 28) pedig egyenesen kijelenti, hogy a nyelvészeti kutatásokban mára már megszűnt a jövevényszavak és az idegen szavak elkülönítése. LANSTYÁK ISTVÁN is hangsúlyozza, hogy a jövevényszavak és az idegen szavak között nem mindig lehet, így nem is mindig fontos különbséget tenni; ő a magyar nyelvű fogalomkészletben a kettő közös megnevezéseként a *kölcsönszó*t javasolja, a terminust érintő korábbi kritikái ellenére (LANSTYÁK 2006: 18).

1.1. Visszatérve DUCKWORTH csoportosításához, amennyiben eltekintünk a jövevény- és az idegen szavak megkülönböztetésétől, és a terminológiai tisztaság kedvéért a kettőt együtt a **kölcsönszó** terminussal (*loan word*) illetjük, azt úgy definiálhatjuk, mint egy szó alakjának és jelentésének együttes transzferét (BIESWANGER 2004: 41). A kölcsönszó a lexikai transzfer leggyakoribb fajtája, az angolban például a szókincs mintegy 75%-a idegen eredetű (THOMASON 2001: 10). Néhány példa az angolba a korábbi évszázadok során érkezett jövevényszavakra: *miserable*, *nature*, *strict* (< latin) (PYLES–ALGEO 1993: 290), *aristocracy*, *machine*, *dragon* (< görög) (i. m. 291), *skill*, *rug*, *ski* (< skandináv) (i. m. 294), *language*,

colour, *change* (< francia) (i. m. 298), *cocoa*, *guitar*, *tango* (< spanyol) (i. m. 300), *opera*, *casino*, *balcony* (< olasz) (i. m. 301), *loess*, *noodle*, *pretzel* (< német) (i. m. 303) stb.

1.2. Az átvétel másik típusa a **pszeudo-kölcsönszó** *(pseudo-loan)*, amely olyan idegen anyagból történő szóalkotást jelent, amely szó a kiinduló nyelvnek vélt nyelvben nem is létezik, vagy ha igen, akkor nem olyan formában. Általában olyan esetekben beszélünk pszeudo-kölcsönszavakról, amikor a kiinduló nyelv különlegesen magas presztízsértékkel rendelkezik a befogadó nyelv beszélőinek szemében, hiszen azért alkotnak például angolnak tűnő alakokat más nyelvek beszélői, hogy azzal saját nyelvi presztízsüket magasabbnak mutassák. A német nyelv például számos ilyen „álangol" szót tartalmaz, pl. *Handy* (angolul *mobile phone,* 'mobiltelefon'), *Beamer* (angolul *data projector,* 'projektor') vagy *Happy End* (angolul *happy ending* – a magyar is a némethez hasonlóan a pszeudo-angol *happy end* alakot használja, mellyel újabban már a magyaros helyesírású *hepiend* formában is találkozhatunk). Fordítva már sokkal kevesebb pszeudo-kölcsönszót találhatunk az angolban, hiszen bármely nyelvvel való relációjában ennek van magasabb presztízse, de ilyen például a pszeudonémet *blitz* szó, amely a német *Blitzkrieg* alaknak a csupán az angolban használatos rövidítése (BIESWANGER 2004: 41). A magyarban újabban is számos olyan, főleg görög és latin alapú szót hozunk létre – elsősorban terminusokat, szakkifejezéseket, márkaneveket stb. –, amelyek a kérdéses nyelveknek az adott formájukban soha nem voltak elemei: pl. *morfológia* (mely, bár görög elemekből áll, ilyen formában soha nem volt használatos a görög nyelvtani terminológiában), *algopyrin*, *tuberkulózis*.

2. A lexikai transzfer második nagy csoportja a **helyettesítés** *(substitution)*, amely az idegen nyelvi jelölt (jelentés) befogadását jelenti, a jelölő (hangalak) befogadása nélkül. Két fő típusa a tükörjelentés *(semantic loan)* és a DUCKWORTH által *loan coinage*-nak nevezett meglehetősen tág kategória, melyet magyarra tüköralkotásként vagy tükörképzésként fordíthatunk.

2.1. A **tükörjelentés** *(loan meaning, semantic loan*, *Lehnbedeutung*) talán a helyettesítés valamennyi altípusa közül a legjobban körülhatárolható fogalom. A haugeni tipológia is ugyanezt az elnevezést használja a jelenség leírására. A tükörjelentés kialakulása mindig közvetett kölcsönzés *(loanshift, semantic shift)* eredménye – ez olyan folyamatot jelöl, melynek során a befogadó nyelv egy lexémája jelentésváltozáson megy keresztül, a kiinduló nyelv egy másik lexémájának modellje alapján (BIESWANGER 2004: 42). A tükörjelentés tehát abban különül el a többi kölcsönzési típustól, hogy itt már kiindulási alapként szolgál egy befogadó nyelvi alak, mely valamely idegen szó hatására új tartalommal telítődik. Ilyen például a magyar *alak* szó 'forma' jelentése. Eredeti jelentése ugyanis 'baba, álarc' volt, majd a német

Gestalt hatására ez új jelentéssel bővült (MOLLAY 1989: 252). Itt tehát egyértelműen jelentésbővülésről van szó, amely idegen hatásra történt.

A német *nachschauen* 'utánanéz (konkrét értelemben)' szó jelentése felvette az angol *look after* hatására a 'valakire vigyáz, gondoskodik valakiről' mellékjelentést, mivel az angol modellnek mind ez utóbbi, mind a konkrét értelme létezik (LEHISTE 1988: 20). A szemantikai eltolódást gyakran az okozza, hogy a befogadó nyelvi alak és a kiinduló nyelvi modellje között hangalaki hasonlóság áll fenn: ilyenkor akár teljes jelentésváltozás is történhet, mint például az amerikai spanyolban a *grosseria* lexéma esetében. A szó eredetileg 'goromba megjegyzés'-t jelölt, de az angol *grocery (store)* 'zöldségbolt' szó mintájára, mellyel mind ejtésben, mind írásban hasonlóságot mutat, a jelentés megváltozott, és ma már az intenzív nyelvi kapcsolatok hatására az amerikai portugálban is 'zöldségbolt' jelentéssel él (uo.). A tükörjelentést azonban azért nehéz felismerni, mert az egyes nyelvekben hasonló szemantikai folyamatok gyakran egymástól függetlenül is lezajlanak, általános jelentéstani, gondolkodásbeli tendenciákat követve. Ezért főleg olyan esetekben egyértelmű, hogy tükörjelentésről van szó, amikor egy adott szó jelentésváltozását általános jelentésfejlődési szabályszerűségekkel nem tudjuk megmagyarázni (GERSTNER 1998: 87).

2.2. A **tükörképzés / tüköralkotás** *(loan coinage, Lehnbildung)* valójában morfoszemantikai transzfert jelöl, vagyis olyan eseteket, melyek során bizonyos szavak idegen nyelvi fogalmakat imitálnak saját nyelvi anyagból, többé-kevésbé pontosan. Alkategóriáit az alapján állapítja meg DUCKWORTH, hogy az eredeti modellhez milyen mértékben hasonlítanak alakilag (BIESWANGER 2004: 42).

2.2.1. A **loan creation**-nek *(Lehnschöpfung)* nevezett alkategória az, amelynek tagjai a legkevésbé hasonlítanak az eredeti modellre, olyannyira, hogy bizonyos nyelvészek tagadják is ennek a típusnak az elkülöníthetőségét, mivel gyakran szinte lehetetlen az idegen nyelvi hatást nyomon követni. Alaki jegyek transzferéről tehát itt egyáltalán nem beszélhetünk, csupán az idegen nyelvi modell tartalmát, hangulatát próbálja visszaadni a teljességgel befogadó nyelvi anyagból alkotott szó. Gyakori példa a német *Umwelt* 'környezet' szó, mely eredetileg a francia *milieu* tartalmát kifejezendő jött létre (i. m. 43). Arról van tehát szó, hogy mintegy kiindulási alapként van csak szükség az idegen szóra, amelynek hatására az indukált nyelv létrehoz egy, az eredetitől formailag független, de vele azonos tartalmú új szót. Magyar példa pedig a *nyelőcső* lehet, amely a német *Speiseröhre* (szó szerint 'ételcső') alapján jött létre (CSIZMAZIA 1980: 449). A weinreichi fogalomkészletben a *Lehnübertragung* (tükörvisszaadás) is körülbelül ezt a jelenséget írja le. A kategória magyar nevének megadása meglehetősen problematikus, mivel mind angolul a *coinage, formation, creation,* mind pedig né-

metül a *Prägung, Bildung, Formung* kifejezések szinte szinonim értékűek, és magyarul 'képzés, alkotás'-ként adhatók meg.

2.2.2. A következő alcsoportot **loan formation**-nek nevezi DUCKWORTH (a pontos magyar fordítást ismét szinte lehetetlen megadni, BETZ német nyelvű terminológiájában pedig ez a *Lehnformung*), mely a szófordításokat foglalja magában, vagyis a kiinduló nyelvi modellel teljes, illetve részleges formai azonosság áll fenn – eszerint osztható további két alcsoportra.

2.2.2.1. A **tükörszavak** vagy **szófordítások**, más szóval **kalkok** *(loan translation, calque, Lehnübersetzung)* megjelenése a lexikai transzfer igen gyakori formája. A tükörszók esetében az idegen nyelv hatása mind a szó jelentésére, mind képzésének módjára kiterjed, és ennek mintájára jönnek létre a tükörszók az átvevő nyelv szó- és képzőanyagából, vagyis az összetett szavak morfémáról morfémára való fordításáról van szó. Így tehát tulajdonképpen olyan összetett szavakról — vagy gyakran ezek specifikus változatáról, az igekötős igékről — van szó, amelyeknek elemei már megvoltak a befogadó nyelvben, és csak az összetétel történt idegen minta alapján. A magyar nyelv összetett szavainak jelentős része például német tükörszó: *lépcsőház* < *Treppenhaus*, *vérfürdő* < *Blutbad*, *túlszárnyal* < *überflügeln*, *villámgyors* < *blitzschnell* (LIGETI 1976: 129). Mint láthatjuk tehát, tükörszók nemcsak az összetett főnevek között szerepelnek, hanem igen gyakoriak az igekötős igék, a melléknevek és más szófajok körében is. Az angolban is számos tükörszó létezik, pl. *beer cellar* < német *Bierkeller*, vagy akár maga az angol *loanword* < német *Lehnwort* szó is (BIESWANGER 2004: 42).

2.2.2.2. A **tükör-visszaadás**ként vagy **részleges másolás**ként fordítható másik altípus *(loan rendition, partial replica)* egy idegen szó vagy kifejezés viszonylag szabad fordítását jelenti, melynek során az új lexéma legalább egyik eleme különbözik jelentésében az eredeti alaktól. Erre a csoportra példa az angol *home sickness* ('honvágy', szó szerint 'honbetegség'), mely a német *Heimweh* ('honvágy', szó szerint 'honfájdalom') részleges másolataként jött létre (uo.).

3. Végül a lexikai transzfer harmadik nagy típusa a **részfordítás** (*partial substitution, Teilübersetzung*), mely HAUGENnél és BETZnél is külön kategóriaként szerepel. Akkor beszélhetünk ilyen folyamatról, amikor egy összetett alakban bizonyos elemek közvetlen transzferrel, mások pedig reprodukcióval kerülnek át a befogadó nyelvbe: ez tehát az előző két nagy kategória keveréke, vagyis a befogadó nyelv az összetett idegen szót szabadabban, csak részben fordítja le (vö. még CSIZMAZIA 1980: 449). Itt tehát csak az egyik tag az idegen nyelvi elem (általában az első), a másik pedig saját nyelvi lexéma, pl. magyar *ámokfutó* < német *Amokläufer*, magyar *tonhal* < német *Thunfisch* (GERSTNER 1998: 78). A már elemzett angol

coffee klatsch példáján kívül ide sorolható a szintén németből átvett, illetve az alapján lefordított *apple strudel* (’almás rétes’) < német *Apfelstrudel* (BIESWANGER 2004: 43).

A lexikai transzfer tipológiájának tárgyalását lezárandó, következzen DUCKWORTH rendszerének vázlatos áttekintése!

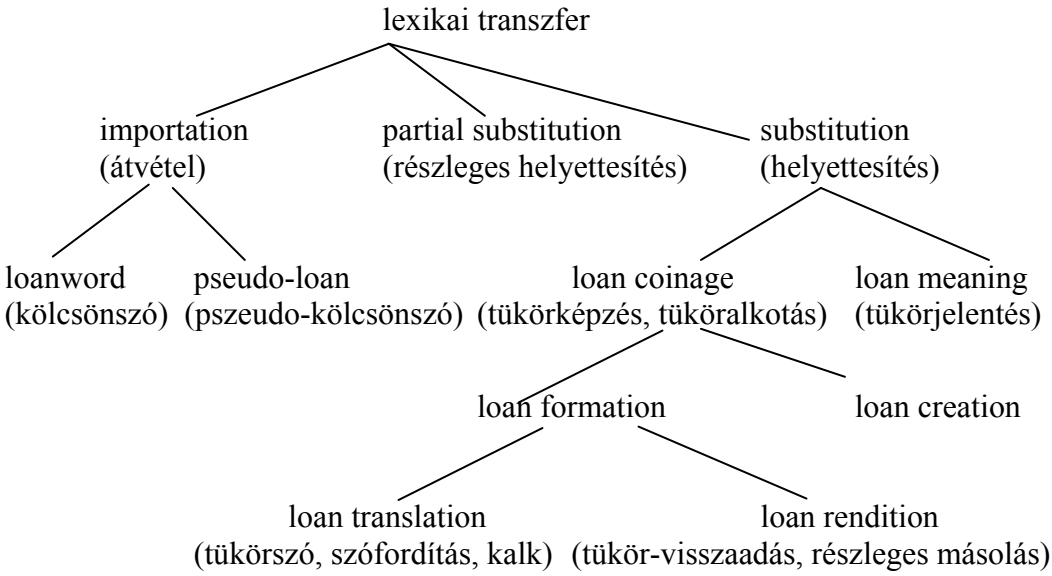

4. ábra. A lexikai transzfer típusai DUCKWORTH alapján

URIEL WEINREICH a nyelvi kapcsolatokról szóló, alapművé vált munkájában (*Languages in Contact. Findigs and Problems.* 1953) a lexikai transzfer (ő interferenciaként utal rá) tárgyalása kapcsán két alapvető esetet különböztet meg: az egyszerű és az összetett szavakat – érdekes módon erre a két legelemibb kategóriára a későbbi csoportosítások nagy része nincs figyelemmel. A taxonómia többi része azonban megegyezik azzal, amit DUCKWORTHnél és BETZnél találunk – természetesen nem szabad elfelejtenünk, hogy WEINREICH monográfiájában már utal BETZ 1949-es csoportosítására, tehát voltaképpen ő is rá támaszkodik. DUCKWORTH kategorizálása pedig mindkettőjüknél későbbi (1977); ő a munkáját mind a betzi, mind a weinreichi hagyományra építette.

WEINREICH szerint az **egyszerű szavak** transzfere a legproblémamentesebb és ezáltal a leggyakoribb is. A legalapvetőbb típus során csupán valamely fonémasor átviteléről van szó egyik nyelvből egy másikba. Ide nemcsak a szigorú értelemben vett egyszerű szavakat sorolja, hanem azokat az összetett szavakat is, amelyek nem elemzett egységként kerülnek át egyik nyelvből egy másikba. Hangsúlyozza, hogy ebben a csoportban gyakran találhatunk indulat-

szavakat is, pl. pennsylvaniai német *holišmok* < angol *holy smoke(s)!*, amerikai olasz *azzoraiti* < angol *that's all right* (WEINREICH 1974: 47). Az egyszerű szavak transzferének másik alcsoportja a BETZnél tükörjelentésnek nevezett kategória, vagyis olyan esetek, ahol egy szó idegen hatásra jelentésváltozáson megy keresztül – példái hasonlóak, mint amilyeneket BETZnél láthatunk (i. m. 48). Végül WEINREICH megemlíti az egyszerű szavak transzferének egy olyan ritka alcsoportját is, amelyben csupán a hangalak változik meg egy másik nyelvvel való kapcsolat során, de a tartalom érintetlen marad, pl. az amerikai jiddis *vakátsje* 'vakáció' szó az angol hatására *vekejšn* alakúvá változik (i. m. 50).

Az **összetett szavak** transzferének alcsoportjaira nem térek ki részletesebben WEINREICH taxonómiájával kapcsolatban, mivel ez a már korábban felvázolt csoportosítással lényegében megegyezik.

A kutatás további évtizedeiben számos olyan munka látott napvilágot, amely újabb csoportosítási módokra tett kísérletet, azonban közülük számos nem hozott lényeges újításokat, hanem a korábbi kategóriák alapján állított fel kissé módosított rendszerezéseket. CARSTENSEN (1968) BETZ és HAUGEN tipológiáit keveri össze, és az egyes csoportokat angol és német megnevezéssel is ellátja, de új csoportot nem javasol (vö. FISCHER 2001: 99). JORGENSEN-FERRÉ (1986) csoportosítása pedig túl összetett ahhoz, hogy a gyakorlatban jól használható legyen, hiszen 16 különféle kategóriát tartalmaz, de valójában mégsem gyökeresen új, mivel az alapkategóriák megegyeznek BETZéivel, a haugeni csoportosításra pedig a hibrid kölcsönzési módok elkülönítésében támaszkodik (uo.).

MACKEY 1970-es munkájában azzal bővíti ki a lexikai transzfer fogalmát, hogy a hagyományosan kölcsönzésnek nevezett folyamat értelmezését kognitív szempontból kitágítja. Két kognitív szakaszra osztja a folyamatot: leszögezi, hogy az interferencia és az integráció egymás utáni lépések. Az interferencia a kódváltás aspektusa, és azt jelöli, hogy egy nyelvből származó lexémát használ a beszélő, amikor egy másik nyelvet beszél. A kölcsönzés azonban csak akkor lesz teljes, ha a kérdéses lexikai elemek a befogadó nyelv integráns részévé is válnak, ez a folyamat második lépése (vö. MATHIOT–RISSEL 1996: 124). Ez igen fontos kiegészítése az elméletnek, hiszen már korábban is láttuk, hogy az idegen elemek használata még nem feltétlenül jelent kölcsönzést, de a korábbi tipológiákat ez a megjegyzés igazából nem változtatja meg (hiszen más síkon tárgyalja a problémát), csupán kiegészíti azokat egy lényeges mozzanattal.

3.7.4. Szemantikai szintű transzfer

A kontaktusszemantikát viszonylag elhanyagolt területeként tartják számon a nyelvi kapcsolatok kutatói (AMEKA–WILKINS 1996: 136). Ennek azonban nagyon egyszerű oka van, hiszen önálló területként igen nehéz lenne vizsgálni, míg a lexikai transzferek elemzésének értelemszerűen mindig van jelentéstani oldala is. A kölcsönszavaknak a befogadó nyelvben rendszerint kevesebb jelentése van, mint a kiinduló nyelvben – ez annak az általános nyelvi tendenciának a közvetlen következménye, hogy a gyakrabban használt nyelvi elemek jelentése jobban differenciált, mint a ritkábban használtaké, a kölcsönszavak pedig a befogadó nyelvben általában kevésbé használatosak, mint a kiinduló nyelvben (MANCZAK 1985: 371).

A lexikai transzfer egyes típusainak bemutatása során azonban azt is láthattuk, hogy ezen általános szabály ellenére az sem ritka, ha egy átvett szó jelentésbővülésen megy keresztül, de a részleges vagy teljes jelentésváltozás sem ritka eközben.

FISCHER a lexikai transzfer egy újabb lehetséges tipológiáját megalkotó cikkében (ahol a már létező hagyományos kategóriákat rendezi el teljesen újszerű módon) külön kategóriaként tárgyalja a szemantikai csoportosítási lehetőségeket, a transzfer lexikai következményeit, annak hatásait vizsgálva a befogadó nyelv szókincsére. Négyféle jelentéstani csoportot állít fel:

1) **Lexikai és szemantikai befogadás** *(intake)*, melynek során a befogadó nyelvbe olyan új elemek kerülnek bele, amelyeket korábban nem lexikalizált a nyelv. Arról van tehát szó, hogy olyan lexémákkal bővül a nyelv, amelyek addig meg nem nevezett fogalmak, tárgyak nevei, és magával a jelölt fogalommal, illetve tárggyal együtt a lexéma is elterjed. Gyakori az ilyen típusú kölcsönzés olyan esetekben, amikor egy nyelv egy másik kultúrából vesz át bizonyos kultúrspecifikus tárgyakat, ételeket, fogalmakat, és velük együtt az őket jelölő szavakat is (FISCHER 2001: 102). Néhány példa az utóbbi évtizedekben az angolba ilyen módon átkerült szavakra: *perestroika* < orosz ’peresztrojka’ (AYTO 1989: 285), *verkrampte* < afrikaans ’a dél-afrikai Nemzeti Párt szélsőjobboldali tagja’ (BARNHART et al 1973: 489), *gastarbeiter* < német ’vendégmunkás’ (BARNHART et al 1973: 182), *sirtaki* < görög ’görög néptánc’ (BARNHART et al 1973: 427), *acqua alta* < olasz ’a velencei árvizekre vonatkozó terminus’ (BARNHART et al 1973: 31), *burrito* < spanyol ’mexikói étel’ (MORT 1986: 23), *fromage frais* < francia ’sajtféleség’ (AYTO 1989: 156).

2) **Lexikai helyettesítés**, amely egy korábbi szó kihalását követő befogadást jelent, pl. miután a középangol korban az eredeti *harvest* forma kihalt, a francia eredetű *autumn* ’ősz’ alakot vette át a nyelv (FISCHER 2001: 103). Itt azonban maga a fogalom már létezett, tehát nem történik szemantikai újítás, csupán lexikai-formai.

3) **Szemantikai differenciálás**, amelyen jelentéstani változást követő befogadást kell érteni. Ez azt jelenti, hogy az átvett elemnek meg kell küzdenie egy már létező elemmel, de az előző csoporttal ellentétben a korábbi lexéma nem tűnik el. Ilyen esetekben gyakran előfordul, hogy mindkét elem tovább él a nyelvben, de mivel a nyelvek jellemzően nem tűrik a teljes szinonimák jelenlétét, jelentésük differenciálódni fog (uo.). A magyarban például a hagyományos *kávéház* mellé így került be az olaszból a 20. század első felében az *eszpresszó* (majd ebből a *presszó*), és a két szó között minimális jelentéskülönbség is mutatkozik.

4) Végül a **szemantikai kölcsönzés** esetén egy már létező szó jelentésváltozáson megy keresztül nyelvi kapcsolatok hatására, általában a kiinduló nyelv egy bizonyos lexémájával fennálló hangtani és/vagy jelentéstani hasonlóság alapján (i. m. 104). Ezt a kategóriát szinte mindegyik tipológia tükörjelentésként említi, a korábban említett példák a *humoroso* vagy a *grosseria* szavak voltak az amerikai portugálban.

3.8. Az átvett elemek integrációja

A transzfer kapcsán meg kell említenünk az átvett elemek integrálódásának mértékét is: itt is különböző szinteken vizsgálhatjuk a problémát. Itt azonban csak rövid betekintést kívánok nyújtani a témába, mivel részletesebb magyarázatot és több példát a konkrét nyelvi elemzést tartalmazó fejezetben adok.

Fonetikai, fonológiai szempontból az idegen hangot általában a hozzá jegyeiben legközelebb álló átvevő nyelvi fonémával helyettesíti a nyelv, így például az angol eredetű *bluetooth* szó angol /θ/ fonémája helyett (mely nem létezik a magyarban) a magyarban /sz/ fonémát ejtünk. Igen ritka eset a teljes fonetikai változtatás nélküli átvétel (BIESWANGER 2004: 44). SAPIR már 1921-es munkájában a következőt írta: „The borrowing of foreign words always entails their phonetic modification" ('Az idegen szavak kölcsönzése mindig maga után vonja a hangtani módosulásukat') (vö. STANFORTH 1996: 64).

A fonetikai adaptáció mellett talán leglátványosabb az írásmódbeli. Amennyiben az átadó és az átvevő nyelv ugyanazt az írásrendszert használja, két alapvető elv létezik. Egyes esetekben az írásmód változatlan marad, így a kiejtés az átadó nyelvbelihez képest megváltozik. Ilyen például a magyarban az *SMS* vagy a *DVD* betűszók, melyeket a magyar saját szabályai szerint ejt ki (ezt tükrözi a terjedőben levő *esemes*, valamint a *dévédé* írásmód is), annak ellenére, hogy mindkét rövidítés idegen (angol) eredetű. Más kölcsönzésekre azonban éppen az jellemzőbb, hogy az írásmód változik inkább meg, azért, hogy az eredeti kiejtést minél hívebben tükrözze (BIESWANGER 2004: 44). Ilyenek például a magyar *menedzsment*, *fájl* vagy *míting* szavak. BIESWANGER véleménye szerint az előbbi típus inkább a nemzetközi transzfert

jellemzi (hiszen ez hagyományosan döntően az írott nyelv alapján történik), az utóbbi pedig a közvetlen kölcsönzéseket (mely jellemzően szóbeli). Meglátásom szerint azonban az átvevő nyelvtől is nagy mértékben függ az, hogy melyik tendenciát részesíti előnyben. A spanyolra például erősen jellemző a kölcsönszavak spanyolos írásmódja, néhány példa: *básquet* (< a. *basket(ball)*), *croasán* (< fr. *croissant*), *deuvedé* (< a. *DVD*), *estriptís* (< a. *striptease*), *escan* (< a. *scan*), míg például a németben általában megmarad az eredeti írásmód, a főnevek németben szokásos nagy kezdőbetűjére való cseréjétől eltekintve: pl. *Croissant*, *DVD*, *Striptease*.

A morfológia szintjén a kölcsönszavak alakilag kétféleképpen integrálódhatnak attól függően, hogy az átadó modell elemezhető-e az átvevő nyelvben. Amennyiben nem, úgy az adott elem tőszóként átvevő nyelvi képzőt kap, mint például a *doppingol* esetében, ahol az angol *-ing* képzőhöz (amelyhez az angolban már semmilyen affixum nem járulhat) a magyarban további igeképző *(-ol)* kapcsolódik. Ez a helyzet a korábban már említett depluralizáció eseteivel is *(noteszek, kekszek)*, ahol az átvevő nyelv egyes számú alakként elemzi az átadó nyelv többes számú formáit. Abban az esetben azonban, ha az átadó nyelvi modell elemezhető az átvevő nyelvben is, az átadó nyelvi képző helyére átvevő nyelvi analóg képző kerül. Bizonyos (elsősorban latin eredetű) képzők esetében konzekvens megfeleléseket láthatunk, például az angol *-ism* képzővel ellátott szavak a magyarba mindig *-izmus* formában kerülnek át (KONTRA 1981: 44). Az alaktani integráció általában nem túl problematikus, hiszen szinte minden kölcsönszó beleilleszkedik az átvevő nyelv morfológiai rendszerébe, kaphat ragokat, képzőket stb. (BIESWANGER 2004: 44). Néhány példa az általam elemzett anyagból: a német *auschillen* igében, amely az angol *chill out*-on alapul, a *chill* szótő nemcsak főnévi igenévi *-en* toldalékot kapott, hanem igekötőt *(aus-)* is a németben. Ehhez hasonló példák az *inlineskaten* vagy az *outsourcen* is. A spanyolban a németnél sokkal gyakoribb az integráció (nemcsak a morfológiai, hanem más szinteken is), így itt még több példát találhatunk: pl. *crackear* (< a. *to crack*), *lincar* (< a. *to link*), *rapear* (< a. *to rap*). Az átvett szavakat a nyelv jellegzetesen tőként kezeli, így a saját osztályukra jellemző módon viselkednek, kapnak toldalékokat (THOMASON–KAUFMAN 1988: 37). A németben például az átvett igék mindig a gyenge, vagyis a szabályos igetípusba tartoznak: pl. *chatten – chattete – hat gechattet*, *mailen – mailte – hat gemailt*.

A lexikai transzfert jelentéstani szempontból vizsgálva azt mondhatjuk, hogy gyakran történik jelentésváltozás. A legjellemzőbbek az olyan esetek, melyeknek során nem minden jelentést vagy jelentésárnyalatot vesz át az adott nyelv, de arra is találhatunk példát, amikor új jelentést kap az idegen elem (BIESWANGER 2004: 44). Jelentésszűkülés történik például az *Ehepaar* szó esetén, amely az átadó német nyelvben ’házaspár’-t jelent, míg az átvevő angol-

ban csupán ’boldog házaspár’-t. (További példákat lásd a dolgozat 5. fejezetében.) STANFORTH (1996: 113) megkülönböztet elsődleges *(primäre Bedeutungswandel)* és másodlagos jelentésváltozást *(sekundäre Bedeutungswandel)*. Az elsődleges változás a transzferfolyamat során történik, vagyis az átvételkor: ennek leggyakoribb példája az, amikor egy adott szó több jelentése közül csak egy kerül be az átvevő nyelvbe (vagyis monoszemizálódás jön létre). Ezzel szemben a másodlagos jelentésváltozás már az adott nyelvbe való bekerülés után, az integráció szakaszában következik be; erre azonban igen kevés példát találhatunk.

Az asszimiláció fokát tekintve BARTSCH és SIEGRIST öt különböző szintet különböztet meg. Példáikat kizárólag a németben megtalálható anglicizmusok köréből hozzák, de természetesen ezek a kategóriák más nyelvek kölcsönhatásában is értelmezhetők. A közvetlen kölcsönszavak közül a legkevésbé adaptálódtak a fonológiailag is teljesen idegen elemek (ezeket *Adoption*nak nevezik, melynek magyar megfelelője körülbelül a befogadás), pl. a németben a *Software*, amely kiejtése teljesen angolos. A következő fokozat az *Adaption* (alkalmazkodás); ez esetben már hangtani és helyesírási adaptáció történt az átvevő nyelv irányába. Példájuk a *Dekoder* szó, melynek mind *k*-s írásmódja, mind kiejtése inkább németes, mint angolos; de ide tartoznak a németbe átkerült angol eredetű igék is, amelyek német főnévi igenévi képzőt *(-en)* kapnak. A harmadik csoportba a hibridek tartoznak, pl. a *Chipfabrik* (< a. *chip*, n. *Fabrik*) – ezek a szavak félúton vannak a közvetlen és a közvetett kölcsönszók két pólusa között. Még erősebben asszimilálódtak a tükörszók, melyek – mint korábban láttuk – kizárólag átvevő nyelvi morfémákból állnak, csupán a modell idegen (pl. *Festplatte*), a valódi közvetett transzfer kategóriájába pedig szerintük a pszeudo-kölcsönszók (pl. *Handy*, *Beamer*) tartoznak, vagyis ezek állnak a skála túlsó végén (BARTSCH–SIEGRIST 2002: 314). A skálával alapvetően egyetérthetünk, azzal azonban kevésbé, hogy a pszeudo-kölcsönszavak volnának a leginkább integrált és asszimilálódott elemek a kölcsönszók közül. Ezek ugyanis véleményem szerint nem tartoznak bele közvetlenül ebbe a sorba, hiszen nem is valódi átvételről van szó, annak ellenére, hogy idegen hatásról (ám csupán a morfémák szintjén megjelenőről) valóban beszélhetünk. Azt azonban, hogy a szerzők ezt a csoportot is a valódi kölcsönzések közé sorolják, nem tartom elfogadhatónak.

Ennél a skálánál valamivel egyszerűbb és egyben átláthatóbb is az, melyet STANFORTH javasol az integráció különböző fokainak mérésére. A legkevésbé integrált, magas stabilitású elemek az úgynevezett idézett szavak *(Zitatwörter)*, melyek valójában nem is kölcsönszavak, csupán potenciális átvételek. Ez voltaképp nem más jelenség, mint a kódkeverés: egy adott szövegben egy-egy idegen nyelvi szót használ a beszélő különböző okokból. A skála követke-

ző fokán azok a kölcsönszavak állnak, amelyek csupán átadó nyelvi kontextusokban fordulnak elő (vagyis az adott ország kultúrájáról stb. beszélve), majd a leginkább integrált elemek azok, amelyek bármilyen átvevő nyelvi szövegkörnyezetben szerepelhetnek – ezek gyakran helyesírásukat tekintve is igazodtak már a célnyelvi szabályokhoz (STANFORTH 1996: 117).

4. Az angol nyelv helyzete a soknyelvű Svájcban

Dolgozatom első két nagy fejezetében igyekeztem bemutatni az angol nyelv napjainkban betöltött globális szerepét, illetve a nyelvi kapcsolatokat általában. Ez utóbbi, 3. fejezetben a társadalmi többnyelvűségre, valamint a lexikai transzferre helyeztem a hangsúlyt. Ez után a nagyobb elméleti egység után munkám további részében megkísérlem ezeket a problémákat konkrét példákon is bemutatni: ennek alapján a következő két fejezet egy-egy olyan témával foglalkozik, amely gyakorlati megvalósulását jelenti az eddigiekben bemutatott kérdésköröknek, tendenciáknak. A jelen, 4. fejezetben egy hagyományosan eleve is többnyelvű ország, Svájc példáján mutatom be, hogy a nemzetközi angol jelenléte hogyan változtat tovább a nyelvi helyzeten, az 5. fejezet pedig a lexikai transzferrel foglalkozik: konkrét szóanyagon vizsgálom az angol nyelv nemzetközi átadó, átvevő és közvetítő szerepét.

Mint már korábban láttuk, napjainkban újfajta diglosszia van kialakulóban: egyes országokban az angol nemzetközi nyelvként egyre erősebben van jelen bizonyos helyzetekben, míg a nemzeti nyelvek használati köre ezáltal valamelyest csökken. Ez elsősorban azokra az országokra jellemző, amelyek fejlettségük miatt magas színvonalú nyelvoktatással rendelkeznek, így az angol használatának nyelvtudásbeli feltételei biztosítva vannak. Különösen jó terepet szolgáltatnak ezen újfajta diglosszia kialakulásához az eleve is két- vagy többnyelvű államok, mint például a korábban már röviden bemutatott Finnország, hiszen lakosaik már hosszú idő óta hozzá vannak szokva több nyelv együttes jelenlétéhez. Az ebben a fejezetben elemzendő Svájc egy másik példája ennek az újszerű jelenségnek, itt azonban a fent említett helyzetet nem tekintve is igen komplex nyelvi szituációval találkozhatunk.

Ahogyan már többek (pl. TRUDGILL vagy MODIANO) érvelésére támaszkodva kifejtettem, az angol nyelv helyzetének jellemzésére kidolgozott, hagyományosan elfogadott KACHRU-féle koncentrikus kör-modell napjainkban egyre kevésbé tekinthető stabilnak, hiszen mind több olyan ország van, ahol az angol az idegen nyelv-státuszból megindult a második nyelvvé való válás útján.

Dolgozatom fő esettanulmányaként tehát azért választottam Svájcot, mert itt a hagyományosan fennálló, szerteágazó nyelvi kapcsolatok mellett egy újfajta relációt, az angolnak az egyes nemzeti nyelvek kölcsönhatására gyakorolt befolyását is jól lehet vizsgálni.

4.1. Nyelvpolitika Svájcban

4.1.1. Hivatalos és nemzeti nyelvek Svájcban

A többnyelvű Svájc nyelvi helyzetének elemzése érdekes és kihívásokkal teli feladatot jelent a nyelvjáráskutatók, szociolingvisták és a nyelvi kapcsolatokat vizsgáló nyelvészek számára egyaránt. Svájc sokat idézett klasszikus példája a többnyelvű társadalmaknak; olyan ország, ahol – Európa túlnyomó részével ellentétben – nem áll fenn a nyelv és a nemzet egysége, a „cuius regio, eius lingua" elve (SCHLÄPFER–BICKEL 2000: 11). Négy nemzeti (német, francia, olasz, rétoromán) és három hivatalos (német, francia, olasz) nyelvével Svájc mára a békés nyelvi egymás mellett élés mintaállamává vált. A rétoromán anyanyelvű író, Iso Camartin szerint „Mehrsprachigkeit gehört in der Schweiz zum guten Ton der Nation" ('Svájcban a többnyelvűség a nemzeti jómodor része' – fordítás: Ódor László) (ÓDOR 2001: 51), Robert Nef közíró pedig úgy látja, hogy „die größte intellektuelle Ressource dieses Landes ist heute die Mehrsprachigkeit" ('ma ennek az országnak a legnagyobb intellektuális erőforrása a többnyelvűség') (i. m. 201).

A mai Svájc területén természetesen már korábban is léteztek nyelvi kapcsolatok az ott élő különböző nyelvű népesség körében, de az ország valójában csak a 18. században, a helvét köztársaság alapításakor vált többnyelvűvé, mivel az eredeti kantonok (1291-es alapításuk óta) mind német nyelvűek voltak (NIEDERHAUSER 1996: 1837). Az 1848-as alkotmány a németet, a franciát és az olaszt nemzeti nyelvekké nyilvánította, majd az 1938-as, helyenként módosított változat a rétorománt is felemelte ebbe a státuszba, azzal a megszorítással, hogy ez utóbbi azonban nem tekinthető a kormányzás nyelvének (RASH 1998: 33). Ebben az alkotmányban már megfogalmazódott a többnyelvűség mint nemzetalkotó entitás gondolata: „Amint más államok nyelvi közösségükből jöttek létre, és a nyelvük egységében látják erejük egyik oszlopát, akként államszövetségünk gondolatának egyik sajátossága, hogy nagyságát mindazon nyelvek összefogásában, harmóniájában és egységében látjuk, amelyek egybeforrtak a svájci földdel, és nemzetünk nyelvi örökségét jelentik" (idézi ÓDOR 2002: 1).

Svájc alkotmányában legutoljára 1996-ban történt az ország nyelveire vonatkozó módosítás, melynek alapján továbbra is a három nagy nyelv (német, francia, olasz) tekinthető hivatalos nyelvnek (ezek szintén az 1938-as alkotmány óta rendelkeznek ezzel a státusszal), a rétoromán pedig ezután is csak nemzeti nyelvként él az ország egészének területén. Az 1999-es, jelenleg is érvényben lévő alkotmány a következőképpen határoz az ország nyelveiről: „Die Amtssprachen des Bundes sind Deutsch, Französisch und Italienisch. Im Verkehr mit Personen rätoromanischer Sprache ist auch das Rätoromanische Amtssprache des Bundes" ('Az államszövetség hivatalos nyelvei a német, a francia és az olasz. Rétoromán anyanyelvű személyekkel való érintkezésben a rétoromán is a szövetség hivatalos nyelve.')

(http://www.admin.ch/ch/d/sr/1/101.de.pdf). Fontos új mozzanat tehát, hogy e szerint az alkotmánymódosítás szerint a rétoromán is elismert hivatalos nyelvvé vált, de csak anyanyelvi beszélői körében. Ez azt jelenti, hogy Graubünden kanton hatáskörébe tartozik ezután, hogy a rétorománt használja-e hivatalos szinteken (ez ugyanis az egyetlen kanton, ahol rétoromán anyanyelvű lakosság viszonylag jól körülhatárolható területen együtt él), de szövetségi szinten a kanton ebben az ügyben mindenféle támogatást a magáénak tudhat (CORAY 2003: 23). Ez a törvénykezés, mely újabb lépést jelent a rétoromán nyelv jogainak erősebb érvényesítése felé, olyan nyelvpolitikai rendelkezés, amely felülről próbálja támogatni Svájc negyedik nemzeti nyelvét. Erre szükség is van, hiszen a magukat rétoromán anyanyelvűeknek valló svájciak száma egyre alacsonyabb a népesség erős fokú asszimilációja miatt. Az alkotmány így fogalmaz: „Der Bund unterstützt Massnahmen der Kantone Graubünden und Tessin zur Erhaltung und Förderung der rätoromanischen und der italienischen Sprache" ('A szövetség támogatja Graubünden és Tessin kantonoknak a rétoromán és az olasz nyelv megtartását és elősegítését megcélzó intézkedéseit') (http://www.admin.ch/ch/d/sr/1/101.de.pdf).

A svájci nyelvi helyzettel foglalkozó angol nyelvész, RICHARD WATTS nézetei szerint a rétorománt azért nem ismeri el az alkotmány teljes jogú hivatalos nyelvként, mert nem alkalmas a parlamenti vitákban vagy a médiában való használatra (WATTS 1999: 70). Ez azzal is magyarázható, hogy a rétoromán öt nagy nyelvjárásból áll, és standardizált formája csak 1984 óta létezik, amikor STEFAN SCHMID romanista megalkotta a főbb nyelvjárásai alapján a Romansch Grishun elnevezésű standardizált változatot (vö. DARMS 1989: 849). Habár a szövetségi parlamentben elvileg mind a négy nemzeti nyelv képviselőinek megvan a joguk, hogy saját anyanyelvüket beszéljék, ez a valóságban megvalósíthatatlan idillnek tűnik. Ha ez így lenne, minden képviselőnek legalább a megértés szintjén bírnia kellene a másik három nyelvet; ez pedig a legritkább esetben felel meg a gyakorlatnak. Következésképpen, a rétoromán és gyakran az olasz anyanyelvű politikusok kénytelenek alkalmazkodni, és német vagy francia nyelven felszólalni (BÜHLMANN 2003: 83).

4.1.2. „Sokszínűség, az egységben való élés érdekében"

„Vielfalt, in der Einheit zu leben": ez az idézet a svájci alkotmány preambulumából való (http://www.admin.ch/ch/d/sr/1/101.de.pdf), és azt a gondolatot fejezi ki, hogy Svájc nem egy, hanem négy nyelv és kultúra segítségével határozza meg önmagát (vö. még BÜHLMANN 2003: 82). A tízévenként tartott népszámlálás 2000. évi adatai alapján Svájc közel 7,3 millió lakosa közül 4,64 millióan beszélik a németet anyanyelvükként, ez a beszélők 63,7%-át jelenti. Minden ötödik Svájcban élő anyanyelve a francia (1,49 millió), a rangsorban a harmadik nemzeti nyelv, az olasz anyanyelvi beszélői 471 ezren vannak (6,5%), rétoromán

anyanyelvűnek pedig csupán a lakosság 0,5%-a, vagyis 35 ezer fő vallotta magát. A négy nemzeti nyelvet beszélőkön kívül jelentős arányt képviselnek a Svájcban élő angol anyanyelvűek: a 2000-ben nyilvántartott 73.000 fő az ország lakosságának 1%-át teszi ki – ez éppen a rétoromán anyanyelvű népesség duplája (www.bfs.admin.ch). Hozzá kell azonban tennünk, hogy ez az 1%-nyi angol anyanyelvű lakosság csak töredéke annak az angol anyanyelvű népességnek, amely jelenleg Svájcban él, hiszen a fenti adatok csak a svájci állampolgárokra vonatkoznak; viszont a tartósan itt élő más állampolgárok tekintélyes számuk révén is fontos részét képezik az ország nyelvi összetételének.

A svájci nyelvpolitika két alapvető pillére a nyelvi szabadság (*Sprachenfreiheit*) – az-az hogy mindenki szabadon használhatja saját anyanyelvét – és a területiség elve (*Territorialitätsprinzip*). Ez utóbbi azt jelenti, hogy a hivatalos szféra és a magánszemélyek közti kommunikáció azon a nyelven folyik, amely az adott területen többséget élvez (DÜRMÜLLER 1996: 12). A svájci nyelvi viszonyokat kevésbé ismerő átlagember hajlamos azt hinni – minden bizonnyal a köztudatban élő sztereotípiák és mítoszok hatására –, hogy a többnyelvű Svájc lakosai maguk is sok nyelvet beszélnek, az egyes nemzeti nyelvek kapcsolata pedig súrlódásoktól mentes, az országban teljes nyelvi béke uralkodik. Ám valóban így van-e ez? A valóság ettől az idealisztikus képtől kissé eltér. Svájcban egyértelműen elkülönülnek az egyes nyelvek határai, a legtöbb kanton nyelvileg autonóm, egynyelvű. CHARLOTTE HOFFMANN terminológiáját használva az ország nagy részén territoriális egynyelvűségről beszélhetünk, így például St. Gallen kanton német, Genf francia, Ticino pedig olasz nyelvű terület; ott az oktatás, közigazgatás nyelvei is ezek. Az alkotmány szerint: „Die Kantone bestimmen ihre Amtssprachen. Um das Einvernehmen zwischen den Sprachgemeinschaften zu wahren, achten sie auf die herkömmliche sprachliche Zusammensetzung der Gebiete und nehmen Rücksicht auf die angestammten sprachlichen Minderheiten." ('A kantonok határozzák meg hivatalos nyelvüket. A nyelvi közösségek közti egyetértés biztosítása érdekében ügyelnek az egyes területek hagyományos nyelvi összetételére, és tekintettel vannak az onnan származó nyelvi kisebbségekre.') (http://www.admin.ch/ch/d/sr/1/101.de.pdf). Nyelvi szempontból érdekesebb a helyzet azonban azokban a kantonokban, ahol német–francia nyelvi határ húzódik (Biel/Bienne, Freiburg/Fribourg), valamint Graubündenben, amely Svájc egyetlen háromnyelvű (német–olasz–rétoromán) kantonja. Ezekben az esetekben territoriális többnyelvűségről beszélhetünk (HOFFMANN 1991: 165), melyre még a továbbiakban kitérek. Az alkotmány külön szól a kétnyelvű kantonok speciális helyzetéről: „Der Bund unterstützt die mehrsprachigen Kantone bei der Erfüllung ihrer besonderen Aufgaben." ('Az államszövetség támogatja a többnyelvű kantonokat a különleges feladataik teljesítésében.') (http://www.admin.ch/ch/d/sr/1/101.de.pdf).

Ezen kívül a viszonylag békés svájci nyelvi helyzet azzal is magyarázható, hogy az országban a nyelvi határok nem esnek egybe más (pl. társadalmi, politikai) felosztási vonalakkal (MCRAE 1983: 17). Fontos tényező e nyelvi helyzet megtartásában az is, hogy az egyes nyelvi csoportok és kisebbségek jogait az alkotmány biztosítja, valamint hogy – a területi egynyelvűség ellenére – a nemzet többnyelvűsége a nagyvárosok többnyelvűségében is tükröződik (DÜRMÜLLER 1994a: 44). ÓDOR LÁSZLÓ, aki – egykori svájci magyar nagykövetként – különböző munkáiban a svájci helyzetet nemcsak nyelvoktatási, hanem társadalmi–politikai síkon is vizsgálja, a *nyelvi béke* szerkezet helyett inkább a *nyelvbéke* fogalmat javasolja a magyar nyelvű használatban, ezzel is erősítve annak fogalomjellegét. A korábban már említett Robert Nefet idézi, aki szerint a nyelvbéke még a nyelvi szabadságnál is fontosabb tényező Svájcban (ÓDOR 2001: 15).

A valóságban tehát az ország nagy részén egy-egy nyelv dominál, és a lakosság csupán 6,2%-a nőtt fel két- vagy többnyelvűként (a kétnyelvűség különböző formáiról és értelmezési lehetőségeiről lásd később), elsősorban a nem német nyelvterületen (CLYNE 1995: 5). Ebből az adatból azonban nem derül ki, hogy ezek a két- vagy többnyelvű svájciak azért bilingvisek-e, mert kétnyelvű területen élnek, vagy mert kétnyelvű családban nőttek fel, vagy egyszerűen csak anyanyelvi szinten megtanultak egy második (vagy harmadik) idegen nyelvet, és a mindennapi gyakorlatban használják is azt. A népszámlálás ugyanis nem ad információt a kétnyelvűség típusáról és eredetéről (LÜDI 1998: 33). A nyelvi sokféleség, a nyelvjárások, valamint a svájci és a németországi német kapcsolata a mindennapok sokat vitatott témájává vált: számos újságcikk, televízió- és rádióműsor foglalkozik a problémával, és jómagam is számos köznapi beszélgetésnek voltam fültanúja, amely valamely, a nyelvvel kapcsolatos kérdést feszegetett. A svájci értelmiség, leginkább a fiatalok, habár büszkék saját nyelvjárásukra, egyre inkább úgy vélik, hogy – sajnálatos módon – a lakosság nagy részének a standard német kompetenciáját illetően hiányosságai vannak. Nem ritka az sem, hogy egy-egy beszélőt dialektusa alapján ítélnek meg kedvezően vagy kevésbé pozitívan. Svájci tartózkodásom során saját magam voltam szemtanúja annak, hogy a nyelv milyen fontos információforrás a svájciak számára: egyik lakótársam a lakásunkban kifüggesztett közös üzenőtáblára írt üzenetről – nem lévén aláírás mellette – a szövegben használt berni dialektus alapján tudta megállapítani, hogy kitől származik. A mindennapi példáknál maradva, gyakori élcelődés célpontjai a németek, akikkel számtalanszor megesik, hogy megörülnek annak, hogy megértik az általuk svájci németnek vélt nyelvváltozatot, holott valójában csak arról van szó, hogy velük beszélve a német anyanyelvű svájciak általában átváltanak a standard németre, amit viszont – a svájciak erős akcentusa miatt – a németek nyelvjárásnak hisznek.

A svájci belügyminisztérium (Eidgenössisches Departement des Innern) 1989-es *Zustand und Zukunft der viersprachigen Schweiz* (A négynyelvű Svájc jelene és jövője) című jelentésében két fő területet jelölt meg, melyre a nyelvpolitikának különös hangsúlyt kell fektetnie. Az egyik a német nyelvű Svájc nyelvi helyzete, elsősorban a diglosszia kérdése, a másik pedig az egyes nyelvi csoportok közti kommunikáció problémája. A dolgozat következő részében, követve a svájci nyelvpolitika ezen két fő ágát, ezt a két kérdéskört kívánom részletesebben megvizsgálni (vö. SALADIN 1989).

4.1.3. A német nyelvű Svájc nyelvi helyzete

Vegyük tehát először szemügyre a német nyelvű Svájc nyelvi kérdéseit! A nyelvészeti kutatások örökös és egyik alapvető problémája a nyelv fogalmának meghatározása; annak definiálása, hogy hol kezdődik és hol ér véget egy nyelv, mi különböztet meg egy nyelvet egy nyelvjárástól vagy területi variánstól. A svájci német segítségével igen jól szemléltethető ezen dilemma lényege. Míg például a holland, amely erős hasonlóságokat mutat egyes határ menti német nyelvjárásokkal, és beszélőik mindenféle gond nélkül megértik egymást, külön nyelvnek számít, a svájci német, amelyet a németországi beszélők nagy része nem ért meg teljesen, viszont a német nyelv egyik változataként tartandó számon. A német – az angolhoz vagy a spanyolhoz hasonlóan – többközpontú (pluricentrikus) nyelv, ami azt jelenti, hogy több országban használatos nemzeti nyelvként, és ezek a nemzeti változatok saját kodifikált normával rendelkeznek. Az egyes nemzeti változatokat, melyek teljes mértékben egyenrangúak, beszélik és írják az iskolákban, a médiában, és szótárakba is foglalják őket (CLYNE 1995: 20). A kutatók nagy része a németországi, az osztrák és a svájci németet tekintik csupán nemzeti változatoknak (vö. AMMON 1991), a kisebbeket (liechtensteini, luxemburgi stb.) pedig regionális változatoknak. A svájci standard német legfrissebb dokumentációja a 2004-ben megjelent *Variantenwörterbuch des Deutschen* (AMMON et al). Ez az első olyan vállalkozás, amely 12 ezer szócikket tartalmazva részletesen és rendszerezve mutatja be német nyelv regionális és nemzeti változatait, vagyis az ausztriai, németországi, svájci, liechtensteini, luxemburgi, kelet-belgiumi és dél-tiroli standard német jellemzőit.

Az, hogy a svájci németet a nyelvészek többsége nem tekinti külön nyelvnek, azzal magyarázható, hogy csupán helyi és regionális változatokban él, viszont létezik egy ezek fölé rendelt változat, a standard német (CLYNE 1995: 41). Habár nyelvészetileg nem megalapozott ez a nézet, maguk a svájci német beszélők azonban túlnyomórészt külön nyelvként fogják fel a svájci németet: SCHARLOTH felmérése alapján a megkérdezettek 79%-a a svájci németet, nem pedig a standard németet jelölte meg a német nyelvű országrész lakóinak valódi nyelveként (SCHARLOTH 2004: 3). Ezt személyes tapasztalatom is alátámasztja: a zürichi egyetem

egyik nyelvészeti szemináriumán végzett, ennél szűkebb körű felmérés is erre utal. Amikor a hallhatóknak számot kellett adniuk arról, hogy milyen nyelveket beszélnek milyen szinten, legtöbbjük a svájci és a standard németet két külön nyelvként jelölte meg, annak ellenére, hogy nyelvészetben jártas egyetemistákról volt szó.

Fontos azonban tisztáznunk a svájci standard német és a svájci német dialektusok közti különbséget is. A svájci standard német a német nyelv egyik nemzeti változata, olyan standardizált, kidolgozott változat, amely szupraregionális, létezik írott formában, és az oktatásban is használatos. Ez a németországi standard némettől elsősorban lexikonjában, valamint egyes ortográfiai és grammatikai jegyeiben különbözik, ám e két nemzeti változat között teljes mértékű a kölcsönös érthetőség. Ezzel szemben a svájci német, mely az egyes alemann nyelvjáráscsoportba tartozó dialektusok összefoglaló neve, még nem érte el azt a szintet, hogy kidolgozott (vagy más szóval leváló) nyelvnek (*Ausbausprache*) nevezhessük, tehát nem felel meg a standardizáció egyik alaptörekvésének, mivel nem rendelkezik standardizált helyesírással és kodifikált nyelvtannal, valamint bizonyos szövegtípusokban is csak igen ritkán használatos. Ezért a svájci német nyelvjárások összességét – HEINZ KLOSS terminológiáját használva (vö. TRUDGILL 2004: 36, CSERESNYÉSI 2004: 168) – inkább kidolgozott dialektusnak (*Ausbaudialekt*), mint nyelvnek tekinthetjük. Kidolgozott, hiszen nyelvi és funkcionális szempontból ezek a nyelvjárások már elérték azt a fokot, hogy olyan területeken is használhatóak legyenek, amelyeken rendszerint valamely standard változatot használják a beszélők.

A svájci standard német és a svájci német (ez utóbbit a terminológiai egyszerűbbség kedvéért a „svájci dialektusok", illetve „svájci nyelvjárások" terminusokkal szinonim fogalomként használom) kapcsolata sokat vitatott, kényes kérdés. A hagyományos felfogás szerint esetükben funkcionális diglossziáról beszélhetünk, vagyis a két változat használati körében és funkciójában különbözik egymástól. Ahhoz, hogy megvizsgálhassuk, ez a nézet valóban pontosan írja-e le a mai állapotot, át kell tekintenünk a diglosszia fogalmának fejlődését; a terminus különböző értelmezési lehetőségeit.

4.2. Diglosszia, többnyelvűség: elméleti kitérő

4.2.1. A tradicionális diglossziafogalom

Közel fél évszázad telt el azóta, hogy CHARLES FERGUSON elsőként definiálta a diglosszia fogalmát a nyelvészetben. *Diglossia* című, 1959-ben megjelent cikkében a jelenséget olyan nyelvi helyzetként határozza meg, amelyben két, egymástól eltérő társadalmi funkciót betöltő nyelvváltozat él egymás mellett egy adott közösség egészében (FERGUSON 1959: 354). Felfogása szerint a közönséges és az emelkedett változat funkcionális eltérése olyannyi-

ra egyértelmű, hogy metszetük szinte elhanyagolható. Legnagyobb mértékben a két változat nyelvtani jelenségei térnek el egymástól, ám szókincsükben, fonológiai jegyeikben és presztízsükben is jelentősen különböznek. Míg FERGUSON szerint az emelkedett változatot a beszélők többsége szebbnek, logikusabbnak, kifejezőbbnek, így felsőbbrendűnek is tekinti, addig a közönséges változattal rendszerint bensőségességet asszociálnak. Az anyanyelvi beszélők nyelvi kompetenciája sem egyforma a két változatban: míg a közönséges változatot tipikusan otthon, kisgyermekként, első nyelvként sajátítják el, az emelkedett változat intézményes, iskolai tanítás eredménye, így ez nem éri el a közönséges változat szintjét (i. m. 348–351). Előrevetítve jegyzem meg, hogy ezt a helyzetet a német anyanyelvű svájciak nagy része valóban így látja, hiszen saját bevallásuk szerint ők nem beszélik helyesen a standard németet, és az sem ritka felfogás, hogy egyfajta rossz németet beszélnek. A már említett felmérés eredményei szerint arra a kérdésre, hogy hogyan beszél egy átlagos svájci standard németül, a megkérdezettek 78%-a a „közepesen", 18%-a pedig a „rosszul" választ adta meg, sőt 49%-uk azt is bevallotta, hogy egyáltalán nem szívesen használja a németnek a standard változatát (SCHARLOTH 2004: 3). Egyes kutatók ezzel az állásponttal kapcsolatban egyfajta standard német-komplexusról is beszélnek (uo.). Ez voltaképpen egy globálisabb kontextusba is belehelyezhető probléma: visszautalhatunk TOOLAN (1997: 4) már említett kritikájára napjaink nyugati társadalmaival szemben, miszerint a beszélők túlzottan nagy hangsúlyt fektetnek a helyes beszédre, a helyes nyelvhasználatra, és ha valaki ennek nem felel meg, azt könnyen megbélyegezhetik. Természetesen Svájc esetében társadalmi szintű problémáról van szó, ám az is igaz, hogy a németországi beszélők olykor fölényes módon valóban stigmatizálják a német nyelvű svájciakat nyelvváltozatuk miatt.

Fontos ismérve még a diglossziának FERGUSON értelmezése szerint, hogy nem a standardizáció folyamatának egy bizonyos szakaszában fordul elő, vagyis nem átmeneti állapot a nyelv evolúciójában, éppen azért, mert az egyes szerepek funkcióbeli elkülönülését feltételezi (i. m. 346). Egyes kutatók emiatt szükségesnek tartják elkülöníteni a stabil diglosszia fogalmát, amely állapot, ha felbomlik (például ha egy egynyelvű kisebbségi csoport beleolvad a domináns többségi csoportba), nyelvváltásról beszélhetünk (HAMERS–BLANC 2000: 296). A svájci diglosszia egyik legjellemzőbb és egyben legérdekesebb vonása viszont éppen a stabilitás (CSERESNYÉSI 2004: 52). Ez a stabilitás azonban legtöbb esetben nem áll fenn: CSERESNYÉSI szerint a fergusoni diglossziafogalom csupán tudományos absztrakciónak tekinthető, mivel nem mindig igaz, hogy a két változat kiegészítő disztribúcióban áll egymással; sok esetben átjárhatóság, folyékony átmenetek figyelhetők meg a közönséges és az emelkedett változatok között (i. m. 53).

A szociológus GLYN WILLIAMS egyik fő támadási iránya FERGUSON elképzelésével szemben pedig az, hogy FERGUSON az emelkedett kódot nyelvtanában és szókincsében összetettebbnek, a közönséges kódot pedig egyszerűbbnek írja le. Amikor ezt teszi, WILLIAMS szerint implicit módon a standard és nemstandard formákra is utal egyben, bár ezt FERGUSON tagadja. WILLIAMS fő problémája ezzel a megközelítéssel az, hogy szerinte FERGUSON akaratlanul is a nyelvi felsőbbrendűség jelenléte mellett érvel diglossziaszituációkban (WILLIAMS 1992: 96). Megítélésem szerint ez a kritika nem állja meg a helyét, hiszen ha nem lenne a két változat között grammatikai és lexikai különbség (ami gyakran leginkább az összetettségben mutatkozik meg), akkor nem lenne értelme funkcióbeli elkülönülésről sem beszélni, és éppen ez a diglosszia lényege. WILLIAMS élesen támadja FERGUSONt: nemcsak az általa használt terminológiát kritizálja, hanem módszerét is. Véleménye szerint FERGUSON munkájával a fő probléma az, hogy a problémát csupán leíró síkon vizsgálja, és a diglosszia fogalmának megalkotásához az indukció módszerével jut el, anélkül, hogy ezt elméleti síkon is megvizsgálná. A szociolingvisztika fő módszere azonban éppen a megfigyelés, a jelenségek leírása, majd ezek alapján valamiféle általánosítás, amit elméleti keretbe helyezünk. Ahhoz azonban, hogy bármiféle elméleti kerethez eljussunk, szükség van konkrét jelenségek vizsgálatára. WILLIAMS támadása, miszerint „elképesztő, hogy ez a fogalom [a diglossziáé] az évek során ilyen sok figyelmet kapott a szociolingvistáktól" (WILLIAMS 1992: 97), erősen megkérdőjelezhető, hiszen szinte kivétel nélkül valamennyi mai diglossziakutatás FERGUSON 1959-es cikkére nyúlik vissza, attól függetlenül, hogy arra feltétel nélkül hagyatkozik, vagy bizonyos pontjait kritizálja-e.

4.2.2. A fogalom kiterjesztése

FERGUSON a diglosszia fogalmát többnyelvű társadalmakra alkotta meg (egyik fő példája éppen Svájc), ám a további kutatások során más kutatók még jobban kiterjesztették a jelenség hatáskörét. GUMPERZ szerint például olyan társadalmakban is értelmezhető a diglosszia, amelyek csak azáltal tekinthetők kétnyelvűnek, hogy különböző dialektusokat, regisztereket vagy funkcionálisan elkülönülő variánsokat használnak, de hivatalosan nem azok (FISHMAN 1967: 82). Érdekes megjegyeznünk, hogy maga a „diglosszia" terminus eredeti, görög jelentése 'kétnyelvűség' – éppen az a fogalom, amelytől a nyelvészeti kutatások igyekeznek elválasztani a diglossziát (KREMNITZ 1990: 27).

FERGUSON mellett a diglosszia fogalmához legtöbbet JOSHUA FISHMAN tett hozzá, aki – annak ellenére, hogy teljesen más oldalról közelíti meg a problémát – valójában mégis továbbviszi a fergusoni fogalmat. A diglosszia (mely a szociolingvisztika tárgykörébe tartozik) és a kétnyelvűség (mely viszont elsősorban pszicholingvisztikai fogalom) sokrétű kapcsolatát

elemző írásában arra a következtetésre jut, hogy a diglosszia valójában az egyéni bilingvizmus stabil, társadalmi szintű párja (FISHMAN 1967: 81). Erről a kettősségről a dolgozat egy későbbi fejezetében részletesebben is fogok szólni. FISHMAN fő érdeme tehát az, hogy a két fogalmat összeköti, s ez kitűnő alapként szolgálhat a német nyelvű Svájc nyelvi helyzetének leírásához, valamint ezen keresztül a diglosszia fogalmi problémáinak tüzetesebb vizsgálatához is.

4.2.3. Svájc: funkcionális diglosszia?

A fergusoni értelmezés szerint a német nyelvű Svájc nyelvi helyzetét a funkcionális diglosszia fogalmával lehet legjobban leírni, vagyis a tradicionális szakirodalom egyértelműen szétválasztja azokat a beszédhelyzeteket, amelyekben az egyes változatok használatosak: a svájci standard német a közép- és felsőfokú oktatás, a katonaság, a prédikáció, a parlamenti felszólalások, törvényhozó testületek, televízió- és rádióhírek, valamint az újságok nyelve. Ezzel szemben a hétköznapi beszélgetésekben, számos televízió- és rádióműsorban, a népi és gyermekirodalomban a nyelvjárás használatos (RASH 2003: 108). A funkcionális diglosszia esetében tehát – definíció szerint – az egyes változatok használati köre élesen el kell, hogy váljon egymástól. Ma azonban ez a helyzet nem ilyen egyértelmű: míg néhány évvel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy egy bírósági tárgyalás vagy templomi prédikáció dialektusban folyjon, ma már számos példát láthatunk erre. Az állami rádió- és televízióadók műsorainak több mint fele svájci németül hallható, sőt az utóbbi évtizedekben megjelentek a nagyvárosokban olyan televíziós csatornák is (Tele Züri, Tele Bärn), amelyek műsortípustól függetlenül kizárólag nyelvjárást használnak (i. m. 115). A 19. századtól kezdve egyre erősödik a svájci német használata, az 1960-as évektől kezdve pedig már nyelvjáráshullámról (Dialektwelle) beszélhetünk. Ugyanezt a tendenciát más szemszögből nézve nyelvjárásjárványnak is nevezik (Dialektseuche), amely elnevezés viszont inkább a svájciak rossznak mondott némettudására helyezi a hangsúlyt (ÓDOR 2001: 92). Az, hogy a német anyanyelvű svájciak nem szívesen beszélik a standard németet – mint arra SZABÓ JÓZSEF is rámutat (2004: 166) –, egyrészt arra vezethető vissza, hogy ezt az iskolai oktatás nyelvének tekintik (tehát semmiképp sem saját anyanyelvüknek), másrészt pedig a dialektust saját svájci identitásuk domináns részeként fogják fel, ezzel is elhatárolódva a németországi németektől. A Berner Zeitung egy, a standard német használatával foglalkozó cikkében (Hochdeutsch im Kindergarten: Schüler/-innen sind skeptisch" – 'Standard német az óvodában: a diákok szkeptikusak') is hasonló gondolatokat fogalmaznak meg a megkérdezett diákok és tanárok: „A mi standard nyelvünk a nyelvjárásunk, amelyen beszélünk. Az olvasáshoz és az íráshoz rendelkezünk egy írott nyelvvel [a svájci standard németet gyakran Schriftsprache-nak, vagyis írott

nyelvnek nevezik a német nyelvű Svájcban – H. Zs.], amely azonban nem a mi standard nyelvünk." Néhány másik, még határozottabban megformált vélemény: „… mi még mindig Svájcban élünk, és büszkeséggel kellene ápolnunk a nyelvjárásunkat"; „Hiszen minden országnak megvan a saját nyelve, és mi itt nem Németországban élünk" (Berner Zeitung, 2006. szeptember 6., 15. o.). Természetesen ezek a hétköznapi megfogalmazások nem mindig pontos nyelvészeti megnyilatkozások, mégis jól mutatják az átlagos német anyanyelvű svájci egyértelműen pozitív viszonyulását saját nyelve, nyelvjárása iránt. A nyelvről szóló esszéiben maga Dürrenmatt is így fogalmazott: „berni németül beszélek és németül írok […] nem tudnék Németországban élni, mert ott azon a nyelven beszélnek, amelyen én csak írni tudok" (fordítás: Ódor László) (ÓDOR 2001: 114).

Különösen a nagyvárosi (zürichi, baseli, berni) dialektusok rendelkeznek olyan magas presztízzsel, hogy ezeken a területeken első nyelvváltozatként használatosak a társadalom minden rétegében, így ezen változatoknak szociolektális funkciója sincs (CLYNE 1995: 42). Valójában a svájci demokrácia egyik alapvető jellemvonásának is tekinthető, hogy az erős tájnyelvi tagolódás miatt az egymás mellett élő közösségek ugyanazt a nyelvet beszélik, szociolektusok kialakulása nélkül (ÓDOR 2001: 89). GOTTFRIED KOLDE ezen kívül azzal is indokolja a nyelvjárások mind nagyobb mértékű térhódítását, hogy a szóbeli nyelvhasználat az írásbeliség rovására általában is terjed: újságolvasás helyett egyre nagyobb szerepet kap a televízió, a levélírás helyett a telefonálás (1986: 62). RICHARD WATTS ezt a jelenséget, a dialektusok térhódítását, magas presztízsét és tudatos támogatását a „nyelvjárás ideológiájának" nevezi (WATTS 1999: 69).

A svájci beszélőket a németek gyakorta illetik azzal a kritikával, hogy rossz, hibás németet beszélnek, a svájci németet pedig egyesek egyenesen humorosnak, primitívnek titulálják. Valószínűleg ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy legtöbb svájciban kialakult egyfajta kisebbségi komplexus az általuk beszélt nyelvváltozatot illetően. Az iskolákban, elsősorban az alsó tagozaton tanító pedagógusok tapasztalata szerint a gyerekek valóban sok hibát ejtenek a standard német használata közben. Éppen ezért fontos az iskola szerepe azon attitűd megelőzésében, hogy a gyerekek a standard németet a kötelező feladatokkal asszociálják, és ezáltal ellenérzést váltson ki bennük (vö. SZABÓ 2005: 65). A gyakorlat mindeddig azt mutatta, hogy a készségtárgyak oktatása során az első néhány osztályban gyakori a nyelvjárás használata, a szünetekben a beszélgetések (akár a tanulók között, akár a pedagógusokkal) pedig kizárólag svájci németül folynak. Egészen új keletű az a döntés, melyet 2005 februárjában Zürich kanton oktatáspedagógusai hoztak: az itteni iskolákban – tantárgytól és évfolyamtól függetlenül – a standard német lett az oktatás nyelve. A döntés fő motivációjaként az szolgált, hogy a diákok minél hamarabb szokják meg, tanulják meg a standard német használatát, amelyre sokan

már félig idegen nyelvként tekintenek (Neue Zürcher Zeitung, 2005. február 17., 49. o.). SZABÓ JÓZSEF a német nyelvű Svájc oktatási helyzetével foglalkozó cikkében még nem számolhatott be erről az újításról, mivel a döntést csak tanulmányának megírása után hozták, azt azonban megemlíti ő is, hogy „az iskolai oktatás általában német irodalmi nyelven folyik" (2005: 65).

Időközben azonban egyes iskolák még drasztikusabb döntéseket hoztak: van, ahol még a szünetekben is előírják a gyerekeknek a standard német használatát, sőt bizonyos óvodák is megkövetelik, hogy a standard némettel már iskoláskor előtt elkezdjenek ismerkedni a gyerekek, és előbb-utóbb aktívan használják is azt. Az érintettek reakciója azonban általában heves, rendszerint elutasító. A Berner Zeitung a témával foglalkozó, már említett írásában számos diák, pedagógus szólal meg hasonló reakciókkal: „Svájci vagyok, amikor valakivel beszélek, akkor alkalmazkodom hozzá, a szünetben vagy a folyosón a barátaimmal nyelvjárást beszélek. Ha Németországból jönnek barátaim, vagy valaki nem érti a berni németet, amit beszélek, akkor standard németül beszélek vele. Alkalmazkodom, és nem engedem, hogy előírják, milyen nyelven beszéljek". A német nyelvű svájciak – mint már láttuk – igen büszkék saját identitásukra, melynek fontos összetevője a nyelv, így a standard német bevezetése különösen érzékenyen érintett sokakat. Egy másik vélemény a Berner Zeitung cikkéből: „A mi berni németünk a kulturális javaink egyike, és nem engedjük, hogy bármiféle politikusok elvegyék azt tőlünk." A cikkben egy tanuló arról is beszámol, hogy az ő iskolájában jutalmat kap az a diák, akit soha nem kapnak rajta a nyelvjárás használatán: „ezt nem jutalomnak tekintem, hanem a saját identitásunk megtagadására való kényszerítésnek". Nem utolsósorban pedig a standard német mesterségesen erőltetett használatának fő lehetséges következményeként a dialektusok eltűnését látja az átlagember: „A svájci német a lehető legrövidebb idő alatt el fog tűnni"; „Másik hátrány, hogy a „Bärndüütsch [berni német] néhány év alatt lassan eltűnik" (Berner Zeitung, 2006. szeptember 6., 15. o.).

A svájciak olyan fontosnak tartják dialektusaik használatát, hogy megfogalmazódott már az önálló svájci nemzeti nyelv gondolata is, amely szintén hosszas vitákra ad okot. Létezik olyan elképzelés, amely szerint a svájci nemzeti nyelvnek többféle nyelvjárás keverékéből kellene megszületnie (akárcsak a mesterségesen létrehozott rétoromán nemzeti nyelv, a Rumantsch Grischun esetében), mások szerint viszont egyetlen konkrét dialektust, leginkább a zürichi németet (Züridüütsch) kellene nemzeti nyelvi szintre emelni. A zürichi német mellett az szól, hogy jelentős presztízzsel rendelkezik, a német svájciak negyede ezt beszéli, és az itt élő nem svájci német anyanyelvűek nagy része is ezt a változatot tanulja meg. A kezdeményezés ellenzői viszont azzal érvelnek, hogy a zürichi németnek a többi nyelvjárás fölé helyezése csak növelné a zürichi agglomeráció egyébiránt is minden tekintetben erős hegemóniáját,

valamint az a szubjektív érv is gyakran hallható, hogy a zürichi nyelvjárás arrogáns és harsány, más területek lakói tehát – mint ahogyan a zürichiek iránt sem – e nyelvváltozat iránt nem éreznek túlságos szimpátiát (RASH 2003: 113).

4.2.4. Alternatív diglossziamodellek

A fentiek alapján is láthatjuk tehát, hogy a svájci standard német és a nyelvjárások viszonyának leírása korántsem problémamentes. A kettő kapcsolatát jelölő hagyományos terminus, a funkcionális diglosszia ma már nem feltétlenül állja meg a helyét minden esetben.

4.2.4.1. Mediális diglosszia

Egyes nyelvészek mediális diglossziáról beszélnek: ez a megfogalmazás a beszélt és az írott nyelv különbségére helyezi a hangsúlyt. Eszerint a standard német az írott szövegek nyelvváltozata, a beszédben pedig a svájci német használatos. SZABÓ JÓZSEF is ezt az elnevezést preferálja, magyar terminussal pedig *sajátos kétnyelvűség*nek nevezi (2005: 61). Ahogyan azonban a funkcionális felfogás ma már nem mindenben jelzi pontosan a valós nyelvhasználati helyzetet, ugyanúgy a mediális szemléletnek is problémákkal kell szembenéznie. Napjainkban ugyanis egyre inkább összemosódik az írásosság és a szóbeliség, így például a személyes hangvételű leveleket, e-maileket, rövid üzeneteket, sms-eket legtöbb svájci német beszélő dialektusban írja. SCHARLOTH felmérése szerint e-maileket a német ajkú svájciak 58%-a, sms-eket pedig 75%-uk dialektusban ír, míg a hagyományosabbnak tekinthető levél esetében megfordul az arány, hiszen 78%-a a beszélőknek ezeket standard német változatban fogalmazza meg (SCHARLOTH 2004: 3). További probléma a klasszikus diglossziamodellel, hogy az egyes funkcionális változatok magas és alacsony presztízzsel társulnak, ami Svájc esetében nem állja meg a helyét, hiszen láthattuk, hogy sok esetben a nyelvjárás még magasabb presztízzsel is rendelkezik a beszélők szemében, mint a standard változat.

4.2.4.2. Produktív–receptív diglosszia

A korábbi funkcionális/mediális diglossziamodell problémái miatt a szociolingvisták ma kétféle módon próbálják meg leírni a német nyelvű Svájc nyelvi helyzetét. Egyesek, mint például CLYNE és KOLDE, más típusú, produktív–receptív diglossziáról beszélnek. Eszerint a produktív nyelvi tevékenységek, a beszéd és az írás szinte kivétel nélkül dialektusban születnek. Ezek a nyelvjárási alakok spontaneitást, közelséget, intimséget sugallnak, míg a standard némettel leginkább a tekintély és a távolság fogalma asszociálható (CLYNE 1995: 43). A standard német a receptív nyelvi tevékenységek, elsősorban az olvasás változata. A hallott szövegek befogadása a legproblematikusabb ebben a modellben: itt visszacsatolást vehetünk észre a

funkcionális diglosszia lényegéhez, ugyanis a médiumtól és a tartalomtól függ, hogy a hallott szöveg dialektusban vagy standard németül hangzik-e el (KOLDE 1986: 63). Megítélésem szerint ez a produktív-receptív diglossziamodell mindenképpen szükséges kiegészítése a korábbi mediális diglossziamodellnek, ám ez sem tekinthető a jelenlegi helyzet tökéletes leírásának, hiszen nem állíthatjuk kizárólagosan, hogy a beszéd csak nyelvjárásban történik, azt pedig főleg nem, hogy az írás is. Más oldalról viszont ugyanígy nem állja meg a helyét az az állítás sem, hogy svájci német anyanyelvűek kizárólag standard német változatban írt szövegeket olvasnak – ez a modell belső paradoxonja is lenne, hiszen a nyelvjárásban megírt szövegeket valakinek el is kell olvasnia.

4.2.4.3. Rudimentáris kétnyelvűség

A másik modell tulajdonképpen az előzőnek a továbbvitele: eszerint a német nyelvű Svájc nyelvi helyzete már túlhalad a diglosszia fázisán, és elindult a kezdetleges (rudimentáris) kétnyelvűség felé vezető úton. Az e nézetet vallók szerint olyannyira aszimmetrikussá vált a két változat viszonya, hogy a második nyelvváltozatot, a standard németet már szinte csak receptív formában birtokolják (BARBOUR–STEVENSON 1990: 216). ROLAND RIS, ezen alternatív elképzelés egyik fő képviselője azzal érvel, hogy a svájci standard német és a dialektusok között megszűnt a hierarchikus viszony, így diglossziáról sem beszélhetünk. Mivel a svájci német a standard nyelvek szinte minden funkcióját képes betölteni, igen kevés olyan terület maradt, ahol csupán a standard német használható. Így a standard németet – véli RIS – egy kétnyelvűségi modell második nyelvének kell tekintenünk, akárcsak a spanyolt Katalóniában vagy az angolt Walesben (RIS 1990: 42). Ennek az elképzelésnek a megítélése még problematikusabb, mint az előző modellé, mivel a kétnyelvűségnek még a diglossziánál is többféle definíciója, megközelítése létezik. A bilingvizmus szakirodalma hatalmas, és esetünkben nem is lenne célszerű túlzottan mélyre menni a két- és többnyelvűség-definíciók közti különbségek elemzésében, ám mindenképpen el kell választanunk egymástól az egyéni és a társadalmi kétnyelvűséget. A fenti modellben természetesen az egyéni bilingvizmusról van szó, vagyis az egyéni beszélő azon képességéről, hogy két (vagy több) nyelvet (jelen esetben nyelvváltozatot) közel azonos szinten képes használni. Ettől különbözik a társadalmi két- vagy többnyelvűség, amely azt jelenti, hogy egy adott országon belül két vagy több nyelv használatos – ez jellemzi az összsvájci helyzetet (HOFFMANN 1991: 165).

Úgy vélem, ez a felfogás talán túl radikális, hiszen annak ellenére, hogy a dialektus valóban betörőben van bizonyos, a hagyományosan standard német által uralt területekre, a két változat viszonylag egyértelmű elkülönülése mégis tartja magát. A mai viszonyok között így például elképzelhetetlen lenne, hogy egy egyetemi előadást vagy egy parlamenti felszóla-

lást svájci német nyelvjárásban halljunk. Napjaink svájci oktatáspolitikája éppen ez ellen a tendencia ellen küzd, különféle iskolai reformok bevezetésével, mint amilyen például a már fent említett Zürich kantonbeli döntés is.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a német nyelvű Svájc nyelvi helyzetét egyes kutatók a diglosszia tipikus eseteként, mások viszont a társadalmi szintű kétnyelvűség klasszikus példájaként mutatják be. A vita egyik fő problémája, hogy a diglosszia és a bilingvizmus valójában nem egy skála két ellentétes pólusán helyezkedik el, mégis így tűnhet jelen esetben (HÄGI–SCHARLOTH 2005: 16). Továbbá ez a kérdéskör szoros kapcsolatban áll azzal a problémával, hogy a standard német és a svájci német azonos vagy külön nyelvnek tekinthető-e. A két lehetséges modell közti választás elsősorban terminológiai jellegű, vagyis azt kell eldöntenünk, hogy a két fogalmat hogyan értelmezzük, s ezután érvelhetünk az egyik, illetve a másik oldal mellett. Jelen munkában a fishmani diglossziamodellt követem, vagyis a diglossziát társadalmi, a bilingvizmust pedig egyéni jelenségként kívánom értelmezni. Az a kérdés pedig, hogy a standard és a svájci német egy vagy két külön nyelvnek számít-e, ebből a szempontból nem releváns, hiszen az általam használt diglossziadefiníció mindkét lehetőséget megengedi.

4.2.5. Kétnyelvűség és diglosszia

Az itt tárgyalt diglosszia és az előzőekben bemutatott bilingvizmus jelensége – az eddigiekből is kitűnően – számos ponton kapcsolódik egymáshoz, az alábbiakban azt tekintem át, hogy e fogalmak milyen viszonyban állnak egymással. Mint már láthattuk, FISHMAN szerint az alapvető különbség az, hogy a bilingvizmus egyéni szinten, a diglosszia pedig társadalmi szinten értelmezhető jelenség, így a nyelvészetnek külön ágai foglalkoznak velük: a pszicho-, illetve a szociolingvisztika. *Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism* című cikkében a két fogalom négy lehetséges kombinációját vizsgálja példákon keresztül. A német nyelvű Svájcot abba a kategóriába sorolja, amelyben a bilingvizmus és a diglosszia egyaránt jelen van, hiszen a német két különböző változata az egész lakosság nyelvi repertoárjában szerepel, vagyis eszerint a definíció szerint a lakosság kétnyelvű, és társadalmi szinten is megvan a két változat funkcióbeli elkülönülése (FISHMAN 1967: 83). Diglosszia létezhet bilingvizmus nélkül is: ez akkor fordulhat elő, amikor két vagy több, vallásilag, politikailag és gazdaságilag különböző beszélőközösséget egy állam keretein belülre szorítanak, vagyis az egyes beszélők nem kétnyelvűek, de társadalmi szinten egyértelmű a két külön nyelv állandó jelenléte (i. m. 84). Ennek az ellenkezője is elképzelhető azonban, vagyis olyan esetek is vannak, amikor az egyéni beszélők kétféle kódot ismernek, de az egész nyelvközösség csak egy nyelvet használ: ilyenkor beszélünk bilingvizmusról diglosszia nélkül (i. m. 85). A negyedik, egyben utolsó lehetőség az, hogy sem diglosszia,

sem bilingvizmus nem áll fenn (i. m. 87), ami azonban igen ritka, hiszen nehéz elképzelni, hogy sem egy nyelvközösségben, sem pedig annak egyes tagjaiban ne alakuljanak ki bizonyos szituációkhoz köthető szerepek, tipikusan akkor használt regiszterek, nyelvváltozatok.

Ha FISHMAN megközelítését összevetjük FERGUSONéval, arra az alapvető eltérésre lehetünk figyelmesek, hogy míg FERGUSON egyértelműen hangsúlyozza, hogy a közönséges és az emelkedett változatoknak azonos nyelv változatainak kell lenniük, FISHMANnél a hangsúly egyértelműen áttevődik az egyéni és a társadalmi síkok különbségére. Ő tehát megengedőbb abban, hogy diglossziának nevezi akár egy nyelv két különböző változatának, akár két különböző nyelvnek a társadalmi szintű együttes használatát, azzal a feltétellel, hogy a két változat között funkcióbeli különbség létezik. Dolgozatomban (mint már említettem) a fishmani diglosszia-definíciót kívánom használni, hiszen az ő megközelítését alkalmazva egyértelműbben meg lehet határozni, hogy mikor beszélhetünk diglossziáról (két változat használata a társadalom szintjén, funkcióbeli megoszlással) és mikor bilingvizmusról (két változat használata az egyéni beszélők szintjén, funkcióbeli megoszlással). A svájci nyelvi helyzet már vázolt bonyolultsága miatt tehát mindenképpen célszerűnek tűnik FISHMAN fogalomrendszerének használata. Az a probléma tehát, hogy hol ér véget egy nyelv, és hol kezdődik egy nyelvjárás vagy másféle területi változat, ebben a paradigmában nem releváns. Másként fogalmazva: a diglosszia tágabb definíciója szerint a két- vagy többnyelvű közösségekben is diglossziáról beszélhetünk. Eszerint például a norman hódítás utáni Angliát is tekinthetjük diglosszikus helyzetűnek, hiszen a franciát a magasabb funkciókban, az angolt pedig az alacsonyabbakban használták, a kettő pedig funkcionálisan kiegészítette egymást, vagyis egyértelmű volt, hogy milyen helyzetekben melyik nyelv volt használatos (HOLMES 1992: 39).

HEINZ KLOSS (vö. KREMNITZ 1990: 30) már a hatvanas években, vagyis a fergusoni diglosszia-fogalom megalkotása idején különválasztotta a belső és a külső diglossziát (Binnen-, Außendiglossie) aszerint, hogy az egymással kapcsolatban álló nyelvi formák genetikus rokonságban állnak vagy nem. Ezen kívül abban is megengedőbb FERGUSONnál, hogy szerinte amennyiben egy társadalomban két nyelv vagy nyelvi változat (vagy nyelvi forma, ahogyan ő nevezi) előfordul, akkor nem szükséges kritérium az sem, hogy minden beszélő mindkettőt beszélje. Két alapvető esetet különböztet meg: amikor szinte mindenki beszéli mindkét változatot egy adott beszélőközösségen belül, illetve amikor mindenki beszéli a közönséges változatot, de az emelkedettet csak a beszélők egy része. SCHARLOTH felméréseit figyelembe véve úgy tűnik, a német nyelvű Svájcban ez utóbbi eset áll fenn – amennyiben a beszélők saját bevallását megbízható adatnak tarthatjuk (vö. SCHARLOTH 2004: 3). KLOSS azonban nem tér ki azon lehetőségek tárgyalására, hogy mindenki beszéli az emelkedett változatot, de a közönségeset csak a beszélők egy része, bár a jelenlegi Európában erre is találha-

tunk példát. Ezen kívül arról sem tesz említést, ami egyes posztkoloniális társadalmakban realitás: bizonyos beszélők csak az emelkedett, mások csak a közönséges változatot beszélik (KREMNITZ 1990: 31).

KLOSS belső és külső diglosszia-elkülönítését, bár a probléma áthidaló megoldásának tűnhet, azonban nem szándékozom alkalmazni, hiszen ha két forma genetikus kapcsolatban áll egymással, az nem ugyanaz, mintha egy nyelv két különböző változatáról beszélnénk.

Fontosnak találom megjegyezni, hogy a mai szociolingvisztikai tankönyvek, kézikönyvek nagy része is FISHMAN meghatározására épít (vö. WARDHAUGH 1995: 78–79, HOLMES 1992: 36). JANET HOLMES például – a bilingvizmus részletesebb tárgyalása után – a diglossziát mint intézményesített bilingvizmust (institutionalised bilingualism) határozza meg (HOLMES 1992: 36).

A kérdéskör bemutatásakor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a magyar nyelvű szakirodalmat sem, hiszen a diglosszia és bilingvizmus kutatásának egyik központi problémája itt is éppen a terminológia és az egyes fogalmak pontos definícióinak megalkotása. Így tehát az is igen fontos, hogy a *diglosszia* és a *bilingvizmus* fogalmakat a magyar szakirodalom milyen formában használja. Érdekes módon a *diglosszia* általában ilyen formában, idegen alakjában terjedt el, a *bilingvizmus* fogalom viszont a magyar nyelvű irodalomban viszonylag ritka; helyette legtöbbször a *kétnyelvűség* fogalmat olvashatjuk, hallhatjuk. Ismerősek lehetnek azonban a *többnyelvűség*, *többnyelvjárásúság* terminusok is, ezek általában az angol *multilingualism*, *multidialectism* magyar megfelelői. KISS JENŐ – FISHMANtől eltérően – a bilingvizmus és a diglosszia közti különbséget ott jelöli meg, ahol a két külön nyelv, illetve az egy nyelv két különböző változatának határa is húzódik. Javaslata szerint a nyelvek szintjén beszélhetünk egy-, két- vagy több- (másképpen sok-)nyelvűségről (az uni-, bi-, multi-, illetve plurilingvizmus magyar megfelelőiként), a nyelvváltozatok síkján pedig egyes-, kettős- és többnyelvűséget (mono-, di-, poliglosszia) különíthetünk el (KISS 2002: 139). Nem túl szerencsés azonban – ha már definíció szerint ilyen élesen elkülönül a külön nyelvek és az egy nyelv különböző változatainak kapcsolata –, hogy a *többnyelvűség* fogalmat mindkét síkon alkalmazzuk; ráadásul annak ellenére, hogy az idegen nyelvi elnevezés (plurilingvizmus, valamint poliglosszia) is kétféle. KISSnél a diglosszia fogalma nem teljesen egyezik meg a kettősnyelvűséggel, hanem annak egy alkategóriáját képezi csupán. A kettősnyelvűség ugyanis a kétnyelvjárásúság és a diglosszia összefoglaló neve, amely rendszerben a diglossziát a változatok funkcióbeli szétválása különíti el a kettősnyelvűség egyéb eseteitől (KISS 1995: 232). KISS JENŐ megközelítésénél nem tevődik éles hangsúly az egyéni és a társadalmi szintek elválására, hiszen az ő értelmezésében a bilingvizmusnak és a plurilingvizmusnak is előfordulhatnak olyan esetei, ahol diglossziás viszonnyal találkozunk. Azt is megfogalmazza, hogy a két-

és kettősnyelvűség közti egyik hasonlóság éppen az, hogy főbb kategóriáik (többek között az egyéni és közösségi altípusok) megegyeznek; ezen kívül mindkettő régóta létező jelenség, és nyelvi kontaktus következményeként jön létre (KISS 2002: 139). A két fogalom azonban jelentősen különbözik is egymástól: míg a kétnyelvűség különböző, a kettősnyelvűség per definitionem hasonló nyelvi rendszerekre vonatkozik. Míg a kétnyelvűség esetében az interferencia-jelenségek gyakoriak, de inkább rendszertelenek, a kettősnyelvűség esetében ritkábban jelentkeznek, de jobban prognosztizálhatóak. Fontos különbség továbbá, hogy a kettősnyelvűség – KISS meglátása szerint – sokkal maradandóbbnak tűnik hosszú távon, mint a kétnyelvűség (KISS 2002: 140).

Fontos megfigyelése azonban (a fergusoni meghatározástól eltérően), hogy a két változat funkcióbeli különbsége nem feltétlenül jelent presztízskülönbséget (KISS 1995: 234). A német svájci nyelvi helyzetre vetítve ez mindenképpen megállja a helyét, hiszen láthattuk, hogy a svájci német a beszélők identitásának szerves része, amelyre büszkék.

4.3. Az egyes nyelvi térségek közti kommunikáció Svájcban

4.3.1. Általános kérdések

Az eddigiekben a német nyelvű Svájc nyelvi helyzetének komplexitását igyekeztem bemutatni, a továbbiakban pedig az ország egyes területei közti nyelvi kapcsolatokról kívánok szólni. Az alapvető kérdés, melyre már korábban is utaltam, hogy Svájc valóban olyan többnyelvű ország-e, amelyben a nyelvi régiók folyamatos kapcsolatban állnak egymással, vagy inkább csupán négy nyelvterületből álló mesterséges konstruktum, amelyet politikai és gazdasági szövetség tart össze (PEDRETTI 2000: 269). Egyre több nyelvész képviseli azt az álláspontot, hogy Svájcot az a paradox nyelvi helyzet jellemzi, hogy maga az ország többnyelvű, a lakosai azonban döntő többségben nem azok. A híres drámaíró, Friedrich Dürrenmatt egy interjúban így nyilatkozott: „… die Stärke der Schweiz, ihre Chance, bestand in der Übersichtlichkeit, im Zusammenspiel ganz verschiedener Sprachen, eigentlich in dem, was wir immer an der Schweiz lobten. Aber ich sehe immer mehr, dass wir dieses Experiment nur scheinbar verwirklicht haben, dass die Welschschweizer und die Deutschschweizer, aber auch die Tessiner gar nicht zusammen leben, sondern nebeneinander leben" ('… Svájc erőssége és esélye az átláthatóságában, a teljesen különféle nyelvek összjátékában állt, valójában abban, amit mindig is dicsértünk Svájcban. De egyre inkább azt látom, hogy ezt a kísérletet csak látszólag valósítottuk meg, hogy a francia és a német nyelvű svájciak, de az olasz nyelvűek is, egyáltalán nem együtt, hanem egymás mellett élnek.') (Sonntagsblick, 1980. dec. 21., idézi PEDRETTI 2000: 273). Ennek köszönhető, hogy Svájcban valóban alig találkozunk nyelvi

konfliktusokkal, de ennek fő oka nem annyira a svájci lakosság különös toleranciája, hanem sokkal inkább az egyes nyelvi régiók önálló élete. Még Bielben is, amely a kétnyelvű városok legtipikusabb példája, a német és a francia nyelvű lakosok – mint az egy helyi felmérésből kiderül – nyelvi értelemben inkább passzív módon élnek egymás mellett (DÜRMÜLLER 1996: 36). A német és a francia nyelvű Svájc között levő nyelvi határon minimális a nyelvi kontaktus, így ez nemigen okoz kétnyelvűséget, hanem sokkal inkább azt eredményezi, hogy a német anyanyelvűek az iskolában tanult franciatudásukat kénytelenek használni (LÖFFLER 1996: 1859).

A nagyobb nyelvi tömbök – melyeknek létezését Svájc ugyan államjogilag nem ismeri el (ÓDOR 2001: 53) – a köztudatban is élesen elhatárolódnak egymástól: a német és a francia nyelv határát a köznyelv rösti-ároknak nevezi (Röstigraben – a rösti német svájci nemzeti étel). Bizonyos magyar nyelvű források rösti-határként utalnak a jelenségre, ám véleményem szerint éppen az „árok" elnevezés igen találó, mivel szinte vonalszerűen meghúzható a két terület határa, mind nyelvi, mind társadalmi értelemben, de ugyanakkor az „árok" szó a két terület közti jelentős különbséget is hangsúlyozza: a francia és a német nyelvű svájciak a sztereotípiák alapján meglehetősen negatív véleménnyel vannak egymásról. Svájcban gyakoriak az egyes nyelvi csoportok közti szimpátiaviszonyokat vizsgáló felmérések. Ezek alapján a francia és olasz nyelvűek nagy része a német nyelvűek által diszkriminálva érzi magát, így kialakulhat egy kölcsönös ellenszenv, amelyet az egyéni kapcsolatok, személyes barátságok sem tudnak összsvájci szinten legyőzni (DÜRMÜLLER 1996: 33). Érdekes az az 1991-ből származó adat is, hogy minden 4. francia, illetve minden 7. német anyanyelvű svájci idegennek érzi magát a másik nyelvterületén, viszont mégis közelebb érzik magukat egymáshoz, mint a franciákhoz vagy a németekhez (ÓDOR 2001: 83). A rösti-árok kifejezés azt a negatív konnotációt is magában foglalja, hogy a német nyelvű svájciak a francia nyelvűekkel való kommunikációban – amikor nem franciául beszélnek – gyakran használják a dialektust (vagyis a svájci németet). Ez azonban beszélgetőpartnerükkel szemben nemigen nevezhető kooperatív magatartásnak, hiszen a francia anyanyelvűek a standard németet tanulják meg az iskolában, és a hétköznapi nyelvi kapcsolatok hiánya miatt a dialektust legtöbbször nem is értik (RASH 2003: 122).

A nyelvi kapcsolatok tanulmányozása különösen az árok mentén fekvő városokban érdekes. Biel (francia nevén Bienne) városa Svájc legnagyobb hivatalosan kétnyelvű városa. Összlakossága a 2000-es népszámlálás adatai szerint mintegy 49.000, ebből 27.000 fő anyanyelve a német, 14.000 főé pedig a francia (www.bfs.admin.ch). A lakosság 37%-a beszél csupán egy nyelvet, 33%-a kettőt, 20%-a pedig hármat vagy többet (www.biel-bienne.ch). Ezek a számok azonban nem mutatják meg, hogy milyen arányú azon kétnyelvűek száma,

akik a németet és a franciát megközelítően azonos szinten beszélik, valamint ezen a kettőn kívül egyéb nyelvek is megjelennek a statisztikában. Bielben az iskolák között egyértelműen elválnak egymástól a német és a francia oktatási nyelvűek, úgy, hogy a másik nyelvet csak idegen nyelvként tanítják. Így Biel akár az egész ország lekicsinyített nyelvi modelljéül szolgálhat. A szintén e nyelvi határon elhelyezkedő Wallis/Valais kantonban a kanadai „immersion teaching" mintájára megpróbálkoztak az iskolákban a második nyelvnek az oktatási nyelvként való bevezetésével, mint a rösti-árok átfedésére szolgáló lehetséges módszerrel (RASH 2003: 36–37).

Az olasz és a német terület között – a rösti-árok mintája alapján – egyesek ún. polenta-árokról beszélnek (Polentagraben – a polenta olasz svájci nemzeti étel), de itt nem ilyen éles a határ, mivel a német területeken is nagyszámú olasz lakosság él (i. m. 43). A Graubündenben élő csekély létszámú rétoromán népesség pedig nem is alkot elhatárolható nyelvi blokkot, mivel a kantonon belül viszonylag elszórva helyezkednek el, és nagy részük két- vagy háromnyelvű. Ebben a kantonban a német a lakosság 65%-ának, a rétoromán a 17%-ának, az olasz pedig a lakosság 11%-ának a fő nyelve (CORAY 2003: 12). A svájci nyelvi csoportok közül a rétorománok felelnek meg leginkább a többnyelvű svájci nemzeti ideáljának (i. m. 29). Ennek egyértelmű oka az, hogy bár létezik standard rétoromán nyelv, a más anyanyelvű svájciak nem tanulják meg alacsony kommunikatív értéke miatt. Globális érvényű tendencia, hogy a nyelvi alkalmazkodás mindig felfelé irányuló folyamat: a kisebb nyelvektől a nagyobbak felé mutat, vagyis – DE SWAAN elméletének terminológiájával élve – az alacsonyabb kommunikatív értékű (Q-értékű) nyelvek beszélői alkalmazkodnak a magasabb Q-értékű nyelvek irányába, és nem fordítva. Így például egy Engadinba látogató zürichi turistától nem várják el, hogy rétorománul tudjon, viszont például egy Zürichben dolgozó rétoromán beszélőtől természetesen megkövetelik a német nyelv ismeretét (DÜRMÜLLER 1996: 20).

ABRAM DE SWAAN a globális nyelvrendszerről alkotott elméleti keretébe teljességgel belehelyezhető Svájc példája, ahol szintén nemzeti szintű versengésről beszélhetünk. A különböző nemzeti nyelvek kommunikációs értéke Svájcban különböző, vagyis a német Q értéke a legmagasabb, a rétorománé pedig a legalacsonyabb. Ezzel – érthető módon – fordítottan arányos a két- vagy többnyelvű beszélők száma az egyes nyelvi csoportokon belül: míg a német anyanyelvűek csupán 34,6%-a, a rétorománok 79,8%-a állította azt magáról (az 1994-es népszámlálási adatok alapján), hogy sajátján kívül más nyelven is tud kommunikálni (PEDRETTI 2000: 271). A rétoromán anyanyelvűek bilingvizmusát FELICITY RASH (1998: 45) szükségszerű vagy kényszerített kétnyelvűségnek (*enforced bilingualism*), REINHARD BICHSEL pedig társas érintkezésbeli kétnyelvűségnek (*Umgangszweisprachigkeit*) nevezi. BICHSEL meghatározása szerint a kétnyelvűség ezen formája elsősorban olyan kisebbségi és

bevándorló csoportokat jellemez, akik rá vannak utalva a mindennapi kommunikációban egy másik nyelv használatára. Ezzel állítja szembe az iskolai kétnyelvűség (*Bildungszweisprachigkeit*) fogalmát, amely az egész svájci oktatáspolitika kiemelt prioritásai közé tartozik (BICHSEL 1994: 276–277). Statisztikák szerint ugyanis saját bevallása alapján csak minden negyedik svájci képes más anyanyelvű honfitársaival problémamentesen kommunikálni (DÜRMÜLLER 1996: 62).

4.3.2. A partnernyelvi modell

A korábbiakban láthattuk, hogy az egyes nyelvi csoportok között nincs annyira intenzív nyelvi kapcsolat, mint azt ahogyan a többnyelvű Svájc mítosza alapján gondolhatnánk. A svájci nyelvészeti kutatások mai állása szerint kétféle modellt különböztethetünk meg a különböző anyanyelvi csoportok közti kommunikációt illetően. Az egyik elképzelés, a partnernyelvi modell erősebb verziója szerint egy beszélgetés mindkét résztvevőjének képesnek kell lennie a partner nyelvén való kommunikációra. A modell megengedi azt is, hogy mindkét fél a saját anyanyelvén fejezze ki magát, de ebben az esetben is ismerniük kell a másik nyelvet, legalább passzív szinten. Ez a fajta poliglott dialógus azonban túlzottan idealisztikusnak tűnik, és néhány, a nyelvi határon elhelyezkedő területen kívül nem is igen működik. A probléma magja egyrészt a már elemzett diglossziában rejlik: a német anyanyelvű svájciak a szóbeli kommunikációban nem ugyanazt a változatot beszélik (még akkor sem, ha törekednek a standard használatára), mint amit a francia vagy olasz anyanyelvűek az iskolában (a németországi norma alapján) tanulnak. Másrészt, hiába kötelező az iskolákban a német nyelvű kantonokban a francia, a francia nyelvű területeken pedig a német nyelv, mégis a lakosság jelentős hányada azt állítja, hogy képtelen, vagy csak nagyon alapfokú szinten tud a másik nyelven kommunikálni (DÜRMÜLLER 1994a: 51).

Így a partnernyelvi modell másik, gyengébb változata sokkalta gyakoribb: itt lép életbe a már tárgyalt nyelvi alkalmazkodás, amely skálán is mérhető. Ha az egyik fél olasz vagy rétoromán anyanyelvű, szinte biztos, hogy ő fog alkalmazkodni a nagyobb nyelvhez. Ebben az értelemben a francia anyanyelvűek a legkevésbé rugalmasak, a német svájciak viszont inkább hajlandóak egy idegen nyelvre (akár a franciára is) átváltani, minthogy feladják nyelvjárásukat, és standard németül beszéljenek (DÜRMÜLLER 1996: 66–73). Így tehát egy német és egy francia svájci dialógusában a közös nyelv minden bizonnyal inkább a francia, vagy akár az angol lesz (RASH 2002: 40), bár ez alól az általános gyakorlat alól természetesen adódhatnak egyéni kivételek.

Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a különböző anyanyelvű svájciak saját nyelveik közül milyen nyelven beszélnének (szívesen) egy másik anyanyelvű honfitársukkal (LÖFFLER

1996: 1857), a felmérés azonban nem terjedt ki a rétoromán anyanyelvű lakosságra. (Természetesen a táblázatban figyelmen kívül hagytam az azonos anyanyelvűek közti kommunikációt.)

	német any.	**francia any.**	**olasz any.**
német any.	–	francia (48%)	1. svájci német (42%), 2. olasz (17%)
francia any.	francia (47%)	–	francia (51%)
olasz any.	német (46%)	francia (77%)	–

3. táblázat. A különböző anyanyelvű beszélők közti kommunikáció Svájcban

Azt láthatjuk tehát, hogy a kommunikáció nyelvét valóban befolyásolja a nyelvek Q értéke, vagyis a legkisebb nyelv, az olasz egyik kombinációban sem tekinthető a beszélgetés legjellemzőbb nyelvének. Másrészt azonban nem csak ez határozza meg a nyelvválasztást, hanem valóban az alkalmazkodókészség is szerepet játszik: a táblázatból is kitűnik a francia nyelvű lakosság viszonylag alacsony szintű rugalmassága, mivel bármely dialógusban is a francia az egyik résztvevő anyanyelve, ott nagy valószínűséggel franciául fog folyni a beszélgetés. LÖFFLER (uo.) szerint az angolt legnagyobb valószínűséggel a német anyanyelvűek használják.

Ezzel némileg szembehelyezhető az az attitűd, amelyet a német anyanyelvű svájciak a turisták, a külföldiek iránt tanúsítanak. Személyes tapasztalataim is alátámasztják, hogy az esetek túlnyomó részében velük a standard németet beszélik. Ebben eltérnek tapasztalataim RICHARD WATTSétól, aki szerint a külföldiekkel inkább angolra váltanak át, mint a standard németre. Ez talán abból adódik, hogy WATTS anyanyelve az angol, de az is elképzelhető, hogy Zürich (ahol ösztöndíjasként tartózkodtam) és Bern (WATTS itt tanít az egyetemen) között van ilyen jellegű eltérés, bár elvárásaink ennek ellentmondanak, hiszen éppen a sokkalta nemzetközibb Zürichtől várhatnánk az angol általánosabb használatát. Természetesen egyénfüggő is az, hogy a svájci német helyett ki melyik nyelvre vált át, és valóban WATTS gondolatához kapcsolódó megjegyzésekkel is találkozhatunk: „Es falle leichter, vom Schweizerdeutschen ins Englische zu wechseln, als etwa vom Schweizerdeutschen ins Hochdeutsche” (’Könnyebb a svájci németről az angolra átváltani, mint a standard németre.’) (Neue Zürcher Zeitung, 2000. október 25., 37. o.). Azt is gyakran tapasztaltam azonban, hogy – mivel tízhónapos zürichi tartózkodásom első néhány hónapja után már értettem a Züridüütsch-öt is – miután megkértem beszélgetőpartnereimet, hogy beszéljenek hozzám svájci németül, a kezdeti pozitív reakciót követően (hiszen mint láthattuk, a német svájciak szívesen használják saját

dialektusukat) néhány mondat után visszatértek a standard németre, anélkül, hogy ez tudatosult volna bennük, hallván, hogy én is ebben a változatban válaszoltam nekik.

Mindeddig a két nagyobb nyelv, a német és a francia kapcsolatát tekintettük át csupán, de már itt is problémák merültek fel a partnernyelvi modellel kapcsolatban. Még nehezebben lenne kivitelezhető azonban a poliglott dialógus például egy olasz és egy francia anyanyelvű svájci között, hiszen ez már három- vagy akár négynyelvű repertoárt tételezne fel a francia anyanyelvű beszédpartner részéről. Az olasz nyelvű Ticino kantonban ugyan a francia az első tanult idegen nyelv az iskolákban, viszont a francia svájciak elsőként a némettel ismerkednek meg, majd a második idegen nyelvként sem feltétlenül az olaszt tanulják, hanem a felmérések szerint leginkább az angolt választják (DÜRMÜLLER 1994a: 52). Ilyen körülmények között pedig szinte teljesen elképzelhetetlen, hogy a poliglott dialógus, bármely változatában is, működőképes legyen.

A partnernyelvi modell tehát nem adhatja megfelelő leírását az egyes svájci nyelvi csoportok közti kommunikációnak. Sokkal inkább alkalmazható olyan országokra, mint például Kanada vagy Belgium, ahol csupán két nyelv egymáshoz való kapcsolatát jellemezheti (DÜRMÜLLER 1996: 82). Hasonlóképpen működőképesnek bizonyul például a német–olasz kétnyelvű Dél-Tirolban, ahol a különböző testületi üléseken teljességgel megszokott és elfogadott, hogy mindenki saját anyanyelvén beszéljen (ARNTZ 1997: 167). A svájci nyelvi helyzet azonban túl bonyolult ahhoz, hogy ezzel a modellel jellemezhető legyen. Megjegyzendő, hogy a poliglott dialógussal (melyet a magyar nyelvű szakirodalom *többnyelvű párbeszéd*ként emleget) szinte teljesen szinonim fogalomként használatos a szakirodalomban a *passzív kétnyelvűség* terminus is, melyet *receptív vagy befogadó kétnyelvűség*ként is szokás emlegetni (ARNTZ 1997: 167, CANDELIER et al 1999: 253).

Svájc egyes nyelvi régiói között a kommunikáció azonban nemcsak szinkrón síkon összetett, hanem állandóan változik is. A kantonok közti migráció és az ország különböző nyelvű részei közti népszerű csereprogramok ellenére is a természetes kétnyelvűek száma csökkenő tendenciát mutat (MANNO 2003: 50). Ezt a tény is azt igazolja, hogy a partnernyelvi modell igen nehezen valósítható meg a jelen körülmények között.

4.3.3. A lingua franca-modell

A különböző anyanyelvű csoportok közti kommunikáció másik lehetséges módját a lingua franca-modell írja le. Ennek értelmében az egyik nyelvet felső szabályozással föléhelyezik a többinek, és ez szolgál érintkezési nyelvként. Svájc esetében annak nincs esélye, hogy bármelyik nemzeti nyelvet is a többi fölé emeljék, csakis ilyen szempontból semleges

nyelv jöhet szóba. Jelenleg az egyetlen hipercentrális nyelv, az angol esélyes erre a szerepre, mivel világnyelv, a svájciak nagy része pozitívan ítéli meg, és a gazdasági életben is egyre nagyobb teret nyer. Saját bevallásuk szerint a német nyelvű svájciak 53%-a, a francia nyelvű svájciak 45%-a, az olasz nyelvűeknek pedig 25%-a képes kompetens módon angolul kommunikálni (MURRAY 2003: 101). Az angol nyelvhez való viszony kettéosztja a svájci közvéleményt: egyesek szerint meg kellene maradnia idegen nyelvnek, az angolpártiak viszont azzal érvelnek, hogy már ma is sok esetben ez a munka nyelve, és az egyes nyelvi csoportok közti kommunikáció nyelveként is szolgál (DÜRMÜLLER 1996: 74–78). Nemrégiben mutatott be a svájci állami televízió egy dokumentumfilmet, amely az egyik legnagyobb bank, valamint egy befolyásos mobiltelefon-szolgáltató cég példáján demonstrálta, hogy egyre több cég munkanyelve az angol, még akkor is, ha ez időnként komikus helyzeteket eredményez. Előfordul ugyanis, hogy egy ülésen minden résztvevő anyanyelve a (svájci) német, de már annyira szokásos az angol használata, hogy észre sem veszik a dolgozók, hogy egymás között is ezt használják a kommunikáció médiumaként. Ugyanebben a műsorban RICHARD WATTS úgy kommentálta ezt a tendenciát, hogy – angol anyanyelvű germanistaként – aggódik a Svájcban beszélt angol minősége és színvonala miatt, hiszen sokan, akik használják, azt hiszik, hogy jól beszélnek angolul, ám a valóságban ez egy erősen leegyszerűsített, sokszor hibás változat.

A jelenlegi svájci nyelvpolitika ellenzi az angol lingua francaként való bevezetését, mivel ellentmondana annak az elvnek, hogy mind a négy nemzeti nyelvet és kisebbséget szövetségi szinten támogatja az állam (FRANZEN 2001: 17). Az azonban ettől függetlenül vitathatatlan tény, hogy az angol egyre nagyobb teret nyer a nemzetközi kommunikációban is, valamint számos nagy cég belső munkanyelveként is ez szolgál – elsősorban presztízsokokból. Sokan úgy vélik, az angol már meg is indult az ötödik nemzeti nyelvvé való válás útján (vö. MANNO 2003: 50). A 2005. áprilisi hivatalos statisztikák szerint míg 1990-ben a munkavállalók 15,9%-a használta az angolt, 2000-re ez az arány 21,7%-ra nőtt. A német nyelvű országrészben ez az arány még magasabb, mint Svájc egészében: 23,4%. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a francia, illetve a német teljesen háttérbe szorulna ott, ahol nem ez a fő nyelv, hiszen ugyanezen felmérés adatai szerint a német anyanyelvűek körében a francia munkanyelvként való használata ugyanúgy gyakoribbá vált, mint ahogyan a francia svájciak is többet használják a németet munkájuk során, mint tíz évvel ezelőtt (Tages-Anzeiger, 2005. április 13., 1., 3. o.). A legmagasabb arányban a szabadfoglalkozásúak (54,5%), a tudományos állásokat betöltők (51,5%) és a legfelső vezetők (43%) használják rendszeresen az angolt munkájuk során (LÜDI–WERLEN 2005: 45).

Az angol nyelv használata heves polémiát vált ki a lakosság körében, s minden bizonnyal ez napjaink legtöbbet vitatott nyelvi problémája Svájcban. A vitát felfokozott indula-

tok, szerteágazó és olykor szélsőséges vélemények jellemzik. Nemcsak a nyelvművelők és a szociolingvisták gondja ez tehát, az átlagembernek is van véleménye; kell is, hogy legyen, hiszen mindennapjait is érinti a probléma. A kérdés egyik szegmense a nagyobb cégek munkanyelvét érinti: tény, hogy egész Európában Svájcban a legmagasabb a külföldi lakosság aránya (nemrég lépte át a 20%-os határt), akik közül sokan szintén az angolt használják a munka nyelveként (HOFFMANN 1991: 171). Az a tény, hogy a cégek munkanyelve egyre inkább az angol lesz, fontos következményekkel bír a munkahelyen kialakuló nyelvi kapcsolatokra is. Amennyiben nem a Svájcban található nemzetközi cégekre gondolunk, hanem a külföldön megtalálható svájci vállalatokra, azt láthatjuk, hogy az angol használata miatt a (svájci) német és az adott helyi nyelv kapcsolata szinte teljességgel kiiktatódik (ÓDOR 2001: 56).

Svájcban a külföldiek nagy része a nagyvárosokba tömörül, ahol ma már munka közben többen használják az angolt, mint a franciát. A legtöbb nem svájci állampolgár Genf kantonban él: itt a 2000-es népszámlálás adatai szerint (http://www.geneve.ch/statistique/recensement/etrangers/canton_0.asp) a lakosság 38,1%-a volt külföldi. A jelentős mértékű migráció és a turizmus megnövekedése miatt tehát egyre inkább azt mondhatjuk, hogy a történelmileg négynyelvűként kialakult Svájc egyre inkább soknyelvűnek tekinthető (vö. LÜDI 1998: 2).

Ehhez hozzájárul még az a fontos tényező is, hogy – elsősorban a pénzvilágban – az angol használata nemcsak a különböző anyanyelvű munkatársak dialógusát segíti, hanem a nemzetközi kommunikációban is ez használatos (MANNO 2003: 49). Az üzleti–banki világon kívül az egyetemeken, elsősorban a természettudományi karokon is egyre nő az angol szerepe. Mára már teljesen természetessé vált, hogy a diákok angol nyelvű szakirodalmat olvasnak, esetenként angol nyelvű előadásokat hallgatnak, sőt akár angolul is vizsgáznak. Egy felmérés szerint a berni egyetem bölcsészettudományi karán beadott disszertációk 11%-a már 1991-ben is angolul volt írva, a természettudományi karon ugyanez az arány 31%, az orvosi karon pedig 13% volt. Azóta nem végeztek ilyen jellegű átfogó felmérést, de a különböző karokon ezt az arányt ma már 50 és 90% közöttire becsülik (MURRAY 2001: 88). Ma ugyanezen az egyetemen a legtöbb angolt a matematikában és a mikrobiológiában használják (mindkét területen a diákok által elolvasandó anyagok 70–90%-a angolul van megadva), ám ez csupán inkább passzív nyelvtudást, azon belül is olvasási készséget követel. Az egyetemi oktatásban még ritka az, hogy az órák angolul folyjanak, de ez az arány is mindenképpen növekvő tendenciát mutat (i. m. 91). Más a helyzet az egyetemek, elsősorban a természettudományi szakok tanszékein a kutatók között, ahol teljességgel általános az angol mindennapi, hétköznapi kommunikációban való használata is, elsősorban a dolgozók nemzetközi összetétele miatt. Az egyes országrészekben igen ritka, hogy az adott terület nyelvén és az angolon kívül más nyel-

vet is használjanak az egyetemeken, de ha mégis, akkor ez leginkább az ország egy másik nemzeti nyelve (i. m. 95).

Az angolon kívül megemlítendő egy különös helyzet is, az úgynevezett „vendégmunkás-olasz" (Fremdarbeiteritalienisch), amely ugyan szűk körben, mégis egyfajta lingua francaként működik, vagy inkább csak működött. Az olasz nyelv bizonyos változatainak szinte pidzsinizált, svájci német kölcsönelemekben gazdag kontinuumáról van szó, mely a német nyelvű Svájcban különböző anyanyelvű vendégmunkások között gyakran szolgál(t) a közös kommunikáció eszközeként, körülbelül az 1970-es évektől kezdve. Ez a helyzet azért különösen érdekes, mert a vendégmunkások közös nyelve szinte mindig a befogadó ország nyelve, tehát itt eszerint a svájci német sokkal logikusabb választásnak tűnhetne. Az olasz mellett azonban az szól, hogy a vendégmunkások túlnyomó része olasz (volt), valamint az a tény is segíti ezt a tendenciát, hogy az olasz Svájc egyik nemzeti és egyben hivatalos nyelve. A vendégmunkás-olasz azonban egyre inkább visszaszorulóban van, elsősorban az olasz bevándorlók számának csökkenése miatt, így ma, a 21. század elején már nem tekinthetünk az olaszra mint lényeges lingua francára Svájcban (BERRUTO 2001: 87–89).

4.4. Az angol nyelv helyzete Svájcban

4.4.1. Az angol helyzete a svájci iskolákban

A cégeken és az egyetemeken kívül az általános iskolák kerülnek még gyakran szóba az angol nyelv szerepét tárgyalván. Hosszú ideje az a gyakorlat Svájcban, hogy a francia iskolákban a német, a német iskolákban pedig a francia az első tanult idegen nyelv. Az ún. *Schulprojekt 21* keretében azonban 1997-ben Zürich kanton forradalmi, ám igen sokat vitatott újítást vezetett be azzal, hogy az angolt írta elő első idegen nyelvként az iskolákban már első osztálytól kezdve (MURRAY 2003: 92). Ezen elképzelés nyelvi hátterében természetesen a lingua franca-modell áll, hiszen az angol nyelv elsődleges idegen nyelvként betöltött szerepét hangsúlyozza. A kezdeményezéshez több német nyelvű kanton is csatlakozott szakítva a korábbi, leginkább szimbolikus jelentőségű hagyománnyal. A *Schulprojekt 21* támogatói azzal érvelnek, hogy az angol nemcsak könnyebben tanulható és népszerűbb nyelv a gyerekek körében, mint a francia, hanem a gazdaság elvárásainak is jobban megfelel, sőt egy esetleges társadalmi árok kialakulását is megakadályozhatja (BÜHLMANN 2003: 87). Szerintük ugyanis azok, akik nem kezdik el időben az angoltanulást, nem kapnak ugyanolyan esélyeket az életben és később a munkaerőpiacon, mint azok, akik első idegen nyelvként tanulták az angolt. A

rösti-árok mellett így kialakulna egy másik választóvonal a svájci társadalomban, amelyet akár Big Mac-ároknak is nevezhetünk (uo.).

Véleményem szerint azonban az efféle társadalmi árok kialakulása miatti aggódás talán kissé eltúlzott, hiszen hosszú távon nem lehet döntő jelentőségű az, hogy valaki néhány évvel korábban vagy később kezdi el egy adott nyelv tanulását. Az angol ugyanis kötelező nyelv minden kantonban, vagyis előbb vagy utóbb mindenki részesül iskolai angoloktatásban. Másrészt pedig megjegyezhetjük azt is, hogy a németoktatás kezdő éve az iskolákban a francia nyelvű országrészben sem egységes minden kantonban, mégsem merült még fel problémaként, hogy az egyik kantonban magasabb szinten beszélnék a németet, mint egy másikban (VON FLÜE-FLECK 1994: 290).

A korai angol bevezetését követően természetszerűen a francia és az olasz svájciak reakciója volt a leghevesebb, de sok német, sőt angol anyanyelvű svájci sem hagyta szó nélkül a rendeletet. RICHARD WATTS és HEATHER MURRAY angol anyanyelvű nyelvészek, akik Svájc nyelvi helyzetét vizsgálják, afelőli aggodalmukat fejezik ki, hogy a túl korai angoloktatás folyománya egyfajta „pán-svájci angol" pidzsinszerű nyelv kialakulása lehet, amely jellegében hasonlítana az indiai vagy szingapúri angolhoz (WATTS–MURRAY 2001: 3). Véleményem szerint ez a félelem talán ma még kissé korai, ám az mindenképpen igaz, hogy az angol általános használata egyfajta túlegyszerűsített, gyakran hibás változatot eredményezhet.

CRYSTAL (2003: 4) szerint két fő módon lehetséges elérni nyelvpolitikai eszközökkel, hogy egy nyelv különleges státuszt érjen el egy olyan országban, ahol az emberek nagy részének nem ez az anyanyelve: egyrészt hivatalossá lehet előléptetni (mint például az angolt Nigériában vagy Szingapúrban), másrészt pedig prioritássá lehet tenni az iskolai nyelvoktatásban. Ugyanez történt a 20. század második felében a Kelet-Európai országok nagy részében az orosszal, bár ott alacsony presztízse és kötelező jellege miatt nem vált népszerűvé, és így közös lingua francává sem igen. Svájc az angollal azonban ettől eltérő tendenciát mutat: kötelezővé tétele nem ártott a presztízsének és népszerűségének, épp ellenkezőleg: az angol népszerűsége a viták ellenére folyamatosan nő.

Az Európa egészére már bemutatott centrifugális és centripetális erők egyensúlya az, ami Svájcban is megakadályozza, hogy az angol az egyes nemzeti nyelveket kiszorítsa és alacsonyabb változattá degradálja őket. Az angolt tekinthetjük ugyan a soknyelvű Svájc sikeres kommunikációs eszközének, összekötő nyelvnek (vagy ha úgy tetszik, lingua francának), de nyilvánvalóan nem fogja ezután sem helyettesíteni az emberek anyanyelvét, a korábban már tárgyalt érzelmi és identitásbeli okok miatt (vö. DÜRMÜLLER 1994: 61).

A 2001-ben Luzernben megrendezett Némettanárok Nemzetközi Kongresszusa azt a hivatalos álláspontot alakította ki, hogy nem áll fenn ellentmondás egy lingua franca (például az angol) használata, sőt nemzeti szintű támogatása, illetve más területeken a valós többnyelvűség között. Fontos azonban, hogy az első tanult idegen nyelvet a gyerekek életkörnyezetéből kell kiválasztani (a német Svájc esetében egyértelműen a francia ez a nyelv). Az angol nyelv oktatását is feltétlenül biztosítani kell – így a határozat –, de nem első nyelvként, mivel ezáltal a diákokban erősödhet az az illúzió, hogy más idegen nyelv tanulása már nem is szükséges (SCHNEIDER–CLALÜNA 2003: 14–15). Ezek az elvek nemcsak a svájci helyzet jellemzésekor veendők figyelembe, hanem ugyanez igaz bármely európai országra is: az a tény, hogy az angoloktatást az államnak támogatnia kell (ez napjaink olyan tendenciája, amelyet nem lehet figyelmet kívül hagyni), nem jelentheti azt, hogy a nemzeti nyelveket el kellene hanyagolni. Épp ellenkezőleg: a kettőnek egymás mellett kell élnie, kölcsönösen kiegészítve egymást. Európa egészére tehát igaz az az állítás, hogy „az angol szükséges, de nem elégséges" (SALVERDA 2002: 7).

4.4.2. Az angol nyelv társadalmi szerepe Svájcban

Mint korábban már láttuk, az élet bizonyos területein (a bankok világában, a természettudományokban stb.) az angol egyre inkább teret nyer Svájcban. Ilyennek tekinthető a reklámok világa is, melyről a korábbiakban általánosságban is megállapítottam, hogy nemzetközi szinten is az egyik fő területe az angol térhódításának. FELICITY RASH 1996-os felmérésében 85 svájcit kérdezett meg a német nyelvű reklámokban előforduló különböző típusú angol szavakról és kifejezésekről. A vizsgálatban részt vevő alanyok kiválasztásakor RASH a német nyelvű országrész társadalmának keresztmetszetét próbálta visszaadni, vagyis különböző nemű, életkorú, foglalkozású, szociális helyzetű, sőt különböző anyanyelvű emberek (mivel Svájcban magas a bevándorló lakosság aránya) töltötték ki a kérdőívet. A vizsgált elemek között két különböző célközönségű újságból (Neue Zürcher Zeitung, Schweizer Illustrierte) találunk szlogeneket (pl. *Built to Set you Free*), márkaneveket (pl. *Moisture Plus*), konkrét (pl. *Halterneck-Body*) és elvont (pl. *Troubleshooting*) szavakat. Ezekről az alanyoknak nemcsak azt kellett eldönteniük, hogy ismerik-e és megértik-e őket, hanem azt is, hogy aktívan használnák-e, valamint hogy ismernek-e német szót vagy kifejezést az adott elemre, és ha igen, az angol vagy a német megfelelőt részesítik-e előnyben. A megkérdezettek nagy részét igazán csak ez a kérdőív döbbentette rá arra, hogy a reklámok nyelvében valójában milyen gyakran van jelen az angol, és ők maguk is mennyi angol kifejezést használnak. Ezt a tendenciát azonban csupán a válaszadók egynegyede tekintette negatívnak, abban azonban szinte kivétel nélkül egyetértettek, hogy mindez az USA világméretű dominanciájára vezethető vissza. Amikor

a kérdőív kitöltőinek arra kellett magyarázatot adniuk, hogy konkrétan miért hat az angol ilyen erősen a svájci németre, mintegy 30%-uk azt a választ adta, hogy mivel Svájc kulturálisan és politikailag izolálva van Európa és a világ többi részétől, azzal próbál kozmopolitának maradni, hogy minél többen tanulnak idegen nyelveket és használnak idegen szavakat. Ez a magyarázat nyilván nem lenne alkalmazható a világ más országaira, hiszen Svájc különállása és semlegessége egyedülálló a világban, másrészt viszont meglepő, hogy a politikai és gazdasági elkülönülést a svájciak a nyelvi dimenzióra is alkalmazzák. Hiszen Svájc nemcsak a világ egyik leggazdagabb országa, magas külföldi lakosságszámmal (tehát kénytelen részt venni a globalizációs folyamatokban), hanem emellett földrajzilag is Európa közepén helyezkedik el, ahol intenzív nyelvi kapcsolatokban vesz részt, így különösen meglepő a válaszadók ezen csoportjának véleménye. Mások úgy gondolják, hogy az erős angol hatás oka az, hogy bizonyos területeken (pl. a technológia, az üzleti világ terén) elkerülhetetlen a világban az angol szavak használata, így Svájcra is ez érvényes. Olyan vélemények is akadtak, melyek szerint bár bizonyos angol szavak helyett lehetséges lenne a német megfelelő használata is, a német variáns erőltetettebben hangzana, mivel az angol kifejezést már úgyis mindenki ismeri. Ez egyértelműen az angol divatosságával magyarázható (RASH 1996a, RASH 1996b: 2).

A felsőoktatásban is végeztek egy felmérést, mely azt vizsgálta, hogy mennyire számít vonzerőnek, ha egy kurzus angolul van meghirdetve. A válaszadók többsége (67%) kifejezetten pozitívumnak ítélte meg, ha egy tantárgy nyelve az angol; azok számára, akik nem így válaszoltak, pedig leginkább közömbös volt a kurzus nyelve, de negatív vélemény az angollal kapcsolatban szinte nem adódott (MURRAY 2001: 97).

4.4.3. Az angol nyelv helyzetének társadalmi megítélése Svájcban

Svájcban az angolra – népszerűségének és magas fokú elfogadottságának ellenére – sokan mint a svájci nyelvi harmónia és kulturális identitás fő ellenségére tekintenek. Ennek különféle okai lehetnek. Egyesek az angolt az általuk negatívan értékelt zürichi üzleti és médiaelittel társítják, mások a nyelvvel együtt az egész angol-amerikai kultúrát és értékrendet elutasítják, és az ország „mcdonald's-osodásáról" beszélnek (CORAY 2001: 175). Érdekes megfigyelni, hogy ez a terminus, valamint a „Big Mac-árok" elnevezés is azt jelzi, az angol nyelv a köztudatban mennyire erősen kötődik az amerikai kultúrához, amelyet a hétköznapi gondolkodás gyakran leegyszerűsít a gyorséttermek kultúrájának szintjére.

A bankokban és a nagyvállalatoknál – mint már említettem – különösen gyakori az angol munkanyelvként való használata. Számos gyakorlati előnye ellenére azonban sokan ezt nem tartják kívánatos tendenciának. Az alábbi két idézet egy svájci bankkonszernnél végzett nyelvi felmérés dolgozói interjúiból származik: „In höheren Funktionen hat man keine

Chance, wenn man nicht gut Englisch kann. Man geht sonst einfach unter. […] Das ist eine brutale Selektion, ein Darwinismus […] Wenn man noch so gute Ideen hat, bringen sie nichts, wenn man sie auf Englisch nicht einbringen kann." ('A magasabb pozíciókban az embernek nincs esélye, ha nem tud jól angolul. Különben hanyatlásra van ítélve. […] Ez brutális szelekció, darwinizmus […] Bármilyen jó ötletei is vannak az embernek, ha nem tudja őket angolul megfogalmazni, semmit sem érnek.') Egy másik dolgozó sokkal inkább az angol használatának pragmatikai vetületét kritizálja: „Es herrscht eine andere, amerikanische Kultur vor. Das ist aus den Strukturen einsichtlich. Die Umgangssprache ist anders, es wird in Englisch mit den Vornamen angesprochen. Die Lebenskultur ist anders. Die Bank ist weniger konservativ, die Kleider eher casual…" ('Más, amerikai kultúra uralkodik. Ez a szerkezetből is látható. A beszélt nyelv más, angolul keresztnéven szólítják meg az embert. Az életstílus is más. A bank kevésbé konzervatív, az öltözékünk is sokkal lazább…') (STOTZ 2001: 126).

Szintén egy bankban végezték azt a felmérést, amely a munkahelyi kommunikáció nyelvét vizsgálta. A bank helyzete annyiban különleges azonban, hogy az eleve kétnyelvű Jura kantonban működik, és ráadásul egy német és egy francia bank fúziójaként jött létre (a vizsgálatot közvetlenül az egyesülés után végezték). A kezdeti probléma az volt, hogy mi legyen a belső kommunikáció nyelve: a német, a francia vagy az angol. Az angol mellett az szól, hogy a kétnyelvű Jura kantonban a francia anyanyelvű dolgozók nehezen fogadnák el a németet, a német anyanyelvűek pedig a franciát – vagyis a nyelvi féltékenység. Továbbá az angol használatát támasztaná alá az az érv is, hogy viszonylag jól működik a nagyobb városokban, Zürichben vagy Baselben is. Másrészt viszont, mivel kis vidéki bankról van szó, nem igazán kedvezőek az angol használatának feltételei, és ilyen szempontból nem lehet párhuzamot húzni a nagyvárosokkal, hiszen Jurában a munkahelyükön igen kevesen használják az angolt (az arány 1% alatt van). A nyelvválasztás problémája tulajdonképpen a partnernyelvi modell és a lingua franca-modell konfliktusát ábrázolja egy konkrét példán. Ebben az esetben a partnernyelvi modell kerekedett felül, vagyis a közös munkanyelv egyszerre lett a német és a francia: mindenki saját nyelvén beszél, de mivel passzív német- illetve franciatudással mindkét fél rendelkezik, nem okoz problémát ez a poliglott dialógus. A német anyanyelvűeknek talán valamivel több áldozatot kell hozniuk, mivel a diglosszia miatt a standard németet kell használniuk a kommunikációban, de mégis ez a konkrét eset azt mutatja, hogy a partnernyelvi modell is lehet sikeres Svájcban, bizonyos feltételek mellett (LÜDI–HEINIGER 2007: 76–77). DÜRMÜLLER (1994: 50) is alátámasztja, hogy ez az aktív–passzív kétnyelvű megoldás leginkább a német és a francia anyanyelvűek között tud megvalósulni.

További konfliktusforrás, hogy Svájc nyugati és déli felének lakói elsősorban attól tartanak, hogy az egyébként is elbillenni látszó kényes erőegyensúly tovább billen a német országrész felé, az egyes nyelvi csoportok közti űr pedig csak tovább nő (MURRAY 2003: 104). JOSÉ RIBEAUD, aki *Zürich rossz példája* című írásában erősen kritizálja az angol térhódítását, egészen odáig elmegy, hogy – állítása szerint bár Svájcnak négy nemzeti nyelve van – a valóságban másik kettő használatos: az angol és a zürichi német, melyeknek terjedése mögött pusztán haszonelvű okokat vél felfedezni (RIBEAUD 1998: 40). Természetesen ez a leegyszerűsítő és némileg szélsőséges nézet cáfolható, hasonlóképpen ahhoz, amely szerint még az is aggasztó jel, hogy az újfajta svájci útlevél nem a négy nemzeti nyelven tartalmaz információkat, hanem a németen, francián és olaszon kívül angolul is (HOHL 1997: 4).

4.5. A svájci standard német és más nyelvek kapcsolata

A svájci standard német és a németországi standard német összetett kapcsolatáról már korábban szóltam, valamint azt is igyekeztem bemutatni, hogy az egyes nyelvi térségek között milyen nyelvi kapcsolatok állnak fenn. Az angol nyelv egyre erősödő szerepére is kitértem, azt vizsgálva, hogy milyen mértékben veszi át Svájcban a lingua franca szerepét az egyes nyelvterületek között (vagyis vízszintes tagozódás szerint), valamint elsősorban a német nyelvű területen hogyan rendezi át a nyelv függőleges tagozódását (egy újfajta diglossziahelyzet kialakulásával). Ebben a pontban azt kívánom röviden megvizsgálni, hogy a svájci németet, mely ilyen komplex nyelvi helyzetben létezik, milyen külső hatások érik.

A svájci németet hagyományosan – érthető okokból – elsősorban francia és olasz hatások érték. A francia elemek egyrészt közvetlen kölcsönzés eredményeként, a nyelvi határokon kerültek át a svájci németbe, másrészt pedig közvetetten, az írásbeliség útján. A 20. század első felétől kezdve azonban az addig is erős francia és olasz hatást egyre inkább kezdte felváltani az angol: ezt a folyamatot *anglicizmus-hullám*nak (*Anglizismen-Welle*) nevezi a szakirodalom (RASH 2003: 117). Az angol hatás – akárcsak korábban a francia és az olasz – mind a svájci standard nyelvet, mind pedig a dialektusokat is érinti (i. m. 118).

Valójában azt lenne érdekes megvizsgálni, hogy a svájci német, sajátos helyzetéből adódóan, vajon nagyon arányban tartalmaz-e idegen elemeket, nagyobb arányban hat-e rá az angol, mint a németországi standard németre. Erre vonatkozó konkrét részletező vizsgálatok azonban – ismereteim szerint – nem léteznek, de egy ilyenfajta elemzés talán egy másik dolgozat témája lehetne. Feltételezésem szerint azonban mindenképpen nagyobb mértékű az angol hatás a svájci, mint a németországi standard németre: úgy gondolom, ez munkahipotézisként egy önálló kutatási program alapjául szolgálhatna.

4.6. Összegzés

A fentiek alapján világos tehát, hogy a lingua franca-modell és vele együtt az angol helyzetének problémája Svájc nyelvpolitikai státuszát illetően is igen sok vitát vált ki, számos nyitott és megoldandó kérdést vet fel. URS DÜRMÜLLER, e terület szakértője azonban mégis inkább e megoldás mellett teszi le a voksát, ugyanis a partnernyelvi modell a négynyelvű Svájcban már a megvalósíthatóság határait feszegeti. Ezzel szemben azonban a lingua franca-modell, mely a soknyelvű Európai Unió egyetlen lehetséges alternatívája, sokkal inkább működőképesnek tűnik Svájcban is (DÜRMÜLLER 1996: 82).

Véleményem szerint Svájc nemcsak a különböző nyelvi csoportok közti kommunikációban kínál kitűnő modellt napjaink Európájának, hanem igen sok más nyelvi kérdés és probléma kapcsán is tekinthetjük Svájcot akár egyfajta Európa-modellnek is. Sőt, a nyelvi síkon túllépve: „a svájci társadalomszerkezet és működés integrációs modell lehet az egységesülés útjait kereső Európa számára" (ÓDOR 2002: 1). A svájci író, Hans Jenny „miniatűr Európának", a francia Ernest Renan pedig „Európa nemzetének" nevezi Svájcot (i. m. 2). Ez a gondolat (bár annak inkább társadalmi és politikai, és sokkal kevésbé nyelvi vonatkozásai) nemzetközi fórumon elsőként 1991-ben hangzott el, amikor Svájc akkori parlamenti elnöke az ország alapításának 700. évfordulóján ajánlotta Svájcot mint modellt az akkor egységesülő Európa figyelmébe. Az akkori külügyminiszter, Flavio Cotti a következőt nyilatkozta: „A többnyelvű létezés sok évszázados tradíciója hasznos forrásnak bizonyulhat az európai összefüggések között, és mintájául szolgálhat új, még pluralistább fejlődési rendszerek számára is. […] Ilyenképpen Svájc a most keletkező Európa mintája lehet." (fordítás: Ódor László) (ÓDOR 2001: 178). A jelenlegi svájci nyelvpolitika egyik fő prioritása a társadalmi többnyelvűségtől az egyéni többnyelvűségig való eljutás (PITSCH 2001: 144). Ezt tekinthetjük az európai szintű nyelvpolitika, nyelvoktatási intézkedések egyik kulcsfontosságú kérdésének is, hiszen az egységesülő Európa fontos célja, hogy polgárai minél problémamentesebben tudjanak kommunikálni egymással. Jelenleg Európában úgy tűnik, hogy Svájcnak vannak meg a legjobb feltételei egy háromnyelvűségi modell kialakítására, amely modellben az egyik nyelvnek mindenképpen az angolnak kell lennie (i. m. 158).

Svájcot azért is tekinthetjük továbbá az egységes Európa egy lehetséges modelljének, mert bár soknyelvű, egyik nyelv sem bír különleges jogokat a többivel szemben. Ezen kívül magának a svájci átlagpolgárnak a többnyelvűsége is mintaként szolgálhat az európaiak számára (DOMASCHNEW 1994: 41).

A soknyelvű Svájcban egyszerre hatnak centripetális és centrifugális erők: ez utóbbiak azok, amelyek megakadályozzák a svájci német dialektusok eltűnését és a standard németbe való beolvadását. A német anyanyelvű svájci lakosság ugyanis büszke nemzeti hovatartozás-

ára, melynek egyik alappillére a saját nyelvváltozat, a svájci német. Másrészt ugyanezen erők miatt nincs veszélyben az ország soknyelvűsége sem, hiszen a nemzeti identitástudat, mely szintén centrifugális erőként hat, nem feltétlenül egyenlő a közös nyelv birtoklásával. Svájcban azonban a leginkább domináns nyelvre, a németre nem jellemzőek az ellentétes irányú centripetális erők olyan módon, mint ahogyan azt a beszélői magas aránya alapján várhatnánk. Tehát csupán azért, mert a német sok beszélővel rendelkezik az országban, nem nő jelentős mértékben tovább a százalékos aránya. Ennek oka a territoriális egynyelvűség, vagyis az, hogy az egyes nyelvi tömbök meglehetősen élesen elhatárolódnak egymástól. A francia nyelvű Lausanne-ban vagy az olasz nyelvű Luganóban így nem fog jelentősen megnőni a német szerepe csupán a centripetális erők miatt. A centripetális erők azonban Svájcban – ahogyan más európai országban – is hatnak az angolra: lingua francaként az országon belül annál nagyobb a jelentősége, minél fontosabb a nemzetközi szerepe.

Svájc nyelvi helyzetét tekintve azt láthatjuk, hogy az eleve is igen összetett képet az utóbbi évtizedekben tovább színesítette az angol egyre erősödő jelenléte, amely egyre inkább kezd kapcsolatnyelvként elterjedni az országban. A svájci német és a standard német komplex kapcsolatát a funkcionális, mediális, illetve a produktív–receptív diglosszia együttes, kombinált jelenléte jellemzi. Ezen kívül a négy nemzeti nyelv miatt többnyelvűségről is beszélhetünk.

A hipercentrális angol megjelenése azonban – mint már korábban a skandináv államok példáján láthattuk – egyre több európai országban úgynevezett újfajta diglossziahelyzetet idéz elő, vagyis bizonyos helyzetekben a nemzeti nyelvek használatosak, míg másokban az angol. Ennek következményeként az eleve is fennálló diglossziahelyzet mellett megjelenik egy másik, újfajta diglosszia, a hipercentrális angollal. Világos számomra, hogy nem a legszerencsésebb két különböző helyzetet hasonló terminussal illetni, hiszen míg a svájci és a standard német közti diglosszia ugyanazon nyelv két változata között áll fenn, az angol és a nemzeti nyelvek közti pedig két különböző nyelv között: ezért nevezem ezt újfajta diglossziának. Ezen második, újfajta típusú diglossziának azért tartottam meg ezt az elnevezését, mert a nemzetközi szakirodalom is rendszerint így utal rá.

A többnyelvű Svájc jelenlegi nyelvi helyzetét a nyelvi kapcsolatok szempontjából a következő ábrával kívánom összefoglalásként szemléltetni:

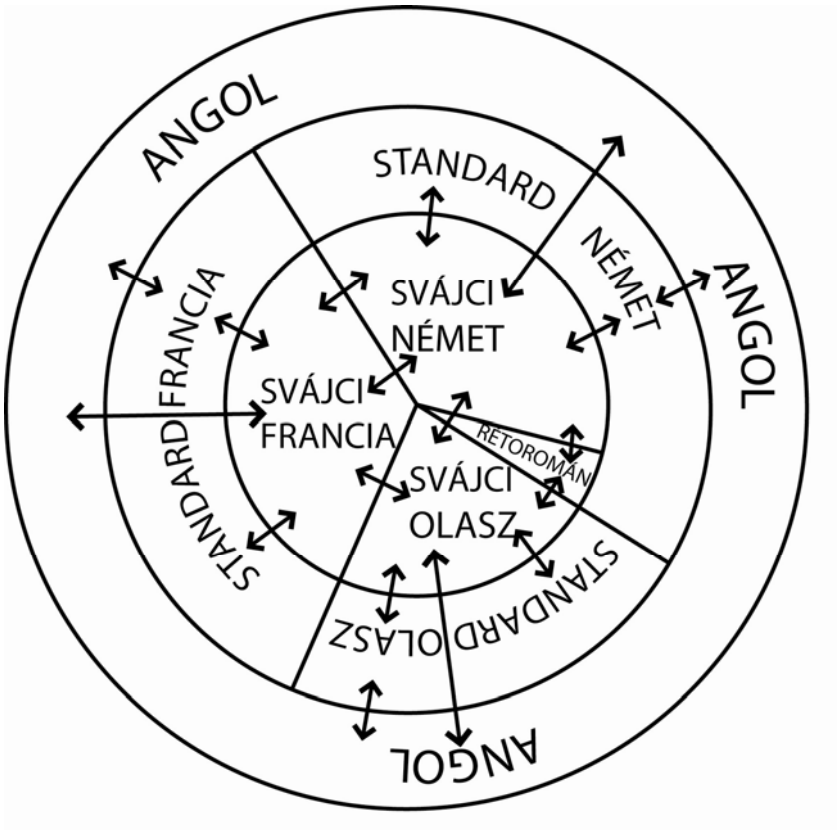

5. ábra. A többnyelvű Svájc nyelvi kapcsolatai

Az ábra egyszerre fejezi ki a területiséget, valamint a nyelvi státuszokat is. A koncentrikus körök közül a belsőben a Svájcban jelenleg anyanyelvként beszélt nyelveket találhatjuk. Ezek – mint azt a nyilak is jelzik – egymással hagyományosan is kapcsolatban állnak, egymást kölcsönösen befolyásolják. Természetesen ez a befolyásolás nem egyenlő mértékű, hanem az egyes nyelvek Q értékétől függ. A középső koncentrikus kör azt a három nagy világnyelvet tartalmazza, melynek a svájci német, francia, valamint az olasz a nemzeti változatai. Itt természetesen a német speciális helyzetben áll, de a svájci francia is különbözik némelyest a franciaországitól, valamint a svájci olasz is az olaszországitól. A középső és a belső kör között természetesen nyelvi kapcsolat áll fenn, ami befelé mutató irányban erősebb, hiszen a standard változatok befolyásolják a nemzeti változatokat, de nem mondhatjuk, hogy visszafelé egyáltalán nem történik kölcsönhatás. Ez a középső kör valójában földrajzi, és nem csak nyelvi értelemben is körülveszi a belső kör nyelveit. Végül a külső körben a hipercentrális helyzetű angol található, amely tulajdonképpen burokként veszi körbe mind a nagy standard nyelveket, mind pedig a svájci nemzeti változatokat; kétirányú kontaktus pedig mind a középső, mind pedig a belső körrel is fennáll, ám egyértelmű, hogy az angol hatása a svájci németre, franciára és olaszra erősebb, mint fordítva.

A hipercentrális angolnak a külső körben való efféle elhelyezése voltaképpen kapcsolódik SZÉPE már korábban bemutatott modelljéhez, amelyben az angolt az úgynevezett európai nyelvi térség legfelső síkjára helyezi.

Az egyes nyelvek egymás közti kapcsolata – mint az ábra is jelzi – kétféle módon zajlik. Egyrészt közvetlen kontaktus áll fenn köztük, másrészt viszont az angolon mint közvetítőnyelven keresztül is kapcsolatban állnak egymással. Az angol katalizátorszerepe ugyanis itt is látható: egyszerre gazdagszik önmaga, és gazdagít más nyelveket is, mivel közvetítőként működik az egyes nyelvek egymás közti kapcsolatában. Ebből a szempontból is Európa-modellnek tekinthetjük Svájcot, hiszen az európai nyelvek között is azt láttuk, hogy egymást vagy közvetlenül, vagy pedig az angolon keresztül befolyásolják.

5. Újabb kori szóátvételek vizsgálata az egyes nyelvekben

Ahhoz, hogy az angol nyelv nemzetközi szerepét az egyes nyelvek közti kapcsolatokban megvizsgálhassuk, akár átvevő, akár átadó nyelvként, konkrét nyelvi anyagot kell tanulmányoznunk. Ez a hatás kétféleképpen mérhető. Egyik vetületét azoknak a szavaknak a vizsgálata mutatja, melyek az angolba kerültek be más nyelvekből, vagyis azt kell elemeznünk, hogy az angol milyen mértékben fogad be idegen eredetű elemeket, hogyan gyarapodik általuk. Másrészt azonban átadó nyelvként is fontos szerepet játszik a kontaktusszituációkban. Azt, hogy milyen mértékben ad át szavakat más nyelveknek, csak úgy mérhetjük fel, hogy egyúttal azt is megvizsgáljuk, hogy az adott nyelvek az angolon kívül milyen más forrásokból is táplálkoznak, vagyis hogy milyen szerepet játszik az angol más átadó nyelvekhez képest. Ebben az összefüggésben azonban arra is ki kell térnie a vizsgálatnak, hogy az egyes nyelvek más eredetű szókinccsel való gyarapodásában vajon nem játszik-e szerepet a nemzetközi angol, és ha igen, hogyan, milyen formában.

Így tehát szükségszerű elvégezni egy olyan elemzést, mely az angol nyelvnek a kölcsönzési stratégiáit vizsgálja, valamint egy olyat is, amely az angol más nyelvekre kifejtett hatásának elemzését tűzi ki céljául. Dolgozatomban három nyelvet választottam: a spanyolt, a németet és a magyart, melyeket olyan szempontból elemzek, hogy az angolból, illetve más nyelvekből milyen hatások érték őket a kiválasztott időszakban. A két nagy nyelv, a spanyol és a német, nyelvpolitikai tekintetben több szempontból hasonlítanak egymásra, de egyben különböznek is egymástól. Legfőbb közös vonásuk, hogy mindkettő szupercentrális nyelv, vagyis nemzetközi szerepük általános szinten hasonlónak mutatkozik. Különböznek azonban egymástól egyrészt geolingvisztikai tekintetben, azaz elterjedési körükben: míg a spanyol elsősorban Dél-Amerikában, a német Európában számít szupercentrális nyelvnek, s ezáltal más-más kultúrkörhöz is köthetők. Az angolhoz fűződő viszonyuk is eltérő: míg a német hagyományosan a brit angollal áll évszázados érintkezésben, a spanyol (elsősorban az utóbbi időben) inkább az amerikai angollal van kapcsolatban. A magyar több szempontból is különbözik a két szupercentrális nyelvtől. Természetesen elsősorban azért választottam, mert ez az anyanyelvem, de azért is érdekesnek tűnik megvizsgálni az angolhoz és más átadó nyelvekhez való kapcsolatát, mert a fenti nyelvektől eltérően csupán centrális, közepes nagyságú európai nyelv, ráadásul nem is indoeurópai. A magyarra hagyományosan a német nyelv hatott igen erősen, de napjainkban ez változni látszik, és az angol befolyás egyre inkább erősebbé válik.

Mivel dolgozatom a nyelvi globalizáció korában tapasztalt transzferjelenségekre koncentrál, igen fontos az időbeli határok megfelelő meghúzása. Ésszerűnek tűnhetne az utóbbi fél évszázad kijelölése, vagyis a második világháború óta átvett szavak vizsgálata, hiszen ebben a korszakban figyelhető meg a világméretű kommunikáció rohamos mértékű felgyorsulása. Azonban úgy vélem, hogy a vizsgálat időhatárait célszerű kiterjeszteni az egész 20. századra, hiszen már a 20. század elején megjelentek, majd folyamatosan elterjedtek azok a tömegkommunikációs eszközök és csatornák (mint például a rádiózás, a film vagy kicsit később a televízió), melyek megindították a később egyre inkább felgyorsuló nyelvi globalizáció folyamatát. Azok a szótárak pedig, amelyek például az 1960-as években készültek (a források részletes bemutatásakor látni fogjuk, hogy különféle okok miatt ilyen munkákat is felhasználtam az elemzés során), rávilágítanak a század első felében zajló folyamatokra is, illetve jórészt azok eredményeit tükrözik.

Bármely nyelv szóanyagát a transzferek szempontjából vizsgálva a legfontosabb dilemma leginkább az lehet, hogy hogyan tudunk hozzáférni az elemzendő szavakhoz, hogyan kaphatunk olyan minél teljesebb és összetettebb listát, amely a valós nyelvi állapotot a lehető legmegfelelőbben tükrözi. Mivel az intuíció, az egyéni nyelvi érzék – különösen nem anyanyelv esetében – aligha bizonyulhat megbízható eszköznek, élő nyelvi korpuszokkal igen problematikus lenne dolgozni, ugyanis ez esetben olyan objektív szempont aligha adódna, amely alapján belőlük nagy egyértelműséggel válogathatnánk ki az idegen szavakat. Éppen ezért a legkézenfekvőbb és legobjektívebb megoldásnak különböző speciális szótárak (neologizmusok és idegen szavak szótárai) szóanyagának a vizsgálata bizonyult.

Ahhoz azonban, hogy az ezekből a forrásokból származó átvételek használatáról és a vizsgált nyelvben való elterjedtségéről pontosabb képet kapjunk, szükségesnek látszott, hogy mai nyelvi korpuszban is megvizsgáljuk őket. Új szavak lévén, melyek legfeljebb néhány évtizede vagy akár csupán néhány éve elemei az adott nyelvnek, ez különösen fontos, hiszen az újonnan átvett elemek gyakran az adott fogalom sokszor csak átmeneti divatjának elmúltával ismét kieshetnek a nyelvhasználatból, vagy akár a hasonló jelentésű átvevő nyelvi szavak is rövid időn belül kiszoríthatják őket. Mivel a vizsgált elemek szótárakból származnak, az is előfordulhat, hogy a szótár kiadásakor elterjedt volt egy-egy idegen alak, de később a nyelv mégsem tartotta meg őket. A szótári anyagnak a korpuszon való tesztelése tehát elengedhetetlennek tűnik, hiszen ez megmutatja, hogy a kérdéses elemek milyen mértékben váltak részévé az írott és beszélt nyelvnek.

Az elemzés során kiválasztott szótárak szavait különböző kategóriákba sorolva igyekeztem a szókölcsönzést érintő általános tendenciákat megállapítani, és következtetéseket levonni. A

szavakat, illetve kifejezéseket egyrészt szemantikai csoportokba soroltam, másrészt nyelvek szerint osztályoztam, valamint szófajtani szempontból is megvizsgáltam.

A szemantikai csoportosítás okozza talán a legtöbb problémát, hiszen ez meglehetősen szubjektív alapokon áll. Egy ilyen osztályozásnak megítélésem szerint nem csupán általános szemantikai vagy kognitív elveket kell követnie, hanem sokkal inkább olyan gyakorlati szempontból is megfelelő kategóriákat kell felállítania, amelyek a leginkább alkalmasak e szócsoport jellemzésére. Ebből adódóan a jelentéstani kategóriákat előre nem határoztam meg változtathatatlan érvényességgel, hanem ezek az anyag feldolgozása közben is folyamatosan alakultak, módosultak: szétváltak vagy éppenséggel összeolvadtak. Az általam elemzett szótárak anyagát ennek megfelelően körülbelül félszáz szemantikai osztályba rendeztem, melyek nyelvenként is némileg eltérőek lehetnek (egyes nyelvek esetében nincsenek jelen bizonyos fogalmi kategóriák, míg más csoportokat csupán egy-egy nyelvre alkalmaztam). A kategóriák az elemzés során folyamatosan bővültek, a szóanyag konkrét elemzésekor azonban a célszerűség kedvéért az azonos fogalmi körbe tartozó kategóriákat (pl. *bürokrácia / diplomácia / jog*) akár nagyobb osztályként is kezeltem. Az egyes kisebb csoportok megtartását azonban az indokolta, hogy egy-egy kis elemszámú kategória (pl. a jog szókincse) önmagában gyakran egynemű lehet az ide tartozó szavak eredetét tekintve. A legproblematikusabb szemantikai kategóriáknak az étel- és italnevek, valamint a kultúrspecifikus fogalmak bizonyultak. Az étel- és italnevek kapcsán felvetődhet a kérdés, hogy vajon ezek tekinthetők-e egyáltalán például angol (vagy német stb.) elemeknek, vagy adott esetben inkább arról van-e szó, hogy például egy, az USÁ-ban található mexikói vagy kínai étterem étlapján az egyes ételek spanyolul vagy valamelyik kínai nyelven szerepelnek. A fenti példánál maradva: az USÁ-ban is csakis spanyol nevén lehet kérni valamely jellegzetes mexikói divatos ételt. Más típusú probléma jelentkezik kultúrspecifikus fogalmakkal kapcsolatban, vagyis az olyan szavakkal, amelyek az adott ország helyi politikai, kulturális, gazdasági viszonyait jellemzik, mivel a „kultúrspecifikus fogalmak" tulajdonképpen gyűjtőfogalom: az elemeit elhelyezhetnénk a történelem, politika stb. kategóriáiban is, sőt szélesebb értelemben ide tartozhatnának pl. a fent említett étel- és italnevek is. Ez utóbbi két kategóriát ugyan a fordításelmélet szakirodalma – teljesen jogosan – a kultúrspecifikus elemek közé sorolja, ám mivel ezek az általam elemzett anyagban két nagy csoportot alkotnak, pusztán gyakorlati szempontból célszerűnek tartom különválasztani őket.

Az alábbiakban felsorolom az általam kialakított szemantikai csoportokat, melyekre később részletesen is kitérek az elemzés során. Az angol nyelvben megjelenő idegen szavak között az alábbi jelentéstani kategóriákat különítem el: *anyagnév, balett, bordély, bürokrácia / diplomá-*

cia, divat, életmód, elvont fogalmak, emberek, emberi kapcsolatok, építészet, érzelem, ételkultúra, film, filozófia, foglalkozás, földtudomány, gazdaság, háború, irodalom, italkultúra, jog, kábítószer, könyvkultúra, közlekedés, kultúrspecifikus fogalmak, lakáskultúra, művészet, nyelvészet, politika, pszichológia, sport, szerelmi kapcsolatok, szerencsejáték, színház, szórakozás, tánc, társadalom, történelem, tudomány, tulajdonságok, űrhajózás, vallás, zene, egyéb. A kultúrspecifikus kategórián belül megkülönböztettem néhány nagyobb csoportot: *bikaviadal* (a spanyol nyelvből átvett elemekkel), *harcművészet*, *szumó* (mindkettő japán), *a Szovjetunióval kapcsolatos történelmi fogalmak* (orosz), *a nemzetiszocialista múlttal kapcsolatos történelmi fogalmak* (német). A német, spanyol és a magyar nyelvű anyag elemzésekor a fenti kategóriák mellett megjelentek a *számítástechnika*, *technológia*, *telekommunikáció* / *televízió* / *média*, *üzleti élet* / *pénzvilág*, *szépségipar* jelentéstani kategóriák is, melyek elsősorban angol eredetű elemeket tartalmaznak a vizsgált nyelvekben.

Mind a nyelvek, mind a szófaj szerinti csoportosítás szemléleti alapja teljesen egynemű, ezért az osztályozás a gyakorlatban is viszonylag egyszerűnek bizonyult: az utóbbi tulajdonképpen azt hivatott vizsgálni, hogy az átvett elemek mekkora aránya nem főnév, hiszen – mint korábban az elméleti részben kifejtettem – általánosan elfogadott nézetnek számít a kontaktológiában, hogy a főnevek átvétele a legproblémamentesebb, ezért egyben a leggyakoribb is (vö. BIESWANGER 2004: 36, WILKINS 1996: 114). Elemzésemben azt kívánom megvizsgálni, hogy a konkrét szóanyag vajon alátámasztja-e a ma is fennálló elméleteket olyan szempontból, hogy a szavak szófaji csoportjai milyen gyakorisággal vesznek részt a transzferfolyamatokban. A nyelvek szerinti csoportosítás fő kérdése pedig az, hogy mi határozza meg, hogy valamely nyelv melyik más nyelvekből vesz át nagy számban elemeket, s ezek mögött nyelven belüli vagy azon kívüli okok húzódnak-e meg elsősorban.

Az egyes nyelveket elemző alfejezetek fő szerkezete tehát az alábbi alapszempontok szerint alakul: minden esetben megvizsgálom az átvételeket szemantikai, nyelvek szerinti és szófajtani perspektívából, de az egyes nyelveknél tekintettel vagyok az adott elemkészlet specifikumaira is, így helyenként egyéb szempontok is előkerülnek.

5.1. Szóátvételek az angol nyelvben

5.1.1. Források

5.1.1.1. Lexikográfiai munkák

Elemzésemhez két, a mai angol nyelv idegen szavait tárgyaló szótárt, továbbá négy olyan szótárt használtam fel alapul, amely az angol nyelv új szavait dolgozza fel: BLISS, ALAN, *A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English* (1966); SPEAKE, JENNIFER (szerk.), *The Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases* (1997); AYTO, JOHN, *The Longman Register of New Words, Volume 1* (1989), *Volume 2* (1990); MORT, SIMON (szerk.), *Longman Guardian New Words* (1986); BARNHART et al, *A Dictionary of New English, 1963–1972* (1973); valamint ALGEO, JOHN, *Fifty Years Among the New Words. A Dictionary of Neologisms, 1941–1991* (1991).

Az *A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English* a legkorábbi az általam vizsgált szótárak közül, de ez tartalmazza az egész szóanyagnak körülbelül a felét is. A szótár igen részletes és precíz bevezető részében a címet hosszan értelmezi a szerző, vagyis azt az alapvető kérdést járja körül, hogy mit tekint mai („current") és mit idegen („foreign") elemnek az angolban. A mai szavak két fő kritériumának azt tartja, hogy az adott elem a 20. században használatos legyen, és másrészt figyelembe veszi azt is, hogy általános ismertséggel és elterjedtséggel bírjon a kérdéses időszakban. Így nem tartalmaz olyan szavakat, melyek az angolul beszélők többsége számára ismeretlenek, mert túlzottan szaknyelvi jellegűek vagy szűk körben használatosak (BLISS 1966: 15). Mivel azonban a szótárkészítés erősen szubjektív munka abban az értelemben, hogy a szerző maga választja meg azokat a korpuszokat, amelyekből a lexémákat felveszi a szótárba, bizonyos szakmák, területek szavai – akár akaratlanul is – nagyobb arányban lesznek képviselve az anyagban, mint azt mások esetleg gondolnák. Így például véleményem szerint e szótárban túlzottan magas a balett szakszavainak száma (59 darab), noha a balett kifejezéskészlete aligha tartható a hétköznapi szókincs központi részének, sőt, szinte biztos, hogy sok beszélő egyáltalán nem is ismeri a szakkifejezéseit. Az ilyen egyenetlenségek azonban – ugyanúgy, mint ezek megítélése is – elkerülhetetlenek a szótárakban, s mivel vizsgálatomat – ezzel együtt is – a leginkább objektívnek tekinthető korpuszra, a szótárak anyagára alapozom, ezeket a bizonytalanságokat is el kell fogadnom. STANFORTH (1996: 7) is azt hangsúlyozza saját elemzése során, hogy a szótárakat mint a nyelvi kölcsönzés forrásait kritikusan kell kezelnünk, ám ő is amellett dönt, hogy mégis az egyik legfontosabb forrásnak kell őket tekintenünk. BLISS ezen kívül kitér arra, hogy vannak olyan elemek is a szótárban, melyek esetében nehéz eldönteni, hogy valóban az angol nyelv részévé váltak-e, vagy csupán a kódkeverés eszközével élve idegen elemként használa-

tosak bizonyos kommunikációs helyzetekben. Két nagyobb szócsoportot említ meg, melyeknél felmerül ez a dilemma: az ételek neveit és a (főleg latin és görög eredetű) orvosi szakkifejezéseket (i. m. 16).

A szótár szerzője részletesen tárgyalja azt a kérdést, hogy mit tekint idegen elemnek egy nyelvben: erre 11 alapkritériumot fogalmaz meg bevezetőjében (i. m. 19–21):

1) olyan (elsősorban elvont) elemek, melyeknek a jelentéstartalmára nem létezik angol nyelvi megfelelő (pl. *couvert* 'teríték'[1], *Delikatessen* 'egzotikus ételeket áruló bolt');
2) olyan kifejezések (elsősorban idézetek), melyek a fordítás során veszítenének eredeti jelentésükből, sajátos színezetükből (pl. *ich kann nicht anders* 'nincs más választásom; az ellenállás dacára is kitartok az elveim mellett') – elemzésem során azonban, mint azt később megindoklom, eltekintek az efféle mondatszerű átvételek, szállóigék vizsgálatától;
3) olyan elemek, melyeket a brit katonák a két világháború során más országokban sajátítottak el (pl. *Kamerad* 'Bajtárs, megadom magam!', *kaputt* 'nem működik, tönkrement') – ez a kritérium azonban, mivel nem nyelvi jellegű, megítélésem szerint nem igazán illik a többi közé;
4) olyan kifejezések, melyeket esetleges obszcén tartalmuk miatt a nyelvi illem szerint idegen szóval nevezünk meg, mivel ekkor nem olyan egyértelmű az eredeti tartalom, és elegánsabbnak tűnik a szó (pl. *Stundenhotel* 'bordélyként működő szálloda', *quartier toléré* 'városrész engedélyezett bordélyházakkal; türelmi zóna');
5) olyan szavak, melyek bizonyos értelemben szakkifejezések, de mégsem tartoznak valamely konkrét tudományhoz vagy szakterülethez (pl. *ombudsman* 'az állam és a magánszemélyek között döntőbíróként működő független jogi személy');
6) szorosabb értelemben vett szakkifejezések, szakzsargonok (pl. a zenében *basso al octava* 'egy oktávval mélyebben játszott basszus rész', *con sordino* 'némán');
7) félig szakkifejezésnek tekintett elemek, melyek jelenlegi státusza csak ideiglenes, mivel hosszú távon vagy elangolosodnak, vagy lefordítják őket (pl. *comédie noire* 'tragikus drámai mű');
8) ideiglenesen divatos kifejezések, melyek azonban gyorsan kimehetnek a divatból (pl. *boutique* 'kicsi, drága bolt egy divatos városrészben');

[1] Az egyes szavaknak a BLISS szótárában feltüntetett elsődleges jelentését adom meg magyarul.

9) külföldi intézményeket, fogalmakat jelölő kifejezések (pl. *dacha* ‘orosz vidéki villa, főleg státusszimbólumként’, *Wirtschaftswunder* ’Németország gyors gazdasági fellendülése a 2. világháború után’) – ezeket a szemantikai csoportosítás során kultúrspecifikus fogalmakként külön kategóriába soroltam;

10) helyi színezetet tartalmazó kifejezések (pl. *surah* ’a Korán egy fejezete’) – bár valójában ez a csoport nem különbözik jelentősen az előzőtől;

11) stilisztikai díszítőelemként használt kifejezések (pl. *inshallah* ’Isten akaratával’).

A BLISS által szerkeszett idegen szavak szótára azért is használható jól a jelen elemzésben, mert minden eleme után fel van tüntetve, hogy melyik évszázadban került be az angol szókincsbe. A 20. századi elemek (vagyis az általam vizsgáltak) száma ebben a szótárban mindent egybevéve 1643.

Szintén idegen szavakat tartalmaz a BLISS-féle szótárnál három évtizeddel újabb *The Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases*, melyet szintén a könnyű gyakorlati használhatóság jellemez. A szótár alfabetikus törzse mellett a végén nyelvek szerinti, azon belül pedig évszázadok szerinti csoportosításban is megtaláljuk az elemeket. Így segítségével könnyen összegyűjthetők például azok a szavak, melyeket az angol a 20. században vett át például a németből vagy éppen a svédből. A szótár anyaga – bár oxfordi kiadású – nemcsak a brit, hanem az amerikai angol által átvett szavakat is tartalmazza. Bevezetőjéből kiderül, hogy készítői a szóállomány összeállításakor a 20. században átvett szavakat részesítették előnyben, de kihagyták azokat, amelyek szigorúan egy-egy művészeti ág vagy sportág szakszavai. Azzal érvelnek – jogosan –, hogy ezek a szavak túlzottan megnövelték volna bizonyos nyelvek képviseleti arányát, ezen kívül nem szerepelnek a szótárban mértékegységek, fizetőeszközök nevei, valamint a növény- és állatnevek közül is csupán azok, melyek széles körben elterjedtek. A szótár készítői kihagyták az olyan szavakat is, melyek csak az adott nyelv kontextusában használatosak, még akkor is, ha esetleg angol nyelvű szövegben vannak megemlítve (mint például az olasz *ragazza* ’lány’ szó, mely előfordulhat angol szövegkörnyezetben is, de szinte biztosan csak olasz lányra vonatkozóan). Hasonló megfontolásból nem találhatunk a szótárban – néhány kivételtől eltekintve – köszönéseket és megszólítási formákat sem.

A *The Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases* 1603 olyan idegen eredetű szót tartalmaz, mely a 20. század folyamán került az angolba; ezeknek mintegy 40%-a olyan, amely az általam átvizsgált másik öt szótár valamelyikében is megtalálható.

A fent bemutatott idegen szavak szótáraival szemben az alábbi négy lexikográfiai munka az angol nyelvben egy adott időszakban megjelent új elemeket tartalmazza, nyelvi eredetre való tekintet nélkül.

JOHN AYTO kétkötetes szótára, a *The Longman Register of New Words*, nem csupán idegen elemeket, hanem az elemzett években újnak tekinthető angol szavakat is magában foglalja. Ezek közül azonban célomnak megfelelően ki kell szűrnöm mindazokat (és ilyen a címszavak többsége), melyek belső keletkezésű elemek. Ebben a szótárban mindössze 4,3% az idegen elemek aránya (vö. ALGEO 1991: 14); a többi szó az angol nyelv saját anyagából alakult ki. A szótár megbízható forrásból dolgozik, hiszen több mint 130 különféle korpuszt (újságok, televízió- és rádióműsorok, könyvek, filmek stb. nyelvi anyagát) használtak fel készítésekor. A *The Longman Guardian New Words*, mely néhány évvel korábbi lista, szintén elsősorban újságok (főleg a *The Guardian*) és folyóiratok nyelve alapján készült. Az új szavak szótárai közül a BARNHART-féle *A Dictionary of New English* a leggazdagabb szóanyagot tartalmazó munka, mivel nagyobb időszakot is ölel fel, mint a másik kettő: az 1963 és 1972 közötti éveket. Mintegy félmillió szócikket tartalmaz, különböző brit, amerikai és kanadai újságok, folyóiratok, könyvek szövegei stb. alapján, melyeknek 6,9%-a idegen eredetű (vö. ALGEO 1991: 14). E szótár idegen szavai közül két csoportot eleve kizártam a vizsgálatból, mivel különösebb tanulsággal nem szolgáltak volna: a pénzegységek neveit, valamint azokat az összetett kifejezéseket, melyek valamely személy nevét tartalmazzák angol közszóval szerkezetet alkotva (pl. *Langmair probe*).

A legújabb forrás, melyet elemzésemben felhasználtam, az 1991-ből származó *Fifty Years Among the New Words*. Ez a munka valójában összefoglaló gyűjteménye azoknak a cikkeknek, melyek az *American Speech* című nyelvészeti folyóirat hasábjain jelentek meg 1941 és 1991 között. E folyóirat egyik rovatának címe *Among the new words*, melyben az angolba frissen bekerült szavak listája és rövid elemzése található. A szótárban vizsgált 50 évfolyam szavainak azonban csupán elenyésző hányada, 1,6%-a idegen eredetű – ez még alacsonyabb arány, mint amit a fent bemutatott neologizmus-szótárak esetében láthattunk (vö. ALGEO 1991: 16). A szótár bevezetőjében szólnak arról a szerkesztők, hogy mit tekintenek új elemnek: minden olyan alakot, melyet az általános szótárak nem tartalmaznak. Ez lehet egyszerű vagy összetett szó, illetve idiomatikus kifejezés. Kizárják azonban az olyan egyszeri szóalkotásokat, melyek csupán egyetlen konkrét esetben voltak használatosak, de nem váltak a nyelv állandó részévé (i. m. 2–3).

Gyakorlati szempontból is nagyon jól használható a *Fifty Years Among the New Words* című kiadvány, mivel a függelékben átvételi módok, majd ezen belül nyelvek szerint csoportosítva találhatjuk meg a szótárban fellelhető idegen elemeket. Eszerint a három fő csoport: 1) az egy-

szerű kölcsönszavak (pl. *brouhaha* ‘lárma, hangzavar, csődület’ < francia, *mambo* ‘dél-amerikai tánc’ < spanyol, *apartheid* ‘az európaiak és a többi lakos faji alapú szegregációja Dél-Afrikában’ < afrikaans), 2) az adaptált kölcsönszavak, vagyis olyan szavak, melyeknek egy része – leggyakrabban a toldalék – alaktani változáson megy keresztül (pl. *lettrism* ‘egyfajta poétikai elmélet’ < francia *lettrisme*), valamint 3) a szófordítások (pl. *guestworker* ’vendégmunkás’ < német *Gastarbeiter*, *blonde from the coast* ‘kolumbiai marihuánafajta’ < spanyol *rubia de la costa*) (i. m. 4). Ezen kategóriák közül csupán az elsőt vizsgáltam, mivel a szófordításokat igen nehéz felismerni (bár e szótár megadta ezek listáját, számuk mégsem volt jelentős ahhoz, hogy érdemben tudtam volna őket vizsgálni). Másrészt szinte mindegyik felsorolt szófordítás csupán párhuzamos változatként él az eredeti alakjában átvett idegen kölcsönszó vagy kifejezés mellett. Az adaptált kölcsönszavakat szintén nem vizsgáltam, hiszen az egyetlen ide tartozó elem a *lettrism*, amelynek azonban eredeti francia változata, a *lettrisme* szintén használatos (a két szó kiejtése között pedig ráadásul semmi különbség nincsen).

5.1.1.2. Korpusznyelvészeti módszerek

Az elemzéshez két korpuszon teszteltem a vizsgált szavakat. Az egyik a *British National Corpus* (a továbbiakban: BNC, elérhetősége: http://www.natcorp.ox.ac.uk), mely százmillió szót tartalmaz a 20. század második felének beszélt és írott brit angol nyelvéből. A korpusz 90%-a írott nyelvi anyag, és többek között regionális újságokat, szaknyelvi és általános jellegű folyóiratokat, tudományos könyveket és szépirodalmat, leveleket, iskolai és egyetemi szemináriumi dolgozatokat tartalmaz. A beszélt nyelv csupán 10%-ban van jelen a korpuszban, ez elsősorban informális beszélgetésekből, gazdasági és politikai fórumok szövegeiből, rádiós műsorokból áll. A kötetlen beszélgetéseket úgy válogatták össze a készítők, hogy a különböző korú, szociális csoportokba tartozó és különböző területeken élő beszélők demográfiailag arányosan legyenek képviselve. A korpusz legújabb változata a 2007-ben elkészült *BNC XML Edition*, melyet az elemzés során a *SARA* programmal használtam. A program számos funkciója közül a szófaj szerinti besorolás bizonyult leghasznosabbnak, hiszen így a keresés során egyszerűen kiszűrhető volt, hogy az adott szó milyen szófajként szerepel a szövegekben. Ez különösen a nem főnévi elemeknél lényeges szempont, mivel ezzel a szűrővel kizárható az adott szó minden főnévi előfordulása (pl. *graffiti*, *kibitz*).

Mivel a BNC a brit angolt reprezentálja, fontosnak gondoltam ugyanezt a szóállományt egy mai amerikai korpuszon is tesztelni, mivel a nemzetközi–globális angol elsősorban az amerikai változaton alapul. Mindenképpen hasznosnak tűnt tehát egy, az amerikai angol alapján elké-

szített korpusz használata is, hogy a két fő változat közti esetleges lexikai különbségekre rávilágíthassak a legújabb szókincs terén is. Ehhez a *Time Magazine Corpus of American Englis*h (a továbbiakban: Time, elérhetősége: http://corpus.byu.edu/time/) használtam, melyet készítője, MARK DAVIES a BNC amerikai változataként jellemez. Ez az adatbázis az 1923-tól napjainkig terjedő amerikai angol szókincset tartalmazza a *Time Magazine* alapján, több mint 100 millió szót, ami azért is szerencsés választás jelen esetben, mert méretét tekintve megegyezik a BNC-vel. A korpusz számos hasznos funkciója közül számomra különösen jól használhatónak bizonyult az a csoportosítási lehetőség, amely évtizedekre lebontva is megadja az egyes elemek előfordulási gyakoriságát, így az új elemek esetében valóban jól látható, hogy mikor is került bele a nyelvbe, és mikorra terjedt el igazán.

A korpusszal végzett munkában azonban kiküszöbölhetetlenek egyes problémák és elkerülhetetlenek bizonyos pontatlanságok is; ám mivel jelen vizsgálatommal nem annyira az volt a célom, hogy meghatározott szavak használatáról kapjak pontos képet, hanem sokkal inkább az, hogy általános tendenciákat ragadjak meg, ez a bizonytalansági tényező elhanyagolhatónak bizonyult. Olyan szavak esetében például, amelyek a korpuszban sok százszor szerepelnek, aránytalanul sok, sőt bizonyos értelemben elvégezhetetlen munka lett volna minden kontextust egyenként végignézni. Így persze helyenként az adott szó az alapjelentésétől eltérő jelentésben is szerepelhet, vagy éppen (speciális esetekben) tulajdonnévként való használata is a találatok között maradhatott. Hasonló a helyzet az idegen nyelvű kontextussal is: bár a korpusz teljes mértékben angol nyelvű, az egyes feldolgozott források között előfordulhat idegen nyelvi idézet, vagyis olyan hely, ahol az adott szó nem angol elemként szerepel. Ezek az esetek azonban igen alacsony számban fordulnak elő, így nem tartom őket relevánsnak a vizsgálat szempontjából: ezek a tényezők aligha befolyásolják lényegi módon a vizsgálatokból kibontakozó tapasztalatokat. Bizonyos szavakkal (összesen 30 ilyen elem van a korpuszban) létezik azonos alakú angol szó is, így ezeket kihagytam a vizsgálatból, hiszen lehetetlen lett volna a korpuszban minden elemre vonatkozóan több ezer találatot egyenként végignézni, hogy hány esetben fordul elő ezek közül az idegen, más jelentésű alak. Ilyen pl. a *pair*, amelynek első jelentése az angolban ’pár’, azonban francia átvételként ’páros szám a rulettben’ jelentéssel is bír, vagy a *stock*, mely az angolban eredetileg ’raktár, készlet’ jelentésű, de német eredetű szóként ’síbot’-ot is jelöl. Azonban mivel az ilyen elemek száma még az 1%-ot sem éri el az idegen eredetű elemek között, figyelmen kívül hagyásuk nem gyakorolhat lényeges hatást a vizsgálat eredményeinek egészére, nem kérdőjelezheti meg az általános tanulságok érvényes voltát.

Az elemzett szavak jelentős része csupán alacsony számú előfordulással szerepel a két korpuszban, ami nem elegendő ahhoz, hogy statisztikákat készítsünk rájuk alapozva, s mindez nyilván a levonható következtetések érvényességét, hatókörét is korlátozza. Bizonyos, a fent említett szótárakban szereplő ritka szavak ráadásul egyáltalán nem fordulnak elő a korpuszokban, ami viszont egyáltalán nem jelenti azt, hogy nem részei az angol szókincsnek. Ilyen esetekben szükség lehet egy még ennél is nagyobb korpusznak, magának az internetnek a használatára, annak ellenére, hogy itt még több irreleváns adat található, mint a fent említett korpusznyelvészeti adatbázisokban (KILGARRIFF–GREFENSTETTE 2003: 4, 9). Ezt a kiegészítő módszert elemzésem során több ízben is alkalmaztam, leginkább olyan esetekben, amikor a két korpusz egyike sem biztosított megfelelő mennyiségű adatot. DE SCHRYVER ezt a forrásfajtát *Web as Corpus*nak nevezi (az internet egész szövegállománya mint korpusz), a *Web for Corpus* kifejezés ellenpólusaként (vagyis az internet mint a korpuszelőállítás eszköze) (vö. FLETCHER 2005: 5).

5.1.1.3. A vizsgált szókincs megoszlása a forrásokban

Mivel az elemzés alapjául szolgáló hat szótár elemei között természetesen átfedések is vannak, szükségesnek tartottam megvizsgálni, hogy hány olyan elem van a mintegy háromezer közül, amely több forrásban is előfordul. A 2973 szó 17%-a található meg több mint egy szótárban, az alábbi megoszlásban:

	db.	%
1 szótárban	2459	82,71
2 szótárban	467	15,70
3 szótárban	46	1,55
4 szótárban	1	0,03

4. táblázat. Az angolban található kölcsönszavak megoszlása a szótárakban

Érdekes módon az egyetlen olyan szónak, amely négy szótárban is szerepel (*visagiste* 'kozmetikus'), sem a BNC, sem a Time korpuszban sincs egyetlen előfordulása sem.

A szótárakban előforduló 2973 elem között mindössze 857 olyan van (28,8%), amely mind a BNC-ben, mind a Time-ban szerepel. A szavak és kifejezések közül 335 (11,3%) csupán a brit korpuszban, 480 (16,1%) pedig csak az amerikaiban fordul elő. Ezt a három értéket összeadva azt láthatjuk, hogy a szótárakból adatolható elemek 56,2%-a (vagyis nem sokkal több, mint a fele) legalább az egyik korpuszban megtalálható. Az 1%-nyi nem értékelhető adatot figyelembe

véve ez azt mutatja, hogy az elemek 42,8%-a egyik korpuszban sincs benne. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ezek besorolása, említése a kérdéses szótárakban téves lehetett, azaz e szavak nem tekinthetők angol elemeknek, ám mivel mind a BNC, mind a Time igen nagy terjedelmű adatbázisok, azt a következtetést mégis levonhatjuk belőle, hogy a szavaknak ez a rétege semmiképpen nem tekinthető az angol szókincs központi részének, de még a perifériájának is inkább csak valahol a külső peremén helyezkednek el.

A két korpusz tíz leggyakoribb szava a következő:

BNC			
szó	**jelentés**	**eredet**	**előfordulás**
Israeli	izraeli	héber	1952
questionnaire	kérdőív	francia	1679
soviet	szovjet	orosz	683
pizza	pizza	olasz	621
pasta	főtt tészta	olasz	585
bloc	blokk, tömb	francia	539
barrage	folyamatos támadás	francia	429
metro	metró	francia	410
romanesque	regényre jellemző	francia	389
apartheid	európaiak és afrikaiak szegregációja Dél-Afrikában	afrikaans	368

Time			
szó	**jelentés**	**eredet**	**előfordulás**
soviet	szovjet	orosz	36236
Israeli	izraeli	héber	7386
bloc	blokk, tömb	francia	2225
Reich	birodalom, főleg Hitler 3. birodalma	német	1632
marijuana	marihuána	spanyol	1398
duce	csoport vezetője, főleg Mussolini	olasz	1188
barrage	folyamatos támadás	francia	1143
sabotage	szabotázs	francia	1072
riviera	(mediterrán) tengerparti terület	olasz	920
chauffeur	sofőr	francia	892

5. táblázat. A 10 leggyakoribb vizsgált elem BNC és a Time korpuszokban

Ha a két táblázatot összehasonlítjuk, azt láthatjuk, hogy négy olyan szó is van benne (*Israeli*, *soviet*, *bloc*, *barrage*), amely mind a brit, mind az amerikai korpuszban a tíz leggyakrabban előforduló elem közé tartozik. Eredetüket tekintve meglehetősen vegyes ez a csoport, hiszen

számos átadó nyelv képviselve van: az egyik leggyakoribb szó, az *Israeli*, például éppen héber eredetű, amely – mint azt később látni fogjuk – összességében nem számít a fő átadó nyelvek közé,. Jelentésük szempontjából is sokféle szó tartozik a leggyakoribbak közé, mégis feltűnő a kultúrspecifikus, azon belül más országok történelmére vonatkozó elemek viszonylag magas száma (*Israeli*, *soviet*, *Reich*, *duce*, *apartheid*). A *romanesque* melléknéven kívül csak főnevek tartoznak az első tíz helyre.

Tovább bővítve ezt a vizsgálatot kitűnik, hogy mind a BNC, mind a Time leggyakoribb száz eleme között – néhány kivételtől eltekintve – csak főneveket találhatunk, melyek között kifejezés, főnévi főtagú szintagma is csak elvétve szerepel.

5.1.2. A vizsgálat eredményei

5.1.2.1. Nyelvek szerinti csoportok

A vizsgált szótárakban talált 2973 idegen eredetű szó vagy kifejezés összesen 61 különböző nyelvből származik. Az elemzés során a nyelvek erős koncentrálódását figyelhettem meg, ugyanis mindössze 11 olyan nyelv van, mely legalább 30 szót adott az angolnak (vagyis az ezekből származó szavak nyelvenként legalább a teljes szóanyag 1%-át adják). A szakirodalomban szinte közhelyszerű megállapításnak számít, hogy az angol nyelv története során a franciából vett át legtöbb elemet. A várakozásnak megfelelően a francia átvételek száma a legmagasabb; ezek az elemzett szókincsnek csaknem a felét teszik ki: 48,96% (1455 elem). Ezt követték a németből átvett szavak és kifejezések: 12,56% (373 elem), majd az olasz: 8,80% (262 elem), spanyol: 5,44% (162 elem), japán: 4,53% (153 elem) és orosz átvételek: 2,82% (84 elem). Ezeken kívül a jiddis, kínai, héber, görög és a szanszkrit nyelvekből átvett elemek aránya éri csupán el az 1%-ot. Az erős koncentrálódást az talán a fenti adatoknál is jobban mutatja, hogy az átvett szavak mintegy háromnegyede mindössze négy nyelvből (francia, német, olasz, spanyol) került át az angolba.

Áttekintésképpen a következő táblázat tartalmazza az elemzett átvételek nyelvek szerinti megoszlását, csökkenő sorrendben.

Forrásnyelv[1]	**Átvett elemek száma (db.)**	**Átvett elemek aránya (%)**
francia	1455	48,96
német (ebből svájci: 3)	373	12,56

[1] A nyelvek genetikus osztályozásához *A világ nyelvei* (FODOR 2000) című munkát használtam.

olasz	262	8,80
spanyol	162	5,44
japán	135	4,53
orosz	84	2,82
jiddis	60	2,01
kínai	41	1,38
héber	39	1,31
egyéb germán nyelvek: norvég 14, svéd 11, dán 5, holland 4	34	1,14
görög	32	1,11
szanszkrit	30	1,00
arab	28	0,90
afrikaans	26	0,87
portugál	23	0,77
szuahéli	17	0,57
egyéb afrikai nyelvek	17	0,57
hindi	15	0,50
ír	14	0,47
török	14	0,47
maláj: 8 / maláj-polinéz: 5 (jávai 1, melanéz 1, tagalog 1, indonéz 2) / polinéz: 1 (tahiti)	14	0,47
hindusztáni	14	0,47
egyéb szláv nyelvek: szerb/horvát 5, cseh 3, lengyel 3	11	0,37
indoárja nyelvek: pandzsábi 6, urdu 2, bengáli 1, maráthi 1	10	0,34
újperzsa / urdu (bizonytalan eredet)	9	0,32
hawaii	7	0,24
egyéb újlatin nyelvek: okcitán 3, román 2, katalán 1, korzikai 1	7	0,24
walesi	5	0,17
újperzsa	4	0,13
ausztrál őslakos nyelvek	3	0,10
vietnámi	3	0,10
maori	3	0,10
finnugor nyelvek: finn 2, magyar 1 (*goulash*)	3	0,10
eszkimó	3	0,10
tibeti	3	0,10
egyéb: tamil 2, koreai 2, haiti kreol 1, nyugat-indiai kreol 1, kikuju 1, kurd 1, máltai 1, pápua 1, amerikai indián 1	11	0,37

6. táblázat. Az angolban található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása.

A fenti adatok alapján világosan látható, hogy a vizsgált átvételek több mint 90%-a mindössze 11 nyelvből, vagyis az összes előforduló nyelv egy hatodából került az angolba. Az első

négy legfontosabb átadó nyelv mindegyike az európai kultúrkörhöz köthető, ezeket azonban olyanok követik, amelyek nagy múltú, erős kultúrák képviselői (pl. japán, jiddis, héber, szanszkrit).

A kiemelkedően legerősebb mértékű francia nyelvi hatás már a normann hódítás (1066) óta tart egészen napjainkig, s az angolba azóta is a legkülönbözőbb szemantikai mezőkből kerülnek be francia elemek (vö. PYLES–ALGEO 1993: 295–299, BRUTHIAUX 1997: 39, CANNON–MENDEZ EGLE 1979: 35). PYLES és ALGEO megállapítása szerint ma több francia szót találhatunk a brit, mint az amerikai angolban, Franciaország és Anglia földrajzi közelsége, valamint a két ország közti intenzív kereskedelmi és kulturális kapcsolatok miatt (PYLES–ALGEO 1993: 299). A vizsgált szótárak esetében azonban nem mutatkozik jelentős különbség e tekintetben a két nemzeti variáns között. A francia a 20. század során a nemzetközi diplomácia nyelve volt, és noha talán ma már az angol ezt a szerepet is kezdi egyre inkább átvenni, ez a körülmény még ma is kiválthatja, hogy a hivatalos szférába tartozó szavak a franciából más nyelvekbe is átkerüljenek (BRUTHIAUX 1997: 40), s így a franciának az angolon kívül más nyelvekben is viszonylag nagy hatása mutatkozzon meg.

Az elemzést megelőzően – a szakirodalom ismeretén alapuló előzetes tudásom alapján – azt vártam, hogy (a francia mellett) elsősorban azok a nyelvek fognak átadóként szerepelni az angol felé, melyek szupercentrális szerepű világnyelvek, és melyek országaival a legfontosabb angol nyelvű országok intenzív kapcsolatban állnak, vagyis a spanyol, német, olasz és az orosz nyelv meghatározó szerepére számítottam. Ezt a várakozást az elemzés adatai igazolták is. E nyelvek és kultúrák hatásának irányait jól mutatják azok a szemantikai csoportok, amelyekbe a kérdéses nyelvekből átkerült szavak besorolhatók: ezeknek a nyelvi összefüggéseire a következő fejezetben térek ki.

E nyelvek között sajátos helyzetben van a spanyol, amely valójában kettős kontaktusú nyelv, hiszen – csupán a lakosságszámok és az országok méretei, földrajzi helzete alapján is – valószínűsíthető, hogy a dél-amerikai spanyol és az amerikai angol kontaktusa meglehetősen erős lehet, ám kétségkívül léteznek spanyolországi–brit nyelvi kapcsolatok is, mint ahogy ezt konkrét szavak igazolják is (pl. a *caudillo*, *incommunicado*, *paella* egyértelműen az európai spanyolból átvett szavak). A latin-amerikai spanyol és az amerikai angol intenzívebb kapcsolatára utal az is, hogy a vizsgált szótárakban „mexikói" vagy „amerikai spanyol" minősítést kap számos elem, melyeknek jó része ugyanakkor „amerikai angol" címkével is el van látva (pl. *charro* 'mexikói cowboy', *maquiladora* 'külföldi cég által működtetett mexikói gyár', *taqueria* 'taco-étterem'). RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, a spanyol–angol nyelvi kapcsolatok egyik jelentős kutatója szerint a spa-

nyol napjainkban egyértelműen jóval erősebb hatást gyakorol az amerikai angolra, mint a britre (2000: 292). Ezt a folyamatot az is erősítheti, hogy az USÁ-ban a hispán lakosság aránya egyre nagyobb mértékben nő; ők a legnagyobb kisebbség mintegy 30 milliós létszámmal, ami az összlakosság mintegy 12%-át teszi ki (RODRÍGUEZ GONZÁLEZ 1996: 1). Emellett azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a spanyol nyelvű kultúra a világban igen domináns helyet foglal el; és ennek megfelelően a spanyol nyelv kommunikációs értéke is meglehetősen magas, s ráadásul egyre erősebb növekedést mutat. Az, hogy a spanyol eredetű elemek inkább az amerikai angolba kerülnek át, nemcsak a mai korra jellemző, hanem hagyományosan is ez a tendencia érvényesült, olyannyira, hogy a spanyol eredetű szavak az amerikanizmusok fontos csoportját alkotják (i. m. 2). Természetesen a brit angolban is megtalálhatók bizonyos spanyol elemek, egyrészt a Spanyolországgal való kapcsolatok folytán, másrészt viszont nyilvánvalóan a globalizáció miatt az eredetileg az amerikai angolba bekerült (gyakran divatos) szavak (étel-, italnevek, táncok nevei) ide is továbbáramlanak. Problémaként vetődhet fel továbbá a spanyol kölcsönszavakkal kapcsolatban az is, hogy bizonyos esetekben nem lehet eldönteni, hogy egy-egy adott elem egyáltalán a spanyolból vagy valamely másik újlatin nyelvből került-e az angolba (ALGEO 1996: 14).

A legfőbb nem európai átadó nyelv országa, Japán gazdasági nagyhatalom, és mint ilyen, intenzív kapcsolatban áll az angol nyelvű országokkal. Ennek következményeképpen az utóbbi időben megnőtt a nyugati országokban a japán kultúra (ételek, harcművészet, lakberendezés) iránti érdeklődés is; ezzel magyarázható a viszonylag nagyszámú átvétel az angolban.

Domináns, szupercentrális szerepű nyelvnek számít a mai globális nyelvrendszerben még az arab és a kínai is, ám mégsem túl magas az ezen nyelvekből kölcsönzött elemek száma. Logikus érvelésnek tűnhet, hogy ezek a nyelvek szerkezetükben, kiejtésükben és írásrendszerükben is olyannyira eltérőek az angoltól, hogy a transzferfolyamat ennek következtében nem tud könnyen végbemenni. Azonban rögtön feltűnhet az is, hogy szerkezetileg és írásrendszerét tekintve ugyan a japán is erősen eltér az angoltól, mégis sok ilyen eredetű elemről van tudomásunk, tehát a fenti érvelés nem feltétlenül bizonyul helytállónak. Valószínűnek látszik, hogy az átvétel nem nyelvi tényezőktől függ elsősorban, hanem nyelven kívüliektől. DE SWAAN elmélete erre a problémára is képes elfogadható választ adni: mivel a nyelveket gazdasági árucikkeknek tekinti, logikus, hogy a valós piacgazdaságban is elsősorban az erős, domináns, jóléti államok vesznek részt a világméretű kereskedelemben (vö. DE SWAAN 2004: 53). Mivel az arab nyelvű országok és Kína azonban jelenleg (még) gazdaságilag nem egyértelműen vezető szerepű térségek, nem is várható el, hogy nagyszámú lexikai állományt adjanak át az angolnak. A japán ezzel szemben a világ

egyik vezető gazdasági nagyhatalmának egyetlen hivatalos nyelve, szupercentrális szerepű nyelv, így ezzel magyarázható, hogy az angol több japán, mint arab vagy kínai elemmel rendelkezik.

A globalizáció és a volt gyarmatok lakosságának migrációja miatt a szupercentrális nyelvek mellett más, afrikai és ázsiai nyelvekből is várhatunk elemeket az angolban. CANNON és MENDEZ EGLE is megállapítja, hogy az angol nyelv évszázadokon keresztül elsősorban az európai nyelvekből kölcsönzött szavakat, de az 1960-as évektől kezdve az afrikai és ázsiai nyelvekből érkező elemek száma is növekvőben van (CANNON–MENDEZ EGLE 1979: 35). Ez a megállapítás az elemzésem szerint is megállja a helyét, hiszen a vezető hat forrásnyelv után következő fő átadó nyelvek szinte kivétel nélkül ezekből a kultúrkörökből kerülnek ki: héber, jiddis, szanszkrit, hindi stb. A csak néhány szót átadó nyelvek nagy része is ezen térségekből való, s bár ezek aránya ma még elhanyagolható, e folyamatok esetleg már a jövő tendenciái felé is mutathatnak. Nem szabad emellett megfeledkeznünk a Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban élő nagy számú volt gyarmati népességről sem, amelynek utánpótlását újabban a harmadik világból bevándorlók tömegei adják: e rétegnek az anyanyelve is folyamatos, mindennapi érintkezésben áll az angollal.

Ha a forrásszótárakból származó szóállománynak a BNC-ben és a Time korpuszban való jelenléte alapján hasonlítjuk össze az egyes nyelvekből származó elemek előfordulási gyakoriságát, a következő eredményeket láthatjuk. Összességében a 2973 elem kb. 56%-a fordul elő a két korpusz valamelyikében. Ennél az átlagnál magasabb pl. a spanyol, orosz, olasz, japán, arab eredetű elemek gyakorisága (mindegyik 65% és 75% között van), viszont az egyik legjelentősebb átadó nyelv, a német jóval ez alatt a határ alatt marad: a forrásszótárak német szavainak mindössze egyharmada található meg a korpuszokban. Ennek talán az lehet a magyarázata, hogy az angol nyelv idegen szavainak szótárait készítő nyelvészek a jelentős múltbeli kulturális kapcsolatok miatt olyan esetekben is felvettek német elemeket a szótárakba, amikor azok a beszélt nyelvben már nem is igen fordulhattak elő. A francia (mint legnagyobb átadó nyelv) körülbelül megfelel a szótárak alapján mért átlagnak: az innen átvett szavak mintegy fele szerepel a brit vagy az amerikai korpuszban. A kisebb átadó nyelvek esetén az átlagnál rendszerint alacsonyabb előfordulási arány figyelhető meg, vagyis az ezekből átvett szavak összességében nem váltak az angol szókincs olyan szerves részévé, mint a nagyobb világnyelvekből származók; használatuk többnyire néhány specifikus témakörre korlátozódik.

Itt kell megemlítenem, hogy az elemzésből kihagytam a latin tövekből alkotott szavakat: mivel a latin a 20. században már nem volt élő nyelv, az ekkori latin nyelvű szóalkotások csupán pszeudo-latin alakulatoknak tekinthetők. Ezek általában nemzetközi szavakként, vándorszavak-

ként élnek, és inkább tarthatók a kölcsönzés és a szóalkotás határmezsgyéjén létrejövő jelenségeknek, semmint egyértelműen szókölcsönzéseknek: a kölcsönzésekre jellemző dinamizmus, a folyamat aktív jellege ugyanis nem jellemzi az így létrejött nyelvi elemek nyelvek közötti áramlását. A klasszikus latin nyelv szótöveiből, pre- és szuffixumaiból lényegében bármely nyelv keretein belül létrejöhetnek ilyen szavak – főleg szaknyelvi használatban, különösképpen terminusként –, s válhatnak ezt követően nemzetközi használatúvá. Az is kétségtelen persze, hogy ez a nyelvi forrás elsősorban azokban a kultúrákban és nyelvekben aktív ma is, amelyeknek a múltjában a latinnak nagy szerepe volt (lényegében az európai és az onnan szétáramló kultúrkörben), ám éppen emiatt nincs e térségben erős elkülönítő szerepe sem: aligha állítható például, hogy a magyar vagy a német nyelv e szavak használatában lényeges különbséget mutatna. A latin alapú szóalkotások figyelmen kívül hagyását az is indokolja, hogy az esetek óriási többségében nemigen lehet megállapítani, hogy egy-egy ilyen szó mely nyelv keretei között jött létre, s azután hogyan terjedt szét a nyelvek egész sorában. Döntésemet, hogy a pszeudo-latin szavakat kihagytam a szókölcsönzéssel kapcsolatos vizsgálódásokból, tehát mind elvi, mind pedig gyakorlati szempontok kellően támogatják.

5.1.2.2. Jelentés szerinti csoportok

A szemantikai csoportok szerinti felosztás elemzésekor leginkább kulturális kompetenciánkra, a világról életünk során kialakult ismereteinkre, sőt bizonyos mértékben akár még sztereotípiákra is támaszkodhatunk. Az ugyanis, hogy az angol egyes nyelvekből milyen jelentéstani csoportokba tartozó lexémákat vesz át, inkább nyelven kívüli probléma. Ez alapján előzetesen a francia átvételek között a művészetekkel kapcsolatos, valamint a bürokrácia és a diplomácia nyelvébe tartozó elemek számát gondolhatjuk viszonylag magasnak, csakúgy, mint az érzelmekkel, emberi kapcsolatokkal, szerelemmel kapcsolatos szavakét. Franciaország, ezen belül is Párizs, a világ egyik divatközpontjaként ismert, így azt is könnyen elképzelhetőnek tartottam, hogy divattal, öltözködéssel, szépségápolással kapcsolatos szavak is nagyobb számban kerültek innen az angolba. Míg a francia romantikus, érzelmes népként és nyelvként szerepel a köztudatban, a németről éppen az ellenkezője él az emberek tudatában, így azt gondolhatjuk, hogy ennek valamilyen módon az átvételek között is tükröződnie kell. A német nyelvű filozófia és pszichológia nagy hatással volt a 20. század európai kultúrtörténetére, így feltételeztem, hogy ennek nyomai más nyelvekben (így az angolban) is megtalálhatóak, valamint várhatóan sok lesz a történelemmel, elsősorban a 2. világháborúval, a nemzetiszocialista múlttal és a háborúval kapcsolatos német eredetű fogalom is. Az olasz nyelv igen sok más nyelv zenei szókincsére nagy hatással volt,

tehát az angolban is várható ennek megjelenése, bár más oldalról az elemzés előtt az volt a sejtésem, hogy ezek a szavak már esetleg korábban, a 20. század előtti időkben bekerültek az angolba, tehát más oldalról az sem okozott volna meglepetést, ha mégsem lett volna túl magas az olasz eredetű, zenével kapcsolatos szavak száma. Az olasz ételkultúra szavairól azonban szinte biztosnak gondoltam, hogy jelentős arányban megtalálhatók lesznek az angolban (mint ahogyan más nyelvekben is), hiszen ez napjainkban világszerte igen nagy népszerűségnek örvend; hasonlóképpen a mexikói ételkultúrához, amelynek kedveltsége szintén egyre nő. A spanyol átvételek között szintén az ételeket megnevező szavak magas számát vártam a vizsgált szóállományban. Emellett a latin-amerikai táncok és zene is igen populárissá váltak az utóbbi évtizedekben, így nemcsak spanyol, hanem (brazíliai) portugál kölcsönszavakat is várhatunk az angolban ezekben a témakörökben. Az orosz eredetű szavak két fő szemantikai csoportjának megjelenésére számítottam: egyrészt a Szovjetunió belső rendszerét, politikáját leíró kifejezések viszonylag magas számára, másrészt pedig az űrhajózással kapcsolatos szavakéra, az űrhajózás és űrkutatás szókincsében ugyanis több nyelvben is orosz és angol eredetű szókincs használatos (BAŃCZEROWSKI 2006: 2). A nem európai nyelvek közül a japánból vette át az angol a legtöbb lexémát; itt elsősorban a kultúrspecifikus szavak (pl. a harcművészetekkel kapcsolatos kifejezések) jelentős arányával számoltam.

Általánosságban is úgy gondolom, hogy minél távolibb és különbözőbb egy kultúra az angolszásztól, annál valószínűbb, hogy az átvett szavak kultúrspecifikus jellegűek lesznek, vagyis az adott ország, illetve kultúra belső viszonyaira, történelmére, ételeire, szokásaira vonatkoznak. Kevésbé várható ugyanis, hogy távoli kultúrákból olyan tárgyak nevei vagy elvont fogalmak kerüljenek át, melyek nem köthetők konkrétan az adott kultúrához. BRUTHIAUX (1997: 40) ehhez hasonló gondolatot fogalmaz meg: szerinte minél távolabbi egy kultúra, annál magasabb lesz a befogadó kultúrában ismeretlen fogalmak száma, melyeknek az angolban nincs megfelelője, így annál valószínűbb lesz a közvetlen kölcsönzés.

A szakirodalomban a kölcsönszavak jelentéstani jellegű csoportosítása jelenik meg leggyakrabban, az egyes forrásokban pedig nem különbözik jelentősen az egyes nyelvekhez rendelt szemantikai mezők listája. CANNON például az angolba más nyelvekből érkezett lexikai elemeket az alábbi fő jelentéstani kategóriákba sorolja (1994: 377):

francia	ételek, italok, művészetek, politika, státuszok, foglalkozások
olasz	ételek, italok, művészetek, alvilág
latin	természettudományok (főleg biológia és fiziológia)

görög	biológia, más természettudományok, ételek, italok
spanyol	politika, ételek, italok, foglalkozás, státuszok, szociológia
japán	kardok, török, ételek, italok, harcművészetek, gazdaság, valuták

7. táblázat. Az angol nyelv kölcsönszavainak jelentéstani megoszlása CANNON alapján

A szemantikai kategóriákat elemző vizsgálatom eredményeit az alábbi táblázat szemlélteti: ebben feltüntettem, hogy az egyes fogalmi csoportokba hány átvétel tartozik; emellett pedig megadtam azt a három forrásnyelvet is, ahonnan az adott csoportba sorolt legtöbb elem származik.

Kategória	**Elemek száma (db.)**	**1. forrásnyelv**	**2. forrásnyelv**	**3. forrásnyelv**
kultúrspecifikus fogalmak	470	spanyol (67)	francia (58)	japán (52)
ételkultúra	338	francia (117)	olasz (61)	spanyol (28)
művészet	206	francia (121)	olasz (53)	német (22)
italkultúra	114	francia (51)	német (17)	spanyol (13)
elvont fogalmak	109	francia (71)	német (27)	olasz, jiddis (4)
emberek	107	francia (62)	jiddis (20)	olasz (10)
zene	99	olasz (43)	francia (32)	német (13)
irodalom	78	francia (48)	német (16)	olasz (6)
balett	75	francia (73)	olasz (2)	–
divat	71	francia (65)	spanyol (2)	eszkimó, hawaii, norvég, portugál, olasz (1)
társadalom	64	francia (48)	német (11)	olasz, spanyol, svéd, jiddis (1)
vallás	55	francia (10)	olasz (9)	szanszkrit, japán (7)
sport	55	francia (30)	német (14)	norvég (4)
tulajdonság	47	francia (30)	német (9)	jiddis (3)
szerelmi kapcsolatok	45	francia (43)	német, olasz (1)	–
filozófia	43	német (26)	francia (15)	orosz, spanyol (1)
pszichológia	42	francia (23)	német (19)	–
harcművészet/szumó	36	japán (33)	kínai, koreai, orosz (1)	–
földtudomány	34	francia (12)	német (10)	orosz (9)

politika	34	francia (15)	német (12)	orosz (3)
foglalkozás	34	francia (31)	német, spanyol, olasz (1)	–
lakáskultúra	33	francia (30)	olasz, svéd, török (1)	–
történelem	32	francia (15)	német (7)	görög, jiddis, olasz (2)
szórakozás	30	francia (20)	német (5)	japán (2)
háború	29	német (17)	francia (10)	japán, cseh (1)
tánc	29	spanyol (13)	portugál (4)	szanszkrit (3)
szerencsejáték	27	francia (18)	spanyol (5)	jiddis (2)
színház	25	francia (14)	német, japán (5)	olasz (1)
anyagnév	24	francia (21)	német, maláj, spanyol (1)	–
közlekedés	23	francia (13)	olasz (4)	német (3)
építészet	23	francia (18)	olasz (3)	német (2)
emberi kapcsolatok	23	francia (20)	olasz, orosz, spanyol (1)	–
gazdaság	20	francia (15)	japán (3)	német (2)
életmód	19	francia (15)	olasz (3)	japán (1)
bikaviadal	16	spanyol (16)	–	–
könyvkultúra	16	francia (10)	német (5)	–
bordély	15	francia (13)	német, spanyol (1)	–
tudomány	13	német (7)	francia (5)	orosz (1)
érzelem	11	francia (11)	–	–
film	11	francia (11)	–	–
nyelvészet	11	német (6)	francia (3)	görög, cseh (1)
bürokrácia/diplomácia	9	francia (9)	–	–
kábítószer	6	spanyol (5)	arab (1)	–
jog	4	francia (3)	német (1)	–
űrhajózás	2	orosz (2)	–	–
egyéb	339 (188)	francia (224)	német (29)	spanyol (17)

8. táblázat. Az angolban található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása

A fenti kategoriális rendszerrel kapcsolatban logikai–szemantikai alapon számos kifogást lehetne emelni, ám mint azt korábban jeleztem, a jellemző tendenciák megragadásának igénye miatt nem követtem mereven az ilyen, logikailag hibátlan rendszerezést. A *művészetek* kategóriájába például döntően a képzőművészetek szavait soroltam, s mint jellemző csoportokat külön tárgyaltam a *zene*, az *irodalom*, a *balett* és a *színház* körébe tartozó szavakat. Ugyanilyen megfonto-

lásból vettem fel a *tudomány* általános kategóriája mellett a *filozófia*, a *földtudomány*, a *pszichológia* és a *nyelvészet* fogalomkörét is. Mindezek a kategóriák egyben azt is jelzik, hogy az általam vizsgált szókincs elemei a köznyelv felől átnyúlnak az egyes szaknyelvek területeire is, ám ez annak a következménye, hogy ezeket az általam használt szótári források – noha deklaráltan a köznyelvet igyekeznek reprezentálni – felvették az anyagukba.

Amint a táblázat értékei alapján láthatjuk, a legnagyobb számban kultúrspecifikus fogalmakat (470), az étel- (338) és italkultúra (114) kifejezéseit (ez utóbbi kettőt egy nagyobb csoportnak tekintve a legnagyobb jelentéstani kategóriát kapjuk), valamint a művészetekkel kapcsolatos szavakat (206) találhatjuk meg az átvételek között. Mindez egyáltalán nem meglepő, hiszen mint már említettem, az átvétel gyakori motiváló ereje egy-egy olyan fogalom vagy jelenség megnevezése, amely a forrásnyelvhez tartozó kultúrát írja le – s ide tartoznak a mindennapi élet kultúrájának a fogalmai is. Ha megnézzük, hogy mely további jelentéstani kategóriák állnak a rangsor elején, újabb nagyobb csoportot fedezhetünk fel, az egyes művészeti ágakkal, a zenével (99), balettel (75) és irodalommal (78) kapcsolatos szavakét, valamint az elvont kifejezéseket (109). Amennyiben ezeket a kategóriákat nyelvek szerint is megvizsgáljuk, kirajzolódik a magas arány kulturális háttere is: a művészetekkel, zenével, irodalommal kapcsolatos kifejezések szinte kivétel nélkül a francia, olasz és német nyelvekből érkeztek: éppen ezek azok a kultúrák, melyek az angol mellett a modern kori európai kultúrtörténet központjainak tekinthetők. Még egyértelműbben kirajzolódik ez a tendencia, ha a művészetekhez a és hozzá kapcsolódó kategóriákhoz hozzászámoljuk a külön csoportként kezelt filozófia, film, színház, könyvkultúra, tudomány stb. kategóriákat is, hiszen ott is ugyanezeket a nyelveket találhatjuk meg forrásként.

A leggyakoribb jelentéstani csoportokba tartozó, szótárakból adatolt szavaknak a korpuszban való előfordulásáról elmondhatjuk, hogy rendszerint viszonylag magas arányban fordulnak elő mindkét vizsgált korpuszban. Közülük az étel- és italkultúra szavai, valamint a kultúrspecifikus kifejezések fordulnak elő leggyakrabban. Az ételkultúrához tartozó szavak 71%-a, az italkultúrához tartozók 62%-a, a kultúrspecifikus kifejezéseknek pedig 64%-a fordul elő a BNC, illetve a Time korpusz közül legalább az egyikben. A további gyakori szemantikai csoportok közül a zene (57%) és – számomra meglepő módon – a balett (63%) körébe tartozó szavak találhatók meg viszonylag magas számban a két korpusz valamelyikében, míg a művészettel (44%), irodalommal (32%) kapcsolatos kifejezések, az elvont fogalmak (39%) és az emberekre vonatkozó lexémák (26%) száma ezeknél lényegesen alacsonyabb arányban van képviselve. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek kevésbé tekinthetők az angol nyelvhasználat részeinek, hanem inkább azt mutatja, hogy a korpuszokban szereplő szövegtípusok is erősen befolyásolják az

előfordulási arányt. Ez elsősorban a Time korpusz esetében érvényes, hiszen egy olyan általános jellegű folyóirat, mint a *The Time*, viszonylag kevés irodalommal vagy művészettel kapcsolatos cikket közöl. Másrészt megfigyelhető az is, hogy a köznapi élet fogalmi körei a korpuszokban nagyobb arányban vannak jelen, mint a szótári adatállományokban.

Az „egyéb" kategóriát a továbbiakban nem kívánom részletezőbben vizsgálni, hiszen – bár ide tartozik legtöbb elem – ezt éppen a vegyes jellege miatt nem célszerű további tematikus elemzésnek alávetni; magas elemszáma ellenére sem mutat további jellemző fogalmi mezőket. Ebben a csoportban azért szerepel kétféle elemszám, mert a magasabb érték (339) az összes ide tartozó elemet jelöli, viszont ha levonjuk belőle az igéket, a kifejezéseket és a ritkább szófajokat (elöljáró, névelő, névmás) – melyeket jellegük miatt szinte kivétel nélkül csak ide lehetett sorolni –, a maradék (188) már csak a valóban egyik fenti kategóriába sem illő főneveket és melléknevеket jelöli.

Ha megvizsgáljuk, hogy mely nyelvek szerepelnek első forrásnyelvként, láthatjuk, hogy a szemantikai kategóriák nagy részében a **francia** a fő átadó nyelv. Ez természetesen nem meglepő, hiszen a nyelvek szerinti csoportosítás azt mutatta, hogy az átvételek mintegy fele ebből a nyelvből származik. A következő csoportokba tartozó szavaknak és kifejezéseknek az első számú forrásnyelve a francia: gazdaság, vallás (bár itt csaknem ugyanilyen magas az olasz szavak száma is), elvont kifejezések, étel- és italkultúra (ezekben azonban a francia elemek száma nem kiugróan magas, hiszen jellegéből adódóan mindkettő igen vegyes kategória), divat, emberek (itt azonban meg kell jegyeznünk azt is, hogy szinte minden jiddis eredetű szó ebbe a kategóriába tartozik), társadalom, irodalom, emberi tulajdonságok, szerencsejátékok, sport (de itt a német elemek száma is magas, valamint számos más nyelv is képviselteti magát), pszichológia, történelem, jog, szórakozás, színház, művészet, földtudomány (bár itt a német és az orosz elemek száma is csaknem ugyanennyi), politika (szintén majdnem ugyanennyi német elemmel). Kizárólag francia eredetű szavakat tartalmaznak a következő szemantikai csoportok: film, érzelem, bürokrácia, diplomácia, bordély; valamint néhány kivételt leszámítva főleg francia elemeket tartalmaznak: balett, szerelmi kapcsolatok, foglalkozásnevek, lakáskultúra, életmód, emberi kapcsolatok, építészet, anyagnevek (itt különböző textiltípusok szerepelnek, tehát ez a kategória szorosan összefonódik a divattal kapcsolatos szavakéval). Ez alapján világosan körvonalazódik, hogy melyek azok a nagyobb szemantikai mezők, amelyekbe a franciából az angolba átkerült elemek sorolhatók. Ezek között sok olyan kategória van, amely embereket, azoknak tulajdonságait, érzelmeit, foglalkozását, a köztük levő kapcsolatokat (akár társadalmi, akár magánjellegű) írja le. Egy másik nagyobb

csoport inkább az emberek környezetére vonatkozik, arra, hogy hogyan élnek, hogyan öltözködnek, mit csinálnak szabadidejükben, milyen az életterük. Jelentős ezen kívül még a művészetekkel, irodalommal kapcsolatos szavak csoportja is. Azt a korábbi feltételezésemet, miszerint a francia a nemzetközi diplomácia nyelveként sok diplomáciai és bürokráciai szót átadott az újabb időkben az angolnak, nem igazolják a vizsgált adatok, hiszen – bár az ide tartozó elemek kétségkívül francia eredetűek – a két kategóriában összesen szereplő 9 elem nem mutatja a várt magasabb arányt.

Nézzük meg, melyek azok a jelentéstani csoportok, amelyekben nem a franciából származik a legtöbb elem! A **német** a legfontosabb kiinduló nyelv a háborúval, általában a tudományokkal és nyelvészettel kapcsolatos szavak esetében. Jelentős számú német elemet találhatunk a politika, pszichológia, filozófia és a földtudomány szókincsében is. A geológia és mineralógia szakszókincse az angolban alapvetően német eredetű (STANFORTH 1996: 11), ám minden bizonnyal – mivel nem szakszótárakról van szó – ezeket a vizsgált források csupán kis arányban tartalmazzák. Láthatjuk, hogy a németből átvett szavak egy része a második világháborúval kapcsolatos, másik része pedig a német szellemtörténet fontosságára és hatására utal. Ezen kívül elkülöníthetők a nemzetiszocialista múlttal kapcsolatos szavak is (ezeket a kultúrspecifikus szavak közé soroltam), amelyeknél magától értetődően csak a német lehet az egyetlen forrásnyelv. STANFORTH (1996: 60) vizsgálata szerint is a politika és a háború tárgykörébe tartozik legtöbb német kölcsönszó az angolban (elsősorban nemzetiszocialista szókincs), majd ezeket az ételkultúrával, művészettel, irodalommal és zenével kapcsolatos szavak követik.

Az **olasz**ból származik a legtöbb zenével kapcsolatos szó, bár ezek nem a zene alapszókincsébe tartoznak (mivel ezek már korábban átkerültek az angolba), hanem inkább a speciálisabb szakszókincs körébe tartozónak tekinthetjük őket (pl. *concerto de chasse* ‘vadászkürtre írt concerto’, *festa teatrale* ‘látványos operaelőadás, amelyet valamely ünnepség alkalmából adnak elő’). A vallással kapcsolatos szavak egy része szintén olasz, ami nem meglepő, tekintve, hogy az európai kereszténység központja a Vatikán. Bár nem az olaszból került az angolba a legtöbb ételkultúrával kapcsolatos szó, hanem a franciából, mégis kiemelkedő itt is az olasz elemek száma (61). Feltételezem, hogy ha egy, a vizsgált szótáraknál még frissebb forrást megvizsgálnánk, ez az arány még magasabb lenne, hiszen napjainkban az olasz konyha nemcsak a nyugati kultúrában igen népszerű, hanem az egész angolszász kultúrában is. Az olasz ezen kívül fontos forrása még a művészet témakörébe tartozó szavaknak is (a francia után a 2. helyen áll, 53 elemmel), és ha figyelembe vesszük, hogy a zene is a művészet egyik ága, a két kategóriát együtt véve még markánsabban kitűnik, hogy az olasz eredetű szavaknak ez a legfőbb szemantikai csoportja.

A **spanyol** a fő forrása a tánccal kapcsolatos szavaknak (a portugállal együtt): ennek oka a korábban már említett latin-amerikai kultúra, zene és táncok nemzetközi népszerűsége és folyamatos térhódítása. Szintén a spanyol átvételek száma a legmagasabb a kultúrspecifikus fogalmak körében: ez is azt mutatja, mennyire domináns a spanyol nyelvű kultúra, és mennyire intenzív kapcsolatban áll az angol nyelvű országok kultúrájával. Spanyol eredetű továbbá a bikaviadal szókincse (az előző két témakörtől eltérően itt a spanyolországi spanyol a forrás), ami természetes, hiszen a bikaviadalok a spanyol nyelvű országokra jellemzőek (pl. *barrera* 'a ringet körbevevő kerítés', *estocada* 'a bikát megölő végső döfés', *novillero* 'ifjú matador'); valamint a kábítószerekkel kapcsolatos szavak nagy része is a spanyolból jön (pl. *primo* 'elsőosztályú marihuána', *basuco* 'kokain finomítása után fennmaradt drog'), mivel a kábítószerek nagy része bizonyos dél-amerikai országokból származik. Az ételekkel kapcsolatos szavak ranglistáján a spanyol a 3. helyen áll a francia és az olasz után (28 elem), de feltételezésem hasonló, mint az olasz ételnevek esetében: a mexikói konyha például csupán az utóbbi egy-két évtizedben vált nemzetközi szinten is igen népszerűvé, így a vizsgált szótárak adatai ennek a folyamatnak még csak a kezdetét jelezhetik (pl. *empanada*, *tapa*, *quesadilla*).

Szinte kizárólag **japán** eredetűek a különböző harcművészetekkel és a szumóval kapcsolatos szavak (pl. *kata* 'a dzsúdóban használt alapgyakorlatok rendszere', *ukemi* 'a biztonságos esés művészete', *ozeki* 'szumóbajnok') – ez nem szorul különösebb magyarázatra, hiszen ezek a sportágak Japánban honosak, és innen terjedtek el az egész világban. Más kérdés azonban, hogy szinte minden ide tartozó elemet tekinthetünk akár szakszónak is, hiszen az átlagember, aki nem ismeri ezeket a sportágakat, nyilvánvalóan a szókincsüket sem birtokolja. CANNON-nak (1994: 377) az angol nyelv japán kölcsönszavaira kiterjedő részletes vizsgálata is azt mutatja, hogy ez a legnagyobb csoportja az átvételeknek. Ezen kívül a kultúrspecifikus fogalmak jelentős csoportja is japán eredetű (52 szó), ez is jelzi az angolszász–japán kulturális kapcsolatok újabb kori intenzitását; valamint jónéhány, az ételkultúrával kapcsolatos szót is átvett az angol (14), ami pedig a japán konyha egyre népszerűbbé válására utal.

Természetes módon az **orosz** a fő forrásnyelve a Szovjetunió belső helyzetét leíró kifejezéseknek (pl. *narod* 'a Szovjetunió népe', *apparatchik* 'a szovjet bürokrácia tagja', *druzhinnik* 'civil segédrendőr a Szovjetunióban'), valamint az űrhajózással kapcsolatos szavaknak (*sputnik* 'mesterséges szatellit a Föld körül', *Lunokhod* 'a Hold felszínét vizsgáló jármű'). Itt azonban az előzetes feltevésem, miszerint viszonylag magas lesz az űrhajózás orosz eredetű szókincsének aránya, nem igazolódott, mivel mindössze két ilyen volt az elemzett szavak között.

A fő forrásnyelveken kívül néhány kevésbé jelentős átadó nyelv esetében is megfigyelhetünk bizonyos tendenciákat. A görög nyelvből elsősorban az étel- és italkultúra szavai kerültek át az angolba; a CANNON által leírt két kategória, a biológia és a természettudományok szavai azonban teljesen hiányoznak a vizsgált forrásokból. Ennek valószínűleg az az oka, hogy ezek vagy korábban átvett elemek, vagy pszeudo-görög lexémák, amelyeket vizsgálatomból – a pszeudolatin szavakhoz hasonlóan – eleve kizártam. A görög esetében ezt az is indokolja, hogy a pszeudo-görög szakszavak ógörög forrásból táplálkoznak, s közvetlen módon nincs közük az újgöröghöz, mint forrásnyelvhez. A héberből szinte kizárólag a zsidó vallással és kultúrával kapcsolatos szavakat vett át az angol; ezeket a kultúrspecifikus fogalmak kategóriájába soroltam. A jiddis szavak csaknem kivétel nélkül az amerikai angolba kerültek át (ez nyilvánvalóan nyelven kívüli okokkal függ össze: az európai gyökerű zsidóság markáns jelenlétével az USÁ-ban), nagy részük szlengszó; szemantikájukat tekintve pedig elsősorban embereket, azok tulajdonságait írják le, vagy a héberhez hasonlóan a zsidósággal kapcsolatos fogalmakat jelölnek. A norvég szavak aránya ugyan alacsony, ám legtöbb síeléshez kapcsolódó szó vagy innen származik, vagy a németből, ami érthető, hiszen Európában Norvégiában és a német nyelvű országokban legelterjedtebb a síelés. A szanszkrit szavak nagy csoportja a hindu valláshoz és kultúrához, filozófiához köthető.

Nézzük, hogy CANNON (1994: 377) korábban bemutatott nyelvi–tematikai kategorizálását mennyire támasztják alá az általam mért arányok! A francia átvételek esetében valóban magas a művészetek és a foglalkozások témakörébe tartozó szavak száma, valamint az ételeké és az italoké is (bár ez utóbbi kettő nem kimagasló). CANNON jellegzetesen franciának tartja a politika szókincsének idegen eredetű rétegét; ám az én forrásaim azt mutatják, hogy a politika szókincse majdnem ugyanolyan mértékben német eredetű az angolban. Az olasz szavaknál valóban magas az ételek, italok nevének és a művészetek körébe tartozó szavaknak az aránya (bár a fő ág, a zene, nála nincs külön kiemelve). CANNON megemlíti, hogy az olasz szavak egy jellegzetes csoportja az alvilágot írja le. Vizsgálatom során én ezt nem tekintettem külön kategóriának, mivel csak két ide tartozó elemet találtam (*capo*, *Cosa Nostra*), ezeket pedig a kultúrspecifikus kategóriába soroltam be. Érdekes azonban megemlítenünk, hogy mindkét szót „amerikai angol” minősítéssel találhatjuk meg a szótárban. A spanyol és japán eredetű szavaknál CANNON sokkal többféle kategóriáról beszél, mint azt az adataim alátámasztanák – természetesen ez nem azt jelenti, hogy helytelenül kategorizált, hiszen már korábban is hangsúlyoztam, hogy az efféle elemzések igen erősen függenek a forrásanyagtól; attól, hogy milyen szótárral vagy korpusszal dolgozunk. Kü-

lönbség továbbá, hogy CANNON a legfontosabb átadó nyelvek közé tartozónak tekinti a latint és a görögöt, ám – a szerinte jellemző szemantikai kategóriák alapján – úgy tűnik, itt a pszeudo-latin és pszeudo-görög elemekre gondol, amelyeket én az elemzésemből eleve kizártam.

5.1.2.3. Szófaji csoportok

A szófajok szerinti vizsgálat során – a korábban már említett szakirodalmi források alapján – egyértelműen azt várhatjuk, hogy a főnevek aránya jóval magasabb lesz, mint bármely más szófajé; előzetes becsléseim szerint mintegy 70–80%-a az egész vizsgált szóállománynak. Az igék száma várhatóan igen alacsonynak fog mutatkozni, szinte elhanyagolható lesz, ami azzal támasztható alá, hogy az ige legtöbb nyelvben valamilyen ragozott formában szerepel a mondatokban. A kérdés rögtön felmerülhet tehát, ha az angol átvesz egy igét például egy újlatin nyelvből, melyik alakjában veszi azt át: főnévi igenévként vagy esetleg csupán a tövét? Ha főnévi igenévként, mi történik az angolba kerülve annak igenévi képzőjével? Az igék átvétele – mint látjuk – elsősorban szerkezeti és grammatikai problémákat vet fel. További feltételezésem, hogy kifejezéseket, egész szerkezeteket az angol valószínűleg inkább a tipológiailag hasonló és genetikailag rokon nyelvekből vesz át, vagyis a nagyobb európai nyelvekből (francia, német stb.). Nem tűnik kézenfekvőnek, hogy egy szerkezetében teljesen eltérő nyelvből emelne át valamely szintaktikai szerkezetet, hiszen ez esetben is a beillesztés problémája vetődne fel.

A főnevek becsült 70–80%-os arányától eltérően a vizsgálat elvégzése után ennél alacsonyabb számmal kellett szembesülnöm: a 2973 elemnek mindössze 67%-a **egyszerű főnév**. Ha azonban megnézzük a többi kategóriát, könnyen átláthatjuk, mi okozza az eltérést.

szófaj	darab	%
egyszerű főnév	1987	66,8
kifejezés	791	26,6
melléknév	136	4,6
mondatszó	33	1,1
ige	11	0,5
számnév	5	
határozószó	4	
névelő	2	
elöljárószó	2	
névmás	2	

9. táblázat. Az angolban található kölcsönszavak szófaj szerinti megoszlása

A fenti statisztikából azt láthatjuk, hogy a magában álló, egyszerű főnevek mellett a **kifejezések** aránya igen magas. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ezek a kifejezések voltaképpen főnévi jellegűek, hiszen általában jelzős vagy határozós szerkezetekről, de mindenképpen szinte kivétel nélkül főnévi csoportokról (NP) van szó (pl. *acte gratuit* 'nem konzekvens tett' < francia, *dolce vita* 'édes élet' < olasz, *rubia de la costa* 'kolumbiai marihuánafajta' < spanyol stb.). Az egyszerű főneveket és a kifejezéseket egybe véve megállapítható (még akkor is, ha természetesen nem mindegyik kifejezés NP), hogy a főnévi jellegű átvételek 90% feletti értéket képviselnek. A korpuszok tanulsága alapján azonban azt láthatjuk, hogy a kifejezések meglehetősen ritkán válnak a nyelvhasználat jellemző részévé: csupán egyharmaduk szerepel akár a BNC-ben, akár a Time korpuszban. Ez tehát arra enged következtetni, hogy a magában álló főnevek átvétele valóban sokkal gyakoribb, egyszerűbb, mint a kifejezéseké, és ez előbbiek könnyebben is integrálódnak az átvevő nyelvbe.

A 11 **ige** nem mindegyike igazi igei átvétel, hiszen 4 esetében a szótárak megjegyzik, hogy ezek lehetnek igék is, de más szófajúak is. Ilyen esetekben valószínűsíthető, hogy az adott szavak inkább főnévként kerülhettek át az angolba, és ott egy idő után igeként is használatosak lettek. A valódi igei átvételek a következők: *contratier* 'akadályoz', *épater* 'meghökkent', *ménager* 'tapintatosan kezel' < francia, *kvell* 'jól érzi magát' < jiddis. A három francia átvétel esetében fennáll a korábban már említett ragozási probléma, ugyanis ezek az *-er* főnévi igenévi végződéssel kerültek az angolba. Igeként is funkcionálhatnak az alábbi szavak: *sabotage* 'szabotál' < francia (itt abból is láthatjuk, hogy ez eredetileg főnévi átvétel, hogy nem infinitivuszi formában vette át az angol, így az angol igerendszerbe is könnyebben képes beilleszkedni), *nosh* 'nassol', *kvetch* 'panaszkodik', *yentz* 'csal', *kibitz* '(meg)les' < jiddis (amerikai angol szlengszavak, szintén főnévi átvételek), *graffiti* 'graffitit rajzol' < olasz (bár az angolban jellemzőbb a főnévi használata), valamint a *bar mitzvah* '(zsidóknál) konfirmál' kifejezés < héber, amelyről BARNHART ET AL (1973: 56) megjegyzi, hogy csupán az angolban szerepel igeként, mivel a héberben csak főnévi csoportként létezik.

Amennyiben azonban az idegen eredetű igék előfordulását vizsgáljuk a két korpuszban, azt láthatjuk, hogy nemigen tekinthetők az angol szókészlet központi elemeinek, mivel egy részük csak gyéren, más részük egyáltalán nincs reprezentálva. A *contratier*, *ménager*, *kvell*, *kvetch* és *yentz* szavak egyszer sem fordulnak elő igeként (más szófajként egyes esetekben igen) sem a BNC-ben, sem a Time korpuszban, a többi közül pedig csupán a *sabotage* szerepel: ez viszont több százszor előfordul igei szerepben. A többi ige gyakorisága az alábbi: *nosh* (BNC 5, Time 2),

kibitz (BNC 1, Time 9), *graffiti* (Time 2), *bar mitzvah* (Time 4), valamint *épater* (BNC 4, Time 2) (igeként csupán a *to épater la bourgeoisie / les bourgeois* 'meghökkenti a burzsoáziát' kifejezésben fordul elő a két korpuszban, ahol a *to* partikula az angolban való integráltságát mutatja).

A **mondatszók** eredetüket tekintve igen sokféle nyelvből kerültek az angolba; szemantikai tartalmukat tekintve ezek általában köszönések (pl. *ciao* < olasz, *adios*, *hasta luego* < spanyol, *aloha* < hawaii, *do svidania* < orosz) vagy jókívánságok (pl. *Gesundheit* 'egészségedre (tüsszentéskor)' < német, *inshallah* 'Allah akaratával' < arab, *skål* 'egészségedre (koccintáskor)' < norvég). A 33 mondatszó között mindössze 3 olyan van, amely a két korpusz valamelyikében nem fordul elő, vagyis ezek valóban elterjedtek és könnyen integrálódtak az angolban. Beilleszkedésüket elősegíti nyelvi szerepük, mivel ezek a kommunikációban mondat értékű elemekként szerepelnek, így szintaktikai kapcsolatuk a szövegkörnyezetükkel alig van. A leggyakoribbak itt is a köszönések közül valók: *ciao* (BNC 35, Time 16), *adios* (BNC 12, Time 26), illetve az amerikai korpuszban az *aloha* is feltűnően magas arányban szerepel (BNC 2, Time 86). Nem szabad elfelejtenünk, hogy mindkét vizsgált korpusz elsősorban az írott nyelvre támaszkodik, és mivel az újságcikkekben a köszönések viszonylag ritkák, arányuk a beszélt nyelvet vizsgálva minden bizonnyal sokkal magasabb lenne.

A **melléknevek** szintén különféle nyelvekből származnak; s talán érdekes lehet kiemelni, hogy létezik néhány olyan szó is, amely a melléknévi képzőt már az angolban kapta meg: pl. *kitschy* 'giccses' < német, *perestroikan* 'peresztrojkával kapcsolatos', *glasnostic, glasnostian* 'glasznoszttyal kapcsolatos' < orosz. Ez utóbbi két esetben az orosz eredetű *perestroika*, valamint *glasnost* főnevek kaptak angol melléknévi képzőket (*-n*, *-ic, -ian*), s így ezek nem is tekinthetők tisztán átvételnek. A *glasnost* főnévhez két különféle angol melléknévképző is kapcsolódott; AYTO szótárának 1989-es és 1990-es kötetében ez a két különböző forma van feltüntetve. Hasonló ehhez a *kitschy* is, itt a *Kitsch* német főnév átvételéről lehet szó, amihez az angolban belső szóképzéssel *-y* melléknévképző került; az orosz formáktól eltérően azonban itt segíthette a folyamatot az is, hogy a németben létezik párhuzamosan egy alakilag és fonológiailag is hasonló *-ig* képzős melléknév (*kitschig*). Mindezek ellenére az a tény, hogy ezek a szavak angol ragokat kaptak, magas fokú integráltságra enged következtetni. Míg a *kitschy* a korpuszok alapján elterjedtnek mondható az angolban (BNC 5, Time 35), a másik három forma egyetlen alkalommal sem fordul elő sem a BNC-ben, sem a Time-ban, pedig politikai tartalmuk miatt az újságnyelvben szerepelhetnének elsősorban, ha valóban az angol nyelv integráns részeivé váltak volna: figyelembe kell venni azonban, hogy a két fogalom a Szovjetunió történetének csak egy rövidebb, néhány éves időszakára vonatkozik.

A melléknevekhez soroltam azokat a szavakat is, amelyek az átadó nyelvben valamilyen igenévi formaként szerepelnek (ezt természetesen csak olyan esetekben tudtam megállapítani, ahol valamiféle fogalmam van az átadó nyelv szerkezetéről): ezek elsősorban újlatin nyelvekből való formák. Mivel azonban ezek az alakok nem az angol nyelv igenévképzési szabályai szerint jöttek létre, és az angolban többnyire melléknévként tartandók számon, ebbe a kategóriába sorolandók. Néhány francia példa: *désordonné* 'kaotikus', *arriéré* 'ódivatú', *déraciné* 'gyökértelen, hontalan' – az ide tartozó elemek általában emberi tulajdonságokat, állapotokat írnak le. Ezek a szavak azonban (minden bizonnyal elsősorban az angoltól meglehetősen idegen hang- és morfológiai szerkezetük alapján) csupán igen ritkán fordulnak elő a két korpusz valamelyikében.

A **számnevek** csak az eredeti nyelvekben szerepelnek ilyen szófaji értékben, az angolban azonban minden esetben valamilyen speciális jelentéssel fordulnak elő, vagyis már egy, az átadó nyelvben eleve leszűkült jelentéssel kerülnek át. A művészettörténettel kapcsolatosak az angolban a *dix-huitième* 'tizenhatodik', *seicento* 'tizenhat', *settecento* 'tizenhét', *ottocento* 'tizennyolc' szavak, mivel egy-egy évszázadra mint művészettörténeti korra vonatkoznak (míg az első francia eredetű sorszámnév, a többi olaszból átvett tőszámnév), a *deuxième* 'második' pedig csakis színdarabok második felvonására vonatkozhat az angolban; eredeti francia sorszámszámnévi jelentése azonban ennek sem került át. Ugyan a *deuxième* kivételével mindegyik alakra legalább egy-egy példát találhatunk a két korpusz valamelyikében, mégsem mondhatjuk őket széles körben elterjedt szavaknak.

A két átvett határozott **névelő** (*la*, *les* < francia) és az egy birtokos **névmás** (*unser* 'a mienk' < német) szintén igen speciális szerepben került át az angolba, a *la* csupán női név előtt állhat, 'híres, hírhedt' értelemben, az *unser* hasonlóképpen ironikus értelmű az angolban, és szintén csak személynév követheti; a *les* pedig prefixumhoz hasonlóan használható valamely szórakoztató csoport neve előtt. Ezek a jelentések azonban meglehetősen specifikusak, tehát semmiképpen sem mondhatjuk azt, hogy az angol a franciából vagy a németből névelőket vagy névmást vett volna át. A korpuszban sem a *la*, sem a *les* előfordulását nem tudtam megvizsgálni az adott jelentésben, mivel mindkettő olyan magas számban fordul elő egyéb kontextusokban (francia idézetekben, címekben, nevekben), hogy aránytalanul magas munkaráfordítással lehetne csak közülük kiszűrni a szótárak által feltüntetett speciális használatot. Egy önkényesen kiválasztott kisebb korpuszrészletben azonban egyetlen példát sem találtam egyik szó fenti értelmére sem. Az *unser* angol elemként való, a megadott értelemben vett használatára azonban 11 példa is található a Time korpuszban.

Hasonló a helyzet a két **elöljárószó**val is: az egyik a francia eredetű *chez*, amellyel kapcsolatban BLISS szótára azt a megjegyzést teszi, hogy nincs angol megfelelője. Valóban nincs, mivel a 'valakinél, valaki házában' értelmét az angol prepozícióval nem tudja kifejezni, de viszonylag könnyen leírható az *at ...'s house* kifejezéssel. A *chez* angol elöljárószóként nem gyakori; leginkább bárok, vendéglők, kocsmák nevének részeként tekinthető angol elemnek. Néhány példa a BNC anyagából: *Chez Laurie*, *Chez Gerard*, *Chez the Clintons*: leginkább az utolsó példa mutatja a határozott névelő alapján, hogy a *chez* elöljárószót nem csupán francia vagy franciásan hangzó nevek követhetik. A Time korpuszban a *chez* 103 előfordulása között azonban 9 olyan is található, ahol nem tulajdonnév részeként szerepel (pl. *a quiet dinner chez Thomas William Lamont*, *stays for dinner chez Larkin*), s ez mindenképp az angol elöljárószóvá válás felé vezető lépésnek tekinthető. A *chez*-nél sokkal kevésbé vált az angol prepozíciórendszer részévé a szintén franciából átvett *après* elöljárószó; ez leginkább kozmetikai termékek nevének részeként fordul elő (pl. *après rasage, apres colour bath and balsam*, *apres soleil*), valamint az *apres ski*, *apres golf* kifejezésekben. A BNC-ből származó fenti példák átvételének motivációja egyértelműen a divatosabban, elitebben hangzó idegen alak magasabb presztízsértéke lehet. A korpusz példáin továbbá azt is megfigyelhetjük, hogy az angolba átkerülve az írásmód is megváltozik: a franciára jellemző, ám az angolból hiányzó *è* grafémát gyakran az angol *e* helyettesíti.

Ha a szófaj szerinti felbontást nyelvek szerint próbáljuk tovább elemezni, nem találunk az egyes nyelvekre vetíthető egyértelmű tendenciákat, ám mégis igaznak bizonyul az a korábbi sejtés, miszerint a távolabbi, ritkább átadó nyelvekből szinte kizárólag főnevek kerültek az angolba. Kifejezések alig származnak nem indo-európai nyelvből, a melléknevek és egyéb, kisebb arányban kölcsönzött szófajok pedig jellemzően francia vagy német, ritkábban olasz vagy spanyol átvételek.

Összegezve a szófaj szerinti elemzés eredményeit, megállapíthatjuk, hogy a szakirodalomban leírt tendenciák nagy részét igazolják az általam vizsgált anyag alapján leszűrt konklúziók. THOMASON és KAUFMAN, valamint WEINREICH megállapítása (vö. WILKINS 1996: 114), miszerint a tartalommal rendelkező szavakat könnyebben átveszi egy nyelv, mint a grammatikai jelentésűeket, mindenképp megállja a helyét. Hasonlóképpen igazolódni látszik MUYSKEN stabilitási skálája is, mely szerint a főnevek vesznek részt legkönnyebben és ezért legnagyobb számban a transzferfolyamatokban, majd őket követik a melléknevek, az igék, végül a grammatikai szavak (uo.). Az általam elemzett szóanyag azonban nem támasztja alá WEINREICH azon feltételezését,

miszerint az indulatszók és mondatszók még a lexikai szavaknál is könnyebben kerülnek át egyik nyelvből a másikba (uo.).

5.1.3. A lexikai transzfer típusai a vizsgált anyagban

Tekintsünk vissza a dolgozat korábbi fejezetében tárgyalt lexikai transzferre és annak típusaira! DUCKWORTH (1977: 40) csoportosítását követve vizsgáljuk meg az elemzett szóanyagot, és nézzük meg, mely kategóriákra találhatunk benne példákat! DUCKWORTH a lexikai transzfer három nagy csoportját különíti el: az importálást, a helyettesítést és a részfordításokat.

Az importáláson belül megkülönböztet jövevény- és idegen szavakat (melyeket dolgozatomban – a már korábban vázolt okok miatt – nem kívánom szétválasztani, és a közös „kölcsönszó" terminussal jelölöm őket), valamint pszeudo-kölcsönszavakat. A kölcsönszavak a transzfer legklasszikusabb esetei, ez az a csoport, melyet az átvétel időszakában a laikusok is átvételnek tekintenek: az idegen alakkal együtt kerül át az eredeti jelentés egy másik nyelvbe. Az általam vizsgált szavak döntő része ilyen, ami annak tulajdonítható, hogy a szótárak, amelyekből dolgoztam, elsősorban ezeket tüntetik fel idegen szavakként. Ebből az következik, hogy az összes többi kategóriára csak elvétve találhatunk példákat a vizsgált szavak között. A pszeudo-kölcsönszó minden nyelvben viszonylag ritka jelenség, mégis akadt rá az anyagban a pszeudo-latin és pszeudo-görög átvételek kizárása után is néhány példa: *Erin go bragh* 'Írország mindörökké!' (pszeudo-ír; az egyes szavak ugyan írek, de kifejezésként csak az angolban található meg); *en face* 'szemben' (pszeudo-francia; franciául *de face*); *objet de vertu* 'művészeti alkotás' (pszeudo-francia; valószínűleg az *objet de virtù* helytelen leírásából).

A helyettesítés felismerése már jóval nehezebb probléma, hiszen itt az új szóalak az átvevő nyelv elemeiből jön létre, csupán a jelentés változik meg az idegen modell hatására. Ebből következik tehát, hogy mivel az alak nem idegen, az idegen szavak szótárai sem tüntetik fel őket. Mivel azonban nem csupán ilyenekből, hanem új szavakat tartalmazó szótárakból is származik az általam vizsgált szóanyag, két példát mégis megemlíthetünk: a spanyol *rubia (de la costa)* szintén létezik az angol *blonde from the coast* alakban is, ami a szófordításra jó példa. Ugyanebbe az altípusba tartozik a német *kalte Ente* kifejezésből fordított angol *cold duck* 'pezsgőbor és pezsgő olcsó keveréke' is.

DUCKWORTH a lexikai transzfer harmadik típusaként a részfordításokat nevezi meg, ami azt jelenti, hogy egy összetett alak egyik része közvetlen transzferrel, másik része pedig reprodukcióval jön létre. Négy ilyen példa is található az elemzett szavak között: *Jostaberry* 'josta' (a német *Josta* és az angol *berry* morfémák összekapcsolódásából); *Gestalt therapy* 'Gestalt-

terápián alapuló pszichoterápia' (melynek szintén német az előtagja; ám ez az alak akkor válik különösen érdekessé, ha összehasonlítjuk a listában szintén megtalálható *Gestaltpsychologie* lexémával, amely viszont kölcsönszó); *babushkaphobia* 'unokafóbia' (orosz előtag és angol utótag). Voltaképpen részfordításnak tekinthető a *les Shorts* 'forrónadrág' alak is, ám ez nem összetétel, hanem a névelő francia, a főnév pedig angol; az angolban való elterjedtsége azonban erősen kérdéses, mivel sem a BNC, sem a *Google* keresőprogram nem talált olyan előfordulását, ahol angol szövegkörnyezetben szerepelne. Ebbe a csoportba sorolható még az angol előtagú, francia utótagú *Watergaffe* kifejezés is, amely az angol *Watergate* mintájára jött létre egy francia humormagazin nevének integrálásával, ám ez a szó ma nemigen él a köztudatban, hiszen egy 1973-as botrányra utalt.

5.1.4. Jelentésváltozások

Mint már a kölcsönzésről szóló elméleti fejezetben kifejtettem, a lexikai transzfer sok esetben jelentésváltozással is együtt jár. Ez jelenthet jelentésbővülést, -szűkülést vagy -eltolódást. Gyakran elkerülhetetlen, hogy az átvevő nyelvben megváltozzon a jelentés, vagy legalább az átvett elem stilisztikai értékében módosulás következzen be. Ahhoz azonban, hogy a jelentésváltozást teljes biztossággal meg tudjuk állapítani, ismernünk kell az adott lexémának mind az átadó, mind az átvevő nyelvbeli összes jelentését. Mivel a közel háromezer általam vizsgált elemet szinte lehetetlen lenne ilyen szempontból elemezni, úgy döntöttem, hogy az általam jobban ismert nyelvekből származó szavakra: a német és a spanyol kölcsönszókra koncentrálok, annál is inkább, hogy dolgozatomban a továbbiakban e nyelvek szókölcsönzését is vizsgálat alá veszem. (A magyarból csak egyetlen példát találhatunk a vizsgált listában, a *goulash*-t, mely esetében szintén jelentésbővülést figyelhetünk meg, mivel a magyar ételre vonatkozó jelentése mellett az angolban bridzs-szakszóként is használatos. Megjegyzendő továbbá, hogy némi jelentés-eltolódás is történt a *goulash* elsődleges jelentése esetében, mivel ez a magyarban egy levesfajta, más nyelvekben, így az angolban is viszont pörköltszerű húsételt jelöl.)

A 10. és 11. táblázat azokat a spanyolból és németből származó átvételeket tartalmazza, melyek jelentésváltozáson mentek keresztül. A spanyol szavak eredeti jelentésének pontos meghatározásához a *Diccionario esencial lengua española* (2002), a németekéhez pedig a *Langenscheidts Wörterbuch. Deutsch als Fremdsprache* (1997) című szótárakat használtam.

spanyol:

elem	eredeti jelentés	angol jelentés	jelentésváltozás típusa
(el) primo	első, legjobb	első osztályú (marihuána)	szűkülés
afición	vonzalom	különös érdeklődés a bikaviadalok iránt	szűkülés
aficionado	vonzódó	a bikaviadalok iránt különösen érdeklődő	szűkülés
copita	kis pohár	tulipán alakú sherrys pohár	szűkülés
costa	tengerpart	tengerpart, elsősorban nyaralóhely	szűkülés
macho	hímnemű, erős férfi	agresszív módon férfias, robusztus (férfi)	szűkülés

10. táblázat. Jelentésváltozáson keresztülment spanyol eredetű elemek az angolban

német:

elem	eredeti jelentés	angol jelentés	jelentésváltozás típusa
Ausländer	külföldi	külföldi, általában civilizálatlan	szűkülés
Aussprache	kiejtés	(jó) kiejtés, szép beszéd	szűkülés
Dirndl	bajor vagy osztrák népi viselet	bajor vagy osztrák népi szoknya	szűkülés
Ehepaar	házaspár	házaspár, főleg boldog	szűkülés
Festung Europa	(a nemzetiszocialista politikában) Európa mint védővár	bármely európai terv külső agresszió ellen	bővülés
Fremdwort	idegen szó (semleges nyelvészeti fogalom)	nem kívánatos idegen szó; (nacionalista konnotáció)	szűkülés
Gesellschaft	közösség	speciális célból formálódott közösség	szűkülés
Gleichberechtigung	egyenjogúság	egyenjogúság, főleg fegyverkezés esetében	szűkülés
Innigkeit	bensőségesség	bensőségesség egy zenei műben	szűkülés
Krankheit	betegség	olyan fizikai és pszichikai betegség, melyet a főnöki pozíció nyomása okoz	szűkülés
Kultur	kultúra	(a nemzetiszocialista politikában) rasszista arrogancia, a saját kulturális értékek ráerőszakolása a világra	szűkülés
Mitteleuropa	Közép-Európa	Közép-Európa, de inkább a	szűkülés /

		balkáni államok	eltolódás
Novelle	novella	olyan novella, amely a valódi életből vett furcsa élményen alapul	szűkülés
Quellenforschung	forráskutatás	forráskutatás, főleg haszontalan	szűkülés
Schwerpunkt	döntő jelentőség, súlypont	háborúban a fő támadás célja	szűkülés
Stock	bot	síbot	szűkülés
Teil	rész	könyv egy kötete	szűkülés
Treff	találkozó	kémek titkos találkozóhelye	szűkülés
Wendepunkt	fordulópont	drámai fordulópont egy novellában	szűkülés

11. táblázat. Jelentésváltozáson keresztülment német eredetű elemek az angolban

Amint láthatjuk, a jelentésszűkülés (mely egyes esetekben pejorációval jár együtt) a leggyakoribb típusú jelentésváltozás; bővülésre csupán egyetlen példát találtam a német eredetű lexémák között. Az összesen több mint 500 német és spanyol átvételnek csupán kb. 5%-a esetében történt szemantikai módosulás, ami – bár nem túl magas arány – mégsem hagyható figyelmen kívül, hiszen mindenképpen azt mutatja, hogy a jelenség kétségkívül létezik a szókölcsönzés esetében is. Ez a tendencia arra enged következtetni, hogy a más nyelvből átvett szavak egy részének esetében is feltétlenül számolnunk kell jelentésváltozással.

5.1.5. A lexikai transzfer lehetséges okai

A lexikai transzfer lehetséges okainak vizsgálatakor WEINREICH (1974: 56–58) négy fő motívumot sorol fel: lexikális innováció, alacsony gyakoriság, káros homonímia kiküszöbölése, szinonimák iránti igény. Természetesen igen nehéz lenne minden egyes példa esetében meghatározni, hogy miért került át az adott elem az angolba. Az azonban viszonylag könnyen átlátható, hogy miért a lexikális innováció a leggyakoribb oka az átvételnek. Minden kultúrspecifikus szó, étel- és italkultúrával kapcsolatos kifejezés és számos más kategória tagjai azért kerülnek át az átvevő nyelvbe, mert abban a nyelvben maga a fogalom is új.

Nehezebb azonban megfejteni az olyan szavak transzferének okát, amelyek szemantikai tartalma már korábban is létezett az angolban, mégis a célnyelvi alak mellé bekerül egy idegen forma is. WEINREICH nem említi ezt a típust, holott az általam vizsgált anyagban igen gyakorinak mutatkozik. Csupán néhány példa: *aestheticienne*, *visagiste* < francia, mindkettő = angol *beautician* 'kozmetikus'; *(le) mot juste* < francia = angol *the right word* 'a megfelelő szó'; *mavin*

< jiddis = angol *expert* 'szakértő'; *Liebeserklärung* < német = angol *declaration of love* 'szerelmi vallomás'; *matrimonio segreto* < olasz = angol *secret marriage* 'titkos házasság'; *(la) huelga* < spanyol = angol *labour strike* 'sztrájk'. Ezekben az esetekben valószínűleg egyszerűen arról van szó, hogy a beszélők az idegen alakot magasabb presztízsűnek, kifejezőbb stilisztikai értékűnek tartják, s ezáltal előnyben részesítik a már meglévő formával szemben.

5.1.6. Egyéb észrevételek

Végezetül néhány lazábban kapcsolódó megjegyzés az elemzett anyaghoz. Mint már korábban is utaltam rá, elsősorban az átadó nyelvek arányában, de akár a szemantikai mezőkben is elképzelhető némi különbség az angol brit és amerikai nemzeti változatai között. Ezt azonban szótári anyagokon nehéz vizsgálni. Igaz ugyan, hogy az elemzett szótárak egy része brit, más része amerikai kiadású, de mindegyik amerikai és brit korpuszok bevonásával készült. Így a szótárokkal folytatott munka során az egyetlen módja a jellegzetesen amerikai, illetve brit átvételek kiszűrésének az lehet, ha maga a szótár jelöli meg, hogy az adott alak az egyik vagy a másik változatra jellemző.

Csupán három alaknál tünteti fel valamelyik szótári forrás, hogy a használata kifejezetten a brit angolra jellemző (*bhangra* 'zenei stílus' < pandzsábi, *magicienne* 'varázslónő' < francia, *comédie de moeurs* 'erkölcsdráma' < francia), ám éppen az amerikai korpuszban szerepelnek többször, mint a britben. „Amerikai angol" minősítése már több szónak van, és bár arányában ez sem jelentős (51 szó), mégis feltűnő, hogy közülük 31 jiddis eredetű szlengszó. Ezeken kívül az amerikai, elsősorban mexikói spanyolból átvett elemek (7) és az olasz eredetű szavak (5) között van több olyan, amely az amerikai angolra jellemző; mindezek a tendenciák az intenzívebb helyi kulturális kapcsolatokkal (az USÁ-ban élő spanyol és olasz közösségek hatásával) magyarázhatók. Az amerikai angolként megjelölt elemek valóban gyakoribbak az amerikai Time korpuszban, mint a brit BNC-ben, de mégsem mondhatjuk, hogy kiemelkedő, többszörös arányú lenne az eltérés (nyilvánvalóan csak ez engedhetne arra következtetni, hogy kifejezetten amerikai alakokról van szó). Mivel a jiddis eredetű szavak szlengszavak, a Time korpusz pedig újságnyelvet tartalmaz, ez valóban nem is tartalmazhatja a keresett, tipikusan beszélt nyelvi szavakat nagy arányban. A vizsgált anyagban ezen kívül 17 szó van dél-afrikai használatúként jelölve, ezek kivétel nélkül az afrikaansból átvett elemek, a korpuszban azonban meglehetősen gyér az előfordulási arányuk.

Az amerikai és brit korpusz között megfigyelhető az a helyesírási eltérés is, hogy azok a betűk, melyek az átadó nyelvekben ékezetesek (és ilyen formán nem részei az angol ábécének), a

brit használatban gyakran megtartják az eredeti, ékezetes formájukat, míg az amerikai korpuszban szinte kivétel nélkül csak ékezet nélküli, azaz erősebben adaptált alakok fordulnak elő.

Helyesírásukat tekintve az egyes formák ritkán integráltak, általában eredeti alakjukban kerülnek át az angolba. Ez általános tendenciának is tartható, hogy az újabb átvételek (a hagyományos terminológia szerinti idegen szavak) gyakrabban tartják meg eredeti írásmódjukat, míg a régebbiek (hagyományosan a jövevényszavak) ilyen szempontból is erősebben integrálódnak (EICHHOFF 1980: 65).

Elsősorban a kifejezések, de a szavak között is találhatók olyanok, amelyek az eredeti formának megfelelő határozott vagy határozatlan névelővel együtt kerültek át az angolba. Minden olyan esetben azonban, ahol a névelő nem klitikus (ez a franciában fordulhat elő bizonyos fonológiai helyzetekben), a determinánst a szótár opcionálisként tünteti fel. Ezek a kifejezések a következők:

francia: határozott névelővel: *(le) néant*, *(le) Midi*, *(les) Immortels*, *(le) pittoresque*, *(la) Résistance*, *(le) vice anglais*, *(le) mot juste*, *(la) république des lettres*, *(la) morgue*, *(le) Grand Monarque*, *(Les) Fauves*, *(la) trahison des clercs*, *(la) vie de Bohème*, *(la) belle époche*, *(le) Grand Siècle*, *(le) Roi Soleil*, *(le) commencement de la fin*, *(la) nouvelle cuisine*; határozott, de klitikus névelővel: *l'homme même*; határozatlan névelővel: *(une) place au soleil*

német: határozott névelővel: *(der) Blaue Reiter*, *(der) moderne Bund*, *(der) Untergang des Abendlandes*, *(die) Brücke*, *(der) Führer*, *(der) Tag*, *(das) Wirtschaftswunder*, *(die) neue Sachlickhkeit*, *(das) Ewig-Weibliche*; határozatlan névelővel: *(ein) Blick ins Chaos*

olasz: *(il) gran rifiuto*, *dramma per (la) musica*

holland: *(De) Stijl*

Ezek a kifejezések általában közismert történelmi fogalmak, elvont és filozófiai entitások, művészeti mozgalmak nevei; mindez magyarázhatja tehát, hogy eredeti formájukban, névelővel is átkerültek az angolba.

5.1.7. Összegző megjegyzések

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy nem tartható az a viszonylag általánosan képviselt nézet, miszerint az angol, mivel vezető világnyelv, leginkább átadó nyelvként szerepel a transzferfolyamatokban. VAN COETSEM fogalomkészletét alkalmazva: az angol nemcsak toló irányú transzferben vesz részt; vagyis azokban a transzferfolyamatokban, amelyekben az angol szerepel, nem csupán kiinduló nyelvi agentivitásról beszélhetünk, hanem igen erőteljes befogadó nyelvi

agentivitásról is, azaz az angol húzó irányú transzfereknek is részese, más szóval átvevő nyelvként is meglehetősen aktívan funkcionál.

RODRÍGUEZ GONZÁLEZ szerint (1996: 3) minden bizonnyal az angol tartalmazza a legtöbb szót a világ nyelvei közül, melynek mintegy a fele kölcsönszó. STANFORTH (1996: 3) ezt az arányt még magasabbra becsüli: szerinte az idegen eredetű szókincs az angol lexikon 70%-át teszi ki, ezek pedig viszonylag gyorsan integrálódnak (i. m. 164). Ez természesesen nem új jelenség, hiszen az angol nyelv a története során folyamatosan igen erős kontaktusban állt más nyelvekkel, ennek eredménye az, hogy a mai angol lexikális szempontból erősen kevert nyelv (FISCHER 2001: 97). Mindez azt is mutatja, hogy az angol igen nyitott a külső befolyások irányában. A fenti becslések mellett azonban arra is emlékeztetni kell, hogy – mint ahogyan azt a forrásokról szóló fejezetben bejutattam – a legújabb keletű angol szókincsnek csupán mintegy az 5%-a bizonyul más nyelvekből származónak, a túlnyomó része azonban belső nyelvi szóalkotás eredményeképpen jön létre.

5.2. Szóátvételek a spanyol nyelvben

5.2.1. Források

A spanyolba nemrégiben bekerült idegen szavak listáját szintén szótári forrásból merítettem: a *Diccionario de neologismos on-line* című munkából (http://obneo.iula.upf.edu/spes), amely az 1989 és 2005 közti időszakban dokumentált neologizmusokat tartalmazza. Ez tehát igen friss forrás, melyet a barcelonai Universitat Pompeu Fabra lexikográfusai állítottak össze, elsősorban az írott sajtó (33 újság és folyóirat) alapján. A szótár több mint 3500 elemet tartalmaz, ezekből válogattam ki az idegen eredetű új szavakat: ezek száma összesen 824. A digitális szótár használata igen egyszerű: minden szócikk tartalmaz egy definíciót, néhány, az élő nyelvből származó példát (a forrás pontos megjelölésével), a szófaj meghatározását és esetleg meglévő szinonimákat. Az idegen eredetű szavak esetén ugyan hiányzik a forrásnyelv megadása, de amennyiben az idegenszerű kiejtés problémát okozhat a spanyolajkúak számára, az adott szó kiejtés szerinti leírását is megadják a szerkesztők. Ez azonban nem fonetikai jelekkel történik, hanem a spanyol helyesírás szerint a spanyol hangokhoz való legközelebbi megfeleltetéssel: pl. *after hours – áfter áuers* 'éjszakai összejövetel reggeli folytatása', *gintonic – yintónic*[1], *boulevard – bulevar* 'sugárút'. Részletesebb, elmélyültebb filológiai elemzések alapjául a szótár helyenkénti pontat-

[1] Azon szavak esetében, amelyek magyar megfelelője megegyezik vagy erősen hasonlít az idegen alakhoz, nem adom meg a magyar jelentést.

lansága miatt talán nem is szolgálhatna megfelelő módon, ám az általam bemutatni kívánt tendenciák vizsgálatához minden tekintetben alkalmasnak bizonyult.

Az elemzés során nem csupán az angol eredetű elemekre koncentráltam, mivel a többi nyelvből átvett szavak vizsgálata is hasznos tanulsággal szolgálhat. Egyrészt alakjukból esetlegesen következtethetünk arra, ha az átvétel nem közvetlenül az adott nyelvből (francia, arab, orosz stb.) származik, hanem nemzetközi közvetítő nyelv, az angol segítségével történt. Másrészt azonban érdekes azt is megfigyelnünk, hogy az angol és nem angol átvételek egymáshoz viszonyított arányát tekintve a spanyol mennyiben viselkedik hasonló, illetve eltérő módon, mint a német vagy a magyar nyelv. Azt is vizsgáltam az anyagban, hogy a spanyol jellemzően milyen stratégiát választ a kölcsönszavak átvétele során: igyekszik-e azokat integrálni, vagy éppenséggel eredeti formájukban megtartani, netán jellemző-e a hibrid alakok, a részfordítások létrehozása.

Az elemzett több mint 800 lexémát vagy kifejezést – akárcsak a többi nyelvbeli vizsgálat során – élőnyelvi korpuszon is teszteltem, hiszen az a tény, hogy egy adott elem bekerül a neologizmusok szótárába, nem feltétlenül jelenti azt, hogy a nyelvhasználatban is széleskörű elterjedtséggel bír. A spanyol nyelv legrangosabb és legjelentősebb intézménye, a Real Academia Española (Spanyol Királyi Akadémia) által összeállított szinkrón nyelvi korpuszt, a *Corpus de Referencia del Español Actual*t (A Mai Spanyol Nyelv Korpusza, a továbbiakban CREA) használtam erre a célra (http://corpus.rae.es/creanet.html). A CREA az utóbbi bő negyedszázadból (1975–2004) 158 millió szóelőfordulást tartalmaz, melynek döntő része írott nyelvi forrásból való, de szóbeli forrásokat is felhasználtak a szerkesztők. Jelenleg ez a spanyol nyelv legnagyobb ilyen jellegű korpusza, érdemét pedig tovább növeli, hogy a többközpontú spanyol nyelv minden változata képviselve van benne, vagyis nem korlátozódik a spanyolországi nyelvhasználatra (ez csupán az anyag 50%-át adja), hanem az egyes latin-amerikai spanyol nyelvű országok nyelvváltozataiból is tartalmaz szövegeket. A korpusz kiválóan használható és igen precíz; az egyes szavak előfordulásainál megtalálhatjuk, hogy az adott példa milyen forrásból, melyik évből és melyik spanyol nyelvű országból származik. A keresés eredményeit maga a program szemantikailag is osztályozza, ami elsősorban többjelentésű szavaknál hasznos, hiszen így könnyedén kizárhatóak a számunkra irreleváns formák.

5.2.2. A vizsgálat eredményei

5.2.2.1. Nyelvek szerinti csoportok

A 824 kölcsönszót nyelvek szerint csoportosítva azt láthatjuk, hogy az átvételek háromnegyed része – ide számítva a hibrid, angol-spanyol formákat is – közvetlenül angol eredetű.

Ezen kívül a francia az egyetlen olyan forrásnyelv, amelynek a szókölcsönzései meghaladják a 10%-os arányt. Az angolban vizsgált kölcsönszavakhoz hasonlóan tehát itt is erős a koncentrálódás, hiszen a *Diccionario de neologismos on-line*-ban 22 különböző nyelvből származó alakok találhatók. Az alábbi táblázat az idegen eredetű spanyol szavaknak az átadó nyelvek szerinti megoszlását mutatja.

Forrásnyelv	**Átvett elemek száma (db.)**	**Átvett elemek aránya (%)**
angol	628	76,3
francia	86	10,4
olasz	22	2,7
arab	17	2,1
német	11	1,3
japán	10	1,2
portugál	10	1,2
kínai	8	1,0
török	5	0,6
szanszkrit	4	0,5
görög, héber, hindi	2-2	0,2
eszkimó, hindusztáni, holland, ír, jiddis, koreai, magyar (*gulas(c)h*), mongol/tibeti, perzsa	1-1	0,1

12. táblázat. A spanyolban található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása

A spanyolba került idegen eredetű szavak között az angolból átvettek igen markáns többséget alkotnak. Több tényező azonban arra utal, hogy az angol nyelv a közvetítő révén még az itt jelzett 76%-nál is nagyobb mértékben tekinthető közvetlen átadó nyelvnek. A szótárak ugyanis az újabb kori kölcsönzések eredetbeli minősítését általában az etimológiai származás alapján adják meg. A szókölcsönzések irányát azonban – ahogyan ezt a korábbiakban megindokoltam – célszerű két nyelv (a közvetlen átadó és átvevő nyelv) kapcsolataként láttatni. Ebben a megközelítésben pedig előfordulhat, hogy az egy-egy szó etimológiai hátterét jelentő nyelv, illetve a szókölcsönzésben átadóként funkcionáló nyelv nem esik egybe. Nem minden alap nélkül gondolhatjuk ezt a spanyol nyelv újabb kölcsönszavai esetében sem.

Azt a feltevést, hogy az angol közvetítő szerepet tölt be a spanyol és más nyelvek kontaktusában, két fontos érvvel tudjuk alátámasztani. A legkézenfekvőbb helyzet az, amikor a spanyollal az adott nyelv nem állhat közvetlen kapcsolatban. Ez leginkább a konkrét földrajzi kontaktus, valamint a gazdasági, kereskedelmi, kulturális kapcsolatok hiányát jelenti. Ez a helyzet például a

japán, a szanszkrit vagy éppenséggel a magyar nyelv esetében, amelyeknek – a világról alkotott ismereteink alapján – a spanyollal való bármiféle közvetlen kapcsolatát nagy valószínűséggel kizárhatjuk.

A másik, kézzel fogható nyelvészeti jellegű bizonyíték az lehet, ha a kisebb és a spanyoltól földrajzilag és kulturálisan is távol álló átadó nyelvekből származó szavakat megvizsgálva írásmódjukban vagy kiejtésükben angol hatást fedezhetünk fel. Ha ugyanis valamely kiinduló nyelvi hang vagy hangkapcsolat a spanyolban nem létezik, közvetlen átvétel esetén a spanyol a saját hang- és írásrendszeréhez legjobban hasonlító hanggal, illetve grafémával helyettesíti azt. Amennyiben azonban a helyettesítés nem a spanyol nyelv szabályai szerint történik, vagyis az átírás során olyan írásmód jön létre, amely a spanyolra nem jellemző, az mindenképpen egy harmadik nyelv közvetítő hatására utal. Mivel dolgozatomban célom az, hogy az angolnak az ilyen típusú nemzetközi közvetítő szerepét megvizsgáljam, minél több erre utaló példát, jelenséget igyekeztem összegyűjteni a spanyol nyelvű anyagból is. Az ilyen típusú vizsgálatra leginkább az azokból a nyelvekből átvett elemek alkalmasak, amelyek nem latin betűs írásmódot használnak, hiszen ilyen esetekben feltétlenül szükség van az átírásra. Ezeket a nem latin betűs írásrendszerű nyelvekből átvett szavakat az alábbi táblázat tartalmazza (a felsorolás az eredeti nyelvek szerint csoportosítva halad):

spanyol alak	**eredeti nyelv**	**angol alak**	**megjegyzés**	**CREA-beli előfordulás**
cous-cous ~ cuscús	arab	*cous-cous*	integrált alak is lehet	19: 2 *cous-cous*, 17 *cuscús*
fatwa	arab	*fatwa(h)*		29
hiyab	arab	*hijab*	integrált alak	–
kefia	arab	*kefia*		3
muftí	arab	*mufti*	integrált alak is lehet	6
raï	arab	*raï*		–
rais	arab	*rais*		74
sharia	arab	*sharia*		35
shií ~ chií	arab	*shia*	integrált alak is lehet	71: 44 *shií*, 27 *chií*
shiísmo ~ chiísmo	arab	*shiasm*	integrált alak is lehet	20: 2 *shiísmo*, 18 *chiísmo*
shisha	arab	*shisha*		–
shura	arab	*shura*		3
wahabí	arab	*wahabi*	integrált alak	2
wahabismo	arab	*wahabism*	integrált alak	3
yihad	arab	*jihad*	integrált alak	45

yihadista	arab	*jihadist*	integrált alak	–
burka	arab/urdu (párhuza-mos)	*burka*		11
ethos	görög	*ethos*		96
musaka	görög	*moussaka*	integrált alak	5: 4 *musaka*, 1 *moussaka*
kipa	héber	*kipa*		3
sabath ~ sabbat	héber/angol	*sabbath*	integrált alak	13: 3 *sabath*, 10 *sabbat*
shari	hindi	*sari*	más forma	5
guru ~ gurú	hindusztáni	*guru*	integrált alak is lehet	233: 13 *guru*, 220 *gurú*
bonsái	japán	*bonsai*		51: 14 *bonsái*, 37 *bonsai*
kamikaze ~ kamicaze	japán	*kamikaze*		73 (mind *kamikaze*)
ninja	japán	*ninja*		20
otaku	japán	*otaku*		1
samurai ~ samurái	japán	*samurai*	integrált alak is lehet	87: 76 *samurai*, 11 *samurái*
shiat-su	japán	*shiat-su*		–
sushi	japán	*sushi*		53
tamagotchi	japán	*tamagotchi*		10
yakuza	japán	*yakuza*		–
tofu	japán/angol	*tofu*		9
klezmer	jiddis	*klezmer*		2
feng shui	kínai	*feng shui*		11
kung-fu ~ kung-fú	kínai	*kung-fu*	integrált alak is lehet	22: 21 *kung-fu*, 1 *kung-fú*
lichi ~ litchi	kínai	*lychee*	integrált alak	6: 3 *lichi*, 3 *litchi*
mahjong	kínai	*mahjong*		–
shaolin	kínai	*shaolin*		2
taichi	kínai	*taichi*		4
wok	kínai	*wok*		7
yin yang	kínai	*yin yang*		3
chaebol	koreai	*chaebol*		3
dalai lama	mongol +tibeti	*dalai lama*		2
agit-prop	orosz	*agit-prop*		10
ap(p)aratchik	orosz	*apparatchik*	más forma is le-het	10
boievikí	orosz	*(=Czeczen soldier)*	orosz többes szám	–
glasnost	orosz	*glasnost*		95
intelligentsia	orosz	*intelligentsia*		63: 56

				intelligentsia, 7 *inteligentsia*
kalashnikov	orosz	*kalashnikov*		25
soviet ~ sóviet	orosz	*soviet*	integrált alak is lehet	33: 30 *soviet*, 3 *sóviet*
ney	perzsa	*ney*	perzsa > angol	1
chacra ~ chakra	szanszkrit	*chakra*	integrált alak is lehet	423: 144 *chacra*, 279 *chakra*
kama-sutra	szanszkrit	*kama-sutra*		1
mantra	szanszkrit	*mantra*		140
prana	szanszkrit	*prana*		30

13. táblázat. Nem latin írásrendszerrel rendelkező forrásnyelvű vizsgált kölcsönszavak a spanyolban

Az **arab** szavak többsége tartalmaz olyan hangot, amely a spanyolban nem létezik; a leggyakoribb ezek közül az angolban *sh*-val átírt fonéma [š], amely a vizsgált szavakban a spanyolban is *sh*-ként szerepel (*sharia* 'iszlám törvényhozó testület', *shií* 'iszlám kisebbségi csoport', *shisha* 'vízipipa', *shura* 'iszlám törvényhozási módszer') – ez a helyesírási jellegzetesség angol közvetítésre is utalhat. A *shií* szónak létezik *chií*-ként leírt változata is, amely a spanyolban való integráltság magasabb fokára utal, sőt efelé mutat az is, hogy spanyol képzővel ellátva elvont főnevet is alkotott belőle: *shiísmo ~ chiísmo*. Az angol nyelv közvetítő szerepét az is alátámaszthatja, hogy ezek a szavak az angolban is léteznek arab eredetű kölcsönszóként; a BNC-ban legtöbbjük számos példával szerepel. Az arab eredetű szavak fele az integrálódás magasabb fokán áll a puszta átvételnél, hiszen a spanyolhoz igazított írásmódjuk is létezik. Legtöbb ilyen esetben a szótár két, egymással párhuzamosan létező alakot említ, pl. a *cous-cous ~ cuscús* esetében, ahol az utóbbi a spanyol hangsúlyozásnak és helyesírásnak megfelelő forma. A *cous-cous* minden bizonnyal francia közvetítésű alak, hiszen a magánhangzó jelölése erre utal, ám bizonytalanná teszi a közvetlen átadó nyelv azonosítását az is, hogy az angolban ugyanilyen alakban szerepel ez a szó, mivel számos nyelv ebben a formában vette át. A kétféle írásmóddal rögzíthető szavak nemcsak a szótár szerint párhuzamos variánsok, hanem a CREA-korpuszban is megtalálható számos példával mindkét alakjuk; rendszerint azonban gyakoribb az integrált helyesírású forma.

Az arab kölcsönszavak integrációja nemcsak a spanyol toldalékok kapcsolódásában mutatkozik meg (a *shiísmo ~ chiísmo* variánsokon kívül a *wahabismo* és a *yihadista* is jó példák erre), hanem a magánhangzó hangsúlyosságának jelölésében is. Mivel a spanyolban szigorú szabályok határozzák meg a szóhangsúlyt, és így annak fontos grammatikai szerepe is van a nyelvben, az átvett szavak integrációjának első lépése a spanyol prozódiához való alkalmazkodás. Ennek

megfelelően jelölve van a szóhangsúly a *muftí*, *shií ~ chií*, *shiísmo ~ chiísmo*, *wahabí* 'muzulmán mozgalom' szavakban.

Az arab más nyelvekhez képest speciális helyzetben van a spanyollal való kapcsolata szempontjából. Köztudomású ugyanis, hogy a spanyol nyelv szókincse története során számos arab elemmel bővült; ezek egy része ma is az alapszókincsbe tartozik bele (pl. *alfombra* 'szőnyeg', *almohada* 'párna'). Feltételezhetnénk tehát, hogy az arab eredetű kölcsönszavak ma is közvetlen kapcsolat eredményeiként kerülnek át a spanyolba, erre a földrajzi és a kulturális érintkezés lehetőséget is teremt. Az elemek egy részének angolos írásmódja azonban arra enged következtetni, hogy számos esetben más típusú, közvetett átvételről van szó, amely az angol nyelv globális közvetítő szerepe révén valósul meg. Ez újabb bizonyíték az angol nyelv igen erős nemzetközi jelenlétére: hiszen olyan kapcsolatokban is megjelenik közvetítőként, ahol földrajzilag és kulturálisan ma is fennáll, sőt hagyományosan, hosszú időn át létezett ilyen természetű közvetlen kontaktus is.

A **japán**ból, illetve **kínai**ból átvett elemek esetén szintén felmerül a *sh* írásmódjának problémája, és az arab átvételekhez hasonlóan – feltételezhetően angol hatásra – a spanyol alakokban is ez szerepel (*sushi*, *shiat-su* 'japán gyógyító terápia'; *feng shui*, *shaolin* 'a kung-fu egy ága'). Még valószínűbb az angol közvetítés a japán *tamagotchi* szóban, ahol az angolban *tch*-val írt affrikáta a spanyolban igen gyakori hang, és *ch*-val jelölendő. Ha tehát a spanyol ezt a szót közvetlenül a japánból vette volna át, minden bizonnyal *tamagochi* írásmóddal tette volna azt. Mivel azonban a vizsgált korpuszban is csak a *tamagotchi* forma fordul elő (a *ch*-s írásmód pedig egyáltalán nem is létezik), arra következtethetünk, hogy mindenképpen nemzetközi közvetítőnyelv segítségével történt a transzfer. Hasonló a helyzet a *ninja* szóval is, amelyet a spanyolban *j*-vel írnak és [dž]-vel ejtenek, nem pedig a *j* spanyolbeli [X]-megfelelőjével, tehát valamiféle [ninha] formában. Ez arra utal, hogy a *ninja* formát a spanyol közvetlenül az angolból vette át, mind az írásképet, mind az ejtésmódot illetően. Ha ugyanis közvetlen nyelvi transzfer történt volna, akkor az eredeti [dž] helyén hanghelyettesítéssel a spanyolban leginkább talán [tš]-t várhatnánk, amelyet valamiféle **nincha* forma jelölhetne, amilyet azonban nem ismerünk.

Mind a japán, mind a kínai eredetű átvételek között vannak olyanok, amelyeknek kétféle írásmódja él egyszerre (hangsúlyosság szerint: *kung-fu ~ kung-fú*, *samurai ~ samurái*; a mássalhangzó más írásmódja szerint: *lichi ~ litchi*, *kamikaze ~ kamicaze*). A CREA-ban (az arab szavakkal ellentétben) az idegen írásmód fordul elő nagyobb arányban, ám mindegyik esetben létezik jó néhány példa a másik alakra is. Ennek talán az lehet a magyarázata, hogy mivel a spanyol-

tól földrajzilag és kulturálisan is igen távoli nyelv mind a japán, mind a kínai, az integráció kevésbé erős és lassabb is, mint a közelebbi nyelvek esetében.

Az **orosz** eredetű elemek körében szintén az írásmód lehet a legfőbb bizonyítéka az angol közvetítő hatásnak. Erről tanúskodik a *kalashnikov* forma *sh*-val történő átírása vagy az *intelligentsia* hosszú *l*-es írása. A *kalashnikov*ban levő *sh* ugyanis az angol kölcsönszókban jelöli jellegzetesen a [š] hangot, míg az *intelligentsia* 'értelmiségi réteg' is egyértelműen kölcsönszó, noha ugyanez az indoeurópai tő több szóban (*inteligente* 'intelligens', *inteligencia* 'intelligencia') szerepel a spanyolban is, ám mindig egy *l* betűvel írva, ami az etimologikusan eredeti *l*-t jelöli. Az *ll*-es írásmód a spanyolban a [j] fonémához közeli hangot jelöl, így az *intelligentsia* eredeti elem semmiképpen nem lehet, csakis kölcsönszó. Az, hogy az oroszból vagy az angolból került-e be a spanyolba, nem dönthető el egyértelműen, mivel mind az oroszban, mind az angolban a szó és származékai *ll*-lel vannak írva. Mivel azonban az újabb kori szavak terjedésében az írásbeliségnek meglehetősen fontos szerepe van, a cirill betűs orosz nyelvű alak kevésbé gondolható az átvétel alapjának. Az *ll*-es írásmód mellett egyébként már megjelent a szónak az *l*-es változata is. A CREA adatai alapján azonban egyértelműen látszik, hogy az angolos írású forma terjedt el inkább: míg az *intelligentsia* alakra 67 példát találunk, az *inteligentsia* formára csupán 6-ot. Az *apparatchik* 'kommunista funkcionárius' lexémával hasonló a helyzet: bár a szótár szerint létezik *p*-s és *pp*-s írásmódja is, a korpuszban csak hosszú mássalhangzós alakok találhatók. Ez feltételezhet angol közvetítést is, mivel az azonos tőből származó spanyol szavak mássalhangzója mindig rövid (pl. *aparato*, *aparatoso*), és a spanyolban egyébként is csak igen ritkán fordul elő hosszú mássalhangzó. Mivel azonban a szó az oroszban is *pp*-vel írandó, ebben az esetben – akárcsak az *intelligentsia* szó esetében sem – dönthető el egyértelműen, hogy közvetlen orosz átvételről vagy angol közvetítésről van-e szó. A *soviet* ~ *sóviet* is kétféle alakban él; a korpusz alapján az előbbi jóval gyakoribb, mint a másik, már erősebben integrált alak.

A **görög** eredetű *ethos* szó helyesírásában a *th* betűkapcsolat a spanyolban szintén érdekes problémát vet fel. A spanyolban ilyen graféma nem létezik, így feltehetjük, hogy ismét angol közvetítő hatásról lehet szó. Figyelembe kell azonban vennünk azt is, hogy a *th* írásmód itt esetleg az eredeti görög formát tükrözi, vagyis a görög thétát, amelyet sok más nyelv *th*-val vesz át latin betűs írásrendszerébe. Ha azonban a spanyolban megnézünk más, korábbi görög átvételeket is, amelyek ezt a hangot tartalmazzák, láthatjuk, hogy ezeket a spanyol teljesen integrálta, és puszta *t*-vel jelöli (pl. *ética*, *etimología*, *patético* stb.). A *th*-s írásmódot aligha magyarázhatja tehát az eredeti görög forma, hanem sokkal inkább az angol közvetítő szerepével kell számolnunk.

Az **angol** azonban természetesen nemcsak közvetítő nyelvként vesz részt a spanyollal való kapcsolatában, hanem közvetlen átadóként is. Mint fent láthattuk, a *Diccionario de neologismos on-line* idegen eredetű szavainak háromnegyede angol kölcsönszó. Ezek szemantikai csoportjaira a következő pontban térek ki.

5.2.2.2. Jelentés szerinti csoportok

Az átvett elemek szemantikai csoportjait megvizsgálva az angolba bekerült kölcsönszók típusaitól némileg eltérő jelentésköröket találunk, ennek ellenére – éppen az összevethetőség miatt – igyekeztem az ott használt kategóriákat megtartani, a kisebb korpusz miatt többször célszerűnek látszott egyes fogalomköröket összevonni, de szükség volt új csoportok létrehozására is. Az alábbi táblázat a spanyolban előforduló idegen eredetű szavak szemantikai kategóriáit tartalmazza a vizsgált anyag alapján, külön figyelmet fordítva az angol eredetű elemekre.

Kategória	**Elemek száma (db.)**	**Ebből az angol elemek száma (db.)**
számítástechnika, telekommunikáció	124	124
zene, tánc	110	102
sport	68	57
szórakozás, film, tévé	65	58
kultúrspecifikus fogalmak	62	15
étel- és italkultúra	59	17
üzleti élet, pénzvilág	59	57
emberek, foglalkozás	48	39
társadalom	24	19
modern életmód kifejezései	21	18
kultúra, művészet, színház	15	4
közlekedés	14	11
anyagnév, divat	14	6
szépségipar	10	10
politika, háború	9	5
elvont fogalmak	7	3
szerelmi kapcsolatok, bordély	4	2
kábítószer	3	3
egyéb	100	77

14. táblázat. A spanyolban található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása

A jelentéstani kategóriák közül a modern technológia vívmányaihoz kötődő számítástechnika és telekommunikáció kifejezései adják a legnépesebb csoportot. Ez nemcsak a spanyolban van így, hiszen az új találmányok jó része az USÁ-ból származik, így angol névvel terjed el más nyelvekben is. Azt is megfigyelhetjük, hogy az ebbe a csoportba tartozó kölcsönszavak a spanyolban kivétel nélkül angol eredetűek. A második legnagyobb jelentéstani kategóriát a zenével kapcsolatos szavak alkotják, azonban ha ezek listáját megnézzük, azt tapasztaljuk, hogy az lényegesen különbözik az angolba bekerült hasonló jelentésű, ám ott elsősorban olasz eredetű szavakétól. Míg az olasz eredetű szavak a klasszikus zenéhez kapcsolódnak, az angol eredetű spanyol elemek a modern zene különféle stílusait, azok jellemzőit írják le (pl. *hard house*, *drum and bass*, *punk rock*, *trip-hop* stb.). Ez az angolszász kultúra és azon belül zene napjaink fejlett országaiban betöltött meghatározó szerepével és magas presztízsértékével függ össze. Jelentős továbbá a sporttal kapcsolatos kifejezések aránya is, amelyeknek nagy része egy-egy olyan sportág szókincse, amely valamelyik angol nyelvű országban népszerű (pl. *criquet* ~ *críquet* – krikett, *caddie* 'a golftáskát vivő személy' – golf, *home-run* 'hazafutás' – baseball, *voley playa* – strandröplabda). Ezen kívül magas arányt képviselnek a szórakozással, televíziózással kapcsolatos kifejezések; ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy napjaink populáris kultúráját világméretekben leginkább az USA irányítja, és határozza meg a legújabb tendenciáit. Nagy csoportot alkotnak továbbá az üzleti és pénzvilág körébe tartozó szavak is; ez is egyértelműen az Egyesült Államok nagyhatalmi szerepével függ össze.

Ha a kölcsönszavakat összességükben vizsgáljuk, vagyis minden átadó nyelvet figyelembe véve, jelentős kategóriát képviselnek a kultúrspecifikus kifejezések, valamint az étel- és italkultúra szavai is. Azonban ha ugyanezeken a csoportokon belül megvizsgáljuk az angol eredetű szavak arányát is, arra is felfigyelhetünk, hogy ezen elemek túlnyomó része végső soron valamely más nyelvből származik. Ennek többrétű magyarázata van. Amint a befogadó angol példáján láttuk, a kultúrspecifikus fogalmak szavait éppen a kisebb kultúrák nyelveiből veszik át a szuper- és hipercentrális nyelvek, nem pedig fordítva. Ez a spanyol mint átvevő nyelv esetében sincs másként, hiszen a vizsgált anyagban 62 kultúrspecifikus fogalom fordul elő, de ezek között csupán 15 olyan van, amely eredetét tekintve az angolból származik. A szupercentrális spanyolba bekerülő kultúrspecifikus fogalmak – akárcsak az angol esetében – igen vegyes eredetűek, a kisebb átadó nyelvekből éppen ebben a fogalomkörben kerül át legtöbb elem. Korábban azt láttuk, hogy az étel- és italnevek esetében a napjaink fejlett társadalmaiban divatos konyhák (olasz, mexikói, japán) szavai kerülnek át az angolba, ám az a maga belső keletkezésű angol elemei közül kevés ilyet ad át más nyelveknek, mivel sem étel-, sem italkultúrája nem igazán jellegzetes. A

spanyol listában is szerepel összesen 42 étel- és 17 italkultúrával kapcsolatos fogalom, ám ezek döntő többsége francia és olasz eredetű. Ez a két csoport minden bizonnyal közvetlenül a franciából, illetve az olaszból került át a spanyolba, az évszázadok óta fennálló kulturális és nyelvi kapcsolatokkal magyarázhatóan.

A spanyolba bekerült kultúrspecifikus fogalmak csoportja alkalmas lehet arra, hogy az egyes ide tartozó elemek példáján megvizsgáljuk a hipercentrális angol nyelv esetleg felmerülő közvetítő szerepét. Ugyanis éppen ebbe a csoportba tartozik bele sok olyan szó, amely olyan nyelvekből származik végső soron, amelyekkel a spanyol nem áll közvetlen nyelvi és kulturális kapcsolatban. Így feltételezhető, hogy a transzfer áttételesen, közvetítő nyelv segítségével zajlott le. Mivel napjaink transzferfolyamatai erősen kötődnek az adott elem írásképéhez (a korábbi, döntően közvetlen, nyelvi határokon létesített személyes kapcsolatokkal szemben, amelyek során maga a szóbeli beszédtevékenység szolgált elsősorban a kölcsönzések alapjául), ismét a vizsgált szavak írásmódja adhat megfelelő kiindulópontot ennek igazolására. Ahogyan már korábbi példák során is rámutattam, a legegyértelműbb esetek azok, amelyekben egy más írásrendszert használó nyelvből származó elem írásképét vizsgáljuk, hiszen a latin betűs átírás módjából szerencsés esetben következtethetünk a transzfer jellegére is. A kultúrspecifikus, valamint az étel- és italkultúrával kapcsolatos szavak közül az arab vagy a japán elemek helyesírásából ismét csak angol közvetítésre következtethetünk, hiszen pl. a *sh* betűkapcsolat a spanyolra nem, míg az angolra igen jellemző. Néhány példa: *sharia*, *shii(smo)*, *shisha*, *shura* (arab), *sushi* (japán), *shawarma* ’szendvicstípus’ (török). Továbbá a *w* graféma sem jellemző a spanyol helyesírásra, így a *fatwa* ’iszlám törvénykezés’, a *wahabí* (mindkettő arab) vagy a *wok* (kínai) szavak helyesírása is feltehetően angol közvetítést tükröz. Hasonlóképpen nem jellemző a spanyol helyesírásra az eredetileg héber *sabath ~ sabbat* ’zsidó pihenőnap’ szó egyik alakja sem, mivel ezt a spanyol nyelv *sabat* alakban jegyezné le. Azonban ha figyelembe vesszük, hogy a szó angol helyesírása *sabbath*, már joggal feltételezhetjük, hogy a szó kölcsönzésében az angol nyelv is szerepet játszott.

5.2.2.3. Az átvett elemek integrációja

A 824 új kölcsönszó mintegy 15%-a alakilag valamilyen módon már a spanyolhoz idomult. 52 lexéma alakilag teljesen alkalmazkodott a spanyol helyesíráshoz és kiejtéshez (pl. *brócoli* < *broccoli*, *minielepé* < *mini-LP* ’kis hanglemez’, *rocanrol* < *rock and roll*, *rosbif* < *roast beef* ’sült marhahús’), további 20 esetben pedig egymás mellett léteznek az eredetivel megegyező és a spanyolos írásmódú és alakú formák (pl. *cachaça ~ cachaza* ’brazil szeszesital’, *estriptís* ~

striptease, *plóter ~ plotter*). A CREA adatai alapján nem állapítható meg egyértelmű tendencia arra vonatkozóan, hogy az ilyen kettős alakok esetén általában inkább az eredetihez hasonló vagy a magasabb integráltságú alak használatos-e gyakrabban a spanyolban. Bizonyos szavak eredeti alakja mutat magasabb gyakoriságot (pl. *chakra ~ chacra*, *DVD ~ deuvede*, *mozzarella ~ mozzarela*, *scooter ~ scúter* 'robogó' – a felsoroltak közül az első alak az, amelyre több példa található a korpuszban), míg másoknál éppen fordított a helyzet: ezek az integráció magasabb szintjén állnak (pl. *gángster ~ gangster*, *capuchino ~ cappuccino*, *cabriolé ~ cabriolet*, *electrochoque ~ electroshock*). A példák sokfélesége miatt nemigen lehet olyan tendenciát sem megállapítani, amely jelezné, hogy mitől függ az, hogy melyik forma elterjedtebb a két alak közül. Úgy tűnik, ez a probléma nem áll szoros kapcsolatban sem azzal, hogy melyik az átadó nyelv, sem a szó szemantikai kategóriájával nem áll összefüggésben, de a fonológiai-fonetikai tulajdonságaival sem feltétlenül korrelál. Létezik azonban egy olyan fonológiai helyzet, amely rendszerint megváltozik a spanyolba kerülve: a szó eleji mássalhangzó-torlódás, elsősorban a más nyelvekben *s*-sel kezdődő szavak esetében. Ezt a torlódást a spanyol többnyire feloldja egy szó eleji *e* magánhangzó beszúrásával, ahogy az a nyelvtörténet során átvett korábbi szavakkal (pl. *estructura*, *estómago*, *estrategia*) is megtörtént. Az általam vizsgált listában is számos ilyen szót találunk, melyeknek egy része azonban az eredeti formában is bekerült a spanyol nyelvbe. A következő szavak két változatban léteznek a spanyolban (a zárójelben utánuk álló szám a CREA-ban való előfordulásukat jelenti): *escanear* (17) ~ *scan* (4), *escaneo* (–) ~ *scanning* (10), *eslalon* (50) ~ *slalom* (89), *eslógan* (7) ~ *slogan* (225), *espot* (163) ~ *spot* (310) 'rövid reklám', *estoc* (–) ~ *stock* (280) 'tőzsde', *estriptís* (4) ~ *striptease* (67). Mint láthatjuk tehát, bizonyos esetekben az integrált forma gyakoribb itt is, máskor viszont az eredetivel megegyező alak. Olyan kölcsönszók is vannak azonban, amelyek hasonló fonológiai felépítésűek, mégsem terjedt el írásban az integrált változatuk: pl. *scrapie* [escrapi] 'állatbetegség', *script* [escript] 'forgatókönyv', *spa* [espa] 'gyógyfürdő', *skinhead* [esquinjed] stb., de ezeknél a szótár megadja, hogy kiejtésük mégis a szó eleji magánhangzó beszúrásával történik.

Ezen kívül 24 olyan szóalak is előfordul az anyagban, amely kölcsönzött, de az átadó nyelvhez képest némileg más alakú (pl. *tunning* < *tuning* 'hangolás', *making off* < *making of* (a film) 'kb. werkfilm', *tatoo* < *tattoo* 'tetoválás', *play* < *play station*, *hiper ~ híper* < *hypermarket, shopping* < *shopping centre*). Ezek ilyen formájukban az átadó nyelvben nem léteznek: egy részükben a mássalhangzó hosszúsága tér el, a többi példában a spanyolba valamely szerkezetnek csak az egyik tagja került be, ám ezek ilyen rövid formájukban az adott értelemben a forrásnyelvben nem használatosak.

17 hibrid alakot is találunk a vizsgált példák között: pl. *música house* 'house zene', *sociedad holding* 'holding társaság', *sitio web* 'honlap', *lechuga iceberg* 'iceberg saláta'. Szoros értelemben véve ezek nem feltétlenül tekintendők részfordításnak, hiszen nem egy-egy összetett szó elő- és utótagjáról van szó, hanem valamely kifejezés két összetartozó tagjáról. E szerkezeteknek az első tagja – ami a meghatározó tag az ilyen típusú szerkezetben – spanyol, a második pedig idegen, rendszerint angol.

5.2.2.4. Szófaji csoportok

Amennyiben a spanyolba újonnan bekerült idegen szavakat szófajuk szerint vizsgáljuk meg, azt láthatjuk, hogy az átvett elemek szinte kizárólag főnevek. A helyesírási ingadozások miatt a főnév+főnév szerkezeteket nem soroltam a kifejezések közé, hiszen helyesírási szempontból teljesen önkényes az, hogy pl. a *brainstorming* 'ötletroham' egy szónak tekinthető, de a szintaktikailag azonos szerkezetű *car sharing* 'autó közös használata' kettőnek. Így ezeket egyaránt főnévnek tekintettem. Ez alapján a kifejezések száma 103, melyeknek nagy része jelzős szerkezet (pl. *maglia rosa* 'rózsaszín trikó a Giro d'Italia kerékpárosversenyen', *melting pot* 'olvasztótégely', *free cinema* 'új hullám az angol filmművészetben', *enfant terrible* 'rossz gyerek'), de más típusú struktúrákat is találhatunk közöttük (pl. *bed and breakfast* 'kb. panzió' – mellérendelő főnévi szerkezet, *rent a car* 'béreljen autót' – igei csoport, *just in time* 'épp időben' – prepozíciós csoport). A melléknevek száma 7, vagyis még az 1%-ot sem éri el arányuk, elöljárószót pedig egyet találhatunk, az angolban is előforduló francia *chez*-t. Mondatszó csupán egy szerepel a listában, az olasz eredetű, de nemzetközi szóvá vált *ciao* (28) / *chao* (53) / *chau* (142) (a zárójelben szereplő számok a CREA-ban való előfordulást mutatják), amelynek legmagasabb integráltságú variánsa egyben a leggyakrabban használt változat is. 9 igét is találunk a szavak között, ezek mind integrált alakok. Korábban az angolban használatos idegen szavak tárgyalásakor felvetődött a probléma, különösen a franciából átvett igék esetében, hogy ezek hogyan illeszkednek be az átvevő nyelv rendszerébe. A spanyol minden igét, amelyet átvesz, saját igeragozási rendszeréhez igazít alakilag, az *-ar* végű igetípusba sorolva. Így az angol tőből származó *crackear* 'feltör (számítógépen)', *hackear* 'illegálisan számítógépes programot módosít', *kickear* 'chatfórumból kizár', *lincar* 'linkre kattint', *nukear* 'más számítógépét lefagyasztja', *rapear* 'rappel', *samplear* 'hangmintákat készít', *zapear* 'televíziós csatornák között kapcsolgat' is *-ar* végű főnévi igenévi alakban használatosak, és tövükhöz közvetlenül járulnak hozzá az igei személyragok is. A portugál *favelizarse* 'elgettósodik' viszont visszaható *-se* affixumot is kapott, vagyis magas fokon in-

tegrálódott, így teljes mértékben alkalmazkodik a spanyol nyelv rendszeréhez. A fent említett igék paradigmájának minden alakja könnyen képezhető a spanyolban.

5.2.2.5. A korpuszban való előfordulás

Amennyiben a szótári forrás alapján kiválasztott szavaknak a CREA-ban való előfordulását vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy körülbelül háromnegyedük megtalálható ebben a korpuszban is, ami az angollal kapcsolatos hasonló vizsgálati eredménnyel való összevetésben magas aránynak tekinthető. Két szó kiemelkedően gyakori előfordulással jelenik meg, a szavak fele viszont 1 és 50 alkalom közötti előfordulást mutat, mint ahogy ez az alábbi táblázatból is kitűnik:

Korpuszban való előfordulás gyakorisága:	Előfordulás száma (db.):
10000+	2
1000–2000	8
500–999	4
200–499	28
100–199	37
50–99	76
10–49	271
1–9	171
0	227

15. táblázat. A spanyolban található kölcsönszavak előfordulása a CREA korpuszban

Az 1000-nél több alkalommal előforduló elemek a következők:

Elem	Előfordulás	Variánsok megoszlása
1. *lider ~ líder*	13705	13687 *líder*, 28 *lider*
2. *spa*	11121	
3. *on line ~ en línea*	1906	1361 *en línea*, 352 *on line*, 193 *online*
4. *whiskey ~ whisky*	1864	1839 *whiskey*, 25 *whisky*
5. *clic ~ click*	1779	1616 *clic*, 163 *click*
6. *web*	1549	
7. *trance*	1540	
8. *debú ~ debut*	1288	1211 *debut*, 77 *debú*
9. *márketing ~ marketing*	1256	1157 *marketing*, 99 *márketing*
10. *stándar ~ estándar*	1115	1114 *estándar*, 1 *stándar*

16. táblázat. A CREA korpuszban leggyakrabban előforduló kölcsönszavak

Közülük mindössze a *debú ~ debut* francia eredetű, a többi angol. Jelentéstani kategóriáikat tekintve meglehetősen vegyesek a szavak, bár kétségkívül általában a modern életforma valamely aspektusához kapcsolódnak (pl. a számítástechnika tárgykörébe tartozik a *web*, *clic ~ click*, valamint az *on line ~ en línea* kifejezés). A leggyakoribb elemek nagy részének két változata él párhuzamosan egymás mellett a spanyolban: egy az eredetivel megegyező és egy már erősebben integrált variáns. A példák nagyobb részében az integrált alak gyakoribb a kettő közül (pl. *líder*, *clic*, *estándar*, valamint a szófordítással keletkezett *en línea*), de a *debut* vagy a *marketing* esetében éppen ellentétes használati gyakoriság figyelhető meg.

5.3. Szóátvételek a német nyelvben

5.3.1. Anglicizmusok a németben

5.3.1.1. Az anglicizmusok megítélése

Akárcsak a spanyolban, a németben is az angolból, illetve az esetlegesen angol közvetítéssel átvett elemeket igyekeztem megvizsgálni az utóbbi néhány évtized nyelvhasználatában. Mivel ez a kérdéskör a német nyelvészetnek is egyik fontos témája napjainkban, először igyekszem róla rövid áttekintést adni a megfelelő szakirodalom alapján. Az anglicizmusok kérdése nem csupán a nyelvészeket és a nyelvművelőket foglalkoztatja, hanem emellett a szélesebb közvéleményt is. Így nap mint nap olvashatunk a német nyelvű sajtóban olyan cikkeket, vagy hallhatunk a televízióban és a rádióban olyan műsorokat, melyeknek tárgya a németbe egyre nagyobb számban bekerülő angol elemek problematikája.

A vita fő kérdése az, hogy mennyire jelentenek veszélyt a német nyelvre az anglicizmusok. E dolgozatnak nem célja a németet erőteljesen védő nyelvművelők-puristák, valamint az általában jóval megengedőbb szociolingvisták vitáját részleteiben bemutatni (hiszen ez önmagában is egy külön dolgozatnak lehetne a témája), így csupán néhány, az általam vizsgált témakörhöz kapcsolódó gondolatát kívánom vázolni a problémának. Az egyik végletet képviselő puristák, akiknek legfőbb fóruma a *Verein für deutsche Sprache*, az anglicizmusokat a „nyelv betegségének” tekintik, sőt egyesek arról is beszélnek, hogy a hatalmas számú angol elem felvétele miatt a német megindult a pidzsinizálódás felé (CORR 2003: 59). Véleményem szerint azonban – és ebben teljességgel egyetértek HOHENHAUSszal (2001: 69) – a nyelvi változás ezen formája azért nem tekinthető nyelvi romlásnak, mivel minden természetes nyelvben létezik hasonló kölcsönhatás, elsősorban éppen a lexika terén, hiszen a lexikon a legnyitottabb és legkönnyebben változó

nyelvi részrendszer. A skála másik szélén azok a nyelvészek találhatók, akik ezt a folyamatot a nyelvi változás szükségszerű részének tekintik. Így például RUDOLF HOBERT, aki a *Gesellschaft für deutsche Sprache* képviseletében a következőt nyilatkozta: „Igaz, hogy az angolszász szavak száma növekedett a német minden területén, de miért lenne ez káros? Természetes folyamat, és más nyelvekkel is megtörténik" (vö. CORR 2003: 59).

A német nyelv anglicizmusainak szótárbeli előfordulásait tekintve általában elmondható, hogy a német nyelvterületen feltűnően magas az idegen szavak szótárainak a száma. Ezzel szemben más nyelvek (pl. az angol, francia) szótárírási hagyományai alapján az idegen szavak általában a hagyományos egynyelvű szótárakban találhatók meg. A legjelentősebb és legterjedelmesebb olyan, a német nyelvre vonatkozó munka, amely anglicizmusokat tartalmaz, a CARSTENSEN–BUSSE–SCHMUDE által szerkesztett háromkötetes *Anglizismen-Wörterbuch*, amely semleges pozíciót képvisel az anglicizmusok megítélésével kapcsolatban. A nyelvművelők részéről is született hasonló munka, melynek már a címe is mutatja szemléletmódját: *Wörterbuch überflüssiger Anglizismen* ('Felesleges anglicizmusok szótára'). Ez a szótár mintegy négyezer angol kölcsönszó helyett ad belső, német szóalkotással keletezett javaslatot: pl. *Tanzgymnastyik* az *Aerobic* helyett, *Zusammenfassung* az *Abstrakt* helyett vagy *Datenspur* / *Zugangsberechtigung* az *Account* helyett.

A konkrét vizsgálathoz – mint ahogyan erről alább részletesen is szólok – azonban nem ezeket a szótárakat jelöltem ki forrásként. Az utóbbi munkát szemléletmódja miatt nem tartom alkalmasnak az ilyen jellegű elemzésre, míg az *Anglizismen-Wörterbuch* jóval nagyobb, de egyben szűkebb keresztmetszetű szóanyagot is tartalmaz a számomra szükségesnél. Munkámhoz egyrészt olyan speciális szótárakra volt szükségem, melyek csak az utóbbi néhány évtized idegen szavait tartalmazzák (ebben az értelemben tehát túl bő lenne a fent említett anyag), másrészt viszont a németben sem csupán az anglicizmusokat kívánom vizsgálni, hanem a más nyelvekből újonnan bekerült szavakat is: erre pedig az anglicizmusok szótára nem lehetett alkalmas (vagyis ilyen tekintetben pedig túl szűknek bizonyulna).

5.3.1.2. Átadó nyelvi változatok: brit és amerikai angol

Az anglicizmusok száma a németben 1945 után kezdett el nagymértékben nőni (vö. ONYSKO 2004: 59, DENISON 1981: 6, GLÜCK 2004: 143). GLÜCK szerint a 2. világháborút követő években inkább még az amerikai megszállás során kialakult intenzívebb nyelvi kapcsolatok miatt, ám az 1980-as évektől kezdve egyértelműen a globalizáció a jelenség fő motívuma. GÖRLACH

(2002: 3) ezt a második periódust inkább az 1990-es évektől datálja, ám ez az eltérés nem különösebben releváns, hiszen nem lehet éles határt húzni abban, hogy mi az anglicizmusok magas számának fő előidézője.

A szakirodalom gyakran kitér arra a kérdésre is, hogy az átvett angol elemek a brit vagy az amerikai nemzeti változatból kerültek-e be a németbe. Egyes források szerint a korábbi (vagyis a 20. század első felében átvett) anglicizmusok elsősorban brit, míg a későbbiek (azaz a második világháború utániak) inkább amerikai eredetűek. GRZEGA (2000: 242) néhány példája a korai anglicizmusokra: *Tennis*, *Basketball* 'kosárlabda', *Juice* 'gyümölcslé', a későbbiekre pedig *Flyer* 'szórólap', *Power* 'erő'. Azt azonban nem fejti ki, hogy egy-egy szót mi alapján tekint britnek vagy éppenséggel amerikainak, hiszen a fent megadott példák egyike esetén sem jelöli egyik nagy angol szótár sem, hogy csupán az egyik vagy a másik nemzeti változatra volna jellemző. Ez alapján jogosan juthatunk arra a következtetésre, hogy ez a megkülönböztetés nem nyelvészeti alapon történik, hanem csupán a történelmi tényekből következtetve, vagyis annak alapján, hogy az adott időszakban a német nyelvű országok inkább Nagy-Britanniával vagy az Egyesült Államokkal álltak-e szorosabb kapcsolatban. Mivel ez a külső körülmény nem jár kizárólagos nyelvi következményekkel, a vizsgálatban sem támaszkodhatunk csupán a kulturális háttérre, ezért a konkrét elemzés során a pontosabb nyelvi eredetet csak akkor veszem figyelembe, ha a forrásszótárban erre megbízható utalás van (ami viszont igen ritkán fordul elő). VIERECK (1986: 111) is úgy látja, hogy felesleges megkülönböztetni a brit és az amerikai eredetű anglicizmusokat: „In many cases, however, one can no longer furnish exact evidence: expressions which may have come into being in American English can a day later be a part of British English (and vice versa), or even be an accepted part of the English language as a whole". ('Sok esetben már nem tudunk pontos bizonyítékot szolgáltatni: az amerikai angolban létrejött szavak egy nappal később a brit angol részei lehetnek (vagy fordítva), vagy akár az angol nyelv egészének elfogadott részei is.') CARSTENSEN (1979a: 322) véleménye is ezzel hangzik egybe, így ő a két csoportot együttesen anglo-amerikanizmusoknak nevezi. GÖRLACH (2002: 3) is úgy véli, hogy az angol két fő változata között igen intenzív szókölcsönzés folyik, így azt is lehetségesnek tartja, hogy egy eredetileg amerikai angol lexéma brit közvetítéssel kerüljön át a németbe. Véleményem szerint azonban ez napjaink globális nyelvrendszerében inkább olyan módon képzelhető el, hogy valamely angol szó a – korábban már definiált – nemzetközi angolon keresztül (amely viszont elsősorban amerikai alapokon nyugszik) kerül át más nyelvekbe. VIERECK (1984: 938) azt is megjegyzi továbbá, hogy ugyan a brit és az amerikai angol tekinthető fő átadó nyelvnek, de arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy az angol a korábbi időszakokban más nemzeti változataiból is kölcsönzött szavakat a

németnek: pl. *Stress* (kanadai), *Shampoo* (indiai), *Clan* (skót). Ez azonban napjainkban – szintén a nemzetközi angol jelenléte miatt – ugyancsak irrelevánssá válik.

5.3.1.3. Átvevő nyelvi változatok: németországi, osztrák és svájci német

Nem csupán azt vizsgálhatjuk azonban, hogy az angol mely változataiból történik transzfer, hanem azt is, hogy a németnek mely nemzeti változatait érinti ez leginkább. Ezzel kapcsolatban azonban nem túl bőséges kutatás létezik a mai szókincset illetően. Az ebben a témában írt munkák nagy része ugyanis inkább a korábbi korszakokat vizsgálja, és például a svájci németnek az intenzív francia hatásairól (pl. *exgüsi* 'elnézést', *Poulet* 'csirke', *Velo* 'kerékpár'), vagy az osztráknak a többi változatnál nagyobb mértékű szláv és magyar kölcsönzéseiről (pl. *Kukuruz* 'kukorica', *Buchtel* 'bukta'; *Gate(hose)* 'gatya', *Mullatschag* 'mulatság') ír. A németnek napjainkban tapasztalható, a hipercentrális angollal fennálló kapcsolataival azonban meglehetősen kevesen foglalkoznak olyan szempontból, hogy miben különbözik egymástól a németországi, az osztrák és a svájci németre irányuló transzfer. Ebben a témában leginkább GRZEGA (2000) elemzésére támaszkodhatunk, bár ő csak az osztrák és a németországi német helyzetét vizsgálja az anglicizmusok szempontjából, és ő sem kifejezetten a mai átvételekre koncentrál. Meglátása szerint a 20. század első felének anglicizmusai (melyeket főleg brit eredetűnek tart) gyakoribbak az osztrák németben, míg az újabbak terén (melyek szerinte főként amerikai eredetűek) nincs jelentős különbség az osztrák és a németországi használatban. Az osztrák németben – írja – olyan kontextusokban is használatosak anglicizmusok, ahol a németországiban kevésbé vagy egyáltalán nem; elsősorban a sport, ezen belül a futball szaknyelvében, bár ezek a korábbi anglicizmusok ott is egyre inkább visszaszorulóban vannak (GRZEGA 2000: 242). Íme néhány példa a sport terminológiájából az osztrák (A) és a német (D) szóhasználat kettősségére: *Backhand* (A) – *Rückhand* (D) 'fonák', *in Front* (A) – *in Führung* (D) 'vezető helyzetben', *Score* (A) – *Punktestand* (D) 'gól- / pontállás' (i. m. 239). A sport szókincse több helyen is idézett példa az anglicizmusok használatának különbségére: AMMON (1995: 168) szerint a futball szakszavai között nemcsak az osztrák, hanem a svájci németben is feltűnően sok az angol, de ezek ma már javarészt szintén régiesnek számítanak.

5.3.2. Források

Elemzésem vizsgálati módszere hasonló a spanyol anyag elemzése során követett eljáráshoz; először speciális, új szavakat tartalmazó szótárak alapján készítettem egy mintegy 1000 szóból álló olyan listát, amely az utóbbi évtizedek idegen eredetű neologizmusait tartalmazza. Arra

is ügyeltem, hogy a német szólista terjedelmét tekintve ne különbözzön lényegesen a spanyoltól. A korpusz összeállításához két munkát használtam fel: az egyik csupán a 90-es éves neologizmusait tartalmazza (*Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahre im Deutschen*), a másik pedig kissé korábbi, 1977-es kiadású, és ahogyan a címe is mutatja, az 1945 utáni új szavak találhatók meg benne (*Neue Wörter. Neologismen der deutschen Sprache seit 1945*).

A *Neuer Wortschatz* bevezetésében azt olvashatjuk, hogy a szótárba a szerkesztők azzal a feltétellel emeltek be egy-egy szót, ha az adott szó az általánosan használt nyelvbe tartozik bele, tehát nem valamelyik szakmának vagy társadalmi rétegnek a szakszava, és egyúttal megfelel a német nyelvhasználatnak is, bár arról pontosabb információt nem szolgáltatnak a szótár összeállítói, hogy ez a követelmény mit is takar valójában. A szótár kétféle forrásra támaszkodik: elsődlegesen az *Institut für deutsche Sprache* által főleg német, osztrák és svájci újságcikkek alapján összeállított korpuszra, másodlagosan pedig tudományos munkákra, ún. trendszótárakra stb. Az egyes szócikkek meglehetősen részletesek, a szavak morfológiai sajátosságaira is kitérnek, használatukat példamondatok segítségével mutatják be, valamint eredetükről is találhatunk információkat. A szótár 700 elemet tartalmaz, ennek körülbelül 40%-a idegen eredetű. Igen érdekes, hogy eközül a csaknem 300 szó közül mindegyik az angolból került át a németbe, és egyetlen más nyelvből sem találhatunk egyetlen átvett elemet sem.

A *Neue Wörter* nyelvészeti szempontból nem ennyire jól használható munka, hiszen a bevezetés nem szól arról, hogy hány elemet találhatunk benne, és milyen forrásból származnak ezek a szavak. Az általam összeállított lista nagy része ebből a szótárból való, mivel összességében több elem található benne, mint a *Neuer Wortschatz*-ban. A két szótár között szinte semmilyen átfedés nincs, ami az általuk lefedett időintervallumok (1945–77, illetve az 1990-es évek) különbözőségéből is adódhat: mindössze egyetlen olyan szó létezik (*sexy*), amely mindkét szótárban szerepel. Vizsgálataim szempontjából hasznosnak bizonyult, hogy a fentiek alapján több mint fél évszázad új elemeit tekinthettem át.

A két szótár közül egyik sem tartalmaz áru- és márkaneveket, valamint mozaikszavakat sem. A szólista összeállításakor én magam is kizártam bizonyos típusú szavakat: a *Neue Wörter*-ben ugyan találhatunk példákat nemzetközi szervezetek neveire, egyes országok parlamentjének, pénzegységének vagy politikai pártjainak elnevezéseire, de ezeket – ahogyan más nyelvek esetében is – az elemzés során figyelmen kívül hagytam. Nem vettem továbbá figyelembe a DUCKWORTH által tükörszavaknak vagy kalkoknak nevezett átvételek (pl. *Autoteilen* – az angol *car sharing* tükörfordításaként) csoportját sem, mivel a szótárak nem tüntetik fel a mintaként

szolgáló eredeti alakot, és a tükörfordítás tényét sem említik meg, így igen nehéz volna bizonyítani, hogy valóban minden elvileg szóba jöhető esetben ténylegesen tükörfordításról van-e szó.

Hogy az általam vizsgált szavak valós elterjedtségéről pontosabb képet kaphassunk, ezeket az átvételeket egy mai korpuszban is megvizsgáltam: az *Institut für deutsche Sprache* által összeállított *Archiv der Neuakquisitionen*-ben, mely – mint neve is mutatja – kifejezetten az új szavakra koncentrál. A korpusz hozzáférhető része mintegy 37 millió szövegszót tartalmaz, elsősorban különböző német, osztrák és svájci újságokból és szépirodalmi művekből való szövegek alapján, és a COSMAS II program segítségével használható.

5.3.3. A vizsgálat eredményei

5.3.3.1. Nyelvek szerinti csoportok

A fenti elvek alapján összeállított szóállomány 1010 elemet tartalmaz. Az átadó nyelveket tekintve ez az 1010 szó és kifejezés a következő eloszlást mutatja:

Forrásnyelv	Átvett elemek száma (db.)	Átvett elemek aránya (%)
angol	947	93,7
francia	19	1,9
orosz	17	1,7
olasz	10	1,0
spanyol	7	0,7
japán	3	0,3
portugál	2	0,2
arab, héber, svéd, afrikaans, afrikai nyelv	1-1	0,1

17. táblázat. A németben található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása

A számok alapján azt láthatjuk, hogy az angolból mint forrásnyelvből átvett szavak aránya meghaladja a 90%-ot is. Ez egyértemű bizonyítéka az angol nyelv igen erős hipercentrális szerepének. Az angol mint közvetlen átadó nyelv tehát – a vizsgált anyag tapasztalatai alapján – a németre erősebben hat, mint a spanyolra. Ennek logikus következménye, hogy a német korpuszban az egyéb nyelvekből származó elemek aránya nem is lehet magas. A német nyelv, melyet hivatalos nyelvként Európa közepén több országban is beszélnek, kiterjedt kulturális kapcsolatokkal rendelkezik már évszázadok óta a szomszédos francia, olasz stb. nyelvekkel. A hosszú időre visszatekintő francia–német nyelvi és kulturális kapcsolatok ma is roppant élénkek – ezt

támasztja alá a köztük továbbra is zajló szókölcsönzés (pl. *Au pair* 'bébiszitter', *Diskothek* 'diszkó', *Vernissage* 'kiállításmegnyitó'). Az oroszból származó elemek javarészt közös szemantikai tartalommal rendelkeznek: nagy részük a Szovjetunióval kapcsolatos kultúrspecifikus szó, amelyek valószínűleg a hidegháború idején kerültek át a németbe az NDK-val fenntartott intenzív szovjet kapcsolatok miatt. Az ilyen esetekben tehát az ismert történelmi hátterű nyelvi kapcsolatokból következően szintén közvetlen kölcsönzésekről lehet szó (pl. *Apparatschik*, *Pjatiletka* 'ötéves terv', *Univermag* 'áruház'). A közvetlen átvételt alátámaszthatja az adott szavak írásmódja is, vagyis az, hogy a cirill betűs lejegyzést mely latin betűkkel felelteti meg az adott nyelv. Az *Apparatschik*, *Datscha* 'nyaraló', *Natschalnik* 'főnök' szavak [tš] hangjának *tsch*-val való németes átírása is arra utalhat, hogy ezeket az elemeket a német nem közvetítéssel, hanem közvetlenül az oroszból vette át.

Mivel az angolt követő két legnagyobb forrásnyelv, a francia és az orosz sajátos kapcsolatrendszereik miatt feltehetően közvetlenül adott és ad át ma is szavakat a németnek, s nyelvpolitikai helyzetéből adódóan ilyen lehet átadóként az olasz is, inkább a többi nyelvből származó szavakon célszerű megvizsgálnunk a hipercentrális szerepű angol esetleges szállító, közvetítő hatását. Szerencsésebb tehát egy olyan nyelven megvizsgálnunk a kölcsönzés jellegét, amely nincs közvetlen földrajzi és kulturális kapcsolatban a némettel: ilyen például a japán. A vizsgált korpuszban azonban mindössze három olyan elem található, melynek a japán a forrásnyelve (*Karate*, *Ken-Jitsu*, *Sabakido* 'önvédelmi sportág'). Ezek közül a *Ken-Jitsu* helyesírása alapján feltételezhetjük, hogy angol közvetítéssel került a németbe, mivel a [dž] átírása jellemzően az angolban történik *j*-vel, míg a németbe korábban átvett szavakban ez a hang általában más betűkapcsolattal jelenik meg írásban (pl. *Dschungel*). Mivel azonban a vizsgált korpusz igen csekély példaanyagot szolgáltat az angol közvetítő hatás bizonyítására, az internetet mint korpuszt is bevontam vizsgálatomba, további példák elemzése céljából. Ez alapján azt láthatjuk, hogy számos olyan japán eredetű szó fordul elő a németben, melyben az [š] hang az angol helyesírásnak megfelelően *sh*-ként realizálódik (a német írásmód szerint ez inkább *sch*-val jelenne meg), pl. *Sushi*, *Ohitashi*, *Shinko*, *Shodokan*, *Shiatsu*, *Nishio*, *Nashi* – ezek az elemek többféle különböző szemantikai csoportokba sorolhatók. A már említett [dž] affrikáta *j*-vel való átírása mögött is az angol nyelv közvetítő szerepe húzódhat: pl. *Kanji*, *Ninja*; valamint a [j] hang *y*-nal való lejegyzése is az angol helyesírás jellemzője, hiszen ezt a németben *j*-vel írjuk. A *Yoshinkhan*, *Dorayaki*, *Yasai*, *Yakitori* szavak helyesírásából tehát nagy valószínűséggel következtethetünk az angol nyelvnek a transzferfolyamatban betöltött közvetítő szerepére.

A korpuszban található japán eredetű szavak főként a harcművészettel kapcsolatosak, a spanyol és portugál átvételek pedig többnyire valamilyen latin eredetű tánchoz vagy zenei irányzathoz kapcsolódnak. Az olasz és francia nyelvből átvett szavak esetében nemigen beszélhetünk ennyire egyértelműen körülhatárolható jelentésmezőkről.

5.3.3.2. Jelentés szerinti csoportok

Jelentéstani szempontból az 1010 elemet a következő kategóriákba soroltam.

Kategória	Elemek száma (db.)
számítástechnika, technológia, telekommunikáció	165
emberek, foglalkozás, tulajdonság	94
modern életmód kifejezései	75
film, tévé, szórakozás	74
divat, kozmetika	66
sport	66
üzleti élet	60
zene, tánc	59
társadalom	34
közlekedés	31
kultúrspecifikus fogalmak	28
étel-, italkultúra	24
tudomány	24
elvont fogalmak	20
irodalom, könyvkultúra, színház	17
bürokrácia, politika, háború	13
űrhajózás	13
művészet	9
történelem	7
kábítószer	4
egyéb	105

18. táblázat. A németben található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása

A németbe bekerült idegen szavak jelentéstani csoportjait vizsgálva megállapítható, hogy az itteni arányok nagyjából megegyeznek a spanyol elemek körében mutatkozó tendenciákkal. Az utóbbiban a legnagyobb szemantikai csoportokat alkotó szavak, vagyis a zene, a számítástechnika, a gazdaság, a sport tárgykörébe tartozók, valamint az emberekre vonatkozó kifejezések a németben is jelentős arányban vannak képviselve. Amennyiben a számítástechnika, a technoló-

gia és a telekommunikáció egyébként tematikusan összefüggő szavait egy nagyobb kategóriának tekintjük, ez lesz a németben az átvételek legjellemzőbb csoportja: az összes szó mintegy 15%-a tartozik ide. Ezt nyilvánvalóan az magyarázza, hogy az informatika, a telekommunikáció igen nagy gyorsasággal fejlődik, körükben számos új szó keletkezik, melyek szinte kivétel nélkül angol eredetűek, s más nyelvekbe is bekerülnek. Az pedig nem csupán a spanyol és a német nyelvre jellemző, hogy ezeket az angol szavakat újonnan egyre inkább többé-kevésbé eredeti formájukban veszik át, annak ellenére, hogy az ugyanezen témakörbe tartozó korábbi szavak egy része tükörképzéssel vagy tükörfordítással jött létre (pl. a német *Rechner* 'számítógép', a spanyol *ordenador* az angol *computer* helyett; a német *Drucker* 'nyomtató' és a spanyol *impresora* az angol *printer* helyett). Vizsgálatom eredménye összhangban áll CORR (2003) munkájának konklúzióival, melyben kizárólag az angol eredetű számítástechnikai szókincset vizsgálta a németben. Elemzését hét számítástechnikai szakcikk szókincsére alapozta, és megállapította, hogy a szakkifejezések több mint fele formailag integrált (30%, pl. *Kopie*, *Menü*) vagy teljesen idegen alakú (34%, pl. *Scan*, *Backup*, *Buffer*) angol kölcsönszó. Mivel saját elemzésemben az integráció foka alapján nem különítem el a kölcsönszókat, s ha CORR vizsgálatában is együtt tekintjük ezt a két kategóriát, akkor azt láthatjuk, hogy a számítástechnikai szakszókincs kétharmad része angol kölcsönszó. Az általa vizsgált anyagban ezen felül magas a szófordítások aránya is (22%, pl. *Sicherheitsprüfung* 'biztonsági vizsgálat', *Breitband-Kommunikation* 'szélessávú kommunikáció'), a lexikai transzfer többi típusa – BETZ kategóriáit használva: tükörképzés, tükörjelentés, tükör-visszaadás – viszont a számítástechnikai szakszavak körében nem túl jellemző. CORR (2003: 53) idézi ZIMMER 1999-es felmérését is, melynek során száz számítástechnikai szakkifejezést vizsgált meg a németben, a franciában és a spanyolban. Arra az eredményre jutott, hogy míg a spanyolban (80%) és a franciában (86%) magas a saját nyelvi szavakból alkotott szakkifejezések száma, a németben ez csupán 50%, mivel a többi idegen eredetű.

Az általam vizsgált német nyelvű anyagban magas az emberekre, azok foglalkozására és tulajdonságaira utaló angol eredetű szavak száma ezek is, elsősorban olyan megnevezések, amelyek az egy-egy modern társadalmi csoportban elfoglalt helyüket írják le (pl. *Groupie* 'sztárokat mindenhová követő rajongó', *Highbrow* 'intellektuálisan felsőbbrendű', *Thirtysomething* 'harmincas éveiben járó'), vagy egy néhány évtizeddel ezelőtt ilyen formában nem létező foglalkozást jelölnek (pl. *Counter-Hostess*, *Creative Director*, *Marketing-Manager*). A teljes szóanyag csaknem 10%-át kitevő csoport még nagyobbnak tekinthető, ha a társadalomra vonatkozó szavakat is idesoroljuk.

A modern életmódot leíró kategóriába olyan kifejezések kerültek, amelyek az utóbbi néhány évtizedben megjelent és elterjedt napjainkban divatos jelenséget jelölnek, pl. *King Size* 'nagy adag a gyorsétteremláncokban', *Globalcity* 'globális világváros, metropolisz', *Edutainment* 'szórakoztatva oktatás', *Time-Sharing* 'időmegosztásos üdülési rendszer'. Szintén sok idegen, elsősorban angol szó került át a németbe a televízió, film és a szórakozás (pl. *Stuntman* 'kaszkadőr', *Sitcom* 'rövid, humoros szappanopera', *Reality Show* 'valóságshow'), a kozmetika és a divat (pl. *Face Lifting* 'ráncok felvarrása az arcon', *Hot Pants* 'forrónadrág', *New Look* 'divatirányzat'), továbbá a sport (*Riverrafting*, *Wakeboarding*, *Aquajogging*) szókincséből. Természetesen mindegyik csoportban az újonnan megjelenő irányzatok szavai tartoznak a neologizmusok közé, így a televíziózásban elsősorban addig nem létező műfajok megnevezése, a sportban pedig a divatos, főleg extrém sportok szavai.

5.3.3.3. Adaptáció és integráció

Az 1010 vizsgált átvétel közül 256 (vagyis körülbelül az egynegyedük) nem eredeti formájában került át a németbe, a többi 75% azonban alaki módosulás nélküli szókölcsönzés. Az alakilag integrált elemek közül mindössze 7-nek nem az angol a forrásnyelve, ezek a következők: *Fedajin* 'palesztin vallási harcosok csoportja' < arab, *Diskothek*, *Karossier* 'karosszéria', *Kassette*, *Cineast* 'filmkészítő' < francia, valamint két francia–német hibrid alak is előfordul: *Jeunesse-Anzüge* 'ruhastílus', *Rendez-vous-Technik* 'űrhajózási technika'. A továbbiakban – a magas arányuk miatt – az eredetileg angol elemek integrációjára kívánok koncentrálni.

Több mint 150 olyan szó vagy kifejezés található a vizsgált anyagban, amelynek a németben más az írásmódja, mint az angolban: n. *Easy-Going-Girl* < a. *easygoing girl* 'gondtalan lány', n. *Factoryoutletcenter* < a. *factory outlet center* 'gyári kiárusító hely', n. *Soft-drinks* < a. *soft drinks* 'üdítőitalok'. Az általános tendencia az, hogy míg az angolban a két vagy több tagból álló szerkezetek általában külön írandók, ugyanezek a németbe kerülve vagy kötőjellel, vagy egybeírva válnak elfogadottá. A helyesírás azonban ebben a tekintetben meglehetősen nehezen vizsgálható terület, mivel az angolban a többtagú összetételek, kifejezések írásmódja ingadozó, nincsenek pontos szabályok arra vonatkozóan, hogy mikor kell egybe, külön vagy kötőjellel írni őket. Általában véve is a helyesírásnak a kölcsönzési folyamatban betöltött szerepével kapcsolatban egyetértek HOHENHAUS (2001: 71) meglátásával, miszerint a helyesírás, sőt általában véve az írás is csupán másodlagos rendszer a nyelv tükröztetésére, így magát az elsődleges rendszert, a nyelvet nem érinti. Ez tehát azt jelenti, hogy a transzfer során sem játszik lényeges szerepet, bár két-

ségtelen, hogy bizonyos tendenciákat a fentiek ellenére is kiolvashatunk belőle. Az alábbiakban néhány ilyen tendenciára szeretnék rávilágítani.

Az angolban két tagból álló, külön írt elemek a németbe átkerülve gyakran vagy kötőjellel, vagy egybe írandók, ám arra vonatkozóan sem tudunk határozott szabályt megállapítani, hogy mikor hogyan történik az átvétel: n. *Globalvillage* < a. *global village* 'globális falu', n. *Dailytalk* < a. *daily talk* 'minden nap közvetített talkshow', n. *Carvingski* < a. *carving ski* 'carving sí', n. *Air-Terminal* < a. *air terminal* 'repülőtéri terminál'. Emellett a német írásmód sok esetben megmarad az eredeti forma mellett: pl. *Informative Labelling* 'címkézési eljárás', *outdoor* 'szabadtéri', *Paying Guest* 'fizetővendég'. A kérdés vizsgálatakor azt is figyelembe kell vennünk, hogy mivel ezek a német elemek egészen újak a nyelvben, többségük még nincs is benne a napjainkban használatos legújabb helyesírási szótárakban, így írásmódjukkal kapcsolatban egyedül a két neologizmusszótárra és az általános írásszokásra (mely a fent jelzett korpusz alapján jól vizsgálgató) hagyatkozhatunk. A két forrásszótár adatai azokban az esetekben, ahol a külön- és egybeírás szabályai eltérnek az angoltól, a következőképpen oszlanak meg:

angolul külön, németül egybe	98
angolul külön, németül kötőjellel	59
angolul kötőjellel, németül egybe	2
angolul egybe, németül kötőjellel	1

19. táblázat. Az angol eredetű német kölcsönszavak helyesírási változatai

A számok azt mutatják tehát, hogy míg az angol főként a különírásra hajlamos, ezzel szemben az onnan átvett szavak a németben vagy egybe, vagy kötőjellel (ami tulajdonképpen szintén az egybeírás egyik formájának tekinthető) írandók. A két szótár által megadott írásmóddal a vizsgált korpusz adatai azonban nem mindig egyeznek meg. Míg a *Neue Wörter* és a *Neuer Wortschatz* adatai alapján legtöbb átvett összetételt egybe kellene írni, a korpuszban sok esetben kizárólag kötőjellel vagy akár különírva szerepelnek a kérdéses elemek. A következő példákban az első oszlopban feltüntetett alak a szótárban szereplő írásformát mutatja, harmadik oszlopban ugyanannak a szónak valamely írásváltozata szerepel, a számok pedig a korpuszban való előfordulásukat jelzik:

Globalplayer	5	*Global Player*	41
High-Society	3	*High Society*	19
Shareholdervalue	–	*Shareholder Value*	8
Onlineshop	12	*Online-Shop*	33

Onlineshopping	–	*Online-Shopping*	18
Goldengoal	–	*Golden Goal*	24

20. táblázat. A kettős helyesírású angol eredetű kölcsönszavak a németben és korpuszbeli előfordulásuk

A fentiek azt mutatják, hogy az írásszabályozás formáit (azaz a helyesírás által rögzített formákat) a mindennapi íráshasználat szokásai nemigen követik, hanem sokkal inkább az eredeti angol írásmódot veszik alapul ezeknek az elemeknek a lejegyzésében.

Az egybe- és különírás eltérésein kívül több olyan szót is találunk az anyagban, amely valamely hangjának a jelölésmódjában tér el az eredeti alakjától: pl. n. *posch* < a. *posh* 'fennhéjázó, elit', n. *Kolumnist* < a. *columnist* 'újságírótípus', n. *Skript* < a. *script* 'forgatókönyv', ami azt mutatja, hogy ezek a szavak helyesírási tekintetben már elindultak az integráció útján: a németes írásmóddal a nyelvhasználók valójában azt fejezik ki, hogy e szavakat sokkal inkább tekintik a német nyelv szerves részeinek, mint más, idegen helyesírással lejegyzett elemeket.

A helyesírás másik fontos aspektusa a németbe bekerült idegen szavak esetében a főnevek kis-, illetve nagy kezdőbetűs írásmódja. Mivel a németben minden főnév nagy kezdőbetűvel írandó, és ez az adaptáció során semmilyen fonológiai vagy morfológiai kérdést nem érint, az átvett főnevek rendszerint alkalmazkodnak ehhez a szabályhoz. Saját példáim egyértelműen ezt mutatják, és ONYSKO (2004: 61) is ugyanerre a következtetésre jutott saját elemzése alapján. Ez persze nem túl meglepő tapasztalat, hiszen a németben a nagy kezdőbetű használata a főnévi jelleg kifejezését szolgálja, s ebben a tekintetben nem releváns szempont, hogy az adott főnév a nyelvnek milyen származású eleme.

A fonológiai adaptáció vizsgálatára nem nyílt lehetőségem, mivel a forrásanyagokban (sem a szótárakban, sem a korpuszban) semmilyen utalás nincs az egyes szavak kiejtésére vonatkozólag.

A németes írásmódú formák mellett integrált alakoknak tekinthetjük azokat is, amelyek egyértelmű angol eredetük ellenére valamilyen német végződést kaptak; ilyenek elsősorban az igék között találhatók. A spanyolhoz képest a németbe újonnan bekerült igék száma sokkal magasabb: a listában 49 angol eredetű igét találhatunk, s ez az 5%-nyi ige tekintélyes különbséget jelez a spanyolban található mintegy 1%-hoz képest. Ezek az idegen eredetű igék kivétel nélkül német végződéssel szerepelnek. Mivel az angol igei paradigma sokkal szegényebb, mint a német, az átvétel úgy történik, hogy az angol főnévi igenévi alakot, ami egyben az igető is, a német az *-(e)n* főnévi igenévi szuffixummal látja el: pl. *shaken* 'ráz', *updaten* 'információt felfrissít',

mobben 'pszichológiai terrorban tart', *walken* 'sétál', *inlineskaten* 'görkorcsolyázik'. Ezek az igék a németbe kerülve gyenge ragozásúak lesznek, ami elsősorban múlt idejű formáik képzését érinti (vö. GLÜCK 2004: 149, ONYSKO 2004: 62). Az anglicizmusok kritikusai az igék átvétele ellen azzal is érvelnek, hogy az angolban összetett vagy prefixummal rendelkező alakok (a fenti példák közül pl. *updaten*, *inlineskaten*) a németben a particípium, és ezáltal az összetett múlt idejű alakjait nem tudják egyértelműen képezni. A németben ugyanis az elváló igekötők esetén az igekötő és az ige közé *-ge-* morféma kerül (pl. *auf-ge-kommen*), ám itt a kérdés az lehet, hogy ez érvényes-e az idegen igekötős alakokra is, ahol az igekötő mint olyan, felismerhető. Vagyis pl. az *updaten* particípiuma mi lesz: *upgedatet* (német elváló igekötőként viselkedve), *geupdatet* (figyelmen kívül hagyva, hogy az *up-* igekötő), vagy pedig *updatet* (német nem elváló igekötőként viselkedve)? Ezek az alakok valóban nem egyértelműek a németben, nyilvánvalóan a közelebbről meg nem határozható (anya)nyelvi kompetencia dönti el, hogy a beszélők melyik formát használják. HOHENHAUS (2001: 79) szerint ez a bizonytalanság azonban nem csak az anglicizmusok esetében tapasztalható, vannak ugyanis olyan német összetett igék is (ezek elsősorban elvonással keletkeztek), amelyeknek a particípiumi alakjai szintén nem egyértelműek: pl. *bausparen* 'építkezést egyfajta módon finanszíroz Németországban' (*?bauspart* / *?baugespart*), *bauchlanden* 'hasra érkezik' (*?bauchlandet* / *?bauchgelandet*). Az általam vizsgált anyagban a fentiek mellett néhány olyan ige is előfordul, amely részfordításnak tekinthető, mivel igekötőjük német, tövük azonban angol: *anklicken* 'rákattint', *auschillen* 'kipiheni magát', *abspacen* 'a valóságtól elszakad'; a *buchen* 'lefoglal' ige pedig az angol *book* alapján keletkezett szófordítással.

Részfordításra összesen 37 példát találtam az anyagban, ami szintén viszonylag magas aránynak tekinthető (3,7%). Ezek főként olyan összetett szavak, amelyekben az egyik tag közvetlen szókölcsönzéssel került át a németbe, a másik azonban eredeti német szó: a mintául szolgáló alak átvevő nyelvi megfelelője. A példák nagy részében az utótag német: *Chill-out-Raum* 'buliban nyugodt szoba', *Wash-and-wear-Textilien* 'mosás után rögtön hordható anyagok', *Shadow-Anzeige* rejtett reklám', *Bungeespringen* 'bungee jumping'; de találunk közöttük olyanokat is, ahol az előtag az: *Modecenter* 'divatközpont', *Modenews* 'hírek a divat világából', *Datenhighway* 'információk tömkelege az interneten'. Jónéhány olyan szópár is előfordul az anyagban, ahol egymás mellett létezik a részfordítással keletkezett és a szókölcsönzéssel átvett forma: *Couchkartoffel* ~ *Couchpotato* 'állandóan a televízió előtt ülő kövér ember'; *Mauspad* ~ *Mousepad* 'egérpad'; *Newsgruppe* ~ *Newsgroup* 'hírek egy csoportja'; *Telelernen* ~ *Telelearning* 'internetes távoktatás'; *Ärztehopping* ~ *Doktorhopping* 'gyakori orvosváltogatás' (bár itt a máso-

dik forma *Doktor-* előtagja is németes helyesírású). Hasonló pár az *Inselhopping ~ Inselhüpfen* 'szigetek közti utazás' is, ám itt a részfordításos alak a szófordítással konkurál, vagyis a második összetétel mindkét tagja német elem. A legtöbb ilyen típusú pár esetén az is figyelemre méltó, hogy (a nyelvi rokonság miatt) a kérdéses elemek igen közel állnak egymáshoz, így még a köznapi nyelvtudat számára is egyértelműen azonosíthatók. Az *Archiv der Neuakquisitionen*t megvizsgálva azt láthatjuk, hogy ezen kettős alakok mindegyike meglehetősen gyéren van reprezentálva, így nem derül ki belőle, hogy inkább a részfordítás vagy a szókölcsönzés használatos-e a kérdéses formákban, sőt az adatok inkább arról tanúskodnak, hogy a korpusz által felhasznált írott nyelvi források meglehetősen ritkán élnek ezekkel a szavakkal. A következő táblázatban a fent említett korpuszban való megjelenésüket mutatom be, mindig a kölcsönzött alakkal kezdve:

szókölcsönzés	**előfordulás**	**részfordítás**	**előfordulás**
Couchpotato	1	*Couchkartoffel*	–
Mousepad	2	*Mauspad*	1
Newsgroup	1	*Newsgruppe*	–
Telelearning	–	*Telelernen*	–
Doktorhopping	–	*Ärztehopping*	–
Inselhopping	5	*Inselhüpfen*	5

21. táblázat. Részfordítással és kölcsönzéssel létrejött összetételek a németben és előfordulásuk az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban

Természetesen ilyen kevés előfordulás alapján semmiféle következtetést nem lehet levonni, így egy ennél jóval nagyobb korpuszon, magán az interneten is megvizsgáltam a fenti szópárokat. A vizsgálathoz a Web Concordancer programot használtam (www.webascorpus.org), melyet úgy állítottam be, hogy az interneten a németországi és az osztrák oldalakon keresse a kívánt szavak előfordulásait. Egy efféle „szűretlen" anyagban természetesen jelentős hibaszázalék adódik, egyrészt amiatt, hogy egyes tartalmak ismétlődhetnek, másrészt mert a német (.de) és osztrák (.at) kiterjesztésű lapokon sem mindig csak német nyelvű tartalom található, illetve az internet jellegéből adódóan sok más, nem tiszta információ is zavarhatja az egységes képet. A találatok azonban olyan nagyságrendűek, hogy akár 10–20%-os hibaszázalékkal kalkulálva is értékelhető eredményt adnak. Az alábbi táblázatban a Web Concordancerrel talált előfordulásokat találhatjuk:

szókölcsönzés	**előfordulás**	**részfordítás**	**előfordulás**
Couchpotato	3236	*Couchkartoffel*	1066

Mousepad	176077	*Mauspad*	69496
Newsgroup	152878	*Newsgruppe*	11494
Telelearning	17255	*Telelernen*	6638
Doktorhopping	32	*Ärztehopping*	106
Inselhopping	15366	*Inselhüpfen*	49190

22. táblázat. Részfordítással és kölcsönzéssel létrejött összetételek a németben és előfordulásuk a *Web Concordancer* internetes korpuszában

A szópárok többségénél az látható a számok alapján, hogy az eredeti forma általában gyakoribb, a *Newsgroup* esetében pl. 14-szeres az arány, de 2–3-szoros előfordulások is találhatók közöttük (*Couchpotato ~ Couchkartoffel*, *Telelearning ~ Telelernen*, *Mousepad ~ Mauspad*). Két átvételnél azonban ez utóbbi arányban éppen fordított a helyzet (*Doktorhopping ~ Ärztehopping*, *Inselhopping ~ Inselhüpfen*). Az összevetést nehezíti még az is, hogy a leggyakoribb és a legritkább szóelőfordulás között öt és félezerszeres (!) gyakoriságbeli különbség mutatkozik. Egyértelmű tendenciát tehát nemigen tudunk megállapítani, ám az mindenképp kitűnik, hogy a német a korábban vizsgált spanyolhoz képest kétségkívül nagyobb mértékben él a részfordítás módszerével.

Teljes szófordításra is találhatunk néhány példát a vizsgált anyagban: a már említett *buchen* ige mellett ilyen az *Eierkopf ~ Egghead* 'a realitástól elszakadt entellektüell' (itt a részfordítások egy részéhez hasonlóan szintén létezik párhuzamos kölcsönzött forma is), valamint a *politische Korrektheit ~ Political Correctness* 'politikai korrektség' kifejezések és az ezekből képzett jelzők is: *politisch korrekt ~ politically correct* 'politikailag korrekt'. Ezeket a párhuzamos formákat az *Archiv der Neuakquisitionen*ben (AN), valamint a Web Concordancerrel az interneten (WC) összegyűjtve az alábbi arányokban találhatjuk meg:

	AN	**WC**
Eierkopf	2	4429
Egghead	-	11624
politische Korrektheit	5	6139
Political Correctness	9	31530
politisch korrekt	28	24938
politically correct	-	2242

23. táblázat. Teljes szófordítással és szóátvétellel létrejött formák a németben és előfordulásuk az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban, valamint a Web Concordancer internetes korpuszában

A fenti számok ismét csak azt mutatják, hogy bizonyos esetekben inkább az angol, máskor pedig a német forma gyakoribb, és mindez más arányt mutat a két különböző nagyságú korpuszban is. A *politische Korrektheit ~ Political Correctness* szópár esetében talán azért elterjedtebb az angol alak, mivel főnévi csoportról van szó, és főnevek esetében integrálódnak legkönnyebben a kölcsönszavak, míg a *politisch korrekt ~ politically correct* melléknévi csoport esetén a szófordítással létrejött forma gyakoribb, talán a *politically* határozószó alaktani tekintetben is erősen idegen jellege miatt. Az ilyen kettős, teljes szófordítással, illetve kölcsönzéssel átvett szópárok száma ugyan nem magas, a neologizmusok között azonban igen sok tükörfordítást találunk. Mint azt azonban korábban kifejtettem, ezeket az eredeztetés bizonytalanságai miatt kizártam vizsgálatom köréből.

DUCKWORTH (1979: 228) korábbi kutatásai, melyben más germán nyelveket hasonlított össze a némettel a transzfer típusainak szempontjából, azt mutatták, hogy míg a svéd, a holland és a dán inkább közvetlenül kölcsönöz az angolból, a németben az indirekt kölcsönszavak és részfordítások használata sokkal gyakoribb. Hogy emögött a különbség mögött nem annyira a nyelvrokonsági viszonyok állnak, hanem sokkal inkább nyelvstratégiai különbségként magyarázható, az mutatja, hogy az általam vizsgált spanyolban – amely más rokonsági ágba tartozik – szintén jóval alacsonyabb a részfordítások aránya, mint a németben.

A szinte minden szakirodalmi forrásban idézett *Handy* 'mobiltelefon' szón kívül más pszeudo-angol elemek is megtalálhatók a németben; a jelenleg vizsgált anyagban 9 ilyen szerepel: *Stringtanga* 'tanga', *Servicepoint* 'információs szolgálatópont', *Infopoint* 'információs szolgálatópont', *Fanny* 'női szurkoló', *Subteen* '13 évesnél fiatalabb gyerek', *Daily* 'naponta közvetített műsor', *Funsport* 'szórakozásból űzött sport', *Inline* 'görkorcsolya' (az angol *inline skates* rövidüléseként, amely az angolban ilyen formájában nem létezik), *Basecap* 'baseballsapka' (emellett azonban létezik az eredeti alakkal megegyező *Baseballcap* is). Ezek viszonylag elterjedtnek tekinthetők a németben, mint ahogyan azt a két korpuszban való előfordulásaik is mutatják:

	AN	**WC**
Stringtanga	6	7922
Servicepoint	5	29697
Infopoint	2	82666
Fanny[1]	?	?
Subteen	–	15

[1] A *Fanny* szó 'női szurkoló' értelmű előfordulásaira nem lehetett keresni, a vele homonim női név miatt.

Daily	–	986996
Funsport	2	137763
Inline[1]	25	?
Basecap	5	41187

24. táblázat. Pszeudo-angol elemek a német kölcsönszavak között

A pszeudo-anglicizmusok vizsgálatakor felmerülhet az a kérdés, hogy ezeket egyáltalán az angol eredetű elemek között kell-e tárgyalnunk. A logikus válasz az lehetne, hogy nem, hiszen lehetetlen olyan szót kölcsönözni egy másik nyelvből (jelen esetben az angolból), ami abban a nyelvben nem is létezik. KIRKNESS (2001: 322) azonban felhívja a figyelmet arra, hogy ezek a szavak mégis angol morfémákból állnak (bár a németben lezajlott szóképzés során jöttek létre), vagyis az alapjukul szolgáló angol morfémák nélkül (pl. a *subteen* a *teen* főnév és a *sub-* prefixum nélkül, a *servicepoint* a *service* és a *point* főnevek nélkül) nem is lehetett volna létrehozni őket. Az efféle szóalkotások létrejötte pedig éppen hogy a mintául szolgáló nyelv igen erős hatását, másfelől pedig a befogadó-létrehozó nyelv elfogadó hajlandóságát mutatja.

5.3.3.4. Szófaji csoportok

Ha szófajuk szerint vizsgáljuk az átvett szavakat, ismét megerősíthető az az állítás, miszerint a főnevek részesei leggyakrabban és legkönnyebben a transzferfolyamatoknak: az egész listában 935 **főnév** található, vagyis az összes elem 93%-a. Ezek morfológiai jellegzetességeit a következő alpontban tárgyalom.

Az integrált **igék** száma viszonylagosan olyan magas (49 szó, 5%), hogy a főnevek után ez a második legnagyobb kategória – ezek integrálódási problémáiról az előző pontban szóltam. A szófajok körében elkülönítettem ún. **kifejezések**et is, ide azonban csupán az olyan szerkezeteket soroltam, amelyekben kötőszó vagy prepozíció szerepel, illetve önmaga egy igei csoport, mivel például az egybe- és különírás problémái miatt igen nehéz lenne meghatározni, hogy mi tekinthető összetett szónak és mi például jelzős kifejezésnek. Ezek a következők (zárójelben utánuk az *Archiv der Neuakquisitionen*ben szereplő előfordulásuk száma áll): *Keep smiling* 'mosolyogj' (2), *Crime and Sex* 'bűn és szex' (–), *Prisoner of War* 'rab a háborúban' (–), *music minus one* 'zene, melyben egy szólam hiányzik' (–), *Park and Ride* 'parkoló egy tömegközlekedési eszköz közelében' (4), *Off limits* 'tabu' (1), *Force de frappe* 'francia atomhatalom' (1). A vizsgált listá-

[1] Az *Inline* Web Concordancer-beli előfordulásait azért nem mutatja a táblázat, mert ennek a keresőprogramnak nincs olyan funkciója, hogy a *-skate* utótag nélküli változatokat kiszűrje.

ban öt **határozószó** is szerepel: *indoor* 'benti' (11), *outdoor* 'szabadtéri' (25), *offline* 'internethez nem csatlakozott' (9), *online* 'internethez csatlakozott' (1250), *down* 'lehangolt' (8), valamint három **mondatszó**: az angol *O.K.* (11) és az *ups* (10), illetve az orosz *dawai* 'gyerünk' (–). Míg a korpuszban szereplő határozószók között van olyan is, amely meglehetősen magas előfordulási számot mutat, ugyanez nem mondható el a mondatszókról, ami valamelyest meglepő, hiszen intuíciónk alapján azt érezhetjük, hogy a két itt említett angol elem igen gyakori a németben. Az alacsony számokat leginkább azzal magyarázhatjuk, hogy ezek leginkább a beszélt nyelv elemei, a korpusz pedig csupán újságszövegeket dolgozott fel, és nem tartalmaz élőnyelvi beszédet.

A **melléknevek** száma sem különösen magas: 11, köztük van a már említett *posch* és a *sexy* is. Az idegen eredetű melléknevek integrálási problémájáról RUSS (1994: 258) azt írja, hogy ezek a szavak nem mindig veszik fel a melléknévragozás szabályai alapján nekik járó ragot a németben. Ez elsősorban az *-y* végű angol eredetű szavakra jellemző (pl. a *sexy* a vizsgált anyagból), ám ha ezeket állítmányi szerepben használjuk (mint például a *sexy* szót sok esetben: pl. *Er ist sexy.*), akkor a német nyelvtan szabályai szerint nem is járulhat hozzájuk végződés. Az általam vizsgált 11 melléknév mindegyike előfordul azonban jelzői szerepben is (a *sexy* is: pl. *ein sexy Kleid*). Bizonyos esetekben az idegen eredetű melléknév fonológiai–morfológiai tulajdonságai miatt valóban nem kaphat végződést, ám ez nem csupán az újonnan átvett szavakra igaz. A németben már teljes mértékben integrálódott, korábban átvett szavak, mint például az *orange* és a *lila* színnevek, vagy a főnevekből melléknévvé vált, beszélt nyelvben gyakori alakok, mint pl. a *klasse* 'klassz' vagy a *scheiße* 'szar', jelzői szerepben szintén nem kapnak ragot (HOHENHAUS 2001: 78).

A 11 melléknév közül néhány (*sanitized* 'fertőtlenített', *unplugged* < angol, *métallisé* 'metálozott' < francia) az átadó nyelvekben participiumok, de a németben melléknévként szerepelnek; a *politically correct ~ politisch korrekt* pedig határozószós melléknévi csoport.

5.3.3.4.1. A főnevek nyelvtani neme

A németben található anglicizmusok vizsgálatának a szakirodalomban egyik központi kérdése, hogy a németben a főnevek mi alapján rendelődnek hozzá egy adott nyelvtani nemhez. Ez nem egyszerű probléma: egyes vizsgálatok a hímnemet tartják leggyakoribbnak, mások a nőnemet, azonban olyan felfogás is létezik, hogy semmiféle szabály, tendencia nem írható le ezzel kapcsolatban (vö. ONYSKO 2004: 61). Az azonban biztos, hogy a nyelvtani nemhez való besorolásban szerepet játszanak a szónak mind a morfológiai, mind pedig a szemantikai jellegű analógiái az angol és a német megfelelő alakok között (uo.).

Azt, hogy egy idegen eredetű főnév a németben milyen nemű lesz, YANG (1990: 153–157) szerint hét fő kritérium határozza meg:

1) lexikai hasonlóság egy másik, átvevő nyelvi szóval (pl. *der Computer*, a német *der Rechner* miatt)
2) összetett szavak esetén lappangó vagy rejtett jelentésbeli analógia (pl. *die Holding*, mivel a német *die Holdinggesellschaft* is nőnemű)
3) csoportanalógia (pl. a németben a táncfajták nevei hímneműek: *der Foxtrott*, *der Swing*, *der Quickstep*, mert maga a *der Tanz* 'tánc' szó is az)
4) természetes nem az emberekre vonatkozó főnevek esetén (pl. *der Cowboy*)
5) szótagszám: az egy szótagos szavak általában hímneműek (pl. *der Chip*, *der Drink* 'ital', *der Fight* 'veszekedés')
6) morfológiai analógia: az anglicizmus felveszi a képző által meghatározott nemet (pl. *der Accelerator* 'gázpedál' – mivel a németben az *-or*-ra végződő főnevek általában hímneműek)
7) amennyiben az összetétel ige és partikula együttese, akkor általában semleges, ritkábban hímnemű a főnév, de szinte soha nem nőnemű (pl. *das Check-in* 'bejelentkezés szállodába', *der Countdown* 'visszaszámlálás').

Természetesen ezek a kritériumok inkább csak tendenciákat jelölnek, és nem húzható köztük éles határ sem. Amennyiben két vagy akár több szempont együttesen érvényesül, azok felerősíthetik egymást (pl. a *der Computer* szó hímneműsége mellett érvelhetünk az egyes pontban leírt lexikai hasonlósággal, de az is vonatkozhat rá, hogy a németben az *-er* képzős főnevek hímneműek), más esetekben viszont az egyik felülkerekedik a másikon. Saját példáim közül a *der Babysitter* szót megvizsgálva azt látjuk, hogy itt a szó morfológiai tulajdonságai (vagyis az, hogy *-er*-re végződik) erősebbek voltak annál az elvnél, hogy személyekre vonatkozó szavaknál a természetes nem szokott meghatározó lenni (hiszen ez általában női foglalkozás). Hasonlóképpen a *das Covergirl* 'címlaplány' esetén sem a természetes nem dönti el a névelőt, hanem a lexikai analógia a német *das Mädchen* szóval, amely az angol *girl* megfelelője. A *das Net* 'hálózat' semlegesneműségét is valószínűleg a német *das Netz*-cel való analógia határozta meg, annak ellenére, hogy egy másik kritérium szerint az egy szótagú szavak rendre hímneműek. A nyelvtani nem meghatározása azonban nem csak az idegen szavaknál jelent problémát, mivel az eredeti a német szavak esetében is többféle kritérium együttes jelenlétével kell számolnunk.

A vizsgált több mint 900 főnév esetében nem mindenhol jelölik ugyan a forrásszótárak a lexéma nemét, de ahol igen, ott a három nyelvtani nem eloszlása a következő:

névelő	db.	arány
der	313	42,9%
die	135	18,4%
das	286	38,7%

25. táblázat. A németben található átvett főnevek nyelvtani nemek szerinti megoszlása

Azt láthatjuk tehát, hogy a hím- (*der*) és semlegesnemű (*das*) főnevek száma szinte megegyezik, de a nőneműek (*die*) csoportja is jelentős. Nőnemű például a vizsgált anyagban minden olyan szó, amelynek német megfelelője is az: pl. *Site (~ Seite)* 'internetes oldal'*, Virtual Reality (~ Realität)* 'virtuális valóság'*, Webcam (~ Kamera), Displaced Person* 'külföldön, nem a helyén élő ember' *(~ Person)*. Semleges nemű minden *-ing*-re végződő szó, vagyis az angol gerundium alakból képzett elvont főnevek (pl. *Advertising* 'reklámozás', *Hair Weaving* 'hajhullámosítás', *Lifting* 'ráncfelvarrás', *Piercing*, *Hearing* 'hivatalos kihallgatás'), mivel a németben a főnévi igenévből képzett deverbális absztrakt főnevek szintén semleges neműek. A hímnemnél hasonló nyelvtani támpontot találhatunk az *-er* végű főnevek esetében: ezek mindig hímneműek, mivel a németben található hasonló alakok is azok (pl. *Poster*, *Teaser* 'reklámozási technika', *Dealer*). Természetes nemük alapján jelentéstani okokból nő-, illetve hímneműek azok a szavak, amelyek emberekre vonatkoznak (pl. nőnemű: *Fanny*, *Groundhostess* 'légitársaságnál a földön dolgozó személyzet'; hímnemű: *Hooligan* 'huligán', *Ladykiller* 'nőcsábász', *Superman*), ám ez az elv sem működik kivétel nélkül, hiszen a németben sem mindig így van. Bizonyos esetekben – mint láthattuk – ugyanis a nyelvtani szabályok határozzák meg a németben a nemet, és nem pedig a természetes nem (pl. *das Mädchen* 'lány'), így az ilyen típusú szavak angol eredetű megfelelőire is átvetítődik a német nemük, vagyis a *Playgirl*, *Cowgirl*, *Covergirl* stb. utótagjuk miatt mind semleges neműek, bár jelentésük alapján nőneműek lennének.

5.3.3.4.2. További morfológiai és helyesírási kérdések

A főnevek **többes szám**ával kapcsolatban a két vizsgált szótár nem ad információt, azonban a szakirodalom alapján megállapítható, hogy a legtöbb anglicizmus az *-s* végződést kapja. A német leíró nyelvtanok szerint is az *-s* többes szám leginkább éppen az angol és francia eredetű idegen szavakhoz járul (HELBIG–BUSCHA 1996: 242). YANG és GLAHN felmérései (l. 26. ill. 27. táblázat) alapján pedig azt láthatjuk, hogy ez a többes szám leggyakoribb jele az angol eredetű kifejezések körében. Mivel a német nyelvben egyre több az anglicizmus, így ebből az a következtetés is levonható, hogy a nyelvben összességében is nő az *-s* többes szám aránya. YANG a *Der*

Spiegel folyóiratból gyűjtött anglicizmusokat vizsgálta, és adatai szerint ezek a következő végződéseket kapják többes számban (vö. ONYSKO 2004: 61):

többes szám jele	**arány (%)**
-s	64
ø	28
-en	8

26. táblázat. A német anglicizmusok többesszám-jelének változatai YANG alapján

GLAHN vizsgálata (vö. ONYSKO 2004: 61) is hasonló eredményeket mutat:

többes szám jele	**arány (%)**
-s	74,4
ø	11,2
-en	10,4
-n	4,0

27. táblázat. A német anglicizmusok többesszám-jelének változatai GLAHN alapján

A német többes számú alakok azonban nem feltétlenül az angol automatikus leképezései, mivel az angolban bizonyos betűkombinációk után módosulás következik be (pl. e. sz. *party* 'buli' – t. sz. *parties*), míg ez a németben nem így van (e. sz. *Party* – t. sz. *Partys*) (CORR 2003: 46). Másrészt, a zéró többesszámjel elterjedtsége nem az idegen eredetű alakok sajátossága, mint ahogyan a puristák ezzel is az idegen szavak használata ellen érvelnek, hanem bizonyos morfológiai helyzetekben a német eredetű szavak is így viselkednek. Így például a *der User* 'felhasználó' többes száma nem azért *die User*, mert idegen szó, hanem azért, mert az *-er* végű német szavak is mindig zéró többesszámjelet kapnak (pl. *Rechner* 'számítógép', *Messer* 'kés', *Lehrer* 'tanár') (HOHENHAUS 2001: 78). Az ilyen esetekben tehát a szavak morfofonológiai jellege meghatározóbb a nyelvhasználók számára, mint eredetbeli hovatartozása.

Az anglicizmusoknak a **szóalkotás**ban való részvételét itt részletesen nem kívánom elemezni, ám azt meg kell jegyezni, hogy igen produktívak a hibrid összetételek létrehozásában, mint ahogy azt korábbi példákon is láttuk. A vizsgált szótárakban leggyakoribbak az *Internet*-előtagú főnevek (pl. *Internetadresse*, *Internetbanking*, *Internetuser*, *Internetcafé* stb.). Ezek megítélése – mint ahogyan a részfordításoké is általában – problematikus abból a szempontból, hogy egyáltalán tekinthetők-e szűkebb értelemben vett kölcsönzésnek. Amennyiben így kezeljük őket, akkor hibrid alakoknak vagy részfordításoknak tekinthetők, azonban amellett is érvelhetnénk,

hogy belső szóképzésről van szó: a német átvette az angol *Internet* egyszerű főnevet, majd a szintén átvett *User*, *Banking*, illetve az eleve is német *Adresse* szavakat belső szóalkotással hozzátette ehhez a tőhöz. Azért célszerű azonban ezeket mégis a transzferfolyamat részeként tekinteni, mivel – bár nem dönthető el egyértelműen róluk, hogy szorosabb értelemben átvételek vagy belső keletkezésűek-e, bizonyos értelemben a mai kölcsönzési folyamatok hihetetlen mértékben felgyorsult jellege ezt a kérdést nem is teszi relevánssá. YANG elemzésében az *Action* 'akció' előtagot találta legproduktívabbnak (pl. *Action-Held* 'akcióhős', *Action-Werk* 'akciómű', *Actionszenen* 'akciójelenetek'), mely 35 összetétel alapjául szolgált az általa vizsgált anyagban (vö. ONYSKO 2004: 62). Az én listámban ez csupán az *Action Painting* 'akciófestészet', *Action-Story* 'akciótörténet', *Action-Film* 'akciófilm' és az *Action-Office* 'munkasarok' összetételekben fordult elő.

Egyes nyelvvédők azzal támadják az anglicizmusokat, hogy morfológiai alakjuk miatt erősen korlátozottan vehetnek részt a szóalkotásban. Ez azonban semmiképp nem állja meg a helyét, hiszen épp a fenti példákon láthatjuk, hogy igenis gyakran szolgálnak összetételek alapjául, sőt, a korábban tárgyalt német igekötőjű, de angol tövű igék (*auschillen*, *abspacen* stb.) is cáfolják ezt a nézetet. HOHENHAUS továbbá azzal érvel a kritikusokkal szemben, hogy bizonyos szóalkotásbeli korlátozások más német szavak esetén is fennállnak: az *-in* nőneművé alakító képző az angol eredetű *Bodyguard* 'testőr' szóhoz éppúgy nem járulhat, mint a német eredetű *Engel*hez 'angyal', de ugyanúgy csatlakozhat az angol eredetű *User*hez (*Userin*), mint a német *Lehrer*hez (*Lehrerin*) (HOHENHAUS 2001: 78).

5.3.3.5. Egyéb, korpuszbeli vizsgálatok

Az elemzett szavaknak az *Archiv der Neuakquisitionen*ben való vizsgálata az eddigiekben elsősorban abból a célból bizonyult hasznosnak, hogy megláthassuk, a korábban tárgyalt kettős formák közül melyik használatos gyakrabban. A korpuszbeli előfordulások aránya azonban emellett mai nyelvhasználatbeli gyakoriságukról is hasznos információkkal szolgál. Az 1004 lexéma közül összesen 611 található meg ebben a korpuszban, vagyis mintegy 60%-uk. Figyelembe véve, hogy ez a korpusz speciális jellegű abban az értelemben, hogy csak új elemeket tartalmaz és csakis írott forrásokból valókat, ez az arány azt mutatja, hogy számos esetben a német nyelvben általánosan elfogadott, elterjedt alakról van szó. A szavak korpuszban való előfordulási gyakoriságát a következő táblázat mutatja:

a korpuszban való előfordulás gyakorisága	az előfordulás száma (db.)
1000–6000	17
500–999	17
200–499	36
100–199	43
50–99	57
10–49	182
1–9	171
0	488

28. táblázat. A németben található kölcsönszavak előfordulása az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban

Összesen tehát 17 olyan idegen eredetű szó van, amely ezernél többször szerepel az *Archiv der Neuakquisitionen*ben, ezek a következők:

Internet	5890
Coach	3257
Job	2387
Live	2267
E-Mail	2085
Show	1997
Computer	1919
Rock	1697
Service	1547
Party	1478
News (pl.)	1477
Software	1298
online	1250
Pop	1228
Festival	1193
Center	1156
Stress	1034

29. táblázat. Az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban leggyakrabban előforduló kölcsönszavak

E leggyakoribb szavak mindegyike angol eredetű, és az *online* határozószón kívül az összes többi főnév. Feltűnően magas a számítástechnikával (*Internet*, *E-Mail*, *Computer*, *Software*, *online*), valamint a zenével és szórakozással kapcsolatos szavak aránya (*Party*, *Pop*, *Rock*). A leggyakoribb elemnek az *Internet* bizonyult, amely ilyen formájában 5890-szer fordul elő a korpuszban, s ehhez még hozzáadódnak azok az összetételek, melyekben a szó előtagként szerepel.

Érdekes megfigyelni, hogy a leggyakoribb elemek mind egyszerű szavak, nem pedig összetételek (így részfordítások sincsenek közöttük), és sem helyesírásukban, sem kiejtésükben nem igazodtak a német nyelv szabályaihoz, hanem eredeti formájukban használatosak.

Ha tovább bővítjük a vizsgálat tárgyát, és megnézzük a száz leggyakoribb átvett elemet, ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg: ezek között nincsenek formailag integrált elemek, mindegyik szó az eredeti formájában szerepel, és az itt található főnevek egyszerű főnevek (mindössze két melléknév és egy ige szerepel ebben a csoportban). Az első száz szó közül mindössze egy nem angol: a francia *Vernissage* (373 előfordulással). Mindez azt a megállapítást támasztja alá, hogy a szókölcsönzés a legegyszerűbb és leggyakoribb lexikai transzfertípus, ezen belül pedig a morfológiai tekintetben egyszerű szavak átvétele a legproblémamentesebb.

A németbe újonnan bekerült idegen szavakról összefoglalásként a következőket állapíthatjuk meg. Elsősorban angol eredetűek, vagyis az angol és a német nyelvi kapcsolataiban az angol döntően átadó nyelvként szerepel. Mintegy egynegyedük integrált forma (bár ezt a leggyakrabban előforduló száz elem vizsgálata nem támasztotta alá, hiszen ezek eredeti alakjukban kerültek a németbe), valamint viszonylag gyakoriak köztük a részfordítások és a kettős alakok is. Egybe- és különírásukat tekintve, valamint egyéb helyesírási aspektusokból is az idegen eredetű neologizmusok nehezen leírható csoportot alkotnak. Ugyanez igaz a főnevek nemére is, hiszen nem létezik olyan általános szabályszerűség, melynek segítségével meghatározható volna egy, a nyelvbe újonnan bekerülő főnév neme.

5.4. Szóátvételek a magyar nyelvben

5.4.1. Anglicizmusok a magyarban

Bár a mai magyar nyelvben megtalálható nagyszámú anglicizmus a közbeszéd gyakori tárgya és a nyelvművelők kritikájának egyik fő célpontja, részletes nyelvészeti elemzés a mai napig igen kevés készült a témában. Legtöbb értekezés csupán az angol eredetű szavak káros voltáról, túlzott használatáról szól preskriptív módon, megemlítve olyan magyar szinonimákat, melyeket a beszélőknek az anglicizmusok helyett használniuk kellene. A nyelvi kapcsolatok szemszögéből, történeti, illetve szociolingvisztikai aspektusból ORSZÁGH LÁSZLÓ *Angol eredetű elemek a magyar szókészletben* (1977), KONTRA MIKLÓS *A nyelvek között kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosodó" orvosi nyelvünkre* (1981), valamint ZSILINSZKY ÉVA *Az angol vonatkozású elemek újabb etimológiai szótárainkban* (2003) című munkái bizonyultak számomra a leghasznosabb forrásnak.

ORSZÁGH a nyelvünkbe 1945 és 1977 között bekerült anglicizmusokat elemzi, (mintegy ezer szót), elsősorban a TESz. és egyes idegen szavak szótárai alapján (bár ez utóbbit mint forrást ő is kritikusan kezeli amellett, hogy elfogadja, hogy az ide való bekerülés a nyelvben való ismertté válás egyik legbiztosabb jelének tekinthető) (i. m. 9). Véleménye szerint a magyar és az angol kapcsolata elsősorban abban különbözik az angol és a nyugat-európai nyelvek kapcsolatától, hogy míg Nyugat-Európában már 1945 után elkezdődött a szavak nagymértékű átvétele, Magyarországon ez csupán az 1960-es évektől kezdve indult meg – ezért is tűnhet talán még inkább áradatszerűnek az angol szavak bekerülése a magyarba más nyelvekhez viszonyítva. Mivel a magyarra története során sokkal inkább más nyelvek hatottak, nem pedig az angol (a 19–20. században elsősorban a német, olasz és francia, valamint különböző szláv nyelvek), ezért is jelentett az angol mennyiségileg és minőségileg újfajta hatást, mivel az 1960 és 1975 között a magyarba került angol elemek száma jóval meghaladja az összes többi nyelvből átvett szavakét együttvéve (i. m. 113). ORSZÁGH igen szemléletes módon a következőképpen fogalmaz: „A németeknek nemcsak az országa vesztette el a két világháborút, hanem úgy látszik, a nyelve is. Ebbe a vákuumba tolultak be az angol jövevények" (i. m. 114). Ez a megállapítás valamennyire még globális értelemben is megállja a helyét, a kelet-közép-európai térségre vonatkozóan viszont telitalálat.

ZSILINSZKY szintén a TESz.-t és emellett ennek újabb, német nyelvű változatát, az *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*t használja vizsgálata alapjául, ám mennyiségileg ez kisebb számú elemre vonatkozik, mint ORSZÁGH elemzése, hiszen összesen 47 angol, illetve angol vonatkozású szóval foglalkozik. Ezeknek nagy része (30 szó) a 20. század második felében, 1951 után került a magyarba. Az angol vonatkozású elemek között három fő kategóriát különböztet meg: 1) az angolból közvetlenül a magyarba átvett szavakat, 2) az angolból más nyelv (pl. német, orosz) közvetítésével átvett szavakat, valamint 3) azokat, melyek az angolba más nyelvből kerültek be, tehát ahol az angol tölt be közvetítő szerepet az adott nyelv és a magyar között. Ezen kívül külön csoportként kezeli azokat a szavakat, amelyeket a magyar más nyelvből vett át, de ebbe az adott nyelvbe más nyelvből kerültek bele. (pl. *kombájn*: magyar < orosz < angol, *keksz*: magyar < német < angol). Elemzésében ez nem egyezik meg a fenti 2) csoporttal, mivel ott a harmadik nyelv csupán közvetítőként szerepel, ez utóbbi esetben viszont tartósan megtalálható az adott szó a harmadik nyelvben is (ZSILINSZKY 2003: 11).

Ez a megközelítés szakít azzal a leegyszerűsítő – ám a régi, hagyományos nyelvi érintkezési körülmények között jól értelmezhető – felfogással, amely szerint egy-egy jövevényszó eredete mindig a közvetlenül átadó nyelvként szereplő nyelv alapján határozható meg. Mint az eddigiekben is láttuk, az újabb kori kölcsönzésekben az angol mint közvetítő nyelv igen fontos szere-

pet játszik: a világ különböző nyelveiből nagy számban vesz át szavakat, de ezeket egyúttal tovább is adja más nyelveknek.

KONTRA MIKLÓS könyve az előző két munkától abban az értelemben különbözik leginkább, hogy nem az általános szókincset vizsgálja, hanem egy szakma (az orvosi nyelv) szókincsét. Monográfiájában azonban sokkal inkább a nyelvi kölcsönzés általános típusait, jelenségeit igyekszik bemutatni, nem pedig az általa összeállított szólista elemeit egyenként megvizsgálni.

5.4.2. Források

A magyar nyelvbe az utóbbi néhány évben, évtizedben bekerült idegen szavakat két speciális szótár segítségével gyűjtöttem össze: MINYA KÁROLY *Új szavak I.* (2007) és KISS GÁBOR–PUSZTAI FERENC *Új szavak, új jelentések 1997-ből* (1999) című munkái alapján. E két szótár anyagát mint zárt korpuszt vizsgáltam, mivel a kölcsönszavak eredetbeli, jelentéstani és szófaji stb. csoportjai csakis zárt szóállomány esetében vizsgálhatók arányaiban. Az egyes kölcsönzési jelenségek elemzésében az angol átvételek esetében azonban felhasználtam ORSZÁGH (1977) és ZSILINSZKY (2003) példáit is, illetve KÖVECSES ZOLTÁN *Magyar szlengszótár*át (2002) és THOMAS C. DAHNnak a mai magyar beszélt köznyelvet tartalmazó szótárát, a *Wörterbuch der ungarischen Umgangssprache*-t (1999). Bár a szleng és a beszélt köznyelv is egy-egy speciális nyelvváltozat csupán, mégis azért merítettem ezekből a szótárakból is példákat, mert a nyelvnek éppen ezek a szeletei tartalmaznak viszonylag magas arányban idegen eredetű elemeket. Az általam elemzett lista természetesen távolról sem teljes, és a többi elemzett nyelvhez képest is jóval kisebb a vizsgálható szóanyag, de ennek fő oka az, hogy a magyar szótárírás mindeddig meglehetősen elhanyagolta a neologizmus-szótárak készítését. Ezt MINYA (2007: 7) is kiemeli szótárának bevezetőjében: „Az új szavak szótártípusa nagyon kedvelt a nagy nyugat-európai nyelvekben, különösen az angolban. […] Ily módon ez a kötet hiánypótló kiadvány”.

Az *Új szavak I.* olyan elemeket tartalmaz, melyek a magyar nyelvbe a rendszerváltás, vagyis 1989/90 után kerültek be. A neologizmusok eredet szerinti két nagy csoportja – mint már korábban is láttuk – az idegen eredetű, illetve a belső szóképzéssel létrejött szavaké. A könyv bevezetőjében azonban az új szavak másféle lehetséges csoportosítását írja le a szerző, mégpedig funkciójuk szerint: az elemek egyik nagy csoportja abból a célból jön létre, hogy a politikai, gazdasági, társadalmi élet változásait tükrözze, a másik típus pedig az alkalmi szavak kategóriája, melyeket „pillanatnyi tartalmi és stiláris szükségesség hoz létre” (i. m. 6). Ez utóbbi típusba tartozó szavak azonban egyszeriségük, alkalomszerűségük miatt nem kerültek be a szótárba. A másik nagy kategória, a mindennapi szükségletek kielégítésére létrejövő elemek motivációja MINYA

(i. m. 6) szerint öt fő típusba sorolható, melyek közül mindegyikre – saját dolgozatom céljának megfelelően – idegen eredetű példát adok meg:

1) valamilyen új tárgy megjelenése (*discman*, *joystick*, *fritőz*)
2) valamilyen új intézmény, szervezet megalakulása – természetesen itt elsősorban a magyar viszonyokat leíró, tehát belső keletkezéssel létrejött elemek dominálnak, ám néhány idegen elem is megtalálható köztük (*netkávézó*, *overnight üzlet*, *peep-show*)
3) valamilyen új eljárás megjelenése (*telerobotika*, *neuropacemaker*)
4) valamilyen új foglalkozás létrejötte (*showman*, *marketingmenedzser*, *dizájner*)
5) valamilyen új sportág megalakulása (*floorball*, *snowboard*, *jetski*).

A szótárban összesen 1250 új szó található, melynek több mint fele belső szóalkotással jött létre. Az idegen eredetű elemek nagy része angol, de találhatunk benne más (francia, német, japán stb.) nyelvekből származó szavakat is. A bevezető szerint (i. m. 7–8) az átvett elemek száma 322, ám ez nem egyezik meg pontosan azzal a számmal, ahány szót a dolgozatomban elemzek. A korábban már említett okokból – ahogyan más nyelvek esetében sem – a magyarban sem veszem figyelembe a latin és a görög eredetű szavakat, illetve a görögből csupán azokat, melyek a mai görög nyelvből kerültek át a magyarba (ilyenből pedig csupán egyet találhatunk a szótárban, a *gyros* szót). Néhány esetben pedig nem értek egyet a szótár eredet-megjelölésével, például a *marketingmenendzser* típusú összetett szavak esetében, melyet a szótár jelöletlen birtokos jelzős összetételként belső alkotású szónak tekint. Ez a besorolás azonban nem említi meg, hogy mind az elő-, mind az utótag angol eredetű, sőt mindkettő újonnan átvett szó; a belső szóalkotás ellen azonban erős érvként szolgál az, hogy az angolban ez a foglalkozásnév éppen így van megnevezve: *marketing manager*. Az átvétel mellett szól az is, hogy a foglalkozásnév mint jelentésmező jellegzetes területe az átvételeknek. Így bizonyos esetekben nem feltétlenül a szótár – egyébként rendszerint pontos – besorolásait használom az elemzés során.

Az egyes szócikkek tartalmaznak tehát az eredetre vonatkozó információt, szófaj és jelentéstani kategória szerinti besorolást, stílusminősítést, sőt, amennyiben releváns, a szóalkotás módja is fel van tüntetve. Az idegen szavak esetében az átadó nyelv mellett a kiejtés is szerepel. Minden szócikkben találhatunk továbbá egy-egy példamondatot is, amelyeknek külön érdemük, hogy nem mesterségesen, a szótáríró által alkotott példák, hanem autentikus szövegek.

A szótár bevezetője szerint azért érdemes az 1989/90-es időszakot korszakhatárként megjelölni, mert ekkor új szókincstörténeti korszak vette kezdetét, „hisz a demokratikus államforma megteremtése, a nyugati országokhoz és az európai közösségekhez való csatlakozásunk, valamint

az informatikai áramlatokba, társadalmakba történő bekapcsolódásunk olyan mennyiségi és minőségi változást hozott és hoz, amely folyamatos nyelvújítással és nyelvújulással ér fel" (i. m. 5). Ha ennek a megállapításnak a lényegével egyet is érthetünk, hozzá kell azt is tenni, hogy azok a nyelvi folyamatok, amelyek a 90-es években a szókölcsönzés terén felerősödtek, már az előző évtizedekben is bőven jelen voltak, ahogyan ezt a fent idézett források (ORSZÁGH 1977, KONTRA 1981, ZSILINSZKY 2003) is bizonyítják.

Az *Új szavak, új jelentések 1997-ből* ennél lényegesen kevesebb adatot tartalmaz, hiszen csupán egyetlen év sajtószavai közül mutatja be az újdonságokat. Bevezetőjében hangsúlyozzák a szerzők, hogy nem is szótárról van szó, hanem adattárról, mely csupán tallózó gyűjtés eredménye. Ez azt jelenti, hogy nem szisztematikusan történt a gyűjtés bizonyos források vagy témakörök kiválasztásával, hanem csupán az volt az egyetlen kritérium, hogy az adott lexikai változat új vagy közhasználatban ritka legyen. Adattár-jellegéből következően az egyes szócikkekben csupán egy-egy példamondat van megadva, annak pontos forrásával együtt. Így e szótár esetében anyanyelvi kompetenciámra támaszkodva válogattam ki az idegen eredetű elemeket, összesen 115-öt.

Az alapforrásul szolgáló két szótárban – az eredetbeli kategóriba való besorolás némi kijavítása után és figyelembe véve az egybeeséseket is – összesen 364 kölcsönszót találtam.

5.4.3. A vizsgálat eredményei

5.4.3.1. Nyelvek szerinti csoportok

Az elemzett 364 szót az átadó nyelvek alapján a következő kategóriákba sorolhatjuk:

Forrásnyelv	Átvett elemek száma (db.)	Átvett elemek aránya (%)
angol	325	89,3
francia	10	2,7
japán, német	6-6	1,6
olasz	5	1,4
arab, orosz, spanyol, görög	2-2	0,5
héber, portugál, svéd	1-1	0,3

30. táblázat. A magyarban található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása

Ez alapján azt láthatjuk, hogy a magyarban vizsgált idegen eredetű neologizmusok túlnyomó többsége (kb. 90%-a) angol eredetű. Az arány nagyjából megegyezik a németben talált angol eredetű elemekével, és hasonlóság van abban is, hogy ezek az angol eredetű szavak olya-

nok, amelyek transzferében az angol nyelv nem csupán közvetítő szerepet játszott, hanem ezek vagy őshonos angol szavak, vagy már jó ideje az angol szókészlet elemének tekinthetők. Az angol tehát sokkal inkább közvetlen átadó, mint nemzetközi közvetítő szerepet tölt be a magyar felé. A két forrás anyaga között igen kicsi az átfedés: mindössze 14 olyan szó van a listában, amely mindkét szótárban előfordul. Ez is arra utal, hogy az általam vizsgált szótárakról korántsem gondolhatjuk, hogy minden, a magyarba az utóbbi évtizedekben bekerült elemet tartalmaznak, hanem sokkal inkább meglehetősen önkényes válogatások. Megjegyzendő, hogy ha KÖVECSES és DAHN szótárainak anyagát is az elemzésem tárgyává tettem volna – amit nem tettem meg, hiszen mindkettő csupán egy-egy nyelvváltozatot vizsgál –, valószínűleg más arányokat kaptam volna a nyelvek szerinti felosztás során. Mind a szleng, mind a beszélt köznyelv ugyanis meglehetősen magas számú német eredetű szót, illetve a szleng számos cigány elemet tartalmaz.

Fontosnak találom megjegyezni, hogy a hagyományos nézet szerint minden átvett szó olyan eredetűnek tekintendő, ahonnan közvetlenül átkerült az átvevő nyelvbe (BENKŐ 1967: 301). A tradicionális megkülönböztetés szerint el kell különítenünk az egyes nyelvekből átvett jövevényszókat (német, olasz stb. eredetűeket), a nemzetközi műveltségszavakat (melyek definíció szerint nem abból a nyelvből kerültek át, ahol keletkeztek, hanem más közvetítéssel) és a vándorszavakat (ezek a nemzetközi műveltségszavak legrégibb rétege) (i. m. 303). BENKŐ (1967: 304) továbbá külön kategóriaként kezeli a nemzetközi műveltségszavak modern rétegét, melybe az utóbbi körülbelül kétszáz év nemzetközi jellegű szavait sorolja. (Az ilyen széles időhatárt az magyarázza, hogy a szerző a magyar szókincs történetét több ezer éves időtávlatban tekinti át.) Ezek száma a magyarban a szakmai szókincset is számolva több tízezerre tehető, ám a közszókincsben csupán néhány ezerre becsülhető a számuk. Elsősorban a tudomány, technika és sport szókincsének gyakran (pszeudo)görög vagy (pszeudo)latin eredetű, más esetekben a nagy európai nyelvekből (angol, német, olasz, francia) származó elemei tartoznak ide. Dolgozatomban a fenti megközelítést aligha alkalmazhatom, hiszen újabb elemeknek csupán az utóbbi néhány évtized új szavait tekintem, vagyis a néhány száz éves időintervallum mindenképpen túl nagy ahhoz, hogy az ekkor átvett elemeket tekintsem modern szavaknak.

ORSZÁGH LÁSZLÓ (1977: 13), BENKŐtől eltérően minden olyan nemzetközi szót, amely egyértelműen kimutatható módon angol területen született, angol vonatkozású elemnek nevez, bár később megjegyzi, hogy talán pontosabb lenne őket nemzetközi anglicizmusoknak hívni (i. m. 135). Ide sorolja azokat az újlatin és újgörög neologizmusokat is, melyek az angolból kerültek át a magyarba az utóbbi évtizedekben. Mivel azonban ebben az időben a latin már nem létezett élő nyelvként, csupán morfémák kerültek át belőle az angolba, amelyekből aztán ott belső szóal-

kotással új szavak jöttek létre (pl. *reporter*, *insulin*, *agitator*). Dolgozatomban én ezeket az elemeket angolnak nevezem (nem pedig angol vonatkozásúnak, mint ORSZÁGH), mivel ezek már jó ideje megvoltak az angolban, amikor a magyar átvette őket; az pedig ebből a szempontból teljesen irreleváns, hogy az angolba hogyan kerültek bele, amennyiben ez már akár több száz évvel ezelőtt történt. Nem nehéz belátni, hogy ez a helyzet teljesen más, mint az, amikor az angol valóban csak közvetítő szerepű, vagyis katalizátorként mintegy „felszívja" a különböző nyelvek egyes elemeit, majd azokat rövid időn belül, a mai kommunikációs–technikai körülmények közepette lényegében véve azonnal tovább is adja. Erről az eshetőségről akkor beszélünk – elsősorban napjaink globális nyelvi rendszerében –, amikor két élő nyelv között fizikailag nincs, vagy nem alakulhat ki kapcsolat, és így az angol mint hipercentrális nyelv tölti be a nemzetközi közvetítő szerepet (például így kerülhettek a magyarba angol közvetítéssel a *sushi* vagy a *tatami* japán szavak).

Az a jelenség, hogy egy nyelv közvetítő szerepet tölt be két másik között, egyrészt egyáltalán nem újkeletű, mivel a nyelvtörténet korábbi szakaszaiból is ismerünk rá példákat. Így például 18–19. századi francia jövevényszavaink nagy része német közvetítéssel került át a magyarba (pl. *gavallér*, *parádé*, *lavór*). BENKŐ (1967: 297) felfogása szerint így ezek nem is francia elemnek tekintendők, hanem sokkal inkább németnek, vagy legfeljebb nemzetközi műveltségszónak. Ebben az esetben azért történt az átadás német közvetítéssel, mert a magyar anyanyelvű beszélők csak viszonylag ritkán kerültek kapcsolatba francia anyanyelvűekkel, az osztrák–német kultúra pedig mind a francia, mind a magyar kultúrával intenzív kapcsolatban állt, így nyelvi kapcsolatok is sokkal könnyebben jöhettek létre. DE SWAAN fogalomkészletét használva azt mondhatjuk, hogy a német ebben az időszakban a közép-európai térség vezető szupercentrális nyelve volt. A 18–19. században azonban a globalizáció hiánya miatt még nem is beszélhettünk volna hipercentrális nyelvről, a világ vezető lingua francájáról.

Másrészt azonban éppen azt mondhatjuk, hogy az angol mint nemzetközi közvetítőnyelv szerepét vizsgálva igenis újfajta jelenséggel van dolgunk. A közvetítő szerep mint olyan valóban nem új jelenség a nyelvtörténetben, az azonban, hogy ezt egy nyelv globális szinten töltse be, példa nélküli a nyelvek régebbi kapcsolatában. A hipercentrális angol vezető szerepe tehát – a korábbi példánál maradva, a némettel ellentétben – nem annak köszönhető, hogy fizikálisan két kultúra között helyezkedik el (ahogyan a német esetében erről volt szó: az összefüggő francia és magyar nyelvterület közötti térségben beszélték), hanem ez a köztes helyzet sokkal inkább virtuális, mint konkrét földrajzi jellegű. Az angol ugyanis a globalizáció miatt kerül kapcsolatba más

nyelvekkel lingua francaként, nem pedig fizikálisan mellettük elhelyezkedve tölt be közvetítő szerepet.

A vizsgált anyagban egyértelműen a hipercentrális angol közvetítő szerepével került a magyarba mindegyik arab (*dzsihád*, *sahid*) és japán (*bonszai*, *haiku*, *karaoke*, *origami*, *tamagocsi* ~ *tamagucsi*) szó, valamint a héber *alija*. Ennek egészen egyszerű oka az lehet, hogy nem létezik olyan nyelvi kontaktusszituáció, amelyben a magyar olyan tartós és erős kapcsolatban állna ezekkel a nyelvekkel, hogy szókölcsönzés jöhetne létre közöttük. Az is az angol nemzetközi közvetítő szerepe mellett szól, hogy ugyanezek az elemek más nyelvekbe is körülbelül ebben az időintervallumban (az utóbbi mintegy fél évszázadban) kerültek bele, valószínűsíthető módon hasonló folyamatok révén. Az általam vizsgált német szólistában ugyan egyik sem fordul elő, és a spanyolban is csupán a *dzsihád* (*yihad* alakban), *tamagocsi* (*tamagotchi*) és a *bonszáj* (*bonsai*), de mint már korábban utaltam rá, meglehetősen esetleges, hogy mely szavak kerültek bele az elemzett szótárak anyagába. Így, hogy bemutassam ezen szavak nemzetközi jelenlétét, a Web Concordancer program segítségével megnéztem, hogy az interneten spanyol, német és természetesen magyar szövegkörnyezetben hányszor fordulnak elő. Egy korábbi vizsgálat során már kifejtettem, hogy az ilyen típusú vizsgálat többféle hibalehetőséget is rejt magában, de a nagy számok törvénye alapján mégis megbízható tendenciákat mutat. (A táblázatban az egységesség kedvéért az angol helyesírás szerint adom meg a szavakat, de a programban nem így kerestem őket, hanem az adott nyelv helyesírásának megfelelően, adott esetben többféle írásmóddal is.)

	német	**spanyol**	**magyar**
jihad	212.334	108.522	7.164
shahid	41.136	20.151	145
bonsai	404.556	130.387	275
tsunami	878.896	670.282	15.726
haiku	179.126	66.665	21.003
karaoke	1.477.591	657.267	56.607
origami	234.180	181.463	8.657
tamago(t)chi	96.904	43.225	883
aliyah	11.999	15.490	389

31. táblázat. A magyarba feltételezetten angol közvetítéssel bekerült elemek más nyelvekben való előfordulása

Ezeken a szavakon kívül azonban az is nagy valószínűséggel feltehető, hogy a portugál (*tanga*), svéd (*ombudsman*), spanyol (*fieszta*, *pláza*), valamint a görög; sőt az olasz, orosz, német

és francia szavak közül is több angol közvetítéssel vált a magyar szókincs részévé. Az előbbi néhány nyelv szintén nem áll konkrét földrajzi kapcsolatban a magyarral, másrészt pedig hasonló érvet is felhozhatunk az elképzelés mellett, mint az arab és a japán szók esetén: mindegyik elem nemzetközileg is elterjedt, más nyelvekben is megtalálható.

Az orosz, német, francia és az olasz eredetű elemek azért érdemelnek külön tárgyalást, mivel ezek a magyar nyelv története során mindig is fontos átadó nyelvnek számítottak. BENKŐ (1967: 287) szerint a magyarban (az 1960-as évekig, amikor a könyv íródott) a szláv eredetű elemek száma a köznyelvben mintegy ötszázra tehető, azonban ezek közül viszonylag kevés a legújabb időszakban átvett szavak száma (pl. *kolhoz*, *kulák*). Ugyanitt azt találhatjuk, hogy a magyar köznyelvbe átkerült német elemek száma körülbelül négyszáz (i. m. 292), az olaszé ötven (i. m. 298), a későbbi francia elemek közül pedig csupán igen kevés az olyan, amely közvetlenül került a magyarba (pl. *tárgy*, *lakat*), az újabb francia jövevényszavak többsége viszont német közvetítéssel átvett szó (pl. *kommün*, *burzsoá*) (i. m. 297). A fenti számok azonban nem tartalmazzák a nyelv legújabb jövevényszó-rétegét, beletartozik ugyanakkor a középkori átvételektől kezdve a 19. századi polgárosodás során átvett elemekig minden idegen eredetű szó, melyek többnyire közvetlen kapcsolat során kerültek a magyarba. Az újabb átvett elemeket konkrétan megvizsgálva azonban azt láthatjuk, hogy – akárcsak a többi nyelv esetében – olyan szavakról van szó, melyek más nyelvekben is megtalálhatók (pl. a *pizza*, a *müzli* vagy az *au-pair* számos nyelvben előfordulnak). Erre a leglogikusabb magyarázat az lehet, hogy valamiféle globális erő (jelen esetben az angol) hatására terjedtek el viszonylag egyidejűleg egymástól függetlenül olyan nyelvekben, amelyek sem az eredeti átadó nyelvvel, sem pedig egymással nem állnak szoros kapcsolatban. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy úgy vélném, mára már teljesen megszűnt a konkrét földrajzi kapcsolat során létrejött transzfer típusa, ám kétségkívül egy új, egyre erősebben jelen lévő tendenciával is számolnunk kell a globális nyelvrendszerben.

5.4.3.2. Jelentés szerinti csoportok

A vizsgált 364 elemet az alábbi jelentéstani kategóriákba soroltam:

Kategória	Elemek száma (db.)
számítástechnika, technológia	107
sport	34
modern	32
üzleti élet	29

szórakozás, szerencsejáték	23
foglalkozás	19
étel- és italkultúra	17
zene	16
divat	10
film, média	9
tudomány	8
kábítószer	7
emberek, társadalom	7
elvont fogalmak	5
művészet, irodalom	4
politika	3
egyéb	34

32. táblázat. A magyarban található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása

Az idegen eredetű új szavak legnagyobb csoportja a magyarban is, akárcsak a németben, a számítástechnika és a technológia témakörébe tartozó kifejezéseké. Ebbe a két kategóriába együttesen a vizsgált elemek csaknem harmada tartozik, ami igen jelentős arány, nemcsak abszolút értékben, hanem más nyelvekhez viszonyítva is. Mind a német, mind a spanyol anyagban ennek legfeljebb a felét éri el az ide sorolt szavak aránya. Szintén magasabb a másik két nyelvnél a sport témakörébe tartozó elemek száma: a magyarban ez 10%. Ebben a két vezető kategóriában a francia *mazsorett ~ majorette* és a német *hendi* (amely a németben azonban pszeudo-angol elem) kivételével minden szó angol eredetű. Szintén csaknem 10% a modern életmódra vonatkozó szavak aránya (pl. *jakuzzi*, *mall*, *splitklíma*), vagyis az olyanoké, amelyeknek nem csupán alakja új, hanem a jelentéstartalmuk is, hiszen azok a fogalmak vagy tárgyak, melyeket jelölnek, néhány évtizeddel ezelőtt még nem léteztek. A spanyolhoz képest kifejezetten alacsony a magyarban a zenére vonatkozó szavak száma, a némethez képest pedig az emberekre vonatkozó kifejezések csoportja jóval kisebb.

5.4.3.3. Szófaji csoportok

Mint mindegyik általam vizsgált nyelvben, az új idegen elemek túlnyomó része a magyarban is **főnév** vagy főnévi csoport: ide tartozik 346 szó, vagyis az átvételek kb. 90%-a. ORSZÁGH (1977: 141) saját vizsgálatában ennél valamivel alacsonyabb arányban talált főneveket: ő 80% körülire teszi arányukat.

Az **igék** besorolása meglehetősen problematikus, mivel nehéz meghatározni, hogy pontosan mi is tekintendő idegen eredetű igének. Szűkebb értelemben csupán néhány igéről mondhat-

juk azt, hogy valódi igei átvétel, ugyanis az idegen tövű igék nagy részének csupán a főnévi töve átvétel, maga az igeképzés azonban már belső folyamat, amely a magyarban zajlott le. A vizsgált anyagban mindegyik átvételként gyanúba hozható idegen tövű ige angol eredetű. ORSZÁGH (1977: 142) is kiemeli, hogy az angol és a magyar igei paradigma jelentős különbsége miatt a magyar soha nem változatlan formában veszi át az angolból az igéket (ahogyan más nyelvekből sem), hanem mindig valamilyen igeképzővel. Ez már évszázadok óta így történik, és legtöbb esetben nemcsak az igét, hanem a hozzájuk tartozó főnevet is átveszi (általában azt még korábban) a magyar. Az angol tőből származó igék ORSZÁGH szerint (uo.) kétféle képzővel szerepelnek a magyarban: az *-l* és a *-z* morfémával. A vizsgált anyagban két kivétellel valóban ezeket a képzőket találhatjuk meg az itt említhető igéken:

-l: *shoppingol*, *joggol*, *szkennel*, *chatel ~ csetel*, *printel*, *zoomol*, *auditál*, *lízingel*, *rappel, becsekkol, szponzorál, klikkel*

-z: *monitoroz*, *kiinternetez*, *tenderez(tet)*

-z(ik): *pizzázik*, *speedballozik*, *lobbizik*, *aerobikozik*, *snowboardozik*, *internetezik*, *péhádézik ~ piédzsdízik*, *mekdózik, bodyzik, jetskizik*

-l ~ -z(ik): *szörföl ~ szörfözik*

egyéb: *macdonaldizál*, *trendesít*

Ha figyelmesen megvizsgáljuk a fenti szavakat, láthatjuk, hogy legtöbbjük egyértelműen belső képzésű ige. A valódi angol kölcsönszó csupán a főnévi tövük, amelyhez a magyarban igeképző szuffixum járul: pl. *szörf – szörf**öl***, *monitor – monitor**oz***, *aerobik – aerobik**ozik*** stb. Az ilyen típusú képzett igéket ORSZÁGH (1977) is egyértelműen a magyarban képzett alakoknak tekinti. Néhány az ő példái közül: *knockout**ol*** (81), *hoki**zik*** (79), *blöff**öl*** (110).

Mindez ugyancsak arra a már korábban említett tényezőre utal, hogy napjainkban a szavak meghonosodásához nemhogy hosszú időre nincs szükség, hanem lényegében azonnal a nyelv, a szókincs szerves részeként funkcionálnak. A *lízing*, *snowboard*, *zoom* stb. szavakat ugyanis nemrégiben vette át a magyar, és rögtön integrálta is őket; az adaptáció egyik fő ismérve ugyanis éppen az, hogy az adott kölcsönszó képes-e további szóképzés alapjául szolgálni. Mindez újabb érvként szolgál amellett a korábbi megállapítás mellett is, hogy napjaink globális nyelvrendszerében a hagyományos értelemben vett jövevényszavak és idegen szavak közti különbség egyre inkább összemosódik, így a két kategóriát nem feltétlenül célszerű, sőt olykor nem is igen lehet külön kezelni.

Az *-l* és a *-z* egymással versengő igeképzők a magyarban, általános invariáns jelentésük: 'foglalkozik valamivel'. KIEFER–LADÁNYI (2000: 194–195) szerint egymással kiegészítő eloszlásban állnak: az *-l* csak az egyszótagú, mássalhangzóra (de nem *l*-re vagy *r*-re) végződő főnevekhez járul, a többi esetben a *-z* képző szerepel. A vizsgált szavak közül a *shoppingol*, a *lízingel* és az *auditál* nem felel meg ennek a szabályszerűségnek, a többi azonban igen. Az első kettővel összefüggésben azonban megjegyzi a fenti forrás, hogy az *-ing*-re végződő, cselekvést jelölő angol eredetű szavak csoportjához a magyarban rendszerint *-l* igeképző járul. Az *auditál*, melynek töve a magyarban is használatos *audit* főnév, a viszonylag ritka *-ál* képzőt viseli, mely a magyarban önálló képzővé vált, és arra szolgál, hogy idegen eredetű igéket illesszünk be vele a magyar ragozási rendszerbe (i. m. 196).

A fentiek közül néhány ige mellett nem létezik a magyarban megfelelő főnév, vagy legalábbis nem ugyanolyan alakú, mint az ige töve. Ezek keletkezésüket illetően nyilvánvalóan némileg különböznek a fent tárgyalt szavaktól; KIEFER és LADÁNYI (2000: 195) fiktív főnévi tövű képzett igéknek tekinti őket. Az ilyen alakok nyilvánvalóan közelebb állnak a szókölcsönzéssel a magyarba került szavakhoz, mint a magyarban meglévő tövekből képzett alakok: úgy is tekinthetjük, hogy passzív tövük a kölcsönzésekhez közelíti őket, képzőjük viszont a belső alkotású szavakkal kapcsolja össze ezeket az elemeket. A fenti listából a következő öt szó ilyen jellegű: *joggol, shoppingol, szkennel, printel, becsekkol*. Az igék között a források állásfoglalásától függetlenül tehát csak azokat vettem figyelembe a korpuszban, amelyeknek a képző nélküli töve nem létezik önálló szóként a magyarban, ezek tehát tulajdonképpen passzív tövű igéknek tekinthetők. Mivel azonban ez meglehetősen kevés példa az átvett igékre, megvizsgáltam néhány, fent említett egyéb forrást is, amelyek kifejezetten angol kölcsönszavakat tartalmaznak. A fenti elemekhez hasonló jellegű igéket azonban nem nagy számban találtam, ilyen a *normalizál* (ZSILINSZKY), *csencsel, dencingel, keccsel ~ keccsöl* (DAHN).

A *joggol* azért tekinthető a kölcsönzéshez közeli határesetnek, mert a magyarban nem létezik a *jog(g)* forma főnévként, hanem itt az angol igetőhöz kapcsolódik a magyar igeképző. Másfelől viszont az is elképzelhető, hogy nem az angol *jog* tő került a magyarba, hanem a magyarban létező *joggingruha*-típusú alakokból vonták el a beszélők a *jog(g)* tövet, és azt képezték tovább belső igeképzéssel. A magyarban ez az ige azonban kétféle alakban él, nemrég egy internetes oldalon találtam a következő mondatot: *Jessica Simpson joggingolni megy.* Itt az angol gerundium alakhoz kapcsolódik a magyar igeképző, de ez esetben is feltételezhetjük, hogy a magyar nem az angol *jogging* formát vette át, hanem esetleg ez is a már említett magyar *joggingruha*-típusú alakból származhat elvonással. Érdekes módon a Web Concordancer igen kevés elő-

fordulást hoz mindkét szóra, noha anyanyelvi kompetenciám alapján én magam is mindkét szót ismerem. Mivel a program nem tud a tövek alapján az összes ragozott és képzett alakra keresni, és a magyar igeparadigma igen gazdag, csupán az általam leggyakoribbnak gondolt formákra kerestem rá (*jogg(ing)ol*, *jogg(ing)olni*, *jogg(ing)olnak* stb.), de így is tíz alatt maradt a mindkét alapformára adott találatok száma. A *joggol ~ joggingol* párhuzamos igealakokról KIEFER–LADÁNYI (2000: 196) megjegyzi, hogy ugyan az *-ing* végződés miatt a magyarban *-ol* képző volna várható, ám bizonyos fonológiai és lexikai szabályok konfliktusa miatt ez a szabály nem érvényesül abszolút következetességgel.

A *shoppingol* szó mellett ugyan létezik a magyarban *shop* alak, ám az ige nem ebből származtatható, hanem az angol gerundiumból, amely a magyarba került *shopping center* típusú kifejezésekben is jelen van. Így ez a szó is közelebb áll a kölcsönzéshez, mint legtöbb fenti angol tövű igealak. A *szkennel*, *printel* igék esetén a *szken* és *print* a magyarban nem létező főnevek, hanem csupán *szkenner*, *printer* alakok vannak, így feltételezhetjük, hogy a megfelelő igetövek ezekből elvonással keletkezhettek.

Igen érdekes forma a *becsekkol*, mivel egyrészt a *csekk* nem létezik a magyarban főnévként, másrészt pedig a – valós vagy fiktív – főnévi tőhöz minden más esetben a magyarra jellemző magánhangzó-harmóniával kapcsolódik az igeképző, a *csekkol* esetében viszont nem.

A *normalizál* alakot esetleg az angol *normalise* igével is összekapcsolhatnánk, KIEFER–LADÁNYI (2000: 207) azonban az *-izál* képzőről megállapítja, hogy idegen eredetű melléknévből szolgál ige képzésére (pl. *modern**izál***). Azt is megjegyzik, hogy a latinosított (az én felfogásom szerint: pszeudo-latin) idegen szavak esetében a végződés nélküli, megrövidült magánhangzós puszta tőhöz járul, pl. *digitál-is – digital+izál*, *mobil-is – mobil+izál*. Ebbe a sorba tökéletesen beleillik a *normál-is – normal+izál* pár is, így itt sem valódi igei kölcsönzésről beszélhetünk.

A beszélt nyelvben használatos *csencsel* (’lop’) ige az angol *change*-re vezethető vissza, a TESz. ezt átvételnek tekinti, ám ez is inkább átmeneti jelenségnek tartható, mivel a magyarban nem létezik ugyan főnévi töve, de az *-l* szóképző világosan felismerhető rajta. A *shoppingol*hoz hasonló a *dencingel* is, mivel még akkor is, ha a *densz* alakot elfogadjuk magyar főnévként, nem ebből keletkezett belső képzéssel: a magyar az angol gerundiumi alakot vette át az *-ing* képzővel ellátva, s ehhez kapcsolta hozzá az *-l* igeképzőt. A *keccsol ~ keccsöl*, melynek jelentése a szlengben ’cipel; dolgozik’, az angol *catch* igére vezethető vissza, s egyik változata éppúgy vegyes hangrendű, mint a fent említett *csekkol*.

A vizsgált anyag idegen eredetű igéiről tehát összességében azt mondhatjuk, hogy legtöbbjük valódi kölcsönszó-státusza meglehetősen kétes, mivel az esetek nagy részében valódi

vagy fiktív tőhöz a magyarban kapcsolódik az igeképző. A fiktív tövek képzése valamivel közelebb áll a kölcsönzéshez, ám a besorolás bizonytalanságai miatt nem állapítható meg egyértelműen, hogy összesen hány idegen eredetű ige szerepel az elemzett listában.

A 364 szó között mindössze 16 **melléknév** található, melyek közül legtöbbet eredeti alakjában vette át a magyar (*full*, *light*, *pink*), de találunk köztük olyan integráltakat is, melyek magyar toldalékokkal vannak ellátva: *posztgraduális*, *fullos*, valamint a *lájtos*, mely egyik szótárban sem szerepel, de a mai magyar köznyelvben egyre szélesebb körben használatos. A *posztgraduális* pszeudo-latin elemnek is tekinthető, a másik két szó viszont a passzív tövű fent említett igékhez hasonló, mivel *full* és *lájt* (*~light*) alakban nemigen használatosak. Érdekes példa a *rulez*, amely az angolban a *rule* ige egyes szám 3. személyű *rules* alakjának a szlengben *rulez*-ként elterjedt változata. Az angol szlengben ez azonban továbbra is ige marad, jelentésének fejlődése a következő: 'uralja a terepet' > 'a legjobb' > 'nagyon jó'. A magyarba azonban igei eredete ellenére már melléknévként került át, ám csak predikatív szerepben használatos (a MINYA által idézett példa a következő: *Savanyú káposzta, narancs stb. tényleg rulez, csak fájós torokra tortúra*.). A *trendi* szó, mely napjainkban igen széles körben használatos, az *Új szavak* szerint szóképzéssel keletkezett, ez a felfogás azonban aligha helyes, mivel a magyarban a megfelelő főnévből (*trend*) az *-i* melléknévképzővel nem vezethető le a *trendi*. Így nézetem szerint itt nem szóképzésről van szó, hanem egy olyan angol melléknévi, *trendy* alakú elem átvételéről, mely helyesírásában alkalmazkodott a magyar szabályrendszerhez.

Főnéven, igén és melléknéven kívül semmilyen más szófajú szót nem találtam két vizsgált szótárban: talán ez másképp lenne, ha beszélt nyelvi korpuszból is dolgozhattam volna, hiszen a már korábban más kontextusban elemzett mondat- és indulatszók valóban megtalálhatók a legújabban átvett elemek között. A leggyakoribbak – saját nyelvismeretem szerint – az *oké*, a korábban már említett *wow ~ váu*, vagy a *helló*, mely napjaink egyik legelterjedtebb informális köszönésévé vált a magyarban. Ez utóbbi használata azonban más, mint az angol *hello* köszönésé, mivel míg az angolban csak találkozáskor, a magyarban emellett elköszönéskor is használatos. Ez azt mutatja, hogy a mondatszók is átmehetnek bizonyos jelentésváltozásokon. DAHN és KÖVECSES szótárát megvizsgálva azt láthatjuk, hogy ezekben valóban viszonylag magas az indulatszók, mondatszók aránya, mivel ezek a források a beszélt köznyelvbe és a szlengbe tartozó elemeket tartalmaznak. A két szótárban a következő idegen eredetű indulat- és mondatszókat találhatjuk:

köszönések: *báj* (angol), *bájbáj* (angol), *csáó* (olasz), *csüsz* (német)

koccintáskor használatos szavak: *csirió* (angol), *proszit* (német), *szkól* (svéd)

egyéb: *oké* (angol), *sorry* (angol), *finito* (olasz), *konyec* (orosz).

ORSZÁGH is már 1977-es könyvében (143) megemlíti, hogy a mondatszók aránya nagyobb, mint a határozószóké, névmásoké vagy számneveké (ő kb. 1%-ra teszi), annak ellenére, hogy a 70-es években és azelőtt még sokkal kisebb szerepe volt a beszélt nyelvnek (vagyis a szájnak, a szemmel szemben, ahogyan ORSZÁGH nevezi) a kölcsönzési folyamatokban.

5.4.3.4. Az átvett elemek integrációja

Integrációjukat tekintve azt láthatjuk, hogy a vizsgált szavak csaknem fele (167 db., vagyis 45,9%-uk) nem eredeti formájában került a magyarba. Ezt részletesen az alábbi táblázat mutatja.

típus	elemszám (db.)
eredeti alakban átvett	197
helyesírásában integrált alak	122
részfordítás	35
képzett alak	9
az eredetitől eltérő alak	1

33. táblázat. A magyarban található kölcsönszavak integrációja

A nem eredeti formában átvett elemek nagy része csupán helyesírási tekintetben integrálva jelenik meg a magyarban: pl. *szingli*, *fájl*, *fritőz*. Ezek közül 13 szó esetén a forrásszótárak egymás mellett tüntetik fel az integrált és az eredetivel megegyező alakot, mint párhuzamosan létező formákat (pl. *vincseszter ~ winchester*, *míting ~ meeting*). Ezt a két kategóriát valójában nem is érdemes külön kezelni, hiszen egyrészt a helyesírási integráció csupán egy aspektusa a nyelvben való integrálódásnak, másrészt pedig azért is, mert az adott szótárak nem minden esetben adnak meg minden lehetséges helyesírási formát. A magyar helyesírás mai szabályai szerint azonban pl. a *fájl* szót mind ilyen, magyaros formában, mind pedig *file*-ként is leírhatjuk (l. *Magyar helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó, 1999); vagyis azt láthatjuk, hogy a szótárak nem mindig konzekvens módon tüntettek fel minden helyesírási változatot. MINYA (2007: 7) szerint az idegen szavak kettős helyesírása azt jelzi, hogy ezek már a jövevényszóvá való válás útján vannak. Bár dolgozatomban – korábban kifejtett okokból – nem különítem el az idegen és a jövevényszavakat, abban egyetértek MINYÁval, hogy a helyesírási integrációból más szinteken való magasabb integrációra is következethetünk, vagyis azt mutatja, a kérdéses elem egyre elfogadottabb részévé válik az átvevő nyelvnek. Ezzel összefüggésben figyelembe kell azt is venni, hogy a

helyesírás újraszabályozására, új szótárak kiadására csak évtizedes időszakonként kerül sor, így a szabályozás eleve nem is követheti a szókincs gyors változásait. Másrészt a nyelvhasználók írásszokásait a szabályok ismerete mellett az is befolyásolhatja – különösen ha szabályozásra még adott esetben nem is támaszkodhatnak –, hogy mennyire érzik anyanyelvük szerves részének az egyes idegen eredetű szavakat.

Az integráció magasabb fokán állnak azok az alakok, melyek belső szóképzés eredményeiként jöttek létre idegen elem(ek)ből, vagyis az átadó nyelvben nem léteznek ilyen vagy hasonló formában sem: pl. *shoppingol*, *fullos*. Mint láttuk, a nyelvi transzfer szempontjából ezek leginkább átmeneti jelenségnek tekinthetők, amelyek az átvételek és a belső szóalkotás (pontosabban: a szóképzés) között helyezkednek el. ORSZÁGH (1977: 145) is megállapítja, hogy a kölcsönszavak (bár ő jövevényszavaknak nevezi őket) olyan értelemben is beilleszkedtek a magyarba, hogy ragok és képzők gazdagon kapcsolódhatnak hozzájuk. Ennek ellenére saját vizsgálatában csupán érintőlegesen foglalkozik az angol elemekből képzett, valamint összetett szavakkal (i. m. 15).

Viszonylag magas a részfordítások száma (35), pl. *marketingigazgató* (az angol *marketing manager* mintájára, amely azonban szintén megtalálható a magyarban is), *teammunka* (< *teamwork*), *netkávézó* (< *netcafé*), *prepaid kártya* (< *prepaid card*). Ezeken az alakokon kívül, melyek magasabb vagy alacsonyabb fokon vannak integrálva a magyar nyelvben, előfordul egy olyan különleges forma is, amelynek írásmódja ugyan nem felel meg a magyar helyesírás szabályainak, de az átadó nyelvben sem így írják: ez a *smily*, mely angolul *smiley*-ként írandó.

A fenti kérdéseken túl az alábbiakban a kölcsönszavak hangtani beilleszkedésével kívánok foglalkozni. Az írásképi integrációt önmagában kockázatos vizsgálni a helyesírás önkényessége és gyakori kiforratlansága miatt, de mivel egyébként is szorosan összefügg a jelenség hangtani aspektusával, együtt tárgyalom őket. ORSZÁGH (1977: 136) az íráskép beilleszkedésével kapcsolatban annyit jegyez meg, hogy minél hosszabb, több elemű egy adott szerkezet, annál gyakoribb az eredeti betűkép megtartása – ez általános érvényű megállapításként is megállja a helyét, mivel nem csupán a magyarra igaz.

ORSZÁGH (i. m. 137) szerint általánosságban az is megállapítható, hogy az angol elemek a magyarban gyorsan integrálódnak, vagyis a valóban meghonosodott szavak csak rövid ideig számítanak idegennek. Ennek egyik okaként azt említi, hogy például a latinos szavak beilleszkedését a magyar értelmiségiek latinos alapműveltsége támogatta (ezek az elemek német–francia közvetítéssel kerültek általában a magyarba). Ma azonban ez semmiképpen nem szolgálhat a gyors integráció egyik fő indokaként, hanem sokkal inkább a felgyorsult világ, a telekommunikációs esz-

közök és a média hatása, valamint a hipercentrális angol magas kommunikációs és presztízsértéke idézi elő az elemek gyors beilleszkedését.

A hangtani integráció legjellemzőbb módja az, hogy hangzásbeli különbség esetén a magyar a hozzá legközelebb eső fonémával helyettesíti az eredeti angol fonémát: ORSZÁGH ezt átfonemizálásnak vagy hanghelyettesítésnek nevezi (i. m. 138). Ez természetesen nemcsak a magyar és az angol relációjára igaz, hanem minden olyan nyelv kapcsolatában is, melyek eltérő fonémakészlettel rendelkeznek (márpedig a nyelvek fonémakészlete a legritkább esetben egyezik meg teljesen egymással).

A továbbiakban ORSZÁGH (1977: 138–141) alapján ismeretem a fonológiai integráció legfontosabb eseteit a magyar mint átvevő és az angol mint átadó nyelv viszonylatában, célom pedig az, hogy megvizsgáljam: vajon a mai, legújabb átvételek esetében is érvényesek-e az általa három évtizeddel ezelőtt leírt főbb tendenciák, melyeket még korábbi időszakok kölcsönszavainak viselkedése alapján állapított meg. Így az alább megadott példák saját elemzett anyagomból valók.

1) Az átvételekben a szóhangsúly a magyarban minden esetben az első szótagra tolódik (ahol az angolban nem ott van), mivel a magyarban a nyomaték mindig itt található. Mivel az általam feldolgozott szótárak nem jelölik az egyes szavak kiejtését, csupán anyanyelvi kompetenciám és angol nyelvtudásom alapján tudok az új szavak közül példát adni erre a jelenségre: pl. a. *se'curity* > m. *'security*, a. *cont'rolling* > m. *'kontrolling*.

2) Az angol redukált magánhangzó (schwa) a magyarban teljes értékű, tisztán artikulált [e][1] hangként jelenik meg, mivel a magyarba nem léteznek ilyen redukált magánhangzók. Példák: *dekód**e**r* (az angol *decoder* szóban [ə]-t ejtünk), *happ**e**ning*. Az [e] hang ejtése a magyarban az íráskép erős hatását jelzi az átvétel során, hiszen az eredeti angol alakban nincs jelen ez a hang.

3) A posztvokalikus vagy szóvégi *r*, melyet a brit angol nem ejt, a magyarban mindig [r]-ként realizálódik (pl. *drive**r***, *inte**r**net*, *moderáto**r***). Ez mindenképpen az íráskép hatásával magyarázható, mivel az amerikai angolban sem dentális, hanem hátul képzett [r] hangot ejtenek.

4) A zöngétlen explozívák intervokalikus vagy szóvégi helyzetben meghosszabbodhatnak a magyarba átkerülve (pl. *cse**kk**ol*, *ra**pp**el*).

5) Az angol diftongusok a magyarban monoftongusként jelennek meg, hiszen a magyar köznyelvben nincsenek kettőshangzók (pl. *b**é**biszitter*, *br**ó**ker*, *dem**ó***). ORSZÁGH (i. m. 138) megfigyelése szerint ez alól az angol [ai] diftongust tartalmazó szavak lehetnek kivételek, amelyek

[1] A magyar alakok ejtésmódjánál nem az IPA egységes jelölését, hanem a magyar egyezményes hangjelölés betűjeleit alkalmazom.

gyakran diftongusszerű [ej] hangkapcsolatként kerülnek a magyarba. Ilyenek a ***nej****lon*, *ofsz****ej****d* vagy a *sztr****ej****k* szavak, melyek közül az utóbbi kettő ilyen formájában a köznyelvben nemigen használatos (ezek ORSZÁGH példái). Erre a jelenségre azonban a vizsgált újabb anyagban nem találtam példát, ma ugyanis úgy tűnik, hogy ezeket sokkal inkább [áj]-ként veszi át a magyar: *diz****áj****ner*, *****fáj****l*, *jurob****áj****er*. Ezt támasztja az is alá, hogy az előbbi példák mai elterjedt ejtése sokkal inkább *ofsz****áj****d*, illetve *sztr****áj****k* (ennek már írásmódja is tükrözi ezt). A régebbi átvételként létező ***nej****lon* mellett a ***náj****lon* kiejtési mód és írásforma is elterjedt, ezek használati gyakoriságát megvizsgáltam a Google keresőprogram magyar oldalain, ahol a *nejlon* írásmódra tízszer több találatot adott (48.800), mint a *nájlon*ra (4.360). Ez azt mutatja, hogy a régebbi formát az újabb típusú alak nemhogy kiszorítani, de még csak megközelíteni sem tudta. (Az [ej] ~ [áj] váltakozás nemcsak az angol szavakban van jelen, hanem például a [spájz] ~ [spejz], a [svájc] ~ [svejc] vagy a [slájm] ~ [slejm] német eredetű szavak kiejtési variánsaiban is. Ezek átvételi és ejtésbeli problémáihoz lásd: NyK. II., *spájz*.) Ma azonban egyértelműen az [áj]-ként kiejtett alakok számítanak köznyelvinek és ezáltal elterjedtebbnek is.

6) A hosszú magánhangzók a magyarba átvéve gyakran röviddé válnak: pl. *sz****ö****rföl*. Azonban olyan szavakat is találhatunk az anyagban, amelyekben ugyan megmaradt az eredeti írásmód, de a magyar nyelvérzék az angol hosszú magánhangzóhoz egy másik magyar hosszú magánhangzót érzett legközelebbinek: így pl. a *walkman* szó kiejtése a magyarban [vókmen], a *dí****l****er* szó helyesírása pedig már a hosszú magánhangzós ejtéshez is igazodott.

ORSZÁGH ugyan nem említ hasonló eseteket, de a magyar nyelv közismert fonotaktikai szabályszerűsége, hogy szóvégi helyzetben rövid *o* nem állhat benne, az átvételek ilyen hangjait ezért hosszú *ó*-val helyettesíti. Az angol eredetű elemek között is előfordul több ilyen (ilyen például a *lingó, expó, euró, demó, portfólió,* bár az elemzett szótárak nem említik őket), de a jelenség más eredetű szavak között is felfedezhető (pl. *kapucsínó* < olasz). Példáim között azonban szerepel szóvégi rövid *o*-val írt szó (*tömegtechno*) is.

7) A *st- / sp- / sk-* szó eleji mássalhangzó-torlódás első hangja az angolban mindig [s]-ként realizálódik, a magyarba azonban ez kétféleképpen kerülhet: lehet palatoveláris spiráns, vagyis [s] a magyar íráskép alapján, vagy pedig alveoláris spiráns, vagyis [sz] az angol kiejtés alapján. ORSZÁGH megfigyelése szerint az első típus gyakoribb (az ő példái között vannak a *sport*, *stop(p)*, *stúdió* szavak), de az [sz] is viszonylag sok szóban megtalálható (pl. *szpíker*, *sztrájk*) (vö. ORSZÁGH 1977: 141). Ez a kétféle ejtésmód váltakozhat is egy-egy szó különböző kiejtési változatai között: pl. *spray* [spré] ~ [szpré], sőt akár írásképi és kiejtési változatai közöt is: pl. *standard ~ sztenderd*.

Saját anyagomban egyetlen példát sem találtam arra, amikor a szó eleji spiránst palatovelárisan ejtenénk magyarul, vagyis mindegyik elem az [sz]-es kiejtéssel került át. Ezek közül egyesekben megmaradt az angolos írásmód: *skinheadrock*, *scrabble*, *skeet*, *sky-surfing*, *spam*, *speedballozik*, *splitklíma*, *speedpor*, *sprinkler*, *standy*, *store*, *streetball*, *streetfighter*; míg másokban az íráskép is tükrözi a magyar ejtésmódot: *szkennel*, *szkenner*, *szkinhed*, *szponzor*, *szponzoráció*, *szponzorál*, *szték*, *sztreccs(farmer)*.

Az ilyen típusú hangkapcsolatokról tehát elmondhatjuk, hogy inkább csak a régi átvételek honosultak meg [s]-sel a magyarban, de ez a tendencia változni látszik, és a legújabb kölcsönszavakban már egyértelműen az [sz]-es kiejtés dominál. Ez a változás igen gyorsan zajlott le a nyelvben, hiszen már néhány évtized alatt is jelentős különbséget figyelhetünk meg az átvételekben.

8) ORSZÁGH fonológiai kompromisszumnak nevezi a szubsztitúció olyan eseteit, amikor egy fonéma egyáltalán nem létezik az átvevő nyelvben, így az a hozzá legközelebb állóval helyettesíti azt. Ez történik a zöngétlen dentális spiráns, a [θ] esetén is, amely a magyarban vagy [sz]-ként, vagy [t]-ként honosodik meg. Ez utóbbi szerinte gyakoribb, amiben korábban közrejátszhatott a német közvetítés is. Néhány példa a korábbi átvételek közül: *Macbeth*, *othello* (szőlőfajta), *jonathan ~ jonatán* (almafajta), amelyekben mindenhol [t]-ként integrálódott a kérdéses fonéma. Saját anyagomban mindkét típusra találtam példát, igaz, a [t]-s változatra többet. Amint láthatjuk, a helyesírás itt is váltakozik, hol az eredetinek, hol a magyar kiejtésnek felel meg.

[t]: ***t****ermokamera*, ***th****riller*, *tria****t****lon*, *vino****t****éka*, *dua****t****lon*, *e****th****nodzsessz*

[s]: *bluetoo****th***

A [t]-vel való ejtésmód gyakoriságát az íráskép hatásával magyarázhatjuk.

9) Az angol bilabiális félmagánhangzó, a [w] a magyarba kerülve rendszerint [v]-ként realizálódik. Erre a jelenségre a következő példákat találhatjuk az elemzett szavak között: *car* ***w****alker*, *good****w****ill*, *pass****w****ord*, *patch****w****ork*, ***w****alkman*, ***W****alk-tévé*, ***W****AP*, ***w****eb*, ***w****ellness*, ***w****esternalizáció*, ***w****ok*, ***w****orkshop*; valamint a *hard****v****er*, *szoft****v****er*, ***v****incseszter* szavakban, ahol ez a hangváltozás írásban is kifejeződik. ORSZÁGH szerint ez más európai nyelvekben is így van; a németben érthető módon, hiszen ott a helyesírás is támogatja ezt a tendenciát: a németben a w graféma eleve is [v]-t jelöl. A spanyolban azonban bizonyos szavakban [u]-ként honosodott meg ez a fonéma: pl. az angol *sandwich* kiejtése (amint ezt írásmódja is tükrözi) a dél-amerikai spanyolban *sand****u****che*.

10) Az angolban [a]-ként kiejtett magánhangzó ORSZÁGH elemzése szerint a magyarban rendszerint vagy [ö]-ként (pl. *bl****ö****ff*, *r****ö****gbi*), vagy [u]-ként (pl. *r****u****m*, *p****u****ncs*) jelenik meg, de időn-

ként más hang formájában is átveheti a magyar (pl. *b**ü**dzsé*). Szerinte az [u]-val átvett változat azért gyakoribb, mert ezekben az esetekben javarészt betűejtésről van szó, ami annak jele, hogy az adott szó nem az élőbeszédből került a nyelvünkbe, hanem az írott kép alapján. Ennek kétségtelen hatására a fentiekben is számos példát láthattunk. Az újabb átvételek között azonban az élőnyelvi, kiejtett formáknak is nagyobb hatásával kell számolnunk. Az alábbi elemekben az angol [a] hang a magyarban nem az írott, hanem a kiejtett alak alapján került át: *kecs**a**p ~ kecs**ö**p* (itt az írásmód is erről tanúskodik), *c**u**rry* [köri], *p**u**b* [páb], *p**u**zzle* [pázöl]. Az egyetlen olyan példa, ahol a magyar hasonló fonológiai helyzetben [u]-t ejt, a *p**u**fferzóna* (ez talán azzal magyarázható, hogy mint a számítástechnika nyelvének szakszava valóban nem élőszóban terjed elsősorban, hanem írásban, a „számítógép képernyőjéről"). Azt, hogy az íráskép ma egyre kevésbé befolyásolja az átvett szavak fonológiáját, és sokkal inkább az eredeti kiejtés terjed el, az alábbi alakok is bizonyítják: *b**u**ngee j**u**mping* [á], *c**u**rling* [ö], *f**u**nky* [á], *h**u**nglish* [á], *j**u**nk* [á], ***ou**tlet* [áu], *jurob**á**jer* (itt már az íráskép is ezt mutatja). Érdekes példa a *dr**o**g*, amelynek sem angol írásmódja (*drug*), sem kiejtése (mely a magyar [á] fonémához hasonlít leginkább) nem befolyásolhatta a magyar *o*-val írt és ejtett alakot.

A magyar nyelv kölcsönhatásairól összegzésképpen az alábbiakat mondhatjuk el. A magyar nyelvre ható transzferfolyamatokban az angol nyelv játszik kiemelkedően fontos szerepet, elsősorban mint közvetlen forrásnyelv, de közvetítőnyelvként is befolyásolja a szóátvételeket. A jelentéstani csoportok közül más nyelvekhez viszonyítva is kiemelkedően magas a technika világába tartozó szavak aránya, ugyanúgy, mint a szófaji típusok között a főneveké. Az idegen nyelvekhez (főleg az angolhoz) kapcsolható igék sajátos átmenetet alkotnak a szóátvétel és a belső szóalkotás kategóriái között, az integráció azonban hangtani, helyesírási szempontból is jól vizsgálható, és megállapítható, hogy még viszonylag rövid időtávra visszatekintve is markánsan változnak az integrálódásban megmutatkozó tendenciák.

5.5. Áttekintés: kölcsönzési stratégiák a vizsgált nyelvekben

Az előző fejezetekben az angol, illetve a spanyol, német és a magyar nyelvbe újabban bekerült idegen elemeket igyekeztem bemutatni. Vizsgálatomban nem csupán e szócsoportnak a statikus bemutatására, leírására törekedtem – noha az ilyen típusú jellemzés is elkerülhetetlen volt és komoly tanulságokkal járt –, hanem a nyelvi transzferfolyamatok hátterében levő okokat, hatóerőket is igyekeztem felfedni. Ahhoz, hogy e téren az egyes nyelveknek az idegen elemekhez való viszonyát – mondhatjuk úgy is: kölcsönzési stratégiáját – világosabban láthassuk, célszerű bemutatni a köztük lévő egyezéseket és különbözőségeket is. Az alábbi áttekintésben tehát az előző fejezetben leírt jelenségeket szeretném szélesebb összefüggésbe helyezni, annak reményében, hogy ezáltal a legfontosabb vonulatok és hatóerők még határozottabban fognak előttünk állni.

Bármilyen jellegű összevetést az tesz lehetővé, hogy valamely tárgyat azonos szempontok szerint, azonos módszerekkel elemzünk. Ezt az azonosságot igyekeztem a fentiekben biztosítani, a legnagyobb nehézségekkel ez ügyben azonban éppen magának a szóanyagnak (azaz a vizsgálat tárgyának) az összeállításában kellett szembenéznem. Korábban már bemutattam a forráshasználat problematikus pontjait, s megindokoltam, hogy miért választottam forrásul az új, illetve az idegen szavakat bemutató szótárakat. Az egyezések ellenére azonban a felhasznált szótárak értelemszerűen különböznek is egymástól (pl. időhatáraikat, forrásbázisukat illetően), nem beszélve arról, hogy az efféle szóanyag összeállításában a szótárkészítők nyelvfelfogása, idegenszóértelmezése, de még az elkerülhetetlenül szerepet játszó anyanyelvi intuíciója is jelentős eltéréseket mutathat, ami az összeállított szóanyag egészében és részleteiben is megmutatkozik. Ez a különbség természetesen egy-egy nyelven belül is kitűnik, különböző nyelvek szótárai között pedig még nagyobb eltérések is felfedezhetők. Ezt többféle eljárással igyekeztem csökkenteni, hogy ezáltal az összevetés lehetőségét javítsam.

Fontos módszertani elvem volt, hogy zárt korpuszokkal dolgozzak: belső arányokat ugyanis csak ilyen módszerrel lehet a szóállományban vizsgálni. Nagy figyelmet fordítottam a korpuszok nagyságának meghatározására: mivel vizsgálataim középpontjában az angol áll, úgy gondoltam, hogy e nyelv esetében kell a legnagyobb korpuszra támaszkodnom. Ennek megfelelően az angol források alapján egy mintegy 3000 idegen szót tartalmazó korpuszt állítottam össze. A többi nyelv esetében az elképzelésem az volt, hogy az itt figyelembe vett szóállomány egyharmadával dolgozom, azaz a spanyolból, a németből és a magyarból 1000–1000 újabb idegen szót szerettem volna megvizsgálni. Ez a törekvésem azonban az alább részletezendő okok miatt csak részben valósulhatott meg.

Nyilvánvaló, hogy az elérni kívánt korpuszméretet különböző számú szótár felhasználásával tudtam megvalósítani. Az angol nyelv idegen elemeinek vizsgálatához hat szótárt használtam fel, e források szóállományának egymáshoz való viszonya jól mutatja azt, amit a fentiekben már érintettem: egy-egy szótár anyaga csak meglehetősen esetlegesen tükrözi a kérdéses nyelv vizsgálatba vont elemeit, jelen esetben az idegen szavait. A mintegy 3000 idegen szónak a 83%-a ugyanis csak egy-egy szótárban fordul elő a fenti hatból, olyan szó pedig nem akadt, amelyik mindegyik szótárban szerepelne, s olyan sem, amely öt munkában megtalálható lenne, sőt olyan is csupán egyetlen egy volt, amely négy forrásban előfordult. Ez már önmagában jelzi, hogy viszonylag objektívnek tekinthető források (szótárak) alapján is rendkívül nehéz reálisan felmérni egy-egy nyelv szókincsének új elemeit, s közte különösen az új szavak állományát.

Annál inkább igaz ez a megállapítás, minél kevesebb forrással és kisebb korpusszal dolgozunk. A spanyolba bekerült idegen szavak forrásaként például csak egyetlen szótárat használhattam, s ráadásul ennek gyűjtési ideje is jóval szűkebb volt (mindössze 16 év), mint az angol esetében. Ez magyarázza, hogy itt alig több mint 800 szóval dolgozhattam. Ismerve azonban azt, hogy – mint a fentiekben láttuk – az angol nyelv új szavainak szótárai között viszonylag kis mértékű a szóállomány egybeesése, nyilvánvaló, hogy több spanyol szótár bevonásával ez a szóállomány jelentősen bővülne, ám további szótárakat – mivel a számomra szükséges speciális célú munkákat nem találtam – nem tudtam bevonni a kutatásba. Ezért is határoztam úgy, hogy a további nyelvekből is hasonló nagyságrendű korpuszt állítok össze. A német szókincs jellemzésére két szótárat tudtam felhasználni, ám ezek jellege erősen befolyásolta a vizsgált szóállomány belső szerkezetét: kisebbik forrásom az 1990-es évek idegen eredetű elemeit tartalmazta (csaknem 300 szót), ám ezek között csakis angol jövevényszók szerepeltek, a nagyobbik, több nyelvre kiterjedő forrás viszont az 1945 és 1977 közötti időszakot dokumentálja, azaz nem a legfrissebb szóállományt. A magyar nyelv anyaga ezzel szemben (és a spanyoléhoz hasonlóan) nagyon friss volt, a rendszerváltás utáni bő másfél évtizedre vonatkozik. Mivel azonban e témában forrásként csupán két kisebb terjedelmű szótárat használhattam fel (ugyanis ez a szótártípus sajnálatos módon az utóbbi időkig teljesen hiányzott a magyar lexikográfiából), a vizsgálatba vonható szavak száma a célul kitűzött ezres nagyságrendnek csak a töredéke, bő egyharmada lehetett. Néhány más, nem szótári jellegű szakirodalmi munkára támaszkodva, illetve anyanyelvi ismereteimet felhasználva az egyes jelenségek bemutatásakor kiegészíthettem az összeállított adatbázist, ám az összevetés szempontjából fontos belső arányait csakis a zárt korpusznak vizsgálhattam, mivel a véletlenszerűen bekapcsolt adatok feltétlenül torzították volna az összképet.

A szótári források egyenetlenségeit internetes források felhasználásával igyekeztem elsimítani, kiegyenlíteni. Ezt módszertani szempontból nagyon lényeges eljárásnak gondolom, mivel az internet használata a nyomtatott szótárak anyagának egyfajta kontrollálását teszi lehetővé, azáltal, hogy az ottani előfordulásokból a használati gyakoriságra is következtethetünk, amelyre viszont a szótárak egyáltalán nem térnek ki. Ezzel kapcsolatban azt is meg kell jegyezni, hogy az internethez mint forráshoz való viszonyukban maguk a felhasznált szótárak sem egyformák, mivel a régebbi munkák még hagyományos módszerekkel (cédulázás) készültek, az újabbak viszont többnyire már korpusznyelvészeti eszközöket is felhasználtak.

Vizsgálatomba az internet nyelvi anyagát kétféle formában tudtam bevonni. Egyrészt az ott található nyelvi adatbázisokat használhattam, amelyeket nyelvészek állítottak össze, s amelyekből ilyen módon többféle szempont alapján lehet nyelvi adatokat lekérdezni. Hasznosnak bizonyult azonban magán a világhálón található felmérhetetlenül nagy nyelvi anyagnak a különböző keresőprogramokkal való szondázása, szűrése is. Ez főleg a szavak integrációjának vizsgálatában volt nagy hasznomra.

Az internetes adatállományok bekapcsolása tulajdonképpen ugyanolyan jellegű tapasztalatokkal járt, mint amit a fentiekben az egyes szótári források egybevetése kapcsán már bemutattam. A szóelőfordulások nagyfokú esetlegességét mutatja, hogy például abban a két online korpuszban, amelyet az angol nyelv idegen szavaival kapcsolatban átvizsgáltam, az általam feldolgozott hat szótár anyagának (a már említett mintegy 3000 szónak) csak az 56%-a található meg (s az az egyetlen szó, amely a legtöbb, 4 szótárban szerepel, egyik korpuszban sem fordul elő). A források korlátozottságát mutatja például az is, hogy a németben a feldolgozott kb. 1000 szótári szó között csupán három, végső soron japán eredetű szót találtam, míg az internet német nyelvű oldalairól a keresőprogramok nagy számban hoznak elő további ilyen elemeket is. A spanyol esetében a szótári és az internetes korpusz között viszonylag nagyobb fokú egyezést találtam: az elemek csaknem háromnegyed része szerepelt mindkét forrástípusban.

Ennek ellenére úgy gondolom, hogy a fentiekből az alábbi következtetés adódik. Amikor a szókincsvizsgálatokat – jobb lehetőség híján – meghatározott forrásbázisra alapozzuk, akkor ezzel azt a célt szolgáljuk, hogy objektív alapot teremtsünk a tudományos elemzés számára. Ezeknek a forrásoknak az itt elmondottakból kitűnő nagyfokú esetlegessége azonban arra indít bennünket, hogy tisztán lássuk: mindazok a következtetések, amelyeket ezekből levonunk, megfogalmazunk, nagyfokú bizonytalansági tényezőt is tartalmaznak. Ezt a körülményt azonban a jelenlegi kutatási feltételek között jobban semlegesíteni aligha lehet. Elmozdulást e téren legin-

kább a technikai eszközök fejlődése, valamint a korpusznyelvészeti módszereknek az idegen szavak kutatására való még erősebb térnyerése hozhat a jövőben.

A spanyol, a német és a magyar nyelvekben a vizsgált szavakat ugyanazon három fő szempontból elemeztem: forrásnyelvek, szemantikai csoportok, valamint szófajtani kategóriák szerint. Megvizsgáltam továbbá mindhárom nyelv esetében az integráció mértékét, illetve az egyes nyelvek elemeit szükség szerint bizonyos más szempontok alapján is megfigyeltem.

A forrásnyelvek szerint vizsgálva az egyes nyelvek idegen eredetű szavait, megállapítható, hogy több-kevesebb különbség mutatkozik közöttük. Alapvető eltérés látható azonban az angol és a másik három nyelv között, s ilyen perspektívából a spanyol, a német és a magyar nyelv között éppen a hasonlóságok kerülnek előtérbe. A forrásnyelvek szempontjából a legfontosabb adatokat az alábbi táblázat mutatja.

		angol	**spanyol**	**német**	**magyar**
forrásnyelvek száma		61	22	12	12
leggyakoribb forrásnyelv	angol	–	76,3%	93,7%	89,7%
	francia	49,0%	–	–	–

34. táblázat. Az angolban, spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak forrásnyelveinek megoszlása

Mint a fenti összesítésből is kitűnik, az angol szókincs igen sok külső forrásból táplálkozik: 61 különböző nyelvből kerültek át elemek az általam vizsgált anyagba, ám ezek a nyelvek erős koncentrálódást mutatnak. Az összes szó csaknem fele a franciából való, az első öt nyelv (francia, német, olasz, spanyol, japán) pedig a kölcsönszavak négyötödét adja. Jellemző az is, hogy az összes szó 1–1%-ánál (azaz 30 szónál) többet csak 11 nyelv adott át az angolnak. A kölcsönzésben ennél kisebb szerepet játszó félszáz nyelv viszont behálózza az egész földet: a legtöbbet Ázsiában és Európában beszélik, de egyötöd részük Afrikában, Ausztráliában és Óceánia szigetein, valamint Amerikában használatos. A kölcsönzésben kevésbé jelentős nyelvek között vannak olyanok, amelyeket több száz millió ember beszél, de előfordulnak olyanok is, amelyek legfeljebb néhány ezer ember anyanyelveként ismertek. Az angolnak szavakat átadó nyelvek hallatlanul széles köre, földrajzi és nyelvpolitikai helyzete egyértelműen mutatja az angol nyelv globális, hipercentrális szerepét.

Az angol mellett megvizsgált másik három nyelvben azt láthatjuk, hogy az idegen szavak forrásnyelveinek a száma jóval kisebb: a spanyolban 22 (azaz harmada, mint az angolban), a né-

metben és a magyarban pedig alig több, mint ennek a fele: 12–12. Az itt látható arányok bizonyára összefüggnek a vizsgált korpuszok eltérő méreteivel is, tehát valószínű, hogy ha e három nyelvből is 3000 mintát vizsgálhattam volna, a forrásnyelvek száma is valamivel magasabb lenne. Ám hogy az eltérések fő oka nem a korpusz nagyságában rejlik, az mutatja, hogy például a spanyolban a valamivel kisebb szóállomány ellenére is csaknem még egyszer annyi forrásnyelvből került be szó, mint a németbe. Úgy tűnik, hogy az idegen szavak körében a forrásnyelvek száma és az angol elemek mennyisége fordított arányban áll egymással: a sok átadó nyelvvel összhangban viszonylag alacsonyabb az angol elemek aránya (az idegen eredetű elemek mintegy háromnegyede), míg a németben és a magyarban minden 10 idegen szó közül 9 angol eredetű.

Az idegen eredetű szavak között megmutatkozó eredetbeli viszonyok világosan jelzik, hogy az angol mellett megvizsgált három nyelv között a spanyol számít globális tekintetben kiemelkedő szerepűnek: mint nagy szupercentrális nyelv, amely világviszonylatban sokkal nagyobb jelentőségű a németnél (és természetesen a magyarnál is), jóval kiterjedtebb nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, ami magyarázatot ad a viszonylag sok átadó nyelvre. Ám ezek a nyelvek is nagyfokú koncentrációt jeleznek: az első négy nyelv (angol, francia, olasz, arab) adja az átvételek több mint 90%-át, s 1%-nál több elem (az angolhoz hasonlóan) csupán 8 nyelvből került át a spanyolba (a fentiek mellett: német, japán, portugál, kínai). Ahogy a listából kitűnik, ezek csaknem kivétel nélkül szintén nagy, szupercentrális szerepű nyelvek, s még az ennél kevesebb szót kölcsönző nyelvek között is szinte csak centrális szerepű nyelvek találhatók. A spanyolban viszonylag sok esetben igazolhatónak bizonyult, hogy az angol nyelv közvetítő szerepet játszott sok más nyelvből való kölcsönzés esetében, sokszor még olyankor is, amikor a közvetlen átvételt földrajzi és kulturális kapcsolatok is támogathatták volna. Az angol nyelvnek a közvetlen átvételek által képviselt aránynál erősebb hatását nemcsak a közvetítő szerepe mutatja, hanem megerősítik a gyakorisági mutatók is: az internetes korpuszban a 10 leggyakoribb kölcsönszó közül 9 angol, és csak a 8. helyen áll az egyetlen nem angol átvétel. Mindez azt jelzi, hogy a szupercentrális szerepű spanyol nyelv szókölcsönzéseit is nagyfokú angol dominancia jellemzi.

A németbe bekerülő angol elemek igen magas arányát csak részben magyarázhatja a német és az angol nyelv nagy múltra visszatekintő, szoros kapcsolata (mint láttuk, az angolnak a német a második legfontosabb forrásnyelve, mintegy 12%-kal). Ugyanilyen hagyományos kapcsolatrendszere van azonban a németnek a többi nagy, részben szomszédos európai nyelvvel és kultúrával, ám az újabb kölcsönszavak száma ezt nem mutatja: az angol után következő francia és orosz aránya is a 2% alatt marad, az olasz és spanyol pedig 1% körüli értéket mutat. A többi átadó nyelv is jórészt a (szuper)centrális nyelvek közül kerül ki. Az angol közvetítő szerepe itt eleve

szűkebb területre korlátozódhat az angol közvetlen forrásnyelvi szerepének óriási fölénye miatt, ám számos esetben így is kétségtelenül bizonyítható.

A magyar jövevényszavainak eredetbeli rétegzettsége a németével igen nagyfokú párhuzamosságot mutat: az angol mellett fennmaradó egytizednyi szó fő forrása a francia, német, olasz és japán nyelv, de az angol közvetítő szerep ezeken a területeken is gyakran világosan kitűnik. Ez az elemzés azt mutatja, hogy a szókölcsönzés jellegét figyelembe véve megállapítható, hogy a német nyelv szupercentrális szerepe (amelyet pl. DE SWAAN tulajdonít neki munkájában) e tekintetben megkérdőjelezhető, s a németet nyelvpolitikai szempontból egyre inkább csupán centrális szerepet betöltő nyelvnek tarthatjuk.

Az egyes nyelvek kölcsönszavainak főbb szemantikai csoportjait vizsgálva azt láthatjuk, hogy a spanyol, a német és a magyar nagyjából hasonló fogalmi mezőkbe tartozó elemekkel gyarapodott, amit nyilvánvalóan elsősorban az magyaráz, hogy ezek fő forrásnyelve az angol, azonban az angolba bekerült idegen eredetű szavak főbb jelentéstani kategóriái ezektől jelentősen különböznek. A következő táblázat a négy különböző átvevő nyelv öt legfőbb szemantikai csoportját mutatja. (A németben és a spanyolban 6-6 témakör szerepel, mivel az 5–6. helyen azonos arányban előforduló csoportok találhatók.)

angol	**%**	**spanyol**	**%**	**német**	**%**	**magyar**	**%**
étel-, italkultúra	18,6	szám.tech., telekomm.	15,0	szám.tech., telekomm.	16,3	szám.tech., telekomm.	29,0
kultúrspec.	16,0	zene	13,0	emberek, tulajdonság, foglalkozás	9,3	sport	10,0
művészet	6,9	sport	8,3	modern életmód	7,4	modern életmód	9,0
emberek, tulajdonság, foglalkozás	6,3	kultúrspec.	7,5	film, szórakozás, tévé	7,3	üzleti és pénzvilág	8,5
elvont fogalmak	3,7	üzleti és pénzvilág / étel-, italkultúra	7,2	divat, kozmetika / sport	6,5	szórakozás, szerencsejáték	5,9

35. táblázat. Az angolban, spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak fő jelentéstani csoportjai

Bár az egyes nyelvek esetén a korpusz nagysága nem egyforma, valamint időnként az is bizonytalan lehet, hogy az egyes kategóriák között hol húzódik a pontos határ, nem is szólva ar-

ról, hogy egy-egy elemet mely csoportba sorolhatunk be, mégis markáns tendenciák olvashatók le a négy nyelv összevetésekor. Az angolba átvett szavak legfőbb csoportjai (a kultúrspecifikus, illetve az étel- és italkultúrával kapcsolatos fogalmak) éppen az angol nyelv globális, más nyelvek fölött álló szerepével függnek össze. Ezek a szavak ugyanis jellegzetesen más kultúrákat írnak le, mégpedig azokat, amelyekkel az angol kapcsolatba lép, és amelyeknek jellemzőivel maga is gyarapodik. Azt, hogy kultúrspecifikus szavakat leginkább hiper- és szupercentrális, világméretben is jelentős szerepű nyelvek vesznek át, az is igazolja, hogy a másik három nyelv közül csupán a spanyolban szerepel az öt legfontosabb fogalmi kategória egyikeként ez a kategória. Mind a spanyol, mind pedig a német és a magyar korpusz legnagyobb szemantikai csoportja a számítástechnikával és a telekommunikációval kapcsolatos szavaké, ez pedig azzal függ össze, hogy ezek a szavak szinte kivétel nélkül az angolból származnak, és a fő forrásnyelv mindhárom nyelvben az angol. Ezen kívül még a sport témaköre fordul mindhárom nyelvben 6–10% közötti aránnyal.

Tematikailag a magyar szókincs mutatkozik legkevésbé változatosnak, hiszen itt a legnagyobb jelentéscsoportba a szavak csaknem egyharmada tartozik bele. Érdekes összefüggés, hogy az öt legnagyobb szemantikai típus közül a magyarban további kettő (modern életmód, szórakozás) lényegében megegyezik a németével, egy pedig a spanyoléval (üzleti és pénzvilág). A már említett két egybeesésen kívül a leggyakoribb spanyol és német csoportok között nincsen további egyezés. Ebből a szempontból tehát az angol mellett megvizsgált három nyelv közül ismét a német és a magyar mutatkozik inkább hasonlónak, a spanyol viszont köztes helyet foglal el ezek és az angol között.

Az átvett elemek szófaji megoszlását vizsgálva igazolódni látszik az a megállapítás, melyet a szakirodalom is hangsúlyoz: a kölcsönszók jelentős része főnév. Az elemzés során helyenként szétválasztottam az egyszerű főneveket a kifejezésektől, ám mivel ez utóbbi kategóriába döntő többségben főnévi csoportok tartoznak, összességében mégis a főnév / főnévi csoport kategóriájába sorolandók, s így az alábbiakban is együtt vettem őket figyelembe.

angol	**%**	**spanyol**	**%**	**német**	**%**	**magyar**	**%**
főnév	93,4	főnév	97,8	főnév	92,6	főnév	90,0
melléknév	4,6	ige	1,1	ige	4,8	ige	5,9
mondatszó	1,1	melléknév	0,8	melléknév	1,1	melléknév	4,1
egyéb	0,9	egyéb	0,3	egyéb	1,5	–	–

36. táblázat. Az angolban, spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak szófaji megoszlása

Összességében megállapítható, hogy az ittenihez hasonlóan egységes kép egyetlen vizsgálati szempont során sem bontakozott ki előttünk. Amint látható, mind a négy nyelv esetében 90% vagy afölötti a főnevek, illetve főnévi csoportok aránya, és ezt az egyes internetes korpuszokon végzett vizsgálatok is alátámasztották, mivel itt is a főneveket találhatjuk meg legnagyobb számban. A német korpuszban például a leggyakoribb 100 szóból 96 volt főnév, 2 melléknév, 1-1 ige és határozószó. Mindegyik nyelvben szerepelnek melléknévi szófajú szavak, az angolban és a magyarban a 4%-ot is meghaladja az arányuk, a németben és a spanyolban azonban csak 1% körül mozog. Az igekategória az angolban a fél százalékot sem éri el, a németben az 5%-hoz közelít, de a spanyol és a magyar idegen szavak közt sem elhanyagolható az arányuk. Mivel azonban az angol igei paradigma igen szegényes, a spanyol, a német és a magyar viszont egyértelmű morfológiai eszközökkel képes igéket képezni, az utóbbi három nyelvben meglehetősen problematikus az idegen eredetű igék meghatározása. Ezt láthatjuk a vizsgált példákon is, ahol az idegen tőhöz saját nyelvi képző kapcsolódott (pl. igenévképző a spanyolban: *cracke**ar*** és a németben: *check**en***, igeképző a magyarban: *lízing**el***). A főnéven, igén és a melléknéven kívül egyéb mondatrészek (határozószó, mondatszó, elöljárószó, számnév, névelő, névmás) elhanyagolható arányban található mind a négy nyelvben.

Figyelembe kell azonban azt is venni, hogy a beszélt nyelvben – amelyet a vizsgált források nem tükrözhetnek – ha számukban nem is, de előfordulási gyakoriságukat tekintve jóval gyakoribbak lehetnek például a mondatszók: köszönések (*helló*, *ciao*), köszöntések (*skool*), indulatszók (*wow*), igenlő szók (*oké*) stb.

Az idegen eredetű elemek integrációját illetően megállapítható, hogy a négy nyelv közül az angol az, amely átvevőként legkevésbé integrálja a kölcsönszavakat, ugyanis általában eredeti formájukban veszi át az egyes elemeket. Ebben a tekintetben a magyar törekszik leginkább az alaki, helyesírási integrációra; a vizsgált anyagban az átvételek mintegy fele nem eredeti formájában szerepel. Ezt valamelyest az is magyarázhatja, hogy a nemzetközi transzferfolyamatokban döntően az indoeurópai nyelvek vesznek részt, amelyek egymás közötti kölcsönzése a rokonsági viszonyból adódóan kevésbé élesen veti fel az adaptáció szükségességét. A magyar mint finnugor nyelv hangzásában, morfológiai–tipológiai jellegében távolabb állva e nyelvektől jobban rákényszerül az idegen elemek integrációjára.

Az integrált alakok nagy része mindhárom nyelvben leginkább olyan értelemben integrált, hogy írásmódjuk az eredetihez képest megváltozik. Ez leginkább a németre jellemző, ahol az eredeti formákhoz képest az egybe- és különírás módosul (míg az eredeti, jórészt angol összetételek

jellemzően külön írandók, a németbe kerülve ugyanezek már egybe vagy kötőjellel). Azt is megállapíthattuk azonban az elemzés során, hogy a helyesírás sok esetben nem konzekvens, mivel a szótárakhoz képest a vizsgált korpuszokban egészen már írásmóddal fordul elő számos kölcsönszó. A helyesírással mint vizsgálati szemponttal kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy ez lényegében véve nem érinti a nyelvi folyamatokat az átvételek terén sem, ám fontos tükröztetője lehet bizonyos nyelvhasználói attitűdöknek: kifejezheti azt, hogy a beszélő mennyire tekint egy-egy szót az anyanyelve szerves részének vagy éppen idegen, más nyelvhez tartozó elemnek. Annak ellenére, hogy a helyesírás az általam vizsgált nyelvekben szigorúan szabályozva van, ennek a szabályozásnak az üteme azonban elmarad a nemzetközi szótranszfer igen gyors áramlásáétól. Ezen a „helyesírási kiskapun" pedig az egyén lehetőséget kap arra, hogy kérdéses elemekhez való szubjektív viszonyulását az írásmód ilyen vagy olyan alkalmazásában kifejezze. Ilyen értelemben tekinthetjük leginkább a helyesírást a nyelvi integráció fokmérőjének.

A hangtani–fonológiai integráció esetei legnagyobb számban a négy nyelv közül minden kétséget kizáróan a magyarban figyelhetők meg: ilyen természetű jelenségek hosszú sorát mutattam be a megfelelő fejezetben. A felgyorsult szókölcsönzési folyamatokat a hangtani integráció üteme is többnyire követi, ezzel együtt is jellemző azonban, hogy integrált és integrálatlan alakok együtt fordulnak elő a nyelvben. Ennek vizsgálata azonban meglehetősen nehéz, leginkább az olyan esetekben lehetséges, amikor az egyes nyelvek szavainak fonotaktikai szerkezetében mutatkoznak eltérések. Ilyen a spanyolban a szókezdő mássalhangzó-kapcsolatok feloldásának szabálya, amely az idegen eredetű alakokban is megmutatkozik (pl. *escanear*), de vannak olyan esetek is, amelyekben az ilyen szavak eredeti formájukban szerepelnek (pl. *striptease*).

Morfológiai szempontból a németben fontos tendencia, hogy a főnevek – a német szabályokhoz alkalmazkodva – az átvevő nyelvi morfológiai rendszernek megfelelően egy-egy nyelvtani nembe sorolódnak be. Mindhárom nyelvben számos példát találhattunk továbbá képzett elemekre, melyekben az eredeti alakhoz mint tőhöz átvevő nyelvi képző kapcsolódott. Ilyen alakokat főleg az igék között találunk: a spanyol és a német az átvételeket viszonylag könnyen igésíti a személyragoknak az átvett tövekhez való hozzákapcsolásával (a szótári formában pedig az infinitivusz képzőjének a tőhöz való toldásával), a magyarban azonban az *-l* és a *-z* igeképző segítségével lesznek igei szófajúvá az átvételek. Emiatt aztán a belső keletkezésű szavaktól nem könnyű elkülöníteni azokat, amelyek a szóképzés és az átvétel határán állnak.

Az integráció jelentéstani oldalát igen nehéz vizsgálni, ám az angol nyelv spanyol és német eredetű szavait ebből a szempontból tüzetesen elemezve azt tapasztaltam, hogy az átvételek

egy részében (az adott korpusz mintegy 5%-ában) jelentésváltozással is számolni kell, ennek típusa pedig szinte kivétel nélkül a jelentésszűkülés.

Ha a fentiek szerint értelmezett integráción átesett elemeket (azaz a helyesírási, fonológiai, morfológiai tekintetben befogadott szavakat) az egyes nyelvekben egybefoglalva áttekintjük, s ezekhez hozzávesszük az integráció magasabb fokát képviselő részfordításokat (hibrideket) is, akkor az alábbi arányokat láthatjuk:

	spanyol	**német**	**magyar**
integrált elemek	15,0%	25,3%	45,9%
hibridek	2,1%	3,7%	9,6%

37. táblázat. A spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak integrációja

A magyarban lényegében minden második idegen eredetű elem integráción esett át, a németben ennek csak a fele, a spanyolban pedig a harmada. A spanyol és német közötti nagyobb különbség elsősorban a német jövevényszavak helyesírásbeli integrációjával magyarázható. Tanulságos lehet megnézni a részfordítások vagy hibrid alakok arányát külön is, mivel ez a vizsgált nyelvekben az előzőhöz hasonló eltérést mutat. Míg a németben a spanyolhoz képest csaknem duplája a részfordítással keletkezett elemek aránya, a magyarban mindkét nyelvnél jóval magasabb. Az angol mint átvevő nyelv gyakorlatilag nem él a részfordítás módszerével, mivel a csaknem 3000 vizsgált elem között mindössze négy ilyen fordul elő.

Összességében azt a tendenciát láthatjuk tehát, hogy a magyarban (mely centrális nyelv) integrálódnak az átvett elemek a leggyakrabban és a legnagyobb mértékben, ennél jóval kevésbé a németben, még kevésbé a spanyolban; a hipercentrális angolban pedig szinte nem is beszélhetünk morfológiai–helyesírási integrációról. Ez alapján azt feltételezhetjük, hogy minél kisebb egy nyelv, minél alacsonyabb szinten helyezkedik el a globális nyelvrendszerben, annál nagyobb mértékben törekszik a kölcsönszavak integrációjára. A magyarba került szavak integrációját a nyelvpolitikai helyzete mellett eltérő származása és tipológiai jellege is magyarázza, de fontos felhívni itt is a figyelmet a spanyol és a német nyelv ebben a tekintetben is eltérő kölcsönzési stratégiájára, amely az előzőekben kifejtettekhez hasonlóan a két nyelv eltérő geopolitikai helyzetével is összefüggésbe hozható.

6. Összegzés

Dolgozatom alaptételeként abból a vitathatatlan tényből indultam ki, hogy a mai nyelvi világrendben az angol nyelv vezető szerepet tölt be. Ezt köznapi tényként a világban sok milliárd ember tudatosítja magában, de ezt a helyzetet különféle tudományos elméletek is leírják és elemzik. Ezek közül én magam TRUDGILL, PHILLIPSON és KACHRU modelljét mutattam be részletesebben, rámutatva alkalmazásuk előnyeire és hiányosságaira is. A 20–21. század fordulójának nyelvi viszonyait megítélésem szerint elsősorban a globalizáció határozza meg, ezért e nyelvi helyzet jellemzésére ABRAM DE SWAANnak a közelmúltban publikált elméletét látom a legalkalmasabbnak. Ez a megközelítés minden más teóriától eltérően a világ nyelveit egy egységes globális nyelvrendszer tagjainak tekinti, amelyben az egyes nyelvek szoros összefüggésben vannak egymással. DE SWAAN elmélete a nyelvek ilyen helyzetét a gazdasági-társadalmi hátterük által meghatározott állapotnak láttatja, s ebből adódóan a globális nyelvrendszer változásait is ilyen tényezőkre vezeti vissza. E közgazdasági-szociológiai indíttatású elmélet demográfiai, geopolitikai, gazdasági és kulturális tényezőkkel számol elsősorban, de figyelembe veszi az egyének nyelvi érdekviszonyait éppúgy, mint az egyes államok jogi, nyelvpolitikai intézkedéseit és stratégiáit.

DE SWAAN a nyelvek helyzetének külső körülményeivel, történetének külső feltételeivel számol akkor, amikor a globális nyelvrendszerben, „a nyelvek társadalmá”-ban betöltött szerepüket elemzi, és a hierarchiában elfoglalt helyüket meghatározza. A nyelv belső elemeire azonban ebben a vizsgálatban nincs vagy alig van tekintettel. Pedig nyilvánvaló, hogy a globális nyelvrendszer kialakulása a nyelvek egymáshoz fűződő kapcsolatát sem hagyja érintetlenül, hanem éppen újfajta nyelvi érintkezések, kapcsolatrendszerek kialakulását segíti elő, ami kihat a nyelvek elemkészletének és szabályrendszerének változására is.

Közismert tény, hogy a nyelvek külső történetének módosulása a szókincsben tükröződik legközvetlenebbül és legnagyobb mértékben. Laikusok és nyelvészek egyaránt sokat beszélnek, írnak manapság a legkülönbözőbb nyelvekkel kapcsolatban a szókincs elangolosodásának folyamatáról. Ha a nyelvvédő érzelmeket figyelmen kívül hagyva a folyamat nyelvi összefüggéseire vagyunk csupán tekintettel, azt láthatjuk, hogy ez a jelenség nyilvánvalóan nem független a globális nyelvrendszer lététől. Ezért munkám középpontjába az angol lexémák transzferét állítottam, azzal a kettős céllal, hogy egyrészt empirikus vizsgálat révén e jelenség belső jellegzetességeit feltárjam, másrészt pedig igazoljam, hogy DE SWAANnak a globális nyelvrendszerről kialakított

elmélete összhangba hozható a nyelv belső elemkészletének elemzésével is, s legfőbb megállapításai ilyen módon rendszertani oldalról is megerősíthetők.

Az újabb kori szókölcsönzés jelenségét elsősorban szótári forrásokból vett szóanyagra támaszkodva négy különböző helyzetű nyelvben vizsgáltam meg: a globális nyelvrendszerben legfelül álló angolban, az egy szinttel lejjebb elhelyezkedő szupercentrális szerepű spanyolban és németben – melyek közül az elsőnek a presztízse emelkedni, az utóbbiénak viszont süllyedni látszik – és a magyarban. Összesen mintegy 5200 szót vizsgáltam meg, ennek több mint a fele, 3000 szó az angol nyelvbe újabban bekerült idegen elem volt. A másik három nyelv kölcsönszavainak nagy többsége angol eredetűnek bizonyult, így az elemzés legtöbb része az angol nyelv átadó vagy átvevő szerepét érintette valamilyen oldalról. Emellett azonban igyekeztem megragadni az egyes nyelvekre jellemző kölcsönzési stratégiák lényeges vonásait is.

A történeti lexikológia közismert tétele, hogy olyan korokban, amikor a társadalom változása, a gazdaság, a tudomány és a technika fejlődése felgyorsul, azaz az emberek életmódja jelentősen módosul, a szókincs változásának üteme is felgyorsul, ami elsősorban annak bővülésében nyilvánul meg. A 20. század második fele az egész világban, különösen pedig annak fejlett részében ilyen időszaknak tekinthető. A szókincs bővítését a nyelvek külső és belső forrásokból biztosítják. A belső szókincsbővítés főleg a szóalkotás különféle formái (képzés, összetétel stb.) és a meglévő szavak jelentéseinek gazdagítása útján történik. Érdekes megvizsgálni, hogy a külső szóalkotás, más nyelvek szavainak átvétele milyen arányt képvisel a szókincs egészének bővítésében.

Az általam vizsgált új szavak szótárai egy ilyen felméréshez jó alapot szolgáltatnak. Az angolra vonatkozóan az alábbi adatokat említhetjük. Az idegen elemek aránya egy-egy korszak új szavai között AYTO szótárában 4,3%, BARNHARTnál 6,9%, ALGEOnál pedig 1,9%. Ezek egymáshoz viszonyítva nagy eltérést mutatnak ugyan (a legnagyobb és a legkisebb érték között négyszeres arány mutatkozik), amit azonban a szótárszerkesztés eltérő módszerei, a források különbségei magyaráznak, ahogyan erre a dolgozat megfelelő helyén részletesen utaltam. Ha a fentiek alapján 5% körüli értékkel számolunk, akkor ez azt jelenti, hogy az új szavak közül csupán minden huszadik bizonyul idegen eredetűnek az angolban, a többi viszont a nyelv belső elemkészletéből jön létre. Ez a viszonylag kicsi kölcsönszó-arány azonban elég nagy elemszámot takar, hiszen – mint említettem – az utóbbi évtizedek kölcsönszavaként 3000 szó szerepelt a megfelelő szótárakban, s emögött mintegy 60.000, ebben az időszakban keletkezett lexéma húzódik.

Hogy az általam megvizsgált másik három nyelvből ennél jóval kevesebb idegen eredetű szót vizsgálhattam, az nem azt jelenti, hogy ezekben a nyelvekben a kérdéses korszakban jóval kevesebb szó keletkezett volna, mint az angolban. Az eltérést elsősorban a források (a megfelelő szótárak) különbsége okozza: a spanyol, a német és a magyar lexikográfia jóval kevesebb figyelmet fordít az új szavak, közte az idegen eredetű elemek feldolgozására, mint az angol. Az azonban feltehető, hogy a nyelvi kölcsönzés intenzitása nagyban függ a globális nyelvi rendszerben elfoglalt helyzettől. A szakirodalom gyakran utal arra, hogy a nyelvek közül az angolnak lehet a legnagyobb számú szókincse, s benne található a legtöbb idegen szó. Ez feltétlenül összefügg az angol nyelv hipercentrális szerepével: azzal, hogy globális szinten van kapcsolatban számos nyelvvel. Nyilvánvalóan erős intenzitással vesznek részt a nemzetközi szókölcsönzésben a szupercentrális szerepű nyelvek, mint amilyen a spanyol és bizonyos tekintetben a német. A centrális szerepű magyarnak korlátozottabb szerepe van ebben a folyamatban (mint átadó nyelvnek például alig van jelentősége). A perifériikus helyzetű nyelveknek, mint amilyen például a lapp vagy a rétoromán, feltételezésem szerint még kevesebb szerep juthat a nemzetközi lexikális transzferfolyamatokban, vizsgálati eredményekkel ezt azonban sajnos nem tudom alátámasztani, mivel ilyen nyelvet nem voltam be az empirikus elemzésbe.

Az új szókincsen belül az idegen eredetű elemek aránya a fenti átlagként számított 5%-hoz képest más nyelvekben jóval magasabbnak tűnik, bár az erre vonatkozó becslésben csak egy-két forrásra támaszkodhattam. A német új szavak szótárában 40% az idegen elemek aránya (összesen csupán 700 szóból), a magyarban pedig mintegy egyharmada kölcsönszó az újként szótározott szavaknak (1250 szóból). Úgy gondolom, hogy ezek az adatok viszonyításul alapnak tekinthetők ugyan, de inkább talán a német és a magyar szótárszerkesztők elvei magyarázzák az idegen elemek gyakori szerepeltetését. Az 1997-ből adatolt új magyar elemek szótárában az *a* és *b* betűvel kezdődő szócikkeket áttekintve az idegen szavak aránya 20% alatt maradt. Véleményem szerint ez az arány reálisabban jelzi a szókincs bővülésének belső viszonyait.

A nyelvi globalizáció korában lezajló lexikális transzfer igen fontos jellegzetessége nézeteim szerint az, hogy ezek a folyamatok a korábbiaknál jóval gyorsabb ütemben mennek végbe. Ezt elsősorban a technikai fejlődés következményének, a nyelvi technológiák átalakulásának lehet tulajdonítani, de nem csupán annak, mert szerepet játszik benne a nyelvi kultúra, az idegennyelvtudás fejlődése és sok más tényező is. A felgyorsulás egyrészt azzal mérhető, hogy a világban valamely fontos esemény kapcsán feltűnő szó a média révén szinte órák alatt az egész földön elterjedhet úgy, mint ahogyan például 2004 karácsonyán a *cunami* szó világszerte hirtelen ismertté lett. A szókölcsönzés gyorsaságát emellett az a nyelvrendszertani vonatkozású jellegzetesség is

mutatja, hogy az egyes idegen elemek adaptációja a különböző nyelvekben nem vesz igénybe különösebben sok időt, sőt gyakran már az első feltűnésükkor adaptálódott formájukban jelennek meg a szavak. Az adaptáció megmutatkozhat a szavak hangzásában, írásmódjában, de morfológiai jellegében is: több példát láthattunk arra, hogy a frissen bekerült szóalak (főleg az igék körében) az átvevő nyelv képzőjével honosodik meg. Az integráció mélységét mutatják a gyakori részfordítások és tükörszók, ez utóbbiakat azonban nem vizsgáltam dolgozatomban. Az idegen szavak meghonosodásának gyorsaságát jelzi az is, hogy összetételek, képzések révén egy-egy új elem körül igen gyakran kiterjedt szóbokor alakul ki, akár azonnal az átvételt követően is. A szókölcsönzési folyamat felgyorsulására az angol nyelven belül már VIERECK (1986: 111) is felhívta a figyelmet: „az amerikai angolban létrejött szavak egy nappal később a brit angol részei lehetnek (vagy fordítva)". Úgy gondolom, ez a helyzet ma már nemcsak az angolt, hanem a nyelvek rendkívül széles körét érinti, s annál erősebben érvényes egy-egy nyelvre vonatkozóan, minél erősebb pozíciót foglal el a nyelvek globális rendszerében. Ez fejeződik ki abban a különbségben is, amelyet az angolra vonatkozóan a szakirodalom a brit és az amerikai nemzeti változat között meglévőnek tart. Az amerikai angol domináns szerepét az én kölcsönszó-vizsgálataim ugyan kevésbé markánsan jelenítették meg, mint ahogyan az a szakirodalom egy részéből kitűnik, de az amerikai változat idegen elemekkel való gyarapodása kétségkívül valamivel intenzívebbnek mutatkozik, mint a brité.

A szókölcsönzés hagyományos formáját a szakirodalom döntően két nyelv kölcsönhatásában írja le, annak ellenére, hogy régebbi korokban is léteztek nyelvről nyelvre terjedő vándorszavak, nemzetközi műveltségszavak, ám ezek a lexikális transzfer ritkább eseteit jelentették. A globális nyelvrendszer korában a szókölcsönzés jellege ebben a tekintetben is alapvetően megváltozott: amellett, hogy természetesen ma is léteznek még adott nyelvek közötti, döntően területi érintkezésen alapuló kölcsönhatások, a lexikális transzfer meghatározó része ma már nemzetközi szinten zajlik, azaz nem két nyelv kapcsolataként, hanem számos nyelv egyidejű részvételével. Ez annak révén vált lehetővé, hogy a globális nyelvrendszerben megjelent és funkcionál egy olyan, más nyelvek fölötti kommunikációs értékkel bíró nyelv, amely világméretekben közvetítő szerepet tölt be. Ez a nyelv az angol.

A nemzetközi nyelvi kapcsolatokban, s így a lexikális transzfer működtetésében szerepet játszó angol nyelv nem azonosítható közvetlenül az angolnak egyik nemzeti változatával sem (így a brittel és az amerikaival sem), sőt ebbe nemcsak az angol anyanyelvű beszélők által használt nyelvváltozatot érthetjük bele. A leginkább nemzetközi angolnak nevezhető változat a világ angolul beszélő nyelvhasználói között teremt kapcsolatot, s ennek révén tölti be hipercentrális

szerepét. Az általam alkotott modellben bemutattam ennek a nemzetközi angolnak a különböző nyelvű beszélőkhöz való viszonyát: legszorosabb kapcsolata nyilván az anyanyelvi beszélőivel van, s így alakulására ők is hatnak leginkább. Az angolt második nyelvként, illetve idegen nyelvként beszélők helyzetét célszerű még definiálni ebben a rendszerben.

A nemzetközi angol létrejöttét a gazdasági, társadalmi, kulturális globalizáció tette lehetővé, megerősödésében, az angol hipercentrális szerepének kialakulásában azonban a korszerű nyelvi technológiák is jelentős nyelvi szerepet játszottak. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a nyelvi globalizáció maga is erősíti a gazdasági, politikai stb. szinten zajló globalizációs folyamatokat.

A fentiekben többször is hangsúlyoztam, hogy az újabb kori nyelvi kapcsolatok megváltozásában a nyelvi technológiák fontos szerepet játszanak. A hang (majd a kép) rögzítésének és továbbításának megvalósulása – a telefon, a rádió, a film, a televízió elterjedése –, ezt követően pedig a multimediális digitális kultúra megjelenése óriási hatással volt és van ma is a nyelvhasználati formáknak és magának a nyelvi rendszernek a változására is. Számtalan arra vonatkozó tapasztalatunk is lehet, hogy mindez jelentősen érinti a lexikai transzfer jelenségét is. Dolgozatomban azonban – bár nagyon fontosnak tartottam volna – ennek vizsgálatára megfelelő források és kutatási előzmények híján nem vállalkozhattam: erre legfeljebb anyanyelvem körében lett volna némi lehetőségem, én azonban fontosabbnak tartottam, hogy több nyelv szókölcsönzési stratégiáját vizsgáljam meg. A források e téren lényegében véve ma az írott nyelv vizsgálatát teszik lehetővé, ám azt is látni kell, hogy a lexikális transzfer működésében főleg globális nyelvi szinten az írásbeliségnek ma is igen fontos szerepe, vizsgálataim pedig azt jelzik, hogy néhol meghatározó jelentősége van.

Az írás mint nyelvi technológia nagyon régóta létezik ugyan, de minőségileg új helyzetbe a fejlett világban csak a 19. század végétől jutott, a fejletlenebb régiókban pedig még később: akkor, amikor az írásbeliség a tömegkultúra részévé vált. Az írott sajtó már abban az időben világméretű hálózattal rendelkezett a hírügynökségek révén, amikor az újabb médiumok elterjedtsége csak lokális jellegű volt. A nemzetközi sajtó nyelveként a globalizáció erősödésével együtt egyre inkább az angol vált elfogadottá, aminek a nemzetközi szókölcsönzésben is hatalmas szerepe lett. Az írott nyelvi forma állandósága, fennmaradó jellege előnyt jelentett a lexikális transzfer számára még akkor is, amikor a nemzetközi kommunikációban egyre inkább a szóbeliség került előtérbe. Az idegen szavak helyesírási integrációját érintő vizsgálataim azt mutatják, hogy az írásbeliség ma is fontos, talán azt is mondhatjuk, meghatározó szerepet játszik a nemzetközi szókölcsönzésben.

Az újabb idők idegen eredetű szókincsére vonatkozó összevető–áttekintő vizsgálataim a nyelvi elemkészletnek erről az oldaláról megerősítették ABRAM DE SWAANnak a korábban már említett közgazdasági–szociológiai elméletét a globális nyelvrendszerről és jellegéről. Konkrét elemzéseim azt mutatták, hogy a mai nemzetközi lexikális transzferfolyamatokban az angol nyelv meghatározó szerepet játszik. Hipercentrális jellegét a szókölcsönzési folyamatok is több oldalról világosan mutatják. Fontos jellegzetessége, hogy számos nyelvből vesz át elemeket, jóval többből, mint az általam vizsgált más nyelvek. Ez a befogadó jellege – amelyhez hozzátehetjük: a szakirodalom az angol (részben koloniális) múltjára vonatkozóan hangsúlyozza az angol nyelvpolitika mindenkori türelmes, toleráns jellegét – egyúttal erősíti is hipercentrális szerepét. Az angol a különféle nyelvekből átvett szavak jó részét nemzetközi közvetítő nyelvként továbbítja más nyelvek felé. Azt, hogy más, szupercentrális és centrális szerepű nyelvek is az angol közvetítő hatása révén gazdagodnak más nyelvek elemeivel, sok esetben egyértelműen bizonyítja az egyes szóátvételek integráció előtti, angolos írásformája, ami egyúttal – a fent mondottaknak megfelelően – az írásbeliségnek mint ma is élénk közvetítő szerepű nyelvi technológiának a fontosságára utal.

Az angol globális nyelvi szerepét jelzi az is, hogy más nyelvek kölcsönszavai között az angol eredetű elemek kiemelten fontos szerepet játszanak. Vizsgálataim azt mutatták, hogy ebben a vonatkozásban a jelentős szupercentrális nyelvek, mint amilyen például a spanyol, valamivel gyengébb angol hatásnak vannak kitéve, mint a globális nyelvrendszerben kevésbé fontos nyelvek, illetve más oldalról: a kommunikációs hierarchia magasabb fokán álló nyelvek mindig több forrásnyelvből gazdagodnak, mint más nyelvek. A német nyelvnek a szupercentrális helyzettől való távolodását jelzi, hogy az angol elemek arányára és a forrásnyelvek számára utaló mutatói a centrális szerepű magyaréval mutatnak hasonlóságot.

A nyelvekbe nagy számban beáramló angol elemek a többi idegen eredetű szóhoz hasonlóan – mint korábban említettem – meglehetősen gyors integráción esnek át, azaz a befogadó nyelvek saját jellegükhöz igazítják a kölcsönszavak jó részét. Ugyanakkor a széles körű angol nyelvismeret révén a beszélők tömegei számára az átvett szavak idegen, angol eredete nyilvánvaló gyakran az integrációt követően is. A befogadás és az elkülönítés attitűdje tehát egyszerre kapcsolódik ugyanazon nyelvhasználók részéről e szavakhoz, ami e szóréteg nyelvbeli helyzetét újszerűvé teszi. Az angolnak a más nyelvekre tett mély hatását jelzi a pszeudo-angol szavak létrejötte is (a németben például az idegen elemek csaknem 1%-a ilyen), ami az angolnak idegen nyelvként való alapos ismeretét mutatja.

Az angolnak mint nemzetközi nyelvnek a hatását egy olyan nyelvi konstellációban, Svájc esetében is megvizsgáltam, ahol nagy presztízsű nyelvek évszázados együttélését érinti az angol

új szerepének kibontakozása. E vizsgálat azért is érdekes volt, mert a svájciakat – főleg a német nyelvűeket a némethez való bonyolult viszonyuk miatt – nagyfokú nyelvi tudatosság és érzékenység jellemzi. Az elemzés azonban tanulságosnak bizonyult az egész európai nyelvi térség felmérése, jövőjének előrevetítése szempontjából is, mivel Svájc nyelvi helyzetét bizonyos tekintetben az Európai Unió nyelvi modelljének is tekinthetjük.

7. Felhasznált irodalom

ADAMS, C. F. szerk. (1852), *The Works of John Adams.* Boston, Little Brown.

AITCHISON, JEAN (1991), *Language change: progress or decay?* Cambridge, Cambridge University Press.

AITCHISON, JEAN (1995), Tadpoles, cuckoos and multiple births: Language contact and models of change. In: FISIAK, JACEK szerk., *Trends in Linguistics. Studies and Monographs 81. Linguistic Change under Contact Conditions.* Berlin–New York, Mouton de Gruyter: 1–13.

ALGEO, JOHN (1990), Borrowing. In: POLOMÉ, EDGAR C. szerk. *Trends in Linguistics. Studies and Monographs 48. Research Guide on Language Change*. Berlin–New York, Mouton de Gruyter: 409–413.

ALGEO, JOHN (1991), *Fifty Years Among the New Words. A Dictionary of Neologisms, 1941–1991*. Cambridge, Cambridge University Press.

ALGEO, JOHN (1996), *Spanish Loanwords in English by 1990*. In: RODRÍGUEZ GONZÁLEZ 1996: 13–40.

AMEKA, FELIX–WILKINS, DAVID P. (1996), Semantics. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 130–138.

AMMON, ULRICH (1991), The Differentiation of the German Language into National Varieties of the Federal Republic of Germany (F.R.G.), German Democratic Republic (G.D.R.), Austria and Switzerland. In: BRANN, C.M.B. szerk., *Rise & development of national European languages*. (History of European Ideas 13, 1/2). Oxford, Pergamon: 75–88.

AMMON, ULRICH (1994), The present dominance of English in Europe. With an Outlook to Possible Solutions to European Language Problems. *Sociolinguistica* 8: 1–14.

AMMON, ULRICH (2001), Deutsch als Lingua Franca in Europa. *Sociolinguistica* 15: 32–41.

AMMON, ULRICH (2003), Global English. In: TONKIN–REAGAN 2003: 23–34.

AMMON, ULRICH–BICKEL, HANS–EBNER, JAKOB (2004), *Variantenwörterbuch des Deutschen. Die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland, sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol.* Berlin–New York, Walter de Gruyter.

APPEL, RENÉ–MUYSKEN, PIETER (1987), *Language Contact and Bilingualism.* London–New York–Sydney–Auckland, Edward Arnold.

Archiv der Neuakquisitionen (Institut für deutsche Sprache): https://cosmas2.ids-mannheim.de/cosmas2-web/menu.registration.do (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

ARNTZ, REINER (1997), Passive Mehrsprachigkeit — eine Chance für die kleinen Sprachen Europas. *Sociolinguistica* 11: 166–177.

ARNTZ, REINER (1998), *Das vielsprachige Europa. Eine Herausforderung für Sprachpolitik und Sprachplanung*. Hildesheim, Hildesheimer Universitätsschriften.

AYTO, JOHN (1989), *The Longman Register of New Words. Vol. 1.* Harlow/Essex, Longman.

AYTO, JOHN (1990), *The Longman Register of New Words. Vol. 2.* Harlow/Essex, Longman.

BAŃCZEROWSKI, JANUSZ (2006), A nyelvi kérdés az Európai Unióban. *Magyar Nyelv* 2006: 1–9.

BARBOUR, STEPHEN–STEVENSON, PATRICK (1990), *Variation in German. A Critical Approach to German Sociolinguistics.* Cambridge, Cambridge University Press.

BARNHART, CLARENCE LEWIS–BARNHART, ROBERT K.–STEINMETZ, SOL (1973), *A Dictionary of New English, 1963–1972.* London, Longman.

BARTSCH, SABINE–SIEGRIST, LESLIE (2002), Anglizismen in Fachsprachen des Deutschen. *Muttersprache* 4/2002: 309–323.

BECHERT, JOHANNES–WILDGEN, WOLFGANG (1991), *Einführung in die Sprachkontaktforschung*. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

BENKŐ, LORÁND (1967), A magyar szókészlet eredete. In: BÁRCZI, GÉZA–BENKŐ, LORÁND–BERRÁR, JOLÁN (1967), *A magyar nyelv története*. Budapest, Tankönyvkiadó: 259–350.

BENKŐ, LORÁND (1980), *Az Árpád-kor magyar nyelvű szövegemlékei*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

BERRUTO, GAETANO (2001), Italienisch. *Sociolinguistica* 15: 72–95.

BICHSEL, REINHARD (1994), Individueller Multilingualismus. In: BICKEL–SCHLÄPFER 1994: 247–279.

BICKEL, HANS–SCHLÄPFER, ROBERT szerk. (1994), *Mehrsprachigkeit — eine Herausforderung.* Aarau, Sauerländer.

BIESWANGER, MARKUS (2004), *German Influence On Australian English.* Heidelberg, Universitätsverlag.

BLISS, ALAN (1966), *A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English*. London–New York, Routledge.

BNC = British National Corpus: http://www.natcorp.ox.ac.uk (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

BOURDIEU, PIERRE (2001), Uniting better to dominate. *Items and Issues* 2: 1–6.

BRAUN, PETER szerk. (1979), *Fremdwort-Diskussion*. München, Fink.

BRUTHIAUX, PAUL (1997), Favouring French loanwords. *English Today* 51, 13/3: 39–44.

BRUTHIAUX, PAUL (2003), Contacts and trends for English as a global language. In: TONKIN–REAGAN 2003: 9–22.

BUSSE, ULRICH (2007), Englisch als Lingua Franca. Fluch oder Segen für Englisch und andere Sprachen? *Muttersprache* 2/2007: 154–173.

BÜHLMANN, CÉCILE (2003), Die Schweiz als mehrsprachiges Land und was es davon zu lernen gäbe. In: SCHNEIDER–CLALÜNA 2003: 82–92.

CAMPBELL, LYLE (1996), Phonetics and Phonology. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 98–103.

CANDELIER, MICHEL et al (1999), Nyelvpolitikai irányelvek a jövő évezred számára. Idegen nyelvek az oktatásban. In: SZÉPE–DERÉNYI 1999: 251–271.

CANNON, GARLAND (1994), Recent Japanese Borrowings Into English. *American Speech* 69.4: 373–397.

CANNON, GARLAND–MENDEZ EGLE, BEATRICE (1979), New Borrowings in English. *American Speech* 54: 23–37.

CARSON, LORNA (2003), *Multilingualism in Europe. A Case Study.* Bruxelles, P.I.E. Peter Lang.

CARSTENSEN, BRODER (1979a): Zur Intensität und Rezeption des englischen Einflusses. In: BRAUN 1979: 321–326.

CARSTENSEN, BRODER (1979b), Evidente und latente Einflüsse des Englischen auf das Deutsche. In: BRAUN 1979: 90–94.

CARSTENSEN, BRODER–BUSSE, ULRICH–SCHMUDE, REGINA (1993–96), *Anglizismen–Wörterbuch*. Berlin, Gruyter.

CENOZ, JASONE–JESSNER, ULRIKE szerk. (2000), *English in Europe. The Acquisition of a Third Language.* Bilingual Education and Bilingualism 19. Clevedon, Multilingual Matters.

CHAMBERS, J. K. (2000), World Enough and Time: Global Enclaves of the Near Future. *American Speech* 75: 285–287.

CHARNLEY, JOY–PENDER, MALCOLM szerk. (2003), *Living with Languages. The Contemporary Swiss Model.* Bern, Peter Lang.

CHESTERMAN, ANDREW (2005), Englanti globaalina ja eurooppalaisena lingua francana. In: JOHANSSON–PYYKKÖ 2005: 115–128.

CLYNE, MICHAEL (1995), *The German Language in a Changing Europe.* Cambridge, Cambridge University Press.

CLYNE, MICHAEL (2002), Eignet sich Englisch zur europäischen Lingua Franca? In: KELZ, HEINRICH P. szerk. (2002), *Die sprachliche Zukunft Europas. Mehrsprachigkeit und Sprachenpolitik*. Baden-Baden, Nomos: 63–76.

CLYNE, MICHAEL (2003), *Dynamics of Language Contact: English and Immigrant Languages*. Cambridge, Cambridge University Press.

CORAY, RENATA (2001), Englisch in der Schweiz: Trojanisches Pferd oder Springbrett für die Zukunft? In: WATTS–MURRAY 2001: 161–182.

CORAY, RENATA (2003), Chara lingua de la mamma: Romansh in Switzerland. In: CHARNLEY–PENDER 2003: 9–23.

CORR, RACHAEL (2003), *Anglicisms in German Computing Technology*. Szakdolgozat, https://www.cs.tcd.ie/courses/csll/corrr0203.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

CREA = Corpus de Referencia del Español Actual: http://corpus.rae.es/creanet.html (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

CRYSTAL, DAVID (1988), *The English Language*. London, Penguin.

CRYSTAL, DAVID (1998), *A nyelv enciklopédiája*. Budapest, Osiris Kiadó.

CRYSTAL, DAVID (1999), The future of Englishes. *English Today* 58, 15/2: 10–20.

CRYSTAL, DAVID (2003), *English as a Global Language.* Cambridge, Cambridge University Press.

CRYSTAL, DAVID (2004), *The Language Revolution.* Cambridge, Polity.

CSERESNYÉSI LÁSZLÓ (2004), *Nyelvek és tipológiák. Avagy a nyelvek antropológiája.* Budapest, Tinta Könyvkiadó.

CSIZMAZIA ZSUZSANNA (1980), Német mintára létrejött magyar összetett főnevek. *Magyar Nyelv* 1980: 447–458.

DAHN, THOMAS C. (1999), *Wörterbuch der ungarischen Umgangssprache*. Hamburg, Buske.

DARMS, GEORGES (1989), Bündnerromanisch. Sprachnormierung und Standardsprache. In: *Lexikon der Romanistischen Linguistik, Bd. 3.*, Tübingen: 827–853.

DAVIDSON, KEITH (2007), The nature and significance of English as a global language. *English Today* 89, 23/1: 48–50.

DE SWAAN, ABRAM (2004), *A nyelvek társadalma. A globális nyelvrendszer.* Budapest, Typotex.

DE WAAL, FRANS (2001), Without walls. *New Scientist* 2001. dec. 15.: 46–49.

DENISON, NORMAN (1981), English in Europe, with particular reference to the German-speaking area. In: PÖCKL, WOLFGANG szerk. (1981), *Europäische Mehrsprachigkeit: Festschrift zum 70. Geburtstag von Mario Wandruszka.* Tübingen, Niemeyer: 3–18.

DERRIDA, JACQUES (1998), *A másik egynyelvűsége.* Pécs, Jelenkor.

Diccionario de neologismos on-line. http://obneo.iula.upf.edu/spes (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

Diccionario esencial lengua española (2002). Barcelona, Vox.

DOMANSCHEW, ANATOLI (1994), Englisch als die einzige Verkehrssprache des zukünftigen Europa? Eine Stellungsnahme aus osteuropäischer Sicht. *Sociolinguistica* 8: 26–43.

DUCKWORTH, DAVID (1977), Zur terminologischen und systematischen Grundlage zur Forschung auf dem Gebiet der englisch–deutschen Interferenz: Kritische Übersicht und neuer Vorschlag. In: KOLB, HERBERT–LAUFFER, HARTMUT szerk. (1977), *Sprachliche Interferenz: Festschrift für Werner Betz zum 65. Geburtstag.* Tübingen, Max Niemeyer: 36–56.

DUCKWORTH, DAVID (1979), Der Einfluss des Englischen auf den deutschen Wortschatz seit 1945. In: BRAUN 1979: 212–245.

DUSZAK, ANNA–OKULSKA, URSULA (2004), Globalisation and linguistics: Some issues and problems. In: DUSZAK–OKULSKA 2004: 7–13.

DUSZAK, ANNA–OKULSKA, URSULA szerk. (2004), *Speaking from the Margin. Global English from a European Perspective.* Frankfurt a. M., Peter Lang.

DÜRMÜLLER, URS (1994a), Multilingual Talk or English Only? The Swiss Experience. *Sociolinguistica* 8: 44–64.

DÜRMÜLLER, URS (1994b), Multilingualismus in der Gesellschaft. In: BICKEL–SCHLÄPFER 1994: 209–245.

DÜRMÜLLER, URS (1996), *Mehrsprachigkeit im Wandel. Von der viersprachigen zur vielsprachigen Schweiz.* Zürich, Pro Helvetia.

EDWARDS, JOHN (1995), *Multilingualism*. London, Penguin Books.

EHLICH, KONRAD (1992), Kommunikationsbrüche – Vom Nachteil und Nutzen des Sprachkontakts. *Zeitschrift für Unterrichtsmethodik und angewandte Sprachwissenschaft*: 64–74.

EHLICH, KONRAD (1994), Communication disruptions: On benefits and disadvantages of language contact. In: PÜTZ, MARTIN szerk. (1994), *Language Contact and Language Conflict*. Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company: 103–122.

EHLICH, KONRAD–SCHUBERT, VENANZ szerk. (2002), *Sprachen und Sprachenpolitik in Europa*. Tübingen, Stauffenburg.

EICHHOFF, JÜRGEN (1980), Aspects of German Borrowing Into American English. In: NELDE, PETER HANS szerk., *Sprachkontakt und Sprachkonflikt*. Wiesbaden, Steiner: 63–68.

Enc. Am. = Encyclopedia Americana 18. (1829–1953), New York–Chicago, Americana Corporation.

ERDŐDI JÓZSEF (1952), Szláv eredetű tükörszavakról. *Magyar Nyelvőr* 76: 462–466.

ERLING, ELIZABETH J. (2000), International/Global/World English: Is a Consensus Possible? http://www.ling.ed.ac.uk/~pgc/archive/2000/subs/elizabeth.ps: 1–17. (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

ERLING, ELIZABETH J.–WALTON, ALAN (2007), English at Work in Berlin. *English Today* 89, 23/1: 32–39.

Eurobarometer = Eurobarometer Survey 2006, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_sum_en.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

FERGUSON, CHARLES (1959/2003), Diglossia. In: BRATT PAULSTON, CHRISTINA–TUCKER, RICHARD G. szerk. (2003), *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Malden, MA, Blackwell.

FINGER, BERND (2001), Verkehrssprachen in Euroregionen: Sprachenwahl bei grenzüberschreitenden Kontakten am Oberrhein. *Sociolinguistica* 15: 42–54.

FISCHER, ANDREAS (2001), Lexical borrowing and the history of English: a typology of typologies. In: KASTOVSKY, DIETER–METTINGER, ARTHUR szerk., *Language Contact in the History of English.* Frankfurt a. M., Peter Lang: 97–115.

FISHMAN, JOSHUA A. (1967/2000), Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism. In: WEI, LI szerk. (2000), *The Bilingualism Reader*. London–New York, Routledge.

FISHMAN, JOSHUA A. (1994), "English Only" in Europe? Some Suggestions from an American Perspective. *Sociolinguistica* 8: 65–72.

FLETCHER, WILLIAM H. (2005), Concordancing the Web: Promise and Problems, Tools and Techniques. http://kwicfinder.com/FletcherConcordancingWeb2005.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

FODOR, ISTVÁN szerk. (2000), *A világ nyelvei*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

FRANK, TIBOR (2004), Nemzetek fölötti nyelv és nemzeti fennmaradás. Kulturális politikák esélyei Kelet-Közép-Európában. *Magyar Tudomány* 2004/8: 808–823.

FRANZEN, ALEXANDRA (2001), Wo wird Englisch in der Schweiz verwendet? Eine Dokumentation. In: WATTS–MURRAY 2001: 9–21.

GELLERT-NOVAK, ANNE (1994), Die Rolle der englischen Sprache in Euroregionen. *Sociolinguistica* 8: 123–135.

GERSTNER KÁROLY (1998), *A német vonatkozású elemek újabb etimológiai szótárainkban*. NytudÉrt. 145. sz., Budapest, Akadémiai Kiadó.

GLÜCK, HELMUT (2004), Wieviel Englisch verträgt das Deutsche? In: MUNSKE, HORST HAIDER szerk., *Deutsch im Kontakt mit germanischen Sprachen*. Reihe germanische Lingustik. Tübingen, Niemeyer: 141–153.

GÖRLACH, MANFRED (1999), Varieties of English and language teaching. In: GNUTZMANN, CLAUS szerk. *Teaching and Learning English as a Global Language. Native and Non-native Perspectives*. Tübingen, Stauffenburg: 3–21.

GÖRLACH, MANFRED szerk. (2002), *English in Europe*. Oxford, Oxford University Press.

GRADDOL, DAVID (1997), *The Future of English?* London, British Council.

GRADDOL, DAVID (2006), *English Next*. London, British Council. http://www.britishcouncil.org/learning-research-english-next.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

GROSJEAN, FRANÇOIS (1982), *Life with Two Languages. An Introduction to Bilingualism.* Cambridge, MA–London, Harvard University Press.

GRZEGA, JOACHIM (2000), Beobachtungen zu deutschländisch-österreichischen Divergenzen bei Anglizismen. *Muttersprache* 3/2000: 238–248.

HÄGI, SARA–SCHARLOTH, JOACHIM (2005), Ist Standarddeutsch für Deutschschweizer eine Fremdsprache? Untersuchungen zu einem Topos des sprachreflexiven Diskurses. http://www.linguistik-online.de/24_05/haegiScharloth.html (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

HAMERS, JOSIANE F.–BLANC, MICHEL H. A. (2000), *Bilinguality and Bilingualism.* Cambridge, Cambridge University Press.

HAUGEN, EINAR (1950), The Analysis of Linguistic Borrowing. *Language* 26: 210–232.

HELBIG, GERHARD–BUSCHA, JOACHIM (1996), *Deutsche Grammatik*. Leipzig, Langenscheidt.

HELLER, MONICA–PFAFF, CAROL W. (1996), Code-switching. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 594–609.

HERMAN, JÓZSEF (2003*), A vulgáris latin. Az újlatin nyelvek kialakulásának útja*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.

HOFFER, L. BATES (1996), Borrowing. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 541–549.

HOFFMANN, CHARLOTTE (1991), *An Introduction to Bilingualism.* London–New York, Longman.

HOFFMANN, CHARLOTTE (2000), The Spread of English and the Growth of Multilingualism with English in Europe. In: CENOZ–JESSNER 2000: 1–21.

HOHENHAUS, PETER (2001), "Neuanglodeutsch". Zur vermeintlichen Bedrohung des Deutschen durch das Englische. In: *German as a Foreign Language* 1/2001: 60–90. http://www.gfl-journal.de/1-2001/hohenhaus.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

HOHL, CRISTOPH (1997), *Sind die Weichen für Englisch gestellt? Die Schweizerischen Bundesbahnen und die fünfte Landessprache.* Aarau–Frankfurt a. M.–Salzburg, Sauerländer.

HOLDEN, N. J. (1989), Toward a functional typology of languages of international business. *Language Problems and Language Planning* 13/1: 1–8.

HOLMES, JANET (1992), *An Introduction to Sociolinguistics.* London–New York, Longman.

HSK Kontaktlinguistik = GOEBL, HANS–NELDE, PETER H.–STARY, ZDENEK–WÖLCK, WOLFGANG szerk. (1996), *HSK Kontaktlinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung.* Berlin–New York, Walter de Gruyter.

HSK Sprachgeschichte = BESCH, WERNER–REICHMANN, OSKAR–SONDENEGGER, STEFAN szerk. (1984), *HSK Sprachgeschichte. Ein Handbuch zur Geschichte der deutschen Sprache und ihrer Erforschung*. Berlin–New York, Walter de Gruyter.

JAMES, ALLAN R. (2000), English as a European Lingua Franca. Current Trends and Existing Dichotomies. In: CENOZ–JESSNER 2000: 22–38.

JÁSZÓ, ANNA–BÓDI, ZOLTÁN szerk. (2002), *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához XII. Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény.* Budapest, Tinta Könyvkiadó.

JOHANSSON, MARJUT–PYYKKÖ, RIITTA szerk. (2005), *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsinki, Gaudeamus.

JOHANSSON, MARJUT–WIBERG, MATTI (2005), Institutionaalinen monikielisyys Euroopan unionissa: monesta kohti yhtä? In: JOHANSSON–PYYKKÖ 2005: 29–47.

JOSEPH, JOHN E. (2004), Linguistic identity and the limits of global English. In: DUSZAK–OKULSKA 2004: 17–33.

KACHRU, BRAJ (1996), English as lingua franca. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 906–913.

KELLETAT, ANDREAS (2001), *Deutschland:Finnland 6:0*, Tampere, Tampereen Yliopisto.

KIEFER, FERENC–LADÁNYI, MÁRIA (2000), Morfoszintaktikailag semleges képzések. In: KIEFER, FERENC szerk. *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia*. Budapest, Akadémiai Kiadó: 165–214.

KILGARRIFF, ADAM–GREFENSTETTE, GREGORY (2003), Web as Corpus. *Computational Linguistics* V/N: 1–15.

KIRKNESS, ALAN (2001), Anglicisms, Borrowings, and Pseudoborrowings in German: *-ical* revisited. In: DAVIES, MAIRE C.–FLOOD, JOHN L.–YEANDLE, DAVID N. szerk. (2001), *Proper Words in Proper Places: Studies in Lexicology and Lexicography in Honour of William Jervis Jones*, *Stuttgarter Arbeiten zur Germanistik 400*. Stuttgart, Heinz: 320–333.

KISS, GÁBOR–PUSZTAI, FERENC (1999), *Új szavak, új jelentések 1997-ből.* Budapest, Tinta Könyvkiadó.

KISS, JENŐ (1995), *Társadalom és nyelvhasználat.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

KISS, JENŐ (2002), Kétnyelvűség, kettősnyelvűség és diglosszia. In: JÁSZÓ–BÓDI 2002: 138–144.

KISS, LAJOS (1966), Műveltségszók, vándorszók, nemzetközi szók. *Magyar Nyelv* 1966: 179–188.

KOLDE, GOTTFRIED (1986), Einige aktuelle sprach- und sprachenpolitische Probleme in der viersprachigen Schweiz. *Muttersprache* 96: 58–67.

KONTRA, MIKLÓS (1981), *A nyelvek között kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosodó" orvosi nyelvünkre*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

KONTRA, MIKLÓS (1999), *Közérdekű nyelvészet*. Budapest, Osiris.

KÖVECSES, ZOLTÁN (2002), *Magyar szlengszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

KREMNITZ, GEORG (1990), *Gesellschaftliche Mehrsprachigkeit: Institutionelle, gesellschaftliche und individuelle Aspekte; Einführender Überblick.* Wien, Braumüller.

KRYUCHKOVA, TATJANA B. (2001), Russian as Intermediary Language in Europe. *Sociolinguistica* 15: 96–119.

Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache (1997). Berlin–München, Langenscheidt.

LANGMAN, JULIET (2002), A kétnyelvűség kutatásának modern irányzatai. In: JÁSZÓ–BÓDI 2002: 143–151.

LANSTYÁK, ISTVÁN (2004), A kölcsönzés és a maradványhatás néhány kérdéséről. In: P. LAKATOS–T. KÁROLYI 2004: 25–31.

LANSTYÁK, ISTVÁN (2006), A kölcsönszavak rendszeréről. In: LANSTYÁK, ISTVÁN, *Nyelvből nyelvbe. Tanulmányok a szókölcsönzésről, kódváltásról és fordításról.* Pozsony, Kalligram Kiadó: 15–56.

LATOMAA, SIRKKU (1995), Finland as a multilingual society yesterday, today – and tomorrow? *Sociolinguistica* 9: 113–135.

LEHISTE, ILSE (1988), *Lectures on Language Contact*. Cambridge (MA), The MIT Press.

LEHNERT, MARTIN (1986), The Anglo-American Influence on the Language of the German Democratic Republic. In: VIERECK–BALD 1986: 129–156.

LEITNER, GERHARD (1992), English as a pluricentric language. In: CLYNE, MICHAEL szerk., *Pluricentric languages: Differing norms in different nations*. Berlin: Mouton de Gruyter: 179–238.

LIGETI LAJOS (1976), A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van. *Magyar Nyelv* 1976: 129–136.

LINDSTEDT, JOUKO (2005), Uusia kieliä vai lisää englantia? Itäisen Keski-Euroopan maat Euroopan unionissa. In: JOHANSSON–PYYKKÖ 2005: 48–57.

LÖFFLER, HEINRICH (1996), Deutsche Schweiz. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 1856–1862.

LÜDI, GEORGES (1996), Mehrsprachigkeit. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 233–245.

LÜDI, GEORGES (1998), Welche Sprachen für die Schweizer Schulen? In: MITTLER 1998: 24–39.

LÜDI, GEORGES (1998), Which languages should be studied in Switzerland during the obligatory school? http://sprachenkonzept.franz.unibas.ch/ConceptE.html (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

LÜDI, GEORGES (2003), Konzepte für mehrsprachige Repertoires als Zielvorstellung für die Schule. Überlegungen zu einem „Gesamtsprachenkonzept" für die Schulen in der Schweiz. In: SCHNEIDER–CLALÜNA 2003: 276–291.

LÜDI, GEORGES–HEINIGER, MONIKA S. (2007), Sprachpolitik und Sprachverhalten in einer zweisprachigen Regionalbank in der Schweiz. In: KAMEYAMA, SHINICHI–MEYER, BERND szerk., *Mehrsprachigkeit am Arbeitsplatz*. Frankfurt a. M., Peter Lang: 73–86.

LÜDI, GEORGES–WERLEN, IWAR (2005), *Sprachlandschaft in der Schweiz*. Neuchâtel, Bundesamt für Statistik.

MACKEY, WILLIAM FRANCIS (2001), Conflicting Languages in a United Europe. *Sociolinguistica* 15: 1–17.

MAITZ, PÉTER (2005), *Sozialpsychologie des Sprachverhaltens. Der deutsch–ungarische Sprachkonflikt in der Habsburgermonarchie.* Reihe Germanistische Linguistik, 256. Tübingen, Niemeyer.

MANCZAK, WITOLD (1985), Semantic development of borrowings. In: FISIAK, JACEK szerk., *Historical Semantics, Historical Word-Formation*. Berlin, Walter de Gruyter: 367–375.

MANNO, GIUSEPPE (2003), Between Tradition and Innovation: French inside and outside Suisse Romande. In: CHARNLEY–PENDER 2003: 33–51.

MATHIOT, MADELEINE–RISSEL, DOROTHY (1996), Lexicon and word formation. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 124–130.

MATTHEIER, KLAUS (1984), Sprachwandel und Sprachvariation. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 768–779.

MAURAIS, JACQUES (2003), Towards a new linguistic order. In: MAURAIS–MORRIS 2003: 13–36.

MAURAIS, JACQUES–MORRIS, MICHAEL A. szerk. (2003), *Languages in a Globalising World*. Cambridge, Cambridge University Press.

MCARTHUR, TOM (1999), World or International or Global English – and what is it anyway? (*Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics Archive*): 396–403. http://digital.georgetown.edu/gurt/1999/gurt_1999_30.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

MCRAE, KENNETH D. (1983), *Conflict and compromise in multilingual societies. Volume 1: Switzerland.* Ontario, Wilfrid Laurier University Press.

MEILLET, ANTOINE (1921), *Linguistique historique et linguistique générale* 1–2, Paris, Champion.

MELCHERS, GUNNEL–SHAW, PHILIP (2003), *World Englishes*. London, Arnold.

MINYA, KÁROLY (2007), *Új szavak I. Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.

MITTLER, MAX szerk. (1998), *Wieviel Englisch braucht die Schweiz?* Frauenfeld, Huber.

MNLex = *Magyar Nagylexikon* 1–19 (1999–2004), Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó.

MODIANO, MARKO (1999), International English in the global village. *English Today* 58, 15/2: 22–28.

MOLLAY KÁROLY (1989), A német–magyar nyelvi érintkezések. In: BALÁZS JÁNOS szerk., *Nyelvünk a Duna-tájon*. Budapest, Tankönyvkiadó: 231–290.

MORT, SIMON szerk. (1986), *Longman Guardian New Words*. London, Longman.

MURRAY, HEATHER (2001), Englisch als Wissenschaftssprache an der Universität Bern. In: WATTS–MURRAY 2001: 85–100.

MURRAY, HEATHER (2003), The Status of English in Switzerland. In: CHARNLEY–PENDER 2003: 87–106.

MUYSKEN, PIETER (1996), Syntax. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 117–124.

Neue Wörter. Neologismen der deutschen Sprache seit 1945 (1977), HEBERTH, ALFRED, szerk., Wien, Verband der wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs.

Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahre im Deutschen (2004), HERBERG, DIETER–KINNE, MICHAEL–STEFFENS, DORIS szerk., Berlin–New York, Walter de Gruyter.

NIEDERHAUSER, JÜRG (1996), Schweiz. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 1836–1854.

NINYOLES, RAFAEL L. (1999), Társadalmi szerkezet és nyelvpolitika. In: SZÉPE–DERÉNYI 1999: 155–180.

NyK II. = GRÉTSY, LÁSZLÓ–KOVALOVSZKY, MIKLÓS szerk. (1983), Nyelvművelő kézikönyv I–II. Budapest, Akadémiai Kiadó.

ÓDOR, LÁSZLÓ (2001), *A multikulturális Svájc – a magyarországi németnyelv-oktatás szempontjából*. Pécs–Budapest, Budapesti Közigazgatási és Állami Egyetem.

ÓDOR, LÁSZLÓ (2002), Svájc mint multikulturális modell? http://www.epa.oszk.hu/00400/00458/00055/odorl.htm (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

OKSAAR, ELS (1996), The history of contact linguistics as a discipline. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 1–12.

ONYSKO, ALEXANDER (2004), Anglicisms in German: from iniquitous to ubiquitous? *English Today* 77, 20/1: 59–64.

ORSZÁGH, LÁSZLÓ (1977), *Angol eredetű elemek a magyar szókészletben*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

P. LAKATOS ILONA–T. KÁROLYI MARGIT szerk. (2004), *Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcsere*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.

PAHTA, PÄIVI–TAAVITSAINEN, IRMA (2004), Creating Images through English on Yellow Pages. *Nordic Journal of English Studies* 2004, 3/2: 167–185.

PEDRETTI, BRUNO (2000), Die Beziehung zwischen den schweizerischen Sprachregionen. In: SCHLÄPFER–BICKEL 2000: 269–307.

PENNYCOOK, ALASTAIR (1994), *The Cultural Politics of English as an International Language.* London–New York, Longman.

PFAFF, CAROL W. (1979), Constraints on Language Mixing: Intrasentential Code-Switching and Borrowing in Spanish / English. *Language* 55: 291–318.

PHILLIPSON, ROBERT (1996), *Linguistic Imperialism.* Oxford, Oxford University Press.

PHILLIPSON, ROBERT–SKUTNABB-KANGAS, TOVE (1994), English, Panacea or Pandemic. *Sociolinguistica* 8: 73–87.

PITSCH, CONSTANTIN (2001), Wieviel Mehrsprachigkeit ist zumutbar? In: WATTS–MURRAY 2001: 141–159.

POGARELL, REINER–SCHRÖDER, MARKUS (1999), *Wörterbuch überflüssiger Anglizismen*. Paderborn, IFB.

POPLACK, SHANA (1980), Sometimes I start a sentence in English y termino en español: Toward a typology of code-switching. *Linguistics* 18: 581–618.

POPLACK, SHANA (1988), Contrasting patterns of Codeswitching in two communities. In: HELLER, MONICA szerk., *Codeswitching*. Berlin, Mouton: 215–244.

PYLES, THOMAS–ALGEO, JOHN (1993), *The Origins and Developments of the English Language.* Fort Worth, TX, Harcourt Brace College Publishers.

RASH, FELICITY (1996a), Attitudes to the use of English in Swiss German advertising language. In: *The Web Journal of Modern Language Linguistics*. http://wjmll.ncl.ac.uk/issue01/rash1.htm (utolsó megtektintés: 2008. augusztus 24.)

RASH, FELICITY (1996b), Amerikanismen in der deutschen Sprache der Schweiz – ein Zwischenbericht. *Sprachspiegel* 50: 2–11.

RASH, FELICITY (1998), *The German Language in Switzerland: Multilingualism, Diglossia and Variation.* Bern, Peter Lang.

RASH, FELICITY (2002), *Die deutsche Sprache in der Schweiz. Mehrsprachigkeit, Diglossie und Veränderung.* Bern, Peter Lang.

RASH, FELICITY (2003), Language and Communication in German-speaking Switzerland. In: CHARNLEY–PENDER: 107–127.

RIBEAUD, JOSÉ (1998), Das schlechte Beispiel von Zürich. In: MITTLER 1998: 40–67.

RIS, ROLAND (1990), Diglossie und Bilingualismus in der deutschen Schweiz: Verirrung oder Chance? In: VOUGA, JEAN-PIERRE–HODEL, ERNST szerk. (1990), *Die Schweiz im Spiegel ihrer Sprachen.* Aarau–Frankfurt a. M.–Salzburg, Sauerländer: 40–69.

RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, FÉLIX (2000), Spanish Contribution to American English Word Stock: An Overview. *American Speech* 75: 292–295.

RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, FÉLIX szerk. (1996), *Spanish Loanwords in the English Language. A Tendency Towards Hegemony Reversal.* Berlin–New York, Mouton de Gruyter.

ROMAINE, SUZANNE (1994), *Language in Society. An Introduction to Sociolinguistics.* Oxford, Oxford University Press.

RUSS, CHARLES V. D. (1994), *The German Language Today: A Linguistic Introduction*. London, Routledge.

SALA, MARIUS (1998), *Lenguas en contacto.* Madrid, Editorial Gredos.

SALADIN, PETER szerk. (1989), *Zustand und Zukunft der viersprachigen Schweiz.* Expertenbericht des EDI, Bern.

SALVERDA, REINER (2002), Language diversity and international communication. *English Today* 71, 18/3: 3–11.

SCHARLOTH, JOACHIM (2004), Zwischen Fremdsprache und nationaler Varietät. Untersuchungen zum Pluralitätsbewusstsein der Deutschschweizer. http://www.inst.at/trans/15Nr/06_1/scharloth15.htm (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

SCHLÄPFER, ROBERT–BICKEL, HANS szerk. (2000), *Die viersprachige Schweiz.* Aarau, Sauerländer.

SCHNEIDER, EDGAR W. (2003), The dynamics of new Englishes: from identity construction to dialect birth. *Language* 79/2: 233–281.

SCHNEIDER, GÜNTHER–CLALÜNA, MONIKA szerk. (2003), *Mehr Sprache — mehrsprachig — mit Deutsch. Didaktische und politische Perspektiven.* München, Iudicium.

SCHUCHARDT, HUGO (1884/1971), *Slawo-deutsches und Slawo-italienisches.* Graz, Leuschner und Lubensky.

SCHUCHARDT, HUGO (1928), *Hugo Schuchardt-Brevier*. (szerk. L. SPITZER), Halle, Niemeyer.

SIGUAN, MIGUEL (2001), *Die Sprachen im vereinten Europa.* Tübingen, Stauffenburg.

SIGUAN, MIGUEL (2003), *Official Languages and Language Diversity in the European Union.* www.amarauna-languages.com/pribatua/ezt_testuak/Miguel_Siguan.pdf (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

SMITH, LARRY (1983a), English as an international auxiliary language. In: SMITH, LARRY szerk., *Readings in English as an International Language*. Oxford, Pergamon Press: 1–5.

SMITH, LARRY (1983b), English as an international language. No room for linguistic chauvinism. In: SMITH, LARRY szerk., *Readings in English as an International Language*. Oxford, Pergamon Press: 7–11.

Sociolinguistica. Internationales Jahrbuch für europäische Soziolinguistik. Tübingen, Niemeyer.

SOLÉ I CAMARDONS, JOAN (1997), Planning Multilingualism: The Catalan Case. *Sociolinguistica* 11: 43–52.

SPEAKE, JENNIFER szerk. (1997), *The Oxford Dictionary of Foreign Words & Phrases*. Oxford, Oxford University Press.

SPOLSKY, BERNARD (2004), *Language Policy.* Cambridge, Cambridge University Press.

STANFORTH, ANTHONY W. (1996), *Deutsche Einflüsse auf den englischen Wortschatz in Geschichte und Gegenwart*. Tübingen, Niemeyer.

STANFORTH, ANTHONY W. (2002), Effects of Language Contact on the Vocabulary: An Overview. In: CRUSE, ALAN D. et al szerk., *Lexikologie / Lexicology. Ein internationales Handbuch zur Natur und Struktur von Wörtern und Wortschätzen / An international handbook on the nature and structure of words and vocabularies.* Berlin–New York, Mouton de Gruyter: 805–813.

STICKEL, GERHARD (2002), Eigene und fremde Sprachen im vielsprachigen Europa. In: EHLICH–SCHUBERT 2002: 15–32.

STOTZ, DANIEL (2001), Sprachpolitik und Sprachpraxis in „big business“: Der Status des Englischen. In: WATTS–MURRAY 2001: 121–135.

SZABÓ, JÓZSEF (2000), Nyelvek és nyelvjárások Svájcban. *Magyar Nyelv* 2000: 109–120.

SZABÓ, JÓZSEF (2004), Svájc nyelvi helyzete, különös tekintettel a nyelvi kisebbségekre. *Magyar Nyelv* 2004: 159–170, 291–297.

SZABÓ, JÓZSEF (2005), A nyelvjárás és az irodalmi nyelv helye és szerepe német Svájcban, különös tekintettel az iskolai oktatásra. *Magyar Nyelvőr* 129/1: 59–70.

SZÉPE, GYÖRGY (2001), *Nyelvpolitika: múlt és jövő*. Pécs, Iskolakultúra.

SZÉPE, GYÖRGY (2002), Nyelvpolitika – Pannóniából nézve. In: GADÁNYI JÁNOS–PUSZTAY JÁNOS szerk., *Közép-Európa: egység és sokszínűség. A Nyelvek Európai Éve zárókonferenciájának előadásai*. Szombathely, BDF: 27–40.

SZÉPE, GYÖRGY–DERÉNYI, ANDRÁS szerk. (1999), *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások.* Budapest, Corvina.

TAAVITSAINEN, IRMA–PAHTA, PÄIVI (2003), English in Finland: globalisation, language awareness and questions of identity. *English Today* 76, 19/4: 3–15.

TESz. = BENKŐ LORÁND szerk. (1967–76), *A magyar nyelv történeti–etimológiai szótára* I–III. Budapest, Akadémiai Kiadó.

THOMASON, SARAH G. (2001), *Language Contact. An Introduction*. Edinburgh, Edinburgh University Press.

THOMASON, SARAH G.–KAUFMAN, TERRENCE (1988), *Language Contact, Creolization and Genetic Linguistics*. Berkeley–Los Angeles–Oxford, University of California Press.

Time Magazine Corpus: http://corpus.byu.edu/time/ (utolsó megtekintés: 2008. augusztus 24.)

TONKIN, HUMPHREY–REAGAN, TIMOTHY szerk. (2003), *Language in the 21st Century*. Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

TOOLAN, MICHAEL (1997), Recentering English: New English and Global. *English Today* 52, 13/4: 3–10.

TRUCHOT, CLAUDE (1991/1999), Az Európai Közösség nyelvpolitikájának kibontakozása. In: SZÉPE–DERÉNYI 1999: 181–196.

TRUCHOT, CLAUDE (1994), La France, l'anglais, le français et l'Europe. *Sociolinguistica* 8: 15–25.

TRUCHOT, CLAUDE (2003), The linguistic influence of the European Union. In: MAURAIS–MORRIS 2003: 99–110.

TRUDGILL, PETER (2001), Weltsprache Englisch. In: WATTS–MURRAY 2001: 27–34.

TRUDGILL, PETER (2004), Glocalisation and the Ausbau sociolinguistics of modern Europe. In: DUSZAK–OKULSKA 2004: 35–49.

VAN COETSEM, FRANS (2000), *A general and unified theory of the transmission process in language contact.* Heidelberg, Winter.

VANDERMEEREN, SONJA (1998), *Fremdsprachen in europäischen Unternehmen.* Waldsteinberg, Heidrun Popp.

VIERECK, WOLFGANG (1984), Britisches Englisch und Amerikanisches Englisch / Deutsch. In: *HSK Sprachgeschichte*: 938–948.

VIERECK, WOLFGANG (1986), The influence of English on German in the past and in the Federal Republic of Germany. In: VIERECK–BALD 1986: 107–128.

VIERECK, WOLFGANG–BALD, WOLF-DIETRICH szerk. (1986), *English in contact with other languages: Studies in honour of Broder Carstensen on the occasion of his 60th birthday*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

VOGT, HANS (1949), Dans quelles conditions et dans quelles limites peut s'exercer sur le système morphologique d'une langue l'action du système morphologique d'une autre langue? In: International Congress of Linguists, 6th (231), Paris, Actes: 31–45.

VOLZ, WALTER (1994), Englisch als einzige Arbeitssprache der Institutionen der Europäischen Gemeinschaft? *Sociolinguistica* 8: 88–100.

VON FLÜE-FLECK, HANSPETER (1994), *Deutschunterricht in der Westschweiz.* Reihe Sprachlandschaft 15. Aarau–Frankfurt a. M.–Salzburg, Sauerländer.

WARDHAUGH, RONALD (1986), *An Introduction to Sociolinguistics*. Oxford, Blackwell.

WARDHAUGH, RONALD (1995), *Szociolingvisztika.* Budapest, Osiris–Századvég.

WATTS, RICHARD J. (1999), The ideology of dialect in Switzerland. In: BLOMMAERT, JAN szerk., *Language Ideological Debates.* Berlin–New York, Mouton de Gruyter: 67–103.

WATTS, RICHARD J.–MURRAY, HEATHER szerk. (2001), *Die fünfte Landessprache: Englisch in der Schweiz.* Zürich, vdf.

WEINREICH, URIEL (1953/1968/1974), *Languages in Contact: Findings and Problems.* The Hague, Mouton.

WEINRICH, HARALD (1988), *Wege der Sprachkultur.* Stuttgart, Deutscher Taschenbuch Verlag.

WERLEN, ERIKA (1998), *Sprache, Kommunikationsstruktur und Mentalität. Zur sozio- und kontaktlinguistischen Theoriebildung und Methodologie*. Reihe Germanistische Linguistik, 194. Tübingen, Niemeyer.

WIDDOWSON, HENRY G. (1997), EIL, ESL, EFL: global issues and local interests. *World Englishes* 16/1: 135–146.

WILKINS, DAVID P. (1996), Morphology. In: *HSK Kontaktlinguistik*: 109–117.

WILLIAMS, GLYN (1992), *Sociolinguistics. A Sociological Critique.* London–New York, Routledge.

WRIGHT, ROGER (2004), Latin and English as World Languages. *English Today* 80, 20/4: 3–13.

YANG, WENLIANG (1990), *Anglizismen im Deutschen: am Beispiel des Nachrichtenmagazines Der Spiegel.* Tübingen, Niemeyer.

ZSILINSZKY, ÉVA (2003), *Angol vonatkozású elemek újabb etimológiai szótárainkban*. Nyelvtudományi Értekezések 153., Budapest, Akadémiai Kiadó.

Tartalom

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés **9**

2. Az angol mint globális nyelv **14**

2.1. Adatok, általános kérdések 14

2.2. Az angol jelenléte a világ különböző területein 15

2.2.1. TRUDGILL modellje 15

2.2.2. PHILLIPSON modellje 16

2.2.3. KACHRU modellje 17

2.3. Az angol mint lingua franca 19

2.3.1. Terminológiai kérdések 19

2.3.2. Az angol globális szerepének okai 23

2.4. A globalizáció és az angol szerepe a világban 25

2.4.1. Nyelvi imperializmus 27

2.4.2. Lingvicídium 29

2.4.3. A globalizáció nyelvi hatásai 30

2.5. DE SWAAN elmélete a globális nyelvrendszerről 32

2.6. Az angol hatása az élet különböző területein 38

2.7. Ellenállás az angol dominanciájával szemben 42

2.7.1. Posztkoloniális kontextus 42

2.7.2. Európai kontextus 44

2.7.2.1. Az angol mint lingua franca Finnországban 45

2.8. A globalizáció hatása az angol nyelvre: a nemzetközi angol 46

2.9. A nemzetközi angol és az európai latin 55

2.10. Az Európai Unió nyelvi helyzete 59

2.10.1. A demográfiai háttér 59

2.10.2. Az EU intézményi szintje 61

2.10.3. A civil társadalom szintje az EU-ban 64

2.10.3.1. A tagországok belső kommunikációja: újfajta diglosszia vagy kétnyelvűség? 64

2.10.3.2. Transznacionális szintű kommunikáció 66

3. A nyelvi kapcsolatok **73**
3.1. A nyelvi kapcsolatokról általában 73
3.2. A társadalmi két- és többnyelvűség problémája 75
3.2.1. Terminológiai kérdések 76
3.2.2. A társadalmi többnyelvűség típusai 78
3.2.3. A társadalmi többnyelvűség lehetséges okai 78
3.2.4. A többnyelvű országok típusai 79
3.2.5. Többnyelvűség és nyelvi kapcsolatok 82
3.3. Kölcsönzés, kódváltás, kódkeverés 83
3.4. Hol és hogyan jöhet létre nyelvi kapcsolat? 88
3.5. A nyelvi kapcsolatok taxonómiája 91
3.5.1. EHLICH modellje 91
3.5.2. VAN COETSEM modellje 94
3.5.2.1. Agentivitás 95
3.5.2.2. Stabilitás 98
3.6. Transzfer és interferencia 100
3.7. Transzfer a különböző nyelvi szinteken 103
3.7.1. Fonológiai szintű transzfer 103
3.7.2. Grammatikai szintű transzfer 107
3.7.2.1. Morfológiai szintű transzfer 107
3.7.2.2. Szintaktikai szintű transzfer 109
3.7.3. Lexikai szintű transzfer 110
3.7.4. Szemantikai szintű transzfer 126
3.8. Az átvett elemek integrációja 127
4. Az angol nyelv helyzete a soknyelvű Svájcban **131**
4.1. Nyelvpolitika Svájcban 132
4.1.1. Hivatalos és nemzeti nyelvek Svájcban 132
4.1.2. „Sokszínűség, az egységben való élés érdekében” 133
4.1.3. A német nyelvű Svájc nyelvi helyzete 136
4.2. Diglosszia, többnyelvűség: elméleti kitérő 137
4.2.1. A tradicionális diglossziafogalom 137
4.2.2. A fogalom kiterjesztése 139
4.2.3. Svájc: funkcionális diglosszia? 140

4.2.4. Alternatív diglossziamodellek 143
4.2.4.1. Mediális diglosszia 143
4.2.4.2. Produktív–receptív diglosszia 143
4.2.4.3. Rudimentáris kétnyelvűség 144
4.2.5. Kétnyelvűség és diglosszia 145
4.3. Az egyes nyelvi térségek közti kommunikáció Svájcban 148
4.3.1. Általános kérdések 148
4.3.2. A partnernyelvi modell 151
4.3.3. A lingua franca-modell 153
4.4. Az angol nyelv helyzete Svájcban 156
4.4.1. Az angol helyzete a svájci iskolákban 156
4.4.2. Az angol nyelv társadalmi szerepe Svájcban 158
4.4.3. Az angol nyelv helyzetének társadalmi megítélése Svájcban 159
4.5. A svájci standard német és más nyelvek kapcsolata 161
4.6. Összegzés 162
5. Újabb kori szóátvételek vizsgálata az egyes nyelvekben 166
5.1. Szóátvételek az angol nyelvben 170
5.1.1. Források 170
5.1.1.1. Lexikográfiai munkák 170
5.1.1.2. Korpusznyelvészeti módszerek 174
5.1.1.3. A vizsgált szókincs megoszlása a forrásokban 176
5.1.2. A vizsgálat eredményei 178
5.1.2.1. Nyelvek szerinti csoportok 178
5.1.2.2. Jelentés szerinti csoportok 183
5.1.2.3. Szófaji csoportok 192
5.1.3. A lexikai transzfer típusai 197
5.1.4. Jelentésváltozások 197
5.1.5. A lexikai transzfer lehetséges okai 200
5.1.6. Egyéb észrevételek 201
5.1.7. Összegző megjegyzések 202
5.2. Szóátvételek a spanyol nyelvben 203
5.2.1. Források 203
5.2.2. A vizsgálat eredményei 204

5.2.2.1. Nyelvek szerinti csoportok 204
5.2.2.2. Jelentés szerinti csoportok 211
5.2.2.3. Az átvett elemek integrációja 213
5.2.2.4. Szófaji csoportok 215
5.2.2.5. A korpuszban való előfordulás 216
5.3. Szóátvételek a német nyelvben 217
5.3.1. Anglicizmusok a németben 217
5.3.1.1. Az anglicizmusok megítélése 217
5.3.1.2. Átadó nyelvi változatok: brit és amerikai angol 218
5.3.1.3. Átvevő nyelvi változatok: németországi, osztrák és svájci német 220
5.3.2. Források 220
5.3.3. A vizsgálat eredményei 222
5.3.3.1. Nyelvek szerinti csoportok 222
5.3.3.2. Jelentés szerinti csoportok 224
5.3.3.3. Adaptáció és integráció 226
5.3.3.4. Szófaji csoportok 233
5.3.3.4.1. A főnevek nyelvtani neme 234
5.3.3.4.2. További morfológiai és helyesírási kérdések 236
5.3.3.5. Egyéb, korpuszbeli vizsgálatok 238
5.4. Szóátvételek a magyar nyelvben 240
5.4.1. Anglicizmusok a magyarban 240
5.4.2. Források 242
5.4.3. A vizsgálat eredményei 244
5.4.3.1. Nyelvek szerinti csoportok 244
5.4.3.2. Jelentés szerinti csoportok 248
5.4.3.3. Szófaji csoportok 249
5.4.3.4. Az átvett elemek integrációja 254
5.5. Áttekintés: kölcsönzési stratégiák a vizsgált nyelvekben 260
6. Összegzés **270**
7. Felhasznált irodalom **277**

A dolgozat ábráinak jegyzéke

1. A nemzetközi angol kapcsolata az angol más változataival, illetve más nyelvekkel 54
2. A középkori latin és más nyelvek kapcsolata 57
3. A nyelvi kölcsönzés típusai KONTRA alapján 90
4. A lexikai transzfer típusai DUCKWORTH alapján 124
5. A többnyelvű Svájc nyelvi kapcsolatai 164

A dolgozat táblázatainak jegyzéke

1. Az EU-ban leggyakrabban használt nyelvek 60
2. A nyelvi kölcsönhatások típusai LÜDI alapján 87
3. A különböző anyanyelvű beszélők közti kommunikáció Svájcban 152
4. Az angolban található kölcsönszavak megoszlása a szótárakban 176
5. A 10 leggyakoribb vizsgált elem BNC és a Time korpuszokban 177
6. Az angolban található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása 178−179
7. Az angol nyelv kölcsönszavainak jelentéstani megoszlása CANNON alapján 184−185
8. Az angolban található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása 185−186
9. Az angolban található kölcsönszavak szófaj szerinti megoszlása 192
10. Jelentésváltozáson keresztülment spanyol eredetű elemek az angolban 199
11. Jelentésváltozáson keresztülment német eredetű elemek az angolban 199−200
12. A spanyolban található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása 205
13. Nem latin írásrendszerrel rendelkező forrásnyelvű vizsgált kölcsönszavak a spanyolban 206−208
14. A spanyolban található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása 211
15. A spanyolban található kölcsönszavak előfordulása a CREA korpuszban 216
16. A CREA korpuszban leggyakrabban előforduló kölcsönszavak 216
17. A németben található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása 222
18. A németben található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása 224
19. Az angol eredetű német kölcsönszavak helyesírási változatai 227
20. A kettős helyesírású angol eredetű kölcsönszavak a németben és korpuszbeli előfordulásuk 227−228
21. Részfordítással és kölcsönzéssel létrejött összetételek a németben és előfordulásuk az *Archiv der Neu-akquisitionen* korpuszban 230
22. Részfordítással és kölcsönzéssel létrejött összetételek a németben és előfordulásuk a *Web Concordancer* internetes korpuszában 230−231
23. Teljes szófordítással és szóátvétellel létrejött formák a németben és előfordulásuk az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban, valamint a Web Concordancer internetes korpuszában 231
24. Pszeudo-angol elemek a német kölcsönszavak között 232−233
25. A németben található átvett főnevek nyelvtani nemek szerinti megoszlása 236
26. A német anglicizmusok többesszám-jelének változatai YANG alapján 237
27. A német anglicizmusok többesszám-jelének változatai GLAHN alapján 237
28. A németben található kölcsönszavak előfordulása az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban 239

29. Az *Archiv der Neuakquisitionen* korpuszban leggyakrabban előforduló kölcsönszavak 239
30. A magyarban található kölcsönszavak forrásnyelvek szerinti megoszlása 244
31. A magyarba feltételezetten angol közvetítéssel bekerült elemek más nyelvekben való előfordulása 247
32. A magyarban található kölcsönszavak jelentés szerinti megoszlása 249
33. A magyarban található kölcsönszavak integrációja 254
34. Az angolban, spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak forrásnyelveinek megoszlása 263
35. Az angolban, spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak fő jelentéstani csoportjai 265
36. Az angolban, spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak szófaji megoszlása 265
37. A spanyolban, németben és magyarban vizsgált kölcsönszavak integrációja 269

1. (bier)keller
2. (Bier)stube
3. (das) Ewig-Weibliche
4. (das) Wirtschaftswunder
5. (De) Stijl
6. (der) Blaue Reiter
7. (der) Führer
8. (der) moderne Bund
9. (der) Tag
10. (der) Untergang des Abendlandes
11. (die) Brücke
12. (die) neue Sachlichkeit
13. (ein) Blick ins Chaos
14. (el) primo
15. (il) gran rifiuto
16. (la) belle époche ~ époque
17. (la) huelga
18. (la) morgue anglaise
19. (la) nouvelle cuisine
20. (la) république des lettres
21. (la) Résistance
22. (la) trahison des clercs
23. (la) vie de Bohème
24. (le) commencement de la fin
25. (le) Grand Monarque
26. (le) Grand Siècle
27. (le) Midi

28. (le) mot juste
29. (le) néant
30. (le) pittoresque
31. (le) Roi Soleil
32. (le) vice anglais
33. (Les) Fauves
34. (les) Immortels
35. (sogo) shosha
36. (une) place au soleil
37. à bientôt
38. a buon fresco
39. a capella
40. à gogo
41. à l’étroit
42. à l’impériale
43. à l’improviste
44. à la broche
45. à la Florentine
46. à la page
47. à la recherche du temps perdu
48. à la rigeur
49. à point
50. à pour et à plein
51. à propos de rien
52. à rebours
53. a secco
54. à tâtons
55. à terre
56. à trois
57. Abitur

58. abonnement
59. abrazo
60. Abseil
61. Abteilung
62. académicien
63. accapareur de femmes
64. acharné
65. achkan
66. acqua alta
67. acqua forte
68. acte gratuit
69. actualité
70. adage
71. adios
72. aestheticienne
73. affairé
74. Affektenlehre
75. affiché
76. Afghantsi ~ Afghantsy
77. afición
78. aficionado
79. aggiornamento
80. agitprop
81. agnolotti
82. agrégé
83. agrogorod
84. ahimsa
85. aikido
86. aiki-jutsu
87. aileron
88. aioli

89. akvavit	
90. al dente	
91. alap	
92. alberello	
93. alhaji	
94. aliyah	
95. alla prima	
96. allumeuse	
97. aloha	
98. alta moda	
99. altiplano	
100.	ama
101.	amant attitré
102.	amant de coeur
103.	ambiance
104.	ambiente
105.	âme d’élite
106.	âme incomprise
107.	amitié amoureuse
108.	amour courtois
109.	amour de voyage
110.	amuse-gueule
111.	an sich
112.	anchoveta
113.	Angst
114.	an-hua
115.	animateur
116.	anomie
117.	anorak
118.	Anschluss
119.	anti

120.	apache
121.	apartheid
122.	Apfelstrudel
123.	apparat
124.	apparatchik
125.	appartement de parade
126.	appartement meublé
127.	appellation contrôlée
128.	après
129.	après-ski
130.	arabesque fondue
131.	arabesque penchée
132.	arigato
133.	arricciato
134.	arriéré
135.	arrière-goût
136.	arrière-plan
137.	arrivé
138.	arrivisme
139.	arriviste
140.	art autre
141.	art brut
142.	art engagé
143.	art moderne
144.	art nouveau
145.	art trouve
146.	Aschenbrödel
147.	ashram

148.	assemblage
149.	assemblé
150.	attentat aux moeurs
151.	attentisme
152.	attitude
153.	attrait
154.	attrapé
155.	au grand galop
156.	au pair
157.	au poteau
158.	au premier abord
159.	au premier coup
160.	au vif
161.	aubusson
162.	Aufklärung
163.	auguste
164.	Ausländer
165.	Aussprache
166.	auteur
167.	Autobahn
168.	autocritique
169.	autogiro
170.	autopista
171.	autoput
172.	autoroute
173.	autostrada
174.	autres temps, autres moeurs
175.	avanti
176.	avec empressement
177.	ayahuasca

178.	ayatollah
179.	ayurveda
180.	azione
181.	azulejo
182.	baasskap
183.	babushka
184.	babushkaphobia
185.	baccalauréat
186.	bachot
187.	badineire
188.	bafoué
189.	bagarre
190.	bagel ~ beigel
191.	baguette
192.	bal musette
193.	balafon
194.	ballet blanc
195.	ballet chanté
196.	ballon
197.	ballonné
198.	ballotin
199.	ballotté
200.	balti
201.	banc
202.	banco
203.	bandh
204.	bandhnu
205.	banlieue
206.	banzai

207.	banzuke
208.	bar mitzvah
209.	barbeau
210.	baroquerie
211.	barrage
212.	barre
213.	barrera
214.	barrette
215.	barriada
216.	baryton-Martin
217.	bascule
218.	basenji
219.	basho
220.	basse-taille
221.	basso al ottava
222.	basso buffo
223.	basso ostinato
224.	basuco
225.	bat mitzvah
226.	bateau-mouche
227.	battement
228.	battement dégagé
229.	battement tendu
230.	batterie de campagne
231.	Bauhaus
232.	béarnaise
233.	beau geste
234.	Beaujolais nouveau
235.	beaux arts
236.	Bebung

237.	Bedu
238.	Beerenauslese
239.	béguin
240.	beguine
241.	bel canto
242.	belle indifférence
243.	belle laide
244.	belle peinture
245.	belote
246.	berceuse
247.	bergerie
248.	beur
249.	beurre manié
250.	bhajan
251.	bhaji
252.	bhangra
253.	bianco-sopra-bianco
254.	bidonville
255.	bien élévé
256.	bien pensant
257.	bien rangé
258.	bien trouvé
259.	bien vu
260.	biennale
261.	bierhaus
262.	Bildungsroman
263.	bimbo
264.	bint
265.	biryani
266.	bistro

267.	blanc de blancs
268.	blanc-de-Chine
269.	bled
270.	bleu-jaune
271.	blintze
272.	Blitzkrieg
273.	bloc
274.	blonde Bestie
275.	blouson
276.	blouson doré
277.	blouson noir
278.	Blut und Boden
279.	Blut und Ehre
280.	Blut und Eisen
281.	Blutwurst
282.	boerewors
283.	bœuf
284.	bœuf bourguignon
285.	bois clair
286.	bois de rose
287.	boiserie
288.	boîte
289.	boîte de nuit
290.	bolshevik
291.	bombachas
292.	bombé
293.	bombe surprise
294.	bombora
295.	bomoh
296.	bon copain
297.	bondieuserie

298.	bongo
299.	bonheur-du-jour
300.	bonne à tout faire
301.	bonne amie
302.	bonsai
303.	bonsens
304.	boondock
305.	bordereau
306.	bossa nova
307.	boucharde
308.	bouché
309.	bouche bée
310.	bouche fermée
311.	bouclé
312.	boudin
313.	bouillon
314.	boule
315.	bouquet garni
316.	bouquiniste
317.	boutique
318.	boutiquier
319.	boutonné
320.	bouzouki
321.	bozzetto
322.	braai
323.	braaivleis
324.	brahmacharya
325.	bras de lumière
326.	brassière
327.	bratwurst
328.	brei

329.	Breitschwanz
330.	bricolage
331.	bricoleur
332.	brisé
333.	brisé volé
334.	brise-bise
335.	brise-soleil
336.	broché
337.	brouhaha
338.	bruit
339.	brûlé
340.	brûle-parfums
341.	bruyant
342.	buckling
343.	bulgur
344.	buna
345.	Bundeswehr
346.	Bunraku
347.	buon fresco
348.	bureau à change
349.	bureau à cylindre
350.	bureau plat
351.	burghul
352.	burla
353.	burrito
354.	bustier
355.	but du promenade
356.	butoh
357.	bürgerlich
358.	byōbu
359.	c’est la guerre

360.	c’est la vie
361.	ça ne fait rien
362.	ça saute aux yeux
363.	cabaret
364.	cabinet particulier
365.	cabotin
366.	cachaca
367.	cache-misère
368.	cache-sexe
369.	cache-torchons
370.	cafard
371.	café complet
372.	café filtre
373.	café littéraire
374.	café-concert
375.	cagnotte
376.	cagoule
377.	calamari
378.	calque
379.	calvados
380.	calzone
381.	cambré
382.	camino real
383.	camouflage
384.	campesino
385.	canasta
386.	cannelloni
387.	cante hondo
388.	capable de tout
389.	capeador
390.	capo

391.	cappuccino
392.	caqueteuse
393.	carabiniere
394.	caractère
395.	carnet
396.	carnet vert
397.	carrousel
398.	carrozza
399.	carte d’identité
400.	cartellino
401.	cartonnier
402.	cas de conscience
403.	cassant
404.	cassata
405.	casse-crôute
406.	cassis
407.	cassoulet
408.	caste
409.	cauchemar
410.	caudillo
411.	cavaletti
412.	céilidhe
413.	cendré
414.	cercle privé
415.	cha-cha
416.	chacun à son métier
417.	chaebol
418.	chagrin d’amour
419.	chahut
420.	chaîné

421.	chaise percée
422.	challah
423.	chambré
424.	chanson de toile
425.	chansonnier
426.	charmeur
427.	charmeuse
428.	charro
429.	chasse-cousin(s)
430.	chasseur
431.	chasseur alpin
432.	chassis
433.	chatoyance
434.	chauffeur
435.	chef d'équipe
436.	chef d'orchestre
437.	chemin de fer
438.	chemise de bain
439.	chenet
440.	cheongsam ~ cheong-sam
441.	cher mâitre
442.	cherchez la femme
443.	chernozem
444.	chétif
445.	chetnik
446.	chèvre
447.	chez
448.	Chicano
449.	chichi
450.	chino

451.	chipotle
452.	cholent
453.	choli
454.	chou moellier
455.	churrasco
456.	chutzpah
457.	ciabatta
458.	ciao
459.	ci-gît
460.	cilantro
461.	ciment fondu
462.	ciné(ma)-vérité
463.	cinéaste
464.	cinematheque
465.	cinq-à-sept
466.	cipollata
467.	ciré
468.	ciselé
469.	clair de lune
470.	classico
471.	clausura
472.	clave
473.	clef de voûte
474.	clementine
475.	clochard
476.	cloqué
477.	cogida
478.	coiffeur de dames
479.	coiffure bouffante
480.	cojones
481.	col legno

482.	Cold Duck
483.	collage
484.	comblé
485.	comédie de moeurs
486.	comédie larmoyante
487.	comédie noire
488.	comédie rose
489.	comédie rosse
490.	comitadji
491.	comme ci, comme ça
492.	comme il se doit
493.	commedia dell'arte
494.	commedietta
495.	commerçant
496.	commère
497.	commis voyageur
498.	commissar
499.	communitaire ~ communautaire
500.	comtesse
501.	con sordino
502.	concerto de chasse
503.	concours
504.	concours d'élégance
505.	confiserie
506.	confit
507.	confort moderne
508.	conga

509.	congé définitif
510.	connaissance
511.	conseil d’état
512.	consommation
513.	constatation
514.	conte philosophique
515.	contenu
516.	contrapposto
517.	contrat de majorité
518.	contrat social
519.	contratier
520.	contre-jour
521.	contrepartie
522.	copita
523.	coq au vin
524.	coque
525.	coquillage
526.	cordée
527.	cordon militaire
528.	cordon rouge
529.	corgi
530.	cornada
531.	corniche
532.	corsage
533.	Cosa Nostra
534.	costa
535.	cotillon
536.	couchette
537.	coulant
538.	coulé

539.	couleur du temps
540.	coulis
541.	coup de foudre
542.	coup de piston
543.	coup de savate
544.	coup en passant
545.	coup-de-poing
546.	coupe
547.	coupé de ville
548.	coureur
549.	courgette
550.	course libre
551.	couture
552.	couvert
553.	couverture
554.	craquelure anglaise
555.	credenza
556.	crème brûlée
557.	crème caramel
558.	crème Chantilly
559.	crème de cacao
560.	crème de menthe
561.	crème fraîche
562.	crème renversée
563.	crêpe Suzette
564.	crépuscule
565.	crève-coeur
566.	cri de coeur
567.	crime passionel
568.	crise (de nerfs)
569.	crise d’adolescence

570.	crise de coeur
571.	crise de combat
572.	crise de confiance
573.	crise de conscience
574.	croissant
575.	croix de guerre
576.	croque-monsieur
577.	crostini
578.	crotale
579.	croûte
580.	croyant
581.	croyant et practiquant
582.	cru classé
583.	cruauté
584.	crudités
585.	cuchifrito
586.	cuesta
587.	cuir ciselé
588.	cuirasse musclée
589.	cuivré
590.	culotte
591.	culte du moi
592.	curandero
593.	curettage
594.	cursillo
595.	cwm
596.	Cymru am byth
597.	cynghanedd
598.	d’un certain âge
599.	d’une longue

haleine	
600.	dacha
601.	dada
602.	Dáil
603.	dal
604.	dalle de verre
605.	dan
606.	danse d’école
607.	danse de vertige
608.	danse du ventre
609.	danseur noble
610.	darobokka
611.	darshan
612.	dashiki
613.	dazibao
614.	de longue haleine
615.	de luxe
616.	de nos jours
617.	debitage
618.	débrouillard
619.	decalage
620.	déchéance
621.	décor
622.	décor simultané
623.	découpage
624.	deësis
625.	défaillance
626.	déformation professionelle
627.	déhancement
628.	déjà entendu

629.	déjà lu
630.	déjà vu
631.	Delikatessen
632.	déménagement
633.	démeublé
634.	demi-castor
635.	demi-charactère
636.	demi-glace
637.	demi-pension
638.	demi-pointe
639.	demi-saison
640.	demi-sec
641.	demi-tasse
642.	demi-toilette
643.	demi-vierge
644.	démon de midi
645.	dentellière
646.	deoch-an-doruis
647.	dépaysé
648.	déplacement
649.	dépucellage
650.	déraciné
651.	derailleur
652.	desaparecido
653.	désaxé
654.	desco da parto
655.	déséquilibré
656.	désinvoltre
657.	désordonné
658.	désorienté
659.	dessus de table

660.	desuete
661.	détaché
662.	détente
663.	détournement de jeunesse
664.	détournement de mineurs
665.	détraqué
666.	deux-che-vaux
667.	deuxième
668.	Deuxième Bureau
669.	dévalisé
670.	développé
671.	devoirs d'état
672.	dghajsa
673.	dhamma
674.	dhania
675.	diabolo
676.	diagonale
677.	dialogue des sourds
678.	diamantaire
679.	diamanté
680.	Dichtung und Wahrheit
681.	didgeridoo
682.	Diesseitigkeit
683.	digestif
684.	Diktat
685.	diligente
686.	dilruba
687.	dim sum

688.	Ding an sich
689.	diplomate de carrière
690.	directeur de conscience
691.	dirigisme
692.	dirigiste
693.	Dirndl
694.	discaire
695.	discothèque
696.	dix-huitième
697.	djellaba
698.	do svidania ~ dosvidanya ~ dosvedanya
699.	doctorand
700.	dohyo ~ dojo
701.	dolce stil nuovo
702.	dolce vita
703.	dolmus
704.	domaine
705.	dominee
706.	dompteur
707.	doner kebab
708.	doppione
709.	dotaku
710.	douçaine
711.	douceur de vivre
712.	doyenné
713.	drama giocoso
714.	drame à clef
715.	drame à thèse

716.	drame bourgeois
717.	dramma per (la) musica
718.	Drang nach Osten
719.	draperie mouillée
720.	dreid(e)l
721.	Dreigroschenoper
722.	dressage
723.	droit administratif
724.	droit de cité
725.	droit du seigneur
726.	droit naturel
727.	drôle
728.	druzhinnik
729.	du dernier bateau
730.	du meilleur rang
731.	duce
732.	duende
733.	duk(k)a
734.	dukawallah
735.	duma
736.	Durchlaucht
737.	duvet
738.	dybbuk
739.	eau de toilette
740.	ébéniste
741.	ébénisterie
742.	échange de vues
743.	échappé
744.	échoppe
745.	echt

746.	école
747.	écritoire
748.	écriture artiste
749.	écuelle
750.	écurie
751.	effleurage
752.	égalité
753.	égaré
754.	Ehepaar
755.	Einfühlung
756.	Eisen und Blut
757.	Eiswein
758.	El Niño
759.	élan vital
760.	élévation
761.	Élysée
762.	émaillerie à jour
763.	emakimono
764.	embarras de richesse
765.	embourgeoisé
766.	embourgeoisement
767.	embusqué
768.	emincé
769.	éminence grise
770.	émotionné
771.	empanada
772.	empaquetage
773.	empennage
774.	en axe
775.	en brochette

776.	en brosse
777.	en cabochon
778.	en camaïeu
779.	en casserole
780.	en croûte
781.	en daube
782.	en dedans
783.	en dehors
784.	en détail
785.	en diagonale
786.	en face
787.	en flèche
788.	en garde
789.	en ménage
790.	en pantoufles
791.	en plein
792.	en poste
793.	en primeur
794.	en principe
795.	en regard
796.	en secondes noces
797.	en sourdine
798.	en taille d’épargne
799.	en transi
800.	en travesti
801.	en villégiature
802.	en voyage
803.	enarch(ist)
804.	enchaînement
805.	encoignure
806.	endiamandé

807.	énévement ~ enevement
808.	enfant chéri
809.	enfant de miracle
810.	enfant de son siècle
811.	enfantillage
812.	enfilade
813.	engagé
814.	engagement
815.	engrenage
816.	enjôleur
817.	ennuyeux
818.	enosis
819.	Entmythologisierung
820.	entourloupette
821.	entre deux âges
822.	entre deux guerres
823.	entrée en matière
824.	Entscheidungsproblem
825.	épanchement
826.	épatant
827.	épater
828.	épaule en dedans
829.	épaulement
830.	épicerie
831.	éponge
832.	équipe
833.	Erdgeist
834.	erh hu

835.	Erin go bragh
836.	Erlebnis
837.	Ersatz
838.	eruv
839.	Erziehungsroman
840.	escarole
841.	espresso
842.	esprit d’escalier
843.	esprit de notaire
844.	esprit gaulois
845.	esprit laïc
846.	esprit libre
847.	esraj
848.	esthéticien
849.	estocada
850.	étalage
851.	étape
852.	étatisme
853.	etrier ~ étrier
854.	événement
855.	évolué
856.	exacta
857.	exalté
858.	exclusivité
859.	exécutant
860.	exercice au milieu
861.	exercice de style
862.	expéditeur
863.	explication de texte

864.	extraordinaire
865.	façade d'honneur
866.	face-à-main
867.	facile
868.	façon de Venise
869.	façonné
870.	fado
871.	faena
872.	faible
873.	faille
874.	fáilte
875.	faire école
876.	faisandé
877.	faiseur de mots
878.	faits divers
879.	fajita
880.	falafel
881.	fantaisie
882.	fantaisiste
883.	farci
884.	farfalle
885.	farruca
886.	fartlek
887.	Fasching
888.	fatwa(h)
889.	faunesque
890.	fausse maigre
891.	fauve
892.	fauvisme
893.	faux amis
894.	faux bonhomme

895.	faux bourdon
896.	faux dévot
897.	faux marbre
898.	faux ménage
899.	faux naïf
900.	favela
901.	favelado
902.	fedai ~ fedayin ~ fadayeen
903.	féerique
904.	feijoada
905.	Feldgrau
906.	Felsenmeer
907.	femme de trente ans
908.	femme du monde
909.	femme du peuple
910.	femme fatale
911.	femme sérieuse
912.	ferraiuolo
913.	ferronnerie
914.	festa teatrale
915.	Festschrift
916.	Festung Europa
917.	feta
918.	fête galante
919.	fettucine
920.	fianchetto
921.	fiche
922.	Fidelismo
923.	Fidelista

924.	fil d’Ariane
925.	filet mignon
926.	fille du régiment
927.	film noir
928.	filo
929.	filtre
930.	fin de guerre
931.	fin de non-recevoir
932.	fin de race
933.	fin de saison
934.	fin de siècle
935.	fin gourmet
936.	fin sourire
937.	finca
938.	fine
939.	fine (de la) maison
940.	fine à l’eau
941.	fines herbes
942.	Fingerfertigkeit
943.	finita la commedia
944.	fino
945.	fla(c)k
946.	Flammenwerfer
947.	flâneur
948.	flauto d’echo
949.	fléchette
950.	flic
951.	flou
952.	focaccia
953.	foco
954.	folie

955.	folie à deux
956.	folie de doute
957.	folie de grandeur
958.	folklorique
959.	fonctionnaire
960.	fond de teint
961.	fondo d’oro
962.	force de dissuasion
963.	force de frappe
964.	formes libres
965.	Formgeschichte
966.	fou rire
967.	fouetté
968.	foutu
969.	Fraktur
970.	franc fort
971.	franchise
972.	Franglais
973.	Frankfurter
974.	fraude pieuse
975.	Frauendienst
976.	freira
977.	Fremdwort
978.	fresco secco
979.	friandises
980.	fricatrice

981.	frisée
982.	frisson
983.	frittata
984.	fritto misto
985.	froideur
986.	froissé
987.	fromage blanc
988.	fromage frais
989.	frontenis
990.	frottage
991.	fruit de mer
992.	fu yung
993.	fuchigashira
994.	fugu
995.	fugue
996.	fumage
997.	fumiste
998.	fuselage
999.	fusilli
1000.	Führerprinzip
1001.	gaffe
1002.	gaga
1003.	gagaku
1004.	gai-ge
1005.	gaijin
1006.	galant

1007.	galanterie
1008.	Galanteriekunst
1009.	galantuomo
1010.	galbe
1011.	Galgenhumor
1012.	gamba
1013.	gaminerie
1014.	ganbei
1015.	ganbu
1016.	garam masala
1017.	garçon gratuit
1018.	garçonne
1019.	garçonniére
1020.	garda
1021.	gargouillade
1022.	garni
1023.	gaseosa
1024.	gastarbeiter
1025.	gat(h)
1026.	gauchesco
1027.	gauchiste
1028.	gauchos
1029.	gaufrette
1030.	Gauleiter
1031.	gauloise
1032.	gazar
1033.	gazon coupé
1034.	Gebrauchsmusik
1035.	Gedankenexperiment

1036.	Geistesgeschichte
1037.	gelato
1038.	Gemeinde
1039.	Gemeindehaus
1040.	Gemeinschaft
1041.	Gemeinschaftsgefühl
1042.	gemütlich
1043.	Gemütlichkeit
1044.	genizah
1045.	genre pittoresque
1046.	gens de bien
1047.	gens de couleur
1048.	gentilhommière
1049.	georgette
1050.	Gesamtkunstwerk
1051.	Gesellschaft
1052.	gesso
1053.	gesso grosso
1054.	gesso sottile
1055.	Gestalt
1056.	Gestalt therapy
1057.	Gestaltpsychologie
1058.	Gestapo
1059.	geste
1060.	Gesundheit
1061.	gharana
1062.	gherao
1063.	gigolo
1064.	gigot
1065.	gilet

1066.	Giro
1067.	gjetost
1068.	glaistig
1069.	glasnost
1070.	glasnostian
1071.	glasnostic
1072.	Gleichberechtigung
1073.	Gleichgültigkeit
1074.	Gleichschaltung
1075.	glissé
1076.	glissement
1077.	glitsch
1078.	gloire
1079.	glögg
1080.	Glühwein
1081.	godille
1082.	goldwasser
1083.	gompa
1084.	gonzo
1085.	goonda
1086.	goulash
1087.	goy
1088.	Götterdämmerung
1089.	graffiti
1090.	gramadan ~ gramdan
1091.	gran turismo
1092.	granadero
1093.	grand amateur
1094.	grand atelier
1095.	grand cru

1096.	grand écart
1097.	Grand Guignol
1098.	grand jeté
1099.	grand luxe
1100.	grande amoureuse
1101.	grande cocotte
1102.	grande école
1103.	grande épreuve
1104.	grande marque
1105.	grande sonnerie
1106.	grande toilette
1107.	grande vedette
1108.	grandes machines
1109.	grappa
1110.	grasseyé
1111.	gratin
1112.	gratiné
1113.	gravadlax
1114.	grège
1115.	Grenzgänger
1116.	grognard
1117.	gros point
1118.	grosso modo
1119.	Grundgedanke
1120.	Gründerzeit
1121.	guacamole
1122.	guajira
1123.	guanxi
1124.	guêpière
1125.	guéridon

1126.	gueule de bois
1127.	guindé
1128.	gulag
1129.	gumbah
1130.	gung-ho
1131.	gurdwara
1132.	gyro
1133.	habitué de la maison
1134.	háček
1135.	Haff
1136.	haiku
1137.	Hakenkreuz
1138.	Hakenstil
1139.	Halbgelehrte(r)
1140.	Halbstarke(r)
1141.	halutzim
1142.	hamartia
1143.	haniwa
1144.	harai-goshi
1145.	harambee
1146.	harka
1147.	hartal
1148.	hasta la vista
1149.	hasta luego
1150.	hatha yoga
1151.	hatha yogi
1152.	Hauptfeind
1153.	hausmaler
1154.	Hausmalerei
1155.	haut monde

1156.	haute bohème
1157.	haute couture
1158.	haute cuisine
1159.	haute époque
1160.	haute politique
1161.	haute vulgarisation
1162.	haute-lice
1163.	haute-luxe
1164.	Heft
1165.	Heian
1166.	Heilsgeschichte
1167.	heimisch
1168.	Heldentenor
1169.	Herrenvolk
1170.	Heurige(r)
1171.	Hexentanz
1172.	hibakusha
1173.	hijab
1174.	historien de salon
1175.	hochgeboren
1176.	Hochkonjunktur
1177.	hoi chanh
1178.	homme d'affaires
1179.	homme de bien
1180.	homme de coeur
1181.	homme de confiance
1182.	homme de peuple
1183.	homme du monde
1184.	homme du systéme
1185.	homme moyen

sensuel	
1186.	homme sensible
1187.	homme sérieux
1188.	homme-orchestre
1189.	honcho
1190.	horizontale
1191.	hors catalogue
1192.	hors du jeu
1193.	hors série
1194.	hors texte
1195.	hotel particulier
1196.	hôtelier ~ hotelier
1197.	houille blanche
1198.	hsien
1199.	huaco
1200.	huaquero
1201.	huevos rancheros
1202.	hum
1203.	hummus
1204.	humour noir
1205.	hwyl
1206.	idées reçues
1207.	idiot savant
1208.	ikebana
1209.	iket
1210.	imam bayildi
1211.	immobiliste
1212.	imprimatura
1213.	imprimé
1214.	imshi
1215.	in secco

1216.	incommunicado
1217.	inconséquence
1218.	inconvenable
1219.	inédit
1220.	infusion
1221.	Innigkeit
1222.	inselberg
1223.	insgesamt
1224.	inshallah
1225.	insieme
1226.	insolite
1227.	instantané
1228.	insurrecto
1229.	intelligentsia
1230.	interdit
1231.	intéressante
1232.	Interimsethik
1233.	intifada(h)
1234.	intime
1235.	intimism
1236.	intimiste
1237.	invité
1238.	ippon
1239.	irredenta
1240.	ishan
1241.	Israeli
1242.	istoriato
1243.	itaiitai
1244.	Italia irredenta
1245.	izvoschik
1246.	j’accuse

1247.	jadam
1248.	jai alai
1249.	jalapeño
1250.	janken
1251.	jatha
1252.	jawan
1253.	je-m’en fiche (AB) ~ jem`en-fichisme (B)
1254.	je-m’en foutisme
1255.	jeté
1256.	jeté battu
1257.	jeté en tournant
1258.	jeton
1259.	jeune amour
1260.	jeune femme sérieuse
1261.	jeune fille
1262.	jeune fille bien élevée
1263.	jeune fille fatale
1264.	jeune ingénue
1265.	jeune refusé
1266.	jeune voyou
1267.	jhala
1268.	jigotai
1269.	jinkai senjitsu
1270.	joie de vivre
1271.	jojoba
1272.	jolie-laide
1273.	Jomon
1274.	jor

1275.	Jostaberry
1276.	joual
1277.	jour
1278.	jour de fête
1279.	journal intime
1280.	jubé
1281.	Judenhetze
1282.	Judenrat
1283.	judenrein
1284.	Jugendstil
1285.	juku
1286.	jul otta
1287.	Junggrammatiker
1288.	jus
1289.	jusqu'au bout
1290.	justification du tirage
1291.	k(h)urta
1292.	kabuki
1293.	Kaffeeklatsch
1294.	Kahal
1295.	kaizen
1296.	kalashnikov
1297.	kalimba
1298.	kamagraphy
1299.	Kamakura
1300.	Kamerad!
1301.	kamikaze
1302.	kanban
1303.	kanji
1304.	kantele

1305.	kanzu
1306.	kapu
1307.	kaputt
1308.	Karabiner
1309.	karaburan
1310.	karana
1311.	karanga
1312.	karaoke
1313.	karate
1314.	karateka
1315.	karoshi
1316.	kasbah
1317.	Kashrut
1318.	kata
1319.	katharevousa
1320.	kathi
1321.	katsura
1322.	Katzenjammer
1323.	katyusha
1324.	kavadi
1325.	kazachok
1326.	keftedes
1327.	keiretsu
1328.	kelim
1329.	Kempeitai
1330.	kendo
1331.	kente
1332.	Kerbschnitt
1333.	khaddar
1334.	khanga
1335.	khozrashot

1336.	kibbutz
1337.	kibbutznik
1338.	kibitz
1339.	Kibitzer
1340.	kiboko
1341.	kielbasa
1342.	kifi
1343.	kikoi
1344.	kilim
1345.	Kinder, Kirche, Küche
1346.	kinderspiel
1347.	kippa
1348.	kir
1349.	kirin
1350.	kirpan
1351.	kisan
1352.	kishke
1353.	kissel
1354.	Kitsch
1355.	kitschy
1356.	kiwi
1357.	klat(s)ch
1358.	Klaviertiger
1359.	kletten prinzip
1360.	Kletterschuh
1361.	klezmer
1362.	klippe
1363.	klister
1364.	klonkie
1365.	klops

1366.	klutz
1367.	knaidel
1368.	knish
1369.	ko
1370.	koan
1371.	koeksister
1372.	kogai
1373.	kolach
1374.	kolkhoz
1375.	kolossal
1376.	konditorei
1377.	Konzertstück
1378.	kore
1379.	kouros
1380.	kozuka
1381.	kraak porselein
1382.	Kraft durch Freude
1383.	kragdadig
1384.	Krankheit
1385.	Krankheitsgewinn
1386.	Kriegsgefangene(r)
1387.	kril
1388.	Kriminalroman
1389.	krummholz
1390.	kuei
1391.	kula
1392.	kulah
1393.	Kultur
1394.	Kulturbolschewismus
1395.	Kulturgeschichte

1396.	kulturgeschichtlich
1397.	Kulturkreis
1398.	kulturny
1399.	kumkum
1400.	Kunstgeschichte
1401.	Kunsthistoriker
1402.	Kunstprosa
1403.	Kuomintang
1404.	kurta
1405.	kuru
1406.	Kutani
1407.	kuzushi
1408.	Künstlerroman
1409.	kvell
1410.	kvetch
1411.	kvutza
1412.	kwai-lo
1413.	kwashiorkor
1414.	kwela
1415.	kya
1416.	kyu
1417.	kyudo
1418.	kyuokushinkai
1419.	l'art pour l'art
1420.	l'homme même
1421.	l'oeil du maïtre
1422.	la…
1423.	lachsschinken
1424.	ladino
1425.	lahar
1426.	laissez-passer

1427.	lambada
1428.	lambaderia
1429.	lambris d’appui
1430.	lambris de hauteur
1431.	lamdan
1432.	lamé
1433.	lamento
1434.	Land
1435.	Ländler
1436.	landnam
1437.	landrace
1438.	landsman
1439.	langeleik
1440.	Langlauf
1441.	langostino
1442.	langouste
1443.	langoustine
1444.	langue de chat
1445.	lapiés
1446.	lappa
1447.	larmes dans la voix
1448.	larnax
1449.	lasagna
1450.	lasya
1451.	latke
1452.	latticinio
1453.	laulau
1454.	lavoro di commesso
1455.	le tout
1456.	Lebensform

1457.	Lebensmut
1458.	Lebensphilosophie
1459.	Lebensraum
1460.	lebensspur
1461.	Lebenswelt
1462.	Leberwurst
1463.	lechayim
1464.	Lederhosen
1465.	Légion d'Honneur
1466.	Légion Étrangère
1467.	légionnaire
1468.	legong
1469.	lei
1470.	lei
1471.	lekach
1472.	lekker
1473.	léproserie
1474.	les Shorts
1475.	les…
1476.	lettre de marque
1477.	lettrisme ~ Lettrism
1478.	lettrist(e)
1479.	levade
1480.	levée
1481.	li
1482.	libero
1483.	libertin
1484.	Liebeserklärung
1485.	Lieferung
1486.	ling chih

1487.	linguine
1488.	Linzertorte
1489.	lira organizzata
1490.	lissoir
1491.	lit-bateau
1492.	litzendraht
1493.	livre de chevet
1494.	livre de circonstance
1495.	loa
1496.	Loden
1497.	Lokal
1498.	lokum
1499.	longeron
1500.	longuette
1501.	los von Rom
1502.	louange perfide
1503.	luce di sotto
1504.	luftmensch
1505.	Luftwaffe
1506.	luge
1507.	Lumpen
1508.	Lumpenproletariat
1509.	lundum
1510.	Lunokhod
1511.	lupara
1512.	macchia
1513.	machair
1514.	macher
1515.	machismo
1516.	macho

1517.	Machtpolitik
1518.	Machtübernahme
1519.	madame
1520.	madérisé
1521.	madrilene
1522.	maestà
1523.	Magen David
1524.	magicienne
1525.	Maharishi
1526.	mah-jong
1527.	maillot jaune
1528.	mairie
1529.	maison
1530.	maison close
1531.	maison de couture
1532.	maison de passe
1533.	maison de rendezvous
1534.	maison de societé
1535.	maison toleré
1536.	maisonnette
1537.	maître
1538.	maître de ballet
1539.	maîtresse en titre
1540.	maîtresse femme
1541.	makai
1542.	makimono
1543.	mal d'amour
1544.	mal du siècle
1545.	mal mariée
1546.	mal soigné

1547.	mal vu
1548.	maladresse
1549.	maleesh
1550.	malerisch
1551.	malgré moi
1552.	malgré tout
1553.	mamasan
1554.	mambo
1555.	Managerkrankheit
1556.	mañana
1557.	manga
1558.	manicotti
1559.	manière criblée
1560.	manierista
1561.	manieroso
1562.	mano
1563.	mano a mano
1564.	manque
1565.	manque de goût
1566.	manyatta
1567.	maquereau
1568.	maquette
1569.	maquiladora
1570.	maquillage
1571.	maquillé
1572.	maquis
1573.	maquisard
1574.	marché légal
1575.	marché noir
1576.	marché parallèle
1577.	marcottage

1578.	mari complaisant
1579.	mariachi
1580.	mariage blanc
1581.	mariage d'inclinacion
1582.	marijuana
1583.	marinara
1584.	marinera
1585.	marmite
1586.	marocain
1587.	marque
1588.	marquisette
1589.	marron glacé
1590.	martellato
1591.	maruyu
1592.	Marxisant
1593.	mas
1594.	masa
1595.	mascara
1596.	mascarpone
1597.	mascherone
1598.	Maschinenstil
1599.	mastika
1600.	matelot
1601.	matière
1602.	matraca
1603.	matrimonio segreto
1604.	Matze
1605.	mau mau
1606.	maudit
1607.	mauvais coucheur

1608.	mauvais goût
1609.	mauvais moment
1610.	mauvais prêtre
1611.	mauvaise foi
1612.	maven ~ mavin
1613.	mavrodaphne
1614.	mawashi
1615.	maxixe
1616.	mazar
1617.	mazuma
1618.	mbira
1619.	médaillon
1620.	medina
1621.	mee
1622.	megaron
1623.	mei ping
1624.	melktert
1625.	meltemi
1626.	melusine
1627.	membrillo
1628.	ménage à trois
1629.	ménager
1630.	mensch
1631.	menshevik
1632.	Mensur
1633.	menudo
1634.	menuisier
1635.	merde
1636.	merdeka
1637.	merengue
1638.	méridional

1639.	meseta
1640.	meshugaas
1641.	meshugener
1642.	messa di voce
1643.	messagerie
1644.	messaline
1645.	mesto
1646.	métèque
1647.	méthode champenoise
1648.	Methodenstreit
1649.	metro
1650.	metteur au point
1651.	metteur en scène
1652.	mezé ~ meze
1653.	Mi-Carême
1654.	midinette
1655.	mille feuilles
1656.	millegrain
1657.	millet
1658.	minaudière
1659.	Minenwerfer
1660.	minestrone
1661.	mingei
1662.	minuscule
1663.	minuterie
1664.	Mischsprache
1665.	mise au point
1666.	mise en espace
1667.	mise en page
1668.	misère ouverte

1669.	mission civilisatrice
1670.	Mitbestimmung
1671.	Mitnagged
1672.	Mitsein
1673.	Mitteleuropa
1674.	Mittelstand
1675.	mixte
1676.	mochree
1677.	modello
1678.	moderne
1679.	Modernismus
1680.	moeurs
1681.	mogote
1682.	mogul
1683.	moi
1684.	mola
1685.	molcajete
1686.	mole
1687.	moment critique
1688.	moment de défaillance
1689.	moment de vérité
1690.	moment psychologique
1691.	mompei
1692.	mondain
1693.	mondo
1694.	mondo
1695.	monocoque
1696.	monologue

intérieur	
1697.	monstre sacrè
1698.	montage
1699.	Montagnard
1700.	montant forfaitaire
1701.	montre à tact
1702.	montre grande sonnerie
1703.	montuno
1704.	mor
1705.	morcilla
1706.	mordida
1707.	Morisca
1708.	morte lenta
1709.	mortimer
1710.	moscato
1711.	moshav
1712.	mot à mot
1713.	mot de Cambronne
1714.	motard
1715.	motoscafo
1716.	mouchette
1717.	moulage
1718.	moussaka
1719.	mouton enragé
1720.	mouvementé
1721.	movenâgeux
1722.	moyen sensuel
1723.	mozzarella
1724.	mridanga
1725.	muesli

1726.	mukhtar
1727.	musique concrète
1728.	mutuel
1729.	muu-muu
1730.	mysterioso
1731.	mystique
1732.	naat
1733.	nacelle
1734.	naches
1735.	nacho
1736.	Nacht und Nebel
1737.	Nachtlokal
1738.	Nacktkultur
1739.	nada
1740.	nada
1741.	nahal
1742.	namaskar
1743.	namaste
1744.	nan
1745.	nappe
1746.	narikin
1747.	narod
1748.	narquois
1749.	nashi
1750.	nature
1751.	nature morte
1752.	navarin printanier
1753.	navette
1754.	né
1755.	nebbish
1756.	nebelwerfer

1757.	négociant
1758.	négritude ~ negritude
1759.	Nehrung
1760.	nekulturny
1761.	nembutsu
1762.	neue Folge
1763.	Neueinstudierung
1764.	Neuinszenierung
1765.	ngoma
1766.	nibbana
1767.	nicht wahr
1768.	niet
1769.	nilas
1770.	nimbu-pani
1771.	ninja
1772.	ninjutsu
1773.	ninon
1774.	Nisei
1775.	nitchevo
1776.	Nizinny
1777.	noblesse de robe
1778.	noceur
1779.	noche sombre
1780.	nogaku
1781.	Noh
1782.	noia
1783.	noir
1784.	nomenklatura
1785.	non
1786.	norteamericano

1787.	nosh
1788.	nostalgie de la boue
1789.	notes inégales
1790.	nouveau pauvre
1791.	nouveau roman
1792.	nouvelle
1793.	nouvelle cuisinier
1794.	nouvelle vague
1795.	novella
1796.	Novelle
1797.	novillero
1798.	novio
1799.	nritta
1800.	nuancé
1801.	nudnik
1802.	nuée ardente
1803.	nuit blanche
1804.	numéraire
1805.	numéro
1806.	numero uno
1807.	nunchaku
1808.	nuoc mam
1809.	oberek
1810.	objet de piété
1811.	objet de vertu
1812.	objet trouvé
1813.	oeufs en cocotte
1814.	oeuvre
1815.	oeuvre de vulgarisation

1816.	ohne mich!
1817.	olé
1818.	olim
1819.	oloroso
1820.	ombré
1821.	ombudsman
1822.	ondé
1823.	onnagata
1824.	opera seria
1825.	opérette
1826.	operone
1827.	oraison funèbre
1828.	orangerie
1829.	origami
1830.	orihon
1831.	orterde
1832.	ortstein
1833.	orzo
1834.	osso bucco
1835.	ostinato
1836.	Ostpolitik
1837.	ottocento
1838.	oudstryder
1839.	ouistiti
1840.	ouma
1841.	oupa
1842.	outjie
1843.	outremer
1844.	outre-tombe
1845.	ouvreuse
1846.	ouzo

1847.	oyama
1848.	ozeki
1849.	p’an
1850.	pachinko
1851.	pachuco
1852.	paella
1853.	pahit
1854.	pai-hua
1855.	pair
1856.	pakapoo
1857.	pakora
1858.	palais de danse
1859.	palapa
1860.	palatschinken
1861.	paliotto
1862.	palmier
1863.	palomino
1864.	palsa
1865.	panada
1866.	pancetta
1867.	panchshila
1868.	panettone
1869.	panga
1870.	panga
1871.	panier de crabes
1872.	Paninaro ~ Paninara
1873.	panino
1874.	panneau décoratif
1875.	panta rhei
1876.	panzanella

1877.	Panzer
1878.	papabile
1879.	paparazzo
1880.	paperasserie
1881.	papier poudré
1882.	papiers collés
1883.	papiers déchirés
1884.	papiers découpés
1885.	pappaerdelle
1886.	para
1887.	parapenting
1888.	paratha
1889.	parc fermé
1890.	parfait
1891.	parfum
1892.	parlamentaire
1893.	parlando
1894.	parlante
1895.	partigiano
1896.	partiinost
1897.	partouse
1898.	pas d'action
1899.	pas de bourrée
1900.	pas de chat
1901.	pas de cheval
1902.	pas devant…
1903.	paskha
1904.	paso
1905.	paso doble
1906.	passe
1907.	passeggiata

1908.	passéisme
1909.	passionné
1910.	pasta
1911.	pastiche
1912.	pasticheur
1913.	pastiglia
1914.	pastis
1915.	pastrami
1916.	pata
1917.	pâté de campagne
1918.	pâté en croûte
1919.	pâté maison
1920.	pâte-de-verre
1921.	pâte-sur-pâte
1922.	patha patha
1923.	patissier
1924.	patron
1925.	patronat
1926.	patsy
1927.	pavillon
1928.	pays de mission
1929.	pays sans frontière
1930.	pêcher
1931.	pecorino
1932.	peineta
1933.	peintre de dimanche
1934.	peinture
1935.	peinture à la colle
1936.	pelmeny
1937.	peloton

1938.	pelouse
1939.	pelure d’oignon
1940.	penchée
1941.	penne
1942.	pensiero
1943.	pentimento
1944.	pepperoni
1945.	peredyshka
1946.	perestroika
1947.	perestroikan
1948.	perfecta
1949.	perito
1950.	peshmerga
1951.	pesto
1952.	pet de nonne
1953.	pétanque
1954.	pétard
1955.	pétillant
1956.	petit battement
1957.	petit beurre
1958.	petit blanc
1959.	petit bourgeois
1960.	petit marmite
1961.	petit peuple
1962.	petit poulet
1963.	petit poussin
1964.	petit suisse
1965.	petit tranchet
1966.	petite amie
1967.	petite bourgeoisie
1968.	petite nature

1969.	peto
1970.	peuple
1971.	phrase toute faite
1972.	piano nobile
1973.	piccola morte
1974.	pièce à thèse
1975.	pièce d’eau
1976.	pièce de spectacle
1977.	pièce montée
1978.	pièce noire
1979.	pièce rose
1980.	pied d’éléphant
1981.	pied noir
1982.	pilotis
1983.	pina colada
1984.	pinard
1985.	pincé
1986.	pince-sans-rire
1987.	pinga
1988.	pingo
1989.	piperade
1990.	pipkrake
1991.	piqûre
1992.	piri-piri
1993.	piroshki ~ pirozhki
1994.	pissaladière
1995.	pissoir
1996.	piston
1997.	pistou
1998.	piton
1999.	pitta

2000.	pizza
2001.	pizzeria
2002.	plage
2003.	planche
2004.	plasticage
2005.	plastique
2006.	plastiqué
2007.	plastiqueur
2008.	plat du jour
2009.	platteland
2010.	platzel
2011.	plein air
2012.	plein-airisme
2013.	plié
2014.	pliqué à jour
2015.	plissé
2016.	plongeur
2017.	plus royaliste que le roi
2018.	poblador
2019.	poché
2020.	pochette
2021.	pochismo
2022.	pocho
2023.	pochoir
2024.	podere
2025.	podzol
2026.	poète maudit
2027.	pogrom
2028.	poilu
2029.	point d’honneur

2030.	point de départ
2031.	pointe
2032.	pointillé
2033.	pointillisme
2034.	pointilliste
2035.	policier
2036.	Politbureau
2037.	politique
2038.	pommade
2039.	pomme
2040.	pompes funèbres
2041.	pompier
2042.	poncif
2043.	popote
2044.	porcheria
2045.	porron
2046.	port de bras
2047.	port-a-beul
2048.	porteur
2049.	portrait parlé
2050.	posé
2051.	pot
2052.	pot-et-fleur
2053.	poule
2054.	poule de luxe
2055.	pour épater les bourgeois
2056.	pour faire rire
2057.	pour le sport
2058.	pour renfort de potage

2059.	pour rire
2060.	pourriture noble
2061.	pour-soi
2062.	pousada
2063.	pousse
2064.	Prägnanz
2065.	praire
2066.	praliné
2067.	pratiquant
2068.	préciosité
2069.	préfacier
2070.	premier cru
2071.	premier danseur étoile
2072.	premier farceur
2073.	présalé
2074.	Presidium
2075.	pret
2076.	prêt-à-porter
2077.	prétendant
2078.	prima ballerina
2079.	prima ballerina assoluta
2080.	princesse
2081.	princesse lointaine
2082.	prisiadka
2083.	privilegentsia
2084.	prix d’ami
2085.	prix fixe
2086.	problematique
2087.	profil perdu

2088.	progressisme
2089.	proletkult
2090.	promenade en attitude
2091.	prominenti
2092.	pronto
2093.	pro-nuncio
2094.	prosciutto
2095.	prose rythmée
2096.	protocolaire
2097.	provocateur
2098.	provolone
2099.	prunelle
2100.	pryzhok
2101.	pudeur
2102.	puissance
2103.	pulvino
2104.	punji
2105.	punto blanco
2106.	puri
2107.	puta
2108.	putonghua
2109.	Putsch
2110.	putz
2111.	qanat
2112.	qinghaosu
2113.	qiviut
2114.	quadratista
2115.	quadratura
2116.	quadro
2117.	quark

2118.	quartetto
2119.	quartier latin
2120.	quartier toléré
2121.	quatsch
2122.	Quellenforschung
2123.	querencia
2124.	quesadilla
2125.	questionnaire
2126.	quête
2127.	quiche
2128.	quinella
2129.	rabat
2130.	raccourci
2131.	raclette
2132.	radicchio
2133.	rafale
2134.	raffiné
2135.	ragazza
2136.	raison d'état
2137.	raisonneur
2138.	raita
2139.	ramen
2140.	randkluft
2141.	randori
2142.	rangoli
2143.	rapide
2144.	rappel
2145.	rappel à l'ordre
2146.	rapportage
2147.	rapporteur
2148.	rassolnik

2149.	rasta
2150.	raté
2151.	ratine
2152.	ratissage
2153.	ravalement
2154.	ravinement
2155.	ravioli
2156.	razet
2157.	razeteur
2158.	Realien
2159.	Realpolitik
2160.	realpolitiker
2161.	reblochon
2162.	récamier
2163.	réchaud
2164.	Rechtsstaat
2165.	recitativo secco
2166.	Reeperbahn
2167.	reg
2168.	Régence
2169.	régisseur
2170.	règlement de compte
2171.	Reich
2172.	relai(s) (routier)
2173.	relance
2174.	relevé
2175.	remainement
2176.	remanieur
2177.	rembôitage
2178.	remuage

2179.	remueur
2180.	renaissant
2181.	rendu
2182.	rendzina
2183.	renouveau
2184.	renversement
2185.	repêchage
2186.	répétiteur
2187.	répétition générale
2188.	reportage
2189.	répoussé
2190.	repoussoir
2191.	requeté
2192.	residentura
2193.	résistant
2194.	ressentiment
2195.	retardataire
2196.	retiré
2197.	retornado
2198.	retroussage
2199.	retsina
2200.	réussi
2201.	revanchisme
2202.	reverdie
2203.	revirement
2204.	révolté
2205.	revue d’esprit
2206.	revue intime
2207.	rezident
2208.	ricercare
2209.	ricordo

2210.	riegel
2211.	rigatoni
2212.	rijsttafel
2213.	riksmål
2214.	rima chiusa
2215.	rimaye
2216.	rimmon
2217.	rinceau
2218.	Rinderpest
2219.	rinzaffato
2220.	risorgimiento
2221.	rite de passage
2222.	rive gauche
2223.	riviera
2224.	riza
2225.	robe de style
2226.	robe de terrasse
2227.	robusto
2228.	rocaille
2229.	roesti
2230.	rogan josh
2231.	romaine
2232.	roman à clef
2233.	roman à thèse
2234.	roman expérimental
2235.	roman noir
2236.	roman poétique
2237.	roman policier
2238.	romancé
2239.	romanesque

2240.	roman-fleuve
2241.	romanità
2242.	rond de cuir
2243.	rond de jambe
2244.	rondeur
2245.	rond-point
2246.	roquette
2247.	rosé
2248.	rosemaling
2249.	roti
2250.	rôtisserie
2251.	rouge de fer
2252.	rouge flambé
2253.	rouille
2254.	roulement
2255.	route nationale
2256.	routinier
2257.	ruana
2258.	rubia (de la costa)
2259.	rucola
2260.	rumba
2261.	rumptaske
2262.	rya
2263.	ryokan
2264.	sabayon
2265.	sabha
2266.	sabi
2267.	sabotage
2268.	saboteur
2269.	sabra
2270.	sac-à-dos

2271.	saccadé
2272.	Sachertorte
2273.	sachlich
2274.	Sachlichkeit
2275.	sacro egoismo
2276.	saftig
2277.	saganaki
2278.	sage-femme
2279.	saison en enfer
2280.	salade niçoise
2281.	salariat
2282.	salaud
2283.	salle d’eau
2284.	salle de jeux
2285.	salle privée
2286.	Salon des Refusés
2287.	salonnière
2288.	salopette
2289.	saltimbocca
2290.	salto mortale
2291.	salud y pesetas!
2292.	salumeria
2293.	sambar
2294.	sambo
2295.	samfu
2296.	samizdat
2297.	samosa
2298.	san ts’ai
2299.	sancocho
2300.	sangria
2301.	sanpaku

2302.	sans blague
2303.	sans heures
2304.	sans prétensions
2305.	sansei
2306.	santeria
2307.	santero
2308.	sarangi
2309.	sardana
2310.	sarmale
2311.	satay
2312.	satyagraha
2313.	saucier
2314.	saudade
2315.	sauna
2316.	saut du même au même
2317.	saut-de-lit
2318.	sautoir
2319.	scala mobile
2320.	scaloppine
2321.	scampi
2322.	scapellino
2323.	scène à faire
2324.	Schadenfreude
2325.	schalet
2326.	schiacciato rilievo
2327.	Schimpfwort
2328.	Schlachtruf
2329.	Schlag(obers)
2330.	schlag(sahne)
2331.	Schlamperei

2332.	schlampig
2333.	schlemiel / schlemihl
2334.	schlep
2335.	schlepper
2336.	schlimazel
2337.	schlock
2338.	schlockmeister
2339.	schlong
2340.	schmaltz
2341.	schmear ~ shmear
2342.	Schmelzgas
2343.	Schmerz
2344.	schmierkäse
2345.	schmooze
2346.	schmuck
2347.	Schnitzel
2348.	schnook
2349.	Schnorchel ~ Schnorkel ~ Schnorkle ~ Snorkel
2350.	schnorrer
2351.	schnozz
2352.	Schrecklichkeit
2353.	schreierpfeife
2354.	Schuhplattler
2355.	Schuss
2356.	schwarm
2357.	schwärmerisch
2358.	schwartze ~ schvartze

2359.	Schweinerei
2360.	Schwerpunkt
2361.	Schwung
2362.	scugnizzo
2363.	sculpure d’appartement
2364.	scungille
2365.	se tenant
2366.	séance d’essais
2367.	seau à bouteilles
2368.	secco
2369.	secret de polichinelle
2370.	secrétarie à abattant
2371.	sedia gestatoria
2372.	séduisant
2373.	seicento
2374.	seif
2375.	Seilbahn
2376.	seiza
2377.	sekiwake
2378.	Sekt
2379.	semis
2380.	señorito
2381.	senryu
2382.	sensibilité
2383.	sensiblerie
2384.	sérieux
2385.	settecento
2386.	seviche

2387.	Sezession
2388.	Sezessionsstil
2389.	sfumatezza
2390.	shabu-shabu
2391.	shakuhachi
2392.	shalwar
2393.	sharifa
2394.	shashlik
2395.	shauri
2396.	shawabti
2397.	shegetz ~ shagitz ~ shagetz
2398.	shenzi
2399.	sherpa
2400.	sheshbesh
2401.	shiatsu
2402.	shibui
2403.	shifta
2404.	Shih Tzu
2405.	shiksa
2406.	shish kebab
2407.	shisha
2408.	shlub
2409.	shmatte
2410.	shomer
2411.	shonda
2412.	shosagoto
2413.	shrikhand
2414.	shtetl
2415.	shti(c)k
2416.	shtibl

2417.	shtoom
2418.	shufti
2419.	shunga
2420.	shura
2421.	shuriken
2422.	Sicherheitsdienst
2423.	Sieg Heil
2424.	sierozem
2425.	siffleur
2426.	sillar
2427.	simba
2428.	simchah
2429.	simi
2430.	simplesse
2431.	simpliste
2432.	sindicato
2433.	sinfonia concertante
2434.	sinfonietta
2435.	singerie
2436.	Singspiel
2437.	Sinn Fein
2438.	sinopia
2439.	sirtaki
2440.	Sittlichkeit
2441.	Sitz im Leben
2442.	Sitzfleisch
2443.	skål
2444.	skaz
2445.	skijöring ~ ski-joring

2446.	sláinte
2447.	slalom
2448.	sloid
2449.	smalto
2450.	smetana
2451.	smørbrød
2452.	smørrebrød
2453.	smörgåsbord
2454.	snobisme
2455.	sobornost
2456.	socle
2457.	soigné
2458.	soigneur
2459.	sokaiya
2460.	sol et lumière
2461.	sol y sombra
2462.	solfège
2463.	soliste
2464.	solod
2465.	solonchak
2466.	solonetz
2467.	solyanka
2468.	sommelier
2469.	son
2470.	sondage
2471.	sonde
2472.	sons bouchés
2473.	sopaipilla
2474.	sopranino
2475.	sorbetière
2476.	sottisier

2477.	sotto in su
2478.	sottoportico
2479.	soucouyant
2480.	souffleur
2481.	soukous
2482.	sour le cou du pied
2483.	sous l’angle du scandale
2484.	sous vide
2485.	sousentendu
2486.	souteneur
2487.	soutenu
2488.	souterrain
2489.	souvlaki
2490.	soviet
2491.	sovkhoz
2492.	spaghettini
2493.	spalliere
2494.	Spätlese
2495.	spécialité de la maison
2496.	Spielraum
2497.	spinto
2498.	spolvero
2499.	sportif
2500.	spotteur
2501.	Sprachgefühl
2502.	Sprechgesang
2503.	Sprechstimme
2504.	sprezzatura
2505.	springar

2506.	spritzer
2507.	spritzig
2508.	spumante
2509.	spumoni
2510.	spurlos versunken
2511.	sputnik
2512.	stagione
2513.	Stahlhelm
2514.	starets
2515.	Stein
2516.	stelline
2517.	stengah
2518.	stifado
2519.	stile antico
2520.	stile concitato
2521.	stilyaga
2522.	Stimmung
2523.	Stock
2524.	stollen
2525.	stracciatella
2526.	strapontin
2527.	strega
2528.	streusel
2529.	structures vivantes
2530.	stucco lustro
2531.	studiolo
2532.	Stundenhotel
2533.	style champêtre
2534.	style mécanique
2535.	style périodique
2536.	style pompier

2537.	subbotnik
2538.	subgum
2539.	succès de ridicule
2540.	succès de scandale
2541.	succès de snobisme
2542.	suiboku
2543.	sukiya
2544.	sukiyaki
2545.	sul ponticello
2546.	sumi
2547.	sumotori
2548.	sunyata
2549.	supremo
2550.	sur fond réservé
2551.	sur le vif
2552.	sur place
2553.	surah
2554.	Sûreté
2555.	suzuribako
2556.	swami
2557.	swaraj
2558.	swart gevaar
2559.	Sylvesterabend
2560.	sympathique
2561.	sympathisch
2562.	système D
2563.	Systemzwang
2564.	t`ai chi (ch`uan)
2565.	tabac
2566.	tabbouleh
2567.	tabla

2568.	tableau d’ensemble
2569.	tac-au-tac
2570.	tachiai
2571.	tachisme
2572.	taco
2573.	Tae Kwon Do ~ taekwondo
2574.	Tafelwein
2575.	tafone
2576.	tahina
2577.	taille d’épargne
2578.	tailleur
2579.	takamakie
2580.	takht
2581.	taleggio
2582.	talik
2583.	tamagotchi
2584.	tamari
2585.	tandoori
2586.	tanga
2587.	Taoiseach
2588.	tapa
2589.	tapénade
2590.	tapette
2591.	tapis vert
2592.	taqueria
2593.	taqueté
2594.	targa
2595.	tas-de-charge
2596.	tastevin
2597.	tathata

2598.	taupe
2599.	tausendjährig
2600.	taverna
2601.	taxe de séjour
2602.	Teachta Dála
2603.	teiglach
2604.	Teil
2605.	téléphérique
2606.	témoignage
2607.	tempeh
2608.	tempo giusto
2609.	temps levé
2610.	temps morts
2611.	temps perdu
2612.	tempura
2613.	temura
2614.	tendu
2615.	tenue de ville
2616.	tepache
2617.	teppan-yaki
2618.	teriyaki
2619.	terra irredenta
2620.	terrain vague
2621.	terrazzo
2622.	terre de pipe
2623.	terre pisée
2624.	terribilità
2625.	terroir
2626.	tête de nègre
2627.	tête de cuvée
2628.	tête folle

2629.	texte intégral
2630.	Textura
2631.	thalassa! thalassa!
2632.	thali
2633.	thé complet
2634.	thé musical
2635.	théâtre engagé
2636.	thuringer
2637.	tian
2638.	tiens
2639.	tienta
2640.	tiercé
2641.	tiers monde
2642.	tikka
2643.	timpani
2644.	tiorba
2645.	tiramisu
2646.	tissu-éponge
2647.	tjaele
2648.	tokamak
2649.	tokonoma
2650.	tokus ~ tochis
2651.	tole
2652.	tolkach
2653.	tomatillo
2654.	tombarolo
2655.	tomme
2656.	tonneau
2657.	tonto
2658.	topos
2659.	toqué

2660.	torchère
2661.	Torschlusspanik
2662.	tortellini
2663.	tot siens
2664.	Totentanz
2665.	toto
2666.	Totschläger
2667.	tou ts'ai
2668.	touché
2669.	touche-à tout
2670.	toujours de l'audace
2671.	toujours la politesse
2672.	tour
2673.	tour d'horizon
2674.	tour de chant
2675.	tour en l'air
2676.	tournedos
2677.	tournette
2678.	tourniquet
2679.	tourtière
2680.	tout le bazar
2681.	tout simple
2682.	tout sur place
2683.	tovarish
2684.	traduttore traditore
2685.	tragédie lyrique
2686.	Tragsitz
2687.	train de luxe
2688.	trait d'union

2689.	tranche
2690.	tranche
2691.	tranche de vie
2692.	tranchette
2693.	trapunto
2694.	trasformismo
2695.	travaux préparatoires
2696.	tre corde
2697.	treff
2698.	tremie
2699.	trente-et-quarante
2700.	triennale
2701.	Trinkgeld
2702.	triptyque
2703.	tristeza
2704.	Trockenbeerausles e
2705.	troika
2706.	trois coups
2707.	trombenik
2708.	trompe-l'oeil
2709.	tronc
2710.	troppo
2711.	trotteur
2712.	trouvaille
2713.	trucage
2714.	truite au bleu
2715.	trullo
2716.	trumeau
2717.	truqueur

2718.	tsatske
2719.	tsipouro
2720.	tsores
2721.	tsotsi
2722.	tsuba
2723.	tsugi ashi
2724.	tsuica
2725.	tsutsumu
2726.	tu-mo
2727.	turquerie
2728.	turron
2729.	tutti frutti
2730.	tutu
2731.	tvorog
2732.	tzatziki
2733.	tzedaka
2734.	U-Bahn
2735.	udarnik
2736.	udon
2737.	uhuru
2738.	ujamaa
2739.	ukelele
2740.	ukemi
2741.	ukha
2742.	uki
2743.	ulpan
2744.	ultreya
2745.	Umschwung
2746.	Umwelt
2747.	una corda
2748.	unappetitlich

2749.	Unding
2750.	unijambist
2751.	unité d’habitation
2752.	unser…
2753.	Untermensch
2754.	uomo universale
2755.	Uraufführung
2756.	urbanisme
2757.	Urfassung
2758.	Urfirnis
2759.	Urheimat
2760.	urinoir
2761.	Ursprache
2762.	Urteilsbegründung
2763.	Urtext
2764.	utchari
2765.	uvala
2766.	über alles
2767.	Überfremdung
2768.	Übermensch
2769.	va banque
2770.	vaaljapie
2771.	vacherin
2772.	va-et-vient
2773.	vague
2774.	vahine
2775.	vaporetto
2776.	vareuse
2777.	vargueño
2778.	variation
2779.	varve

2780.	vase de nuit
2781.	vécu
2782.	vedette
2783.	veduta
2784.	veduta ideata
2785.	vedutista
2786.	veena
2787.	veillée des armes
2788.	veleta
2789.	velouté
2790.	vendage
2791.	vendeuse
2792.	vendimia
2793.	verboten
2794.	verdure
2795.	Verfremdungseffekt
2796.	verglas
2797.	verismo
2798.	vérité
2799.	verkrampte
2800.	verligte
2801.	Vernichtungslager
2802.	vernissage
2803.	veronique
2804.	verres églomisés
2805.	vers libre
2806.	verstehen
2807.	vespasienne
2808.	ve-tsin
2809.	vichyssoise

2810.	vide-poche
2811.	vie amoureuse
2812.	vie de boudoir
2813.	vie de château
2814.	vie en rose
2815.	vie familiale
2816.	vie intérieure
2817.	vie manquée
2818.	vie romancée
2819.	vieux jeu
2820.	vieux marcheur
2821.	ville lumière
2822.	ville radieuse
2823.	villino
2824.	vin blanc
2825.	vin d’honneur
2826.	vin de table
2827.	vin doux
2828.	vin mousseux
2829.	vin rosé
2830.	vin rouge
2831.	vinho corrente
2832.	vinho da casa
2833.	vinho de consume
2834.	vinho verde
2835.	vino blanco
2836.	vino corriente
2837.	vino dolce
2838.	vino dulce
2839.	vino maestro
2840.	vino nero

2841.	vino rosso
2842.	vino secco
2843.	vino tierno
2844.	vinsanto
2845.	violette de Parme
2846.	violon d'Ingres
2847.	virage
2848.	virement
2849.	visagisme
2850.	visagiste
2851.	visite de digestion
2852.	vita nuova
2853.	vitello tonnato
2854.	vitellone
2855.	viticulteur
2856.	vitrail
2857.	vive la différence
2858.	vobla
2859.	voeu
2860.	Volksbewegung
2861.	Volksgeist
2862.	volkstümlich
2863.	volupté
2864.	vorlage
2865.	vorlaufer
2866.	voulu
2867.	voyagé
2868.	voyage à Cythère
2869.	voyage imaginaire
2870.	voyant
2871.	voyeur

2872.	voyou
2873.	vozhd
2874.	Völkerwanderung
2875.	völkisch
2876.	vue d’ensemble
2877.	vulgarisateur
2878.	vulgarisation
2879.	Wabenzi
2880.	wabi
2881.	wafd
2882.	wagon-restaurant
2883.	wahala
2884.	Wahlverwandtschaft
2885.	waka
2886.	wakame
2887.	Waldsterben
2888.	Walpurgisnacht
2889.	Wanderjahre
2890.	Wanderlust
2891.	Wandervogel
2892.	waribashi
2893.	wasabi
2894.	washi
2895.	Watergaffe
2896.	wedeln
2897.	Wehmut
2898.	Wehrmacht
2899.	Wehrwirtschaft
2900.	weinkraut
2901.	Weinstube

2902.	Weisswurst
2903.	Weltanschauung
2904.	Weltbild
2905.	Weltbürger
2906.	Weltliteratur
2907.	Weltpolitik
2908.	Weltverbesserungswahn
2909.	wen jen
2910.	Wendepunkt
2911.	wertfrei
2912.	Wertfreiheit
2913.	Westpolitik
2914.	whakapohane
2915.	Wiegendruck
2916.	Wiegenlied
2917.	Wiener Schnitzel
2918.	wili
2919.	witblits
2920.	Witdoek((i)e)
2921.	wok
2922.	wongi
2923.	wonton
2924.	woonerf
2925.	wu ts'ai
2926.	wunderbar
2927.	Wunderkammer
2928.	Wunderkind
2929.	wushu
2930.	Wuwa
2931.	yad

2932.	yakitori
2933.	yakuza
2934.	yarmulke
2935.	yenbond
2936.	yenta
2937.	yentz
2938.	yeti
2939.	yé-yé
2940.	yichus
2941.	ying ch’ing
2942.	yokozuna
2943.	Yom Kippur
2944.	yordim
2945.	yorgan
2946.	yuan
2947.	yugen
2948.	zabaglione
2949.	zaibatsu
2950.	zaikai
2951.	zaitech ~ zaiteku
2952.	zapateado
2953.	zari
2954.	zastruga
2955.	Zeilenstil
2956.	zeitgeber ~ Zeitgeber
2957.	Zeitnot
2958.	zek
2959.	zendo
2960.	zensho
2961.	zepolle

2962.	Zigeuner
2963.	zoftig ~ zoftic(k) ~ zaftig
2964.	zombie
2965.	zouk
2966.	zucchini
2967.	Zugunruhe
2968.	Zugzwang
2969.	zuppa di pesce
2970.	zuppa inglese
2971.	zurla
2972.	zut
2973.	zveno
2974.	Zwieback
2975.	zwischenzug

Források rövidítései:

A9 = AYTO, JOHN, *The Longman Register of New Words, Volume 2* (1990)
A8 = AYTO, JOHN, *The Longman Register of New Words, Volume 1* (1989)
M = MORT, SIMON (szerk.), *Longman Guardian New Words* (1986)
B = BARNHART et al, *A Dictionary of New English, 1963–1972* (1973)
50 = ALGEO, JOHN, *Fifty Years Among the New Words. A Dictionary of Neologisms, 1941–1991* (1991)
AB = BLISS, ALAN, *A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English* (1966)
O = SPEAKE, JENNIFER (szerk.), *The Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases* (1997)

szó	eredet	jelentés	kategória	egyéb	forrás	BNC	TIME
1. (bier)keller	német	beer-hall	italkultúra		B	5	511 keller
2. (Bier)stube	német	German tavern	italkultúra		O	-	8
3. (das) Ewig-Weibliche	német	the unchanging power of woman to inspire and spritualise mankind	filozófia	cf. Goethe	AB	-	-
4. (das) Wirtschaftswunder	német	rapid economic recovery of Germany after WW2	történelem / kultúrspec		AB, O	-	26
5. (De) Stijl	holland	a Dutch movement in architecture	kultúrspec		AB	11	14
6. (der) Blaue Reiter	német	a name of a group of artists	művészet	kif	AB	299	7
7. (der) Führer	német	leader of a group, esp for Hitler	NS		AB, O	39	164 Fuhrer
8. (der) moderne Bund	német	a group of Swiss artists	művészet	kif	AB	-	-
9. (der) Tag	német	day of the outbreak of WW1	történelem		AB	-	33
10. (der) Untergang des Abendlandes	német	decline of Western civilisation	filozófia	kif	AB, O	-	2
11. (die) Brücke	német	name of a group of artists	művészet		AB	13	-
12. (die) neue Sachlichkeit	német	new realism in art (cf. Sachlichkeit)	művészet	kif	AB, O	7	6
13. (ein) Blick ins Chaos	német	revelation of the proximate dissolution of the social order	filozófia	kif	AB	-	-
14. (el) primo	spanyol	(esp. of marijuana) first-class	kábítószer	mn., jel.szűk.	50	-	-
15. (il) gran rifiuto	olasz	the refusal of a high honour or reward, usually referred to a Pope	vallás	kif	AB	-	1
16. (la) belle époche ~ époque	francia	the period from 1890 to 1914	történelem	kif	AB, B, O	15	-

17. (la) huelga	spanyol	labour strike	egyéb		B	-	13
18. (la) morgue anglaise	francia	the haughty superciliousness supposed by foreigners to be characteristic of the English	kultúrspec	kif	AB	-	-
19. (la) nouvelle cuisine	francia	a style of French cooking	ételkultúra	kif	50, O	27	25
20. (la) république des lettres	francia	the whole body of men of letters in the world	irodalom	kif	AB	-	-
21. (la) Résistance	francia	resistance movement in Frane during WW2	történelem / kultúrspec		AB	-	-
22. (la) trahison des clercs	francia	the entry of intellectuals into the arena of politics	társadalom	kif	AB, B, O	1	-
23. (la) vie de Bohème	francia	the unconventional life supposed to be led by artists and writers	társadalom	kif	AB	3	2
24. (le) commencement de la fin	francia	the beginning of the end	egyéb	kif	AB	-	-
25. (le) Grand Monarque	francia	the French Monarch Louis XIV; hence any absolute ruler	kultúrspec	kif	AB	-	1
26. (le) Grand Siècle	francia	the reign of Louis XIV	történelem / kultúrspec	kif	AB	1	2
27. (le) Midi	francia	the South of France	kultúrspec		AB	-	2
28. (le) mot juste	francia	the right word	elvont	kif	AB, O	8	12
29. (le) néant	francia	nothingness, emptiness, esp in existentialist philosophy	filozófia		AB	2	-
30. (le) pittoresque	francia	the quality in an arrangement of natural objects which makes it a fit subject for a picture	művészet		AB	-	-
31. (le) Roi Soleil	francia	Louis XIV of France	történelem / kultúrspec	kif	AB	1	5
32. (le) vice anglais	francia	homosexuality	szerelmi kapcs	kif	AB, O	1	1
33. (Les) Fauves	francia	„wild beasts", applied to Matisse and his school	művészet	kif	AB	22	44
34. (les) Immortels	francia	the members of the Académie Francaise	kultúrspec		AB	-	-
35. (sogo) shosha	japán	a very large Japanese company	kultúrspec		O	5	20
36. (une) place au soleil	francia	opportunity of enjoying good things in life	filozófia	kif	AB	-	-
37. à bientôt	francia	see you again soon!	egyéb	mondatszó, kif	AB	1	-
38. a buon fresco	olasz	painting on plaster while it's still wet	művészet	kif	AB	-	-
39. a capella	olasz	a kind of choral music	zene	kif	AB	2	9
40. à gogo	francia	in plenty, galore	egyéb	kif	AB, O	-	-
41. à l'étroit	francia	in straitened circumstances	egyéb	kif	AB	-	-
42. à l'impériale	francia	in the imperial manner, as it was done in the British Empire	politika	kif	AB	-	-
43. à l'improviste	francia	unexpectedly	egyéb	kif	AB	-	-
44. à la broche	francia	spit-roasted	ételkultúra	kif	O	-	-
45. à la Florentine	francia	served with spinach	ételkultúra	kif	O	-	-

46.	à la page	francia	up-to-date, keeping up with the latest fashion	divat	kif	B, AB, O	-	-
47.	à la recherche du temps perdu	francia	in quest of the past	egyéb	kif	AB, O	1	1
48.	à la rigeur	francia	if absolutely necessary	egyéb	kif	AB	-	-
49.	à point	francia	just enough cooked	ételkultúra	kif	O	-	-
50.	à pour et à plein	francia	pure and simple, without any doubt	egyéb	kif	AB	-	-
51.	à propos de rien	francia	while I think of it	egyéb	kif	AB	-	-
52.	à rebours	francia	against the grain, perversely, in the wrong way	egyéb	kif	AB, O	-	-
53.	a secco	olasz	painting on dry plaster	művészet	kif	AB	2	1
54.	à tâtons	francia	tentatively	egyéb	mn	AB	-	-
55.	à terre	francia	on the ground	balett	kif	O	-	-
56.	à trois	francia	for 3 persons	egyéb	kif	AB	-	-
57.	Abitur	német	school-leaving examination in Germany	kultúrspec		O	5	1
58.	abonnement	francia	subscription	egyéb		AB	-	-
59.	abrazo	spanyol	embrace, hug	egyéb		O	-	38
60.	Abseil	német	a method of descending a cliff or rock-face on a double rope	sport: hegymászás		AB, O	92	-
61.	Abteilung	német	section, division (of book etc.)	egyéb		AB	-	2
62.	académicien	francia	member of the academy, esp of the Académie Francaise	tudomány		AB	1	-
63.	accapareur de femmes	francia	lady-killer, wolf	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
64.	acharné	francia	eager, ruthless	tulajdonság	mn	AB	-	-
65.	achkan	hindusztáni	knee-length coat, worn by men in India	kultúrspec		O	-	12
66.	acqua alta	olasz	high water, esp in reference to the floods in Venice	kultúrspec	kif	B	2	-
67.	acqua forte	olasz	nitric acid; aque fortis	egyéb	kif	AB	-	-
68.	acte gratuit	francia	motiveless or inconsequent act	elvont	kif	AB, O	-	2
69.	actualité	francia	topical interest	elvont		AB, B, O	-	-
70.	adage	francia	slow dance or ballet movement	balett		O	115	167
71.	adios	spanyol	farewell!	egyéb	mondatszó	AB	12	26
72.	aestheticienne	francia	female beautician; =visagiste	divat		A8	-	-
73.	affairé	francia	busy, involved	egyéb	mn	O	-	-
74.	Affektenlehre	német	the theory of emotions	pszichológia		AB	-	-
75.	affiché	francia	conspicious, notorious	tulajdonság	mn	AB	-	-
76.	Afghantsi ~ Afghantsy	orosz	former member of the Soviet armed forces that fought in the Afghanistan war	SZU		A9	-	2
77.	afición	spanyol	eager and informed interest in bull-fighting	bikaviadal	jel.szűk.	AB	-	-
78.	aficionado	spanyol	being devoted to bull-fighting	bikaviadal	jel.szűk.	AB	23	68

79. aggiornamento	olasz	bringing up to date, modernisation; describes the policy of a church reform in the Vatican	vallás / kultúrspec		AB, O	6	14
80. agitprop	orosz	Soviet Communist propaganda	SZU		O	19	48
81. agnolotti	olasz	a kind of stuffed pasta	ételkultúra		O	-	2
82. agrégé	francia	successful at a French teacher's qualifiying exam	kultúrspec	mn	AB	-	-
83. agrogorod	orosz	Soviet agricultural „new town"	SZU		AB	-	1
84. ahimsa	szanszkrit	the Hindu doctrine of sacredness of life	vallás/ kultúrspec		AB	5	7
85. aikido	japán	a Japanese method of self-defending	harcművészet		B, O	15	4
86. aiki-jutsu	japán	a form of martial art similar to Judo but involving locks and kicks	harcművészet		A8	-	-
87. aileron	francia	moveable aerofoil	közlekedés		O	43	23
88. aioli	francia	mayonnaise with garlic	ételkultúra		O	2	2
89. akvavit	dán	ardent spirit flavoured with caraway seed	italkultúra		AB	-	9
90. al dente	olasz	cooked so as to be firm to the tooth	ételkultúra	kif	AB, B, O	15	7
91. alap	szanszkrit	the first movement of a typical raga, the traditional Hindi musical form	zene / kultúrspec		B	1 alaap	-
92. alberello	olasz	a jar of glass designed for holding medical substances	egyéb		AB	-	-
93. alhaji	afrikai	a muslim who has been to Mecca as a pilgrim	kultúrspec / vallás		O	19	25
94. aliyah	héber	Jewish immigration to Israel	kultúrspec		B	-	12
95. alla prima	olasz	a technique of painting	művészet	kif	AB	-	1
96. allumeuse	francia	woman who excites men's passion with no intention of satisfying them	szerelmi kapcs		AB	-	-
97. aloha	hawaii	greetings!, farewell!; form of saying hello in Hawaii	kultúrspec	mondatszó	AB	2	86
98. alta moda	olasz	fashionable dress-designing	divat	kif	AB	-	-
99. altiplano	spanyol	plateau, esp in South America	földtudomány		AB, O	9	21
100. ama	japán	Japanese woman who dives for shellfish	kultúrspec		O	-	-
101. amant attitré	francia	official lover	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
102. amant de coeur	francia	chosen lover (one in addition)	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
103. ambiance	francia	atmosphere (but more general than that)	elvont		AB, O	12	70
104. ambiente	olasz	atmosphere in a metaphorical sense	elvont	kif	AB, O	-	-
105. âme d'élite	francia	soul specially marked out (for spiritual favours)	elvont	kif	AB	-	-
106. âme incomprise	francia	one whose spiritual aspirations are misunderstood	emberi kapcs	kif	AB	-	-
107. amitié amoureuse	francia	friendship with a sentimental or erotic element	szerelmi kapcs	kif	AB	1	1
108. amour courtois	francia	courtly love, referring to Medieval times	szerelmi kapcs	kif	AB	2	-
109. amour de voyage	francia	temporary infatuation, esp at a sea voyage	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-

110. amuse-gueule	francia	snack, appetizer	ételkultúra		O	-	-
111. an sich	német	in itself, in its true nature	filozófia	kif	AB	-	1
112. anchoveta	spanyol	a Pacific anchovy	ételkultúra		O	6	-
113. Angst	német	anguish, fear, anxiety, usu without obvious cause; a feeling of estrangement from the hostile world	filozófia		AB, O	111	221
114. an-hua	kínai	a type of decoration of Chinese porcelain	kultúrspec / művészet		O	-	-
115. animateur	francia	writer capable of presenting difficult philosophical ideas in a clear way	tudomány		AB	13	-
116. anomie	francia	lack of the usual social standards	társadalom		O	40	46
117. anorak	eszkimó	light waterproof jacket with a hood	kultúrspec/ divat		AB, O	195	3
118. Anschluss	német	the annexation of Austria by Germany in 1938	történelem		O	13	115
119. anti	görög	against, opposed to	egyéb	prefixumként régi az angolban, de mn.-ként új	AB	243	-
120. apache	francia	ruffian, esp haunting in Paris	társadalom		AB	128	217
121. apartheid	afrikaans	the system of strict segregation between Europeans and others	kultúrspec		AB, 50, O	368	870
122. Apfelstrudel	német	sweetmeat made of cooked apple and flaky pastry	ételkultúra		AB, O	1	4
123. apparat	orosz	the Soviet bureaucracy	SZU		AB, O	2	10
124. apparatchik	orosz	member of the the Soviet bureaucracy	SZU		AB, O	20	42
125. appartement de parade	francia	suite of elegant reception rooms	lakáskultúra	kif	AB	-	-
126. appartement meublé	francia	furnished flat, esp one of a wealthy lover for his mistress	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
127. appellation contrôlée	francia	description of a bottle of French wine	italkultúra	kif	O	1	-
128. après	francia	after	egyéb	prep	O	1	-
129. après-ski	francia	recreation after skiing	sport: sí	kif	AB, O	3	-
130. arabesque fondue	francia	a type of arabesque in ballet	balett	kif	AB	-	-
131. arabesque penchée	francia	a type of arabesque in ballet	balett	kif	AB	-	-
132. arigato	japán	thank you	egyéb	mondatszó	B	-	5
133. arricciato	olasz	a layer of rough plaster on which a fresco is painted	művészet		AB	-	-
134. arriéré	francia	backward, old-fashioned	egyéb	mn	AB	-	-
135. arrière-goût	francia	aftertaste, esp unpleasant	elvont		AB	-	-
136. arrière-plan	francia	background	művészet		AB	-	-
137. arrivé	francia	successful, having made one's way	társadalom		AB	-	-
138. arrivisme	francia	the character of an arriviste	társadalom		O	-	-
139. arriviste	francia	careerist	társadalom		AB	11	15
140. art autre	francia	new movement in painting after WW2	művészet	kif	AB	-	-

141. art brut	francia	(pseudo)-primitive art	művészet	kif	AB, O	2	11
142. art engagé	francia	artistic activities with a political or sociological purpose	művészet	kif	AB	-	-
143. art moderne	francia	modern art	művészet	kif	AB	-	4
144. art nouveau	francia	a decorative style in art	művészet	kif	O	73	26
145. art trouve	francia	art not fashioned by the artist but taken as found and adapted for its artistic value or effect	művészet	kif	B	-	-
146. Aschenbrödel	német	Cinderella, a despised underlings who ultimately achieves wealth and happiness	emberek		AB	-	-
147. ashram	szanszkrit	place of religious retreat	vallás / kultúrspec		O	12	54
148. assemblage	francia	the equivalent of montage in sculpture	művészet		AB	210	330
149. assemblé	francia	a special leap in ballet	balett		AB	1	-
150. attentat aux moeurs	francia	indecent assault	társadalom	kif	AB	-	-
151. attentisme	francia	the policy of waiting to see what happens	elvont		O	-	2
152. attitude	francia	position in ballet	balett		AB	?	?
153. attrait	francia	vocation, inclination	elvont		O	-	2
154. attrapé	francia	successful, well-caught	egyéb	mn	AB	-	-
155. au grand galop	francia	at full gallop	sport: lovaglás	kif	AB	-	-
156. au pair	francia	whereby services are exchanged without cash payment, esp where light domestic service is given for board and lodging	társadalom	kif	AB	53	10
157. au poteau	francia	(let him be hanged) from the lamp post! (cf. French Revolution)	történelem	kif	AB	-	-
158. au premier abord	francia	at first acquaintance	egyéb	kif	AB	-	-
159. au premier coup	francia	a special technique in painting	művészet	kif	AB	-	-
160. au vif	francia	painted from the living model	művészet	kif	AB	-	-
161. aubusson	francia	tapestry or carpet woven at Aubusson	kultúrspec		O	-	3
162. Aufklärung	német	Age of Reason / Enlightenment	filozófia		AB	2	1
163. auguste	francia	a circus clown wearing ill-fitting clothes	emberek		O	-	-
164. Ausländer	német	foreigner, usu with the implication of outlandishness / lack of civilisation	politika	jel.szűk.	AB	-	27
165. Aussprache	német	(good) pronunciation, elocution	nyelvészet	jel.szűk.	AB	-	-
166. auteur	francia	a film director whose films bear the stamp of his personality or style	film		B, O	13	121
167. Autobahn	német	motor-way	közlekedés		AB, O	61	78
168. autocritique	francia	self-criticism, esp by a communist	politika		AB	-	-
169. autogiro	spanyol	a type of aircraft	közlekedés		O	5	22
170. autopista	spanyol	an automobile expressway in Spanish-speaking countries	közlekedés		B, O	1	1

171. autoput	horvát	an automobile expressway in Yugoslavia	közlekedés		B	-	1
172. autoroute	francia	motorway in France	közlekedés		O	17	4
173. autostrada	olasz	motorway	közlekedés		AB, O	11	14
174. autres temps, autres moeurs	francia	things change with time; other times, other ways	egyéb	kif	AB	1	1
175. avanti	olasz	forward!, carry on!	egyéb	mondatszó	AB	3	64
176. avec empressement	francia	eagerly, enthusiastically	egyéb	kif	AB	-	-
177. ayahuasca	spanyol	a hallucinogenic drug	kábítószer	am.sp.	O	2	1
178. ayatollah	újperzsa	Shiite religious leader in Iran	vallás / kultúrspec		O	188	9
179. ayurveda	szanszkrit	ancient Indian health system	kultúrspec		O	2	8
180. azione	olasz	sacred drama with music	zene		AB	-	10
181. azulejo	spanyol	coloured tile, usu blue	egyéb	lehet, h portugál	B	-	-
182. baasskap	afrikaans	domination of non-whites by whites	kultúrspec		O	-	-
183. babushka	orosz	grandmother, old woman (in Russian)	emberek		O	35	17
184. babushkaphobia	orosz	dislike or aversion to grandchildren. It is a curiously formed coinage, as the literal meaning is just the opposite, 'fear of grandmothers'	emberi kapcs	részford.	A8	-	-
185. baccalauréat	francia	French school-leaving exam	kultúrspec		AB	11	1
186. bachot	francia	colloquial name for baccalauréat	kultúrspec		AB	-	18
187. badineire	francia	piece of music of light and playful character	zene		AB	-	-
188. bafoué	francia	mocked at, derided (person)	tulajdonság	mn	AB	-	-
189. bagarre	francia	racket, scuffle	egyéb		AB	-	1
190. bagel ~ beigel	jiddis	a roll of bread	ételkultúra		O	8	57 beigel
191. baguette	francia	ornament in the form of a half-cylinder	egyéb		AB	20	7
192. bal musette	francia	cheap dance-hall with an accordion band	szórakozás	kif	AB, O	1	-
193. balafon	afrikai	West African musical instrument	kultúrspec / zene		O	-	-
194. ballet blanc	francia	a ballet where the dancers wear white dress	balett	kif	AB, O	-	-
195. ballet chanté	francia	ballet with song	balett	kif	AB	-	-
196. ballon	francia	elasticity in ballet	balett		AB	1	22
197. ballonné	francia	leaping movement in ballet	balett		AB	-	-
198. ballotin	francia	small package, esp for expensive, imported chocolates that these packages usually contain	kultúrspec		A9	-	-
199. ballotté	francia	upward leap in ballet	balett		AB	-	-
200. balti	újperzsa / urdu	a type of Indian cuisine	ételkultúra		O	2	-

201. banc	francia	the judges' bench	jog		AB	-	23
202. banco	francia	offer by a player in chemin de fer and similar games	szórakozás	< olasz	AB	-	-
203. bandh	hindi	(in India) a general suspension of work and business as an act of protest	kultúrspec		B	1	2
204. bandhnu	hindi	tye-dyeing (of a fabric): parts of the fabric are tied off so that they won't be coloured	kultúrspec		B	-	1
205. banlieue	francia	suburbs	egyéb		AB	3	1
206. banzai	japán	'10000 years'; cry used by the Japanese in battle or to greet the emperor	kultúrspec	mondatszó	AB	4	103
207. banzuke	japán	the ranking list of sumo wrestlers	szumó		O	12	-
208. bar mitzvah	héber	to confirm in the synagogue	vallás / kultúrspec	ige; héberül NP, igeként csak angol	B	-	60
209. barbeau	francia	pattern of cornflowers, esp on porcellain	művészet		AB	-	10
210. baroquerie	francia	prevalence of the baroque style	művészet		AB	1	-
211. barrage	francia	any continuous attack, from WW1	történelem / háború		AB	429	1143
212. barre	francia	bar in the ballet room for practice	balett		AB, O	+1	188
213. barrera	spanyol	the barrier encircling a bullring	bikaviadal		O	-	24
214. barrette	francia	clip for a woman's hair	divat		O	-	10
215. barriada	spanyol	a city quarter, esp a slum inhabited by poor migrants from the country	kultúrspec		B	-	-
216. baryton-Martin	francia	baritone voice which can pass to tenor	zene		AB	-	-
217. bascule	francia	rocking movement of a horse when jumping high obstacles	sport: lovaglás		AB	2	1
218. basenji	afrikai (basuto)	small brown African hunting dog	egyéb		AB	3	12
219. basho	japán	a sumo-wrestling tournament	szumó		A9, O	2	6
220. basse-taille	francia	a type of enamel work	művészet		AB	-	-
221. basso al ottava	olasz	a bass part to be played an octave lower	zene	kif	AB	-	-
222. basso buffo	olasz	a bass singer who takes comic parts in an opera	zene	kif	O	-	4
223. basso ostinato	olasz	ground-bass	zene	kif	AB	-	1
224. basuco	spanyol	the residue that remains after refining cocaine, used as a drug	kábítószer		A8, O	-	-
225. bat mitzvah	héber	religious initiation ceremony of a Jewish girl	vallás / kultúrspec		O	-	13
226. bateau-mouche	francia	passenger-steamer on the River Seine	kultúrspec		AB, O	1	-
227. battement	francia	a type of movement in ballet	balett		AB	1	-

228. battement dégagé	francia	a type of movement in ballet	balett	kif	AB	-	-
229. battement tendu	francia	a type of movement in ballet	balett	kif	AB	-	-
230. batterie de campagne	francia	picnic outfit or equipment	életmód	kif	AB	-	-
231. Bauhaus	német	school of modern design	építészet		AB, O	36	187
232. béarnaise	francia	a kind of sauce	ételkultúra		AB	2	-
233. beau geste	francia	magnanimous gesture	egyéb	kif	AB, O	11	48
234. Beaujolais nouveau	francia	a kind of French wine	italkultúra		O	-	1
235. beaux arts	francia	the Fine Arts	művészet	kif	AB	1	6
236. Bebung	német	a device of clavichord technique	zene		AB	-	-
237. Bedu	arab	of a Bedouin	kultúrspec		O	33	2
238. Beerenauslese	német	a kind of white wine	italkultúra		O	1	-
239. béguin	francia	infatuation	elvont		AB, O	-	-
240. beguine	francia	a member of a lay sisterhood in the Low Countries	vallás		O	5	29
241. bel canto	olasz	a type of singing characterised by full rich tone	zene	kif	AB	7	71
242. belle indifférence	francia	serene indifference	pszichológia	kif	AB	-	-
243. belle laide	francia	woman whose ugliness is attractive or charming	emberek	kif	AB, O	-	-
244. belle peinture	francia	naturalistic painting	művészet	kif	AB	-	1
245. belote	francia	a kind of card-game	szerencsejáték		O	-	4
246. berceuse	francia	lullaby	zene		AB	9	8
247. bergerie	francia	sopisticated imitation of rustic and primitive	művészet		AB	-	-
248. beur	francia	a child of immigrant parents, born in France	kultúrspec		O	-	-
249. beurre manié	francia	a mixture of lour and butter used to thicken soups	ételkultúra		O	-	-
250. bhajan	szanszkrit	devotional song in Hinduism	vallás / kultúrspec		O	-	16
251. bhaji	hindi	a fritter in Indian cooking	ételkultúra		O	3	-
252. bhangra	indoárja (pandzsábi)	a style of music combining traditional Indian modes and a disco beat	zene / kultúrspec	BrE	50, A8, O	3	7
253. bianco-sopra-bianco	olasz	decoration in white enamel on a white ground	művészet	kif	AB	-	-
254. bidonville	francia	shantytown	egyéb		AB, B, O	1	1
255. bien élévé	francia	nicely educated	emberek	kif	AB	-	-
256. bien pensant	francia	right-thinking	tulajdonság	kif	AB, O	-	-
257. bien rangé	francia	steady, leading a serious life	tulajdonság	kif	AB	-	-
258. bien trouvé	francia	happy invention	egyéb	kif	AB	-	-
259. bien vu	francia	well thought-of	egyéb	kif	AB, B	-	-
260. biennale	olasz	held every two years	egyéb	mn	AB, O	68	155
261. bierhaus	német	pub in a German-speaking country	italkultúra		O	-	-

262. Bildungsroman	német	novel concerned with the (usu emotional) education of its hero (cf. Erziehungsroman)	irodalom		AB, O	5	9
263. bimbo	olasz	sexually attractive but empty-headed young woman	emberek		O	73	43
264. bint	arab	woman, esp of easy virtue	társadalom		AB	11	7
265. biryani	újperzsa / urdu	a dish from India	ételkultúra		O	4	-
266. bistro	francia	wine shop, public house	szórakozás		AB, O	94	127
267. blanc de blancs	francia	light delicate champagne	italkultúra	kif	AB, O	5	8
268. blanc-de-Chine	francia	white porcellain with a milky glaze	művészet	kif	AB	-	-
269. bled	francia	uncultivated land behind a fertile area	földtudomány	< arab	O	-	254
270. bleu-jaune	francia	an amethystine spar	földtudomány		AB	-	-
271. blintze	jiddis	a kind of pancake	ételkultúra	< orosz	O	-	1
272. Blitzkrieg	német	surprise attack, carried through to victory	háború		AB, 50, O	26	182
273. bloc	francia	combination of groups, parties or nations for a particular purpose	elvont		AB, O	539	2225
274. blonde Bestie	német	member of the Aryan Herrenvolk (cf. Übermensch)	filozófia	kif	AB	-	-
275. blouson	francia	jacket with a tight waistband	divat		AB, O	16	11
276. blouson doré	francia	juvenile delinquent from the wealthy classes	társadalom	kif	AB	-	-
277. blouson noir	francia	teddy-boy	társadalom	kif	AB	-	1
278. Blut und Boden	német	National Socialist catchphrase	NS	kif	AB	-	-
279. Blut und Ehre	német	National Socialist catchphrase	NS	kif	AB	-	-
280. Blut und Eisen	német	military power used to achieve a specific purpose (cf. Eisen und Blut)	NS	kif	AB	-	-
281. Blutwurst	német	black pudding	ételkultúra		AB	-	3
282. boerewors	afrikaans	a kind of sausage	ételkultúra		O	-	-
283. bœuf	francia	used in the name of various beef dishes	ételkultúra		O	28	31
284. bœuf bourguignon	francia	a casserole of beef in red wine	ételkultúra	kif	O	4	2
285. bois clair	francia	unstained wood	egyéb	kif	AB	-	-
286. bois de rose	francia	rosewood	egyéb	kif	AB	2	2
287. boiserie	francia	domestic woodwork	egyéb		AB	-	-
288. boîte	francia	disreputable club	szórakozás		AB, O	1	13
289. boîte de nuit	francia	night-club	szórakozás	kif	AB	-	2
290. bolshevik	orosz	member of the Russian Communist party	kultúrspec		AB, O	219	798
291. bombachas	spanyol	baggy trousers worn in some South American countries	kultúrspec	am.sp.	O	-	2
292. bombé	francia	convex, bulging (esp furniture)	lakáskultúra	mn	AB, O	-	-
293. bombe surprise	francia	a type of sweet	ételkultúra	kif	AB	-	-
294. bombora	ausztrál	a dangerous sketch of water with waves over a reef	földtudomány		O	-	-

	őslakos						
295. bomoh	maláj	Malayan medicine man	kultúrspec		B	-	2
296. bon copain	francia	loyal friend	emberi kapcs	kif	AB	-	-
297. bondieuserie	francia	cloying piety, esp as manifested in „repository art”	elvont		AB, O	1	-
298. bongo	spanyol	a pair of small drums	zene	am.sp.	O	58	53
299. bonheur-du-jour	francia	lady’s small writing table with drawers	lakáskultúra	kif	AB	-	-
300. bonne à tout faire	francia	maid of all work, a „general”	emberek	kif	AB	-	-
301. bonne amie	francia	woman who is a good friend	emberi kapcs	kif	AB	-	-
302. bonsai	japán	the Japanese art of constructing miniature gardens	kultúrspec		AB, O	53	40
303. bonsens	francia	common sense	elvont		AB	-	-
304. boondock	maláj-polinéz (tagalog)	rough country, remote parts	egyéb	AmE szleng	O	-	7
305. bordereau	francia	memorandum, „scrap of paper”	egyéb		AB	-	4
306. bossa nova	portugál	’new bump’, South American dance	tánc / kultúrspec	kif	AB, 50, O	2	3
307. boucharde	francia	sculptor’s hammer	művészet		AB	-	-
308. bouché	francia	small pastry	ételkultúra		AB	-	-
309. bouche bée	francia	singing with the mouth open	zene	kif	AB	-	-
310. bouche fermée	francia	singing with the mouth shut	zene	kif	AB	-	-
311. bouclé	francia	kind of knitting wool	anyag		AB	8	2
312. boudin	francia	enlongated sections resulting from the fractioning of rock strata	földtudomány		O	16	47
313. bouillon	francia	broth	ételkultúra		AB	14	41
314. boule	francia	game resembling roulette	szerencsejáték		AB, O	2	20
315. bouquet garni	francia	bunch of herbs used for flavouring	ételkultúra	kif	AB	-	-
316. bouquiniste	francia	2nd hand bookseller	könyvkultúra		AB	-	-
317. boutique	francia	small expensive shop in a fashionable district	divat		AB, A8	118	273
318. boutiquier	francia	the owner of a boutique	divat		B	-	-
319. boutonné	francia	unforthcoming, reticent	egyéb	mn	AB	1	-
320. bouzouki	görög	a Greek folk music instrument	kultúrspec		O	6	-
321. bozzetto	olasz	small-scale model for a large piece of statuary	művészet		AB	2	6
322. braai	afrikaans	barbecue in South Africa	ételkultúra	Dél-Afr	O	1	1
323. braaivleis	afrikaans	grilled meat	ételkultúra	Dél-Afr	O	1	1
324. brahmacharya	szanszkrit	purity of life	vallás / kultúrspec		O	-	2
325. bras de lumière	francia	wall-light	egyéb	kif	AB	1	-
326. brassière	francia	bra	divat		AB, O	47	-

327. bratwurst	német	German pork sausage	ételkultúra		O	2	15
328. brei	német	homogenised pulp or organic tissue prepared for experimental work	tudomány (biológia)		O	-	-
329. Breitschwanz	német	artificial sable fur	egyéb		AB, O	-	-
330. bricolage	francia	construction from whatever is available	lakáskultúra		O	3	3
331. bricoleur	francia	a person who engages in bricolage	emberek		O	2	1
332. brisé	francia	leap in ballet	balett		AB	-	-
333. brisé volé	francia	leap in ballet	balett		AB	1	-
334. brise-bise	francia	net curtain over the lower part of the window	lakáskultúra		AB	-	-
335. brise-soleil	francia	screen designed to protect the windows and walls of a building from tropical sunshine	lakáskultúra		AB, O	-	1
336. broché	francia	sheets of paper stitched together	egyéb		AB	-	-
337. brouhaha	francia	hubbub, uproar; a to-do, fuss	egyéb		AB, 50	15	95
338. bruit	francia	rumour	egyéb		AB	-	2
339. brûlé	francia	made with burnt sugar	ételkultúra		AB	1	-
340. brûle-parfums	francia	small brazier for the burning of aromatic substances	divat		AB	-	-
341. bruyant	francia	noisy, rackety	egyéb	mn	AB	-	-
342. buckling	német	smoked herring	ételkultúra		O	-	1
343. bulgur	török	cracked wheat	ételkultúra	< arab	O	1	3
344. buna	német	a synthetic rubber developed in Germany	egyéb		50	-	115
345. Bundeswehr	német	federal German forces	háború		AB	43	75
346. Bunraku	japán	traditional Japanese puppet theatre	kultúrspec / színház		B, O	2	4
347. buon fresco	olasz	wet plaster ready for painting	művészet	kif	AB	-	-
348. bureau à change	francia	money-changer's office	egyéb	kif	AB	-	-
349. bureau à cylindre	francia	type of writing desk	lakáskultúra	kif	AB	-	-
350. bureau plat	francia	library table	lakáskultúra	kif	AB	7	-
351. bürgerlich	német	bourgeois, middle-class, philistine in aesthetic matters	társadalom	mn	AB	7	2
352. burghul	arab	a kind of dish	ételkultúra		O	3	-
353. burla	olasz	joke, esp at the expense of another person; musical joke	zene / egyéb		AB	-	2
354. burrito	spanyol	a Mexican dish, tortilla filled and baked	ételkultúra		M, O	7	17
355. bustier	francia	close-fitting strapless top worn by women	divat		O	17	14
356. but du promenade	francia	aim of excursion	egyéb	kif	AB		-
357. butoh	japán	a Japanese dancing style	tánc / kultúrspec		O	-	-
358. byōbu	japán	a painted folding screen, usu with six panels	művészet / kultúrspec		B	-	6
359. c'est la guerre	francia	that's the kind of thing that happens	egyéb	kif	O	-	-

360. c’est la vie	francia	that’s life	egyéb	kif	AB, O	-	-
361. ça ne fait rien	francia	it doesn’t matter	egyéb	kif	AB	1	-
362. ça saute aux yeux	francia	’it jumps to the eyes’, it’s quite obvious	egyéb	kif	AB	-	-
363. cabaret	francia	light entertainment provided in a restaurant	szórakozás		AB	314	526
364. cabinet particulier	francia	private room, esp for the temporary accommodation for the man and his mistress	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
365. cabotin	francia	low-class actor	foglalkozás		O	-	-
366. cachaca	portugál	Brazilian rum	italkultúra		B	-	-
367. cache-misère	francia	any close concealing garment, esp turban	divat		AB	-	-
368. cache-sexe	francia	G-string	divat		AB, O	1	3
369. cache-torchons	francia	receptacle for keeping cleaning rags, out of sight	egyéb		AB	-	-
370. cafard	francia	depression, often with nostalgia	elvont		AB	4	3
371. café complet	francia	light breakfast with coffee and croissants	ételkultúra		O	-	-
372. café filtre	francia	coffee prepared from hot water passed through ground coffee with a filter under it	italkultúra	kif	B	-	-
373. café littéraire	francia	café patronized by men of letters	szórakozás	kif	AB	-	-
374. café-concert	francia	music-hall	szórakozás	kif	AB	-	-
375. cagnotte	francia	term in a game of chance	szerencsejáték		AB	-	-
376. cagoule	francia	cowl, hood	divat		AB, O	19	3
377. calamari	olasz	squid, used in cooking	ételkultúra		O	2	3
378. calque	francia	exact copy, slavish imitation	egyéb		AB, O	7	-
379. calvados	francia	a kind of apple brandy	italkultúra		O	31	24
380. calzone	olasz	pizza dough with a filling	ételkultúra		O	-	2
381. cambré	francia	bent from the waist sideways	balett		O	-	-
382. camino real	spanyol	the best means of achieving an end	elvont	kif	AB	-	27
383. camouflage	francia	disguising the appearance of an object in war	háború		AB, O	256	519
384. campesino	spanyol	peasant farmer in Spanish-speaking countries	kultúrspec		O	40	49
385. canasta	spanyol	a card-game	szerencsejáték		O	5	37
386. cannelloni	olasz	a kind of pasta	ételkultúra		AB, O	11	3
387. cante hondo	spanyol	flamenco singing	zene / kultúrspec	kif	O	-	1
388. capable de tout	francia	likely to do anything	tulajdonság	kif	AB	-	-
389. capeador	spanyol	a person who aids a bullfighter	bikaviadal		O	-	-
390. capo	olasz	the head of one of the branches or units of the Mafia	kultúrspec	AmE alvilági szleng	B, O	6	84
391. cappuccino	olasz	black coffee topped with frothed hot milk	italkultúra		AB, O	47	31
392. caqueteuse	francia	chair with a triangular seat	lakáskultúra		AB	-	-

393. carabiniere	olasz	Italian policeman	kultúrspec		AB	5	9
394. caractère	francia	dance based on traditional or national dance	balett		AB	4	-
395. carnet	francia	small booklet, usu of official documents	bürokrácia/diplomácia		AB	3	-
396. carnet vert	francia	international insurance for cars	bürokrácia/diplomácia	kif	AB	-	-
397. carrousel	francia	roundabout, merry-go-round	szórakozás	AmE	AB	-	40
398. carrozza	olasz	coach, cab	egyéb		AB	1	-
399. carte d'identité	francia	identity card	bürokrácia/diplomácia	kif	AB, O	-	-
400. cartellino	olasz	painted representation of a small paper scroll bearing an inscription	művészet		AB	-	-
401. cartonnier	francia	ornamental cabinet containing large drawers for paintings etc	lakáskultúra		AB	-	-
402. cas de conscience	francia	question of morality	elvont	kif	AB	-	-
403. cassant	francia	abrupt	egyéb	mn	AB	-	-
404. cassata	olasz	a kind of Neapolitan ice cream	ételkultúra		O	7	2
405. casse-crôute	francia	snack, light meal	ételkultúra		AB	-	-
406. cassis	francia	syrup flavoured with blackcurrant	italkultúra		AB	26	5
407. cassoulet	francia	ragout of meat and beans	ételkultúra		O	5	6
408. caste	francia	socially exclusive class of people	társadalom		AB	247	326
409. cauchemar	francia	nightmare	egyéb		AB	1	1
410. caudillo	spanyol	leader of a group, captain; the name given to Franco	kultúrspec		AB	22	181
411. cavaletti	olasz	low barriers with crossed end-pieces, used for schooling horses	sport: lovaglás		AB	7	-
412. céilidhe	ír	informal social gathering with music and (Irish) dancing	szórakozás / kultúrspec		AB	-	-
413. cendré	francia	ash-blond	tulajdonság	mn	AB	-	-
414. cercle privé	francia	party of gamblers in a private room	szerencsejáték	kif	AB	-	-
415. cha-cha	spanyol	Latin-American dance	tánc / kultúrspec	am.sp.	O	2	19
416. chacun à son métier	francia	every man to his trade	egyéb	kif	AB	-	-
417. chaebol	koreai	large business conglomerate in South Korea	kultúrspec		O	7	4
418. chagrin d'amour	francia	distress resulting from an unhappy love affair	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
419. chahut	francia	noisy dance	szórakozás		AB	-	3
420. chaîné	francia	quick step or turn from one foot to the other	balett		O	-	1
421. chaise percée	francia	chair with a chamber-pot	lakáskultúra	kif	O	1	-
422. challah	héber	Jewish ceremonial bread for the Sabbath	kultúrspec		O	-	-

423. chambré	francia	(wine) brought to room temperature	italkultúra		AB, O	-	-
424. chanson de toile	francia	short sentimental narrative poem sung by women working at the loom	zene	kif	AB	-	-
425. chansonnier	francia	medieval French colletion of songs and lyrics / person writing them	zene / kultúrspec		AB	-	1
426. charmeur	francia	fascinating person	tulajdonság		AB	-	1
427. charmeuse	francia	soft smooth fabric with satin-like surface	anyag		AB, O	-	2
428. charro	spanyol	a Mexican cowboy	kultúrspec	am.sp.	O	-	9
429. chasse-cousin(s)	francia	inferior dinner with bad wine	italkultúra		AB	-	-
430. chasseur	francia	tout (=jegyüzér), usu for a night club	szórakozás		AB	6	7
431. chasseur alpin	francia	member of a French light infantry regiment	kultúrspec	kif	AB	-	-
432. chassis	francia	framework of a mechanically propelled vehicle	közlekedés		AB	319	214
433. chatoyance	francia	variable colour	egyéb		AB	-	-
434. chauffeur	francia	servant paid to drive a car	foglalkozás		AB	262	892
435. chef d'équipe	francia	manager of a sports team	foglalkozás	kif	O	-	-
436. chef d'orchestre	francia	leader of an orchestra	zene	kif	AB	-	-
437. chemin de fer	francia	a card-game	szerencsejáték	kif	AB	1	5
438. chemise de bain	francia	linen gown worn in the bath	divat	kif	AB	-	5
439. chenet	francia	fire-dog, andiron	egyéb		AB	-	1
440. cheongsam ~ cheong-sam	kínai	Chinese woman's garment	kultúrspec		O, AB	2	4
441. cher mâitre	francia	dear master, as a form of address	társadalom	kif	AB, O	-	-
442. cherchez la femme	francia	look for the woman	egyéb	kif	AB, O	3	14
443. chernozem	orosz	the fertile black earth of Southern Russia	földtudomány / kultúrspec		AB	1	-
444. chétif	francia	underdeveloped, frail	tulajdonság	mn	AB, O	-	1
445. chetnik	szerb / horvát	a guerrilla fighter in the Balcans	kultúrspec		O	51	18
446. chèvre	francia	French goat milk's cheese	ételkultúra		O	1	2
447. chez	francia	at …'s house	egyéb	prep, nincs angol megfelelő	AB	52	9 (103, névvel együtt)
448. Chicano	spanyol	Mexican American	kultúrspec		B, O	-	90
449. chichi	francia	affected, pretentious	tulajdonság	mn	AB, 50, O	1	109
450. chino	spanyol	a cotton twill cloth	anyag	AmE, am.sp.	O	3	39
451. chipotle	spanyol	a kind of dried and smoked chilli	ételkultúra	am.sp.	O	-	6
452. cholent	jiddis	a Jewish Sabbath dish	kultúrspec / ételkultúra		O	-	-

453. choli	hindusztáni	Indian women's short-sleeve bodice	kultúrspec		O	1	1
454. chou moellier	francia	a kind of kale	ételkultúra	kif	O	-	-
455. churrasco	portugál / spanyol	grilled dish	ételkultúra		O	-	6
456. chutzpah	jiddis	brazen audacity, shameless impudence; nerve, gall	tulajdonság		B	16	57
457. ciabatta	olasz	a type of Italian bread	ételkultúra		O	7	3
458. ciao	olasz	1. greetings 2. good-bye	egyéb	mondatszó	AB, B, O	35	16
459. ci-gît	francia	here lies…; an epitaph	egyéb	kif	AB	-	-
460. cilantro	spanyol	coriander	ételkultúra	AmE	O	1	9
461. ciment fondu	francia	cement of exceptional strength	építészet	kif	AB	1	-
462. ciné(ma)-vérité	francia	realism in film-making	film	kif	AB, B, O	1	-
463. cinéaste	francia	film-producer	film		AB, O	1	1
464. cinematheque	francia	a movie theatre showing unconventional and experimental films	film	jel.szűk.	B, O	4	7
465. cinq-à-sept	francia	visit to one's mistress in a brothel	bordély	kif	AB, B, O	-	-
466. cipollata	olasz	any food strongly flavoured with onion	ételkultúra		AB	-	-
467. ciré	francia	(fabric) with a shiny surface	anyag		AB, O	1	2
468. ciselé	francia	finely worked	egyéb	mn	AB	1	-
469. clair de lune	francia	kind of bluish glass	egyéb	kif	AB	-	16
470. classico	olasz	superior Italian wine	italkultúra		O	28	1
471. clausura	olasz	part of a monastery from which visitors are excluded	vallás		AB	-	-
472. clave	spanyol	hardwood sticks, used to make a hollow sound	zene	am.sp.	O	-	6
473. clef de voûte	francia	person whose presence is indispensable; keystone	emberek	kif	AB	-	-
474. clementine	francia	a variety of tangerine	ételkultúra		O	2	101
475. clochard	francia	tramp	társadalom		AB, O	1	8
476. cloqué	francia	(fabric, silk) with a raised pattern	anyag		AB, O	-	-
477. cogida	spanyol	a tossing of a bullfighter	bikaviadal		O	-	-
478. coiffeur de dames	francia	women's hairdresser	foglalkozás	kif	AB	1	-
479. coiffure bouffante	francia	a style of hair-dressing	divat	kif	AB	-	-
480. cojones	spanyol	testicle, often figurative	egyéb	t.sz.	O	3	17
481. col legno	olasz	produced by striking the string with the wood of the bow	zene	kif	AB	2	-
482. Cold Duck	német	inexpensive mixture of sparkling burgundy and champagne	italkultúra	szófordítás	B	-	4
483. collage	francia	a technique like montage	művészet		AB, O	154	204
484. comblé	francia	superbly finished	egyéb	mn	AB	-	-

485. comédie de moeurs	francia	comedy of manners	film	BrE (inkább)	B	-	-
486. comédie larmoyante	francia	sentimental comedy	irodalom	kif	AB, B	-	-
487. comédie noire	francia	dramatic work with a tragic tone	irodalom	kif	AB, B, O	-	-
488. comédie rose	francia	dramatic work with an optimistic tone	irodalom	kif	AB	-	-
489. comédie rosse	francia	bitter, ironical comedy	irodalom	kif	AB	-	-
490. comitadji	török	member of a revolutionary group, esp in the Balcans at the turn of the century	kultúrspec		AB	-	1
491. comme ci, comme ça	francia	so-so	egyéb	kif	O	-	-
492. comme il se doit	francia	as is right and proper	egyéb	kif	AB	-	-
493. commedia dell'arte	olasz	improvised drama performed by professional actors, esp in 16th-cent. Italy	irodalom	kif	AB	-	3
494. commedietta	olasz	short or trifling comedy	irodalom		AB	-	-
495. commerçant	francia	merchant, dealer	foglalkozás		AB	-	1
496. commère	francia	a woman who introduces comments at a show	foglalkozás		AB, O	-	-
497. commis voyageur	francia	commercial traveller	foglalkozás	kif	AB	-	1
498. commissar	orosz	head of a government department in Soviet Russia	SZU		AB	21	770
499. communitaire ~ communautaire	francia	in accordance with the spirit and principles of the European Community	politika	mn	A9, O	15 (csak a fr. alak)	-
500. comtesse	francia	French noblewoman	társadalom		O	11	36
501. con sordino	olasz	muted	zene	kif	AB	-	1
502. concerto de chasse	olasz	a concerto for hunting-horns	zene	kif	AB	-	-
503. concours	francia	contest, esp a motor-race	sport: motorverseny		AB	2	29
504. concours d'élégance	francia	contest at the end of a motor rally to decide which car is the most beautiful	sport: motorverseny	kif	AB, O	-	2
505. confiserie	francia	shop at which pastries are sold	ételkultúra		AB	1	-
506. confit	francia	piece of meat conserved in its own fat	ételkultúra		AB	4	5
507. confort moderne	francia	every modern convenience	egyéb	kif, ált. ironikus	AB	-	-
508. conga	spanyol	a Latin American dance	tánc / kultúrspec	am.sp.	O	15	82
509. congé définitif	francia	final dismissal, often refers to death	egyéb	kif	AB	-	-
510. connaissance	francia	acquaintanceship	emberi kapcs		AB	-	-
511. conseil d'état	francia	French judicial body	kultúrspec	kif	AB	1	-
512. consommation	francia	light refreshments, esp in a café	ételkultúra		AB	-	-
513. constatation	francia	verification	elvont		AB	-	-

514. conte philosophique	francia	short story designed to illustrate a philosophical idea or thesis	irodalom	kif	AB	2	1
515. contenu	francia	reserved, self-contained	tulajdonság	mn	AB	-	-
516. contrapposto	olasz	a pose in which the hips and the shoulders are in different planes	művészet		AB, O	-	-
517. contrat de majorité	francia	a kind of political system	politika	kif	AB	-	-
518. contrat social	francia	social contract (Rousseau)	társadalom	kif	AB	-	-
519. contratier	francia	to thwart (=akadályoz), to upset	egyéb	ige	AB	-	-
520. contre-jour	francia	back-lighting in photography	egyéb		O	1	-
521. contrepartie	francia	term in inlay work (=faberakás)	művészet		AB		-
522. copita	spanyol	tulip-shaped sherry-glass	italkultúra	jel.szűk.	AB	-	-
523. coq au vin	francia	chicken cooked in wine	ételkultúra	kif	O	14	-
524. coque	francia	small ribbon on a woman's hat	divat		O	-	2
525. coquillage	francia	carved, inlaid ornament	művészet		AB	-	-
526. cordée	francia	group of climbers roped together on a single rope	sport: hegymászás		AB	-	-
527. cordon militaire	francia	chain of military posts	háború	kif	AB	-	-
528. cordon rouge	francia	red sash worn by members of the Légion d'Honneur	kultúrspec	kif	AB	-	7
529. corgi	walesi	Welsh breed of dog	egyéb		AB	23	14
530. cornada	spanyol	the goring of a bullfighter by a bull	bikaviadal		O	-	1
531. corniche	francia	coastal road by the sea	egyéb		AB	4	22
532. corsage	francia	spray of flowers worn on the bodice of a dress	divat		AB	18	56
533. Cosa Nostra	olasz	the name of the Mafia crime syndicate in the US	kultúrspec	AmE, kif	B, O	5	97
534. costa	spanyol	coast, esp holiday resort	egyéb		O	11	?
535. cotillon	francia	souvenir given away at a ball or a dance	szórakozás		AB	-	1
536. couchette	francia	sleeping-berth, esp on a train	egyéb		AB, B, O	7	2
537. coulant	francia	easy to get on with	tulajdonság	mn	AB	-	-
538. coulé	francia	grace-note in music	zene		AB	-	-
539. couleur du temps	francia	the way the wind blows, the general tendency at a given moment	egyéb	kif	AB	-	-
540. coulis	francia	thin sauce	ételkultúra		O	14	-
541. coup de foudre	francia	love at first sight	szerelmi kapcs	kif	AB	-	2
542. coup de piston	francia	helping hand	emberi kapcs	kif	AB	-	-
543. coup de savate	francia	kick with the flat of the foot	egyéb	kif	AB	-	-
544. coup en passant	francia	end-play in bridge	szerencsejáték	kif	AB	-	-
545. coup-de-poing	francia	primitive hand-axe	egyéb	kif	AB	-	-

546. coupe	francia	type of pudding	ételkultúra		AB, O	1	183
547. coupé de ville	francia	open coupé with a hood that can be raised (=cabrio)	közlekedés	kif	AB	-	-
548. coureur	francia	man who runs after women	szerelmi kapcs		AB	2	-
549. courgette	francia	zucchini	ételkultúra		O	54	-
550. course libre	francia	a kind of bullfight in France	bikaviadal	kif	O	-	
551. couture	francia	dress-making	divat		AB, O	125	364
552. couvert	francia	'place' at the table (=teríték)	ételkultúra	nincs angol megfelelő	AB	-	-
553. couverture	francia	chocolate for coating cakes	ételkultúra		O	1	-
554. craquelure anglaise	francia	excessive cracking on the surface of English paintings	művészet	kif	AB, O	-	-
555. credenza	olasz	low cupboard	lakáskultúra		AB	-	5
556. crème brûlée	francia	caramel custard	ételkultúra	kif	AB	11	6
557. crème caramel	francia	a kind of dessert	ételkultúra		O	-	-
558. crème Chantilly	francia	a kind of dessert	ételkultúra		O	-	-
559. crème de cacao	francia	a cocoa-flavoured liqueur	italkultúra		O	-	8
560. crème de menthe	francia	a mint-flavoured liqueur	italkultúra		O	6	7
561. crème fraîche	francia	soured cream	ételkultúra		O	14	3
562. crème renversée	francia	a kind of custard	ételkultúra		O	-	-
563. crêpe Suzette	francia	a thin dessert pancake	ételkultúra		O	-	-
564. crépuscule	francia	twilight, time of the day for romantic feelings	szerelmi kapcs		AB	-	-
565. crève-coeur	francia	bitter disappointment, heart-break	emberi kapcs		AB	-	-
566. cri de coeur	francia	heart-felt utterance of passion	emberi kapcs	kif	AB, O	5	-
567. crime passionel	francia	crime dictated by passions	emberi kapcs	kif	AB, O	-	1
568. crise (de nerfs)	francia	nervous breakdown	pszichológia	kif	AB, O	4	2
569. crise d'adolescence	francia	critical period of adolescence	pszichológia	kif	AB	-	-
570. crise de coeur	francia	emotional crisis	emberi kapcs	kif	AB	-	-
571. crise de combat	francia	turning-point in warfare	háború	kif	AB	-	-
572. crise de confiance	francia	crisis of confidence	pszichológia	kif	B	-	-
573. crise de conscience	francia	overwhelming moral doubt	pszichológia	kif	AB, B, O	-	1
574. croissant	francia	crescent-shaped roll	ételkultúra		AB	28	26
575. croix de guerre	francia	French military decoration	kultúrspec	kif	AB	11	109
576. croque-monsieur	francia	toasted ham-and-cheese sandwich	ételkultúra		O	1	1
577. crostini	olasz	Italian snacks	ételkultúra		O	2	1
578. crotale	francia	a small tuned cymbal	zene		O	-	3
579. croûte	francia	piece of fried bread	ételkultúra		AB, O	2	-

580. croyant	francia	Christian who accepts the creed of his faith	vallás		AB	-	-
581. croyant et practiquant	francia	practising Christian	vallás	kif	AB	-	-
582. cru classé	francia	a kind of wine	italkultúra		O	1	2
583. cruauté	francia	ruthlessness	elvont		AB	-	-
584. crudités	francia	raw vegetables	ételkultúra		AB, O	9	-
585. cuchifrito	spanyol	a cube of pork dipped in batter and deep fat fried-	ételkultúra		B	-	-
586. cuesta	spanyol	a belt of hilly land sloping gently up to the crest of a relatively steep escarpment	földtudomány		AB	-	12
587. cuir ciselé	francia	leather used as a material for binding books	könyvkultúra	kif	AB, O	-	-
588. cuirasse musclée	francia	breast-plate modelled on the nude male torso	művészet	kif	AB	-	-
589. cuivré	francia	harsh strident tone	zene		O	1	-
590. culotte	francia	pair of women's wide flaired trousers, divided skirt	divat		AB	3	9
591. culte du moi	francia	religion of the self	pszichológia	kif	AB	-	-
592. curandero	spanyol	a healer who uses folk remedies	foglalkozás		O	2	5
593. curettage	francia	removal of a growth	tudomány		AB	34	3
594. cursillo	spanyol	a short course of studies	egyéb		O	-	8
595. cwm	walesi	a deep rounded hollow with steep sides	földtudomány		AB	4	9
596. Cymru am byth	walesi	Wales forever!	kultúrspec	kif	AB	-	-
597. cynghanedd	walesi	alliterative metre used in Welsh poetry	irodalom		AB	1	-
598. d'un certain âge	francia	middle-aged (woman)	társadalom	kif	AB	2	-
599. dacha	orosz	country house or villa in Russia, esp as a symbol of bureaucratic status	kultúrspec		AB	45	111
600. dada	francia	„hobby-horse", anarchic movement in art	művészet		AB	202	248
601. Dáil	ír	'Assembly', the parliament of Ireland	kultúrspec		AB	36	-
602. dal	hindi	a cooked dish of India, made with lentils and spices	ételkultúra		B	227	86
603. dalle de verre	francia	coloured glass used as building material	építészet	kif	AB	-	-
604. dan	japán	one of several grades and ranks of proficiency in Japanese sport and games	harcművészet		B, O	?	?
605. danse d'école	francia	classical style of ballet-dancing	balett	kif	AB	-	-
606. danse de vertige	francia	type of whirling dance	tánc / kultúrspec	kif	AB	-	-
607. danse du ventre	francia	style of Oriental dance	tánc / kultúrspec	kif	AB	-	1
608. danseur noble	francia	dancer with a noble classical style in ballet	balett	kif	AB, O	3	12
609. darobokka	arab	a drum stick with two hands, used in Egypt and Africa	kultúrspec		B	-	-
610. darshan	hindi	the opportunity of seeing a holy person or deity in India	kultúrspec / vallás		O	-	3
611. dashiki	afrikai	a kind of West African shirt	kultúrspec / divat		O	-	9
612. dazibao	kínai	poster in China	kultúrspec		O	15	-

613. de longue haleine	francia	long (labour)	egyéb	kif	AB	2	-
614. de luxe	francia	luxurious	életmód	kif	AB	60	240
615. de nos jours	francia	proper name + ~: of our times	egyéb	kif	AB, O	3	-
616. debitage	francia	waste material in archelogy	földtudomány		O	-	-
617. débrouillard	francia	full of resource	egyéb	mn	AB	-	-
618. decalage	francia	the difference in the angle of incidence between two aerofoils of an airplane	egyéb		O	-	-
619. déchéance	francia	failure, decline	egyéb		AB	-	-
620. décor	francia	interior decoration	lakáskultúra		AB	66	265
621. décor simultané	francia	stage-setting in theatre where different settings can be seen at the same time	színház	kif	AB	-	-
622. découpage	francia	continuity in a film script	film		AB, O	4	2
623. deësis	görög	a group representing Christ, the Virgin and St John	művészet		AB	-	-
624. défaillance	francia	faintness, exhaustion	elvont		AB	1	-
625. déformation professionelle	francia	occupational disease	pszichológia	kif	AB	-	-
626. déhancement	francia	a typical stance of medieval statues	művészet		AB	-	-
627. déjà entendu	francia	a feeling that one has already heard	pszichológia	kif	O	1	-
628. déjà lu	francia	a feeling that one has already read something	pszichológia	kif	O	-	-
629. déjà vu	francia	the feeling that you have seen sg before	pszichológia	kif	AB, O	19	76
630. Delikatessen	német	a shop selling exotic foods	egyéb	< francia	AB	-	3
631. déménagement	francia	moving house (=költözködés)	elvont		AB	-	-
632. démeublé	francia	stripped of furniture	lakáskultúra	mn	AB	-	-
633. demi-castor	francia	upper-class prostitute	bordély		AB	-	-
634. demi-charactère	francia	a type of dance in ballet	balett		AB	32	-
635. demi-glace	francia	a kind of meatstock	ételkultúra		O	1	-
636. demi-pension	francia	half-board	életmód		AB, O	2	-
637. demi-pointe	francia	position of the foot in ballet	balett		AB	1	-
638. demi-saison	francia	light overcoat	divat		AB	-	-
639. demi-sec	francia	medium dry	italkultúra	mn	O	3	1
640. demi-tasse	francia	small coffee-cup	egyéb		AB	1	2
641. demi-toilette	francia	evening dress	divat		AB	-	-
642. demi-vierge	francia	half-virgin	szerelmi kapcs		AB, O	-	-
643. démon de midi	francia	resurgence of sexual inclination in the middle age	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
644. dentellière	francia	female lace-maker	foglalkozás		AB	-	-
645. deoch-an-doruis	ír	'drink of the door'; parting drink	italkultúra	kif	AB	-	-
646. dépaysé	francia	homesick	érzelem	mn	AB, O	-	-
647. déplacement	francia	sense of being away from home	érzelem		AB	-	-

648. dépucellage	francia	loss of virginity	szerelmi kapcs		AB	-	-
649. déraciné	francia	displaced, uprooted from one's native or natural environment	érzelem	mn	AB, B, O	-	-
650. derailleur	francia	a bicycle gear	egyéb		O	1	1
651. desaparecido	spanyol	a person who disappeared in Argentina between 1976 and 1983	kultúrspec		O	-	2
652. désaxé	francia	out of line with the centre of the cylinder in a motor	egyéb		O	-	-
653. desco da parto	olasz	an elaborately painted tray used for carrying gifts to a woman in childbed	művészet	kif	AB	1	-
654. déséquilibré	francia	mentally unbalanced	érzelem	mn	AB	-	-
655. désinvoltre	francia	unselfconsciousness	érzelem		AB	-	-
656. désordonné	francia	chaotic, ill-planned	egyéb	mn	AB	-	-
657. désorienté	francia	at a loss	érzelem	mn	AB	-	-
658. dessus de table	francia	ornamental centre-piece for dinner table	lakáskultúra	kif	AB	-	-
659. desuete	francia	outdated, outmoded	egyéb	mn	B	-	-
660. détaché	francia	passage played with each note distinctly separated	zene		AB	-	-
661. détente	francia	relaxation or tension, esp in political affairs	politika		AB, O	66	369
662. détournement de jeunesse	francia	seduction of young people	társadalom	kif	AB	-	-
663. détournement de mineurs	francia	seduction of young people	társadalom	kif	AB	-	-
664. détraqué	francia	harmlessly insane	érzelem	mn	AB, O	-	-
665. deux-che-vaux	francia	two-horse-power car, esp a baby Citroën	kultúrspec	kif	AB, B	-	-
666. deuxième	francia	the second performance of a play	színház	számnév	B	-	-
667. Deuxième Bureau	francia	French department of military intelligence	kultúrspec	kif	AB	1	4
668. dévalisé	francia	robbed, burgled	egyéb	mn	AB	-	-
669. développé	francia	movement in ballet	balett		AB, O	2	-
670. devoirs d'état	francia	the duties of society	társadalom	kif	AB	-	
671. dghajsa	máltai	small Maltese sailing-boat	kultúrspec		AB	-	-
672. dhamma	szanszkrit	universal thruth or law among Theravada Buddhists	vallás / kultúrspec		O	32	2
673. dhania	hindi	coriander in Indian cookery	ételkultúra		O	-	-
674. diabolo	olasz	a kind of game	szórakozás		O	1	2
675. diagonale	francia	a series of steps in ballet	balett		AB	-	-
676. dialogue des sourds	francia	conversation between the deaf; conversations where the two parties are indifferent	elvont	kif	AB	-	1
677. diamantaire	francia	a diamond dealer	foglalkozás		A9	-	-
678. diamanté	francia	cloth with brilliants	divat		AB, O	21	-
679. Dichtung und Wahrheit	német	a mixture of poetic fiction and facts	irodalom	kif	AB	-	

680. didgeridoo	ausztrál őslakos	a musical instrument of the Australian Aboriginees	kultúrspec / zene		O	8	2
681. Diesseitigkeit	német	a doctrine of materialism	filozófia		AB	-	-
682. digestif	francia	a drink taken after a meal	italkultúra		O	3	1
683. Diktat	német	a treaty imposed on a vanquished enemy by the victor (often referring to the Treaty of Versailles)	politika		AB, O	27	11
684. diligente	olasz	the work of industry, not of genious	művészet		AB	-	-
685. dilruba	hindusztáni	Indian musical instrument	kultúrspec / zene		O	-	-
686. dim sum	kínai	a Chinese snack	ételkultúra		O	9	9
687. Ding an sich	német	a thing in itself (cf. an sich)	filozófia	kif	AB	-	1
688. diplomate de carrière	francia	professional diplomat	foglalkozás	kif	AB	-	-
689. directeur de conscience	francia	spiritual director	társadalom	kif	AB	-	-
690. dirigisme	francia	planned economy	gazdaság		AB, O	7	6
691. dirigiste	francia	a proponent of dirigisme	gazdaság		O	14	1
692. Dirndl	német	Bavarian and Austrian woman's traditional costume	kultúrspec	jel.szűk.	AB, O	3	8
693. discaire	francia	DJ, a person who selects the records to be played at a discotheque	foglalkozás		B	-	1
694. discothèque	francia	record shop; hence: night club	szórakozás		AB, 50, O	6	92
695. dix-huitième	francia	characteristic of the 18th century	történelem	számnév	AB, O	1	-
696. djellaba	francia	cloak with a hood and wide sleeves	divat	< arab	AB	1	5
697. do svidania ~ dosvidanya ~ dosvedanya	orosz	good-bye	egyéb	mondatszó	B	-	2
698. doctorand	német	candidate for a doctor's degree	tudomány		O	-	
699. dohyo ~ dojo	japán	a place where instruction is given in various Japanese arts of self-defence	harcművészet		B, A9, O	5	1 dojo
700. dolce stil nuovo	olasz	a school of love-poetry developed in Italy in the 13th cent.	irodalom	kif	AB	-	-
701. dolce vita	olasz	a life of luxury combining opulence with sensuality	életmód	kif	AB, B, O	11	-
702. dolmus	török	a shared taxi in Turkey	kultúrspec		O	12	-
703. domaine	francia	vineyard	italkultúra		O	39	10
704. dominee	afrikaans	pastor in South Africa	vallás / kultúrspec		O	-	1
705. dompteur	francia	tamer of wild animals	foglalkozás		AB	-	2
706. doner kebab	török	a Turkish dish	ételkultúra		O	-	-
707. doppione	olasz	a woodwind instrument of the Italian renaissance	zene		O	-	-
708. dotaku	japán	prehistoric Japanese bronze objects	kultúrspec		O	-	-

709. douçaine	francia	a soft-toned reed instrument	zene		O	-	-
710. douceur de vivre	francia	the pleasure of life	filozófia	kif	O	1	-
711. doyenné	francia	state of being a senior member of a body	egyéb	mn	AB	-	60
712. drama giocoso	olasz	comedy, jocose drama	irodalom	kif	B	-	-
713. drame à clef	francia	a play whose characters and situations represent real people and events	irodalom	kif	B	-	-
714. drame à thèse	francia	play with a purpose	irodalom	kif	AB, B	-	-
715. drame bourgeois	francia	play about everyday life	irodalom	kif	AB	-	-
716. dramma per (la) musica	olasz	a serious opera	zene	kif	AB	-	-
717. Drang nach Osten	német	traditional urge of German politicians to annex territories in the East	NS	kif	AB, O	4	21
718. draperie mouillée	francia	clinging drapery, as portrayed in painting	művészet	kif	AB	-	-
719. dreid(e)l	jiddis	a kind of game	szórakozás	AmE	O	-	2
720. Dreigroschenoper	német	opera expressing social satire in modern popular idiom	zene		AB	1	6
721. dressage	francia	the breaking and training of a horse	sport: lovaglás		AB, O	91	12
722. droit administratif	francia	the French system of rules concerning the organisation of public services	kultúrspec	kif	AB	6	-
723. droit de cité	francia	free admission into some circle or organisation	társadalom	kif	AB	-	-
724. droit du seigneur	francia	the supposed right of the feudal lord to deflower the bride of any of her tenants on the first night of their marriage	szerelmi kapcs	kif	AB, B	1	3
725. droit naturel	francia	natural right of man to a decent livelyhood	filozófia	kif	AB	-	-
726. drôle	francia	comic, amusing, odd	tulajdonság	mn	AB	-	5
727. druzhinnik	orosz	civilian auxiliary policeman in the Soviet Union	SZU		B	-	-
728. du dernier bateau	francia	„from the latest boat”; in the very latest fashion	divat	kif	AB	-	-
729. du meilleur rang	francia	aristocratic	társadalom	kif	AB	-	-
730. duce	olasz	the leader of a group, esp referring to Mussolini	kultúrspec		AB, O	21	1188 (?)
731. duende	spanyol	elf, demon	egyéb		B, O	5	-
732. duk(k)a	hindi	a retail shop in Kenya and some parts of Eastern Africa	kultúrspec		B	-	-
733. dukawallah	szuahéli	a shopkeeper of a retail shop, esp in Kenya	kultúrspec		B	-	-
734. duma	orosz	the Russian elective legislative council	kultúrspec		AB	110	77
735. Durchlaucht	német	’Serene Highness’, title given to German princes	kultúrspec		AB	-	-
736. duvet	francia	eiderdown quilt	lakáskultúra		AB	264	1
737. dybbuk	jiddis	a malevolent wandering spirit in Jewish folklore	kultúrspec		O	44	56
738. eau de toilette	francia	a dilute form of perfume	divat	kif	O	10	3
739. ébéniste	francia	skilled cabinet-maker	foglalkozás		AB, O	-	-
740. ébénisterie	francia	skilled cabinet-making	elvont		AB	-	-
741. échange de vues	francia	exchange of opinions	elvont	kif	AB	-	-

742. échappé	francia	a kind of step in ballet	balett		AB	2	-
743. échoppe	francia	flat or semi-circular gouge	művészet		AB	-	-
744. echt	német	genuine, pure	egyéb	mn	AB, O	3	17
745. école	francia	a group of disciples imitating the style of a master	művészet		AB	3	129
746. écritoire	francia	writing-desk	lakáskultúra		AB	-	-
747. écriture artiste	francia	impressionist prose style	irodalom	kif	AB	-	-
748. écuelle	francia	two-handled porringer	egyéb		AB	-	-
749. écurie	francia	fleet of cars entering a motor race	sport: motorverseny		AB	-	2
750. effleurage	francia	stimulating light massage	életmód		AB	7	5
751. égalité	francia	equal store in a game, esp where money is on stake	szerencsejáték		AB	-	9
752. égaré	francia	misguided, usu an idea	elvont	mn	AB	-	-
753. Ehepaar	német	married couple, esp happy one	szerelmi kapcs	jel.szűk.	AB	-	-
754. Einfühlung	német	empathy	pszichológia		O	-	-
755. Eisen und Blut	német	military power used to achieve a specific purpose (cf. Blut und Eisen)	NS	kif	AB	-	-
756. Eiswein	német	a kind of white wine	italkultúra		O	-	-
757. El Niño	spanyol	an upwelling of cold water to the surface of the sea which occurs in the Eastern Pacific in most years, producing an abundant catch of fish	földtudomány		A8	41	78
758. élan vital	francia	life force	filozófia	kif, cf. Bergson	AB, O	-	2
759. élévation	francia	agility in aereal movements in ballet	balett		AB	4	-
760. Élysée	francia	the French parliament	kultúrspec		B	1	116
761. émaillerie à jour	francia	a method in enamel work	művészet	kif	AB	-	-
762. emakimono	japán	a Japanese scroll containing pictures representing a narrative	kultúrspec		O	-	-
763. embarras de richesse	francia	an embarrassment of the riches	társadalom		B	-	-
764. embourgeoisé	francia	that has been bourgeoisified	társadalom	mn	O	-	-
765. embourgeoisement	francia	the gradual admission of primitive peoples to citizenship of a civilised state	társadalom		AB, B, O	-	-
766. embusqué	francia	one who avoids military service	háború		AB, O	2	-
767. emincé	francia	a dish with meat in sauce	ételkultúra		O	-	-
768. éminence grise	francia	„grey eminence”, a power behind the throne	politika	kif	AB, O	1	13
769. émotionné	francia	moved, thrilled	egyéb	mn	AB	-	-
770. empanada	spanyol	a turnover with a filling	ételkultúra		O	-	1
771. empaquetage	francia	a work of conceptual art, consisting of an object wrapped tightly in canvas or other material	művészet		B	-	-

772. empennage	francia	tail-unit of an aircraft	közlekedés		AB	4	-
773. en axe	francia	in alignment	építészet	kif	AB	-	-
774. en brochette	francia	pieces of wood served on a skewer (=hústű)	ételkultúra	kif	AB	-	2
775. en brosse	francia	hair cut very short	divat	kif	AB, O	3	1
776. en cabochon	francia	(a precious stone) smoothed and polished	egyéb	kif	AB	7	-
777. en camaïeu	francia	an underpainting in monochrome	művészet	kif	AB	-	-
778. en casserole	francia	cooked in a covered stew-pan	ételkultúra	kif	AB	-	4
779. en croûte	francia	in a pastry crust	ételkultúra	kif	O	6	7
780. en daube	francia	stewed	ételkultúra	kif	O	3	3
781. en dedans	francia	a movement in ballet	balett	kif	AB	1	-
782. en dehors	francia	a movement in ballet	balett	kif	AB	1	-
783. en détail	francia	in detail	egyéb	kif	AB	-	-
784. en diagonale	francia	diagonally across the stage in ballet	balett	kif	AB	-	-
785. en face	francia	from the front	művészet	kif; pszeudo-francia; franciául de face	AB	-	1
786. en flèche	francia	at the head (of an artistic movement)	művészet	kif	AB	-	-
787. en garde	francia	on the alert; used in fencing	sport: vívás	kif	AB	-	-
788. en ménage	francia	(living together) as husband and wife	emberi kapcs	kif	AB	-	-
789. en pantoufles	francia	in familiar atmosphere	emberi kapcs	kif	AB, O	-	-
790. en plein	francia	type of enamel work	művészet	kif	AB	-	2
791. en poste	francia	having a diplomatic appointment	bürokrácia/diplomácia	kif	AB, O	3	-
792. en primeur	francia	fresh (of vegetables)	egyéb	kif	O	9	-
793. en principe	francia	in principle	egyéb	kif	AB, O	-	9
794. en regard	francia	on the facing page	egyéb	kif	O	-	-
795. en secondes noces	francia	in a second marriage	emberi kapcs	kif	AB	-	-
796. en sourdine	francia	muted	zene	kif	AB	-	-
797. en taille d'épargne	francia	a type of enamel work	művészet	kif	AB	-	-
798. en transi	francia	(a sculptured figure on a tomb) in a recumbent position as if asleep	művészet	kif	AB	-	-
799. en travesti	francia	woman dancer dressed as a man in ballet	balett	kif	AB	-	-
800. en villégiature	francia	on holiday in the country	életmód	kif	AB	-	-
801. en voyage	francia	on a journey	életmód	kif	AB	-	2
802. enarch(ist)	francia	high-ranking French civil service administrator	kultúrspec		B	-	-
803. enchaînement	francia	a sequence of steps in ballet	balett		AB	18	2

804. encoignure	francia	corner-cupboard with short legs	lakáskultúra		AB	-	-
805. endiamandé	francia	dressed up in one's Sunday's best	divat	mn	AB	-	-
806. énévement ~ enevement	francia	event, incident, esp of a violent character	politika		B	-	-
807. enfant chéri	francia	a cherished or pampered child	emberek	kif	B, AB	-	-
808. enfant de miracle	francia	child whose birth is welcome but wholly unexpected	emberi kapcs	kif	AB	-	-
809. enfant de son siècle	francia	child of his century	társadalom	kif	AB	-	-
810. enfantillage	francia	childish action	elvont		AB	-	-
811. enfilade	francia	a suite of rooms in a straight line offering an open vista from one end to the other	lakáskultúra		AB	4	11
812. engagé	francia	committed to the support of a party or philosophy	társadalom	mn	AB	5	-
813. engagement	francia	the condition of being engagé	társadalom		AB	?	?
814. engrenage	francia	the process of preparing for effective joint action	gazdaság		O	-	-
815. enjôleur	francia	(a person) who secures advantages by coaxing	emberek		AB	-	-
816. ennuyeux	francia	tiresome	egyéb	mn	AB	-	-
817. enosis	görög	re-union, esp the mo-vement for the reunion of Cyprus with Greece	kultúrspec		AB	-	76
818. Entmythologisierung	német	the historical process by which a mythical story is presented as actual fact	filozófia		AB	-	-
819. entourloupette	francia	an underhand means of obtaining a commercial advantage	elvont		AB	-	-
820. entre deux âges	francia	middle-aged, esp woman	emberek	kif	AB	-	-
821. entre deux guerres	francia	the period between WW1 and WW2	történelem	kif	AB	-	-
822. entrée en matière	francia	the beginning of a literary work	irodalom	kif	O	-	-
823. Entscheidungsproblem	német	the problem of finding a way to decide whether a formula is true within a given system of axioms	tudomány (mat.)		O	-	1
824. épanchement	francia	an outpouring of emotion	érzelem		AB	-	-
825. épatant	francia	shocking, daring	egyéb	mn	O	-	1
826. épater	francia	startle, shock	egyéb	ige	O	4	2
827. épaule en dedans	francia	a forward dressage movement	sport: lovaglás	kif	AB	-	-
828. épaulement	francia	the proper placing of a dancer's shoulders	balett		AB	4	-
829. épicerie	francia	grocer's shop	egyéb		O	2	-
830. éponge	francia	sponge cloth	egyéb		O	-	-
831. équipe	francia	team in a sporting event	sport		AB, O	1	3
832. Erdgeist	német	the active spiritual force of the world	filozófia	cf. Goethe	AB	-	4
833. erh hu	kínai	Chinese musical instrument	kultúrspec / zene		O	-	-
834. Erin go bragh	ír	Ireland forever!	kultúrspec	mondatszó	AB	-	3
835. Erlebnis	német	conscious experience undergone	pszichológia		O	-	-

836. Ersatz	német	substitute, not genuine, inferior, esp used in the WWs	háború	angolul mn	AB	30	224
837. eruv	héber	an area in which Jews are allowed to move during Sabbath	kultúrspec		O	-	-
838. Erziehungsroman	német	novel concerned with the (usu emotional) education of its hero (cf. Bildungsroman)	irodalom		AB	-	-
839. escarole	francia	a variety of endive	ételkultúra		O	1	2
840. espresso	olasz	a kind of coffee	italkultúra		AB, O	27	86
841. esprit d'escalier	francia	„staircase wit", a witty remark	elvont	kif	AB, O	-	-
842. esprit de notaire	francia	the soul of a lawyer, a tendency to be overmuch concerned with a trivial affair	elvont	kif	AB	-	-
843. esprit gaulois	francia	a spirit of mocking criticism, typical of the French	kultúrspec	kif	AB	-	-
844. esprit laïc	francia	an attitude of mind hostile to clerical influence	társadalom	kif	AB	-	-
845. esprit libre	francia	freedom from care	elvont	kif	AB	-	-
846. esraj	indoárja (bengáli)	Indian musical instrument	kultúrspec		O	-	-
847. esthéticien	francia	specialist in beauty treatment	divat		AB	-	-
848. estocada	spanyol	the sword-thrust that finally kills the bull	bikaviadal		O	-	2
849. étalage	francia	display, esp in a shopwindow	egyéb		AB, O	-	-
850. étape	francia	a stage in a journey	egyéb		AB	-	-
851. étatisme	francia	the extension of the power of the state over the individual citizen	társadalom		AB, O	-	1
852. etrier ~ étrier	francia	short rope ladder	sport: hegymászás		AB, O	-	-
853. événement	francia	politically motivated civil disorder	társadalom		O	15	-
854. évolué	francia	African who has had a European education	kultúrspec		O	6	-
855. exacta	spanyol	a perfecta in betting	szerencsejáték	AmE, am.sp.	O	-	3
856. exalté	francia	in a state of mind elevated above the normal by excitement etc	érzelem	mn	AB	1	-
857. exclusivité	francia	exclusiveness	elvont		AB	-	-
858. exécutant	francia	a performer, usu virtuoso	zene		AB	1	1
859. exercice au milieu	francia	an exercise performed at the middle of the practice-room in ballet	balett	kif	AB	-	-
860. exercice de style	francia	literary work, painting etc performed as a technical exercise and not intended as a serious work	művészet / irodalom	kif	AB	-	-
861. expéditeur	francia	agent who arranges the despatch of goods on behalf of	foglalkozás		AB	-	-

		another person					
862. explication de texte	francia	detailed, formal sytlistic analysis of a literary text	irodalom	kif	AB, O	-	-
863. extraordinaire	francia	outstanding	egyéb	mn	O	28	32
864. façade d'honneur	francia	principal front of a large building	építészet	kif	AB, O	-	-
865. face-à-main	francia	eye-glass with a holding handle	divat	kif	AB	-	-
866. facile	francia	easily influenced / led into immorality	tulajdonság	mn	AB	104	250
867. façon de Venise	francia	a kind of glassware	művészet	kif	O	-	-
868. façonné	francia	(fabric) woven with small regular figured design	anyag		AB	-	1
869. fado	portugál	a type of popular melancholic Portuguese song	kultúrspec / zene		O	7	41
870. faena	spanyol	a series of passes before killing the bull	bikaviadal		O	-	-
871. faible	francia	a weakness	elvont		AB	-	-
872. faille	francia	kind of heavily ribbed fabric	anyag		AB	7	20
873. fáilte	ír	welcome	egyéb	mondatszó	AB	-	3
874. faire école	francia	to found a school, to attract a group of disciples who imitate one's own manner	művészet	kif (ige + fn)	AB	-	-
875. faisandé	francia	highly favoured, spicy	ételkultúra		AB, O	-	-
876. faiseur de mots	francia	„word spinner", one who can talk or write a lot without saying much	emberek	kif	AB	-	-
877. faits divers	francia	news in brief	egyéb	kif	AB, B, O	-	-
878. fajita	spanyol	a Mexican dish	ételkultúra	am.sp.	O	-	-
879. falafel	héber / arab	a salad sandwich eaten in Israel and some Arab countries	ételkultúra		B, O	-	7
880. fantaisie	francia	wilful fancy, eccentric desire	pszichológia		AB	1	5
881. fantaisiste	francia	one who indulges in extravagant fancies	pszichológia		AB, O	-	-
882. farci	francia	stuffed	ételkultúra	mn	AB, O	-	1
883. farfalle	olasz	pasta in the form of butterflies	ételkultúra		O	-	-
884. farruca	spanyol	a type of flamenco dance	tánc / kultúrspec		O	-	-
885. fartlek	svéd	a method of training in running	sport: atlétika		O	1	-
886. Fasching	német	a (German) carnival	kultúrspec		AB, O	-	30
887. fatwa(h)	arab	a formal legal opinion delivered by an Islamic religious leader	vallás / kultúrspec		A9	63	45 (43 fatwa, 2 fatwah)
888. faunesque	francia	shy but sensual	tulajdonság	mn	AB	-	-
889. fausse maigre	francia	woman who has achieved a slender figure by dieting, massage etc.	emberek	kif	AB	-	-
890. fauve	francia	savage, like a wild beast	egyéb	mn	AB, O	14	63
891. fauvisme	francia	the style and technique of Les Fauves	művészet		AB	-	-
892. faux amis	francia	pairs of words which have a similar form but totally	nyelvészet	kif	AB, O	1	-

		different meanings in two languages					
893. faux bonhomme	francia	a hypocritical good fellow	emberek	kif	AB, O	-	-
894. faux bourdon	francia	a medieval system of harmonisation in thirds	zene	kif	AB	-	-
895. faux dévot	francia	a pious hypocrite	tulajdonság	kif	AB	-	-
896. faux marbre	francia	fake marble	építészet	kif	O	2	-
897. faux ménage	francia	marriage of incompatibles	emberi kapcs	kif	AB	-	-
898. faux naïf	francia	one whose apparent simplicity is merely assumed	emberek	kif	AB, B, O	-	-
899. favela	portugál	shantytown or slum	kultúrspec		B, O	7	25
900. favelado	portugál	a person who lives in a favela	kultúrspec		B, O	-	-
901. fedai ~ fedayin ~ fadayeen	arab	Arab commando or guerrilla	kultúrspec		B	-	-
902. féerique	francia	fairylike, magical	tulajdonság	mn	AB	-	-
903. feijoada	portugál	Brazilian stew	ételkultúra		O	-	1
904. Feldgrau	német	dark-bluish grey, traditional colour of the German army	háború		AB, O	1	3
905. Felsenmeer	német	an expanse of angular rocks	földtudomány		O	1	-
906. femme de trente ans	francia	woman of thirty, who may be expected to suffer much from unsatisfactory love affairs	emberek	kif, cf. Balzac	AB, O	-	-
907. femme du monde	francia	woman well acquainted with the ways of the world	emberek	kif; franciául inkább: society woman	AB	1	-
908. femme du peuple	francia	working-class woman; a woman whose manners betray her humble origins	emberek	kif	AB	-	-
909. femme fatale	francia	woman who brings disaster on all who love her	szerelmi kapcs	kif	AB, O	32	68
910. femme sérieuse	francia	earnerst woman, one who is not frivolous	emberek	kif	AB	-	-
911. ferraiuolo	olasz	a garment worn by priests	vallás		AB	-	1
912. ferronnerie	francia	a kind of decoration	művészet		O	-	-
913. festa teatrale	olasz	a spectacular operatic production designed to celebrate some public festivity	zene	kif	AB	-	
914. Festschrift	német	a volume of papers to the honour of a scholar	tudomány		AB, O	6	2
915. Festung Europa	német	=Fortress Europe, Eu. within its outer defenses, described by Nazis as a fortress	NS	kif; jel.bőv.: any kind of plan against aggression	50, AB	-	23
916. feta	görög	white salty ewe's milk cheese	ételkultúra		O	18	3
917. fête galante	francia	picture of dancing, music and love-making in a rural	művészet		AB, O	2	

		setting					
918. fettucine	olasz	pasta in the form of ribbons	ételkultúra		O	8	2
919. fianchetto	olasz	a movement in chess	sport: sakk		AB	-	-
920. fiche	francia	slip of paper, esp official registration form	bürokrácia/diplomácia		AB, B, O	12	3
921. Fidelismo	spanyol	the doctrines of Castro	kultúrspec		50	-	2
922. Fidelista	spanyol	a follower of Castro	kultúrspec		50	1	3
923. fil d'Ariane	francia	Ariadne's thread, the key to a labyrinth	elvont	kif	AB	-	-
924. filet mignon	francia	tenderloin	ételkultúra	kif	AB, O	2	76
925. fille du régiment	francia	army prostitute	bordély	kif	AB	-	1
926. film noir	francia	a cynical, sombre film	film	kif	O	-	72
927. filo	görög	a kind of pastry	ételkultúra		O	56	10
928. filtre	francia	(coffee) made by allowing hot water to filter down	italkultúra		AB, O	2	2
929. fin de guerre	francia	the end of the war	háború	kif	AB	-	-
930. fin de non-recevoir	francia	plea in a bar	jog	kif	AB	-	-
931. fin de race	francia	the decline of the human race	filozófia	kif	AB	-	-
932. fin de saison	francia	end of a saison	egyéb	kif	O	-	-
933. fin de siècle	francia	the end of the century, esp the 19th; hence: decadent	művészet	kif	AB	6	29
934. fin gourmet	francia	a connoisseur of the pleasures of the table	ételkultúra	kif	AB	-	-
935. fin sourire	francia	a knowing smile	egyéb	kif	AB	-	-
936. finca	spanyol	ranch in South America	kultúrspec		O	2	28
937. fine	francia	a kind of French brandy	italkultúra		O	?	?
938. fine (de la) maison	francia	old brandy of the house	italkultúra	kif	AB	-	-
939. fine à l'eau	francia	brandy and soda	italkultúra	kif	AB	-	-
940. fines herbes	francia	a mixture in equal parts of chopped parsley, chevril, chives and tarragon	ételkultúra	kif	AB	-	
941. Fingerfertigkeit	német	digital dexerity	zene		AB	1	-
942. finita la commedia	olasz	the comedy is over; the pretence has come to an end	egyéb	kif	AB	1	-
943. fino	spanyol	a delicate pale sherry	italkultúra		AB	5	18
944. fla(c)k	német	antiaircraft fire	háború	flack: angol írásmód	50	177	473 (348 flak, 125 flack)
945. Flammenwerfer	német	tank equipped with an apparatus for projecting hot flame	háború		AB	1	-
946. flâneur	francia	an idle man-about-town	emberek		AB	2	4
947. flauto d'echo	olasz	an organ stop	zene	kif	AB	-	-
948. fléchette	francia	a mind of missile dropped from an aircraft	háború		O	-	4

949. flic	francia	(French) policeman	kultúrspec		AB	2	12
950. flou	francia	blurred, imprecise	egyéb	mn	AB	-	-
951. focaccia	olasz	Italian bread made with olive oil	ételkultúra		O	4	-
952. foco	spanyol	a small guerrilla centre radiating revolutionary activity throughout a country	kultúrspec		B	1	1
953. folie	francia	a condition in which a normal but suggestible person is infected with the dilusions of a forceful psychotic	pszichológia		AB	1	13
954. folie à deux	francia	an identical mental disorder affecting two people	pszichológia	kif	O	1	-
955. folie de doute	francia	a morbid compulsion to reassure oneself repeatedly that everyday actions have in fact been done	pszichológia	kif	AB	-	-
956. folie de grandeur	francia	megalomania	pszichológia	kif	AB	4	2
957. folklorique	francia	(an event) likely to be remembered by the common people	életmód		AB		-
958. fonctionnaire	francia	petty official	foglalkozás		AB, O	1	4
959. fond de teint	francia	foundation in make-up	divat	kif	AB		-
960. fondo d'oro	olasz	the gilded background used to set off figures in medieval illumination	művészet	kif	AB		-
961. force de dissuasion	francia	force of dissuasion	elvont	kif	B	-	5
962. force de frappe	francia	striking force	háború	kif	AB, B, O	3	60
963. formes libres	francia	free forms	művészet	kif	AB	-	-
964. Formgeschichte	német	textual analysis, esp of the Bible	irodalom		O	-	-
965. fou rire	francia	hysterical laughter	egyéb	kif	AB, O	-	-
966. fouetté	francia	a step executed on the pointe in ballet	balett		AB	-	1
967. foutu	francia	finished	egyéb	mn	AB	-	-
968. Fraktur	német	black-letter typeface	egyéb		AB	-	2
969. franc fort	francia	a kind of French monetary policy	kultúrspec	kif	O	6	-
970. franchise	francia	frankness	elvont		AB	?	?
971. Franglais	francia	French heavily influenced by English words	nyelvészet / kultúrspec		AB, O	9	20
972. Frankfurter	német	highly seasoned German sausage	ételkultúra		AB	3	?
973. fraude pieuse	francia	pious deceit	elvont	kif	AB	-	-
974. Frauendienst	német	medieval code of courtly love	történelem		AB, O	-	-
975. freira	portugál	a European seabird of the petrel family that nests in Madeira	kultúrspec		A9	-	-
976. Fremdwort	német	foreign word, usu with the nationalistic implication that it is undesirable	nyelvészet	jel.szűk.	AB	-	-
977. fresco secco	olasz	painting on plaster which has been allowed to dry	művészet	kif	AB	-	-

978. friandises	francia	small, square-cut, frosted tea-cakes	ételkultúra		A9	-	-
979. fricatrice	francia	lesbian	szerelmi kapcs		AB	-	-
980. frisée	francia	endive	ételkultúra		A8, O	5	-
981. frisson	francia	shiver, thrill	egyéb		AB	95	30
982. frittata	olasz	omelette	ételkultúra		O	-	2
983. fritto misto	olasz	a mixed dish of fried sea-food	ételkultúra	kif	AB, O	3	1
984. froideur	francia	coldness	egyéb		O	2	1
985. froissé	francia	offended, hurt	egyéb	mn	AB	-	-
986. fromage blanc	francia	fresh soft white cheese	ételkultúra		O	2	1
987. fromage frais	francia	a form of cheese made by heating milk with buttermilk	ételkultúra	kif	A8, O	65	-
988. frontenis	spanyol	a Latin-American ball game resembling handball	kultúrspec		B	-	-
989. frottage	francia	a method of producing patterns by rubbing graphit over paper	művészet		AB, O	4	2
990. fruit de mer	francia	sea-food	ételkultúra	kif	AB, O	-	-
991. fu yung	kínai	a Chinese dish	ételkultúra		O	-	-
992. fuchigashira	japán	the pommel of a Japanese sword	kultúrspec		AB	-	-
993. fugu	japán	a type of fish considered a Japanese delicacy	ételkultúra		O	2	23
994. fugue	francia	flight from sanity	pszichológia		AB	-	-
995. Führerprinzip	német	the theory that dictatorship is efficient and desirable	politika		AB, O	-	-
996. fumage	francia	collage made with smoked paper	művészet		AB	-	1
997. fumiste	francia	artist who practices fumage	művészet		AB	-	-
998. fuselage	francia	body of an aeroplane	közlekedés		AB, O	263	429
999. fusilli	olasz	a kind of Italian pasta	ételkultúra		O	4	4
1000.gaffe	francia	blunder, clumsy tactlessness	emberi kapcs		AB, O	37	142
1001.gaga	francia	senile, mad, crazy	egyéb	mn	O	11	47
1002.gagaku	japán	the classical ceremonial or court music of Japan	kultúrspec / zene		B, O	-	8
1003.gai-ge	kínai	(in China) a fundamental reordering of the economic and social basis of the state	kultúrspec / politika		A8	-	-
1004.gaijin	japán	foreigner, alien	egyéb		B, O	21	4
1005.galant	francia	technically accomplished (music)	zene		AB	2	5
1006.galanterie	francia	flattering attention to women, mild flirtation	emberi kapcs		AB, O	1	1

1007.Galanteriekunst	német	a style which aims at elegance	művészet		AB	-	-
1008.galantuomo	olasz	decent, respectable man	emberek		AB	-	-
1009.galbe	francia	curve, contour	művészet		AB	-	-
1010.Galgenhumor	német	morbid humour	egyéb		AB, O	-	-
1011.gamba	spanyol	a kind of prawn	ételkultúra		O	6	13
1012.gaminerie	francia	attractive impertinence like that of a street-urchin (=utcagyerek)	elvont		AB, O	-	2
1013.ganbei	kínai	Chinese toast	egyéb	mondatszó	O	-	1
1014.ganbu	kínai	office-holder in China	kultúrspec		O	-	-
1015.garam masala	újperzsa / urdu	a spice mixture used in Indian cookery	ételkultúra	kif	O	13	-
1016.garçon gratuit	francia	unwanted boy, who feels himself to be alien in his family	emberi kapcs	kif	AB	-	-
1017.garçonne	francia	bachelor girl, ostentatiously independent woman	emberek		AB	-	2
1018.garçonniére	francia	bachelor flat	lakáskultúra		AB, B, O	-	1
1019.garda	ír	Irish policeman or guard	kultúrspec		B	65	4
1020.gargouillade	francia	a series of steps in ballet	balett		O	-	-
1021.garni	francia	dish accompanied by the appropriate vegetables	ételkultúra		AB	-	5
1022.gaseosa	spanyol	fizzy drink	italkultúra		O	2	-
1023.gastarbeiter	német	a worker in West Germany who has come from another country to supplement for the labour shortage	kultúrspec		B, O	3	8
1024.gat(h)	szanszkrit	a complex rhythmic passage that usually marks the final movement or section, of a raga	zene / kultúrspec		B	-	1
1025.gauchesco	spanyol	of having to do with a type of Spanish poetry, whose character, language and setting derive from the life of the gauchos of South America	irodalom	mn	B	-	-
1026.gauchiste	francia	political radical, leftist	politika		B	1	1
1027.gauchos	spanyol	baggy trousers, similar to those by South American gauchos	kultúrspec		B	-	33
1028.gaufrette	francia	sugar wafer	ételkultúra		AB	-	-
1029.Gauleiter	német	a rank in the National Socialist hierarchy, petty leader	NS		AB	-	57
1030.gauloise	francia	cheap and popular brand of French cigarettes	kultúrspec		AB	14	8
1031.gazar	francia	a gauzy silk fabric, often sequined with shiny metal	anyag		B	2	-
1032.gazon coupé	francia	a kind of area with grass in a garden	lakáskultúra	kif	O	-	-
1033.Gebrauchsmusik	német	music written for a special occasion	zene		AB, O	-	-
1034.Gedankenexperiment	német	a thought-experiement	tudomány		O	-	-
1035.Geistesgeschichte	német	the history of spiritual development	filozófia		AB	-	-
1036.gelato	olasz	ice cream	ételkultúra		O	-	14

1037.Gemeinde	német	(German) municipality	kultúrspec		AB	-	5
1038.Gemeindehaus	német	town-hall	egyéb		AB	-	-
1039.Gemeinschaft	német	community, association	elvont		AB, O	8	7
1040.Gemeinschaftsgefühl	német	community spirit, the feel of belonging to some association	elvont		AB	-	-
1041.gemütlich	német	kindly, amiable	tulajdonság	mn	AB	6	9
1042.Gemütlichkeit	német	kindliness, comfort, typical of the German home	kultúrspec		AB	1	-
1043.genizah	héber	repository for damaged manuscripts	egyéb		AB	2	-
1044.genre pittoresque	francia	style of writing aiming at evocative description	irodalom	kif	AB	-	-
1045.gens de bien	francia	respectable people	emberek	kif	AB	-	-
1046.gens de couleur	francia	coloured people, hast-castes	emberek	kif	AB	-	-
1047.gentilhommière	francia	small country estate suitable for a gentleman in modest circumstances	életmód		AB	-	-
1048.georgette	francia	a thin dress material	anyag		O	12	14
1049.Gesamtkunstwerk	német	work of art with poetry, dancing etc	művészet		AB, B, O	3	3
1050.Gesellschaft	német	society formed for some specific purpose	elvont	jel.szűk.	AB	24	36
1051.gesso	olasz	a mixture of plaster of Paris and size, used as a ground for painting	művészet		AB	31	19
1052.gesso grosso	olasz	a layer of coarse plaster as the basis of painting	művészet	kif	AB	-	-
1053.gesso sottile	olasz	a layer of soft plaster as the basis of painting	művészet	kif	AB	-	-
1054.Gestalt	német	object of perception forming a unity; hence: work of art considered as a unity	pszichológia		AB, O	43	29
1055.Gestalt therapy	német	psychotherapy based on Gestalt psychology	pszichológia	részford.	B	4	6
1056.Gestaltpsychologie	német	system of psych. based on the idea of gestalt	pszichológia		AB	-	-
1057.Gestapo	német	the secret police in Nazi Germany	NS		O	95	708
1058.geste	francia	(magnanimous) gesture	elvont		AB	-	67
1059.Gesundheit	német	toast when drinking / when sy sneezes	egyéb	mondatszó	AB	-	7
1060.gharana	hindusztáni	a school of players in Indian music	kultúrspec / zene		O	-	-
1061.gherao	hindi	(in India and Pakistan) a form of protest in which demonstrators surround a building and prevent anyone from entering or leaving	kultúrspec		B, O	-	3
1062.gigolo	francia	professional male dancing partner; hence: a young man who accepts payment for escorting women; hence: male prostitute	szerelmi kapcs		AB, O	25	135
1063.gigot	francia	leg of mutton prepared for the table	ételkultúra		AB	14	27
1064.gilet	francia	bodice shaped like a man’s waistcoat in ballet	balett		AB	1	-
1065.Giro	német	a national service of the post office in various Western	egyéb	['ʒi:rou] és	B	138 (83	62

		European countries providing subscribers with a computerised system of money transfer		['d3airou]		+ 55 giroban k)	
1066.gjetost	norvég	a kind of Norwegian cheese	ételkultúra		O	2	1
1067.glaistig	ír	a fairy in the shape of half-woman, half-goat	egyéb		O	4	-
1068.glasnost	orosz	the opening up of an institution formerly closed or secretive. In its broader meaning, it refers to Gorbachev's policy of greater openness in Soviet affairs.	SZU		A, M, O	131	264
1069.glasnostian	orosz	characteristic of glasnost	SZU	mn; a mn-i rag az angolban került rá	A8	-	-
1070.glasnostic	orosz	characteristic of glasnost	SZU	mn; a mn-i rag az angolban került rá	A9	-	-
1071.Gleichberechtigung	német	equality of status, esp for armaments	elvont	jel.szűk.	AB	-	3
1072.Gleichgültigkeit	német	indifference, feeling of I-don't-care	pszichológia		AB	-	-
1073.Gleichschaltung	német	elimination of political opposition by liquidating sy's opponents	politika		AB, O	3	3
1074.glissé	francia	a sliding step in ballet	balett		O	-	-
1075.glissement	francia	sliding, gliding	egyéb		B	1	-
1076.glitsch	jiddis	a sudden mishap or malfunction	egyéb	AmE szleng	B	-	75 glitch
1077.glögg	svéd	a Scandinavian winter drink	italkultúra		O	-	1
1078.gloire	francia	glory, honour, grace	elvont	jel.eltol.	AB	6	18
1079.Glühwein	német	mulled wine	italkultúra		AB	2	1
1080.godille	francia	a rapid descent in ski	sport: sí		AB	-	-
1081.goldwasser	német	a kind of liqueur	italkultúra		O	-	6
1082.gompa	tibeti	a Tibetan temple or monastery	vallás / kultúrspec		O	2	1
1083.gonzo	olasz	bizarre, crazy	tulajdonság	AmE szleng	O	4	43
1084.goonda	hindi	hired bully in the Indian subcontinent	kultúrspec		O	-	-
1085.Götterdämmerung	német	end of the world in Scandinavian mythology	kultúrspec	< izlandi	AB, O	6	33
1086.goulash	magyar	stew; in bridge, a re-deal	ételkultúra	jel.bőv.	AB	28	53
1087.goy	héber	gentile, Christian	vallás		AB	8	18
1088.graffiti	olasz	write as graffiti	egyéb	ige	O	-	306
1089.gramadan ~ gramdan	hindi /	(in India) landowners in each village are asked to transfer	kultúrspec		B, O	-	1

	szanszkrit	the title to all their holdings to a village assembly					gramdan
1090.gran turismo	olasz	a high-performance car with ample luggage space and comfortable seats for 2 persons	közlekedés	kif	AB, B, O	2	8
1091.granadero	spanyol	a member of a special military force in Mexico, used especially to quell riots	kultúrspec		B	-	1
1092.grand amateur	francia	an ardent lover of beautiful things	emberek	kif	AB	-	-
1093.grand atelier	francia	leading fashion-house	divat	kif	AB	-	-
1094.grand cru	francia	(wine from) a well-known vineyard	italkultúra	kif	AB, O	48	11
1095.grand écart	francia	a type of gymnastic feat	sport: gimnasztika	kif	AB	-	1
1096.Grand Guignol	francia	entertainment consisting of a number of horrific short plays	színház	kif; párizsi színház nevéből	AB, O	7	67
1097.grand jeté	francia	a step in ballet	balett	kif	O	1	5
1098.grand luxe	francia	the highest degree of luxury	életmód	kif	AB	2	3
1099.grande amoureuse	francia	woman who devotes all her time to love affairs	szerelmi kapcs	kif	AB, O	-	-
1100.grande cocotte	francia	high-class prostitute	bordély	kif	AB	-	-
1101.grande école	francia	French quasi-military technical college	kultúrspec	kif	AB	3	-
1102.grande épreuve	francia	important motor-race	sport: motorverseny	kif	AB	-	-
1103.grande marque	francia	famous-make (of car etc)	sport: motorverseny	kif	AB	1	-
1104.grande sonnerie	francia	a system of strikings in clocks and watches	egyéb	kif	AB, O	-	-
1105.grande toilette	francia	full evening dress	divat	kif	AB	-	-
1106.grande vedette	francia	major star of stage or screen	színház	kif	AB	-	-
1107.grandes machines	francia	large-scale works of art	művészet	kif	AB	-	-
1108.grappa	olasz	a kind of string brandy	italkultúra		AB	14	9
1109.grasseyé	francia	r-sound pronounced by vibration of the uvula	nyelvészet		AB	-	-
1110.gratin	francia	the most exclusive people in society	társadalom		AB	-	10
1111.gratiné	francia	a dish with breadcrumbs and grated cheese	ételkultúra		O	2	1
1112.gravadlax	norvég / svéd	raw salmon	ételkultúra		O	11	-
1113.grège	francia	a colour between grey and brown	egyéb		O	-	1
1114.Grenzgänger	német	one who crosses a political boundary, esp the Iron Courtain	politika		AB	-	-
1115.grognard	francia	a member of Napoleon's Old Guard	kultúrspec		O	-	-
1116.gros point	francia	embroidery executed in cross-stitch	egyéb	kif	AB	3	3
1117.grosso modo	olasz	roughly	egyéb	AdvP	O	-	1

1118.Gründerzeit	német	period of speculation after the French-Prussian war	kultúrspec / politika		AB	-	-
1119.Grundgedanke	német	fundamental idea	elvont		AB	-	-
1120.guacamole	spanyol	a Mexican dish	ételkultúra	am.sp.	O	12	12
1121.guajira	spanyol	a Cuban song and dance tune	tánc / kultúrspec		O	-	9
1122.guanxi	kínai	(in China) an unofficial network of acquaintanceships that enable its members to exert influence and get things done	kultúrspec / társadalom		A9	5	3
1123.guêpière	francia	a kind of corset	divat		O	-	2
1124.guéridon	francia	small round pedestal table	lakáskultúra		AB	-	-
1125.gueule de bois	francia	hangover	italkultúra		O	-	2
1126.guindé	francia	stiff, formal	egyéb	mn	AB	-	-
1127.gulag	orosz	a department of the Soviet secret police	SZU		O	34	179
1128.gumbah	olasz	close friend, chum	emberi kapcs	AmE szleng	B	-	-
1129.gung-ho	kínai	eager, enthusiastic	egyéb	mn	O	33	86
1130.gurdwara	indoárja (pandzsábi)	a Sikh temple	kultúrspec		O	8	-
1131.gyro	görög	a kind of sandwich	ételkultúra	AmE	O	-	46
1132.habitué de la maison	francia	regular visitor of the house / of a café etc.	emberek	kif	AB	-	-
1133.háček	cseh	a diachritic mark used in Slavic and Baltic languages	nyelvészet		O	-	-
1134.Haff	német	salt-water lake formed by a long spit of sand by the entrance of a bay	földtudomány		AB	-	5
1135.haiku	japán	the shortest form of Japanese poem	irodalom / kultúrspec		AB	-	86
1136.Hakenkreuz	német	swastika, as a Nazi symbol	NS		O	1	2
1137.Hakenstil	német	poetic style in which the sense is run on from line to line	irodalom		AB	-	-
1138.Halbgelehrte(r)	német	half-educated person	emberek		AB	-	-
1139.Halbstarke(r)	német	young hooligan	társadalom		AB	-	-
1140.halutzim	héber	Jewish pioneers who entered Palestine from 1917 onwards	kultúrspec		O	-	-
1141.hamartia	görög	a tragic error or flaw (~Aristotle)	elvont		AB	-	-
1142.haniwa	japán	a clay image placed ourside Japanese tombs of the 5th cent.	kultúrspec		O	-	19
1143.harai-goshi	japán	a type of hip throw in judo	harcművészet		O	-	-
1144.harambee	szuahéli	a rallying call for people to work together for national betterment, used especially in Kenya	kultúrspec		B	2	4
1145.harka	arab	a body of Moroccan irregular troops	kultúrspec		O	-	-
1146.hartal	hindusztáni	the organised closing of shops as a form of protest in	kultúrspec		O	1	10

		India					
1147.hasta la vista	spanyol	farewell!	egyéb	mondatszó, kif	AB, O	6	1
1148.hasta luego	spanyol	good-bye!	egyéb	mondatszó, kif	AB	1	1
1149.hatha yoga	szanszkrit	a system of physical exercises in yoga	sport: jóga		O	-	4
1150.hatha yogi	szanszkrit	a person who practices hatha yoga	sport: jóga		O	-	-
1151.Hauptfeind	német	main enemy	háború		AB	-	-
1152.hausmaler	német	a person who paints undecorated china at home	foglalkozás		O	-	-
1153.Hausmalerei	német	the painting of porcelain as a cottage industry, esp Meissen one	művészet		AB	-	-
1154.haut monde	francia	the world of fashion	divat	kif	AB	-	11
1155.haute bohème	francia	high fashion	divat	kif	O	-	-
1156.haute couture	francia	fashionable dress-designing	divat	kif	AB, O	-	138
1157.haute cuisine	francia	cookery considered as fine art	ételkultúra	kif	AB, O	-	49
1158.haute époque	francia	the architecture and furniture of the reigns of Louis XIV, XV, XVI	történelem / kultúrspec	kif	AB	-	-
1159.haute politique	francia	high politics	politika	kif	AB	-	-
1160.haute vulgarisation	francia	skilled presentation of a technical subject for non-specialists	egyéb	kif	AB, O	-	-
1161.haute-lice	francia	high-warp (loom)	egyéb	kif	AB	-	-
1162.haute-luxe	francia	luxurious	egyéb	mn	O	-	-
1163.Heft	német	single number of volume issued in parts (cf. Lieferung)	könyvkultúra		AB	2	11
1164.Heian	japán	relating to a period of Japanese history	kultúrspec / történelem	-ian: nem angol	B	1	6
1165.Heilsgeschichte	német	sacred history	vallás		O	-	1
1166.heimisch	jiddis	homely, unpretentious	egyéb	mn	O	-	-
1167.Heldentenor	német	tenor voice suited to the singing of the hero’s role	zene		AB, O	3	37
1168.Herrenvolk	német	master-race, by the National Socialists	NS		AB, 50, O	3	26
1169.Heurige(r)	német	wine of less than one year’s vintage; hence: a place where new wine is sold	italkultúra		AB, O	2	-
1170.Hexentanz	német	witches’ sabbath, esp as represented in art / music	művészet		AB	-	-
1171.hibakusha	japán	survivor of the atomic explosions in Hiroshima or Nagasaki	kultúrspec		B, O	-	9
1172.hijab	arab	headscarf of muslim women	kultúrspec		O	1	14
1173.historien de salon	francia	amateur historian	foglalkozás	kif	AB	-	-
1174.hochgeboren	német	high-born	társadalom		O	-	1

1175.Hochkonjunktur	német	period of exceptional commercial prosperity	gazdaság		AB	-	-
1176.hoi chanh	vietnami	in South Vietnam, returnees or defectors from Communist-enrolled areas	kultúrspec		B	-	2
1177.homme d'affaires	francia	businessman	foglalkozás	kif	B	-	-
1178.homme de bien	francia	respectable man	emberek	kif	AB	-	-
1179.homme de coeur	francia	sensitive man	emberek	kif	AB	-	-
1180.homme de confiance	francia	man of trust, right-hand man	emberek	kif	B	-	-
1181.homme de peuple	francia	working-class man who betrays his humble origins	emberek	kif	AB	-	-
1182.homme du monde	francia	man of the world	emberek	kif	AB, B	-	-
1183.homme du systéme	francia	man of the system	emberek	kif	B	-	-
1184.homme moyen sensuel	francia	average unintellectual man, man in the street	emberek	kif	AB, O	-	-
1185.homme sensible	francia	sensitive man	emberek	kif	AB	-	-
1186.homme sérieux	francia	earnest man who is not frivolous	emberek	kif	AB	-	-
1187.homme-orchestre	francia	one-man band; hence: a man who performs several skills simultaneously	emberek	kif	AB	-	-
1188.honcho	japán	controller, boss, chief, headman	emberek / kultúrspec	AmE	B, O	11	37
1189.horizontale	francia	high-class prostitute	bordély	kif	AB	1	-
1190.hors catalogue	francia	not mentioned in the catalogue	egyéb	kif	AB	-	-
1191.hors du jeu	francia	out of the game; not practical politics	politika	kif	AB	-	-
1192.hors série	francia	not included in the series, added as an afterthought	egyéb	kif	AB	-	-
1193.hors texte	francia	(an illustration) added on a separate leaf, not printed with the text	irodalom	kif	AB	-	-
1194.hotel particulier	francia	large privately owned house in France	kultúrspec	kif	O	1	-
1195.hôtelier ~ hotelier	francia	manager of a hotel	foglalkozás		AB, O	-	22
1196.houille blanche	francia	„white coal”; hydro-electric power	egyéb	kif	AB	-	-
1197.hsien	kínai	a county	kultúrspec		B	15	33
1198.huaco	spanyol	a piece of ancient Indian pottery	kultúrspec		O	-	-
1199.huaquero	spanyol	a person who steals antiquities from tombs in Peru, Bolivia and Chile	kultúrspec		A9	-	3
1200.huevos rancheros	spanyol	a Mexican dish	ételkultúra	am.sp.	O	-	-
1201.hum	szerb / horvát	a steep-sided hill	földtudomány		O	?	?
1202.hummus	arab	a kind of dish	ételkultúra		O	9	5
1203.humour noir	francia	morbid humour	elvont	kif	AB	-	-
1204.hwyl	walesi	emotional ardour, usu associated with fervent eloquence, used esp in referring to Welsh people	kultúrspec		B, M	7	1
1205.idées reçues	francia	accepted ideas, conventional doctrines	filozófia	kif	AB, O	-	-
1206.idiot savant	francia	a person who is ignorant in many subjects but has a	emberek	kif	O	3	7

		special skill					
1207.ikebana	japán	the Japanese art of arranging flowers for decoration in a vase	kultúrspec		B, O	7	12
1208.iket	maláj	a silk fabric traditionally made in Asia, in which the weft threads are tied and dyed before weaving to produce a distinctive blurred pattern	anyag		A8, O	-	-
1209.imam bayildi	török	a Turkish dish	ételkultúra		O	-	-
1210.immobiliste	francia	a person who opposes all kinds of progress	emberek		AB	1	-
1211.imprimatura	olasz	a coloured wash laid over a canvas	művészet		AB, O	-	-
1212.imprimé	francia	printed dress-fabric	anyag		AB	1	-
1213.imshi	arab	'walk!', go away!	egyéb	mondatszó	AB, O	7	-
1214.in secco	olasz	when the plaster is dry	művészet	kif	AB	-	-
1215.incommunicado	spanyol	imprisoned without communication with the outside world; used in the Spanish Civil War	kultúrspec	mn	AB	40	103
1216.inconséquence	francia	behaviour lacking in logical coherence or sequence	elvont		AB	-	26
1217.inconvenable	francia	not in accordance with decency	elvont	mn	AB	-	-
1218.inédit	francia	unpublished work	irodalom		O	-	-
1219.infusion	francia	a draught of medical herbs steeped in hot water	italkultúra		AB	?	?
1220.Innigkeit	német	sincerity, warmth of feeling, esp in a work of art; In English, ~ is only applied to musical works	művészet	jel.szűk.	AB, B	-	-
1221.inselberg	német	an isolated mountain which rises abruptly from the surrounding landscape	földtudomány		O	1	-
1222.insgesamt	német	taken as a whole	elvont	Adv	AB	-	-
1223.inshallah	arab	'God willing'	kultúrspec	mondatszó	B	3	6
1224.insieme	olasz	together	zene	jel.szűk. (a.: csak zene)	AB	-	-
1225.insolite	francia	unusual, out of the ordinary	egyéb	mn	AB	-	2
1226.instantané	francia	instantaneous	egyéb	jel.szűk.fr.: 'snapshot' is	AB	-	-
1227.insurrecto	spanyol	insurgent, rebel, in Spanish-speaking countries	emberek		O	-	3
1228.intelligentsia	orosz	a class of society characterised by superior intelligence and advanced political views	kultúrspec / társadalom		AB, O	258	87
1229.interdit	francia	prohibited	egyéb	mn	B	-	4
1230.intéressante	francia	„in an interesting condition", pregnant	egyéb	mn; jel.szűk.	AB	-	-
1231.Interimsethik	német	the moral principles of Jesus interpreted as meant for people expecting the end of the world	vallás		O	-	-
1232.intifada(h)	arab	an uprising by Palestinians against Israeli occupation in the Gaza strip, hence: any popular political uprising	kultúrspec		50, A8, O	173	-

1233.intime	francia	cosy, homely	egyéb	mn	AB	7	14
1234.intimism	francia	a style of painting	művészet		O	-	-
1235.intimiste	francia	a late form of Impressionist painting, devoted only to domestic interiors	művészet		AB, O	1	1
1236.invité	francia	guest	emberi kapcs		AB	-	-
1237.ippon	japán	a score of one point in judo, karate, etc	harcművészet		O	7	1
1238.irredenta	olasz	a region containing people ethnically related to the given state but politically subject to another	politika		O	-	1
1239.ishan	arab	prehistoric mound in Iraq	kultúrspec		O	4	1
1240.Israeli	héber	pertaining to Israel	kultúrspec	mn	50	1952	7386
1241.istoriato	olasz	a porcelain vase whose surface is wholly covered with decoration	művészet		AB	3	-
1242.itaiitai	japán	cadmium poisoning	egyéb		B	-	-
1243.Italia irredenta	olasz	the parts of Italy still under foreign domination after the war of 1866	kultúrspec	kif	AB	1	1
1244.izvoschik	orosz	Russian cab-driver	kultúrspec		AB	-	-
1245.j'accuse	francia	„I accuse"; a pamphlet, accusing some authority	egyéb		AB, O	4	-
1246.jadam	maláj	a kind of silver or brass niello ware from the Malay peninsula, used esp for decorating belt buckles	kultúrspec		O	-	-
1247.jai alai	spanyol	the game of pelota	kultúrspec	< baszk	O	1	54
1248.jalapeño	spanyol	a short and thick green chilli, often used in Mexican cooking	ételkultúra		M, O	4	15
1249.janken	japán	a children's game of paper, scissors, stone	szórakozás		O	-	-
1250.jatha	indoárja (pandzsábi)	an armed band of the Sikhs	kultúrspec		O	-	-
1251.jawan	hindi	a common soldier of India	kultúrspec		B	-	1
1252.je-m'en fiche (AB) ~ jem`en-fichisme (B)	francia	I don't care	elvont	kif	AB, B	-	-
1253.je-m'en foutisme	francia	the philosophy of I don't care; I'm all right (cf. culte du moi, Gleichgültigkeit)	elvont	kif	AB	-	-
1254.jeté	francia	a leap in ballet from one foot to the other	balett		AB	7	7
1255.jeté battu	francia	a jeté accompanied by a battement	balett	kif	AB	-	-
1256.jeté en tournant	francia	a kind of jeté in ballet	balett	kif	O	-	-
1257.jeton	francia	token used to operate a slot machine	szerencsejáték		O	-	-
1258.jeune amour	francia	adolescent love	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
1259.jeune femme sérieuse	francia	earnest young woman who is not frivolous	emberek	kif	AB	-	-
1260.jeune fille	francia	young girl	emberek	kif	AB	-	8
1261.jeune fille bien élevée	francia	nicely brought-up girl	emberek	kif	AB	-	1

1262.jeune fille fatale	francia	young woman who brings disaster on all who love her	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
1263.jeune ingénue	francia	young woman of artless simplicity	emberek	kif	AB	-	-
1264.jeune refusé	francia	angry young man	emberek	kif	AB	-	-
1265.jeune voyou	francia	young hooligan, teddy-boy	társadalom	kif	AB	-	-
1266.jhala	szanszkrit	a heavily cadenced passage ending the second movement of a typical raga	zene / kultúrspec		B	-	-
1267.jigotai	japán	a defence positure in judo	harcművészet		O	-	-
1268.jinkai senjitsu	japán	the Japanese strategy of throwing waves of men into action	kultúrspec	kif	B	-	-
1269.joie de vivre	francia	feeling of happiness and well-being	pszichológia	kif	AB	24	33
1270.jojoba	spanyol	a desert shrub	egyéb	am.sp.	O	9	21
1271.jolie-laide	francia	woman whose ugliness is attractive or charming	emberek	kif	AB, B	-	1
1272.Jomon	japán	belonging to a Japanese culture of the Stone Age	kultúrspec		B	-	3
1273.jor	szanszkrit	the rhythmic second movement of a typical raga	zene / kultúrspec		B	-	-
1274.Jostaberry	német	a hybrid plant of the currant family which produces fruit resembling large blackcurrants	egyéb	részford.	A8	-	-
1275.joual	francia	a kind of Canadian French	kultúrspec		O, B	-	-
1276.jour	francia	an 'at home' day	életmód		AB	-	-
1277.jour de fête	francia	feast-day	életmód	kif	AB	-	3
1278.journal intime	francia	confidential diary	egyéb	kif	AB	-	-
1279.jubé	francia	rood-screen and galery dividing the chancel of a church from the nave	vallás		AB	-	-
1280.Judenhetze	német	persecution of the Jews	NS		AB	-	-
1281.Judenrat	német	a council representing the Jews during WW2	NS		O	-	-
1282.judenrein	német	without Jewish members	NS		O	1	-
1283.Jugendstil	német	style of drawing and decorating	művészet		AB, O	3	10
1284.juku	japán	a cramming school in Japan	kultúrspec		O	1	23
1285.jul otta	svéd	Christmas morning services in Swedish-American churches	kultúrspec	kif	50	-	-
1286.Junggrammatiker	német	neo-grammarian	nyelvészet		AB	1	-
1287.jus	francia	gravy	ételkultúra		O	102	39
1288.jusqu'au bout	francia	until a victory has been gained	egyéb	kif	O	-	-
1289.justification du tirage	francia	an enumeration of the copies of a work printed, often appended to fine books printed in France	könyvkultúra	kif	AB	-	-
1290.k(h)urta	hindi / urdu	a loose shirt worn by Hindi men and women	kultúrspec		B, O	2	3
1291.kabuki	japán	the Japanese realistic popular drama	irodalom / kultúrspec		AB	9	133
1292.Kaffeeklatsch	német	gossip over a cup of coffee	italkultúra	AmE: coffee	AB	-	22

				klatch is			coffee klatch: 1
1293.Kahal	héber	former localised Jewish community in Europe	kultúrspec		O	-	1
1294.kaizen	japán	continuous improvement of working practices	gazdaság		O	3	2
1295.kalashnikov	orosz	Soviet submachine gun	SZU		B	63	55
1296.kalimba	szuahéli	a small, hollow piece of wood	egyéb		B, O	-	3
1297.kamagraphy	francia	a method of reproducing an original painting	művészet	angol -phy a francia -phie helyett	B	-	2
1298.Kamakura	japán	relating to a period of Japanese art and architecture	kultúrspec		B	3	17
1299.Kamerad!	német	term used by German soldiers when surrendering; hence: appeal for clemency	háború		AB, O	-	7
1300.kamikaze	japán	suicide plane	háború		AB	38	162
1301.kanban	japán	a just-in-time manufacturing system in Japan	kultúrspec		O	13	1
1302.kanji	japán	a set of Chinese ideographs used as Japanese writing signs	kultúrspec		O	21	17
1303.kantele	finn	Finnish folk instrument	kultúrspec / zene		O	-	-
1304.kanzu	szuahéli	a long white cotton ribe worn by African men	kultúrspec		O	-	-
1305.kapu	hawaii	taboo	egyéb		O	2	-
1306.kaputt	német	no good, useless	tulajdonság	mn	AB	-	21
1307.Karabiner	német	steel ring, used in mountaneering to attach a climber securely to a rope	sport: hegymászás		AB, O	21	-
1308.karaburan	török	a hot dusty wind in central Asia	kultúrspec		O	-	-
1309.karana	szanszkrit	any of the 108 postures of Indian dance	tánc / kultúrspec		O	-	10
1310.karanga	maori	Maori ritual chant of welcome	kultúrspec		O	1	1
1311.karaoke	japán	the Japanese custom of singing popular songs solo to an accompaniment in bars and similar public places	kultúrspec / szórakozás		A9, O	86	47
1312.karate	japán	a martial art	harcművészet		AB, O	311	175
1313.karateka	japán	karate expert	harcművészet		B	28	-
1314.karoshi	japán	death through overwork	életmód		O	-	3
1315.kasbah	arab	palace-citadel of an Arab chieftain in North Africa; the district surrounding such a citadel; hence: the native quarter in a North African town	kultúrspec		AB	9	2
1316.Kashrut	héber	the body of Jewish religious laws	kultúrspec		O	2	1
1317.kata	japán	a system of basic exercises in judo	harcművészet		O	25	2
1318.katharevousa	görög	the purist form of modern Greek	kultúrspec		O	-	-

1319.kathi	maláj	judge in Islamic law	kultúrspec		O	-	-
1320.katsura	japán	a type of Japanese wig worn by women	kultúrspec		O	3	10
1321.katyusha	cseh	rocket launcher of great range and accuracy	háború		B	10	30
1322.Katzenjammer	német	hangover	italkultúra		AB	-	33
1323.kavadi	dravida (tamil)	a Hindu religious tradition	vallás / kultúrspec		O	-	-
1324.kazachok	orosz	Slavonic, chiefly Ukrainian dance	tánc / kultúrspec		O	-	2
1325.keftedes	görög	small meatballs in Greek cookery	ételkultúra		O	1	-
1326.keiretsu	japán	a group of closely related Japanese business companies	kultúrspec		O	26	3
1327.kelim	újperzsa	a flatweave carpet with decorative patterns, made in Turkey, Kurdistan and neighbouring countries	kultúrspec		A8	18	-
1328.Kempeitai	japán	the Japanese military secret service between 1931 and 1945	kultúrspec		O	1	3
1329.kendo	japán	the Japanese science of swordsmanship	harcművészet		AB, O	20	8
1330.kente	afrikai	brightly coloured material in Kenya	kultúrspec / anyag		O	-	5
1331.Kerbschnitt	német	form of wood-carving	művészet		AB	-	-
1332.khaddar	indoárja (pandzsábi)	hand-spun hand-woven cotton cloth of the Indian subcontinent	kultúrspec		O	-	4
1333.khanga	szuahéli	a fabric painted in various colours in East Africa	kultúrspec		O	1	1
1334.khozrashot	orosz	(in the Soviet Union) economic accountability, the notion that industrial and other undertakings should be responsible for their own finances, and not depend on state subsidies	SZU		A8	-	-
1335.kibbutz	héber	Israeli collective farm	kultúrspec		AB, O	44	143
1336.kibbutznik	jiddis	member of a kibbutz	kultúrspec		O	-	4
1337.kibitz	jiddis	look on at cards or some other activity	szerencsejáték	ige, AmE, < német	O	1 kibitzing	9
1338.Kibitzer	német	a bystander in bridge who comments on players' cards	szerencsejáték		AB	-	34
1339.kiboko	szuahéli	a strong whip made of hippopotamus hide	egyéb		O	-	7
1340.kielbasa	lengyel	a kind of seasoned Polish sausage	ételkultúra		O	-	9
1341.kifi	arab	narcotic drug, opiate	kábítószer		B	-	-
1342.kikoi	szuahéli	a striped cloth worn around the waiset in Africa	kultúrspec		O	-	2
1343.kilim	török	a kind of woven carpet	lakáskultúra		AB	1	-
1344.Kinder, Kirche, Küche	német	enumeration of occupations for a woman	társadalom	kif	AB	-	
1345.kinderspiel	német	dramatic piece performed by children	színház		O	-	-
1346.kippa	héber	skullcap, worn by orthodox male Jews	kultúrspec		O	-	-

1347.kir	francia	a kind of drink from white wine and cassis	italkultúra		O	6	23
1348.kirin	japán	a mythical animal of a composite form, a Chinese unicorn	kultúrspec		B	3	15
1349.kirpan	indoárja (pandzsábi)	the sword worn by the Sikhs as religious symbol	kultúrspec		O	-	4
1350.kisan	hindusztáni	peasant in India	kultúrspec		O	1	1
1351.kishke	jiddis	beef intestine casing stuffed with a flavoury filling	ételkultúra	< ukrán / lengyel	O	-	1
1352.kissel	orosz	a Russian dessert	ételkultúra		O	-	30
1353.Kitsch	német	worthless rubbish, esp in art	művészet		AB, O	84	152
1354.kitschy	német	artistically shallow, vulgar but slickly professional, gaudy or ostentatious	egyéb	mn; angol rag	B	5	35
1355.kiwi	maori	1. the Maori name of the apteryx, a New Zealand bird 2. nickname of a New Zealander	kultúrspec		B	?	?
1356.klat(s)ch	német	social gathering	társadalom		O	3	7 (4 klatch, 3 klatsch)
1357.Klaviertiger	német	virtuoso pianist	zene		AB	-	-
1358.kletten prinzip	német	a method of crowd- and riot-control developed by the West German police	kultúrspec	angolul külön írva	A8	-	-
1359.Kletterschuh	német	climbing-boot	sport: hegymászás		AB, O	-	-
1360.klezmer	jiddis	Eastern European Jewish music	kultúrspec / zene		O	-	3
1361.klippe	német	part of a nappe which has become detached from its parent mass	földtudomány		O	1	-
1362.klister	norvég	a soft wax for applying to the running surface of skis	sport: sí		O	-	-
1363.klonkie	afrikaans	young coloured boy in South Africa	kultúrspec	Dél-Afr	O	-	-
1364.klops	német	type of meatball	ételkultúra		O	-	-
1365.klutz	jiddis	a clumsy, awkward person	emberek	AmE, < német	B, O	3	23
1366.knaidel	jiddis	a kind of dumpling eaten over passover	kultúrspec / ételkultúra	< német	O	-	-
1367.knish	jiddis	a kind of dumpling	ételkultúra	< orosz	O	-	9
1368.ko	kínai	Chinese antique dagger	kultúrspec		O	-	-
1369.koan	japán	a riddle without a solution in zen buddhism	vallás / filozófia		O	-	8
1370.koeksister	afrikaans	traditional South African confection	ételkultúra	mn; Dél-Afr	O	-	-
1371.kogai	japán	pollution of the environment	egyéb		B	-	5
1372.kolach	cseh	a small pie typical in the Czech Republic	ételkultúra		O	-	-

1373.kolkhoz	orosz	Russian collective farm	SZU		AB, O	8	14
1374.kolossal	német	excellent	tulajdonság	mn	AB	-	6
1375.konditorei	német	shop selling confectionary	egyéb		O	1	5
1376.Konzertstück	német	piece of music at a concert	zene		AB	-	1
1377.kore	görög	a statue of a young girl	művészet		AB	10	12
1378.kouros	görög	a statue of a young boy	művészet		AB	31	12
1379.kozuka	japán	knife carried in the scabbard of a sword	harcművészet		AB	-	-
1380.kraak porselein	holland	a kind of Chinese porcelain	művészet		O	-	-
1381.Kraft durch Freude	német	organisation provided by the NS party	NS	kif	AB	1	6
1382.kragdadig	afrikaans	forceful, vigourous	tulajdonság	Dél-Afr	O	-	-
1383.Krankheit	német	physical sickness and mental disturbance resulting from excessive executive responsibility (cf. Managerkrankheit)	pszichológia	jel.szűk.	AB	-	4
1384.Krankheitsgewinn	német	benefits resulting from mental illness	pszichológia		AB	-	-
1385.Kriegsgefangene(r)	német	prisoner of war	háború		AB	1	-
1386.kril	norvég	a small shrimplike planktonic crustacean	egyéb		O	-	-
1387.Kriminalroman	német	novel about crime	irodalom		AB	-	-
1388.krummholz	német	wood composed of deformed trees in alpine regions	kultúrspec		O	-	-
1389.kuei	kínai	Chinese antique vessel	kultúrspec		O	6	7
1390.kula	maláj-polinéz (melanéz)	an inter-island system of ceremonial exchange of items in some Pacific communities	kultúrspec		O	12	18
1391.kulah	újperzsa	conical cap of felt or lambskin worn by Muslims in the Middle East	kultúrspec		O	-	2
1392.Kultur	német	culture as conceived by Germans, racial arrogance, desire to impose one's own values on the world	NS	jel.szűk.	AB, O	8	32
1393.Kulturbolschewismus	német	intellectual and artistic nihilism, decadence in modern art	NS		AB	-	1
1394.Kulturgeschichte	német	history of civilisation and art	elvont		AB	-	-
1395.kulturgeschichtlich	német	related to the history of civilisation and art	elvont	mn	AB	-	-
1396.Kulturkreis	német	one of a series of overlapping waves of civilisation spreading out from a centre, to explain the differences in culture in the world	elvont		AB	-	-
1397.kulturny	orosz	cultural, esp conductive to the propagation of Marxist culture	kultúrspec	mn	AB, O	-	3
1398.kumkum	szanszkrit	a mark on the forehead of Indian women	kultúrspec		O	-	2
1399.Kunstgeschichte	német	history of art	művészet		AB	2	-
1400.Kunsthistoriker	német	art historian	művészet		AB, O	-	-
1401.Künstlerroman	német	bildungsroman about an artist	irodalom		O	-	-
1402.Kunstprosa	német	literary prose	irodalom		AB, O	-	-
1403.Kuomintang	kínai	the radical nationalist party in China	kultúrspec		AB	93	328

1404.kuru	pápua (új-guineai)	a fatal viral brain disease found among certain peoples of New Guinea	kultúrspec		O	4	17
1405.Kutani	japán	designating a type of Japanese pottery	kultúrspec		B	1	-
1406.kuzushi	japán	loss of the initiative in judo	harcművészet		O	-	-
1407.kvell	jiddis	to enjoy oneself thoroughly	egyéb	ige; AmE szleng	B, O	-	-
1408.kvetch	jiddis	1. *n.* a habitual complainer or faultfinder 2. *v.* to whine, complain, find fault	emberek	ige is lehet; AmE szleng	B, O	2 (nem ige)	3
1409.kvutza	héber	communal and cooperative settlement in Israel	kultúrspec		O	-	-
1410.kwai-lo	kínai	European, foreigner (in China)	kultúrspec		O	-	-
1411.kwashiorkor	afrikai	a form of malnutrition affecting children in tropical Africa	kultúrspec		O	4	13
1412.kwela	afrikaans	popular dance in South Africa	tánc / kultúrspec	Dél-Afr	O	-	2
1413.kya	afrikai	African's hut	kultúrspec / divat		O	-	-
1414.kyu	japán	numbered grades of lower levels in judo	harcművészet		O	12	32
1415.kyudo	japán	a Japanese method of archery used to develop concentration and co-ordination	kultúrspec		B	-	-
1416.kyuokushinkai	japán	an aggressive form of karate in which no protective clothing is worn	harcművészet		M	-	-
1417.l'art pour l'art	francia	art for art's sake	művészet	kif	AB	1	-
1418.l'homme même	francia	„the man himself"; the personality of a writer as reflected in his style	irodalom	kif	AB	-	-
1419.l'oeil du maïtre	francia	the eye of the master, the vision of the artist	művészet	kif	AB	-	-
1420.la…	francia	the (famous, notorious), always followed by the name of a woman	egyéb	névelő	AB	?	?
1421.lachsschinken	német	smoked loin of pork	ételkultúra		O	-	-
1422.ladino	olasz	a kind of white clover	egyéb		O	7	4
1423.lahar	maláj-polinéz (jávai)	an avalanche of mud formed from volcanic ash impregnated with rain	földtudomány		AB, O	4	-
1424.laissez-passer	francia	pass, permit, esp a diplomatic passport	bürokrácia/diplomácia		AB, O	1	3
1425.lambada	portugál	an Afro-Brazilian dance	tánc / kultúrspec		50, A9, O	14	17
1426.lambaderia	portugál	a nightclub where lambada is danced	tánc / kultúrspec		50	-	-
1427.lambris d'appui	francia	waist-high panelling	építészet	kif	AB	-	-
1428.lambris de hauteur	francia	panelling from door to cornice	építészet	kif	AB	-	-
1429.lamdan	héber	person learned in the Jewish law	kultúrspec		O	-	-
1430.lamé	francia	fabric made of interwoven threads of silk and silver or	anyag		AB, O	20	-

		gold					
1431.lamento	olasz	a mourning song	zene		O	7	1
1432.Land	német	government unit in Germany and Austria	kultúrspec		O	?	?
1433.Ländler	német	slow waltz of Tyrolean origin	zene		AB	5	-
1434.landnam	dán	a clearance of forested land for agricultural purposes	földtudomány		O	-	-
1435.landrace	dán	a breed of large white pig	egyéb		O	-	-
1436.landsman	jiddis	fellow Jew	kultúrspec	< német	O	4	10
1437.langeleik	norvég	early Norwegian string instrument	kultúrspec / zene		O	-	-
1438.Langlauf	német	skiing across country	sport: sí		AB, O	12	3
1439.langostino	spanyol	langoustine	ételkultúra		O	-	-
1440.langouste	francia	spiny lobster	ételkultúra		AB	3	3
1441.langoustine	francia	a kind of lobster as food	ételkultúra		O	14	-
1442.langue de chat	francia	piece of chocolate shaped like a cat's tongue	ételkultúra	kif	AB	-	-
1443.lapiés	francia	karren	földtudomány		O	-	-
1444.lappa	afrikai	woman's shawl in West Africa	kultúrspec / divat		O	-	9
1445.larmes dans la voix	francia	tears in the voice	egyéb	kif	AB	-	-
1446.larnax	görög	a cinenary urn	történelem		AB	7	1
1447.lasagna	olasz	a flat strip of pasta	ételkultúra		AB	14	22
1448.lasya	szanszkrit	a graceful India style of female dancing	tánc / kultúrspec		O	1	-
1449.latke	jiddis	pancake in Jewish cooking	ételkultúra	< orosz	O	3	-
1450.latticinio	olasz	a method of making ornamental stems for wine-glasses	művészet		AB	-	-
1451.laulau	hawaii	a portion of a Hawaiian dish	ételkultúra		O	-	2
1452.lavoro di commesso	olasz	inlay or mosaic of bone, ivory	művészet	kif	AB	-	-
1453.le tout	francia	all	egyéb	kif	O	1	8
1454.Lebensform	német	style or aspect of life	társadalom		O	-	-
1455.Lebensmut	német	zest for life, indomitable spirit	filozófia		AB	-	-
1456.Lebensphilosophie	német	philosophy of life	filozófia		AB	-	-
1457.Lebensraum	német	room for living, space for the expanding population, NS slogan	NS		AB, O	14	53
1458.lebensspur	német	small track left in sediment by a living organism	földtudomány		O	-	-
1459.Lebenswelt	német	the experiences that make up human life	filozófia		O	-	-
1460.Leberwurst	német	liver-sausage	ételkultúra		AB	1	1
1461.lechayim	héber	to life! (drinking toast)	egyéb	mondatszó	O	-	-
1462.Lederhosen	német	short trousers of soft leather	kultúrspec		AB, O	10	25
1463.Légion d'Honneur	francia	an order founded by Napoleon	történelem / kultúrspec	kif	AB	11	-
1464.Légion Étrangère	francia	the French Foreign Legion	kultúrspec	kif	AB	1	-

1465.légionnaire	francia	a member of a legion, esp of the French Foreign Legion	kultúrspec		AB	-	114
1466.legong	indonéz	a kind of Balinese dance	tánc / kultúrspec		O	-	2
1467.lei	kínai	Chinese urn-shaped bronze vessel	kultúrspec / művészet		O	-	-
1468.lei	hawaii	thickly-woven garland of flowers, the gift of which is a token of esteem in Hawaii	kultúrspec		AB	1	25
1469.lekach	jiddis	a Jewish traditional cake	ételkultúra		O	-	-
1470.lekker	afrikaans	pleasant, sweet	tulajdonság	mn; Dél-Afr	O	-	-
1471.léproserie	francia	settlement for the care of lepers	egyéb		AB	-	-
1472.les Shorts	francia	hot pants	divat	francia + angol	50	-	-
1473.les…	francia	the…; often prefixed to name a group of entertainers	szórakozás	névelő	AB	?	?
1474.lettre de marque	francia	a royal warrant authorising a subject to carry out reprisals on the subjects of a hostile state	politika	kif	AB	-	
1475.lettrisme ~ Lettrism	francia	a theory of poetry	irodalom		50, O	-	2
1476.lettrist(e)	francia	one who writes poetry in the mode of Lettrism	irodalom		50, AB	8	1
1477.levade	francia	a kind of dressage movement	sport: lovaglás		AB, O	-	-
1478.levée	francia	a reception held during the King's morning toilet	kultúrspec		AB	5	148
1479.li	kínai	Chinese antique bronze vessel	kultúrspec		O	?	?
1480.libero	olasz	(in soccer) a defensive player who plays behind the backs as a last line of defence, covering the width of the field; sweeper	sport: futball		A9, O	14	4
1481.libertin	francia	free-thinker	filozófia		AB	29 libertine	-
1482.Liebeserklärung	német	declaration of love	elvont		AB	-	-
1483.Lieferung	német	single number of volume, issued in parts (cf. Heft)	könyvkultúra		AB	-	-
1484.ling chih	kínai	a motif on Chinese ceramic ware	kultúrspec / művészet		O	-	-
1485.linguine	olasz	long, thin, flat noodles	ételkultúra		B, O	-	3
1486.Linzertorte	német	a kind of pastry	ételkultúra		O	-	1
1487.lira organizzata	olasz	a stringed instrument in which the sound is evoked by the friction of a rosined wheel	zene	kif	AB	-	-
1488.lissoir	francia	smoothing, polishing tool	egyéb		O	-	-
1489.lit-bateau	francia	a bed with the head and foot curved up so as to resemble a boat	lakáskultúra		AB	-	-
1490.litzendraht	német	wire composed of many fine strands twisted together	egyéb		O	-	-
1491.livre de chevet	francia	bedside book	könyvkultúra	kif	AB, O	-	-
1492.livre de circonstance	francia	a book composed fo an occasion	könyvkultúra		O	-	-

1493.loa	kreol (haiti)	a god in the voodoo cult of Haiti	kultúrspec		O	5	33
1494.Loden	német	thick woolen cloth used for making cloaks	anyag		AB, O	5	11
1495.Lokal	német	café or tavern	szórakozás		AB	-	5
1496.lokum	török	Turkish delight	ételkultúra		O	-	-
1497.longeron	francia	a frame member in aeronautics	egyéb		O	4	-
1498.longuette	francia	midi	divat		B	-	6
1499.los von Rom	német	away from Rome, slogan of the Austrian Nationalist party	NS		AB	-	-
1500.louange perfide	francia	„treacherous praise"; praise designed to lead to unfortunate consequences for the person praised	elvont	kif	AB	-	-
1501.luce di sotto	olasz	light coming from below	művészet	kif	AB	-	-
1502.luftmensch	jiddis	an impractical visionary	emberek	< német	O	-	-
1503.Luftwaffe	német	the German air force	kultúrspec		50	146	546
1504.luge	francia	sledge	egyéb		AB	-	43
1505.Lumpen	német	physically and mentally poverty-stricken	emberek		AB	23	12
1506.Lumpenproletariat	német	the ragged populace (cf. Nehrung)	társadalom	cf. Marx	AB, O	11	4
1507.lundum	portugál	a simple Portuguese song	kultúrspec / zene		O	-	-
1508.Lunokhod	orosz	a vehicle designed by Soviet scientists for scientific exploration on the lunar surface	űrhajózás		B	-	13
1509.lupara	olasz	a kind of shotgun used by the Mafia	kultúrspec		O	1	1
1510.macchia	olasz	a rough sketch	művészet		AB, O	2	1
1511.machair	ír	sandy tract almost at sea-level	földtudomány		AB	84	-
1512.macher	jiddis	a bigwig, braggart	emberek	AmE, < német	O	1	2
1513.machismo	spanyol	male virility, masculine pride	emberek	am.sp.	O	69	136
1514.macho	spanyol	aggressively masculine, virile, tough (AB); 1. a vigorous, robust man 2. robust, manly (B)	tulajdonság	jel.eltol. (?); mn és fn is (spanyolul és angolul is)	AB, B, O	277	334
1515.Machtpolitik	német	negotiations under the implied threat of violent action	politika		AB, O	-	1
1516.Machtübernahme	német	taking over of power by violent means, esp for the NS party (cf. Putsch)	NS		AB	-	-
1517.madame	francia	the propietress of a brothel	bordély		AB	?	?
1518.madérisé	francia	(wine) affected with brown descolouration	italkultúra	mn	O	-	1
1519.madrilene	francia	a clear soup served cold	ételkultúra		O	-	4
1520.maestà	olasz	a representation of the Child and the Virgin seated on a throne	művészet		AB	3	1

1521.Magen David	héber	the Star of David as a Jewish symbol	kultúrspec		O	-	-
1522.magicienne	francia	female magician	foglalkozás	BrE	50	1	2
1523.Maharishi	szanszkrit	the title of a Hindu guru or spiritual guide	vallás / kultúrspec		B	26	80
1524.mah-jong	kínai	Chinese game	kultúrspec		O	10	1
1525.maillot jaune	francia	yellow jersey at the Tour de France	sport: kerékpár	kif	AB	2	
1526.mairie	francia	the administrative office of a French municipality	kultúrspec		AB	8	9
1527.maison	francia	a dish which is a speciality of the restaurant where it is served	ételkultúra		AB	94	5
1528.maison close	francia	brothel	bordély	kif	AB, O	-	-
1529.maison de couture	francia	fashion house	divat	kif	O	-	-
1530.maison de passe	francia	disorderly house, brothel	szerelmi kapcs	kif	AB, O	-	-
1531.maison de rendezvous	francia	hotel offering accommodation to men and their mistresses	szerelmi kapcs	kif	AB	-	3
1532.maison de societé	francia	brothel	bordély	kif	AB	-	-
1533.maison toleré	francia	brothel licensed and inspected by the state	bordély	kif	AB	-	-
1534.maisonnette	francia	dwelling place, forming only part of a buliding	lakáskultúra		AB	-	-
1535.maître	francia	a form of address to sy who has achieved mastery in some art or scholarly study	művészet		AB	59	146
1536.maître de ballet	francia	the person resposible for the training of a company of dancers in ballet	balett	kif	AB	-	3
1537.maîtresse en titre	francia	„official” mistress	szerelmi kapcs	kif	AB	1	-
1538.maîtresse femme	francia	masterful, competent woman	emberek	kif	AB	-	-
1539.makai	hawaii	in the direction of the sea	egyéb	mn	O	-	2
1540.makimono	japán	a Japanese painted scroll	művészet / kultúrspec		AB	-	-
1541.mal d’amour	francia	sickness of love	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
1542.mal du siècle	francia	pessimistic depression, wearyness of life	pszichológia	kif	AB, B, O	-	-
1543.mal mariée	francia	unhappily married woman	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
1544.mal soigné	francia	shabby, uncared for	tulajdonság	kif	AB	-	-
1545.mal vu	francia	viewed with disapproval	egyéb	kif	AB, O	-	-
1546.maladresse	francia	awkwardness	elvont		AB	-	2
1547.maleesh	arab	never mind!	egyéb	mondatszó	O	4	-
1548.malerisch	német	(a painter, a picture) expressing form by colour and tone, not by contour	művészet	mn	AB, O	1	-
1549.malgré moi	francia	in spite of myself	egyéb	kif	AB	-	-
1550.malgré tout	francia	in spite of everything	egyéb	kif	AB	-	-

1551.mamasan	japán	a matronly native woman in Japan, Korea etc., head of a family or another group	kultúrspec		B, O	-	-
1552.mambo	spanyol	a kind of dance	tánc / kultúrspec		50, O	44	120
1553.Managerkrankheit	német	physical sickness and mental disturbance resulting from excessive executive responsibility (cf. Krankheit)	pszichológia		AB	-	-
1554.mañana	spanyol	tomorrow, a tendency to procrastination characteristic of Mediterranean peoples	kultúrspec		AB	4	14
1555.manga	japán	Japanese comic book or strip	kultúrspec		O	25	29
1556.manicotti	olasz	large tubular pasta shells	ételkultúra		O	-	1
1557.manière criblée	francia	criblé engraving	művészet	kif	O	-	-
1558.manierista	olasz	a person addicted to artificial mannerisms	emberek		AB	-	-
1559.manieroso	olasz	displaying the unmistakable touch of a master hand	művészet	mn	AB	-	-
1560.mano	spanyol	a primitive hand-held stone implement, used for grinding cereals	történelem		O	-	-
1561.mano a mano	spanyol	hand to hand, one to one	egyéb	AdvP	O	-	20
1562.manque	francia	any of the numbers from 1 to 18 inclusive in roulette	szerencsejáték		AB	4	3
1563.manque de goût	francia	absence of good taste	elvont	kif	AB	-	-
1564.manyatta	afrikai	a group of huts forming a unit within a common fence, among certain African peoples	kultúrspec		O	28	-
1565.maquereau	francia	pimp	bordély		AB	2	2
1566.maquette	francia	a small model	művészet		AB, O	16	4
1567.maquiladora	spanyol	a factory in Mexico run by a foreign company	kultúrspec	am.sp.	O	9	7
1568.maquillage	francia	make-up	divat		AB	2	3
1569.maquillé	francia	wearing cosmetics	divat	mn	AB, O	-	-
1570.maquis	francia	scrub-land, covered with undergrowth (in Corsica); hence: the guerrilla organisation in France in WW2	kultúrspec		50, AB	28	79
1571.maquisard	francia	member of the guerrilla organisation in France in WW2	kultúrspec		AB, O	1	1
1572.marché légal	francia	legal market	gazdaság	kif	50	-	-
1573.marché noir	francia	black market	gazdaság	kif	50	-	-
1574.marché parallèle	francia	illegal or black market	gazdaság	kif	50	-	-
1575.marcottage	francia	a method of propagating plants	egyéb		O	-	-
1576.mari complaisant	francia	complaisant husband	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
1577.mariachi	spanyol	a Mexican folk band	kultúrspec	am.sp.	O	3	49
1578.mariage blanc	francia	unconsummated marriage	szerelmi kapcs	kif	AB, O	-	-
1579.mariage d'inclinacion	francia	marriage for love	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
1580.marijuana	spanyol	cannabis	kábítószer		AB	138	1398
1581.marinara	olasz	a kind of sauce with pasta	ételkultúra		O	4	9
1582.marinera	spanyol	a lively South American dance	tánc / kultúrspec		O	-	-

1583.marmite	francia	earthenware stew-pot	ételkultúra		AB	125	4
1584.marocain	francia	crinky fabric woven from specially twisted yarn	anyag		AB, O	2	-
1585.marque	francia	make, brand, esp of a motor vehicle	egyéb		O	91	11
1586.marquisette	francia	a diaphanous open-mesh fabric	anyag		AB, O	-	2
1587.marron glacé	francia	a kind of sweetmeat made with crystallised chestnut	ételkultúra	kif	AB	-	-
1588.martellato	olasz	played with a sharp decisive attack	zene		AB	1	-
1589.maruyu	japán	a Japanese system of text exemptions on small savings accounts	kultúrspec / gazdaság		A9	-	-
1590.Marxisant	francia	having Marxist leanings	filozófia		O	2	-
1591.mas	okcitán (egyéb újlatin)	farm, house in the South of France	kultúrspec		O	?	?
1592.masa	spanyol	a type of dough	ételkultúra		O	1	1
1593.mascara	spanyol	cosmetic for the eyelashes	divat	hangsúlyelto lódás: sp.1, a.2.	AB	163	67
1594.mascarpone	olasz	a soft Italian cream cheese	ételkultúra		A9, O	7	1
1595.mascherone	olasz	a painted or carved mask	művészet		AB	-	-
1596.Maschinenstil	német	industrial design suitable for manufacture by mass-production techniques	építészet		AB	-	-
1597.mastika	görög	a kind of liqueur	italkultúra		O	-	-
1598.matelot	francia	French sailor	kultúrspec		AB, O	8	3
1599.matière	francia	the physical constituents of a painting	művészet		AB, O	2	1
1600.matraca	spanyol	a mechanical wooden rattle used instead of churchbells on Good Friday	vallás		O	-	5
1601.matrimonio segreto	olasz	a secret marriage	szerelmi kapcs	kif	AB	-	2
1602.Matze	német	the unleavened bread used by Jews at the Passover celebrations	kultúrspec	< héber	AB	-	-
1603.mau mau	bantu (kikuju)	a Kenya terrorist organisation	kultúrspec	AmE szleng	50, O	-	497
1604.maudit	francia	a lost soul	filozófia		AB, O	-	8
1605.mauvais coucheur	francia	difficult, quarrelsome person	emberek	kif	AB, O	-	-
1606.mauvais goût	francia	bad taste	elvont	kif	AB	-	-
1607.mauvais moment	francia	unpleasant moment	elvont	kif	AB	-	-
1608.mauvais prêtre	francia	renegade priest	vallás	kif	AB	-	-
1609.mauvaise foi	francia	bad faith	elvont	kif	O	1	-
1610.maven ~ mavin	héber / jiddis	expert, connoisseur	emberek	AmE szleng	O, B	-	49 (46 maven, 3 mavin)

1611.mavrodaphne	görög	dark-red sweet red wine	italkultúra		O	1	-
1612.mawashi	japán	the loincloth worn by sumo wrestlers	szumó		A9	1	2
1613.maxixe	portugál	a dance of couples of Brazilian origin	tánc / kultúrspec		O	-	9
1614.mazar	arab	muslim tomb	kultúrspec		O	-	30
1615.mazuma	jiddis	money, cash, esp in betting	szerencsejáték	AmE szleng, < héber	O	-	1
1616.mbira	szuahéli	hollow piece of wood; an instrument	egyéb		B	-	3
1617.médaillon	francia	small, flat cut of meat or fish	ételkultúra		O	-	1
1618.medina	arab	old Arab quarter of a North African town	kultúrspec		O	69	511
1619.mee	kínai	Chinese dish	ételkultúra		O	-	-
1620.megaron	görög	the oldest form of Greek house	történelem		AB	1	-
1621.mei ping	kínai	Chinese porcelain vase	kultúrspec / művészet		O	1	1
1622.melktert	afrikaans	a kind of tart in South Africa	ételkultúra	Dél-Afr	O	-	-
1623.meltemi	görög	a wind in the Mediterranean region	kultúrspec		O	7	-
1624.melusine	francia	silky long-haired felt, used for making hats	anyag		O	1	3
1625.membrillo	spanyol	a Spanish preserve of quinces	kultúrspec		O	-	-
1626.ménage à trois	francia	household consisting of a woman, her husband and his/her lover	szerelmi kapcs	kif	AB	-	21
1627.ménager	francia	to treat gently and tactfully	egyéb	ige	AB	-	-
1628.mensch	jiddis	a respected person, a decent human being	emberek	AmE szleng; jel. szűkülés	B, O	2	17
1629.menshevik	orosz	member of the more moderate section of the Russian Socialist Party	kultúrspec		AB	71	13
1630.Mensur	német	fencing match between two German students	kultúrspec		AB, O	1	3
1631.menudo	spanyol	a spicy Mexican soup	ételkultúra	am.sp.	O	-	27
1632.menuisier	francia	a skilled joiner	foglalkozás		AB	-	-
1633.merde	francia	excrement, filth	egyéb		B, O	13	10
1634.merdeka	maláj	freedom, independence in Malaysia and Indonesia	kultúrspec		O	7	52
1635.merengue	spanyol	a Caribbean dance	tánc / kultúrspec	am.sp.	O	-	36
1636.méridional	francia	a native of the South of France	kultúrspec		AB	-	2
1637.meseta	spanyol	plateau in Spain	földtudomány / kultúrspec		O	5	1
1638.meshugaas	jiddis	madness, craziness	emberek	szleng, < héber	O	-	-
1639.meshugener	jiddis	mad, crazy person	emberek	szleng, < héber	O	-	-

1640.messa di voce	olasz	the swelling and diminishing of a sustained note	zene	kif	AB	-	1
1641.messagerie	francia	chat line	kultúrspec		50	1	-
1642.messaline	francia	a kind of soft silk	anyag		O	-	-
1643.mesto	olasz	sad, melancholic	zene	mn	AB	3	3
1644.métèque	francia	person living in a country not his own, alien	társadalom		AB	-	-
1645.méthode champenoise	francia	the method of introducing sparkle into wine	italkultúra	kif	O	6	1
1646.Methodenstreit	német	discussion about a method of a field of study	tudomány		O	1	-
1647.metro	francia	underground	közlekedés		O	410	224
1648.metteur au point	francia	one who makes a problem clear	emberek	kif	AB	-	-
1649.metteur en scène	francia	designer of the production of a play	színház	kif	AB, O	-	-
1650.mezé ~ meze	török	a titbit served as an appetizer with a drink	ételkultúra	< görög	AB	2	2
1651.Mi-Carême	francia	Mid-Lent (religious period between Ash Wednesday and Easter)	vallás		AB	-	1
1652.midinette	francia	girl apprenticed to a dressmaker	foglalkozás		AB, O	2	8
1653.mille feuilles	francia	„1000 leaves"; a kind of pastry	ételkultúra	kif	AB	-	-
1654.millegrain	francia	setting for a precious stone	egyéb		AB, O	-	-
1655.millet	török	non-muslim population of the Ottoman empire	történelem / kultúrspec		O	160	135
1656.minaudière	francia	a small metal case, often jewelled, in which a woman carries cosmetics and other small items	divat		B	-	-
1657.Minenwerfer	német	trench-mortar	háború		AB	1	1
1658.minestrone	olasz	a kind of soup	ételkultúra		AB	10	7
1659.mingei	japán	traditional Japanese handicraft	kultúrspec		O	-	6
1660.minuscule	francia	microscopic	tulajdonság	mn	AB	104	421
1661.minuterie	francia	small pieces of a jeweller's work	divat		AB, O	-	1
1662.Mischsprache	német	mixed language	nyelvészet		O	-	-
1663.mise au point	francia	the clarifying of an obscurity (cf. metteur au point)	elvont	kif	AB, O	-	-
1664.mise en espace	francia	the staging of a play on an open scene in an amphitheatre	színház	kif	AB	-	-
1665.mise en page	francia	typographic design of a book	könyvkultúra	kif	AB, O	-	-
1666.misère ouverte	francia	a declaration in whist	szerencsejáték	kif	AB	-	-
1667.mission civilisatrice	francia	the duty of Europeans to bring civilisation to the colonised peoples	filozófia	kif	AB	4	1
1668.Mitbestimmung	német	the policy in industry of involving both workers and management in decision-making in Germany	kultúrspec		O	4	7
1669.Mitnagged	héber	a Jew who is not a Hasid	kultúrspec		O	-	-
1670.Mitsein	német	the concept of a person being in relationship with others	filozófia		O	-	-
1671.Mitteleuropa	német	central Europe, esp the Balcan states	politika	jel.szűk.	AB	5	8

1672.Mittelstand	német	middle class	társadalom		O	3	1
1673.mixte	francia	a kind of bycicle frame	egyéb		O	4	-
1674.mochree	ír	'my heart', my darling	egyéb		AB	-	-
1675.modello	olasz	a small version of a large picture	művészet		AB, B, O	1	1
1676.moderne	francia	ultra-modern style	művészet		O	49	31
1677.Modernismus	német	modernism in art etc, often derogatory	művészet		O	-	1
1678.moeurs	francia	the customs of a place or period	egyéb		AB, O	5	1
1679.mogote	spanyol	a steep-sided hill	földtudomány		O	-	-
1680.mogul	norvég	a moundlike elevation of a ski slope	sport: sí	probably from Norw. *mug(j)e* 'heap, mound', the form influenced by E *mogul* 'prominent person'	B	155	433
1681.moi	francia	me	egyéb	névmás (jocular use)	O	11	6
1682.mola	amerikai indián	cloth worn by Cuna Indian women	kultúrspec		O	-	33
1683.molcajete	spanyol	a mortar for grinding spices	egyéb	am.sp.	O	-	-
1684.mole	spanyol	a highly spiced Mexican sauce	ételkultúra	am.sp.	O	?	?
1685.moment critique	francia	critical moment	elvont	kif	AB	1	1
1686.moment de défaillance	francia	moment of weakness	pszichológia	kif	AB	-	-
1687.moment de vérité	francia	an occasion on which one is brought face to face with stark reality	elvont	kif	AB	-	-
1688.moment psychologique	francia	psychological moment	pszichológia	kif; < német, a., fr.: rossz fordítás: Moment 'mozzanat'	AB	-	-
1689.mompei	japán	baggy working trousers worn in Japan	kultúrspec		O	-	1
1690.mondain	francia	fashionable	divat	mn	AB	1	4
1691.mondo	olasz	anarchic and tasteless	egyéb	mn	O	-	6

1692.mondo	japán	an instructional technique in zen buddhism	vallás / filozófia		O	-	-
1693.monocoque	francia	a type of airplane resembling a prolongated egg	közlekedés		AB, O	11	4
1694.monologue intérieur	francia	unspoken soliloquy in a piece of work	irodalom	kif	AB	-	-
1695.monstre sacrè	francia	a celebrity whose eccentric and unconventional behaviour is excused or admired by the public	emberek	kif	AB, B, O	-	1
1696.montage	francia	a technique of producing a whole by combining several pictures	művészet		O, AB	73	109
1697.Montagnard	francia	one of an aboriginal people living in the highlands of South Vietnam	egyéb		B	6	68
1698.montant forfaitaire	francia	the „agreed amount" of internal preference among the members of the Common Market	gazdaság	kif	AB	-	-
1699.montre à tact	francia	watch without a glass	egyéb	kif	AB	-	-
1700.montre grande sonnerie	francia	clock or watch which strikes the quarter and the hour at every quarter	egyéb	kif, cf. grande sonnerie	AB	-	-
1701.montuno	spanyol	a traditional male costume worn in Panama	kultúrspec	am.sp.	O	-	-
1702.mor	dán	humus on top of the soil	földtudomány		O	1	-
1703.morcilla	spanyol	blood sausage, similar to black pudding	ételkultúra		A9	-	-
1704.mordida	spanyol	bribe in Mexico and Central America	kultúrspec	am.sp.	O	-	5
1705.Morisca	spanyol	a Spanish folk-dance	tánc / kultúrspec		O	-	-
1706.morte lenta	olasz	slow death, gradual decay, esp of a country or district with bad economic conditions	gazdaság	kif	AB	-	-
1707.mortimer	indoárja (urdu)	a meeting for discussion and socialising, attended by members of various ethnic communities, in areas of Northern England with a large Pakistani population	kultúrspec		A9	-	?
1708.moscato	olasz	a swwet Italian dessert wine	italkultúra		O	31	2
1709.moshav	héber	a group of agricultural shareholdings in Israel	kultúrspec		O	-	3
1710.mot à mot	francia	word for word, literally	egyéb	kif	AB	-	-
1711.mot de Cambronne	francia	the mildly indecent French „merde"	kultúrspec	kif	AB, O	-	3
1712.motard	francia	a member of the French motor cycle police	kultúrspec		O	-	-
1713.motoscafo	olasz	motor-boat	közlekedés		AB	-	-
1714.mouchette	francia	a motif in architecture	építészet		O	-	4
1715.moulage	francia	plaster cast, esp in police work for the preservation of footprints etc	egyéb		AB, O	-	2
1716.moussaka	görög / török	a Greek dish	ételkultúra		AB (g), O (t)	16	1
1717.mouton enragé	francia	a normally placid person who has become violent	emberek	kif	O	-	-
1718.mouvementé	francia	lively, animated	tulajdonság	mn	AB, O	1	-

1719.movenâgeux	francia	medieval	történelem		AB	-	-
1720.moyen sensuel	francia	of an average sensual and materialistic character	tulajdonság	kif	O	1	-
1721.mozzarella	olasz	white Italian cheese	ételkultúra		O	47	15
1722.mridanga	szanszkrit	an ancient drum of India	zene / kultúrspec		B	-	-
1723.muesli	német (svájci)	a dish consisting of cereals, fruits etc	ételkultúra		O	84	-
1724.mukhtar	török	minor provincial official in Turkey and some Arabic countries	kultúrspec	< arab	O	10	11
1725.musique concrète	francia	a form of musical composition	zene	kif	AB, O	2	1
1726.mutuel	francia	a totalizator	egyéb		O	-	2
1727.muu-muu	hawaii	straight simple dress	divat		AB, O	-	1
1728.mysterioso	olasz	executed in a mysterious manner	zene	mn	O	-	6
1729.mystique	francia	quasi-religious reverence for certain pursuits; expertise etc	elvont		AB	166	247
1730.naat	afrikaans	diamond containing an irregularity	kultúrspec		O	-	-
1731.nacelle	francia	framework supporting the engine of an airplane	közlekedés		AB, 50, O	8	8
1732.naches	jiddis	a sense of pleasure and pride, esp at the achievements of one's children	elvont	AmE, < héber	O	-	-
1733.nacho	spanyol	a corn tortilla chip topped with cheese and chilli	ételkultúra		M, O	11	8
1734.Nacht und Nebel	német	a situation associated by night and fog, esp in Nazi Germany	NS	kif	O		3
1735.Nachtlokal	német	night-club	szórakozás		AB	-	-
1736.Nacktkultur	német	nudism, the belief that abscence of clothes emancipates the spirit	filozófia		AB	-	1
1737.nada	szanszkrit	elemental sound considered as the source of all sounds in Hinduism	vallás / kultúrspec		O	-	-
1738.nada	spanyol	nothing(ness), non-existence	filozófia		O	1	7
1739.nahal	héber	a branch of the Israeli army	kultúrspec		B, O	2	16
1740.namaskar	hindi	a traditional Hindu gesture of greeting made by bringing the palms together before the face and bowing	kultúrspec		O	-	-
1741.namaste	hindi	traditional Hindu greeting, namaskar	kultúrspec		O	1	11
1742.nan	újperzsa / urdu	a type of leavened bread in Indian cookery	ételkultúra		O	?	?
1743.nappe	francia	sheet of water falling over a weir	földtudomány		AB	6	1
1744.narikin	japán	a wealthy parvenu in Japan	kultúrspec		O	-	1
1745.narod	orosz	the people of the SU	SZU		O	2	-
1746.narquois	francia	mocking, sneering	tulajdonság	mn	AB	-	-
1747.nashi	japán	a variety of Japanese pear	ételkultúra		A8	-	1
1748.nature	francia	unadultered, without the addition of any substance	egyéb	mn	AB	?	?

1749.nature morte	francia	still life of flowers	művészet	kif	AB, O	-	5
1750.navarin printanier	francia	a kind of dish with mutton and vegetables	ételkultúra	kif	O	-	-
1751.navette	francia	a precious stone cut in a certain shape	egyéb		AB, O	-	-
1752.né	francia	born with the name (masculine)	egyéb	mn	O	1	-
1753.nebbish	jiddis	a person who is pitifully unfortunate	emberek		B	3	6
1754.nebelwerfer	német	a rocket mortar used by the German forces in WW2	háború		O	2	3
1755.négociant	francia	wine merchant (in English: mainly used in the sense of wine dealer)	italkultúra	jel.szűk.	O, B	4	-
1756.négritude ~ negritude	francia	the indigenous culture of black people	társadalom		AB, B, O	-	11
1757.Nehrung	német	a spit of land which nearly encloses the mouth of a river (cf. Haff)	földtudomány		AB	-	-
1758.nekulturny	orosz	uncivilized; in countries of the SU	tulajdonság	mn	O	-	-
1759.nembutsu	japán	the invocation of the name of Buddha	vallás / filozófia		O	-	-
1760.neue Folge	német	serial numbers of a journal which has changed editorship	könyvkultúra	kif	AB	-	-
1761.Neueinstudierung	német	new production of a dramatic work (cf. Neuinszenierung)	színház		AB	-	-
1762.Neuinszenierung	német	new production of a dramatic work (cf. Neueinstudierung)	színház		AB	-	-
1763.ngoma	szuahéli	a night of dancing in East African music	kultúrspec		O	1	1
1764.nibbana	szanszkrit	nirvana in buddhism	vallás / kultúrspec		O		-
1765.nicht wahr	német	isn't it so?	egyéb	mondatszó	O	-	2
1766.niet	orosz	no (in Russian)	egyéb	mondatszó / Adv	O	2	4
1767.nilas	orosz	partly refrozen ice on the surface of water	egyéb		O	-	-
1768.nimbu-pani	hindusztáni	a drink in India	italkultúra		O	-	-
1769.ninja	japán	a makeshift sabotage device consisting of a nail fixed to a base, intended to puncture vehicle tyres, and used against the Israeli armed forces	kultúrspec		A9, O	60	67
1770.ninjutsu	japán	a martial art based on the killing techniques of the Ninjas	harcművészet		M, O	2	-
1771.ninon	francia	a light-weight dress fabric	anyag		O	4	21
1772.Nisei	japán	an American whose parents come from Japan	kultúrspec		O	1	130
1773.nitchevo	orosz	Never mind! (in Russian)	egyéb	mondatszó	O	-	-
1774.Nizinny	lengyel	a breed of medium-sized Polish sheepdog	egyéb		A8	-	-
1775.noblesse de robe	francia	those who have been ennobled for professional services of the State	társadalom	kif	AB	2	-
1776.noceur	francia	a person who stays up late at night	emberek		O	-	-

1777.noche sombre	spanyol	„the dark night of the soul”	vallás	kif	AB	-	
1778.nogaku	japán	noh as a form of genre	színház / kultúrspec		O	-	-
1779.Noh	japán	a kind of Japanese drama	irodalom / kultúrspec		AB	9	12
1780.noia	olasz	boredom, weariness	elvont		O	1	1
1781.noir	francia	any black number in roulette	szerencsejáték		AB	1	-
1782.nomenklatura	orosz	list of influential posts in the SU	SZU		O	35	16
1783.non	francia	“no”, as in veto or refusal	egyéb		O	?	?
1784.norteamericano	spanyol / portugál	North American	kultúrspec		O	1	9
1785.nosh	jiddis	1. *v.* to nibble, snack 2. *n.* (*sl*) AmE a snack, BrE food	ételkultúra	ige is lehet	B, O	33 (28 fn, 5 ige)	8 (2 ige)
1786.nostalgie de la boue	francia	„homesickness for the mud”, the yearning of civilized man for physical degradation, esp for sexual intimacy in sordid circumstances	pszichológia	kif	AB	2	1
1787.notes inégales	francia	unequal notes	zene	kif	B, O	-	-
1788.nouveau pauvre	francia	one who has become poor recently. patterned after nouveau riche	emberek	kif	B, O	-	-
1789.nouveau roman	francia	new novel, anti-novel	irodalom	kif	AB, B, O	-	-
1790.nouvelle	francia	short story	irodalom		AB	84	88
1791.nouvelle cuisinier	francia	a chef who specialises in nouvelle cuisine	ételkultúra	kif	50	-	-
1792.nouvelle vague	francia	technique of film-making on a small budget	film	kif	AB, O	-	14
1793.novella	olasz	short-story	irodalom		AB, O	28	124
1794.Novelle	német	long short story / short novel, usu based on a strange episode from real life	irodalom	jel.szűk.	AB	1	1
1795.novillero	spanyol	an apprentice matador	bikaviadal		O	-	10
1796.novio	spanyol	bridgegroom, fiancé	emberi kapcs		AB, O	4	-
1797.nritta	szanszkrit	a type of Indian dance	tánc / kultúrspec		O	-	-

1798.nuancé	francia	having nuances	egyéb	mn	O	?	?
1799.nudnik	jiddis	an irritating person, a bore	emberek	AmE szleng	O	-	1
1800.nuée ardente	francia	„glowing cloud", a blast of hot fragments of lava	földtudomány	kif	AB, O	6	-
1801.nuit blanche	francia	sleepless night	egyéb	kif	AB	1	-
1802.numéraire	francia	standard for currency exchange rates	gazdaság		B	-	-
1803.numéro	francia	remarkable or strange person	emberek		O	-	?
1804.numero uno	olasz	the most important person	emberek		O	3	9
1805.nunchaku	japán	a Japanese martial arts weapon	harcművészet		O	1	1
1806.nuoc mam	vietnami	a spicy Vietnamese fish sauce	ételkultúra		B, O	-	1
1807.oberek	lengyel	a lively Polish dance	tánc / kultúrspec		O		-
1808.objet de piété	francia	devotional object	vallás	kif	AB	-	-
1809.objet de vertu	francia	work of art	művészet	kif; pszeudo-francia (virtù hibás átvétele)	AB	-	-
1810.objet trouvé	francia	natural object in art	művészet	kif	AB, B	1	-
1811.oeufs en cocotte	francia	a French dish of eggs	ételkultúra	kif	O	-	-
1812.oeuvre	francia	total output of an artist or a man of letters	művészet / irodalom		AB	85	84
1813.oeuvre de vulgarisation	francia	a work of popularisation	irodalom	kif	O	-	-
1814.ohne mich!	német	don't include me! / after WW2 when the revival of the German armed forces was first suggested	politika	kif	AB	1	1
1815.olé	spanyol	bravo!	egyéb	mondatszó	O	5	?
1816.olim	héber	Jewish immigrants to Israel	kultúrspec		B, O	2	5
1817.oloroso	spanyol	fragrant full-bodied dark sherry	italkultúra		AB	4	2
1818.ombré	francia	fabric woven with variably died yarns so as to produce a shaded effect	anyag		AB	1	-
1819.ombudsman	svéd	an official acting as an independent legal abritrator between the State and the citizen	társadalom		AB, B, O	315	63
1820.ondé	francia	fabric treated so as to produce a shaded effect	anyag		AB	-	-
1821.onnagata	japán	the Japanese kabuki theatre	színház / kultúrspec		O	-	5
1822.opera seria	olasz	serious opera	zene	kif	AB	7	9
1823.opérette	francia	short light opera	zene		AB	-	1
1824.operone	olasz	opera performed with large magnificence	zene		AB	-	-
1825.oraison funèbre	francia	funeral oration	vallás	kif	AB	-	-

1826.orangerie	francia	building designed for the cultivation of orange trees	életmód		AB	15	17
1827.origami	japán	the Japanese art of cutting and folding paper	művészet / kultúrspec		AB, O	23	20
1828.orihon	japán	a kind of book formed by folding a printed roll	könyvkultúra		O	-	-
1829.orterde	német	dark sandy layer in soil	földtudomány		O	-	-
1830.ortstein	német	hardpan	földtudomány		O	-	-
1831.orzo	olasz	pasta in the shape of grains of rice	ételkultúra		O	3	2
1832.osso bucco	olasz	an Italian dish	ételkultúra		O	5	1
1833.ostinato	olasz	which recurs again and again	zene		AB	29	6
1834.Ostpolitik	német	the policy of the West German government to establish normal diplomatic and trade relations with the communist countries of Eastern Europe	kultúrspec		B, O	25	75
1835.ottocento	olasz	the 19th century in Italy as a style of art	művészet	számn, a.: fn!	O	4	-
1836.oudstryder	afrikaans	veteran from the South African war	kultúrspec	Dél-Afr	O	-	-
1837.ouistiti	francia	skeleton key	egyéb		AB	-	-
1838.ouma	afrikaans	grandmother	emberek	Dél-Afr	O	-	-
1839.oupa	afrikaans	grandfather	emberek	Dél-Afr	O	-	1
1840.outjie	afrikaans	child	emberek	Dél-Afr	O	-	-
1841.outremer	francia	overseas, esp with reference to the French colonies	kultúrspec		AB	27	-
1842.outre-tombe	francia	unearthly, from beyond the tomb	filozófia	kif	AB	-	-
1843.ouvreuse	francia	usherette in a French theatre	színház / kultúrspec		AB	-	-
1844.ouzo	görög	a Greek spirit	italkultúra		AB	16	16
1845.oyama	japán	Japanese kabuki theatre	színház / kultúrspec		O	5	-
1846.ozeki	japán	a sumo-wrestling champion, in the topmost of the 3 championship grades	szumó		A9	-	2
1847.p'an	kínai	Chinese antique vessel	kultúrspec		O	-	-
1848.pachinko	japán	a variety of pinball in Japan	kultúrspec		O	11	12
1849.pachuco	spanyol	a juvenile delinquent of Mexican American origin	kultúrspec	am.sp.	O	-	6
1850.paella	spanyol	Spanish dish	ételkultúra		AB	29	6
1851.pahit	maláj	gin and bitters	italkultúra		O	1	-
1852.pai-hua	kínai	standard written form of modern Chinese	kultúrspec		O	-	4
1853.pair	francia	any even number in roulette	szerencsejáték		AB	?	?
1854.pakapoo	kínai	a kind of Chinese lottery	kultúrspec		O	-	-
1855.pakora	hindusztáni	a kind of Indian dish	ételkultúra		O	3	1

1856.palais de danse	francia	dancehall open to all on payment	szórakozás	kif	AB, O	2	-
1857.palapa	spanyol	a traditional Mexican shelter	kultúrspec	AmE, am.sp.	O	4	4
1858.palatschinken	német	a kind of dessert	ételkultúra		O	-	-
1859.paliotto	olasz	the frontal painting of an altarpiece	művészet		O	-	-
1860.palmier	francia	small crisp cake	ételkultúra		O	7	10
1861.palomino	spanyol	horse of a light colour	egyéb		AB, O	19	25
1862.palsa	svéd	a landform of subarctic regions	földtudomány	< finn	O	-	-
1863.panada	spanyol	a kind of dish	ételkultúra		AB	4	-
1864.pancetta	olasz	Italian cured belly of pork	ételkultúra		O	1	2
1865.panchshila	szanszkrit	the five principles of peaceful relations between India and China	történelem / kultúrspec		O	-	-
1866.panettone	olasz	rich Italian bread	ételkultúra		O	6	1
1867.panga	spanyol	a flat-bottomed boat, used in Latin America	kultúrspec	am.sp.	O	-	-
1868.panga	szuahéli	large knife used in East Africa	kultúrspec		O	6	15
1869.panier de crabes	francia	competitive struggle	elvont		O	-	-
1870.Paninaro ~ Paninara	olasz	a member of the Italian youth cult in the 1990s which is centred around burger bars, whose members present a tough, violent image and have a distinctive type of dress	kultúrspec		M	1	-
1871.panino	olasz	Italian sandwich	ételkultúra		O	-	-
1872.panneau décoratif	francia	decorative panel	művészet	kif	AB	1	-
1873.panta rhei	görög	everything is in the state of flux (~Aristotle)	egyéb	kif	AB	-	-
1874.panzanella	olasz	bread salad	ételkultúra		O	-	-
1875.Panzer	német	armour-plating, applied to German armed units in WW2	háború	a.: mn is	AB, 50, O	25	161
1876.papabile	olasz	qualified for the office of the Pope	vallás	mn	AB, O	2	10
1877.paparazzo	olasz	an aggressive freelance photographer who pursues celebrities to take their pictures wherever they go	foglalkozás		B, O	35 (3 -o, 32 -i)	160 (26 -o, 134 -i)
1878.paperasserie	francia	accumulation of old papers	egyéb		AB, O	-	-
1879.papier poudré	francia	sheet of paper lightly coated with face powder; for emergency repairs of make-up	divat	kif	AB, O	-	-
1880.papiers collés	francia	pieces of paper glued to a canvas	művészet	kif	AB, O	1	-
1881.papiers déchirés	francia	torn and twisted paper attached to a background	művészet	kif	AB, O	-	-
1882.papiers découpés	francia	paper cut into patterns and attached to a background	művészet	kif	AB	-	-
1883.pappaerdelle	olasz	pasta made in wide strips	ételkultúra		O	-	-
1884.para	francia	short for parachutist, paratrooper, paracommando etc	egyéb		B	?	?
1885.parapenting	francia	the sport of jumping from a high place with a special	sport		A9	2	-

		parachute					
1886.paratha	hindusztáni	a flat piece of bread in Indian cookery	ételkultúra		O	9	-
1887.parc fermé	francia	enclosure for a race in motor sports	sport: motorverseny	kif	O	-	-
1888.parfait	francia	frozen pudding	ételkultúra		AB	5	11
1889.parfum	francia	odour, scent	divat		AB	21	5
1890.parlamentaire	francia	a person diputed to parley with an enemy	foglalkozás		O	-	-
1891.parlando	olasz	singing with a distinct articulation	zene	Adv	AB	-	3
1892.parlante	olasz	played with crisp distinct articulation	zene	Adv	AB	-	-
1893.partigiano	olasz	a member of the Italian resistence movement during WW2	történelem / kultúrspec		O	-	-
1894.partiinost	orosz	blind loyalty to a political party, leading to a defensive attitude towards criticism	politika		A9	-	1
1895.partouse	francia	a party with collective sexual activity	bordély		O	-	-
1896.pas d'action	francia	dance designed to tell a story in ballet	balett	kif	AB, O	3	-
1897.pas de bourrée	francia	a kind of step in ballet	balett	kif	AB, O	11	-
1898.pas de chat	francia	a springing movement in ballet	balett	kif	AB, O	1	-
1899.pas de cheval	francia	a step in ballet	balett	kif	O	1	-
1900.pas devant…	francia	not in front of (the children etc)	egyéb	kif	AB, O	2	1
1901.paskha	orosz	a rich Russian dessert	ételkultúra		O	-	1
1902.paso	spanyol	an image representing Passion scenes	vallás		O	-	?
1903.paso doble	spanyol	two-step dance	tánc / kultúrspec	kif	AB, O	3	7
1904.passe	francia	any numbers from 19-36 in roulette	szerencsejáték		AB	-	108
1905.passeggiata	olasz	a leisurely walk	életmód		AB, O	8	-
1906.passéisme	francia	regard for the traditions, esp in art	művészet		O	-	-
1907.passionné	francia	fan, devotee	emberek		AB	-	1
1908.pasta	olasz	a dish made with flour and water	ételkultúra		AB	585	290
1909.pastiche	francia	avowed imitation of the sytle of another writer, composer or painter	művészet / irodalom		AB	130	146
1910.pasticheur	francia	an artist who imitates another one	művészet		O	2	-
1911.pastiglia	olasz	moulded gesso used in the decoration of furniture etc	művészet		O	-	-
1912.pastis	francia	liqueur flavoured with aniseed	italkultúra		O	23	20
1913.pastrami	héber / jiddis	smoked and highly seasoned meat	ételkultúra	< román	AB (h) / O (j)	22	25
1914.pata	szanszkrit	an ancient form of Indian painting	kultúrspec		O	-	-
1915.pâté de campagne	francia	coarse pork and liver paté	ételkultúra	kif	O	1	-
1916.pâté en croûte	francia	paté baked in a pastry case	ételkultúra	kif	O	1	4

1917.pâté maison	francia	paté made to the recipe of a particular restaurant	ételkultúra	kif	O	-	-
1918.pâte-de-verre	francia	composition of powdered glass of various colours	művészet	kif	AB, O	-	-
1919.pâte-sur-pâte	francia	method of decorating with pottery „slip”	művészet	kif	AB	-	-
1920.patha patha	afrikai	sensuous Black African dance	tánc / kultúrspec		O	-	4
1921.patissier	francia	pastry-cook	foglalkozás		O	4	-
1922.patron	francia	propietor of a café, inn etc	foglalkozás		AB	?	?
1923.patronat	francia	French employers’ organisation	kultúrspec		O	-	4
1924.patsy	olasz	a person who is easily exploited, cheated or defeated; a sucker	emberek	eredetileg AmE szleng, ma már BrE is	A8	-	35
1925.pavillon	francia	summerhouse	életmód		AB	36	3
1926.pays de mission	francia	missionary country	vallás	kif	AB	-	-
1927.pays sans frontière	francia	international community	egyéb	kif	AB	-	-
1928.pêcher	francia	a peach-flavoured alcoholic drink, especially sparkling wine	italkultúra		A8	-	-
1929.pecorino	olasz	a kind of hard Italian cheese	ételkultúra		O	13	2
1930.peineta	spanyol	a woman’s ornamented comb	divat		O	-	-
1931.peintre de dimanche	francia	„Sunday painter”	művészet	kif	AB	-	-
1932.peinture	francia	a method of using paint adopted by an artist or school of artists	művészet		AB	3	5
1933.peinture à la colle	francia	poster-colour painting	művészet	kif	AB	-	-
1934.pelmeny	orosz	a Russian dish	ételkultúra		O	-	-
1935.peloton	francia	the main group of cyclists in a race	sport: kerékpár		O	23	-
1936.pelouse	francia	an area of grass (esp in France)	egyéb		O	-	-
1937.pelure d’oignon	francia	a wine of a special colour	italkultúra	kif	O	-	-
1938.penchée	francia	a form of arabesque in ballet	balett		O	-	-
1939.penne	olasz	macaroni-like pasta cut diagonally at the ends to form quill-shaped pieces	ételkultúra		M, O	15	8
1940.pensiero	olasz	sketch	művészet		O	1	3
1941.pentimento	olasz	a visible trace of an earlier painting beneath a layer of paint	művészet		O	1	8
1942.pepperoni	olasz	beef and pork sausage	ételkultúra		O	5	14
1943.peredyshka	orosz	breathing-space	egyéb		AB	-	1
1944.perestroika	orosz	Soviet policy of economic reconstructing	SZU		50, A8, O	200	286
1945.perestroikan	orosz	relating to perestroika	SZU	mn; a mn-i rag az	A8	-	-

				angolban került rá			
1946.perfecta	spanyol	in horse racing, a method of betting in which the bettor picks the horses to win and to place in the exact order of the finish	szerencsejáték		B, O	-	1
1947.perito	olasz	an expert, esp in the Second Vatikan Council	vallás		AB	-	-
1948.peshmerga	indoiráni (kurd)	a member of the Kurdish guerrilla organisation	kultúrspec		O	10	15
1949.pesto	olasz	a kind of sauce	ételkultúra		O	42	8
1950.pet de nonne	francia	„nun's fart", fritter	ételkultúra	kif	AB	-	-
1951.pétanque	francia	a kind of game	szórakozás		O	1	2
1952.pétard	francia	work of art designed to startle	művészet		AB	-	14
1953.pétillant	francia	(semi)-sparkling wine	italkultúra		AB	2	1
1954.petit battement	francia	a kind of battement in ballet	balett	kif	O	-	-
1955.petit beurre	francia	plain sweet biscuit	ételkultúra	kif	AB, O	1	-
1956.petit blanc	francia	member of a mixed community whose only claim to distinction is European blood	társadalom	kif	AB	-	-
1957.petit bourgeois	francia	member of the lower middle classes	társadalom	kif	AB	20	1
1958.petit marmite	francia	a kind of soup	ételkultúra	kif	O	-	-
1959.petit peuple	francia	the lower classes	társadalom	kif	AB	-	-
1960.petit poulet	francia	broiler fowl	ételkultúra	kif	AB	-	-
1961.petit poussin	francia	a young chicken for eating	ételkultúra	kif	O	-	-
1962.petit suisse	francia	small round cream cheese	ételkultúra	kif	O	1	-
1963.petit tranchet	francia	a small stone archefact in archaeology	földtudomány	kif	O	-	-
1964.petite amie	francia	female friend of a middle aged man	szerelmi kapcs	kif	AB, O	-	3
1965.petite bourgeoisie	francia	the lower middle classes	társadalom	kif	AB, O	14	9
1966.petite nature	francia	between half-size and full-size	művészet	kif	AB	-	-
1967.peto	spanyol	thick padded protective covering worn by horses participating in a bull-fight	bikaviadal		AB	55	9
1968.peuple	francia	characteristic of the working classes	társadalom		AB	31	-
1969.phrase toute faite	francia	commonplace, cliché	elvont	kif	AB	-	-
1970.piano nobile	olasz	the main floor of an Italian house	kultúrspec	kif	AB	6	-
1971.piccola morte	olasz	a temporary oblivion achieved by means of narcotics, sex etc	egyéb	kif	AB	-	-
1972.pièce à thèse	francia	a play written to support a these	irodalom	kif	O	-	-
1973.pièce d'eau	francia	ornamental lake with a fountain	egyéb	kif	AB	-	-
1974.pièce de spectacle	francia	work of art designed to gratify by its splendour	művészet	kif	AB	-	-
1975.pièce montée	francia	sg specially prepared	egyéb	kif	AB	-	-

1976.pièce noire	francia	dramatic work with a tragic theme and a tone of pessimism	irodalom	kif	AB, O	-	-
1977.pièce rose	francia	a dramatic work with an optimistic tone and a happy ending	irodalom	kif	AB, O	-	-
1978.pied d'éléphant	francia	a padded sack to protect the lower body when mountaineering	sport: hegymászás	kif	O	-	-
1979.pied noir	francia	„black foot"; European settler in Algeria	kultúrspec	kif	AB, O	2	2
1980.pilotis	francia	reinforced concrete columns	építészet		AB, O	-	9
1981.pina colada	spanyol	a kind of drink	italkultúra	am.sp.	O	3	3
1982.pinard	francia	rough red wine	italkultúra		O	6	10
1983.pincé	francia	an ornament in music	zene		AB	-	5
1984.pince-sans-rire	francia	person of dry humour	emberek	kif	AB	-	-
1985.pinga	portugál	raw white rum in Brazil	italkultúra		O	-	4
1986.pingo	eszkimó	a persistent low mound	földtudomány		O	2	-
1987.piperade	francia	a dish from the Basque country	ételkultúra		O	-	1
1988.pipkrake	svéd	ice-needle	földtudomány		O	-	-
1989.piqûre	francia	injection	egyéb		AB, O	-	-
1990.piri-piri	afrikai	sauce made with red peppers	ételkultúra		O	7	-
1991.piroshki ~ pirozhki	orosz	small Russian pastries	ételkultúra		O	-	5
1992.pissaladière	francia	a kind of tart-like pizza	ételkultúra		O	4	-
1993.pissoir	francia	public urinal in France	egyéb		O	2	4
1994.piston	francia	influence used in obtaining employment etc	elvont		AB	?	?
1995.pistou	okcitán (egyéb újlatin)	sauce from crushed basil, garlic etc	ételkultúra		O	4	-
1996.piton	francia	iron spike to which a rope can be attached when climbing	sport: hegymászás		AB	31	12
1997.pitta	görög	flat unleavened bread	ételkultúra		O	38	3
1998.pizza	olasz	a cake of dough	ételkultúra		AB	621	545
1999.pizzeria	olasz	a place where pizzas are made and sold	ételkultúra		O	23	25
2000.plage	francia	beach, esp at a continental seaside resort	életmód		AB	29	5
2001.planche	francia	a position in gymnastics	sport: gimnasztika		O	4	2
2002.plasticage	francia	the committing of outrages with plastic bombs	egyéb		AB	-	-
2003.plastique	francia	plastic	egyéb	=plastic	50	7	27
2004.plastiqué	francia	injured by a plastic bomb	egyéb	mn	AB	-	-
2005.plastiqueur	francia	one who uses a plastic bomb	háború		50, AB, O	-	2
2006.plat du jour	francia	dish specially recommended by the chef on a certain day	ételkultúra	kif	AB, O	8	2

2007.platteland	afrikaans	remote rural part of South Africa	kultúrspec	Dél-Afr	O	-	4
2008.platzel	jiddis	a flat crisp bread roll	ételkultúra	< német	O	-	-
2009.plein air	francia	open air atmosphere in paintings	művészet	kif	AB	5	3
2010.plein-airisme	francia	the theories of the plein-air school of painters	művészet		O	-	-
2011.plié	francia	movement in ballet	balett		AB	-	2
2012.pliqué à jour	francia	a kind of cloisonné work in enamel work	művészet	kif	AB	1	-
2013.plissé	francia	fabric gathered in small pleats	anyag		AB	-	1
2014.plongeur	francia	person employed to wash dishes	foglalkozás		O	3	2
2015.plus royaliste que le roi	francia	more enthusiastic for sg than the person most concerned	egyéb	kif	AB	-	1
2016.poblador	spanyol	settler, colonist in Spanish America	kultúrspec		O	-	-
2017.poché	francia	shading on an architectural plan	építészet		O	-	-
2018.pochette	francia	woman's leather handbag	divat		AB	8	-
2019.pochismo	spanyol	a citizen of the US of Mexican origin	kultúrspec	am.sp.	O	-	-
2020.pocho	spanyol	a form of szleng consisting of English words given a Mexican form of pronunciation	kultúrspec	am.sp.	O	-	14
2021.pochoir	francia	a process used in book illustration	könyvkultúra		O	-	-
2022.podere	olasz	a country estate, esp in Italy	kultúrspec		AB	1	1
2023.podzol	orosz	acidic, generally infertile soil	földtudomány		O	6	-
2024.poète maudit	francia	poet insufficiently appreciated by his contemporaries	irodalom		AB, O	1	-
2025.pogrom	orosz	organized massacre in Russia	történelem / kultúrspec		O	65	88
2026.poilu	francia	„hairy"; French private soldier	kultúrspec		AB, O	7	27
2027.point d'honneur	francia	point of honour	elvont	kif	AB	-	-
2028.point de départ	francia	point of departure	egyéb	kif	O	1	-
2029.pointe	francia	the extreme point of the toe	balett		AB	11	?
2030.pointillé	francia	ornamented with a spotted design	művészet		O	-	-
2031.pointillisme	francia	a method developed by Impressionists	művészet		AB, O	-	3
2032.pointilliste	francia	a practitioner of pointillisme	művészet		AB	2	-
2033.policier	francia	film based on a police novel	film		O	-	4
2034.Politbureau	orosz	the highest policy-making committee in the SU	SZU		O	6	11
2035.politique	francia	professional politician	politika		AB	22	11
2036.pommade	francia	smooth creamy mixture spread over meat before cooking	ételkultúra		AB	-	-
2037.pomme	francia	potato	ételkultúra		O	11	17
2038.pompes funèbres	francia	funeral rites	egyéb	kif	AB	-	-
2039.pompier	francia	windy imitator of style	művészet / irodalom		AB	2	2
2040.poncif	francia	commonplace	elvont		AB, O	-	-

2041.popote	francia	French military kitchen	kultúrspec		O	-	-
2042.porcheria	olasz	disgusting behaviour	emberek		AB	-	-
2043.porron	spanyol	wine-flask	italkultúra		AB	-	-
2044.port de bras	francia	the carriage of arms	balett	kif	AB, O	-	-
2045.port-a-beul	ír	quick lively music of Lowland Scottish origin	kultúrspec		O	-	-
2046.porteur	francia	male dancer who lifts a ballerina	balett		O	2	-
2047.portrait parlé	francia	detailed description of a person's physical characteristics	művészet	kif	O	-	-
2048.posé	francia	a poising of the body	balett		AB	3	?
2049.pot	francia	kind of woman's hat	divat		AB	?	?
2050.pot-et-fleur	francia	a style of floral decoration	lakáskultúra	kif	O	-	-
2051.poule	francia	„hen"; girlfriend, woman of doubtful character	szerelmi kapcs		AB, O	1	10
2052.poule de luxe	francia	mistress maintained in luxury	szerelmi kapcs	kif	AB, O	1	4
2053.pour épater les bourgeois	francia	to shock the middle classes	társadalom	kif	AB, O	-	-
2054.pour faire rire	francia	as a joke	egyéb	kif	AB	-	-
2055.pour le sport	francia	for fun	egyéb	kif	O	-	5
2056.pour renfort de potage	francia	„to strengthen the soup", to make matters worse	egyéb	kif	AB	-	-
2057.pour rire	francia	not to be taken seriously	egyéb	kif	AB	-	2
2058.pourriture noble	francia	noble rot on certain wines	italkultúra	kif	O	-	1
2059.pour-soi	francia	being for itself	filozófia	kif	O	-	-
2060.pousada	portugál	inn or hotel in Portugal	kultúrspec		O	1	1
2061.pousse	francia	dash in a drink	italkultúra		AB	1	2
2062.Prägnanz	német	a tendency in gestalt theory	pszichológia		O	-	-
2063.praire	francia	European clam, as an item for eating	ételkultúra		O	-	-
2064.praliné	francia	a kind of sweet	ételkultúra		AB	-	4
2065.pratiquant	francia	observant of religious duties	vallás		O	-	-
2066.préciosité	francia	ridiculous over-refinement	elvont		AB	-	-
2067.préfacier	francia	professional writer of prefaces	irodalom		AB	-	-
2068.premier cru	francia	wine made from the first growth	italkultúra	kif	AB	28	1
2069.premier danseur étoile	francia	the title of the highest rank in the ballet company in the Paris Opera	balett	kif	AB	-	-
2070.premier farceur	francia	leading comedian	színház	kif	AB	-	-
2071.présalé	francia	a dish prepared from mutton	ételkultúra		AB	-	-
2072.Presidium	orosz	the presiding committee in the SU	SZU		O	158	232
2073.pret	francia	(of clothes) sold in standard sizes ready to wear, off-the-peg; short form of prêt-à-porter	divat	mn	A8	4	15
2074.prêt-à-porter	francia	off-the-peg, ready to wear	divat	kif	AB, B,	3	9

					O		
2075.prétendant	francia	claimant to the throne in France	történelem / kultúrspec		AB	-	-
2076.prima ballerina	olasz	a danseuse who performs the chief classical roles	balett	kif	AB	6	83
2077.prima ballerina assoluta	olasz	a title of exceptional honour given to a danseuse	balett	kif	AB	-	4
2078.princesse	francia	a style of close-fitting a dress	divat		AB	194	17
2079.princesse lointaine	francia	remote and unattainable mistress	szerelmi kapcs	kif	AB, O	1	-
2080.prisiadka	orosz	a kind of Russian dance (step)	tánc / kultúrspec		O	-	-
2081.privilegentsia	orosz	(in the Soviet Union) high-ranking officials who receive certain privileges or perquisites in consequence of the posts they hold	SZU		A8	1	-
2082.prix d'ami	francia	price reduced for a friendship's sake	emberi kapcs	kif	AB	-	-
2083.prix fixe	francia	offered at a fixed price	egyéb	kif	AB	-	10
2084.problematique	francia	the problematic area of a subject	tudomány		O	-	-
2085.profil perdu	francia	a kind of portrait pose	művészet	kif	AB, O	-	-
2086.progressisme	francia	an optimistic belief that humanity is making continuous progress	filozófia		AB	-	-
2087.proletkult	orosz	cultural activities designed to reflect a proletarian ethos	SZU		O	-	-
2088.promenade en attitude	francia	a slow turn in ballet	balett	kif	AB	-	-
2089.prominenti	olasz	prominent people	emberek		O	5	-
2090.pronto	spanyol	promptly, quickly	egyéb	Adv, angolul csak beszélt ny	AB, O	25	62
2091.pro-nuncio	olasz	a papal ambassador	vallás		O	2	5
2092.prosciutto	olasz	raw Parma ham	ételkultúra		AB, O	19	20
2093.prose rythmée	francia	free verse, rhythmical prose	irodalom	kif	AB	-	-
2094.protocolaire	francia	much addicted to insisting on the niceties of diplomatic etiquette	bürokrácia/diplomácia		AB, O	-	-
2095.provocateur	francia	agitator	emberek		O	27	71
2096.provolone	olasz	an Italian smoked cheese	ételkultúra		O	2	2
2097.prunelle	francia	a type of liqueur	italkultúra		O	-	-
2098.pryzhok	orosz	a crossing from one to another, transference, leap	egyéb		A8	-	-
2099.pudeur	francia	excessive sexual modesty	szerelmi kapcs		AB, O	1	1
2100.puissance	francia	strength in a horse	sport: lovaglás		AB	9	9
2101.pulvino	olasz	dosseret resembling a cushion	építészet		O	1	-
2102.punji	vietnami	a sharp bamboo spike, often digged in excrement, which is set in camouflaged holes in the ground to pierce the legs of enemy soldiers	kultúrspec		B	-	11

2103.punto blanco	olasz / spanyol	a kind of card game	szerencsejáték	kif	O	-	-
2104.puri	hindusztáni	a small round cake in Indian cookery	ételkultúra		O	33	7
2105.puta	spanyol	prostitute	bordély		O	1	2
2106.putonghua	kínai	standard spoken form of modern Chinese	kultúrspec		O	-	-
2107.Putsch	német (svájci)	violent elimination of political opponents, esp NS	NS		AB, O	34	225
2108.putz	német	the representation of the Navity scene at Christmas in Pennsylvania Dutch homes	kultúrspec		O	1	3
2109.qanat	arab	an underground tunnel dug in the hills to convey water to the plains below	egyéb		O	-	-
2110.qinghaosu	kínai	an antimalarial drug	kultúrspec		A8, O	1	-
2111.qiviut	eszkimó	underwool of the musk ox	kultúrspec / egyéb		O	-	-
2112.quadratista	olasz	an artist specialising in the transformation of interiors	művészet		AB	-	-
2113.quadratura	olasz	the transformation of interiors	művészet		AB	-	-
2114.quadro	portugál	a square section of a planned city or urban development	egyéb		B	-	-
2115.quark	német	low-fat soft cheese	ételkultúra		O	61	5
2116.quartetto	olasz	quartet	zene		AB	2	3
2117.quartier latin	francia	Latin quarter of Paris	kultúrspec	kif	AB	2	8
2118.quartier toléré	francia	district with licensed brothels	bordély	kif	AB	-	-
2119.quatsch	német	nonsense, rubbish	elvont		O	1	2
2120.Quellenforschung	német	investigation of sources, esp unprofitable	irodalom	jel.szűk. (romlás)	AB, O	-	-
2121.querencia	spanyol	the part of the arena where the bull takes its stand	bikaviadal		O	-	-
2122.quesadilla	spanyol	a filled tortilla fried and topped with cheese	ételkultúra		M, O	-	1
2123.questionnaire	francia	a series of questions on a form	egyéb		AB	1679	387
2124.quête	francia	the traditional act of begging for food, accompanied by a folk song	kultúrspec		O	-	-
2125.quiche	francia	a kind of flan	ételkultúra		O	86	27
2126.quinella	spanyol	a form of betting	szerencsejáték	AmE, am.sp.	O	-	-
2127.rabat	francia	false shirt-front	divat		O	-	202
2128.raccourci	francia	a movement in ballet	balett		O	-	-
2129.raclette	francia	a dish of melted cheese	ételkultúra		O	3	-
2130.radicchio	olasz	a variety of chicory	ételkultúra		O	7	7
2131.rafale	francia	repeated bursts of gunfire	háború		O	3	1
2132.raffiné	francia	refined, cultivated, highbrow	tulajdonság	mn	B	-	-
2133.ragazza	olasz	girl or young woman, esp of the working or middle class	emberek	jel.szűk.	B	5	1
2134.raison d'état	francia	reason connected with the safeness of the state	politika	kif	AB	3	-

2135.raisonneur	francia	character in a novel who draws conclusions from the behaviour of others	irodalom		AB, B, O	1	1
2136.raita	hindusztáni	a kind of Indian dish	ételkultúra		O	2	-
2137.ramen	japán	quick-cooking Chinese noodles	ételkultúra		O	1	-
2138.randkluft	német	crevasse between the head of a glacier and a surrounding rock wall	földtudomány		O	-	-
2139.randori	japán	free or informal judo practice	harcművészet		O	1	-
2140.rangoli	indoárja (maráthi)	Hindu symbolic design	kultúrspec		O	1	-
2141.rapide	francia	express train in France	közlekedés / kultúrspec		O	11	1
2142.rappel	francia	method of descending a rock (cf. Abseil)	sport: hegymászás		AB	2	7
2143.rappel à l'ordre	francia	return to the question at issue	egyéb	kif	AB	-	1
2144.rapportage	francia	the reporting of events in writing	irodalom		O	1	-
2145.rapporteur	francia	sy commissioned to make an investigation	foglalkozás		AB	35	14
2146.rassolnik	orosz	a Russian soup	ételkultúra		O	-	-
2147.rasta	francia	dashing but untrustworthy foreigner	emberek		O	31	4
2148.raté	francia	unsuccessful	egyéb	mn	AB, O	-	?
2149.ratine	francia	plain-woven fabric	anyag		O	1	-
2150.ratissage	francia	police hunt for fugitives	egyéb		AB	-	2
2151.ravalement	francia	the action of modifying the range of a keyboard instrument	zene		O	-	-
2152.ravinement	francia	erosion of ravines in soil by running water	földtudomány		O	-	-
2153.ravioli	olasz	small portions of some savoury substance	ételkultúra		AB	25	38
2154.razet	francia	a kind of bull-fight contest	bikaviadal		O	-	-
2155.razeteur	francia	a member of a team competing in a razet	bikaviadal		O	-	-
2156.Realien	német	material objects forming the basis of scientific study	tudomány		AB	1	-
2157.Realpolitik	német	realistic policy which avoids idealism	politika		AB, O	31	50
2158.realpolitiker	német	person who practises realpolitik	politika		O	1	1
2159.reblochon	francia	soft French cheese	ételkultúra		O	1	-
2160.récamier	francia	a style of chaise lounge	lakáskultúra		O	2	4
2161.réchaud	francia	dish in which food is warmed up	ételkultúra		O	-	-
2162.Rechtsstaat	német	country in which the rule of law prevails	politika		O	1	-
2163.recitativo secco	olasz	a kind of recitative	zene	kif	AB	-	-
2164.Reeperbahn	német	red-light district	bordély		O	6	8
2165.reg	arab	stony desert	földtudomány		O	2	-
2166.Régence	francia	furniture and interior design of the period of the regency	kultúrspec		AB	1	-

		of Philippe d'Orléans					
2167.régisseur	francia	stage-manager in ballet	balett		AB	4	-
2168.règlement de compte	francia	settlement of an account	gazdaság		O	-	-
2169.Reich	német	state, empire, esp NS	NS		AB, O	329	1632
2170.relai(s) (routier)	francia	roadside resthouse in France	kultúrspec		AB, O	6 (1 relai, 5 relais)	-
2171.relance	francia	revival of a policy	politika		O	-	2
2172.relevé	francia	step in ballet	balett		AB	2	-
2173.remainement	francia	rearrangement	elvont		O	-	-
2174.remanieur	francia	writer who adapts and recasts of the work of others	irodalom		AB	-	-
2175.rembôitage	francia	the act of transferring a book into a new binding	könyvkultúra		O	-	-
2176.remuage	francia	the periodic turning and shaking of bottled wine	italkultúra		O	11	-
2177.remueur	francia	a person who engages in remuage	italkultúra		O	-	-
2178.renaissant	francia	reviving, renascent	egyéb	mn	B	-	-
2179.rendu	francia	designating a price on imported goods which includes tariffs	gazdaság	mn	O	4	-
2180.rendzina	orosz	a fertile lime-rich soil	földtudomány		O	3	-
2181.renouveau	francia	period of renewal, esp in literature and art	művészet / irodalom		AB	4	-
2182.renversement	francia	reversal of fortune	elvont		AB	-	-
2183.repêchage	francia	supplementary heat in a rowing contest	sport		AB, 50, O	5	-
2184.répétiteur	francia	person responsible for conducting the rehearsals	zene		AB, O	5	1
2185.répétition générale	francia	full-dress rehearsal	színház	kif	AB	-	-
2186.reportage	francia	topical documentary	film		AB	44	177
2187.répoussé	francia	kind of relief	művészet		AB	-	1
2188.repoussoir	francia	figure placed at the foreground of a picture	művészet		AB	-	-
2189.requeté	spanyol	recruit, esp to the Carlist movement during Franco	kultúrspec		AB	7	-
2190.residentura	orosz	a group of intelligence agents in a foreign country	politika		O	-	-
2191.résistant	francia	a member of the French resistance movement	történelem / kultúrspec		O	-	?
2192.ressentiment	francia / német (O)	a generalised feeling of resentment or indignation harboured by a group of people against those of another group, usu of a higher economic level	társadalom	cf. Nietsche	B, O	2	-
2193.retardataire	francia	work of art executed in the style of an earlier period	művészet		O	1	1
2194.retiré	francia	step in ballet	balett		AB, O	3	?
2195.retornado	portugál	a Portuguese citizen returning to live in Portugal after	kultúrspec		O	-	-

		living in a Portuguese colony					
2196.retroussage	francia	a process of smearing in painting	művészet		AB, O	2	-
2197.retsina	görög	a resinous wine drunk in Greece	italkultúra		AB	20	7
2198.réussi	francia	fine, successful	egyéb	mn	O	-	-
2199.revanchisme	francia	policy dictated by the desire for vengeance on an enemy	politika		AB	-	-
2200.reverdie	francia	medieval French song celebrating the revival of spring	zene		O	-	-
2201.revirement	francia	complete change of one's opinion	elvont		O	-	-
2202.révolté	francia	angry young man (cf. jeune refusé)	emberek		AB	-	?
2203.revue d'esprit	francia	revue in which the precominating element is wit rather than humour	szórakozás	kif	AB	-	-
2204.revue intime	francia	revue for a small audience	szórakozás	kif	AB	-	-
2205.rezident	orosz	an intelligence agent in a foreign country	politika		O	-	1
2206.ricercare	olasz	improvisation in which fugal imitation plays a leading part	zene		AB	3	1
2207.ricordo	olasz	souvenir	egyéb		O	1	-
2208.riegel	német	rock bar	földtudomány		O	2	19
2209.rigatoni	olasz	pasta in a form of short tubes	ételkultúra		O	1	4
2210.rijsttafel	holland	dish with rice and highly-seasoned foods	ételkultúra		AB	-	2
2211.riksmål	norvég	the official language of Norway	kultúrspec		AB	-	-
2212.rima chiusa	olasz	a certain arrangement of rhymes	irodalom		AB	-	-
2213.rimaye	francia	gap at the junction of a glacier	földtudomány		O	-	-
2214.rimmon	héber	ornament on a Jewish law-scroll	kultúrspec		O	2	-
2215.rinceau	francia	an elaborately foliated scroll-pattern	művészet		AB	-	-
2216.Rinderpest	német	cattle-plague	egyéb		AB	2	7
2217.rinzaffato	olasz	a coarse plaster used for filling cracks in a wall	művészet		AB	-	-
2218.risorgimiento	olasz	a resurgence of nationalistic feeling, esp in Italy (1815-1870)	történelem / kultúrspec		AB	-	-
2219.rite de passage	francia	ritual marking the passage from one period of life to another	elvont	kif	AB, O	11	1
2220.rive gauche	francia	a district in Paris	kultúrspec	kif	AB	2	22
2221.riviera	olasz	a coastal district, esp Mediterranean	kultúrspec		AB	139	920
2222.riza	orosz	a metal shield framing the painted face of a Russian icon	kultúrspec / művészet		O	4	16
2223.robe de style	francia	woman's formal dress	divat	kif	O	-	1
2224.robe de terrasse	francia	woman's dress suitable for wearing on a terrace	divat	kif	AB	-	-
2225.robusto	olasz	a vigorous tenor suitable for virile operatic parts	zene		AB	1	3
2226.rocaille	francia	decorative design based on the forms of rocks and shells	lakáskultúra		AB	-	1

2227.roesti	német (svájci)	a Swiss dish	ételkultúra		O	7	-
2228.rogan josh	újperzsa / urdu	a dish of curried meat	ételkultúra	kif	O	5	-
2229.romaine	francia	crepe fabric	anyag		O	-	-
2230.roman à clef	francia	novel which portraits real events in recent history b concealing the names of the real persons	irodalom	kif	AB	-	14
2231.roman à thèse	francia	novel which sets out to prove some hyppthesis	irodalom	kif	AB	-	-
2232.roman expérimental	francia	experimental novel	irodalom	kif	AB	-	-
2233.roman noir	francia	gothic novel, thriller	irodalom	kif	O	-	1
2234.roman poétique	francia	poetic novel	irodalom	kif	AB	-	-
2235.roman policier	francia	detective novel	irodalom	kif	AB, O	-	2
2236.romancé	francia	fictionalised, written in a novel form	irodalom	mn	O	-	?
2237.romanesque	francia	having the characteristics of a novel	irodalom	mn	AB	389	96
2238.roman-fleuve	francia	sequence of novels	irodalom	kif	AB, O	-	-
2239.romanità	olasz	the influence of the central Roman Catholic authorities	vallás		O	-	1
2240.rond de cuir	francia	bureaucrat	bürokrácia / diplomácia	kif	O, AB	-	-
2241.rond de jambe	francia	sweeping circular motion of the le gin ballet	balett	kif	AB	2	-
2242.rondeur	francia	rounded contour	művészet		AB	-	-
2243.rond-point	francia	a point where several streets meet	egyéb	kif	AB	3	9
2244.roquette	francia	a kind of plant eaten as a salad	ételkultúra		O	4	3
2245.rosé	francia	pinkish wine	italkultúra		AB	29	?
2246.rosemaling	norvég	the art of painting with flower motifs	művészet		O	-	-
2247.roti	hindusztáni	a kind of bread in India	ételkultúra		O	2	8
2248.rôtisserie	francia	establishment where cooked food may be bought	ételkultúra		AB	6 rotisserie	28
2249.rouge de fer	francia	a kind of enamel used on Chinese porcelain	művészet	kif	O	-	-
2250.rouge flambé	francia	red colour found in porcellain	művészet	kif	AB, O	-	-
2251.rouille	francia	a kind of sauce	ételkultúra		O	4	-
2252.roulement	francia	movement of troops	háború		O	-	-
2253.route nationale	francia	one of the main numbered arterial roads in France	kultúrspec	kif	AB	1	2
2254.routinier	francia	a rigidly orthodox and conventional orchestra conductor, usually considered unoriginal and dull	zene		B	-	-
2255.ruana	spanyol	a South American cape or poncho	kultúrspec	am.sp.	O	-	1
2256.rubia (de la costa)	spanyol	a strain of Colombian marijuana; also: blonde from the coast	kábítószer	kif	50	-	-
2257.rucola	olasz	a kind of vegetable	ételkultúra		O	-	-

2258.rumba	spanyol	an Afro-Cuban dance	tánc / kultúrspec	am.sp.	O	14	105
2259.rumptaske	norvég	fanny pack, belt bag	divat		50	-	-
2260.rya	svéd	colourful, handwoven rug with a deep pile, from Scandinavia	lakáskultúra		B, O	14	-
2261.ryokan	japán	a Japanese hotel or inn, esp one operated in a traditional style	kultúrspec		B	23	1
2262.sabayon	francia	a kind of dessert	ételkultúra		O	2	1
2263.sabha	szanszkrit	assembly in the Indian subcontinent	kultúrspec		O	130	39
2264.sabi	japán	a quality of mellow beauty, expressing a mood of spiritual solitude as expressed in zen buddhism	vallás / filozófia		O		2
2265.sabotage	francia	deliberate and systematic destruction / to destroy the functioning of sg	elvont	ige / főnév	AB, O	330 (138 ige)	1072
2266.saboteur	francia	one who commits sabotage	emberek		AB, O	114	85
2267.sabra	héber	Jew born in the modern state of Israel	kultúrspec		O	13	65
2268.sac-à-dos	francia	rucksack	egyéb		AB	-	-
2269.saccadé	francia	jerky	tulajdonság	mn	AB	2	-
2270.Sachertorte	német	a kind of chocolate gateau	ételkultúra		O	1	3
2271.sachlich	német	realist, objective, esp in art	művészet	mn	AB	-	-
2272.Sachlichkeit	német	realism, esp in art	művészet		AB, O	7	6
2273.sacro egoismo	olasz	egocentric nationalism	kultúrspec	kif	O	-	-
2274.saftig	német	juicy, succulent	egyéb	mn	AB	-	-
2275.saganaki	görög	a Greek dish	ételkultúra		O	-	-
2276.sage-femme	francia	midwife	foglalkozás		AB	-	-
2277.saison en enfer	francia	period of intense misery and usually spiritual uncertainty	filozófia	kif	AB	-	1
2278.salade niçoise	francia	a kind of salad	ételkultúra	kif	O	9	-
2279.salariat	francia	salary-earners	társadalom		O	16	-
2280.salaud	francia	objectionable person	emberek		O	5	7
2281.salle d'eau	francia	shower-room	lakáskultúra	kif	O	-	-
2282.salle de jeux	francia	gambling room	szerencsejáték	kif	O	-	-
2283.salle privée	francia	private room in a casino	szerencsejáték	kif	AB, O	-	-
2284.Salon des Refusés	francia	exhibition organised in 1863 from the paintings of those rejected at the Salon	művészet / kultúrspec	kif	AB	4	1
2285.salonnière	francia	woman who holds a salon	foglalkozás		O	-	-
2286.salopette	francia	trousers used for skiing	divat		O	13	-
2287.saltimbocca	olasz	a dish consisting of rolled pieces of veal and ham	ételkultúra		O	2	2
2288.salto mortale	olasz	a kind of somersault; hence: a critical moment in life	elvont	kif	AB	-	3
2289.salud y pesetas!	spanyol	health and money!; wish for another person	egyéb	mondatszó,	AB	-	-

				kif			
2290.salumeria	olasz	delicatessen	ételkultúra		O	-	-
2291.sambar	dravida (tamil)	a highly seasoned lentil and vegetable dish	ételkultúra		O	9	2
2292.sambo	orosz	a type of wrestling originating in the SU	harcművészet		O	23	51
2293.samfu	kínai	suit worn by Chinese women	kultúrspec		O	-	-
2294.samizdat	orosz	the practice of writers in the Soviet Union secretly publishing and distributing literature banned by the government, underground press	SZU		B, O	10	28
2295.samosa	újperzsa / urdu	a triangular pastry	ételkultúra		O	21	2
2296.san ts'ai	kínai	Chinese pottery	kultúrspec / művészet		O	-	-
2297.sancocho	spanyol	a rich soup in the Caribbean	ételkultúra	am.sp.	O	-	2
2298.sangria	spanyol	a Spanish drink	italkultúra		O	33	4
2299.sanpaku	japán	visibility of the white of the eye below the iris as well as on either side	egyéb		O	-	-
2300.sans blague	francia	you don't say!, I don't believe it!	egyéb	mondatszó	O	-	2
2301.sans heures	francia	watch or clock on the dial of which the numbers are replaced by thin marks	egyéb	kif	AB	-	-
2302.sans prétensions	francia	without affectation	tulajdonság	kif	AB	-	-
2303.sansei	japán	an American whose grandparents come from Japan	kultúrspec		O	-	-
2304.santeria	spanyol	an Afro-Cuban religious cult	kultúrspec		O	3	11
2305.santero	spanyol	a maker of religious images	vallás		O	1	2
2306.sarangi	szanszkrit	a violin-like instrument of India with 29 strings	zene / kultúrspec		B	1	9
2307.sardana	katalán (egyéb újlatin)	a kind of Catalan dance	tánc / kultúrspec		O	-	1
2308.sarmale	román (egyéb újlatin)	a Romanian dish	ételkultúra		O	-	-
2309.satay	maláj	an Indonesian and Malaysian dish	ételkultúra		O	9	2
2310.satyagraha	szanszkrit	passive resistance as a political policy	politika		AB	11	40
2311.saucier	francia	sauce cook	ételkultúra		O	1	4
2312.saudade	portugál	melancholy, nostalgia, as supposed characteristic of the Portuguese temperament	kultúrspec		O	2	3
2313.sauna	finn	Finnish steam-bath	kultúrspec		AB	336	70
2314.saut du même au même	francia	an error in copying caused by the omission of the passage between two occurences of the same word	egyéb	kif	AB	-	-
2315.saut-de-lit	francia	„jump out of bed"; light dressing gown	divat	kif	AB	-	-
2316.sautoir	francia	a kind of long necklace	divat		O	1	-
2317.scala mobile	olasz	a system of wage indexation in Italy	kultúrspec	kif	O	1	-

2318.scaloppine	olasz	a dish consisting of escalopes	ételkultúra		O	-	1
2319.scampi	olasz	a kind of prawn	ételkultúra		AB	48	6
2320.scapellino	olasz	an apprentice employed by a sculptor in the rough preparation of a block of stone	művészet		AB	-	-
2321.scène à faire	francia	climatic scene to which all the previous action leads up to	színház	kif	AB	-	-
2322.Schadenfreude	német	malicious enjoyment of the discomfiture of others	elvont		AB	13	14
2323.schalet	jiddis	Jewish baked fruit pudding	ételkultúra		O	-	-
2324.schiacciato rilievo	olasz	a form of relief-carving	művészet	kif	AB	-	-
2325.Schimpfwort	német	term of abuse	egyéb		O	-	1
2326.Schlachtruf	német	battle-cry, signal for attack	háború		AB	-	-
2327.Schlag(obers)	német	whipped cream	ételkultúra		O	-	5 Schlagobers
2328.schlag(sahne)	német	whipped cream	ételkultúra		O	-	28 Schlag
2329.Schlamperei	német	sloppiness	tulajdonság		O	-	3
2330.schlampig	német	slovenly	tulajdonság	mn	AB	-	-
2331.schlemiel / schlemihl	héber	an uncomplaining man for whom everything goes wrong	emberek		AB	1	-
2332.schlep	jiddis	a dull, stupid person, a jerk	emberek	AmE szleng	B, O	2	3
2333.schlepper	jiddis	fool, hanger-on	emberek	AmE szleng	O	-	-
2334.schlimazel	jiddis	a constantly unlucky person	emberek	AmE szleng	O	-	3
2335.schlock	jiddis	cheap, inferior goods	egyéb	AmE	O	8	49
2336.schlockmeister	jiddis	a purveyor of anything shoddy, mediocre or second-rate	emberek	AmE szleng	B	1	11
2337.schlong	jiddis	penis; contemptible person	emberek	AmE szleng; < német	O	4	1
2338.schmaltz	héber / jiddis	anything repulsively sentimental	tulajdonság		AB (h), O (j)	15	53
2339.schmear ~ shmear	jiddis	matter, affair, business	egyéb		B, O	-	-
2340.Schmelzgas	német	decorative glass	művészet		O	-	-
2341.Schmerz	német	grief, pain	pszichológia		O	-	-
2342.schmierkäse	német	soft cheese	ételkultúra		O	-	-
2343.schmooze	jiddis	long and intimate conversation	egyéb	AmE szleng	O	8	29
2344.schmuck	héber	fool, innocent	emberek		AB, O	11	11
2345.Schnitzel	német	veal cutlet	ételkultúra		AB	5	30
2346.schnook	német	sucker, simpleton	tulajdonság	AmE szleng	O	-	13
2347.Schnorchel ~ Schnorkel ~ Schnorkle ~ Snorkel	német	underwater breathing device	sport: búvárkodás		AB, 50	80 snorkel	48 (43 snorkel, 5

							schnorkel)
2348.schnorrer	héber	Jewish beggar	kultúrspec		AB	-	1
2349.schnozz	jiddis	nose, nostril	egyéb	AmE; < német	O	-	6
2350.Schrecklichkeit	német	frightfulness, deliberate policy of committing atrocities to cow an enemy	elvont		AB, O	-	4
2351.schreierpfeife	német	a kind of shawm	zene		O	-	-
2352.Schuhplattler	német	folk dance of Upper Bavaria	tánc / kultúrspec		AB	-	1
2353.Schuss	német	unchecked descent on skis down a steep slope	sport: sí		AB, O	2	29
2354.schwarm	német	enthusiasm, craze	pszichológia		O	-	-
2355.schwärmerisch	német	addicted to intense sentimental attacments	tulajdonság	mn	AB	-	-
2356.schwartze ~ schvartze	jiddis	a black person	emberek	szleng	O	1	2
2357.Schweinerei	német	beastliness, an act which revolts decent feeling	elvont		AB, O	-	3
2358.Schwerpunkt	német	the point of main attack	háború	jel.szűk.	AB, O	-	1
2359.Schwung	német	energy, verve	elvont		O	-	-
2360.scugnizzo	olasz	a Neapolitan beggar-boy	kultúrspec		AB	-	2
2361.sculpure d'appartement	francia	piece of sculpture in a dwelling house	művészet	kif	AB	-	-
2362.scungille	olasz	mollusc, conch, esp its meat	ételkultúra		O	-	-
2363.se tenant	francia	(different types of postage stamps) joined together in a single sheet	egyéb	kif	AB, O	-	-
2364.séance d'essais	francia	„practice session" at a motor race	sport: motorverseny	kif	AB	-	-
2365.seau à bouteilles	francia	wine-cooler	italkultúra	kif	AB	-	-
2366.secco	olasz	painting on plaster which has been allowed to dry	művészet		AB	4	5
2367.secret de polichinelle	francia	open secret	egyéb	kif	AB	-	-
2368.secrétarie à abattant	francia	fall-front writing desk	lakáskultúra	kif	AB	-	-
2369.sedia gestatoria	olasz	the chair carried on shoulders, used by the Pope	vallás	kif	AB	-	13
2370.séduisant	francia	seductive	tulajdonság	mn	AB	-	-
2371.seicento	olasz	the 17th cent., esp in arts	művészet	számnév	AB, O	2	4
2372.seif	arab	a kind of sand-dune	földtudomány		O	8	34
2373.Seilbahn	német	cable railway	közlekedés		O	-	-
2374.seiza	japán	a kneeling position used in meditation	vallás / filozófia		O	1	-
2375.sekiwake	japán	a junior champion of the first grade in sumo	szumó		A9	-	1
2376.Sekt	német	German sparkling white wine	italkultúra		O	3	3
2377.semis	francia	a form of decoration used in bookbinding	könyvkultúra		O	53	19
2378.señorito	spanyol	young man, used as a title	emberek		O	-	-

2379.senryu	japán	a type of Japanese satirical verse	irodalom / kultúrspec		AB	-	3
2380.sensibilité	francia	sensitivity	érzelem		O	-	-
2381.sensiblerie	francia	sentimentality	érzelem		O	-	-
2382.sérieux	francia	serious-minded	tulajdonság	mn	AB	1	1
2383.settecento	olasz	the 18th cent., esp in arts	művészet	számnév	AB, O	2	1
2384.seviche	spanyol	a South American dish	ételkultúra	am.sp.	O	4	3
2385.Sezession	német	a radical art movement	művészet		O	6	-
2386.Sezessionsstil	német	the style of Sezession	művészet		O	-	-
2387.sfumatezza	olasz	the blending of two colours	művészet		AB	-	-
2388.shabu-shabu	japán	a Japanese dish	ételkultúra		O	-	7
2389.shakuhachi	japán	a Japanese bamboo flute	kultúrspec		B	3	2
2390.shalwar	indoárja (urdu)	loose, billowy trousers worn by women in Pakistan	kultúrspec		B	2	4
2391.sharifa	arab	wife of a Moroccan sherif	kultúrspec		O	1	1
2392.shashlik	orosz	kebab	ételkultúra		AB, O	1	11
2393.shauri	szuahéli	debate, problem in East Africa	kultúrspec		O	1	-
2394.shawabti	arab	a figurine of a dead person (term in Egyptology)	kultúrspec		O	-	-
2395.shegetz ~ shagitz ~ shagetz	jiddis	a Jewish boy not observing traditional Jewish behaviour	kultúrspec	AmE	O	-	-
2396.shenzi	szuahéli	uncivilized African	kultúrspec		O	-	-
2397.sherpa	tibeti	member of an Eastern Tibetan tribe	kultúrspec		AB	84	37
2398.sheshbesh	török	a variety of backgammon	szerencsejáték		O	-	-
2399.shiatsu	japán	a kind of therapy of Japanese origin	kultúrspec		O	14	7
2400.shibui	japán	tasteful in a quiet way	egyéb	mn	O	-	4
2401.shifta	afrikai (szomáli)	a Somali bandit or guerrilla	kultúrspec		O	1	9
2402.Shih Tzu	kínai	a toy dog of Chinese and Tibetan origin	egyéb		B	2	3
2403.shiksa	héber	non-Jewish girl	kultúrspec		AB	11	4
2404.shish kebab	török	a kind of Oriental dish	ételkultúra	kif	AB	4	13
2405.shisha	újperzsa / urdu	mirrorwork and items connected with it	művészet		O	1	-
2406.shlub	jiddis	worthless person	emberek	AmE szleng; < lengyel	O	-	-
2407.shmatte	jiddis	ragged garment	egyéb	AmE szleng; < lengyel	O	1	-
2408.shomer	héber	inspector who verifies that food is prepared according to Jewish religious laws	kultúrspec		O	2	-
2409.shonda	jiddis	disgrace	elvont	AmE szleng; < német	O	-	2
2410.shosagoto	japán	dance play in a Japanese kabuki theatre	színház /		O	-	-

			kultúrspec				
2411.shrikhand	szanszkrit	an Indian sweet dish	ételkultúra		O	-	-
2412.shtetl	jiddis	a small Jewish settlement in Eastern Europe	történelem / kultúrspec	< német	O	6	21
2413.shti(c)k	jiddis	a gimmick, act or routine, esp in a show or performance	egyéb		B, O	2	44 (36 shtick, 8 shtik)
2414.shtibl	jiddis	a small synagogue	történelem / kultúrspec	< német	O	-	-
2415.shtoom	jiddis	silent, mute	egyéb	mn, < német	O	-	-
2416.shufti	arab	have a look!	egyéb	mondatszó	AB, O	9	-
2417.shunga	japán	an example of Japanese exotic art	kultúrspec		O	-	1
2418.shura	arab	Islamic consultative council	kultúrspec		O	9	14
2419.shuriken	japán	a weapon used in some martial arts	harcművészet		O	24	1
2420.Sicherheitsdienst	német	the security branch of SS	NS		O	3	2
2421.Sieg Heil	német	victory salute used in Nazi Germany	NS	mondatszó	O	13	23
2422.sierozem	orosz	calcareous soil	földtudomány		O	-	-
2423.siffleur	francia	person skilled in the art of whistling / in theatre	színház		AB	-	1
2424.sillar	spanyol	a kind of volcanic tuff	földtudomány		O	49	-
2425.simba	szuahéli	lion / warrior in East Africa	kultúrspec		O	4	64
2426.simchah	héber	Jewish private party	kultúrspec		O	-	-
2427.simi	szuahéli	large two-edged knife in East Africa	kultúrspec		O	9	28
2428.simplesse	francia	artficial simplicity	elvont		AB	16	10
2429.simpliste	francia	over-simple	egyéb	mn	AB	4	-
2430.sindicato	spanyol	trade union in Spanish-speaking countries	kultúrspec		O	4	4
2431.sinfonia concertante	olasz	a music work with parts for a number of solo instruments	zene	kif	AB	11	6
2432.sinfonietta	olasz	short or simple symphony	zene		O	25	21
2433.singerie	francia	representation of monkeys in human situations	művészet		AB, O	-	-
2434.Singspiel	német	light opera	zene		AB	15	4
2435.Sinn Fein	ír	'we ourselves', an Irish movement for indepenence	kultúrspec	kif	AB	387	135
2436.sinopia	olasz	a sketch made in red crayon	művészet		AB	-	-
2437.sirtaki	görög	a Greek folk dance	tánc / kultúrspec		B	-	2
2438.Sittlichkeit	német	decorum, decency, morality	elvont		AB	-	-
2439.Sitz im Leben	német	in biblical criticism, the determining circumstances in which a tradition developed	vallás	kif	O	-	-
2440.Sitzfleisch	német	patience, perseverance	egyéb		B, O	-	2
2441.skål	norvég	'your health!', toast used in Norway	kultúrspec	mondatszó	AB	6	1

2442.skaz	orosz	first-person narrative	irodalom		O		2
2443.skijöring ~ ski-joring	norvég	a method of skiing	sport: sí		AB, O	-	1
2444.sláinte	ír	'your health!', a toast used in Ireland	kultúrspec		AB	2	-
2445.slalom	norvég	a kind of ski-race with obstacles; hence: any race with obstacles	sport: sí		AB, O	203	341
2446.sloid	svéd	handicrafts	egyéb		AB	-	-
2447.smalto	olasz	coloured glass used in mosaic work	művészet		AB	-	-
2448.smetana	orosz	sour cream	ételkultúra		O	26	
2449.smørbrød	norvég	open sandwich	ételkultúra		O	-	1
2450.smörgåsbord	svéd	traditional Swedish dish	ételkultúra		AB	3	1
2451.smørrebrød	dán	'butter-bread'; sandwich	ételkultúra	jelentést befolyásolja a svéd smörgåsbord	AB, O	3	1
2452.snobisme	francia	intellectual snobbery	emberek		AB, O	-	-
2453.sobornost	orosz	a unity of people in loving fellowship in theology	filozófia		O	-	-
2454.socle	francia	plain pedestal supporting a statue	építészet		AB	-	1
2455.soigné	francia	well cared for	tulajdonság	mn	AB	5	24
2456.soigneur	francia	person who gives training and massage in cycling	sport: kerékpár		O	2	-
2457.sokaiya	japán	a holder of shares in a company	gazdaság		O	-	5
2458.sol et lumière	francia	entertainment performed in an ancient buliding and illustrating its history by means of music, floodlighting etc	színház	kif	AB, B, O	-	-
2459.sol y sombra	spanyol	medium-priced seats at a bull-fight	bikaviadal	kif	AB, O	-	-
2460.solfège	francia	rudimentary music instruction	zene		O	-	1
2461.soliste	francia	solo dancer	balett		AB	-	-
2462.solod	orosz	a type of soil	földtudomány		O	-	8
2463.solonchak	orosz	a type of salty alkaline soil	földtudomány		O	-	-
2464.solonetz	orosz	a type of alkaline soil	földtudomány		O	-	-
2465.solyanka	orosz	a soup made of vegetables and meat	ételkultúra		O	-	-
2466.sommelier	francia	wine-waiter	italkultúra		AB	15	9
2467.son	spanyol	slow Cuban dance	tánc / kultúrspec		O	?	?
2468.sondage	francia	a trench for archaeological investigation	földtudomány		O	-	-
2469.sonde	francia	an instrument probe for transmitting information about its surroundings underground or under water	egyéb		O	-	1
2470.sons bouchés	francia	notes stopped in horn playing	zene	kif	O	-	-
2471.sopaipilla	spanyol	a deep-fried pastry	ételkultúra	AmE, am.sp.	O	-	-

2472.sopranino	olasz	an instrument of higher pitch than soprano	zene		O	2	-
2473.sorbetière	francia	domestic ice-cream making machine	ételkultúra		O	1	-
2474.sottisier	francia	collection of silly remarks	egyéb		AB, O	-	-
2475.sotto in su	olasz	the foreshortening of a figure painted	művészet	kif	AB	-	-
2476.sottoportico	olasz	the passage formed by a portico	építészet		O	-	-
2477.soucouyant	kreol (West Indies)	malignant witch in eastern Caribbean folklore	kultúrspec		O	-	-
2478.souffleur	francia	prompter in a dramatic performance	foglalkozás		AB	-	-
2479.soukous	afrikai	Zairean popular dance music	kultúrspec / zene		O	-	-
2480.sour le cou du pied	francia	resting on a part of the other leg in ballet	balett	kif	AB	-	-
2481.sous l'angle du scandale	francia	from the point of view of the scandal	egyéb	kif	AB	-	-
2482.sous vide	francia	by partial cooking followed by vacuum-sealing	ételkultúra	kif	O	2	-
2483.sousentendu	francia	hidden meaning	elvont		AB	-	-
2484.souteneur	francia	man who lives on the earnings of a prostitute	bordély		AB, O	-	2
2485.soutenu	francia	sustained, performed slowly (movement)	zene	mn	O	-	-
2486.souterrain	francia	underground room	építészet		AB	7	-
2487.souvlaki	görög	a Greek dish	ételkultúra		O	1	3
2488.soviet	orosz	council elected from the inhabitants of a district in Russia to govern that district; later: 'Russian communist'	kultúrspec		AB	683	36236
2489.sovkhoz	orosz	Russian state-owned farm	SZU		AB, O	1	1
2490.spaghettini	olasz	pasta in the form of thin spaghetti	ételkultúra		O	2	2
2491.spalliere	olasz	a decorative painting on the back of a chair	művészet		AB	-	1
2492.Spätlese	német	a kind of white wine	italkultúra		O	5	1
2493.spécialité de la maison	francia	dish characteristic of a restaurant	ételkultúra	kif	AB	-	1
2494.Spielraum	német	the range of possibilities for a hypothesis	filozófia		O	-	-
2495.spinto	olasz	a lyric soprano or tenor voice with dramatic quality	zene		O	2	2
2496.spolvero	olasz	a cartoon or sketch pricked for reproduction by sprinkling it with coloured dust to penetrate the holes	művészet		AB	-	-
2497.sportif	francia	suitable for sport	divat	mn	O	9	15
2498.spotteur	francia	police spy	foglalkozás		AB	-	-
2499.Sprachgefühl	német	feeling for language	nyelvészet		AB	1	-
2500.Sprechgesang	német	inflected speech, recitativo	zene		AB, O	2	2
2501.Sprechstimme	német	a vocal part written by a composer for performance according to the principles of Sprechgesang	zene		AB, O	2	4
2502.sprezzatura	olasz	the nonchalance of the supreme artist	művészet		AB, O	2	1
2503.springar	norvég	Norwegian country dance	tánc / kultúrspec		O	-	-
2504.spritzer	német	a drink consisting of white wine and soda water	italkultúra		M, O	14	3

2505.spritzig	német	sparkling (wine)	italkultúra	mn	O	-	-
2506.spumante	olasz	sparkling white wine	italkultúra		O	13	7
2507.spumoni	olasz	a rich desert	ételkultúra		O	-	4
2508.spurlos versunken	német	sunk without trace	egyéb	kif	AB, O	-	-
2509.sputnik	orosz	artificial satellite set in orbit round the earth	űrhajózás		AB, 50, O	44	433
2510.stagione	olasz	opera or ballet season	színház		O	-	2
2511.Stahlhelm	német	German ex-service association of nationalist and conservative tendencies, esp after WW1	történelem / kultúrspec		AB	1	42
2512.starets	orosz	a spiritual leader of the Orthodox church	vallás		O	-	4
2513.Stein	német	large earthenware drinking mug, German equivalent of a tankard	egyéb		AB	6	?
2514.stelline	olasz	small star-shaped pieces of pasta	ételkultúra		O	1	-
2515.stengah	maláj	small whisky and soda	italkultúra		AB	-	3
2516.stifado	görög	a Greek dish	ételkultúra		O	-	-
2517.stile antico	olasz	music style of the 16th century	zene	kif	O	-	
2518.stile concitato	olasz	baroque music style	zene	kif	O	2	
2519.stilyaga	orosz	(Russian) teddy-boy	társadalom / kultúrspec		AB	-	1
2520.Stimmung	német	mood, atmosphere	elvont		AB, O	-	1
2521.Stock	német	ski-stick (cf. Alpenstock)	sport: sí	jel.szűk.	AB	?	?
2522.stollen	német	rich fruit loaf	ételkultúra		O	12	-
2523.stracciatella	olasz	an Italian soup	ételkultúra		O	-	1
2524.strapontin	francia	tip-up seat in addition (theatre etc.)	egyéb		O	-	-
2525.strega	olasz	an Italian liqueur	italkultúra		AB	18	4
2526.streusel	német	a kind of cake	ételkultúra		O	-	-
2527.structures vivantes	francia	works of plastic art which give the impression of constant motion	művészet	kif	AB	-	-
2528.stucco lustro	olasz	stucco treated so as to give it a shiny surface	művészet	kif	AB	-	-
2529.studiolo	olasz	a private study hung with paintings, in Italy	kultúrspec		O	-	-
2530.Stundenhotel	német	hotel which is a brothel	szórakozás		AB	-	-
2531.style champêtre	francia	pastoral sytle in painting	művészet	kif	AB	-	-
2532.style mécanique	francia	angular and mechanistic style in painting	művészet	kif	AB	-	-
2533.style périodique	francia	literary style based on the imitation of Ciceronian prose	irodalom	kif	AB	-	-
2534.style pompier	francia	wondy derivative style heavily relying on the work of others	irodalom	kif	AB	-	-
2535.subbotnik	orosz	organised project of voluntary public service	SZU		AB, O	-	1
2536.subgum	kínai	a Chinese dish	ételkultúra		O	-	-

2537.succès de ridicule	francia	success of a work of art from its having been taken as a joke	művészet	kif	AB	-	-
2538.succès de scandale	francia	success of a work of art due to the scandal created by it	művészet	kif	AB	2	-
2539.succès de snobisme	francia	success of a work of art due to its appeal to intellectual snobbery	művészet	kif	AB	-	-
2540.suiboku	japán	a style of Japanese painting	kultúrspec / művészet		O	-	-
2541.sukiya	japán	tea-house	italkultúra		O	-	-
2542.sukiyaki	japán	a Japanese dish	ételkultúra		O	-	12
2543.sul ponticello	olasz	with the bow very near the bridge	zene	kif	AB	-	1
2544.sumi	japán	a carbon-based pigment used for writing and painting	egyéb		O	-	10
2545.sumotori	japán	a sumo wrestler	szumó		O	1	-
2546.sunyata	szanszkrit	the doctrine that phenomena are devoid of a determinate instrinsic nature in Buddhism	vallás / kultúrspec		O	-	1
2547.supremo	spanyol	a person who is highest in command or authority; the overall head or chief of one or several organisations	társadalom		AB, B, O	97	14
2548.sur fond réservé	francia	en plein (enamel work)	művészet	kif	AB	-	-
2549.sur le vif	francia	(painted) from life	művészet	kif	AB	-	1
2550.sur place	francia	on the spot	egyéb	kif	AB, O	-	-
2551.surah	arab	a chapter of the Koran	vallás / kultúrspec		AB	-	-
2552.Sûreté	francia	criminal investigation department of the French police	kultúrspec		AB	10	21
2553.suzuribako	japán	a box for holding Japanese writing implements	kultúrspec / művészet		O	-	-
2554.swami	hindusztáni	Hindu religious teacher	vallás / kultúrspec		AB	14	98
2555.swaraj	szanszkrit	self-government for India	politika / kultúrspec		AB	2	
2556.swart gevaar	afrikaans	threaten to the Western way of life in South Africa	kultúrspec	Dél-Afr	O	-	23
2557.Sylvesterabend	német	New Year's Eve	egyéb		AB	-	-
2558.sympathique	francia	likeable, congenial	tulajdonság	mn	AB	2	5
2559.sympathisch	német	agreeable, to one's taste	tulajdonság	mn	O	-	-
2560.système D	francia	policy of extracting oneself from difficult circumstances regardless of the interests of others	elvont	kif	AB, O	2	-
2561.Systemzwang	német	influence exerted by a desire for regularity	elvont		AB	-	-
2562.t`ai chi (ch`uan)	kínai	the Chinese system of physical exercises similar to shadowboxing	sport / kultúrspec		B	31 Tai Chi	46
2563.tabac	francia	tobacconist shop in French-speaking countries	kultúrspec		O	6	5

2564.tabbouleh	arab	Syrian and Lebanese salad	ételkultúra		O	1	3
2565.tabla	hindi	a small drum of India played with the hand and tuned to various notes	kultúrspec		B	6	8
2566.tableau d'ensemble	francia	general survey	egyéb	kif	AB	-	-
2567.tac-au-tac	francia	parry combined with a riposte in fencing	sport: vívás	kif	O	-	-
2568.tachiai	japán	the initial charge at an opponent made by a sumo wrestler	szumó		A9	-	-
2569.tachisme	francia	action painting	művészet		AB	1	1
2570.taco	spanyol	a tortilla, fried and rolled or folded	ételkultúra		M, O	29	97
2571.Tae Kwon Do ~ taekwondo	koreai	an oriental system of self-defence developed in Korea, which features kicking and punching	harcművészet		M, O	75	10 (egybe)
2572.Tafelwein	német	German wine of mediocre quality	italkultúra		O	-	-
2573.tafone	korzikai (egyéb újlatin)	a shallow rounded cavity in a rock (geology)	földtudomány		O	-	-
2574.tahina	görög	a Middle Eastern paste or sauce	ételkultúra	< arab	O	-	-
2575.taille d'épargne	francia	champlevé enamel work	művészet	kif	AB	-	-
2576.tailleur	francia	woman's tailor-made costume	divat		AB, O	2	4
2577.takamakie	japán	decorative Japanese lacquer-work	kultúrspec / művészet		O	-	-
2578.takht	újperzsa	sofa, bed, in Eastern countries	kultúrspec		O	-	3
2579.taleggio	olasz	rinded semi-soft cheese	ételkultúra		O	1	1
2580.talik	orosz	an area of unfrozen ground surrounded by permafrost	földtudomány		O	-	-
2581.tamagotchi	japán	small, portable electronic toy	szórakozás		O	-	7
2582.tamari	japán	a Japanese variety of soy sauce	ételkultúra		O	1	-
2583.tandoori	újperzsa / urdu	a style of Indian cooking	ételkultúra		O	67	4
2584.tanga	portugál	very brief bikini	divat		O	-	13
2585.Taoiseach	ír	'cheftain', the title given to the PM of Ireland	kultúrspec		AB	42	28
2586.tapa	spanyol	a savoury snack	ételkultúra		O	26 tapas	30 (21 tapas, 9 tapa)
2587.tapénade	francia	a kind of dish	ételkultúra		O	-	1
2588.tapette	francia	passive male homosexual	emberek		O	-	-
2589.tapis vert	francia	a long strip of grass	egyéb	kif	O	-	-
2590.taqueria	spanyol	a taco restaurant	ételkultúra	AmE, am.sp.	O	-	-
2591.taqueté	francia	designating a style of point-work in ballet	balett	mn	O	-	-
2592.targa	olasz	a type of detachable roof hood on cars	közlekedés		O	15	5
2593.tas-de-charge	francia	the lower courses of the ribs of a Gothic vaulted roof	építészet	kif	AB	-	-
2594.tastevin	francia	a small cup for tasting wine	italkultúra		O	-	1

2595.tathata	szanszkrit	the ultimate nature of things in buddhism	vallás / kultúrspec		O	-	3
2596.taupe	francia	a brownish shade of grey	egyéb		O	14	16
2597.tausendjährig	német	lasting 1000 years; applied to the Third Reich	NS	mn	AB	-	-
2598.taverna	görög	Greek eating-house	kultúrspec		O	88	20
2599.taxe de séjour	francia	a tax imposed on tourists in France	kultúrspec	kif	O	-	-
2600.Teachta Dála	ír	MP of Ireland	kultúrspec	kif	AB	2	-
2601.teiglach	jiddis	a kind of Jewish confection	ételkultúra		O	-	-
2602.Teil	német	part (of a book, volume)	könyvkultúra	jel.szűk.	AB	-	1
2603.téléphérique	francia	cableway	közlekedés		O	6	-
2604.témoignage	francia	factual account of sg	egyéb		AB, O	-	5
2605.tempeh	indonéz	a kind of Indonesian dish	ételkultúra		O	5	2
2606.tempo giusto	olasz	strict time	zene	kif	AB	-	-
2607.temps levé	francia	hop on one foot in ballet	balett	kif	AB	-	-
2608.temps morts	francia	dull moments in music	zene	kif	AB	-	-
2609.temps perdu	francia	forgotten periods in the past	történelem	kif	AB, O	-	1
2610.tempura	japán	a kind of Japanese dish	ételkultúra	< portugál	O	2	10
2611.temura	héber	a method of interpreting Hebrew scriptures	kultúrspec		O	-	-
2612.tendu	francia	stretched out	balett	mn	O	-	3
2613.tenue de ville	francia	city clothes	divat	kif	AB	1	-
2614.tepache	spanyol	types of Mexican drinks	italkultúra	am.sp.	O	-	-
2615.teppan-yaki	japán	a kind of Japanese dish	ételkultúra		O	1	-
2616.teriyaki	japán	a kind of Japanese dish	ételkultúra		O	13	7
2617.terra irredenta	olasz	unknown territory	egyéb	kif	O	-	
2618.terrain vague	francia	wasteland	egyéb	kif	O	-	
2619.terrazzo	olasz	a surface made of chips of marble set in cement	építészet		AB, O	9	14
2620.terre de pipe	francia	fine white clay	művészet	kif	AB	-	-
2621.terre pisée	francia	clay mixed with gravel and clammed between shutterings so as to form a wall	építészet	kif	AB, O	-	-
2622.terribilità	olasz	qualities of inspiring awe and dread to the mind	művészet		AB	-	1
2623.terroir	francia	the soil as giving particular character to a wine	italkultúra		O	7	3
2624.tête de cuvée	francia	wine from the best locality in the village	italkultúra	kif	O	-	-
2625.tête de nègre	francia	dark brown colour	egyéb	kif	O	-	-
2626.tête folle	francia	irresponsible person	emberek	kif	AB	-	-
2627.texte intégral	francia	complete text	irodalom	kif	AB	-	-
2628.Textura	német	late medieval form of writing	irodalom		AB, O	-	-
2629.thalassa! thalassa!	görög	the sea!, the sea!; an exclamation to greet sg long sought	egyéb	kif	AB	1	-

		for					
2630.thali	hindusztáni	a flat dish on which food is served	ételkultúra		O	-	-
2631.thé complet	francia	a light meal including breakfast and tea	ételkultúra	kif	O	-	-
2632.thé musical	francia	musical tea-party	szórakozás	kif	AB	-	-
2633.théâtre engagé	francia	dramatic works with a political purpose	színház	kif	AB	-	-
2634.thuringer	német	mildly seasoned sausage	ételkultúra	AmE	O	-	-
2635.tian	okcitán (egyéb újlatin)	large oval earthenware cooking-pot	ételkultúra		O	16	51
2636.tiens	francia	expressing surprise	egyéb	mondatszó	O	2	8
2637.tienta	spanyol	an occasion when young bulls are tested	bikaviadal		O	-	2
2638.tiercé	francia	a method of betting in France	szerencsejáték		O	-	3
2639.tiers monde	francia	the Third World	gazdaság	kif	O	1	-
2640.tikka	indoárja (pandzsábi)	an Indian dish	ételkultúra		O	23	8
2641.timpani	olasz	kettle-drums	zene		AB	36	38
2642.tiorba	olasz	a kind of string instrument	zene		O	-	-
2643.tiramisu	olasz	an Italian desert	ételkultúra		O	4	6
2644.tissu-éponge	francia	face-cloth	divat	kif	AB	-	-
2645.tjaele	svéd	frozen surface at the base of the active layer in periglacial environment	földtudomány		O	-	-
2646.tokamak	orosz	an apparatus for producing controlled fusion reactions in a hot plasma	tudomány (fizika)		O	57	6
2647.tokonoma	japán	shaded alcove in a Japanese house	kultúrspec		AB	1	1
2648.tokus ~ tochis	jiddis	buttocks	egyéb	AmE szleng	O	-	1 tochis
2649.tole	francia	enamelled sheet used for doing metalwork	művészet		O	-	1
2650.tolkach	orosz	a person who negotiates difficult things in the SU	kultúrspec		O	-	1
2651.tomatillo	spanyol	a small green berry used in cooking	ételkultúra	am.sp.	O	-	1
2652.tombarolo	olasz	grave-robber	emberek		O	-	1
2653.tomme	francia	a kind of cheese	ételkultúra		O	2	2
2654.tonneau	francia	back seat of a motor-car	egyéb		AB	3	37
2655.tonto	spanyol	a foolish person	emberek		O	9	43
2656.topos	görög	a figure of speech, a cliché	nyelvészet		AB, B	13	2
2657.toqué	francia	irresponsible	tulajdonság	mn	AB	-	1
2658.torchère	francia	tall ornamented candlestick or lamp-stand	lakáskultúra		AB, O	2	-
2659.Torschlusspanik	német	a sense of alarm at the passing of life's opportunities	pszichológia		O	-	1
2660.tortellini	olasz	small squares of pasta stuffed with sg	ételkultúra		O	5	4
2661.tot siens	afrikaans	until we meet again	egyéb	mondatszó,	O	-	1

				Dél-Afr			
2662.Totentanz	német	allegorical representation of Death	filozófia		AB	3	7
2663.toto	szuahéli	child, baby in East Africa	kultúrspec		O	-	?
2664.Totschläger	német	heavy bludgeon	háború		AB	-	-
2665.tou ts'ai	kínai	a kind of porcelain	kultúrspec / művészet		O	-	-
2666.touché	francia	well hit!; you penetrated my defences here!	egyéb	mondatszó	AB, O	16	1
2667.touche-à tout	francia	meddler, busybody	emberek	kif	AB	-	-
2668.toujours de l'audace	francia	„boldness all the time!"; audacity always pays	egyéb	kif	AB	-	1
2669.toujours la politesse	francia	politeness always pays	egyéb	kif	AB	-	-
2670.tour	francia	full turn of the body	balett		AB	?	?
2671.tour d'horizon	francia	general survey	egyéb	kif	AB, O	3	-
2672.tour de chant	francia	entertainment given by a singer	zene	kif	AB	1	1
2673.tour en l'air	francia	a leap in ballet	balett	kif	AB	-	2
2674.tournedos	francia	fillet steak	ételkultúra		AB	2	12
2675.tournette	francia	rotating disc resembling a simple form of a potter's wheel	földtudomány		O	-	-
2676.tourniquet	francia	any device stopping the flow of blood	tudomány		AB	34	67
2677.tourtière	francia	a kind of Christmas pie in Canada	ételkultúra		O	-	-
2678.tout le bazar	francia	the whole lot	egyéb	kif	AB	-	-
2679.tout simple	francia	quite simply, just that	egyéb	kif	O	-	-
2680.tout sur place	francia	full turn of the body	balett	kif	AB	-	-
2681.tovarish	orosz	comrade in the former SU	SZU		O	2	26
2682.traduttore traditore	olasz	a translator is a traitor; it's impossible to translate without misinterpretation	egyéb	kif	AB	-	-
2683.tragédie lyrique	francia	a type of serious French opera	zene	kif	O	-	-
2684.Tragsitz	német	device for lowering injured persons in safety from mountain precipices	sport: hegymászás		AB	-	-
2685.train de luxe	francia	luxury train	közlekedés	kif	AB	-	3
2686.trait d'union	francia	bond or link which joins two disparate things	egyéb	kif	AB, O	-	-
2687.tranche	francia	fore-edge of a book	könyvkultúra		AB	?	-
2688.tranche	francia	any number of groups or sections into which a whole is divided; more specific meaning in the world of stocks and shares: 'a block of shares, usu supplementary to an already existing one'	gazdaság	jel.szűk.	A8	122	-
2689.tranche de vie	francia	„slice of life", unadorned representation of events from real life in a work of art or literature	irodalom	kif	AB, O	-	-
2690.tranchette	francia	small tranche	gazdaság		O	7	-
2691.trapunto	olasz	a kind of quilting	művészet / egyéb		O	-	1

2692.trasformismo	olasz	a system of political alliances in Italy	kultúrspec		O	-	-
2693.travaux préparatoires	francia	drafts of a treaty	jog	kif	O	4	-
2694.tre corde	olasz	on the piano, without the use of the soft pedal	zene	kif	AB, O	-	-
2695.treff	német	secret meeting place in espionage	egyéb	jel.szűk.	O	-	13
2696.tremie	francia	a metal tube for depositing concrete under water	építészet		O	-	-
2697.trente-et-quarante	francia	a gambling game	szerencsejáték	kif	AB	-	-
2698.triennale	olasz	held every three years	egyéb	mn	AB	-	7
2699.Trinkgeld	német	tip	szórakozás		AB	-	-
2700.triptyque	francia	a document to facilitate the movement of motor-cars across international frontiers	bürokrácia/diplomácia		AB, O	2	-
2701.tristeza	portugál / spanyol	a viral disease in agriculture	egyéb		O	-	-
2702.Trockenbeerauslese	német	sweet white wine of superior quality	italkultúra		O	-	-
2703.troika	orosz	a group of three administrators / rulers, a triumvirate	politika	jel.bőv.: ma politikai többlete van	B	41	143
2704.trois coups	francia	three knocks which signal the start of a performance at the Comédie Francaise	kultúrspec	kif	AB	-	-
2705.trombenik	jiddis	boaster, bragger	emberek	AmE szleng	O	-	-
2706.trompe-l'oeil	francia	so realistic as to deceive the eye	művészet	kif	AB	-	-
2707.tronc	francia	a pool of money in which waiters place their tips in order to distribute it	egyéb		AB, O	1	-
2708.troppo	olasz	too much	zene		O	-	7
2709.trotteur	francia	short walking skirt	divat		AB, O	-	-
2710.trouvaille	francia	lucky find, sg exceptionally good discovered by accident	egyéb		AB	2	-
2711.trucage	francia	the faking of a work of art	művészet		AB	-	-
2712.truite au bleu	francia	a kind of dish of trout	ételkultúra		O	-	-
2713.trullo	olasz	a small round house built of stone in southern Italy	kultúrspec		O	1	-
2714.trumeau	francia	wall-space between windows	építészet		AB	2	-
2715.truqueur	francia	faker of works of art	művészet		AB	-	-
2716.tsatske	jiddis	pretty girl or woman	emberek	AmE szleng, < orosz	O	-	-
2717.tsipouro	görög	a kind of Greek liqueur	italkultúra		O	-	-
2718.tsores	jiddis	trouble, worry	elvont	AmE szleng, < héber	O	-	-
2719.tsotsi	afrikai	member of a Black African street gang	kultúrspec		O	-	2
2720.tsuba	japán	the guard on the hilt of a Japanese sword	harcművészet		AB	1	1
2721.tsugi ashi	japán	a method of moving in judo	harcművészet		O	-	-

2722.tsuica	román (egyéb újlatin)	Romanian plum brandy	italkultúra		O	-	-
2723.tsutsumu	japán	the Japanese art of wrapping things up in an attractive way	kultúrspec		O	-	2
2724.tu-mo	kínai	a term in Chinese medical theory	kultúrspec		O	-	-
2725.turquerie	francia	picture with a pseudo-Turkish subject	művészet		AB	-	-
2726.turron	spanyol	a kind of Spanish confectionary	ételkultúra		O	1	-
2727.tutti frutti	olasz	made with different kinds of fruit	ételkultúra	kif	AB	1	9
2728.tutu	francia	short classical ballet skirt	balett		AB, O	39	143
2729.tvorog	orosz	Russian cottage cheese	ételkultúra		O	-	-
2730.tzatziki	görög	a Greek side-dish	ételkultúra		O	3	-
2731.tzedaka	héber	the obligation to help fellow Jews	kultúrspec		O	1	-
2732.U-Bahn	német	underground railway in Germany and Austria	közlekedés / kultúrspec		O	2	1
2733.über alles	német	above all else	kultúrspec	kif	O	-	3
2734.Überfremdung	német	over-foreignisation	filozófia	Uberfr. is	B, O	-	-
2735.Übermensch	német	superman	filozófia	cf. Nietzsche	AB	1	4
2736.udarnik	orosz	member of a special labour-force dispatched to carry out an urgent task	kultúrspec		AB	-	2
2737.udon	japán	a thick strip of pasta	ételkultúra		O	1	6
2738.uhuru	szuahéli	freedom	elvont		AB, O	20	32
2739.ujamaa	szuahéli	kind of socialism introduced in Tanzania	kultúrspec		O	12	3
2740.ukelele	hawaii	four-stringed Hawaiian guitar	kultúrspec		AB	9	6
2741.ukemi	japán	the art of falling safely	harcművészet		O	-	-
2742.ukha	orosz	Russian fish soup	ételkultúra		O	-	-
2743.uki	japán	used in the names of various techniques involving a throw in judo	harcművészet		O	-	2
2744.ulpan	héber	intensive course in Hebrew	kultúrspec		O	2	-
2745.ultreya	spanyol	a regular discussion group held by the Roman Catholic church	vallás		O	-	1
2746.Umschwung	német	sudden change (of opinion)	elvont		AB	-	-
2747.Umwelt	német	the environment	elvont		O	18	-
2748.una corda	olasz	on the piano, with the use of the soft pedal	zene	kif	AB	-	-
2749.unappetitlich	német	unappetizing	egyéb	mn	AB	-	-
2750.Unding	német	non-existent thing, abstraction	filozófia		O	-	-
2751.unijambist	francia	one-legged	egyéb	mn	A8	-	-
2752.unité d'habitation	francia	building incorporating flats, shops under one roof	életmód	kif	AB	-	-
2753.unser…	német	our…, followed by a name, used ironically	egyéb	névmás	AB	-	11

2754.Untermensch	német	subhuman, a person regarded as less than human	filozófia		B, O	10	1
2755.uomo universale	olasz	the universal man	emberek	kif	AB, O	-	-
2756.Uraufführung	német	first night of a play	színház		AB	-	-
2757.urbanisme	francia	town-planning	egyéb		AB	-	-
2758.Urfassung	német	original recension of a text	irodalom		AB	-	-
2759.Urfirnis	német	an early form of Greek pottery	művészet		O	-	-
2760.Urheimat	német	the place of origin of a people	történelem		O	-	-
2761.urinoir	francia	public urinal in France	egyéb		O	-	-
2762.Ursprache	német	proto-language	nyelvészet		O	1	1
2763.Urteilsbegründung	német	(judicial) summing-up	jog		AB	-	-
2764.Urtext	német	original text	irodalom		AB, O	1	-
2765.utchari	japán	a move in sumo wrestling in which one wrestler throws the other out of the ring	szumó		A9	-	-
2766.uvala	szerb / horvát	a large depression in the ground surface	földtudomány		O	-	-
2767.va banque	francia	interjection in baccarat (game)	szerencsejáték	mondatszó	O	-	-
2768.vaaljapie	afrikaans	cheap wine in South Africa	italkultúra	Dél-Afr	O	-	-
2769.vacherin	francia	a kind of soft cheese	ételkultúra		O	1	1
2770.va-et-vient	francia	coming and going, fuss	elvont	kif	AB	-	-
2771.vague	francia	movement, trend	elvont		O	?	?
2772.vahine	polinéz (tahiti)	a Tahitian woman or wife	kultúrspec		O	-	3
2773.vaporetto	olasz	a small passenger-steamer, esp in a Venetian lagoon	kultúrspec		AB, O	5	-
2774.vareuse	francia	loose sailor's jersey	divat		AB	-	-
2775.vargueño	spanyol	a kind of cabinet in Spain in the 16th and 17th c.	kultúrspec		O	-	-
2776.variation	francia	solo dance	balett		AB	?	?
2777.varve	svéd	a pair of thin layers of clay and silt	földtudomány		O	11	-
2778.vase de nuit	francia	chamber-pot	egyéb	kif	AB	-	-
2779.vécu	francia	giving the impression that the writer has really experienced the things described	irodalom	mn	AB	2	-
2780.vedette	francia	leading actor	színház		AB	-	9
2781.veduta	olasz	a painting of an identifiable place or scene	művészet		AB, O	-	1
2782.veduta ideata	olasz	a painting of an imaginary but realistic scene	művészet	kif	AB	-	-
2783.vedutista	olasz	a painter who specialises in painting real places or scenes	művészet		AB, B	-	2
2784.veena	szanszkrit	an ancient stringed instrument in India	zene / kultúrspec		B	5	1
2785.veillée des armes	francia	the vigil spent by an aspirant knight alone in the chapel the night before he is going to receive the accolade	történelem	kif	AB	-	-
2786.veleta	spanyol	an old-time dance	tánc / kultúrspec		O	2	-
2787.velouté	francia	a kind of sauce	ételkultúra		AB	-	1

2788.vendage	francia	the harvesting of grapes	italkultúra		B	1	-
2789.vendeuse	francia	saleswoman	foglalkozás		AB, O	5	5
2790.vendimia	spanyol	grape harvest in Spain	kultúrspec		O	-	-
2791.verboten	német	forbidden	egyéb	mn	O	7	56
2792.verdure	francia	work of art, portraying mainly trees and foliage	művészet		AB	14	9
2793.Verfremdungseffekt	német	effect on unfamiliarity in theatre	színház		AB, O	1	-
2794.verglas	francia	glass frost, thin coating of ice	egyéb		AB	6	1
2795.verismo	olasz	realism, objectivity, esp in expressionist painting	művészet		AB, O	-	15
2796.vérité	francia	realism in film or TV	film		AB, O	9	39
2797.verkrampte	afrikaans	the name given in South Africa to a member of the extreme right-wing faction of the National Party	kultúrspec		B, O	-	6
2798.verligte	afrikaans	the name given in South Africa to a member of the faction of the National Party	kultúrspec		B, O	1	6
2799.Vernichtungslager	német	extermination camp	háború		AB	-	1
2800.vernissage	francia	the application of a temporary coat to vasnish a painting; hence: varnishing-day at the Paris Salon; hence: the private view of any exhibition of works of art	művészet		AB, O	4	4
2801.veronique	francia	any dish prepared with grapes	ételkultúra		O	-	-
2802.verres églomisés	francia	objects made of glass decorated by gilding the internal surface of patterns	művészet	kif	AB, O	-	-
2803.vers libre	francia	free verse	irodalom	kif	AB, O	6	-
2804.verstehen	német	the sociological or historical understanding of human action	pszichológia	jel.szűk.	O	8	-
2805.vespasienne	francia	public lavatory in France	kultúrspec		O	-	1
2806.ve-tsin	kínai	an extract, used in Chinese cookery	ételkultúra		O	-	-
2807.vichyssoise	francia	a kind of soup	ételkultúra		O	3	15
2808.vide-poche	francia	small bedside table	lakáskultúra		AB	-	-
2809.vie amoureuse	francia	love life	szerelmi kapcs	kif	AB	-	1
2810.vie de boudoir	francia	spending one's time dangling after women	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
2811.vie de château	francia	aristocratic social life	társadalom	kif	O	-	-
2812.vie en rose	francia	life seen through pink spectacles	egyéb	kif	O	-	1
2813.vie familiale	francia	family life, esp considered as imiting the development of one's artistic or literary talent	emberi kapcs	kif	AB	-	-
2814.vie intérieure	francia	life of the spirit	pszichológia	kif	O	-	-
2815.vie manquée	francia	misdirected life	elvont	kif	AB	-	-
2816.vie romancée	francia	fictionalised biography	irodalom	kif	O	-	-
2817.vieux jeu	francia	„old hat"; out of fashion	divat	kif	AB	-	-
2818.vieux marcheur	francia	a man who despite advanced age spends his time in	szerelmi kapcs	kif	AB, O	-	-

		pursuit of women					
2819.ville lumière	francia	„the City of Light”, Paris	kultúrspec	kif	AB, O	-	1
2820.ville radieuse	francia	a town designed to consist of blocks of flats	építészet	kif	AB	-	-
2821.villino	olasz	a small elegant house in the country or in a small park in a town	életmód		AB	2	1
2822.vin blanc	francia	white wine	italkultúra	kif	AB	1	2
2823.vin d’honneur	francia	reception in honour of a distinguished guest whose health is to be drunk	italkultúra	kif	AB, O	-	-
2824.vin de table	francia	table wine	italkultúra	kif	AB	3	1
2825.vin doux	francia	sweet fortified wine	italkultúra	kif	O	2	-
2826.vin mousseux	francia	sparkling wine	italkultúra	kif	AB	1	-
2827.vin rosé	francia	wine of pinkish colour	italkultúra	kif	AB	-	1
2828.vin rouge	francia	red wine	italkultúra	kif	AB	3	10
2829.vinho corrente	portugál	cheap wine	italkultúra	kif	O	-	-
2830.vinho da casa	portugál	house wine	italkultúra	kif	O	-	-
2831.vinho de consume	portugál	cheap wine	italkultúra	kif	O	-	-
2832.vinho verde	portugál	young wine not allowed to mature	italkultúra	kif	O	5	-
2833.vino blanco	spanyol	white wine	italkultúra	kif	O	-	1
2834.vino corriente	spanyol	cheap wine	italkultúra	kif	O	-	
2835.vino dolce	olasz	sweet wine	italkultúra	kif	O	-	-
2836.vino dulce	spanyol	sweet wine	italkultúra	kif	O	-	-
2837.vino maestro	spanyol	sweet and strong wine	italkultúra	kif	O	-	-
2838.vino nero	olasz	dark red wine	italkultúra	kif	O	-	-
2839.vino rosso	olasz	red wine	italkultúra	kif	O	-	1
2840.vino secco	olasz	dry wine	italkultúra	kif	O	-	-
2841.vino tierno	spanyol	wine made from partially dried grapes	italkultúra	kif	O	-	-
2842.vinsanto	olasz	sweet white Italian dessert wine	italkultúra		O	-	-
2843.violette de Parme	francia	any of various cultivated violets	egyéb	kif	O	2	-
2844.violon d’Ingres	francia	occasional pastime	szórakozás	kif	O	-	-
2845.virage	francia	hairpin bend	közlekedés		O	8	-
2846.virement	francia	transfer, clearing in book-keeping	gazdaság		AB	12	-
2847.visagisme	francia	beauty treatment	divat		AB	-	-
2848.visagiste	francia	beautician, makeup artist; =aestheticienne	divat		A8, B, AB, O	-	-
2849.visite de digestion	francia	formal call after a dinner party	társadalom	kif	O	-	-
2850.vita nuova	olasz	a new life	elvont	kif	AB, O	-	2
2851.vitello tonnato	olasz	a kind of Italian dish	ételkultúra	kif	O	-	1

2852.vitellone	olasz	a young Italian hooligan	társadalom		AB	-	-
2853.viticulteur	francia	vine-grower	italkultúra		AB	-	-
2854.vitrail	francia	stained-glass window	építészet		AB	-	-
2855.vive la différence	francia	expressing approval of the difference between the sexes	egyéb	mondatszó	O	3	6
2856.vobla	orosz	dried and smoked roach as a delicacy	ételkultúra		O	2	-
2857.voeu	francia	non-mandatory recommendation made by an international conference	egyéb		O	-	-
2858.Völkerwanderung	német	tribal migration	elvont		AB, O	-	-
2859.völkisch	német	aggressively nationalistic (NS)	NS	mn	AB, O	19	3
2860.Volksbewegung	német	spontaneous upsurge of feeling experienced by a whole nation	elvont		AB	-	-
2861.Volksgeist	német	the spirit that marks the feeling of a nation	filozófia		O	1	-
2862.volkstümlich	német	popular, unsophisticated	egyéb	mn	AB	1	-
2863.volupté	francia	sensual pleasure inclining towards sensuality	elvont		AB, B	1	6
2864.vorlage	német	a position in skiing	sport: sí		O	-	1
2865.vorlaufer	német	a skier who travels a course before a race	sport: sí		O	-	-
2866.voulu	francia	intentional	egyéb	mn	AB	3	-
2867.voyagé	francia	a movement in ballet	balett		O	-	?
2868.voyage à Cythère	francia	quest for erotic experiences	szerelmi kapcs	kif	AB	-	-
2869.voyage imaginaire	francia	imaginary journey	egyéb	kif	AB	-	-
2870.voyant	francia	seer, person endowed with second sight	emberek		AB, O	-	1
2871.voyeur	francia	one who derives satisfaction from peeping erotic activities of others	szerelmi kapcs		AB, O	55	73
2872.voyou	francia	hooligan	emberek		O	-	3
2873.vozhd	orosz	leader, person in supreme authority, esp Stalin	SZU		O	-	7
2874.vue d'ensemble	francia	general view	elvont	kif	AB	-	-
2875.vulgarisateur	francia	person who writes popular books on academic subjects	irodalom		AB, O	-	-
2876.vulgarisation	francia	vulgarisation	elvont		O	-	-
2877.Wabenzi	afrikai	Black people in Africa whose status is marked by their use of a Mercedes Benz or similar luxury car	kultúrspec / társadalom		O	-	-
2878.wabi	japán	a quality of simple beauty, expressing a mood of spiritual solitude as expressed in zen buddhism	vallás / filozófia		O	158	5
2879.wafd	arab	the Egyptian Nationalist Party	kultúrspec		AB	7	114
2880.wagon-restaurant	francia	dining-car on a train in continental Europe	egyéb		O	2	1
2881.wahala	afrikai	in Nigeria: trouble, fuss	kultúrspec		O	-	-
2882.Wahlverwandtschaft	német	natural sympathy and intuitive understanding between two persons, „elective affinity"	pszichológia	cf. Goethe	AB	-	-
2883.waka	japán	a form of Japanese classic lyrical poetry	irodalom /		O	2	18

			kultúrspec				
2884.wakame	japán	an edible Japanese seaweed	ételkultúra		O	-	1
2885.Waldsterben	német	disease and death in forest trees	egyéb		O	12	1
2886.Walpurgisnacht	német	witches' night (according to German belief)	kultúrspec		AB	1	16
2887.Wanderjahre	német	years of wandering	elvont		AB	-	1
2888.Wanderlust	német	fondness of travelling, urge to see the world	elvont		AB, O	18	72
2889.Wandervogel	német	young person exploring the world, esp on foot and on little money	társadalom		AB, O	-	3
2890.waribashi	japán	a pair of chopsticks formed from a single piece of wood which can be split in two by the user at the table	ételkultúra		A8	-	-
2891.wasabi	japán	a plant whose thick root is used in Japanese cookery	ételkultúra		O	2	3
2892.washi	japán	thin Japanese paper to make lanterns, kites etc	kultúrspec		O	-	1
2893.Watergaffe	francia	a bungled attempt to lant listening devices in the offices of a French humour magazine	kultúrspec	francia + angol	50	-	3
2894.wedeln	német	make a rapid descent on ski with oscillating movement	sport: sí	németben ige, angolban fn.	AB, B, O	- (1 wedel, főnév)	1 (inf.)
2895.Wehmut	német	sadness, melancholy	pszichológia		O	-	1
2896.Wehrmacht	német	the German armed forced between WW1 and WW2	történelem		O	53	484
2897.Wehrwirtschaft	német	war-time economy	gazdaság		AB, O	-	-
2898.weinkraut	német	pickled cabbage cooked with white wine and apples	ételkultúra		O	-	-
2899.Weinstube	német	inn	szórakozás		AB	-	1
2900.Weisswurst	német	a kind of German sausage	ételkultúra		O	-	2
2901.Weltanschauung	német	outlook on things in general	filozófia		AB	25	9
2902.Weltbild	német	weltanschauung	filozófia		O	-	2
2903.Weltbürger	német	cosmopolitan	társadalom		AB	-	1
2904.Weltliteratur	német	universal literature	irodalom		O	-	-
2905.Weltpolitik	német	world politics	politika		AB, O	-	2
2906.Weltverbesserungswahn	német	mania for attempting to improve the world	elvont		AB	-	-
2907.wen jen	kínai	man of letters in China	kultúrspec		O	-	-
2908.Wendepunkt	német	dramatic turn of events in a novelle	irodalom	jel.szűk.	AB	-	-
2909.wertfrei	német	morally neutral	pszichológia	mn	O	-	-
2910.Wertfreiheit	német	the quality of being wertfrei	pszichológia		O	-	-
2911.Westpolitik	német	a policy, esp of a communist country, of establishing normal diplomatic and trade relations with Western countries	kultúrspec		B, O	-	1
2912.whakapohane	maori	exhibiting one's naked buttocks as a Maori insult or gesture of protest, which is widespread in Oceania	kultúrspec		M	-	-

2913.Wiegendruck	német	book printed before 1500	könyvkultúra		AB	-	-
2914.Wiegenlied	német	lullaby	zene		AB	2	3
2915.Wiener Schnitzel	német	veal cutlet with breadcrumbs	ételkultúra		AB	4	14
2916.wili	német / francia	a figure in Slavic and eastern German legends	kultúrspec		O	-	-
2917.witblits	afrikaans	home-brewed brandy in South Africa	italkultúra	Dél-Afr	O	-	-
2918.Witdoek((i)e)	afrikaans	a member of a group of conservative black vigilantes in South Africa who are in conflict with the comrades	kultúrspec		M, O	2	-
2919.wok	kínai	a traditional Chinese cooking utensil shaped somewhat like a bowl	ételkultúra		B, O	48	7
2920.wongi	ausztrál őslakos	talk, chat	egyéb	AusE szleng	O	-	-
2921.wonton	kínai	Chinese dish	ételkultúra		O	9	1
2922.woonerf	holland	a road in a residential area	egyéb		O	36	2
2923.wu ts'ai	kínai	polychrome decoration applied to porcelain	kultúrspec / művészet		O		-
2924.wunderbar	német	wonderful	tulajdonság	mn	AB	4	12
2925.Wunderkammer	német	a place exhibiting a collection of curiosities	egyéb		O	-	6
2926.Wunderkind	német	infant prodigy	emberek		AB	12	114
2927.wushu	kínai	the Chinese martial arts	harcművészet		O	1	1
2928.Wuwa	német	(from Wunderwaffe) robot bomb	háború		50	-	-
2929.yad	héber	a pointer used by the reader of the Torah in a synagogue	kultúrspec		O	-	-
2930.yakitori	japán	a Japanese dish of grilled or skewered chicken, usu boneless and served with soy sauce	ételkultúra		B, O	4	2
2931.yakuza	japán	Japanese gangster	kultúrspec		O	16	37
2932.yarmulke	jiddis	a skullcap worn by male Jews	kultúrspec	< lengyel	O	2	24
2933.yenbond	japán	a Japanese government/corporation bond	kultúrspec / gazdaság		B	-	-
2934.yenta	jiddis	a female gossip, a busybody	emberek	AmE szleng	B, O	-	5
2935.yentz	jiddis	cheat, swindle	elvont	ige, AmE szleng	O	-	1 (nem ige)
2936.yeti	tibeti	abominable snowman from the Himalayas	kultúrspec		AB, O	28	13
2937.yé-yé	francia	relating to the mod style of music and clothes in France in the 1960s	kultúrspec		B, O	-	3
2938.yichus	jiddis	social status, prestige	társadalom	AmE szleng; < héber	O	-	-
2939.ying ch'ing	kínai	a type of Chinese porcelain	kultúrspec / művészet		O	-	-
2940.yokozuna	japán	a grand champion sumo wrestler	harcművészet		O	1	4

2941.Yom Kippur	héber	the day of Atonement, annual Jewish fast	kultúrspec	kif	AB	19	142
2942.yordim	héber	emigrants from Israel	kultúrspec		O	-	2
2943.yorgan	török	a Turkish quilt	kultúrspec		O	-	-
2944.yuan	kínai	a Chinese government department	kultúrspec		O	?	?
2945.yugen	japán	profound aestheticism in Japanese plays	színház / kultúrspec		O	-	-
2946.zabaglione	olasz	a kind of confection	ételkultúra		AB	8	8
2947.zaibatsu	japán	Japanese business cartel	kultúrspec		O	29	59
2948.zaikai	japán	the world of business in Japan	kultúrspec		O	-	1
2949.zaitech ~ zaiteku	japán	large-scale financial speculation engaged by the company	gazdaság		A8, O	-	
2950.zapateado	spanyol	slapping the ground with the shoes, as a feature of flamenco dancing	tánc / kultúrspec	mn	AB	2	6
2951.zari	újperzsa / urdu	Indian gold and silver brocade	kultúrspec		O	3	-
2952.zastruga	orosz	one of the series of parallel furrows made in loose snow by the action of the wind	földtudomány		AB	-	-
2953.Zeilenstil	német	poetic style in which the natural breaks in the sense fall at the ends of the lines	irodalom		AB	-	-
2954.Zeitgeber	német	any of various time indicators (light, dark, temperature) influencing the biological clock	elvont		B, O	2	-
2955.Zeitnot	német	shortage of time in chess when playing by the clock	sport: sakk		AB	-	-
2956.zek	orosz	person held in a prison or labour camp	SZU		O	5	-
2957.zendo	japán	a place for zen Buddhist meditation and study	vallás / filozófia		O	-	3
2958.zensho	japán	a sumo tournament in which a particular wrestler remains undefeated	szumó		A9	-	3
2959.zepolle	olasz	a kind of doughnut	ételkultúra	AmE	O	-	-
2960.Zigeuner	német	gipsy	társadalom		AB	2	3
2961.zoftig ~ zoftic(k) ~ zaftig	jiddis	pleasantly plump, luscious, having a full, curvaceous figure	tulajdonság	mn; AmE szleng	B, O	-	15 (13 zaftig, 1 zoftig, 1 zoftic)
2962.zombie	afrikai (nyugat-afrikai)	a corpse revivified and compelled to carry out actions of the voodoo	kultúrspec		AB	134	100
2963.zouk	francia	a style of music from Guadeloupe	zene		O	1	-
2964.zucchini	olasz	small marrow, courgette	ételkultúra		O	1	19
2965.Zugunruhe	német	the migratory drive in birds	elvont		O	-	-
2966.Zugzwang	német	a blockade position in chess where any move will lead to checkmate	sport: sakk		AB, O	1	-

2967.zuppa di pesce	olasz	fish soup	ételkultúra		O	-	-
2968.zuppa inglese	olasz	a rich Italian dessert	ételkultúra		O	-	-
2969.zurla	szerb / horvát	a kind of shawm	kultúrspec / zene		O	-	-
2970.zut	francia	expressing irritation, impacience etc.	egyéb	mondatszó	O	-	9
2971.zveno	orosz	an experimental type of collective or state farm in the Soviet Union	SZU		B	-	5
2972.Zwieback	német	rusk	ételkultúra		AB	-	13
2973.zwischenzug	német	a move in chess which alters the outcome	sport: sakk		O	-	-

MONDATOK (NEM KÉPEZIK A VIZSGÁLAT TÁRGYÁT)

1.	(das) Volk dichtet	német	popular ballads and folk-songs are composed by the people at large	irodalom	mondat	AB
2.	(la) farce est jouée	francia	the comedy is over	egyéb	mondat	AB
3.	(la) vida es sueño	spanyol	life is a dream	egyéb	mondat	AB
4.	(le) coeur a ses raisons que la raison ne connâit point	francia	the heart has its reasons that the reason knows nothing of; intuitive convictions may have greater force than rational arguments	egyéb	mondat	AB
5.	(le) mieux est l'ennemi du bien	francia	the best is the enemy of the good; in trying to achieve the best one often fails to achieve even the good	egyéb	mondat	AB
6.	(le) Roy le veult	francia	„the King wishes it", the formula of royal assent to an act of parliament	történelem	mondat	AB
7.	(le) Roy s'avisera	francia	„the King will think about it"; the formula of refusing royal assent to an act of parliament	történelem	mondat	AB
8.	(le) style, c'est l'homme	francia	style is the man himself	egyéb	mondat	AB
9.	(les) défauts de ses qualités	francia	the weaknesses that go with his virtues	egyéb	mondat	AB
10.	(les) jeux sont faits	francia	„the stakes are laid" in roulette	szerencsejáték	mondat	AB
11.	à la guerre comme à la guerre	francia	one must take the rough with the smooth	egyéb	mondat	AB
12.	à quoi bon?	francia	what's the use?	egyéb	mondat	AB
13.	c'est magnifique, mais ce n'est pas la guerre	francia	it's great but it's not war; any heroic waste of effort	egyéb	mondat	AB
14.	c'est pire qu'un crime, c'est une faute	francia	it's worse than a crime it's a blunder	egyéb	mondat	AB
15.	c'est Vénus toute entière à sa proie attachée	francia	it's Venus herself fastened on her prey; woman in pursuit of a man	szerelmi kapcs	mondat	AB
16.	écrasez l'infâme	francia	„crush the beast!"; one should fight against intolerance	egyéb	mondat	AB
17.	eppur si muove	olasz	and yet it does move; referring to Galilei	egyéb	mondat	AB
18.	faites vos jeux	francia	place your stakes! (roulette)	szerencsejáték	mondat	AB
19.	fay ce que vouldras	francia	do what you will; the only rule of the Abbey of Thélème	kultúrspec	mondat	AB
20.	ich grolle nicht	német	I don't complain	egyéb	mondat	AB
21.	ich kann nicht anders	német	I have no alternative / used for a man standing by his principles against opposition	filozófia	mondat	AB
22.	il faut cultiver notre jardin	francia	„we must cultivate our garden"; we must attend to our own affairs	egyéb	mondat	AB
23.	il faut souffrir pour être belle	francia	one must suffer in order to be beautiful, refers to women	divat	mondat	AB
24.	il n'y a que le premier pas qui coûte	francia	it's only the first step that counts	egyéb	mondat	AB
25.	ils n'ont rien appris ni rien oublié	francia	they have learned nothing and forgotten nothing	egyéb	mondat	AB
26.	ils ne passeront pas	francia	they shall not get past	egyéb	mondat	AB

27. j'y suis, j'y reste	francia	here I am and here I stay	egyéb	mondat	AB
28. l'état, c'est moi	francia	I am the state	történelem / kultúrspec	mondat	AB
29. lasciate ogni speranza, voi ch'entrate	olasz	all hope abandon, ye who enter here (from Dante)	egyéb	mondat	AB
30. où sont les neiges d'antan?	francia	where are the snows of yesteryear?	egyéb	mondat	AB
31. Paris vaut bien une messe	francia	a material gain is well worth a sacrifice of principles	egyéb	mondat	AB
32. partir, c'est mourir un peu	francia	every parting is a step towards death	egyéb	mondat	AB
33. plus ça change, plus c'est la même chose	francia	the more things change superficially, the more they are fundamentally the same	egyéb	mondat	AB, O
34. que diable allait-il faire danse cette galère?	francia	„what the devil was he doing on the boat?"; what business did he have in that place?	egyéb	mondat	AB
35. reculer pour mieux sauter	francia	to go back so as to jump better	egyéb	mondat	AB
36. rien ne va plus	francia	no more stakes are accepted in roulette	szerencsejáték	mondat	AB
37. si jeunesse savoit, si vielliesse pouvoit	francia	if youth had knowledge, the old had the strength	egyéb	mondat	AB
38. tout comprendre, c'est tout pardonner	francia	to understand everything is to forgive everything	egyéb	mondat	AB

Források rövidítései:

Ú97 = KISS, GÁBOR–PUSZTAI, FERENC (1999), *Új szavak, új jelentések 1997-ből.* Budapest, Tinta Könyvkiadó.

ÚSZ = MINYA, KÁROLY (2007), *Új szavak I. Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.

szó	eredet	jelentés	kategória	egyéb	korpusz
1. (be)csekkol	a+m	check in	modern	ige, képzett	ÚSZ
2. aciddzsessz	a+m	acid jazz	zene	integrált	Ú97
3. acroski	angol	acroski	sport: sí		Ú97
4. aerobik	a+m	aerobics	sport	integrált	ÚSZ
5. afterdiszkó	a+m	after-disco (?)	szórakozás	részfordítás	Ú97
6. AIDS	angol	AIDS	tudomány	betűszó	ÚSZ
7. akcióthriller	a+m	action thriller	film	részfordítás	Ú97
8. alija	héber	*aliyah*	kultúrspec	integrált	Ú97
9. apport	francia		üzleti élet		ÚSZ
10. ariel	angol	ariel	sport: sí		Ú97
11. au-pair	francia	au pair	foglalkozás		ÚSZ
12. backhand	angol	backhand	sport: tenisz		ÚSZ
13. bacon	angol	bacon	ételkultúra		ÚSZ
14. banner	angol	banner	technológia		ÚSZ
15. barter	angol	barter	üzleti élet		ÚSZ
16. baseball	angol	baseball	sport		ÚSZ
17. bébiszitter	a+m	babysitter	foglalkozás	integrált	ÚSZ
18. bingó	a+m	bingo	szerencsejáték	integrált	ÚSZ
19. biocsip	a+m	biochip	technológia	integrált	Ú97
20. bit	angol	bit	számtech		ÚSZ
21. biznisz	a+m	business	üzleti élet	integrált	ÚSZ
22. blog	angol	blog	számtech		ÚSZ
23. blogger	angol	blogger	számtech		ÚSZ
24. bluetooth	angol	bluetooth	számtech		ÚSZ
25. bonmot	francia		elvont	[bonmo]	ÚSZ
26. bonszaj	japán	bonsai	egyéb	integrált	ÚSZ
27. bónusz	a+m	bonus	üzleti élet	integrált	ÚSZ
28. boom	angol	boom	üzleti élet		ÚSZ
29. break	angol	break	zene		ÚSZ
30. bróker	a+m	broker	foglalkozás	integrált	ÚSZ
31. bungee-jumping	angol	bungee-jumping	sport		ÚSZ
32. burgerbár	a+m	burger bar	modern	részfordítás	Ú97
33. callanetics	angol	callanetics	sport		ÚSZ
34. campus	angol	campus	egyéb		ÚSZ
35. canyoning	angol	canyoning	sport		ÚSZ
36. car walker	angol	car walker	modern	más forma is van: autójáró	Ú97
37. casting	angol	casting	film		ÚSZ
38. CD ~ cédé	angol	CD	technológia	integrált alak is van	ÚSZ
39. CD-ROM	angol	CD-ROM	technológia	betűszó	ÚSZ
40. celeb	angol	celeb	emberek	rövidülés	ÚSZ
41. channel	angol	channel	média		ÚSZ
42. charter	angol	charter	egyéb		ÚSZ
43. chat ~ cset	a+m	chat	technológia	integrált alak	ÚSZ

				is van	
44. chatboard	angol	chatboard	technológia		ÚSZ
45. chips	angol	chips	ételkultúra		ÚSZ
46. citylight	angol	city light	modern	más forma is van: reklámtábla	Ú97
47. click	angol	click	számtech		ÚSZ
48. clipboard	angol	clipboard	számtech		ÚSZ
49. coffeeshop	angol	coffee shop	kábítószer		Ú97
50. controlling ~ kontrolling	angol	controlling	üzleti élet	integrált alak is van	ÚSZ
51. cool	angol	cool	egyéb	mn	ÚSZ
52. cracker	angol	cracker	számtech		ÚSZ
53. croissant	francia	croissant	ételkultúra		ÚSZ
54. cunami	japán	tsunami	egyéb	integrált	ÚSZ
55. curling	angol	curling	sport		ÚSZ
56. curry	angol	curry	ételkultúra		ÚSZ
57. cyber cafe	angol	cyber café	számtech		Ú97
58. cybertér	a+m	cyberspace	számtech	részfordítás	ÚSZ
59. cybervilág	a+m	cyberworld	számtech	részfordítás	ÚSZ
60. csip	a+m	chip	számtech	integrált	ÚSZ
61. daisy rap	angol	daisy rap	zene	más forma is van: gettórap	Ú97
62. darts	angol	darts	szórakozás		ÚSZ
63. dekóder	a+m	decoder	technológia	integrált	ÚSZ
64. demó	a+m	demo	technológia	integrált	ÚSZ
65. digest	angol	digest	egyéb		ÚSZ
66. díler	a+m	dealer	kábítószer	integrált	ÚSZ
67. direct mail	angol	direct mail	modern	más forma is van: levélreklám	Ú97
68. disc-jockey	angol	disc-jockey	foglalkozás / zene		ÚSZ
69. discman	angol	discman	zene		ÚSZ
70. diszk	a+m	disc	számtech	integrált	ÚSZ
71. diszkont	olasz		modern	integrált	ÚSZ
72. dizájn	a+m	design	modern	integrált	ÚSZ
73. dizájner	a+m	designer	modern	integrált	Ú97
74. DJ	angol	DJ	foglalkozás / zene		ÚSZ
75. dormitory	angol	dormitory	egyéb		Ú97
76. download	angol	download	számtech		ÚSZ
77. dresszing	a+m	dressing	ételkultúra	integrált	ÚSZ
78. driver	angol	driver	számtech		ÚSZ
79. drog	angol	drug	kábítószer	integrált	ÚSZ
80. duatlon	angol	duathlon	sport	integrált	ÚSZ
81. DVD	angol	DVD	technológia		ÚSZ
82. dzsihád	arab	jihad	kultúrspec	integrált	ÚSZ
83. dzsogging ~ jogging	angol	jogging	sport	integrált alak is van	ÚSZ
84. e-biznisz	a+m	e-business	üzleti élet	integrált	ÚSZ
85. e-book	angol	e-book	számtech		ÚSZ
86. edit	angol	edit	számtech		ÚSZ
87. e-learning	angol	e-learning	számtech		ÚSZ

88. e-mail	angol	e-mail	számtech		ÚSZ
89. emil	a+m	e-mail	számtech	integrált	Ú97
90. ethnodzsessz	a+m	ethnojazz	zene	integrált	Ú97
91. euró ~ euro	francia	euro	üzleti élet	integrált alak is van	ÚSZ
92. expó	francia		egyéb	rövidítés, integrált	ÚSZ
93. fájl	a+m	file	számtech	integrált	ÚSZ
94. fashion	angol	fashion	divat		ÚSZ
95. feeling	angol	feeling	elvont		ÚSZ
96. fieszta ~ fiesta	spanyol		szórakozás	integrált alak is van	ÚSZ
97. fitness rolla	a+m	fitness roller	sport	más forma is van: aerobikhenger	Ú97
98. fitnesscenter	angol	fitness center	sport		Ú97
99. fitnesspark	angol	fitness park	sport		Ú97
100. fitnesz	a+m	fitness	sport	integrált	ÚSZ
101. flashmob	angol	flashmob	társadalom		ÚSZ
102. fles	a+m	flash	kábítószer	integrált	Ú97
103. flipchart	angol	flipchart	egyéb		ÚSZ
104. floorball	angol	floorball	sport		Ú97, ÚSZ
105. flopi	angol	floppy	számtech	integrált	ÚSZ
106. franchise	angol	franchise	üzleti élet		ÚSZ
107. fritőz	francia		modern	integrált	ÚSZ
108. frizbi ~ frisby	a+m	frizbee	sport	integrált, más alak	ÚSZ
109. front office szolgáltatás	a+m	front office service	modern	részfordítás	Ú97
110. full	angol	full	egyéb	mn	ÚSZ
111. fullos	a+m		egyéb	mn, képzett	ÚSZ
112. funky	angol	funky	zene		Ú97
113. game	angol	game	sport		ÚSZ
114. -gate	angol	-gate	egyéb	utótag	ÚSZ
115. gengszterrap	a+m	gangster rap	zene	integrált	Ú97
116. glasznoszty	orosz	glasnost	kultúrspec: SZU	integrált	ÚSZ
117. gluon	angol	gluon	tudomány (fizika)		Ú97
118. GMO	angol	GMO (genetically modified organism)	tudomány	betűszó	ÚSZ
119. goodwill	angol	goodwill	üzleti élet		ÚSZ
120. GPS	angol	GPS	technológia	betűszó	ÚSZ
121. graffiti	angol (!)	graffiti	művészet		ÚSZ
122. gyros	görög		ételkultúra		ÚSZ
123. HACCP	angol	HACCP (hazard analysis critical control point)	ételkultúra	betűszó	ÚSZ
124. hacker	angol	hacker	számtech		ÚSZ
125. haiku	japán	haiku	irodalom		ÚSZ
126. handheld PC	angol	handheld PC	számtech		Ú97

127. happening	angol	happening	művészet		ÚSZ
128. happy esküvő	a+m	happy wedding	egyéb	részfordítás	Ú97
129. hardver	a+m	hardware	számtech	integrált	ÚSZ
130. head-set	angol	head-set	technológia		ÚSZ
131. hendi	német	mobile phone	technológia	pszeudo-a. > n. > m.	Ú97
132. high-tech	angol	high-tech	technológia	mn	ÚSZ
133. hipermarket	angol / görög		modern	integrált	ÚSZ
134. hip-hop	angol	hip-hop	zene		Ú97
135. holding	angol	holding	üzleti élet		ÚSZ
136. hosztesz ~ hostess	angol	hostess	foglalkozás	integrált alak is van	ÚSZ
137. hotspot	angol	hotspot	számtech		ÚSZ
138. house zene	a+m	house music	zene	részfordítás	Ú97
139. hunglish	angol	hunglish	egyéb		Ú97
140. imázs ~ image ~ imidzs	francia	image	elvont	angol közvetítés: imidzs; integrált alak is van	ÚSZ
141. immobiliser	angol	immobiliser	technológia		Ú97, ÚSZ
142. indoor termesztés	a+m		kábítószer	részfordítás	Ú97
143. info-touch	angol	info-touch	számtech		Ú97
144. inn	angol	inn	szórakozás		Ú97
145. input	angol	input	számtech		ÚSZ
146. insert	angol	insert	számtech		ÚSZ
147. intercity	angol	intercity	egyéb		ÚSZ
148. internet	angol	internet	számtech		ÚSZ
149. internetangol	a+m	internet English	számtech	részfordítás	Ú97
150. internetes ipar	a+m	internet industry	számtech	részfordítás	Ú97
151. internet-hozzáférés	a+m	internet access	számtech	részfordítás	Ú97
152. internetklub	a+m	internet club	számtech	integrált	Ú97
153. intranet	angol	intranet	számtech		ÚSZ
154. intró	a+m	intro	számtech	rövidülés, integrált	ÚSZ
155. invazív	a+m	invasive	egyéb	mn, integrált	Ú97
156. inzert	a+m		számtech	integrált	ÚSZ
157. jackpot	angol	jackpot	szerencsejáték		ÚSZ
158. jakuzzi	angol	jacuzzi	modern	integrált	ÚSZ
159. jetski	angol	jetski	sport		ÚSZ
160. joggol	a+m	jog	sport	ige, képzett	Ú97
161. joystick	angol	joystick	számtech		ÚSZ
162. junk mail	angol	junk mail	számtech	más forma is van: szemétposta	Ú97
163. jurobájer	a+m	eurobuyer	modern	integrált, más forma is van: eurovásárló	Ú97
164. kapucsínó	olasz	cappuccino	italkultúra	integrált	ÚSZ
165. karaoke	japán	karaoke	szórakozás		ÚSZ
166. kenó	a+m	keno	szerencsejáték	integrált	ÚSZ
167. ketchup ~ kecsap ~ kecsöp	angol /	ketchup	ételkultúra	integrált alak	ÚSZ

	maláji			is van	
168. keyboard	angol	keyboard	számtech		ÚSZ
169. kick-box	angol	kick-box	sport		ÚSZ
170. klip	angol	clip	szórakozás	integrált	ÚSZ
171. know-how	angol	know-how	tudomány		ÚSZ
172. kontroller	a+m	controller	foglalkozás	integrált	Ú97, ÚSZ
173. kontrollingvezető(i)	a+m		foglalkozás	mn, részfordítás	Ú97
174. kredit	német	credit	üzleti élet		ÚSZ
175. kurzor	a+m	cursor	számtech	integrált	ÚSZ
176. laptop	angol	laptop	számtech		ÚSZ
177. LCD-kijelző	a+m	LCD	számtech	részfordítás	ÚSZ
178. light	angol	light	egyéb	mn	ÚSZ
179. link	angol	link	számtech		Ú97
180. list broking	angol	list broking	üzleti élet		Ú97
181. lízing	a+m	leasing	üzleti élet	integrált	ÚSZ
182. lobbi	a+m	lobby	politika	integrált	ÚSZ
183. logó	angol / görög	logo	modern	integrált	ÚSZ
184. lycra	angol	lycra	divat		Ú97
185. mall	angol	mall	modern		Ú97
186. marketing	angol	marketing	üzleti élet		ÚSZ
187. marketingigazgató	a+m	marketing manager	foglalkozás	részfordítás	Ú97
188. marketingmenedzser	a+m	marketing manager	foglalkozás	integrált	ÚSZ
189. marketingügynök	a+m	marketing agent	foglalkozás	részfordítás	Ú97
190. mazsorett ~ majorette	francia		sport	integrált alak is van	ÚSZ
191. média	angol ~ latin	media	média	integrált	ÚSZ
192. meeting ~ míting	a+m	meeting	üzleti élet	integrált alak is van	ÚSZ
193. megamarket	pszeudo-angol		modern		Ú97
194. menedzsment	a+m	management	üzleti élet	integrált	ÚSZ
195. mikrocsip	a+m	microchip	számtech	integrált	ÚSZ
196. mikroport	a+m	microport	technológia	integrált	ÚSZ
197. mikroprocesszor	a+m	microprocessor	számtech	integrált	ÚSZ
198. MMS	angol	MMS	technológia	magyar kiejtés, betűszó	ÚSZ
199. mobil	német / francia	*mobile, not stable*	egyéb	mn	ÚSZ
200. moderátor	német ~ latin	*moderator*	foglalkozás	integrált	ÚSZ
201. modul	német ~ latin	*module*	egyéb		ÚSZ
202. monitoring	angol	monitoring	elvont		ÚSZ
203. monitoringrendszer	a+m	monitoring system	üzleti élet	részfordítás	Ú97
204. multimédia	angol ~ latin	multimedia	média	integrált	ÚSZ
205. multinacionális	a+m	multinational	üzleti élet	integrált	ÚSZ
206. müzli	német	*muesli*	ételkultúra		ÚSZ

207. nanocsip	a+m	nanochip	számtech	integrált	Ú97
208. netikett	a+m	netiquette	számtech	integrált	Ú97
209. netkávézó	a+m	netcafé	számtech	részfordítás	Ú97
210. neuropacemaker	angol	neuropacemaker	tudomány / orvosi		Ú97
211. nonprofit	angol ~ latin	nonprofit	üzleti élet		ÚSZ
212. notebook	angol	notebook	számtech		ÚSZ
213. off-shore (cég)	a+m	off-shore company	üzleti élet	mn, részfordítás	Ú97, ÚSZ
214. oldie	angol	oldie	zene		Ú97
215. ombudsman	svéd	*ombudsman*	foglalkozás / politika		ÚSZ
216. online	angol	online	számtech		ÚSZ
217. origami	japán	*origami*	kultúrspec		ÚSZ
218. outlet	angol	outlet	modern		ÚSZ
219. overnight üzlet	a+m	overnight shop	modern	részfordítás	Ú97
220. paintball ~ paint-ball	angol	paintball	szórakozás		Ú97, ÚSZ
221. palmtop	angol	palmtop	számtech		Ú97, ÚSZ
222. paparazzo	olasz	paparazzo	foglalkozás / média		ÚSZ
223. paralimpia	a+m	paralimpics	sport	integrált	ÚSZ
224. partidrog	a+m	party drug	kábítószer	integrált	Ú97
225. password	angol	password	számtech		ÚSZ
226. patchwork	angol	patchwork	egyéb		Ú97, ÚSZ
227. peep-show	angol	peep-show	szórakozás		ÚSZ
228. pendrive	angol	pendrive	számtech		ÚSZ
229. peresztrojka	orosz	*perestroika*	kultúrspec: SZU	integrált	ÚSZ
230. performance	angol	performance	művészet		ÚSZ
231. petanque	francia	*petanque*	szórakozás		ÚSZ
232. PhD	angol	PhD	tudomány	kétféle kiejtés	ÚSZ
233. piercing	angol	piercing	divat		ÚSZ
234. pink	angol	pink	egyéb	mn	ÚSZ
235. pitbull	angol	pitbull	egyéb		ÚSZ
236. pixel	angol	pixel	technológia		ÚSZ
237. pizza	olasz	*pizza*	ételkultúra		ÚSZ
238. pizzéria	olasz+m		ételkultúra	integrált	ÚSZ
239. play back	angol	play back	technológia		Ú97, ÚSZ
240. pláza	spanyol		modern	integrált	ÚSZ
241. polaroid	angol	polaroid	technológia	mn	ÚSZ
242. pop-corn	angol	pop-corn	ételkultúra		ÚSZ
243. populista	a+m	populist	politika	integrált	ÚSZ
244. populizmus	a+m	populism	politika	integrált	ÚSZ
245. portfólió	a+m	portfolio	üzleti élet	integrált	ÚSZ
246. posztgraduális	a+m	postgradual	tudomány	mn, integrált	ÚSZ
247. PR	angol	PR	üzleti élet	kétféle kiejtés	ÚSZ
248. prepaid kártya	a+m	prepaid card	technológia	részfordítás	Ú97
249. printel	a+m	print	technológia	ige, képzett	ÚSZ
250. printer	a+m	printer	technológia	integrált	ÚSZ
251. PR-menedzser	a+m	PR manager	foglalkozás	integrált	ÚSZ
252. processzor	angol ~ latin	processor	számtech	integrált	ÚSZ

253. producer	angol	producer	foglalkozás	magyar kiejtés	ÚSZ
254. projekt	a+m	project	üzleti élet	integrált	ÚSZ
255. projektor	a+m	projector	technológia	integrált	ÚSZ
256. pszichothriller	a+m	psychothriller	film	integrált	ÚSZ
257. pub	angol	pub	szórakozás		ÚSZ
258. pufferzóna	a+m	puffer zone	számtech	integrált	Ú97
259. puzzle	angol	puzzle	szórakozás		ÚSZ
260. pylos	angol	pylos	szórakozás		Ú97
261. quad	angol	quad	szórakozás		ÚSZ
262. rafting	angol	rafting	sport		ÚSZ
263. rap	angol	rap	zene		ÚSZ
264. rapper	angol	rapper	zene		Ú97, ÚSZ
265. rave	angol	rave	zene		Ú97
266. reflexológia	német+m		tudomány / orvosi	integrált	ÚSZ
267. részvénystock	a+m	stock	üzleti élet	részfordítás	Ú97
268. riverboard	angol	riverboard	sport		ÚSZ
269. roadshow	angol	roadshow	modern		ÚSZ
270. rulez	a+m	rules	egyéb	mn (!)	ÚSZ
271. sahid	arab / angol	shahid	kultúrspec	integrált	Ú97
272. sale	angol	sale	üzleti élet		ÚSZ
273. sampler	angol	sampler	technológia		Ú97
274. scrabble	angol	scrabble	szórakozás		ÚSZ
275. security	angol ~ latin	security	foglalkozás		ÚSZ
276. set-top-box készülék	a+m	set-top-box	számtech	részfordítás	Ú97
277. shaker	angol	shaker	italkultúra		ÚSZ
278. shop	angol	shop	modern		ÚSZ
279. shoppingol	a+m	do shopping	modern	ige, képzett	ÚSZ
280. shoppingturizmus	a+m	shopping tourism	modern	integrált	Ú97
281. show	angol	show	szórakozás		ÚSZ
282. showman	angol	showman	foglalkozás		ÚSZ
283. skeet	angol	skeet	sport		ÚSZ
284. skinheadrock	angol	skinheadrock	zene		Ú97
285. sky-surfing	angol	sky-surfing	sport		Ú97
286. slum ~ szlam	a+m	slum	társadalom	integrált alak is van	ÚSZ
287. smily	angol	smiley	számtech	más alak	ÚSZ
288. SMS	angol	SMS	technológia	magyar kiejtés, betűszó	ÚSZ
289. snooker ~ sznúker	a+m	snooker	szórakozás	integrált alak is van	ÚSZ
290. snowboard	angol	snowboard	sport		ÚSZ
291. solarpanel	angol	solarpanel	számtech		Ú97
292. spam	angol	spam	számtech		Ú97, ÚSZ
293. speedpor	a+m	speed	kábítószer	részfordítás (!)	Ú97
294. splitklíma	a+m		modern	részfordítás	Ú97
295. sprinkler	angol	sprinkler	egyéb		Ú97
296. squash	angol	squash	sport		ÚSZ
297. standy	angol	standy	egyéb		ÚSZ

298. store	angol	store	modern		ÚSZ
299. streetball	angol	streetball	sport		Ú97, ÚSZ
300. streetfighter	angol	streetfighter	szórakozás		ÚSZ
301. stroboszkóp	pszeudo-görög		szórakozás	képzett	Ú97
302. szatellit	a+m / francia	satellite	technológia	integrált	ÚSZ
303. szerver	a+m	server	számtech	integrált	ÚSZ
304. szingli	a+m	single	emberek	integrált	ÚSZ
305. szkennel	a+m	scan	számtech	ige, képzett	ÚSZ
306. szkenner	a+m	scanner	számtech	integrált	ÚSZ
307. szkinhed	a+m	skinhead	emberek	integrált	ÚSZ
308. szoftver	a+m	software	számtech	integrált	ÚSZ
309. szoftvermodul	a+m	software module	számtech	integrált	Ú97
310. szolárium	a+m	solarium	modern	integrált	ÚSZ
311. szörf	a+m	surf	sport	integrált	ÚSZ
312. szponzor	a+m	sponsor	üzleti élet	integrált	ÚSZ
313. szponzoráció	a+m	sponsoring	üzleti élet	képzett	Ú97
314. szték	a+m	steak	ételkultúra	integrált	ÚSZ
315. sztreccs	a+m	stretch	divat	integrált	ÚSZ
316. sztreccsfarmer	a+m	stretch jeans	divat	részfordítás	Ú97
317. szumóring	a+m	sumo ring	sport	integrált	Ú97
318. szupermarket	a+m	supermarket	modern	integrált	ÚSZ
319. talkshow	angol	talk show	média		ÚSZ
320. tamagocsi ~ tamagucsi	japán		szórakozás	integrált	Ú97, ÚSZ
321. tanga	portugál		divat		ÚSZ
322. tanker	angol	tanker	egyéb		ÚSZ
323. tattoo	angol	tattoo	divat		Ú97
324. teammunka	a+m	team work	modern	részfordítás	ÚSZ
325. technoifjúság	a+m	techno youth	társadalom	részfordítás	Ú97
326. technozene	a+m	techno music	zene	részfordítás	ÚSZ
327. telefaxüzlet	a+m	telefax shop	technológia	részfordítás	Ú97
328. telefónia	a+m	telephony	technológia	integrált	Ú97
329. telekomputer	a+m		technológia	integrált	Ú97
330. telemédia	a+m	telemedia	technológia	integrált	Ú97
331. telerobotika	a+m		technológia	integrált	Ú97
332. teletext	angol	teletext	média		ÚSZ
333. tender	angol	tender	üzleti élet		ÚSZ
334. tenderbontás	a+m		üzleti élet	részfordítás	Ú97
335. termékmenedzser	a+m	product manager	foglalkozás	részfordítás	Ú97
336. termokamera	a+m	thermocamera	technológia	integrált	Ú97
337. thriller	angol	thriller	film		ÚSZ
338. timesharing	angol	timesharing	modern		Ú97
339. top	angol	top	divat		ÚSZ
340. top	angol	top	egyéb	mn	ÚSZ
341. toplessbár	a+m	topless bar	szórakozás	integrált	ÚSZ
342. tömegtechno	a+m	mass techno	zene	részfordítás	Ú97
343. transzponder	a+m	transponder	számtech	integrált	Ú97
344. trecking	angol	trecking	sport		ÚSZ
345. trend	angol	trend	elvont		ÚSZ
346. trendi	a+m	trendy	egyéb	mn; a szótár szerint	ÚSZ

				szóképzés, de angolul is így van	
347. triatlon	a+m	triathlon	sport	integrált	ÚSZ
348. T-shirt	angol	T-shirt	divat		ÚSZ
349. uniszex	a+m	unisex	divat	mn, integrált	ÚSZ
350. V-csip	a+m	V-chip	technológia	integrált	Ú97
351. vincseszter ~ winchester	a+m	winchester	számtech	integrált alak is van	ÚSZ
352. vinotéka	a+m	vinotheque	italkultúra	integrált	Ú97
353. walkman	angol	walkman	technológia		ÚSZ
354. Walk-tévé	a+m	Walk-TV	technológia	integrált	Ú97
355. WAP	angol	WAP	számtech	magyar kiejtés, betűszó	ÚSZ
356. WAP-bank	angol	WAP-bank	technológia	részfordítás	ÚSZ
357. web	angol	web	számtech		ÚSZ
358. webkamera	a+m	webcam	számtech	részfordítás	ÚSZ
359. webtévé	a+m	web-TV	technológia	integrált	Ú97
360. wellness	angol	wellness	modern		ÚSZ
361. westernalizáció	a+m	westernization (!)	modern	képzett	Ú97
362. wok	angol (?)	wok	ételkultúra		ÚSZ
363. workshop	angol	workshop	modern		ÚSZ
364. zoom	angol	zoom	technológia		ÚSZ

Idegen tövű, de a magyarban képzett igék:

365. aerobikozik	a+m		sport	ige, képzett	ÚSZ
366. auditál	a+m	audit	üzleti élet	ige, képzett	ÚSZ
367. bodyzik	a+m		sport	ige, képzett, angol jelentéstapadás és továbbképzés	ÚSZ
368. chatel ~ csetel	a+m	chat	technológia	ige, képzett	ÚSZ
369. internetezik	a+m		számtech	ige, képzett	Ú97, ÚSZ
370. jetskizik	a+m	jetski	sport	ige, képzett	Ú97
371. kiinternetez	a+m		számtech	ige, képzett	Ú97
372. klikkel	a+m	click	számtech	ige, képzett	Ú97
373. lízingel	a+m	lease	üzleti élet	ige, képzett	ÚSZ
374. lobbizik	a+m	lobby	politika	ige, képzett	ÚSZ
375. macdonaldizál	a+m		modern	ige, képzett	Ú97
376. mekdózik	a+m	~ McDonald's	modern	ige, képzett	Ú97
377. monitoroz	a+m	monitor	elvont	ige, képzett	ÚSZ
378. piédzsdízik ~ péhádézik	a+m		tudomány	ige, képzett	ÚSZ
379. pizzázik	olasz+m		ételkultúra	ige, képzett	ÚSZ
380. rappel	a+m		zene	ige, képzett	ÚSZ
381. snowboardozik	a+m	snowboard	sport	ige, képzett	Ú97, ÚSZ
382. speedballozik	a+m	speedball	kábítószer	ige, képzett	Ú97
383. szörföl ~ szörfözik	a+m	surf	sport	ige, képzett	ÚSZ

384. szponzorál	a+m	sponsor	üzleti élet	ige, képzett	ÚSZ
385. tendereztet	a+m		üzleti élet	ige, képzett	ÚSZ
386. trendesít	a+m		modern	ige, képzett	Ú97
387. zoomol	a+m	zoom	technológia	ige, képzett	ÚSZ

Források rövidítései:

NEO = *Neue Wörter. Neologismen der deutschen Sprache seit 1945* (1977), HEBERTH, ALFRED, szerk., Wien, Verband der wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs.

NW = *Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahre im Deutschen* (2004), HERBERG, DIETER–KINNE, MICHAEL–STEFFENS, DORIS szerk., Berlin–New York, Walter de Gruyter.

szó	eredet	jelentés	kategória	egyéb	forrás	korpusz
1. abspacen	a+n	space out, get detached from reality	egyéb	részford.	NW	-
2. Accelerator, r	angol	accelerator, deadline manager at an advertising agency	foglalkozás		NEO	19
3. Accuracy, e	angol	accuracy	elvont		NEO	1
4. Action Painting, s	angol	action painting	művészet		NEO	1
5. Action, e	angol	action	elvont		NEO	323
6. Action-Film	angol	action film	film	más írásmód	NEO	33 – 12 kötőjel, 21 egybe
7. Action-Office	angol	action office, a modern kind of office	modern	más írásmód	NEO	-
8. Action-Story, e	angol	action story	irodalom	más írásmód	NEO	-
9. Activity, e	angol	activity	elvont		NEO	22
10. Additiv, s	angol	additive	tudomány (kémia)		NEO	11
11. Advertising, s	angol	advertising	elvont		NEO	5
12. Afro-Cuban-Jazz, r	angol	afro-cuban jazz	zene		NEO	-
13. After-Shave-Lotion	angol	after-shave lotion	divat	más írásmód	NEO	-
14. Agronom, r	orosz		foglalkozás		NEO	1
15. Air Bag, r	angol	air bag	modern		NEO	51 (egybe)
16. Airbus, r	angol	airbus	közlekedés		NEO	-
17. Airconditioning, s	angol	air conditioning	modern	más írásmód	NEO	-
18. Airfresh, s	angol	air fresh(ener)	egyéb	más írásmód	NEO	-
19. Airhostess, e	angol	airhostess	foglalkozás		NEO	-
20. Airport, r	angol	airport	közlekedés		NEO	156
21. Air-Terminal, r	angol	air terminal	közlekedés	más írásmód	NEO	-
22. Aktiv, s	orosz		kultúrspec / SZU		NEO	?
23. Aktivist, r	orosz		kultúrspec / SZU		NEO	11
24. all-inclusive	angol	all-inclusive	modern		NW	3 (+1 inklusive)
25. Allroundman, r	angol	all-round man	emberek	más írásmód	NEO	-
26. Alouette	francia		űrhajózás		NEO	-
27. Amendment, s	angol	amendment	kultúrspec		NEO	-
28. Analyst, r	angol	analyst	foglalkozás		NEO	93
29. Anchor, r	angol	anchor, moderator of a news programme	foglalkozás		NW	1
30. Anchorman, r	angol	anchor, moderator of a news programme	foglalkozás		NW	8
31. Anchorwoman, e	angol	anchor, moderator of a news programme	foglalkozás		NW	-
32. anklicken	a+n	click on	számtech	részford.	NW	45
33. Apartheid, s	afrikaans	apartheid	kultúrspec		NEO	36
34. Apartment, s	francia	apartment	modern		NEO	39

35. Apparatschik, r	orosz		kultúrspec / SZU		NEO	7
36. Appeal, s	angol	appeal	elvont		NEO	4
37. Appeasement, s	angol	appeasement	politika		NEO	-
38. Appetizer, r	angol	appetizer	italkultúra		NEO	4
39. Après-Ski, s	francia		divat		NEO	2
40. Après-swim, s	fr+a		divat		NEO	-
41. Aquajogging, s	angol	aquajogging	sport		NW	13
42. Art Buyer, r	angol	art buyer	foglalkozás		NEO	-
43. Art-Direktor, r	angol	art director	foglalkozás	részford.	NEO	2 – 1 egybe, 1 kötőjel
44. Ärztehopping, s	a+n	doctor hopping	modern	részford., cf. Doktorhopping	NW	-
45. Assessmentcenter, s	angol	assessment center	modern	más írásmód	NW	1
46. Au pair	francia		foglalkozás		NEO	1
47. Audience Research	angol	audience research	üzleti élet		NEO	-
48. Audiobook, s	angol	audio book	modern	más írásmód	NW	-
49. auschillen	a+n	chill out	modern	részford.	NW	-
50. Austerity, e	angol	austerity	elvont		NEO	-
51. automatic	angol	automatic	egyéb		NEO	-
52. Autostrada, e	olasz		közlekedés		NEO	1
53. Babylook, s	angol	baby-look	divat	más írásmód	NEO	-
54. Babysitter, r	angol	babysitter	foglalkozás		NEO	26
55. Background, r	angol	background	elvont		NEO	30
56. Baio, r	portugál		tánc		NEO	-
57. Bandchanger, r	angol	band changer	telekomm	más írásmód	NEO	-
58. Banker, r	angol	banker	foglalkozás		NEO	191
59. Banking, s	angol	banking	üzleti élet		NW	34
60. Banner, s	angol	banner	számtech		NW	77
61. Barbecue, s	angol	barbecue	modern		NEO	43
62. Base(ball)cap, s	angol	baseball cap	divat	más forma is lehet	NW	6 – 1 baseball, 5 base
63. Bazooka, e	angol	bazooka	háború		NEO	-
64. Beachvolleyball, r	angol	beach volleyball	sport	más írásmód	NW	89
65. Beat, r	angol	beat	zene		NEO	169
66. Beatfan, r	angol	beat fan	zene	más írásmód	NEO	-
67. Beatle, r	angol	beatle	zene		NEO	19
68. Beat-Music, e	angol	beat music	zene	más írásmód	NEO	1
69. Beatnik, r	angol	beatnik	zene		NEO	-
70. Beauty, e	angol	beauty	emberek		NEO	96
71. Beauty-case, e	angol	beauty case	divat	más írásmód	NEO	1
72. Beautyfarm, e	angol	beauty farm	divat	más írásmód	NEO	2
73. Bebop, r	angol	be-bop	zene		NEO	22
74. Be-in	angol	be-in, meeting	szórakozás		NEO	-
75. Bermudashorts, e (pl.)	angol	bermuda shorts	divat	más írásmód	NEO	-
76. Bestseller, r	angol	bestseller	könyvkultúra		NEO	189
77. Big Science	angol	big science	tudomány		NEO	-
78. Bikini, r	angol	bikini	divat		NEO	72
79. Black Panther	angol	Black Panther	kultúrspec		NEO	-
80. Black Power	angol	Black Power	kultúrspec		NEO	-
81. Black-Jack	angol	black jack	szórakozás	más írásmód	NEO	2 (külön)
82. Blackout, s	angol	blackout	színház		NEO	75

83. Blade, r	angol	(roller) blade	sport		NW	- (csak Rollerblade: 10)
84. bladen	a+n	blade	sport	integrált	NW	-
85. blends (pl.)	angol	blends	tudomány / nyelvészet		NEO	-
86. Blinddate, s	angol	blind date	modern	más írásmód	NW	-
87. Blockbuster, r	angol	blockbuster	film		NW	38
88. Blow up, s	angol	blow up, exaggeration in sg	egyéb		NEO	1
89. Blue Baby, s	angol	blue baby, child with inborn heart problem	emberek		NEO	-
90. Blue jeans (pl.)	angol	blue jeans	divat		NEO	6
91. Bluesnik, r	angol	bluesnik	zene		NEO	-
92. Blush-on, s	angol	blush-on	divat		NEO	-
93. Bo(a)tel, s	angol	bo(a)tel	modern		NEO	2
94. Bodybuilding, s	angol	bodybuilding	sport		NEO	4 – 3 egybe, 1 kötőjel
95. Bodycheck, r	angol	bodycheck	sport: hoki		NEO	10
96. Bodyguard, r	angol	bodyguard	foglalkozás		NEO	36
97. Bodypainting, s	angol	body painting	divat	más írásmód	NW	16
98. Bomba, r	spanyol		tánc		NEO	-
99. bomb-in	angol	bomb-in (a place for going out in the 60s)	szórakozás		NEO	-
100. Booklet, s	angol	booklet (to CD)	modern		NW	24
101. Bossa-Nova, r	portugál		tánc		NEO	17 – 1 kötőjel, 16 külön
102. Bottle Party, e	angol	bottle party	szórakozás		NEO	-
103. Bowling, s	angol	bowling	sport		NEO	70
104. Boy-Friend, r	angol	boyfriend	emberek	más írásmód	NEO	5
105. Boygroup, e	angol	boygroup	zene		NW	49
106. Brain Drain	angol	brain drain	modern		NEO	9 – 4 külön, 2 kötőjel, 3 egybe
107. Browser, r	angol	browser	számtech		NW	84
108. Brunch	angol	brunch	modern		NEO	96
109. buchen	a+n	book	egyéb	szóford.	NEO	353+
110. Bulldozer, r	angol	bulldozer	egyéb		NEO	16
111. Bungee, s	angol	bungee (jumping)	sport		NW	5
112. Bungeejumping, s	angol	bungee jumping	sport	más írásmód	NW	2
113. Bungeespringen, s	a+n	bungee jumping	sport	részford.	NW	-
114. Bunny, s	angol	bunny, playboy-girl	foglalkozás		NEO	14
115. Burn-out, s	angol	burn-out	tudomány: pszichológia		NW	6
116. Butterfly	angol	butterfly	sport: úszás		NEO	51
117. Button, r	angol	button	számtech		NW	35
118. Byte, s	angol	byte	számtech		NEO	8
119. Callanetics, s	angol	callanetics	sport		NW	1
120. Callboy, r	angol	callboy	foglalkozás		NEO	4
121. Call-by-Call	angol	call by call	telekomm		NW	1
122. Callcenter, s	angol	call center	telekomm	más írásmód	NW	58 – 25

						egybe, 33 kötőjel
123. Callgirl, s	angol	callgirl	foglalkozás		NEO	2
124. Call-in, s	angol	call-in	telekomm		NW	-
125. Callingcard, e	angol	calling card	telekomm	más írásmód	NW	-
126. Call-in-Sendung	a+n	call-in show	telekomm	részford.	NW	-
127. Camber, r	angol	camber, a kind of hut	divat		NEO	-
128. Camp, s	angol	camp	modern		NEO	220
129. Camping, s	angol	camping	modern		NEO	35
130. Campus	angol	campus	egyéb		NEO	251
131. Canasta, s	spanyol	*South American card game*	szórakozás		NEO	3
132. Canyoning, s	angol	canyoning	sport		NW	2
133. Car Stuffing, s	angol	car stuffing	szórakozás		NEO	-
134. Caravan, r	angol	caravan	közlekedés		NEO	30
135. Caravaning, s	angol	caravaning	modern		NEO	3
136. Carjacking, s	angol	carjacking, car theft with brutality	modern		NW	-
137. Carnapping, s	angol	carnapping, car theft with brutality	modern		NW	-
138. Carsharer, r	angol	carsharer	modern		NW	-
139. Carsharing, s	angol	carsharing	modern		NW	14
140. Cartoon, r/s	angol	cartoon	film		NEO	18
141. carven	a+n	carve	sport: sí	integrált	NW	4
142. Carving, s	angol	carving	sport: sí		NW	10
143. Carvingski, r	angol	carving ski	sport: sí	más írásmód	NW	-
144. Cashcow, e	angol	cash cow, a company which is always successful	üzleti élet	más írásmód	NW	-
145. Catcher, r	angol	catcher, free style fighter	sport		NEO	9
146. Catenaccio, r	olasz		sport: futball		NEO	18
147. Caterpillar, r	angol	caterpillar	egyéb		NEO	5
148. Center, s	angol	center	egyéb		NEO	1156
149. Cha-cha-cha, r	spanyol		tánc		NEO	9
150. Chairman, r	angol	chairman	foglalkozás		NEO	29
151. Changer, r	angol	changer (Plattenwechsler)	telekomm		NEO	-
152. Charming, s	angol	charming	elvont		NEO	9
153. Chasuble, e	francia	chasuble	divat		NEO	-
154. Chat, s	angol	chat	számtech		NW	70
155. Chatforum, s	a+n	chat forum	számtech		NW	1
156. Chatgroup, e	angol	chat group	számtech	más írásmód	NW	-
157. Chatline, e	angol	chat line	számtech	más írásmód	NW	-
158. Chatraum, r	angol	chat room	számtech	részford.	NW	-
159. Chatroom, r	angol	chatroom	számtech		NW	12
160. chatten	a+n	chat	számtech	integrált	NW	58
161. Check	angol	check	egyéb		NEO	79
162. checken	a+n	check	egyéb	integrált	NEO	54+
163. Checklist	angol	checklist	egyéb		NEO	-
164. Checkout, s	angol	checkout	űrhajózás		NEO	6
165. Checkpoint, r	angol	checkpoint	egyéb		NEO	21
166. Chief-Researcher, r	angol	chief researcher	foglalkozás	más írásmód	NEO	-
167. chillen	a+n	chill	modern	integrált	NW	19
168. Chill-out, s	angol	chill-out	szórakozás		NW	47
169. Chill-out-Raum, r	a+n	chill-out room	szórakozás	részford.	NW	1
170. Chill-out-Room, r	angol	chill-out room	szórakozás		NW	-
171. Chips (pl.)	angol	chips	ételkultúra		NEO	268

172. Cineast, r	francia	*cinéaste*	film	integrált	NEO	4
173. Cinerama, s	angol	cinerama	film		NEO	-
174. Circuit	angol	circuit	egyéb		NEO	22
175. Citybus, r	angol	citybus	közlekedés		NEO	-
176. clever	angol	clever	tulajdonság		NEO	235
177. Clubwear, e	angol	clubwear	divat		NW	-
178. Coach, r	angol	coach	sport		NEO	3257
179. Cockpit, s	angol	cockpit	közlekedés		NEO	136
180. Cocooning, s	angol	cocooing, total withdrawal to the private sphere in one's free time	modern		NW	9
181. Code	angol	code	számtech		NEO	289
182. Colorfilm, r	angol	color film	TV	más írásmód	NEO	-
183. Colorkiller, r	angol	color killer (Farbschalter)	TV	más írásmód	NEO	-
184. Column, r	angol	column	egyéb		NEO	1
185. Columnist, r	angol	columnist	foglalkozás		NEO	-
186. Combine Painting	angol	combine painting	művészet		NEO	-
187. Combo, e	angol	combo, a kind of jazz band	zene		NEO	197
188. Comeback, s	angol	comeback	elvont		NEO	912
189. Comic strips (pl.)	angol	comic strips	modern		NEO	1
190. Coming up	angol	coming up (a hit)	egyéb		NEO	-
191. Common Shares (pl.)	angol	common shares	üzleti élet		NEO	-
192. Compact-Car, r	angol	compact car	közlekedés	más írásmód	NEO	-
193. Compiler, r	angol	compiler	számtech		NEO	-
194. Composer, r	angol	composer, electric typewriter	modern		NEO	2
195. Computer, r	angol	computer	számtech		NEO	1919
196. Conceptual Art	angol	conceptual art	művészet		NEO	-
197. Conga, r	spanyol		tánc		NEO	-
198. Consentives, e (pl.)	angol	consentives	üzleti élet		NEO	-
199. Consistency, e	angol	consistency	elvont		NEO	-
200. Consulting	angol	consulting	üzleti élet		NEO	134
201. Consumerism	angol	consumerism	társadalom		NEO	-
202. Container, r	angol	container	egyéb		NEO	432
203. Containment, s	angol	containment	kultúrspec (USA) / politika		NEO	2
204. Controller, r	angol	controller	foglalkozás		NEO	29
205. Cool-fashions (pl.)	angol	cool fashions	divat	más írásmód	NEO	-
206. Cool-Jazz, r	angol	cool jazz	zene	más írásmód	NEO	1
207. Cool-Sound, r	angol	cool sound	zene	más írásmód	NEO	-
208. Coordinates (pl.)	angol	coordinates	divat		NEO	3
209. Copilot, r	angol	copilot	foglalkozás		NEO	9
210. Copy Chief, r	angol	copy chief	foglalkozás		NEO	-
211. Core	angol	core	tudomány		NEO	31
212. Couchkartoffel, e	a+n	couch potato	emberek	részford.	NW	-
213. Couchpotato, e	angol	couch potato	emberek	más írásmód	NW	1
214. Countdown, r	angol	countdown	egyéb		NEO	159
215. Counter-Hostess, e	angol	counter hostess	foglalkozás		NEO	-
216. Counterpart, r	angol	counterpart (foreigner coming to the BRD as a counterpart for a development helper)	kultúrspec		NEO	1
217. Country Music	angol	country music	zene		NEO	2
218. Cover, s	angol	cover	egyéb		NEO	90

219. Covergirl, s	angol	cover girl	emberek	más írásmód	NEO	2
220. Cowgirl, s	angol	cowgirl	emberek		NEO	6
221. Crashkid, s	angol	crash kid, child who drives cars and crashes them	emberek	más írásmód	NW	-
222. Crash-Test, r	angol	crash test	közlekedés	más írásmód	NEO	4
223. Cream, e	angol	cream	divat		NEO	19
224. Creative Director	angol	creative director	foglalkozás		NEO	4
225. Crime	angol	crime	egyéb		NEO	71
226. Crime and sex	angol	crime and sex	film		NEO	-
227. Crooner, r	angol	crooner, a radio station for hits	zene		NEO	5
228. Cross-(Country)-Lauf	angol	cross-country running	sport	részford.	NEO	1 (Cross-Lauf)
229. Cueva, r	spanyol		tánc		NEO	-
230. Cybercafé, s	angol	cybercafé	számtech		NW	-
231. Cybernaut, r	angol	cybernaut, internet user	számtech		NW	-
232. Cybersex, r	angol	cybersex	számtech		NW	7
233. Daily, e	pszeudo-angol	daily soap / daily talk show etc.	TV		NW	-
234. Dailysoap, e	angol	daily soap	TV	más írásmód	NW	8 (külön)
235. Dailytalk, r	angol	daily talk	TV	más írásmód	NW	-
236. Dancing, r	angol	dancing	szórakozás		NEO	162
237. Dash, r	angol	dash	italkultúra		NEO	-
238. Data Link System, s	angol	data link system	számtech		NEO	-
239. Data Logger	angol	data logger	számtech		NEO	-
240. Date, s	angol	date	szórakozás		NEO	108
241. Datenhighway, r	a+n	data highway	számtech	részford.	NW	2
242. Dating, s	angol	dating	szórakozás		NEO	12
243. Datscha, e	orosz		kultúrspec		NEO	8
244. dawai!	orosz		egyéb		NEO	-
245. D-day	angol	D-day	történelem		NEO	-
246. Dealer, r	angol	dealer	emberek		NEO	117
247. Debugging, s	angol	debugging	számtech		NEO	-
248. Decision, e	angol	decision	üzleti élet		NEO	3
249. Deep Cleanser, s	angol	deep cleanser	divat		NEO	-
250. Deep Freezer, s	angol	deep freezer	technológia		NEO	-
251. Defroster, r	angol	defroster	technológia		NEO	-
252. De-Icing	angol	de-icing	egyéb		NEO	-
253. Deodorant	angol	deodorant	divat		NEO	2
254. Deospray	angol	deospray	divat		NEO	2
255. Design, s	angol	design	egyéb		NEO	862
256. Designer, r	angol	designer	foglalkozás		NEO	273
257. Developer, r	angol	developer	divat		NEO	7
258. Digest, r/s	angol	digest	könyvkultúra		NEO	7
259. Discount, r	angol	discount	üzleti élet		NEO	26
260. Disk-Jockey, r	angol	disk-jockey	zene		NEO	-
261. Diskothek, e	francia		szórakozás	integrált	NEO	74
262. Dispatcher, r	angol	dispatcher	foglalkozás		NEO	1
263. Dispenser, r	angol	dispenser	egyéb		NEO	-
264. Displaced person, e	angol	displaced person (foreign workers after WW2)	történelem		NEO	-
265. Displayer, r	angol	displayer	egyéb		NEO	-
266. dissen	a+n	diss (beschimpfen, unter Hip-Hoppern und Rappern)	modern	integrált	NW	-

267. Districtmanager, r	angol	district manager	foglalkozás	más írásmód	NEO	-
268. DJane, e	angol	DJane (female DJ)	szórakozás		NW	23
269. DJing, s	angol	DJ'ing	szórakozás		NW	3
270. Docking, s	angol	docking	űrhajózás		NEO	2
271. Do-it-yourself	angol	do-it-yourself	modern		NEO	-
272. Doktorhopping, s	a+n	doctor hopping	modern	integrált, cf. Ärztehopping	NW	-
273. Dokusoap, e	a+n	docusoap	TV		NW	18
274. Dolce vita	olasz		modern		NEO	30
275. down	angol	down	egyéb		NEO	8
276. Download, r/s	angol	download	számtech		NW	214
277. downloaden	a+n	download	számtech	integrált	NW	21
278. Downsizing, s	angol	downsizing	üzleti élet		NW	3
279. Dragster, r	angol	dragster	közlekedés		NEO	6
280. Dreamteam, s	angol	dream team	sport	más írásmód	NW	11
281. Dressing-gown, r	angol	dressing-gown	divat		NEO	-
282. Dressman, r	angol	dressman, male model	foglalkozás		NEO	6
283. Drive	angol	drive (in jazz)	zene		NEO	92
284. Drive-in	angol	drive-in	modern		NEO	8
285. Drop-in	angol	drop-in	számtech		NEO	-
286. Drop-out	angol	drop-out	számtech		NEO	-
287. Dufflecoat, r	angol	dufflecoat	divat		NEO	-
288. Dummy	angol	dummy	egyéb		NEO	13
289. DVD, e	angol	DVD	telekomm		NW	475
290. Early Warning System	angol	early warning system	háború		NEO	-
291. East-Coast-Jazz, r	angol	East coast jazz	zene	más írásmód	NEO	-
292. Easy-Going-Girl, s	angol	easygoing girl	emberek	más írásmód	NEO	-
293. Eat-Art, e	angol	eat art	művészet	más írásmód	NEO	-
294. E-Banking, s	angol	e-banking	üzleti élet	cf. electronic	NW	-
295. E-Business, s	angol	e-business	üzleti élet	cf. electronic	NW	28
296. E-Cash, s	angol	e-cash	üzleti élet	cf. electronic	NW	-
297. E-Commerce, s	angol	e-commerce	üzleti élet	cf. electronic	NW	26
298. Economy-Run	angol	economy run	sport: autóverseny	más írásmód	NEO	-
299. Edutainment, s	angol	edutainment	modern		NW	1
300. Egghead, r	angol	egghead, intellectual	emberek	szóford. is van: Eierkopf	NEO	-
301. E-Learning, s	angol	e-learning	számtech		NW	46
302. Electronic Banking, s	angol	electronic banking	üzleti élet	cf. e-	NW	1
303. Electronic Business, s	angol	electronic business	üzleti élet	cf. e-	NW	6
304. Electronic Cash, s	angol	electronic cash	üzleti élet	cf. e-	NW	-
305. Electronic Commerce, s	angol	electronic commerce	üzleti élet	cf. e-	NW	2
306. Electronic Mail	angol	electronic mail	számtech	cf. e-	NW	1
307. Electronic Video Recorder	angol	electronic video recorder	technológia		NEO	-
308. Electronic-Cam, e	angol	electronic cam	technológia		NEO	-
309. E-Mail	angol	e-mail	számtech	cf. electronic	NW	2085
310. emailen	a+n	e-mail	számtech	integrált	NW	64
311. Emergency	angol	emergency	egyéb		NEO	13
312. Emoticon, s	angol	emoticon	számtech		NW	2
313. Energydrink, r	angol	energy drink	italkultúra	más írásmód	NW	2

314. Entertainer, r	angol	entertainer	emberek		NEO	243
315. Environment, s	angol	environment	egyéb		NEO	33
316. Espresso, r	olasz		italkultúra		NEO	112
317. Essential	angol	essential	elvont		NEO	3
318. Establishment	angol	establishment	politika		NEO	19
319. Event, r/s	angol	event	modern		NW	392
320. Eventmarketing, s	angol	event marketing	üzleti élet		NW	-
321. Evergreen, s	angol	evergreen	zene		NEO	28
322. Executives (pl.)	angol	executives	foglalkozás		NEO	-
323. Extranet, s	angol	extranet	számtech		NW	-
324. Extruder, r	angol	extruder (a machine to work plastic)	egyéb		NEO	3
325. Eye Liner, r	angol	eye liner	divat		NEO	2 (egybe)
326. E-Zine	angol	e-zine, electronic magazine	számtech		NW	-
327. Face Lifting, s	angol	face lifting	divat		NEO	9 – 1 külön, 8 egybe
328. Fact, s	angol	fact	egyéb		NEO	5
329. Factoryoutlet, s	angol	factory outlet	üzleti élet	más írásmód	NW	1
330. Factoryoutletcenter, s	angol	factory outlet center	üzleti élet	más írásmód	NW	1
331. Fallout	angol	fallout (radioaktiver Niederschlag)	egyéb		NEO	3
332. Fan, r	angol	fan	emberek		NEO	647
333. Fannings (pl.)	angol	fannings (tea rests)	italkultúra		NEO	-
334. Fanny, e	pszeudo-angol	female fan	emberek		NEO	?
335. Fastback	angol	fastback (a kind of carosserie)	közlekedés		NEO	-
336. Feature, s	angol	feature	egyéb		NEO	25
337. Fedajin (pl.)	arab	Fedayeen	kultúrspec	integrált	NEO	-
338. Feedback, s	angol	feedback	egyéb		NEO	73
339. Feeder, s	angol	feeder	technológia		NEO	3
340. Feelies (pl.)	angol	feelies, a kind of emotional film	film		NEO	-
341. Feeling, s	angol	feeling	egyéb		NEO	45
342. Fellow-Traveller, s	angol	fellow traveller	emberek	más írásmód	NEO	-
343. Festival, s	angol	festival	szórakozás		NEO	1193
344. Fiction	angol	fiction	irodalom		NEO	65
345. Field Research, s	angol	field research	üzleti élet		NEO	-
346. Film-in, s	angol	film-in, film show	film		NEO	-
347. Fingerfood, s	angol	finger food	ételkultúra	más írásmód	NW	46
348. Fitness, e	angol	fitness	sport		NEO	576
349. Fizz, r	angol	fizz	italkultúra		NEO	1
350. Flash, r	angol	flash	film		NEO	56
351. Flatrate, e	angol	flat rate	üzleti élet	más írásmód	NW	37
352. Fleep, r	angol	fleep, a jeep that can fly	közlekedés		NEO	-
353. Flipper, r	angol	flipper	szórakozás		NEO	42
354. Flower Power	angol	flower power	kultúrspec		NEO	11
355. Flyer, r	angol	flyer	modern		NW	150
356. Folder, r	angol	folder	számtech		NW	-
357. Folkmusic	a+n	folk music	zene	más írásmód	NEO	1
358. Folkniks (pl.)	angol	folkniks	emberek		NEO	-
359. Force de frappe	francia		elvont		NEO	1
360. Forechecking, s	angol	forechecking	sport: hoki		NEO	6

361. Fotoshooting, s	angol	photo shooting	modern	integrált	NW	31
362. Frame	angol	frame	egyéb		NEO	4
363. Franchise	angol	franchise	üzleti élet	angol kiejtés, nem francia	NEO	11
364. Freaks (pl.)	angol	freaks	emberek		NEO	33
365. Free Jazz, r	angol	free jazz	zene		NEO	2
366. Free-Tv, r	angol	free TV	telekomm		NW	36
367. Freezer, r	angol	freezer	technológia		NEO	11
368. Froster, r	angol	froster	technológia		NEO	1
369. Full-Service, s	angol	full service	egyéb	más írásmód	NEO	3
370. Full-Time-Job, s	angol	full-time job	egyéb	más írásmód	NEO	5
371. Functional Food, s	angol	functional food	ételkultúra		NW	2
372. Fundraising, s	angol	fundraising	társadalom		NW	14
373. Funk-Art, e	angol	funk art	művészet	más írásmód	NEO	-
374. Funky	angol	funk	zene		NEO	494
375. Funky	angol	funky	zene		NEO	70
376. Funsport, r	pszeudo-angol	sport for fun	sport	más forma	NW	2
377. G.I.	angol	G.I.	háború		NEO	14
378. Gag, r	angol	gag	színház		NEO	228
379. Gagger, r	angol	gagger	színház		NEO	-
380. Gameshow, e	angol	game show	szórakozás	más írásmód	NW	2
381. Gangway, r	angol	gangway	egyéb		NEO	15
382. Gate, s	angol	gate (at airports)	egyéb		NW	63
383. Gauge, r	angol	gauge	egyéb		NEO	-
384. Gelée royale, s	francia	*a kind of anti-wrinkle cream*	divat		NEO	2
385. Generation X, e	angol	Generation X	társadalom	angol kiejtés	NW	4
386. Genfood, s	a+n	genetically modified food	ételkultúra	részford.	NW	20
387. Get-together, s	angol	get-together	modern		NW	1
388. Gin-Fizz, s	angol	gin fizz	italkultúra	más írásmód	NEO	-
389. Gipsy-Look, s	angol	gipsy-look	divat		NEO	-
390. Girlgroup, e	angol	girl group	zene	más írásmód	NW	8
391. Girlie, s	angol	girlie	emberek		NW	2
392. Girlpower, e	angol	girl power	modern	más írásmód	NW	-
393. Give-away, s	angol	give-away (promotional free gift)	modern		NW	3
394. Glamour	angol	glamour	divat		NEO	117
395. Globalcity, e	angol	global city, international metropole	modern	más írásmód	NW	-
396. Globalplayer, r	angol	global player, a bank or company with global influence	üzleti élet	más írásmód	NW	46 (41 külön)
397. Globalvillage, s	angol	global village	modern	más írásmód; globales Dorf is	NW	-
398. G-man, r	angol	g-man (government man)	kultúrspec / politika		NEO	-
399. Go slow	angol	go slow, passive resistence	társadalom		NEO	-
400. Go-cart, s	angol	go-cart	szórakozás		NEO	1
401. Go-go-Girl, s	angol	go-go-girl	foglalkozás		NEO	-
402. Go-in, s	angol	go-in (a kind of strike)	társadalom		NEO	2
403. Goldengoal, s	angol	golden goal	sport: futball	más írásmód	NW	24 (külön)

404. Good will	angol	good will	politika		NEO	-
405. Granny look	angol	granny look	divat		NEO	-
406. Groundhostess, e	angol	ground hostess	foglalkozás	más írásmód	NEO	-
407. Groupie, e	angol	groupie	emberek		NEO	6
408. Hair-Shop	angol	hair shop	divat	más írásmód	NEO	-
409. Hairweaving, s	angol	hairweaving	divat		NEO	-
410. Happening, s	angol	happening	művészet		NEO	29
411. Happy few	angol	happy few	társadalom		NEO	2
412. Hard bop, r	angol	hard bop	zene		NEO	-
413. Hardware	angol	hardware	számtech		NEO	134
414. Head-Anlage	a+n	head-set	számtech	részford.	NEO	-
415. Headline, e	angol	headline	egyéb		NEO	7
416. Hearing, s	angol	(official) hearing	egyéb		NEO	18
417. Heavy Duty Motoröl	a+n	heavy duty oil	egyéb	részford.	NEO	-
418. He-man, r	angol	he-man	emberek		NEO	-
419. Hi-Fi	angol	hi-fi	technológia		NEO	7
420. high	angol	high	szórakozás		NEO	13
421. Highballs	angol	highballs	italkultúra		NEO	-
422. Highbrow, r	angol	highbrow	emberek		NEO	-
423. Highheel, r	angol	high-heel (shoes)	divat	más írásmód	NW	-
424. High-Society, e	angol	high society	társadalom	más írásmód	NEO	22 – 3 kötőjel, 19 külön
425. Highway, r	angol	highway	közlekedés		NEO	44
426. Hijacking, s	angol	hijacking	modern		NEO	-
427. Hill-Billies (pl.)	angol	hill-billies, songs from Texas	kultúrspec		NEO	-
428. Hippie, r	angol	hippie	emberek		NEO	13
429. Hipster, r	angol	hipster	zene		NEO	1
430. Hit, r	angol	hit	zene		NEO	462
431. hitchhiken	a+n	hitchhike	egyéb	integrált	NEO	-
432. Hobby, s	angol	hobby	szórakozás		NEO	566
433. Homebanking, s	angol	home banking	üzleti élet	más írásmód	NW	1
434. Homepage, e	angol	homepage	számtech		NW	767
435. Homeshopping, s	angol	home shopping	modern		NW	-
436. Hometrainer, r	angol	hometrainer	sport		NEO	5
437. Hooligan, r	angol	hooligan	emberek		NEO	15
438. Horrorfilm, r	angol	horror film	film	más írásmód	NEO	38
439. Hostess, e	angol	hostess	foglalkozás		NEO	8
440. Hot boots (pl.)	angol	hot boots	divat		NEO	-
441. Hot dog, s	angol	hot dog	ételkultúra		NEO	9 – 7 külön, 2 kötőjel
442. Hot pants (pl.)	angol	hot pants	divat		NEO	1
443. hotten	a+n	hot, enjoy jazz rhythm	zene	integrált	NEO	-
444. Hot-tips (pl.)	angol	hot tips	egyéb		NEO	-
445. Housewarming Party, e	angol	housewarming party	szórakozás		NEO	-
446. Hoverbed, s	angol	hoverbed	egyéb		NEO	-
447. Hovercar, r	angol	hovercar	közlekedés		NEO	-
448. Hovercoach, e	angol	hovercoach	közlekedés		NEO	-
449. Hovercraft	angol	hovercraft	közlekedés		NEO	-
450. Hovering	angol	hovering	sport		NEO	-
451. Hoverpallets (pl.)	angol	hoverpallets	technológia		NEO	-

452. Hoverport, r	angol	hoverport	közlekedés		NEO	-
453. Hovertrailers (pl.)	angol	hovertrailers	technológia		NEO	-
454. Hovertrain, r	angol	hovertrain	közlekedés		NEO	-
455. Howtos (pl.)	angol	how-tos	egyéb		NEO	-
456. Human relations (pl.)	angol	human relations	üzleti élet		NEO	-
457. Human Touch	angol	human touch	tudomány: pszichológia		NEO	-
458. hunger-in	angol	hunger-in, a kind of strike	társadalom		NEO	-
459. Hustle, r	angol	hustle, a kind of dance from the USA	tánc		NEO	4
460. Hype, r	angol	hype, too much advertising in the media	telekomm		NW	79
461. hypen	a+n	hype, celebrate sy too much in the media	telekomm	integrált	NW	-
462. Hyperlink, r	angol	hyperlink	számtech		NW	2
463. Hypersonics (pl.)	angol	hypersonics, very fast airplanes	közlekedés		NEO	-
464. Hypertext, r	angol	hypertext	számtech		NW	3
465. Icon, s	angol	icon	számtech		NW	3
466. Image, s	angol	image	egyéb		NEO	633
467. Incentives (pl.)	angol	incentives	üzleti élet		NEO	2
468. indoor	angol	indoor	egyéb		NW	11
469. Indoorsport, r	angol	indoor sport	sport	más írásmód	NW	-
470. Industrial Design	angol	industrial design	üzleti élet		NEO	4
471. Industrial engineer	angol	industrial engineer	foglalkozás		NEO	-
472. Industrial Relations	angol	industrial relations	üzleti élet		NEO	-
473. Infohighway, r	angol	info highway	számtech	más írásmód	NW	-
474. Infoline, e	angol	infoline	telekomm		NW	7
475. Infopoint, r	pszeudo-angol	information point	egyéb	n. Info + a. Point	NW	2
476. Information(s)highway, r	angol	information highway	számtech	más írásmód; németül -s- is lehet	NW	-
477. Informative Labelling	angol	informative labelling	egyéb		NEO	-
478. Infotainer, r	angol	infotainer	modern		NW	-
479. Infotainment, s	angol	infotainment	modern		NW	5
480. Inline, r	pszeudo-angol	inline skate	sport		NW	24
481. Inlineskate, r	angol	inline skate	sport	más írásmód	NW	43 – 8 külön, 35 egybe
482. inlineskaten	a+n	inline skate	sport	integrált, más írásmód	NW	7 (egybe)
483. Inlineskating, s	angol	inline skating	sport	más írásmód	NW	3 (külön)
484. Input	angol	input	számtech		NEO	39
485. Inselhopping, s	a+n	island hopping	modern	részford.; Inselhüpfen is van	NW	5
486. Insider, r	angol	insider	emberek		NEO	185
487. Inside-Story, e	angol	inside story	egyéb		NEO	-
488. Insourcing, s	angol	insourcing	üzleti élet		NW	3
489. Instant	angol	instant	ételkultúra		NEO	31
490. Interface	angol	interface	számtech		NEO	25

491. Interlockware	angol	interlockware	egyéb		NEO	-
492. Internet, s*	angol	internet	számtech		NW	5890
493. Internetadresse, e	a+n	internet address	számtech	részford.	NEO	34
494. Internetbanking, s	angol	internet banking	számtech		NEO	1
495. Internetcafé, s	angol	internet café	számtech		NEO	22
496. Internetshopping, s	angol	internet shopping	számtech		NEO	-
497. Internetsurfen, s	a+n	internet surfing	számtech	részford.	NEO	8
498. Internetuser, r	angol	internet user	számtech		NEO	1
499. Intranet, s	angol	intranet	számtech		NW	22
500. IT, e	angol	IT	számtech		NW	274
501. Jam Session, e	angol	jam session	zene		NEO	1
502. Jeep, r	angol	jeep	közlekedés		NEO	69
503. Jet, e	angol	jet	közlekedés		NEO	195
504. Jet-Set	angol	jet-set	társadalom		NEO	5
505. Jeunesse-Anzüge	fr+n		divat	részford.	NEO	-
506. Job, r	angol	job	egyéb		NEO	2387
507. jobben	a+n	job, work	egyéb	integrált	NEO	83
508. Jogging, s	angol	jogging	sport		NEO	29
509. Joint Meeting, s	angol	joint meeting	zene		NEO	-
510. Joint, r	angol	joint	szórakozás		NEO	46
511. Juice, s	angol	juice	italkultúra		NEO	-
512. Juke-Box, e	angol	juke-box	zene		NEO	1
513. Jumpsuit, r	angol	jump suit	divat	más írásmód	NEO	-
514. Karate, s	japán		sport		NEO	92
515. Karossier, r	francia		foglalkozás	integrált	NEO	-
516. Kassenhopping, s	a+n	cassa hopping	modern	részford.	NW	-
517. Kassette	francia		technológia	integrált	NEO	46
518. Keep smiling	angol	keep smiling	egyéb		NEO	2
519. Ken-Jutsu, s	japán		sport		NEO	-
520. Kibbutz, s	héber		kultúrspec		NEO	1
521. Kickboard, s	angol	kickboard	sport		NW	1
522. Kick-in	angol	kick-in	társadalom		NEO	-
523. Killer, r	angol	killer	emberek		NEO	194
524. King Size	angol	king size	modern		NEO	1
525. Kiss-in	angol	kiss-in	társadalom		NEO	-
526. Kit	angol	kit	technológia		NEO	15
527. Klick, r	angol	click	számtech	rövidülés < Mausklick	NW	191
528. Know-how, s	angol	know-how	tudomány		NEO	403
529. Kolchosnik, r	orosz		kultúrspec / SZU		NEO	-
530. Kolumnist, r	a+n	columnist	foglalkozás	integrált	NEO	17
531. Kombine, e	orosz	combine	kultúrspec / SZU	angol > orosz > német	NEO	-
532. Kontakter, r	a+n	contacter	foglalkozás	integrált	NEO	2
533. Label, s	angol	label	egyéb		NEO	220
534. Ladydriver	angol	ladydriver	emberek		NEO	-
535. Ladykiller, r	angol	ladykiller	emberek		NEO	2
536. Lambswool	angol	lambswool	egyéb (anyag)		NEO	-
537. Laser, r	angol	laser	technológia		NEO	333
538. Laserpointer, r	angol	laser pointer	számtech	más írásmód	NW	7
539. Lastex, s	angol	lastex	egyéb (anyag)		NEO	-
540. Latenight, e	angol	late night	TV	más írásmód	NW	8
541. Latenightshow, e	angol	late night show	TV	más írásmód	NW	-

542. Lateshow, e	angol	late show	TV	más írásmód	NW	-
543. Layout, s	angol	layout	egyéb		NEO	37
544. Leader, r	angol	leader	emberek		NEO	58
545. Leanmanagement, s	angol	lean management	üzleti élet	más írásmód	NW	-
546. Leanproduction, e	angol	lean production	üzleti élet	más írásmód	NW	-
547. Leasing, s	angol	leasing	üzleti élet		NEO	69
548. Level, r	angol	level	egyéb		NEO	99
549. Libero, r	olasz		sport: futball		NEO	79
550. Lifting, s	angol	lifting	divat		NEO	8
551. Lift-Van, r	angol	lift-van	közlekedés		NEO	-
552. Liner, r	angol	liner (airplane)	közlekedés		NEO	4
553. Link, r	angol	link	számtech		NW	227
554. Live	angol	live	szórakozás		NEO	2267
555. Live-in	angol	live-in	társadalom		NEO	-
556. Location, e	angol	location	egyéb		NW	128
557. Loipe, e	svéd		sport: sí		NEO	25
558. Long Drink, r	angol	long drink	italkultúra		NEO	11 (egybe)
559. Long Line	angol	long line	divat		NEO	-
560. Longlife	angol	longlife	egyéb		NEO	-
561. Long-Look, r	angol	long-look	divat		NEO	-
562. Longplay (LP)	angol	longplay	technológia		NEO	114 (csak LP)
563. Look, r	angol	look	divat		NEO	131
564. Look-alike, r/s	angol	look-alike	emberek		NW	-
565. Lotion, e	angol	lotion	divat		NEO	5
566. Love-in	angol	love-in	társadalom		NEO	-
567. Lunar Module	angol	lunar module	űrhajózás		NEO	-
568. Lunar Orbiter	angol	lunar orbiter	űrhajózás		NEO	1
569. M(a)c-Job	angol	McJob	modern		NW	-
570. Madison, r	angol	madison	tánc		NEO	-
571. Mail, e	angol	mail	számtech		NW	514
572. mailen	a+n	mail	számtech	integrált	NW	59
573. Mainstream Jazz	angol	mainstream jazz	zene		NEO	1
574. Make-up, s	angol	make-up	divat		NEO	96
575. Making-of, s	angol	making of	film	más írásmód	NW	12
576. Mall, e	angol	mall	modern		NW	16
577. Mambo, s	spanyol (?)		tánc		NEO	31
578. Management-Buy-out, s	angol	management buyout	üzleti élet	más írásmód	NW	8
579. Manager, r	angol	manager	foglalkozás		NEO	3
580. Marketing, s	angol	marketing	üzleti élet		NEO	657
581. Marketing-Manager	angol	marketing manager	foglalkozás	más írásmód	NEO	5 – 3 külön, 2 kötőjel
582. Marketing-Research	angol	marketing research	üzleti élet	más írásmód	NEO	2 – 1 külön, 1 kötőjel
583. Marketives (pl.)	angol	marketives	üzleti élet		NEO	-
584. Mascara	angol	mascara	divat		NEO	3
585. Mau-Mau	afrikai		kultúrspec		NEO	-
586. Mauspad, s / Mousepad, s	a+n	mouse pad	számtech	részford. is, 2 forma	NW	3 – 2 Maus, 1 Mouse
587. Maxi-Look	angol	maxi-look	divat		NEO	-

588. Merchandizing, s	angol	merchandizing	üzleti élet		NEO	-
589. Messie, r	angol	messie, messy person	emberek		NW	2
590. métallisé	francia	*having a metallic tone (cars)*	egyéb		NEO	-
591. Mezzo	olasz	*a kind of woman's coat*	divat		NEO	-
592. Mikroport, s	angol	microport	telekomm	más írásmód	NW	-
593. Military-Police, e	angol	military police	történelem	más írásmód	NEO	-
594. Minicar, r	angol	minicar	közlekedés		NEO	-
595. Mini-Clock, e	angol	mini-clock	lakáskultúra		NEO	-
596. Minimum-art, e	angol	minimum art	művészet	más írásmód	NEO	-
597. Mixedmedia	angol	mixed media	telekomm	más írásmód	NEO	-
598. Mixture, e	angol	mixture	egyéb		NEO	-
599. mobben	a+n	mob	társadalom	integrált	NW	17
600. Mobbing, s	angol	mob	társadalom		NW	166
601. Modecenter, s	a+n	fashion center	divat	részford.	NEO	-
602. Modem, r	angol	modem	számtech		NEO	21
603. Modenews	a+n	fashion news	divat	részford.	NEO	-
604. modern Jazz	angol	modern jazz	zene		NEO	4
605. Moisture Cream, e	angol	moisture cream	divat		NEO	-
606. Motel, s	angol	motel	modern		NEO	10
607. Motion Picture	angol	motion picture	film		NEO	1
608. Movement, s	angol	movement	politika		NEO	10
609. Multiplex, s	angol	multiplex	szórakozás		NW	14
610. music minus one	angol	music minus one	kultúrspec		NEO	-
611. Musical, s	angol	musical	színház		NEO	879
612. Mystery, e	angol	mystery (story)	irodalom		NEO	34
613. Natschalnik, r	orosz	*boss, chef*	foglalkozás		NEO	-
614. Navel, e	angol	navel orange	egyéb		NEO	-
615. Negritude, e	francia		társadalom		NEO	1
616. Net, s	angol	net	számtech	Netz is létezik	NW	344
617. Netiquette, e	angol	netiquette	számtech		NW	6
618. Netizen, r	angol	netizen, internet user	számtech		NW	-
619. New Left	angol	new left	kultúrspec		NEO	-
620. New Look, r	angol	new look	divat		NEO	-
621. News (pl.)	angol	news	egyéb		NEO	1477
622. Newsgroup, e / Newsgruppe	angol	newsgroup	telekomm	részford. is, 2 forma	NW	1 (group)
623. Night Club, r	angol	night club	szórakozás		NEO	28 – 26 egybe, 2 kötőjel
624. Nightshow, e	angol	night show	TV	más írásmód	NW	1
625. No-iron	angol	no-iron	divat		NEO	-
626. Non Essentials (pl.)	angol	non essentials	üzleti élet		NEO	-
627. Nonfiction, e	angol	nonfiction	irodalom		NEO	-
628. Nonfood, e	angol	nonfood, all consumer goods except food	modern		NEO	1
629. Nonprolification, e	angol	nonprolification	történelem		NEO	-
630. Notebook, s	angol	notebook	számtech		NW	109
631. Nouvelle vague	francia		film		NEO	18
632. Novelfood, s	angol	novel food	ételkultúra	más írásmód	NW	-
633. Nude Look, r	angol	nude look	divat		NEO	-
634. O.K.	angol	O.K.	egyéb		NEO	11
635. Off limits	angol	off limits, a catchphrase in	történelem		NEO	1

		the Cold War				
636. offline	angol	offline	számtech		NW	9
637. Off-shore-Aufträge (pl.)	a+n		történelem	részford.	NEO	-
638. Oldtimer, r	angol	oldtimer	emberek		NEO	205
639. online	angol	online	számtech		NW	1250
640. Onlineshop, r	angol	online shop	modern	más írásmód	NW	45 – 33 kötőjel, 12 egybe
641. Onlineshopping, s	angol	online shopping	modern	más írásmód	NW	18 (kötőjel)
642. Open Loop	angol	open loop	számtech		NEO	-
643. Open-Air-Fest, s	a+n	open-air party	szórakozás	részford.	NEO	2
644. Open-house, s	angol	open house	szórakozás	más írásmód	NEO	1
645. Operating, s	angol	operating	számtech		NEO	10
646. Operation	angol	operation	számtech		NEO	631
647. Operations-research	angol	operations research	számtech	más írásmód	NEO	
648. Operator, r	angol	operator	számtech		NEO	12
649. Opinion-Leader, r	angol	opinion leader	emberek		NEO	-
650. Orbit	angol	orbit	űrhajózás		NEO	117
651. Outcast	angol	outcast	társadalom		NEO	-
652. outdoor	angol	outdoor	egyéb		NW	25
653. Outdoor-Girl, s	angol	outdoor girl	üzleti élet	más írásmód	NEO	-
654. outen	a+n	out	társadalom	integrált	NW	110
655. Outfit	angol	outfit	divat		NEO	302
656. Out-in	angol	out-in	egyéb		NEO	-
657. Outing, s	angol	outing	társadalom		NW	10
658. Outlet, s	angol	outlet	üzleti élet		NW	15
659. Outletcenter, s	angol	outlet center	üzleti élet	más írásmód	NW	2 – 1 egybe, 1 külön
660. Outplacement, s	angol	outplacement	üzleti élet		NW	1
661. Output, r	angol	output	számtech		NEO	27
662. Outs, e (pl.)	angol	outs (members of the EU which in a certain period did not meet the requirements of introducing the euro)	politika		NW	-
663. outsourcen	a+n	outsource	üzleti élet	integrált	NW	6
664. Outsourcing, s	angol	outsourcing	üzleti élet		NW	78
665. overdress	angol	overdress	divat		NEO	-
666. Overdrive, r	angol	overdrive (Schongang)	technológia		NEO	8
667. Overground, r	angol	overground	zene		NEO	2
668. Overkill, s	angol	overkill	háború		NEO	8
669. Overstatement, s	angol	ovestatement	elvont		NEO	-
670. Pacemaker, s	angol	pacemaker	tudomány / orvosi		NEO	4
671. Package-Tour, e	angol	package tour	modern	más írásmód	NEO	-
672. Pager, r	angol	pager	telekomm		NW	-
673. Pajok, s	orosz	*food supply for good workers in East Germany*	történelem		NEO	-
674. Papagallo, r	olasz	*Italian youngsters who imitated foreign tourists*	kultúrspec		NEO	-
675. Paperback, s	angol	paperback	könyvkultúra		NEO	5
676. Parachute-Jump, s	angol	parachute jump	tánc	más írásmód	NEO	-

677. Park and Ride	angol	park and ride	modern		NEO	4
678. Partner-Look, r	angol	partner look	divat		NEO	1
679. Part-timer, r	angol	part-timer	foglalkozás		NEO	-
680. Party, e	angol	party	szórakozás		NEO	1478
681. Party-Girl, s	angol	party-girl	szórakozás		NEO	17 – 8 egybe, 9 kötőjel
682. Partyhostess, e	angol	party hostess	szórakozás	más írásmód	NEO	-
683. Party-Soda, s	angol	party soda	italkultúra	más írásmód	NEO	-
684. Patchwork, s	angol	patchwork	divat		NEO	26
685. Paying Guest, r	angol	paying guest	egyéb		NEO	-
686. Pay-per-View, s	angol	pay per view	telekomm	más írásmód	NW	2
687. Payradio, s	angol	pay radio	telekomm	más írásmód	NW	-
688. Peer Group, e	angol	peer group	tudomány		NEO	1 Peergruppe
689. Penthouse, s	angol	penthouse	lakáskultúra		NEO	20
690. Permit, s	angol	permit	bürokrácia		NEO	-
691. Personal Relations (pl.)	angol	personal relations	üzleti élet		NEO	-
692. Petting, s	angol	petting	egyéb		NEO	5
693. Pettycoat, r	angol	pettycoat	divat		NEO	1
694. Phototimer, r	angol	phototimer	technológia		NEO	-
695. piercen	a+n	pierce	divat	integrált	NW	4
696. Piercing, s	angol	piercing	divat		NW	20
697. Pipeline, e	angol	pipeline	technológia		NEO	126
698. Pipeline, in der ~	angol	pipeline, in the ~ (in production)	egyéb		NW	126
699. Pjatiletka	orosz	*five-year plan*	kultúrspec / SZU		NEO	-
700. Playback, s	angol	playback	technológia		NEO	18
701. Playboy, r	angol	playboy	emberek		NEO	59
702. Playgirl, s	angol	playgirl	emberek		NEO	-
703. play-in	angol	play-in	társadalom		NEO	-
704. Plot, r	angol	plot	irodalom		NEO	45
705. Plotter, r	angol	plotter	technológia		NEO	2
706. Pocket-Book, s	angol	pocket book	könyvkultúra	más írásmód	NEO	-
707. Pokerface, s	angol	pokerface	emberek		NEO	16
708. Political Correctness, e / politische Korrektheit	angol	political correctness	társadalom	szóford. is, 2 forma	NW	16 – 9 angol, 5 német
709. politically correct / politisch korrekt	angol	politically correct	társadalom	szóford. is, 2 forma	NW	28 (német)
710. Poll	angol	poll	tudomány (piackutatás)		NEO	34
711. Poncho, r	spanyol		divat		NEO	6
712. poolen	a+n	pool	üzleti élet	integrált	NEO	-
713. Pop	angol	pop	zene		NEO	1228
714. Popcorn, s	angol	popcorn	ételkultúra		NEO	59
715. Pop-up-Buch	a+n	pop-up book	számtech	részford.	NW	-
716. posch	angol	posh	tulajdonság	integrált	NEO	35
717. Poster, r	angol	poster	egyéb		NEO	107
718. Post-Shop, r	angol	post shop	modern	más írásmód	NEO	-
719. Powerplay, s	angol	powerplay	sport: hoki		NEO	73
720. Powerslide, s	angol	powerslide	egyéb		NEO	-

721. Prepaidcard, e	angol	prepaid card	telekomm	más írásmód	NW	-
722. Prepaidkarte, e	a+n	prepaid card	telekomm	részford.	NW	-
723. Preselection, e	angol	preselection	telekomm		NW	-
724. Preshave, e	angol	preshave	divat		NEO	-
725. Pressure group, e	angol	pressure group	üzleti élet		NEO	-
726. Prisoner of War	angol	prisoner of war	háború		NEO	-
727. Producer, r	angol	producer	foglalkozás		NEO	9
728. Product-Manager, r	angol	product manager	foglalkozás	más írásmód	NEO	1 (külön)
729. Propusk, r	orosz	*passport*	bürokrácia		NEO	-
730. Provider, r	angol	provider	számtech		NW	83
731. Pub, s	angol	pub	italkultúra		NEO	188
732. Public Relations	angol	public relations	üzleti élet		NEO	8
733. Publicity, e	angol	publicity	elvont		NEO	21
734. Pulk, r	orosz	*army section*	háború		NEO	41
735. Pumpgun, e	angol	pump gun	egyéb	más írásmód	NW	5
736. Push-up, r	angol	push-up	divat		NW	-
737. Puzzle, s	angol	puzzle	egyéb		NEO	84
738. Quick-Ball	angol	quick ball (a ball game)	sport	más írásmód	NEO	-
739. Quiz, r/s	angol	quiz	szórakozás		NEO	152
740. Racket, s	angol	racket	sport: tenisz		NEO	22
741. raften	a+n	raft	sport	integrált	NW	1
742. Rafting, s	angol	rafting	sport		NW	12
743. Random-Sample	angol	random sample	tudomány (statisztika)	más írásmód	NEO	-
744. Ranger, r	angol	ranger (American policeman)	kultúrspec		NEO	42
745. Ranking, s	angol	ranking	egyéb		NW	109
746. Rapellents (pl.)	angol	rapellents	egyéb		NEO	-
747. Rave, r/s	angol	rave	szórakozás		NW	12
748. raven	a+n	rave	szórakozás	integrált	NW	1
749. Reactorcore	angol	reactor core	tudomány	más írásmód	NEO	-
750. Reader, r	angol	reader	könyvkultúra		NEO	9
751. Read-in	angol	read-in	társadalom		NEO	-
752. Ready-made	angol	ready-made	művészet		NEO	2 (egybe)
753. Realityshow, e	angol	reality show	TV	más írásmód	NW	5 – 3 egybe, 2 külön
754. Reality-TV, s	angol	reality TV	TV	más írásmód	NW	3
755. Realtime	angol	realtime	számtech		NEO	3
756. Reboardsitz, r	a+n	reboard seat (for children in a car)	egyéb	részford.	NW	-
757. Recall-Test	angol	recall test	tudomány (reklám)	más írásmód	NEO	-
758. Record, e	angol	record	technológia		NEO	15
759. Recreations-Center, s	angol	recreation center	modern	más írásmód	NEO	-
760. Recycling, s	angol	recycling	tudomány		NEO	95
761. Red Tide	angol	red tide	tudomány		NEO	1
762. Reed Section, e	angol	reed section	zene		NEO	-
763. Re-entry	angol	re-entry	űrhajózás		NEO	-
764. Re-issue, e	angol	re-issue (of an old LP)	technológia		NEO	-
765. Remake, s	angol	remake	film		NEO	45
766. Rendez-vous-Technik	fr+n	*technique of attaching spaceships*	űrhajózás	részford.	NEO	-

767. Report, s	angol	report	elvont		NEO	112
768. Reprint, s	angol	reprint	könyvkultúra		NEO	1
769. Research, s	angol	research	tudomány		NEO	813
770. Restart, r	angol	restart	űrhajózás		NEO	3
771. Retake, s	angol	retake	film		NEO	-
772. Retest, r	angol	retest	számtech		NEO	-
773. Rezession, e	a+n	recession	üzleti élet	integrált	NEO	29
774. Riverrafting, s	angol	river rafting	sport	más írásmód	NW	-
775. Rock 'n' Roll	angol	rock 'n' roll	tánc		NEO	198
776. Rock, r	angol	rock	zene		NEO	1697
777. Rollback, r	angol	rollback	üzleti élet		NEO	1
778. Rollerblade, r	angol	rollerblade	sport		NW	1
779. rollerbladen	a+n	rollerblade	sport	integrált	NW	-
780. Rollerblading, s	angol	rollerblading	sport		NW	-
781. Rush Hour, e	angol	rush hour	közlekedés		NEO	2
782. Sabakido	japán		sport		NEO	-
783. sacco	olasz	*a kind of furniture*	lakáskultúra		NEO	7
784. Salesman, r	angol	salesman	foglalkozás		NEO	4
785. Sales-manager	angol	sales manager	foglalkozás	más írásmód	NEO	3 (külön)
786. Sample, s	angol	sample	tudomány (piackutatás)		NEO	21
787. sanitized	angol	sanitized (hygenic materials are ~)	egyéb		NEO	-
788. Science fiction	angol	science fiction	film		NEO	23
789. Scientific management	angol	scientific management	üzleti élet		NEO	-
790. scrollen	a+n	scroll	számtech	integrált	NW	3
791. Seabed, s	angol	seabed, waterbed	lakáskultúra		NEO	-
792. Selfappeal	angol	self-appeal	egyéb	más írásmód	NEO	-
793. Selfservice, s	angol	self-service	egyéb	más írásmód	NEO	-
794. Selling, s	angol	selling	üzleti élet		NEO	6
795. Server, r	angol	server	számtech		NW	175
796. Service, s	angol	service	egyéb		NEO	1547
797. Servicepoint, r	pszeudo-angol	information point	egyéb		NW	5
798. Set, s	angol	set	egyéb		NEO	165
799. Sex, r	angol	sex	egyéb		NEO	969
800. sexy	angol	sexy	tulajdonság		NW, NEO	352
801. Shadow-Anzeige	a+n	shadow advertisement	egyéb	részford.	NEO	-
802. Shake, r	angol	shake	tánc		NEO	10
803. shaken	a+n	shake	tánc	integrált	NEO	1
804. Shaker, r	angol	shaker	italkultúra		NEO	25
805. Shareholder, r	angol	shareholder	üzleti élet		NW	8
806. Shareholdervalue, r	angol	shareholder value	üzleti élet	más írásmód	NW	8 (mind külön)
807. Shit, s	angol	shit, hash	kábítószer		NEO	12
808. Sho(c)ker, r	angol	shocker, shocking film	film	integrált is lehet	NEO	1 (Shocker)
809. Shop, r	angol	shop	egyéb		NEO	178
810. Shopping center	angol	shopping center	modern		NEO	2
811. Shoppingmall, e	angol	shopping mall	modern	más írásmód	NW	3 (mind külön)
812. Shopping-Zentrum, s	a+n	shopping center	modern	részford.	NEO	1
813. Show, e	angol	show	TV		NEO	1997

814. Showdown, s	angol	showdown, important confrontation	elvont		NEO	111
815. Showview, s	angol	show view (a way of programming a VCR)	telekomm	más írásmód	NW	-
816. shrinken	a+n	shrink	egyéb	integrált	NEO	-
817. Sidebag, r	angol	side bag	modern	más írásmód	NW	-
818. Sideboard	angol	sideboard, buffet	egyéb		NEO	1
819. Side-effect	angol	side effect	tudomány (orvosi)	más írásmód	NEO	-
820. Sidewinder, e	angol	sidewinder	űrhajózás		NEO	1
821. Sightseeing, s	angol	sightseeing	egyéb		NEO	30
822. Simplicity	angol	simplicity	elvont		NEO	1
823. Sing-in, s	angol	sing-in	társadalom		NEO	-
824. Sitcom, e	angol	sitcom	TV		NW	16
825. Site, e	angol	site	számtech		NW	44
826. Sit-in, s	angol	sit-in	társadalom		NEO	3
827. Skate, r	angol	skate	sport		NW	11
828. skaten	a+n	skate	sport	integrált	NW	17
829. Skating, s	angol	skating	sport		NW	13
830. Skiffle, r	angol	skiffle, meeting of blacks to play music	kultúrspec		NEO	8
831. Skipping, s	angol	skipping	sport: atlétika		NEO	27
832. Skooter, r	angol	skooter	közlekedés		NEO	-
833. Skript, r	a+n	script	film	integrált	NEO	-
834. Skycrane	angol	skycrane, a huge helicopter	közlekedés		NEO	-
835. Skydiving, s	angol	skydiving, parachuting	sport		NEO	-
836. Skyline, e	angol	skyline	modern		NEO	59
837. Slave	angol	slave	számtech		NEO	-
838. Slavenlook, s	a+n	slave look	divat	integrált	NEO	-
839. Sling, r	angol	sling, alcoholic drink	italkultúra		NEO	1
840. Slip, r	angol	slip	divat		NEO	15
841. Slipper, r	angol	slipper	divat		NEO	9
842. Slop, r	angol	slop	tánc		NEO	-
843. Slot Racing	angol	slot racing	szórakozás		NEO	-
844. Small Talk, r	angol	small talk	elvont		NEO	14
845. Smog, r	angol	smog	modern		NEO	35
846. Smoke-in	angol	smoke-in	kábítószer		NEO	-
847. SMS, e	angol	sms	telekomm		NW	608
848. Snackbar, e	angol	snack bar	ételkultúra		NEO	-
849. Snob-Appeal, r	angol	snob-appeal, goods that attract snobs	modern		NEO	1
850. Snow-Grip, r	angol	snow grip	technológia		NEO	-
851. Snowmobil, r	a+n	snowmobile	közlekedés	integrált	NEO	1
852. Soap, e	angol	soap	TV		NW	33
853. Society	angol	society	társadalom		NEO	464
854. Soft-drinks (pl.)	angol	soft drinks	italkultúra	más írásmód	NEO	-
855. soften	a+n	soft (term in photography)	egyéb	integrált	NEO	7
856. Softlook, r	angol	soft-look	divat	más írásmód	NEO	-
857. Soft-selling, s	angol	soft selling	üzleti élet	más írásmód	NEO	-
858. Softskills, e (pl.)	angol	soft skills	egyéb	más írásmód	NW	23
859. Software	angol	software	számtech		NEO	1298
860. Soul	angol	soul	zene		NEO	616
861. Sound, r	angol	sound	zene		NEO	533
862. Soundkarte, e	a+n	sound card	számtech	részford.	NW	10

863. Southern, r	angol	southern (adventure film which plays in Africa)	film		NEO	101
864. Space-pen, r	angol	space-pen	űrhajózás		NEO	-
865. Space-race, r	angol	space race	űrhajózás	más írásmód	NEO	-
866. Speculative-fiction	angol	speculative fiction	irodalom	más írásmód	NEO	-
867. Speedway	angol	speedway	sport: motor		NEO	10
868. Splatter, r	angol	splatter (a kind of horror film)	film		NW	5
869. Splatterfilm, r	angol	splatter film	film	más írásmód	NW	-
870. Splattermovie, s/r	angol	splatter movie	film	más írásmód	NW	-
871. splitten	a+n	split	egyéb	integrált	NEO	1
872. Splitting, s	angol	splitting	technológia		NEO	26
873. Spool	angol	spool	számtech		NEO	-
874. Sportswear, r	angol	sportswear	divat		NEO	1
875. Sputnik, r	orosz		űrhajózás		NEO	12
876. Squatters (pl.)	angol	squatters	társadalom		NEO	-
877. Starlet, s	angol	starlet, new generation actress	színház		NEO	7
878. Statement, s	angol	statement	elvont		NEO	86
879. Steadyseller, r	angol	steadyseller	üzleti élet		NEO	-
880. Steelbands (pl.)	angol	steelbands, aboriginal music of Trinidad	kultúrspec		NEO	2
881. Stiljagi (pl.)	orosz	*young hooligans*	társadalom		NEO	-
882. Stock-Car-Rennen	a+n	*race in the USA with old cars*	kultúrspec	részford.	NEO	-
883. Stop over, s	angol	stop over (term from aviation)	egyéb		NEO	-
884. Stop-Time	angol	stop-time	zene		NEO	-
885. Streetball, r	angol	streetball	sport		NW	16
886. Streetwear, e	angol	streetwear	divat		NW	3
887. Stress, r	angol	stress	tudomány: pszichológia		NEO	1034
888. Stretch, r	angol	stretch	egyéb (anyag)		NEO	2
889. Stringtanga, r	pszeudo-angol	G-string	divat		NW	6
890. Stringwand, e	a+n	*a kind of furniture*	lakáskultúra	részford.	NEO	-
891. Strip-Tease, s	angol	striptease	szórakozás	más írásmód	NEO	18 (egybe)
892. Stuntman, r	angol	stunt man	film	más írásmód	NEO	42
893. Styling, s	angol	styling	technológia		NEO	52
894. Subbotnik, r	orosz	*voluntary work on Saturday*	egyéb		NEO	-
895. Subteen, r	pszeudo-angol	*young person under 13*	emberek		NEO	-
896. Suburb, e	angol	suburb	modern		NEO	1
897. Sunborn	angol	sunborn	divat		NEO	
898. Superhighway, r	angol	superhighway	számtech		NW	1
899. Superman, r	angol	superman	emberek		NEO	
900. Supermark(e)t, r	a+n	supermarket	modern	integrált alak is van, 2 forma	NEO	559 – 557 Markt, 2 Market
901. supersonic	angol	supersonic	technológia		NEO	4
902. surfen	a+n	surf	számtech	integrált	NW	190
903. Surfriding, s	angol	surfriding	sport		NEO	-
904. Surplus, s	angol	surplus	egyéb		NEO	-
905. Survey, r	angol	survey	tudomány		NEO	94

906. Survivals (pl.)	angol	survivals (of ancient cultures)	tudomány		NEO	-
907. Sweat-in	angol	sweat-in	társadalom		NEO	-
908. Swimmingpool, r	angol	swimming pool	modern	más írásmód	NEO	40
909. Synthetics (pl.)	angol	synthetics	egyéb (anyag)		NEO	-
910. Tag, r	angol	tag	zene		NEO	?
911. Tag, s	angol	tag (graffiti)	modern		NW	?
912. taggen	a+n	tag	modern	integrált	NW	1
913. Take-Over	angol	take-over	üzleti élet		NEO	1
914. Talkradio, s	angol	talk radio	telekomm	más írásmód	NW	-
915. Talk-Show, e	angol	talk show	TV	más írásmód	NEO	10
916. Tapewriter, r	angol	tapewriter	modern		NEO	-
917. Teach-in, s	angol	teach-in	társadalom		NEO	-
918. Teamwork, s	angol	teamwork	modern		NEO	33
919. Teaser, r	angol	teaser, a kind of advertising technique	egyéb		NEO	4
920. Techno, r/s	angol	techno	zene		NW	72
921. Teddy-boy, r	angol	teddy-boy	társadalom		NEO	-
922. Teenager, r	angol	teenager	emberek		NEO	320
923. Teenager-line	angol	teenager line (parallel phone line)	technológia		NEO	-
924. Telelearning, s / Telelernen	angol	telelearning	telekomm	részford. is, 2 forma	NW	-
925. Teleprocessing, s	angol	teleprocessing	számtech		NEO	-
926. Teleteaching, s	angol	teleteaching	telekomm		NW	-
927. Television, e	angol	television	telekomm		NEO	38
928. Teleworker, r	angol	teleworker	telekomm		NW	-
929. Teleworking, s	angol	teleworking	telekomm		NW	-
930. Telex	angol	telex	telekomm		NEO	204
931. Terminal, r	angol	terminal	közlekedés		NEO	143
932. Test Shop	angol	test shop	üzleti élet		NEO	-
933. Think-in	angol	think-in	társadalom		NEO	-
934. Third Stream	angol	third stream	zene		NEO	-
935. Thirtysomething, r	angol	thirtysomething	emberek		NW	-
936. Thriller, r	angol	thriller	film		NEO	245
937. Tifosi (pl.)	olasz	*term for Italian soccer players*	sport: futball		NEO	96
938. timen	a+n	time	egyéb	integrált	NEO	1
939. Time-sharing, s	angol	time sharing	modern	más írásmód	NEO	-
940. Touchscreen, r	angol	touchscreen	számtech		NW	25
941. Touring, s	angol	touring	modern		NEO	47
942. Trackball, r	angol	trackball	számtech		NW	3
943. Tranquilizer (pl.)	angol	tranquilizer	tudomány (orvosi)		NEO	1
944. Transistor, r	angol	transistor	technológia		NEO	72
945. Travel-Look	angol	travellook	divat	más írásmód	NEO	-
946. Treatment, s	angol	treatment (of a film)	technológia		NEO	6
947. Trip, r	angol	trip	kábítószer		NEO	165
948. Tropical, r	angol	tropical	divat		NEO	53
949. Tubeless	angol	tubeless	technológia		NEO	-
950. Tumbler, r	angol	tumbler	modern		NEO	2
951. tunen	a+n	tune (a motor)	technológia	integrált	NEO	14+
952. turn on	angol	turn on	kábítószer		NEO	-
953. Turn-around, r	angol	turnaround	üzleti élet	más írásmód	NW	3

954. Twen, r	angol	twen	emberek		NEO	10
955. Twenty, e	angol	twenty (year old girl)	emberek		NEO	11
956. Twentysomething, r	angol	twentysomething	emberek		NW	-
957. Twin-Set, s	angol	twin set	divat		NEO	1
958. Twist, r	angol	twist	tánc		NEO	54
959. Twistboy, r	angol	twistboy (home training machine)	sport		NEO	-
960. Underground	angol	underground	társadalom		NEO	59
961. Understatement, s	angol	understatement	elvont		NEO	52
962. Univermag	orosz		kultúrspec		NEO	-
963. unplugged	angol	unplugged	zene		NW	66
964. Update, s	angol	update	számtech		NW	48
965. updaten	a+n	update	számtech	integrált	NW	2
966. Updating, s	angol	updating	számtech		NW	-
967. Upgrade, s	angol	update	számtech		NW	21
968. upgraden	a+n	upgrade	számtech	integrált	NW	-
969. Upgrading, s	angol	upgrading	számtech		NW	2
970. ups	angol	oops	egyéb	integrált	NW	10
971. Vernissage, e	francia		művészet		NEO	373
972. Vespa, e	olasz		közlekedés		NEO	39
973. Video-on-Demand, s	angol	video-on-demand	TV		NW	12
974. Videoscreen, r	angol	videoscreen	TV		NW	1
975. Vintage Car	angol	vintage car	közlekedés		NEO	-
976. VIP	angol	VIP	emberek		NEO	19
977. Virtual Reality, e	angol	virtual reality	számtech		NW	5
978. Visagist, r	francia		foglalkozás		NEO	4
979. Visualiser, r	angol	visualiser	foglalkozás		NEO	-
980. Volleyball, r	angol	volleyball	sport		NEO	260
981. Wagumps (pl.)	angol	wagumps (a sect of young people in the USA)	kultúrspec		NEO	-
982. Wakeboard, s	angol	wakeboard	sport		NW	14
983. wakeboarden	a+n	wakeboard	sport	integrált	NW	8
984. Wakeboarding, s	angol	wakeboarding	sport		NW	1
985. walken	a+n	walk	sport	integrált	NW	88
986. Walkie-talkie	angol	walkie-talkie	telekomm		NEO	2 (külön)
987. Walking, s	angol	walking	sport		NW	429
988. Warm-Coat, r	angol	warm-coat	divat		NEO	-
989. Wash-and-wear-Textilien	a+n	wash-and-wear textiles	divat	részford.	NEO	-
990. Web, s	angol	web	számtech		NW	388
991. Webcam, e	angol	webcam	számtech		NW	26
992. Webmaster, r	angol	webmaster	számtech		NW	24
993. Website, e	angol	website	számtech		NW	230
994. Webzine, s	angol	webzine (web magazine)	számtech		NW	-
995. Wellness, e	angol	wellness	modern / modern		NW	205
996. West-Coast-Jazz	angol	West coast jazz	zene	más írásmód	NEO	-
997. Western, r	angol	western film	film		NEO	171
998. Whiskers (pl.)	angol	whiskers	egyéb		NEO	-
999. White-Collar-Worker, r	angol	white-collar worker	társadalom	más írásmód	NEO	-
1000. Wildlife, s	angol	wildlife	tudomány		NEO	52
1001. Windbreaker, r	angol	windbreaker	divat		NW	2
1002. Womanizer, r	angol	womanizer	emberek		NW	17
1003. Workshop	angol	workshop	tudomány		NEO	389

1004. World Wide Web, s/r	angol	world wide web	számtech		NW	35
1005. WWW, s	angol	WWW	számtech		NW	-
1006. Youngster, r	angol	youngster, young sportsman	sport		NEO	232
1007. zappen	a+n	zap	TV	integrált	NW	28
1008. Zapping, s	angol	zapping	TV		NW	2
1009. Zine, s	angol	zine (web magazine)	számtech		NW	-
1010. Zoom	angol	zoom	technológia		NEO	58

Forrás:
Diccionario de neologismos on-line: http://obneo.iula.upf.edu/spes

szó	eredet	jelentés	kategória	egyéb	korpusz
1. à la page	francia	à la page	divat	kif	8
2. accountability	angol	accountability	üzleti élet		9
3. acid house	angol	acid house	zene		11
4. acid jazz	angol	acid jazz	zene		19
5. adag(g)io	olasz	adaggio	zene	integrált alak is van	146 (csak adagio forma)
6. adware	angol	adware	számítástechnika		8
7. affair(e)	francia	affair	szerelmi kapcs	e eltűnt – angol közv.?	266 – 23 affair, 243 affaire
8. affiche	francia	pin-board	egyéb		4
9. afrikaner	holland	afrikaner	kultúrspec		4
10. afro-beat	angol	afro-beat	zene		1
11. after	angol	after-party	szórakozás	más forma, =afterhours	31
12. afterhours	angol	after-party	szórakozás	más forma, =after	19 – 17 külön, 2 egybe
13. after-sun	angol	after-sun	szépségipar		3 – 1 külön, 1 egybe, 1 kötőjel
14. aggiornamiento	olasz	actualisation	elvont		10
15. agit-prop	orosz	agit-prop	politika		10
16. agrobusiness	angol	agrobusiness	üzleti élet		1
17. air bag	angol	air bag	közlekedés		131 – 95 egybe
18. alien	angol	alien	egyéb		20
19. ambient	angol	ambient	zene		20
20. amour fou	francia	love passion	szerelmi kapcs	kif	14
21. antidumping	angol	antidumping	üzleti élet		42
22. antiestablishment	angol	antiestablishment	társadalom		2
23. antispam	angol	antispam	számítástechnika		7
24. ap(p)aratchik	orosz	apparatchik	kultúrspec (SZU)	más forma is lehet	10
25. applet	angol	applet	számítástechnika		3
26. archivo zip	sp+a	zip file	számítástechnika	kif, részfordítás	1
27. arrockado	angol	*with elements of rock music*	zene	integrált alak	-
28. arroz basmati	sp+hindi	basmati rice	ételkultúra	kif, részfordítás	2
29. art decó ~ art déco	francia	art deco	művészet	kif, más forma	36 – 16 decó, 20 déco
30. assamblage	francia	assamblage	művészet		2
31. atelier	francia	atelier	művészet		44
32. audiomail	angol	audiomail	számítástechnika		-
33. audioprocesador	sp+a	audioprocessor	számítástechnika	integrált alak	-
34. avant la lettre	francia	avant la lettre / *before sy would exist*	egyéb	kif	33
35. average	francia	average	sport		133
36. azzurro, -a	olasz	azzurro / *player of the Italian national football team*	kultúrspec		13

37. baby-boom	angol	baby-boom	társadalom		22
38. baby-boomer	angol	baby-boomer	társadalom		-
39. background	angol	background	társadalom	jel.szűkülés: csak kult., műv.	42
40. backstage	angol	backstage	zene		11
41. banlieu(e)	francia	banlieu(e) / *suburb for immigrants*	társadalom		4 (banlieue)
42. banner	angol	banner	számítástechnika		7
43. barbie	angol	barbie	modern	márkanév	6
44. basket ~ básquet	angol	basketball	sport: kosárlabda	integrált alak	205 – 84 basket, 121 básquet
45. basket average	angol	basket average	sport: kosárlabdalabda		18
46. bavarois	francia	bavarois	ételkultúra		10
47. bazoka	angol	bazooka / *a kind of portable gun*	háború	más forma	21 (bazooka)
48. beatle	angol	beatle	zene		32
49. be-bop	angol	be-bop	zene		13
50. bed and breakfast	angol	bed and breakfast	kultúrspec	kif	-
51. benchmark	angol	benchmark	pénzvilág		3
52. benchmarking	angol	benchmarking	pénzvilág		11
53. beur	francia	beur / *Frenchman of Arabic origin*	kultúrspec		-
54. biciclown	sp+a	clown with a bicycle	egyéb		-
55. bidet	francia	bidet	életmód / lakáskultúra		53
56. big band	angol	big band	zene	kif	19
57. big bang	angol	big bang	egyéb	kif	63
58. big beat	angol	big beat	zene	kif	-
59. biscotte	francia	biscuit	ételkultúra		2
60. bistro	francia	bistro	ételkultúra		5
61. black	angol	black	társadalom		3
62. black-jack	angol	black-jack	szórakozás		17
63. bleu	francia	bleu / *player of the French national football team*	kultúrspec		19
64. blind trust	angol	blind trust	elvont	kif	8
65. blitz	német	blitz	politika		9
66. blockbuster	angol	blockbuster	film		4
67. blog	angol	blog	számítástechnika		133
68. blogger	angol	blogger	számítástechnika		9
69. blogging	angol	blogging	számítástechnika		-
70. blue chip	angol	blue chip	pénzvilág	kif	2
71. blues	angol	blues	zene		631
72. bluesman	angol	bluesman	zene		7
73. bluetooth	angol	bluetooth	számítástechnika		10
74. bobby	angol	bobby	kultúrspec		4
75. boccia	olasz	boccia	sport		3
76. body art	angol	body art	szépségipar		9

77. body building	angol	body building	sport		2
78. body combat	angol	body combat	sport		-
79. body pump	angol	body pump	sport		-
80. body step	angol	body step	sport		-
81. boievikí	orosz	*czeczen soldier*	kultúrspec	az orosz t.sz. megvan sp-ul is	-
82. boîte	francia	*a kind of bar*	szórakozás		27
83. bon vivant	francia	bon vivant	emberek	kif	20
84. bonsái	japán	bonsai	életmód / lakáskultúra		51 – 14 bonsái, 37 bonsai
85. boogie	angol	boogie	zene		15
86. book crosser	angol	book crosser	kultúra		-
87. book crossing	angol	book crossing	kultúra		-
88. bossa	portugál	bossa	tánc		53
89. bossanova	portugál	bossanova	tánc		4
90. boulevard	francia	boulevard	egyéb		66
91. boxer	angol	boxer shorts	divat		34
92. bracket(s)	angol	braces	egyéb	más forma	-
93. brainstorming	angol	brainstorming	elvont		13
94. branding	angol	branding	szépségipar		5
95. break point	angol	break point	sport	kif	5
96. breakbeat	angol	breakbeat	zene		-
97. break-dance	angol	break-dance	szórakozás		6
98. bricolage ~ bricolaje	francia	bricolage	egyéb		85 – 39 bricolage, 46 bricolaje
99. briefing	angol	briefing	egyéb		7
100. brit (pop)	angol	brit pop	zene	más forma	3 (csak brit pop)
101. brócoli	olasz	broccoli	ételkultúra	integrált alak	110
102. brownie	angol	brownie	ételkultúra		-
103. browser	angol	browser	számítástechnika		35
104. brunch	angol	brunch	életmód		33
105. bulgur	török	bulgur	ételkultúra		1
106. bullying	angol	bullying	társadalom		16
107. bund	német	bund	kultúrspec		10
108. bunker	angol	bunker	háború		111
109. burka	arab / urdu (párhuzamos)	burka / *cloak worn by Muslim women*	kultúrspec		11
110. business	angol	business	üzleti élet		135
111. business to business	angol	business to business	üzleti élet	kif	7
112. by-pass	angol	by-pass	egyéb		88
113. cabriolet ~ cabriolé	francia	cabriolet	közlekedés	integrált alak is lehet	26 – 10 cabriolet, 16 cabriolé
114. cachaça ~ cachaza	portugál	cachaça	italkultúra	integrált alak is lehet	43 – 2 cachaça, 17 cachaca, 24 cachaza
115. cachemir(e)	francia	cashmere	anyag		39 – 35 cachemir, 4 cachemire
116. caddie	angol	caddie	sport: golf		16
117. caipirinha	portugál	caipirinha	italkultúra		12
118. call center	angol	call center	egyéb		3

119. call option	angol	call option	üzleti élet		1
120. campari	olasz	campari	italkultúra	márkanév	7
121. camping ~ cámping	angol	camping	életmód		370 – 281 camping, 89 cámping
122. campus party	angol	campus party	számítástechnika		-
123. canarinho, -a	portugál	canarinho / *player of the Brazilian national football team*	kultúrspec		7 (canarinha)
124. capo	olasz	boss	emberek	nincs maffia-jelentése	? (van spanyol homonima)
125. capoeira	portugál	capoeira	sport		5
126. capoeirista	portugál	capoeirista	sport		-
127. capuccino ~ capuchino	olasz	cappuccino	italkultúra	integrált alak is van	90 – 11 capuccino, 4 cappuccino, 75 capuchino
128. car sharing	angol	car sharing	egyéb		-
129. carabin(i)ero	olasz	carabiniere	kultúrspec		151 (carabinero)
130. cartoon	angol	cartoon	szórakozás		22
131. cash	angol	cash	pénzvilág		144
132. cash carry	angol	cash and carry	pénzvilág	kif, más forma	-
133. cash flow	angol	cash flow	pénzvilág	kif	108
134. catering ~ cátering	angol	catering	egyéb	integrált alak is lehet	60 – 55 catering, 5 cátering
135. caucus	angol	caucus	kultúrspec		36
136. cayac ~ kayak	eszkimó	kayak	sport	integrált alak is lehet	21 – 20 kayak, 1 cayac
137. chacra ~ chakra	szanszkrit	chakra	filozófia	integrált alak is lehet	423 – 144 chacra, 279 chakra
138. chaebol	koreai	chaebol / *Korean form of business conglomerates*	kultúrspec		3
139. chairman	angol	chairman	emberek / foglalkozás		17
140. challenger	angol	challenger	sport: tenisz		29
141. champagne	francia	champagne	italkultúra		286
142. chandail ~ chandál	francia	sports sweater	divat		1 (chandail)
143. chanson	francia	chanson	zene		7
144. chansonier	francia	chansonier	zene		4
145. chardonnay	francia	chardonnay	italkultúra		46
146. charme	francia	charme	emberek		24
147. charter	angol	charter	közlekedés		137
148. château	francia	château	egyéb		32 – 25 château, 7 chateau
149. check point	angol	check point	egyéb		3
150. cheerleader	angol	cheerleader	emberek / foglalkozás		5
151. chez	francia	chez	egyéb	prep	35
152. chill out	angol	chill out	szórakozás	kif	14 – 2 egybe, 12 külön

153. choucrûte ~ chucrut	francia	choucrûte	ételkultúra	integrált alak is lehet	19 (csak chucrut)
154. chupachups	angol	chupachups	ételkultúra	márkanév	5
155. ciao ~ chao	olasz	ciao	egyéb	interj; integrált alak is lehet	223 – 28 ciao, 53 chao, 142 chau
156. ciberespacial	sp+a	from cyberspace	számítástechnika	részfordítás	6
157. cicloescooter	sp+a	*a kind of scooter*	közlekedés	részfordítás	-
158. clearing	angol	clearing	üzleti élet		12
159. clic(k)	angol	click	számítástechnika		1779 – 1616 clic, 163 click
160. clipper	angol	clipper	sport: vitorlázás		5
161. clubber	angol	clubber	szórakozás		-
162. clubbing	angol	clubbing	szórakozás		1
163. coca-cola	angol	coca-cola	italkultúra	márkanév	129
164. coffee-shop	angol	coffee-shop	kábítószer		-
165. cognac	francia	cognac	italkultúra		146
166. collage	francia	collage	elvont	nem művészeti szó sp-ul	310
167. comic	angol	comic	szórakozás		125
168. compact-disc	angol	compact-disc	telekomm		74
169. controller	angol	controller	üzleti élet		-
170. cookie	angol	cookie	számítástechnika		11
171. cool	angol	cool	egyéb	mn	83
172. copyleft	angol	copyleft	egyéb		-
173. corner	angol	corner	sport: foci		82
174. cous-cous ~ cuscús	arab	cous-cous	ételkultúra	integrált alak is lehet	19 – 2 cous-cous, 17 cuscús
175. crackear	angol	crack	számítástechnika	integrált alak, ige	1
176. cracker	angol	cracker	számítástechnika		5
177. crash test	angol	crash test	közlekedés		1
178. criquet ~ críquet	angol	cricket	sport: krikett	integrált alak	24 – 5 criquet, 19 críquet
179. croasán	francia	croissant	ételkultúra	integrált alak	32 (csak croissant)
180. crooner	angol	crooner	zene		5
181. crossover	angol	crossover	zene		11
182. cul de sac	francia	cul de sac	egyéb	kif	17
183. culotte	francia	shorts	divat		18
184. cuvée	francia	cuvée	italkultúra		2
185. cyberpunk	angol	cyberpunk	emberek / foglalkozás		31
186. cyborg	angol	cyborg	telekomm		11
187. dalai lama	mongol+tibeti	dalai lama	kultúrspec		2
188. dance	angol	dance	zene		198
189. dance music	angol	dance music	zene		4
190. dandy	angol	dandy	emberek / foglalkozás		183
191. data room	angol	data room	telekomm		18
192. debú ~ debut	francia	debut	művészet		1288 – 77 debú, 1211 debut
193. decollage	francia	decollage	művészet		-
194. découpage	francia	découpage	film		5
195. default	angol	default	üzleti élet		32

196. degradé	francia	degradé	művészet		6
197. déjà vu	francia	déjà vu	egyéb (pszichológia)	kif	37 – 32 déjà vu, 2 déja vu, 3 deja vu
198. delicatessen ~ delikatessen	német	delicatessen	egyéb	lat > ol > fr > n > a	33 – 25 delicatessen, 8 delikatessen
199. denim	angol	denim	anyag		8
200. deo	angol	deodorant	szépségipar	más forma	6
201. deuvedé ~ DVD	angol	DVD	telekomm	integrált alak is lehet	462
202. dialer	angol	dialer	telekomm		-
203. digipack	angol	digipack	telekomm		-
204. disc jockey	angol	disc jockey	zene		62
205. disco compact	sp+a	compact disc	telekomm	kif, részfordítás	-
206. disco music	angol	disco music	zene		8
207. disco-pub	angol	disco-pub	szórakozás		8
208. dj	angol	dj	szórakozás	[diyei]	27
209. dobermann	német (eredetileg)	dobermann	egyéb		2
210. doner kebab	török	doner kebab	ételkultúra		-
211. dónut	angol	donut	ételkultúra	integrált alak	4
212. download	angol	download	számítástechnika		13
213. downtown	angol	downtown	életmód		44
214. draft	angol	draft	sport: kosárlabda		43
215. drag	angol	drag	emberek / foglalkozás		20
216. drag queen	angol	drag queen	emberek / foglalkozás		7
217. dream team	angol	dream team	sport		38
218. drum and bass	angol	drum and bass	zene	kif	20
219. dry martini	angol	dry martini	italkultúra	kif, martini: olasz	7
220. dub	angol	dub	zene		11
221. dummy	angol	dummy	egyéb		4
222. duty free	angol	duty free	üzleti élet	kif	32
223. easy listening	angol	easy listening	zene	kif	2
224. e-book	angol	e-book	telekomm		1
225. e-business	angol	e-business	üzleti élet		29
226. e-learning	angol	e-learning	telekomm		15
227. electro	angol	electro	zene		76
228. electro-shock ~ electrochoque	angol	electro-shock	egyéb	integrált alak is lehet	76 – 12 shock, 64 choque
229. e-mail	angol	e-mail	számítástechnika		424
230. emoticon	angol	emoticon	számítástechnika		3
231. en papillote	francia	*a way of preparing a dish*	ételkultúra	kif	2
232. en petit comité	francia	*in a small committee / circle*	egyéb	kif	8
233. enfant terrible	francia	enfant terrible	emberek	kif	62
234. ensemble	francia	ensemble	zene		27
235. entertainment	angol	entertainment	szórakozás		6
236. escanear	angol	scan	számítástechnika	integrált alak	21 (4 scan)

237. escaneo	angol	scanning	számítástechnika	integrált alak	10 (- scanning)
238. eslalon	angol	slalom	sport: sí	integrált alak	50 (89 slalom)
239. eslógan	angol	slogan	egyéb	integrált alak	7 (225 slogan)
240. espot	angol	spot	TV	integrált alak	163 (310 spot)
241. estoc ~ stock	angol	stock	üzleti élet	integrált alak is lehet	280 (csak stock)
242. estriptís ~ striptease	angol	striptease	szórakozás	integrált alak is lehet	71 – 4 estriptís, 67 striptease
243. ethno-trance	angol	ethno-trance	zene		-
244. ethos	görög	ethos	filozófia		96
245. exploit	angol	exploit	számítástechnika		-
246. extranet	angol	extranet	számítástechnika		-
247. eye-liner	angol	eye-liner	szépségipar		4
248. face to face	angol	face to face	egyéb	kif	3
249. factoring	angol	factoring	üzleti élet		5
250. factory outlet	angol	factory outlet	modern		-
251. fair-play	angol	fair-play	sport	kif	61
252. far west	angol	far west	kultúrspec		11
253. fashion	angol	fashion	divat		37
254. fashion victim	angol	fashion victim	divat		4
255. fast food	angol	fast food	ételkultúra	kif	56
256. fast track	angol	fast track	egyéb	kif	95
257. fatwa	arab	fatwa(h)	kultúrspec		29
258. fauve	francia	fauve	művészet		17
259. favelado, -a	portugál	favelado	kultúrspec		3 (favelada)
260. favelización	portugál	favelisation	kultúrspec	integrált alak	-
261. favelizarse	portugál+sp	*turn into a state of a favela*	kultúrspec	integrált alak, ige	-
262. feed back	angol	feed back	egyéb		126 – 57 külön, 69 egybe
263. femme fatale	francia	femme fatale	emberek	kif	27
264. feng shui	kínai	feng shui	filozófia		11
265. fetiche	francia	fetiche	egyéb		193
266. filme	angol	film *(thin covering layer / movie)*	film	integrált alak	?
267. final four	angol	final four	sport: kosárlabda	kif	25
268. firewall	angol	firewall	számítástechnika		15
269. fish and chips	angol	fish and chips	ételkultúra	kif	17
270. fitness center	angol	fitness center	életmód		1
271. flash back	angol	flash back	film		99 – 82 külön, 17 egybe
272. flyer	angol	flyer	egyéb		2
273. foie	francia	fat liver	ételkultúra	=foie gras	44
274. foie gras	francia	fat liver	ételkultúra	kif, =foie	72
275. folk rock	angol	folk rock	zene		9
276. folkie	angol	folkie	zene		-
277. forward	angol	forward	sport		17
278. fotoblog	angol	fotoblog	számítástechnika		-
279. fourball	angol	fourball	sport: golf		3
280. foursome	angol	foursome	sport		2
281. foyer	francia	foyer	színház		36
282. frame	angol	frame	egyéb		22
283. freak	angol	freak	emberek /		14

			foglalkozás		
284. free	angol	free jazz	zene	más forma	-
285. free cinema	angol	free cinema	film	kif	12
286. free jazz	angol	free jazz	zene	kif	20
287. free-lance	angol	free-lance	emberek / foglalkozás	kif	31
288. free-lancer	angol	free-lancer	emberek / foglalkozás	kif	4
289. freeware	angol	freeware	számítástechnika		24
290. fricandeau	francia	*a kind of dish*	ételkultúra		1
291. friki ~ friqui	angol	freaky	egyéb	integrált alak; mn	8 – 5 friki, 3 friqui
292. frontman	angol	frontman	zene		2
293. fuel-gas	angol	fuel-gas	egyéb		-
294. full contact	angol	full contact	sport	kif	4
295. full time	angol	full time	egyéb	kif	45
296. funk metal	angol	funk metal	zene		3
297. funk pop	angol	funk pop	zene		-
298. funk soul	angol	funk soul	zene		1
299. funkatear	angol	*perform in funk style*	zene	integrált alak	-
300. funki	angol	funky	zene	integrált alak	54 –1 funki, 53 funky
301. führer	német	führer	kultúrspec (NS)		54 – 53 führer, 1 fuhrer
302. gadget	angol	gadget	egyéb		5
303. gai	angol	gay	emberek / foglalkozás	más forma	360 – 3 gai, 357 gay
304. game boy	angol	game boy	szórakozás	márkanév	2
305. gangster ~ gángster ~ ganster	angol	gangster	emberek / foglalkozás	integrált alak is lehet	209 – 39 gangster, 151 gángster, 3 ganster, 16 gánster
306. gangsteril	angol	*of/like a gangster*	egyéb	integrált alak; mn	40
307. garage	angol	garage	zene		90
308. garage sound	angol	garage sound	zene		-
309. gauche divine	francia	*social group in the 60s*	társadalom	kif	19
310. gigabit	angol	gigabit	számítástechnika		1
311. gintonic	angol	gintonic	italkultúra	[yin]	71 – 2 egybe, 69 külön
312. glam	angol	glam	társadalom		34
313. glamo(u)roso, -a	angol	glamourous	egyéb	integrált alak, mn	61–15 glamoroso, 5 glamouroso, 17 glamorosa, 24 glamourosa
314. glamrock	angol	glamrock	zene		-
315. glasnost	orosz	glasnost	kultúrspec (SZU)		95
316. godet	francia	godet	anyag		-
317. gof(f)re	francia	*a kind of sweet*	ételkultúra		-
318. go-go ~ gogó	angol	go-go	bordély	integrált alak is	27 – 17 go-go, 5

				lehet	gogo, 5 gogó
319. golden	angol	golden	egyéb		7
320. golden share	angol	golden share	üzleti élet	kif	9
321. gospel	angol	gospel	zene		43
322. graf(f)itero, -a ~ graffiter	angol	*graffiti artist*	emberek / foglalkozás	integrált alak	3 – 1 graffitero, 2 grafitero,
323. grammy	angol	grammy	zene	márkanév	6
324. grand slam	angol	grand slam	sport: tenisz	kif	-
325. grande boucle	francia	grande boucle	sport: kerékpár	kif	2
326. grandeur	francia	grandeur	társadalom		45
327. greatest hits	angol	greatest hits	zene	kif	-
328. green shoe	angol	green shoe	üzleti élet	kif	1
329. groggy ~ grogui	angol	groggy	sport: box	integrált alak is lehet	28 – 15 groggy, 13 grogui
330. groove	angol	groove	zene		9
331. groupie	angol	groupie	szórakozás		7
332. grunge	angol	grunge	zene		52
333. guinness	angol	guinness	italkultúra	márkanév	4
334. gulas(c)h	magyar	gulash	ételkultúra	más forma; német hatás	7 – 4 gulash, 3 gulasch
335. gunner	angol	gunner	sport: foci		-
336. guru ~ gurú	hindusztáni	guru	emberek	integrált alak is lehet	233 – 13 guru, 220 gurú
337. hacer lobby	sp+a	lobby	üzleti élet	részfordítás	20
338. hackear	sp+a	hack	számítástechnika	integrált alak, ige	2
339. hacker	angol	hacker	számítástechnika		39
340. hacking	angol	hacking	számítástechnika		11
341. hadge-fund	angol	hadge-fund	üzleti élet		-
342. half pipe	angol	half pipe	sport		7
343. hamam	török	hamam	kultúrspec		4
344. handling	angol	handling	üzleti élet		16
345. hard discount	angol	hard discount	üzleti élet	kif	5
346. hard house	angol	hard house	zene	kif	1
347. hard rock	angol	hard rock	zene	kif	13
348. hat-trick	angol	hat-trick	sport: foci		15
349. hazara	angol	hazara	kultúrspec		3
350. henna	angol	henna	egyéb		13
351. high tech	angol	high tech	telekomm	kif	16
352. high-school	angol	high-school	kultúrspec	kif	8
353. hip hopero, -a	angol	hip hopper	zene	integrált alak	-
354. hiper ~ híper	angol	hypermarket	modern	más forma	82 – 28 hiper, 54 híper
355. hit	angol	hit	zene		480
356. hiyab	arab	hijab	kultúrspec	integrált alak	-
357. hobbit	angol	hobbit	egyéb		4
358. hockey patines	sp+a	hockey skates	sport: korcsolya	kif, részfordítás	5
359. holding	angol	holding	üzleti élet		528
360. holiday town	angol	holiday town	életmód		-
361. home banking	angol	home banking	pénzvilág		2
362. home cinema	angol	home cinema	telekomm		1

363. homepage	angol	homepage	számítástechnika		3
364. home-run	angol	home-run	sport: baseball		2
365. hooligan	angol	hooligan	társadalom		22
366. hosting	angol	hosting	számítástechnika		18
367. hotdog	angol	hotdog	ételkultúra		28 (csak külön)
368. hotspot	angol	hotspot	számítástechnika		-
369. house	angol	house	zene		68
370. house music	angol	house music	zene		-
371. house-jazz	angol	house-jazz	zene		-
372. hub	angol	hub	számítástechnika		10
373. impeachment	angol	impeachment	kultúrspec		21
374. imput	angol	input	egyéb	más forma	103 – 2 imput, 101 input
375. income	angol	income	üzleti élet		7
376. indie	angol	indie	zene		21
377. indoor	angol	indoor	sport		20
378. info-show	angol	info-show	TV		-
379. intelligentsia	orosz	intelligentsia	társadalom		63 – 56 intelligentsia, 7 inteligentsia
380. intercooler	angol	intercooler	egyéb		12
381. interraíl	angol	interrail	közlekedés	integrált alak	-
382. intranet	angol	intranet	számítástechnika		41
383. intro	angol	intro	zene		7
384. jam	angol	jam	zene		14
385. jam session	angol	jam session	zene		11
386. jazzman	angol	jazzman	zene		14
387. jazz-rock	angol	jazz-rock	zene		33
388. jazzy	angol	jazzy	zene		4
389. jet	angol	jet	társadalom		393 (?)
390. jet-lag	angol	jet-lag	egyéb		41
391. jingle	angol	jingle	TV		56
392. jobless recovery	angol	jobless recovery	üzleti élet		-
393. joie de vivre	francia	joie de vivre	elvont	kif, [yuá]	13
394. joint venture	angol	joint venture	üzleti élet	kif	90
395. jungle	angol	jungle	zene		17
396. junior	angol	junior	emberek / foglalkozás		312
397. just in time	angol	just in time	egyéb	kif, [yast]	11
398. kalashnikov	orosz	kalashnikov	háború	angol hatás	25
399. kama-sutra	szanszkrit	kama-sutra	egyéb		1
400. kamikaze ~ kamicaze	japán	kamikaze	emberek		73 (kamikaze)
401. kebab	török	kebab	ételkultúra		8
402. kefia	arab	kefia	kultúrspec		3
403. kellog's	angol	kellog's	ételkultúra	márkanév	-
404. kickboxing	angol	kickboxing	sport		3
405. kickear	angol	kick out of a chat forum	számítástechnika	integrált alak, ige	-
406. killer	angol	killer	egyéb		52
407. kiosko ~ kiosco	francia	kiosk	egyéb	integrált alak; tör > fr > a	231 – 74 kiosko, 157 kiosco
408. kipa	héber	kipa	kultúrspec		3
409. kit(s)ch	német	kitsch	művészet	más forma, n > a	184 – 6 kitch, 178 kitsch

410. kleenex	angol	kleenex	egyéb	márkanév	61
411. klezmer	jiddis	klezmer	zene		2
412. know-how	angol	know-how	üzleti élet		57
413. kung-fu ~ kung-fú	kínai	kung-fu	sport	integrált alak is lehet	22 – 21 kung-fu, 1 kung-fú
414. laissez faire	francia	laissez faire	üzleti élet		73
415. länd ~ land	német	*province in D/A*	kultúrspec	nincs angolul	28 (land)
416. laptop	angol	laptop	számítástechnika		28
417. láser-disc	angol	laser disc	számítástechnika	integrált alak	5 – 2 láser, 3 laser
418. late night	angol	late night	egyéb	kif	5
419. late show	angol	late show	egyéb	kif	5
420. latin jazz	angol	latin jazz	zene		10
421. lechuga iceberg	sp+a	iceberg salad	egyéb	részfordítás	-
422. led	angol	led	egyéb	rövidítés angolul is	20
423. leit-motiv	német	leitmotiv	irodalom		90
424. lichi ~ litchi	kínai	lychee	egyéb	integrált alak	6 – 3 lichi, 3 litchi
425. lider	angol	leader	emberek / foglalkozás	integrált alak	13705 – 28 lider, 13687 líder
426. light	angol	*bar or disco where no alcohol is served*	szórakozás	jel.változás	?
427. limo(u)sina	francia/angol	limousine	közlekedés	integrált alak, fr > a	128 – 12 limousina, 116 limusina
428. lincar	angol	link	számítástechnika	integrált alak, ige	-
429. link	angol	click on a link	számítástechnika		40
430. lobbista	angol	lobbist	emberek / foglalkozás	integrált alak	4
431. login	angol	login	számítástechnika		27
432. loop	angol	loop	zene		11
433. lounge	angol	lounge	zene		8
434. love story	angol	love story	film		-
435. lover	angol	*romantic*	emberek / foglalkozás	jel.változás, sp.: mn	40
436. loverman	angol	*romantic person*	emberek / foglalkozás	jel.változás	-
437. low cost	angol	low cost	közlekedés		-
438. lurex ~ lúrex	angol	lurex	anyag	integrált alak is lehet	3 – 2 lurex, 1 lúrex
439. made in	angol	made in	egyéb	kif	174
440. maglia rosa	olasz	maglia rosa	sport: kerékpár	kif	25
441. magret	francia	magret	ételkultúra		11
442. mahjong	kínai	mahjong	szórakozás		-
443. mail	angol	mail	számítástechnika		803
444. mailer	angol	mailer	számítástechnika		1
445. mainframe	angol	mainframe	számítástechnika		8
446. mainstream	angol	mainstream	társadalom		16
447. major	angol	*big film company*	film	jel.változás, [meiyor]	48
448. making of(f)	angol	making of a movie	film	kif, más forma, angolul így	15 – 11 of, 4 off

				helytelen	
449. malware	angol	malware	számítástechnika		-
450. mantra	szanszkrit	mantra	filozófia		140
451. márketing	angol	marketing	üzleti élet	integrált alak	1256 – 99 márketing, 1157 marketing
452. marketplace	angol	marketplace	üzleti élet		-
453. marshal	angol	marshal	kultúrspec		1
454. máster	angol	master	kultúra	integrált alak	144
455. másterclass	angol	masterclass	kultúra	integrált alak	-
456. match play	angol	match play	sport: golf		15
457. match point	angol	match point	sport: tenisz		13
458. maxi	angol	maxi	zene		25
459. maxiescúter	angol	maxi-scooter	közlekedés	integrált alak	-
460. mayday	angol	mayday	egyéb		-
461. meeting ~ mítin	angol	meeting	üzleti élet	integrált alak is lehet	26 – 15 meeting, 11 mítin
462. megabit	angol	megabit	számítástechnika		1
463. megapíxel	angol	megapixel	telekomm		7 – 2 píxel, 5 pixel
464. megastore	angol	megastore	modern		2
465. melé(e)	francia	melée	egyéb		52 – 47 melé, 5 melée
466. melting pot	angol	melting pot	társadalom	kif	22
467. merlot	francia	merlot	italkultúra		33
468. messenger	angol	messenger	számítástechnika		5
469. microsite	angol	microsite	számítástechnika		-
470. middleware	angol	middleware	számítástechnika		2
471. minidisc	angol	minidisc	zene		1
472. minielepé	angol	mini-LP	zene	integrált alak	1
473. míster ~ mister	angol	*football trainer*	sport: foci	jel.változás, integrált alak is lehet	207
474. mitinero, -a	angol	*related to a meeting*	üzleti élet	más forma	28
475. mix	angol	mix	zene		57
476. mobbing	angol	mobbing	társadalom		61
477. modding	angol	modding	számítástechnika		4
478. monsieur	francia	monsieur	emberek		425
479. motor-home	angol	motor-home	egyéb		5
480. mountain-bike	angol	mountain-bike	közlekedés		33
481. mozzarel(l)a	olasz	mozzarella	ételkultúra	integrált alak is lehet	52 – 50 mozzarella, 2 mozzarela
482. mp3	angol	mp3	számítástechnika		35
483. muftí	arab	mufti	kultúrspec	integrált alak is lehet	6
484. multilink	angol	multilink	számítástechnika		-
485. musaka	görög	moussaka	ételkultúra	integrált alak	5 – 4 musaka, 1 moussaka
486. música hot	sp+a	hot music	zene	kif, részfordítás	-
487. música house	sp+a	house music	zene	kif, részfordítás	-
488. música techno	sp+a	techno music	zene	kif, részfordítás	6
489. naïf ~ naif	francia	naïve	művészet		130 – 54 naïf, 76

					naif
490. neogrunge	angol	neogrunge	zene		-
491. neohippie	angol	neohippie	zene		-
492. net	angol	net	számítástechnika		384
493. net-art	angol	net-art	számítástechnika		13
494. network	angol	network	számítástechnika		19
495. new age	angol	new age	zene	kif	53
496. news	angol	news	számítástechnika		53
497. ney	perzsa / angol	ney	kultúrspec	perzsa > a	1
498. nic(k)	angol	nick(name)	számítástechnika	integrált alak is lehet	7 (nick)
499. ninja	japán	ninja	kultúrspec		20
500. noise	angol	noise	zene		12
501. non-stop	angol	non-stop	egyéb	[non-estop]	4
502. nouvelle cuisine	francia	nouvelle cuisine	ételkultúra	kif	19
503. nouvelle vague	francia	nouvelle vague	film	kif	34
504. nouvellevaguista	francia	nouvelle vaguist	film	integrált alak	-
505. nukear	angol	nuke	számítástechnika	integrált alak, ige	-
506. número pin	sp+a	pin number	telekomm	kif, integrált alak + nem nip!	-
507. of course	angol	of course	egyéb	kif, interj	41
508. of(f)set	angol	offset	egyéb	más forma	30 – 28 offset, 2 ofset
509. off	angol	*programme organised parallelly*	egyéb	jel.szűkülés	?
510. off road	angol	off road	egyéb	kif	8
511. off-line	angol	off-line	számtech	kif	22 – 17 off-line, 5 offline
512. off-shore	angol	off-shore	egyéb	kif	35
513. on line ~ en línea	angol	online	számítástechnika	kif, integrált alak is lehet	1906 – 352 on line, 193 online, 1361 en línea
514. one man show	angol	one man show	TV	kif	8
515. opción call	sp+a	option call	üzleti élet	részfordítás	-
516. open source	angol	open source	számítástechnika	kif	2
517. ópera rock	sp+a	rock opera	zene	kif, részfordítás	25
518. opting in	angol	opting in	politika	kif	1
519. opting out	angol	opting out	politika	kif	3
520. otaku	japán	otaku	film		1
521. outing	angol	outing	társadalom		1
522. outlet	angol	outlet	modern		16
523. outsourcing	angol	outsourcing	üzleti élet		16
524. packaging	angol	packaging	üzleti élet		5
525. panettone	olasz	panettone	ételkultúra		1
526. paparazzo, -i	olasz	paparazzo, -i	emberek / foglalkozás		221 – 24 paparazzo, 197 paparazzi
527. papel c(o)uché	francia	*a type of paper*	egyéb	kif	33 – 16 couché, 17 cuché
528. parking ~ párking	angol	parking place	életmód	integrált alak is lehet	235 – 199 parking, 36 párking

529. part time	angol	part time	egyéb		8
530. partner	angol	partner	emberek / foglalkozás		18
531. partnership	angol	partnership	elvont		6
532. party	angol	party	szórakozás		75
533. partyline	angol	partyline	szórakozás		5
534. password	angol	password	számítástechnika		22
535. pasticcio	olasz	pastiche	egyéb		1
536. pastis	francia	pastis	italkultúra		12
537. patchwork	angol	patchwork	egyéb		14
538. pay per listen	angol	pay per listen	telekomm	kif	-
539. pay per view	angol	pay per view	telekomm	kif	15
540. pay-out	angol	pay-out	üzleti élet		3
541. pedigrí	angol	pedigree	egyéb	integrált alak	103
542. peeling	angol	peeling	szépségipar		11
543. peep-show	angol	peep-show	bordély		3
544. peer to peer	angol	peer to peer	számítástechnika	kif	2
545. pelousse	francia	*a zone covered with grass in Formula 1*	sport: Forma 1		1
546. pharming	angol	pharming	számítástechnika		1
547. phishing	angol	phishing	számítástechnika		-
548. pianissimo	olasz	pianissimo	zene		36
549. pic-nic	francia	pic-nic	életmód	írásmód: ang	14
550. pinball	angol	pinball	szórakozás		-
551. pinot	francia	pinot	italkultúra		31
552. pit lane	angol	pit lane	sport: motor		-
553. pitbull	angol	pitbull	egyéb		2
554. pitch	angol	pitch	zene		19
555. pitch and putt	angol	pitch and putt	sport: golf	kif	2
556. pixel	angol	pixel	számítástechnika		26
557. play	angol	play station	szórakozás	más forma, =play station	?
558. play off	angol	play off	sport	kif	168
559. play station	angol	play station	szórakozás	=play	6
560. plóter ~ plotter	angol	plotter	számítástechnika	integrált alak is lehet	15 (csak plotter)
561. po(u)purrí	francia/angol	potpourri	egyéb	fr > a	34 (csak popurrí)
562. pocket bike	angol	pocket bike	közlekedés		-
563. pole-position	angol	pole-position	sport: Forma 1		47
564. pool	angol	pool	üzleti élet		136
565. pop-rock	angol	pop-rock	zene		68
566. pop-up	angol	pop-up	számítástechnika		3
567. pornoweb	angol	pornoweb	számítástechnika		-
568. poster ~ póster	angol	poster	egyéb		195 – 65 poster, 130 póster
569. power point	angol	power point	számítástechnika		-
570. power pop	angol	power pop	zene		4
571. prana	szanszkrit	prana	filozófia		30
572. première	francia	première	színház		72
573. prêt à porter	francia	prêt à porter	divat	kif	92 – 74 prêt à porter, 18 pret a porter

574. price cap	angol	price cap	üzleti élet		-
575. product placement	angol	product placement	üzleti élet		2
576. prosciutto	olasz	prosciutto	ételkultúra		11
577. psychokiller	angol	psychokiller	egyéb		1
578. psychothriller	angol	psychothriller	film		2
579. puding	angol	pudding	ételkultúra	integrált alak is lehet	26 – 6 puding, 20 pudding
580. punk pop	angol	punk pop	zene		-
581. punk rock	angol	punk rock	zene		6
582. punky	angol	punky	társadalom	mn is	21
583. putter	angol	putter	sport: golf		10
584. quarterback	angol	quarterback	sport: am. foci		34
585. r(h)ythm and blues	angol	r(h)ythm and blues	zene	kif, más forma	241 – 172 rhythm, 69 rythm
586. raclette	francia	raclette	ételkultúra		2
587. raï	arab	raï	kultúrspec		-
588. rais	arab	rais	kultúrspec		74
589. rally	angol	rally	pénzvilág		17
590. rambo	angol	rambo	emberek / foglalkozás		2
591. ranger	angol	ranger	kultúrspec		2
592. ránking	angol	ranking	egyéb	integrált alak	201
593. rap metal	angol	rap metal	zene		-
594. rapear	angol	rap	zene	integrált alak, ige	9
595. rapper	angol	rapper	zene		5 (+46 rapero)
596. rasta	angol	rasta	szépségipar		15
597. rating	angol	rating	üzleti élet		274
598. rave	angol	rave	zene		23
599. raver	angol	raver	zene		-
600. reality-show	angol	reality-show	TV		89
601. realpolitik	német	realpolitik	politika		23
602. record	angol	record	egyéb	[recor]	319
603. reggaeton	angol	reggaeton	zene		2
604. remix	angol	remix	zene		11
605. rent a car	angol	rent a car	egyéb	kif	11
606. renting	angol	renting	üzleti élet		22
607. reset	angol	reset	számítástechnika		8
608. réveillon	francia	*long dinner on new year's eve*	kultúrspec		-
609. risotto	olasz	risotto	ételkultúra		13
610. road-movie	angol	road-movie	film		40
611. roaming	angol	roaming	telekomm		8
612. rocanrol	angol	rock and roll	zene	integrált alak	33 (+1748 rock and roll)
613. rock and soul	angol	rock and soul	zene	kif	878
614. rock star	angol	rock star	zene		8
615. rockista	angol	*rock musician*	zene	integrált alak	2
616. roll over	angol	roll over	egyéb	kif	5
617. roll-on	angol	roll-on	szépségipar		8
618. rookie	angol	rookie	sport		14
619. rosbeef ~ rosbif	angol	roast beef	ételkultúra	integrált alak	18 – 1 rosbeef, 17 rosbif

620. router	angol	router	számítástechnika		31
621. roux	francia	roux	ételkultúra		27
622. running back	angol	running back	sport: am. foci	kif	4
623. runtime	angol	runtime	számítástechnika		-
624. sabath ~ sabbat	héber/angol	sabbath	kultúrspec	integrált alak	13 – 3 sabath, 10 sabbat
625. saloon	angol	saloon	kultúrspec		30
626. samplear	angol	sample	telekomm	integrált alak, ige	4
627. samurai ~ samurái	japán	samurai	kultúrspec	integrált alak is lehet	87 – 76 samurai, 11 samurái
628. sandwich ~ sándwich	angol	sandwich	ételkultúra	integrált alak is lehet	246 – 176 sandwich, 70 sándwich (+2 sanduche)
629. scooter ~ scúter	angol	scooter	közlekedés	integrált alak is lehet	25 (csak scooter)
630. scrapie	angol	scrapie	egyéb	[escrapi]	10
631. scratch	angol	scratch	zene		36
632. script	angol	script	film	[escript]	61
633. scudetto	olasz	*game in the first football league in Italy*	sport: foci		31
634. sede web	sp+a	website	számítástechnika	kif, részfordítás	1
635. self service	angol	self service	egyéb	kif	23
636. self-made man	angol	self-made man	emberek / foglalkozás	kif	19
637. semi-crash	angol	semi-crash	üzleti élet		-
638. serial killer	angol	serial killer	emberek / foglalkozás	kif	6
639. servlet	angol	servlet	számítástechnika		-
640. set-ball	angol	set-ball	sport: tenisz		5
641. sex shop	angol	sex shop	egyéb		37
642. sex symbol	angol	sex symbol	emberek / foglalkozás		54
643. sexy boy	angol	sexy boy	emberek / foglalkozás	kif	-
644. sexy girl	angol	sexy girl	emberek / foglalkozás	kif	1
645. shandy	angol	shandy	emberek / foglalkozás		3
646. shaolin	kínai	shaolin	filozófia		2
647. share	angol	share	üzleti élet		157
648. shari	hindi	sari	kultúrspec	más forma	5
649. sharia	arab	sharia	kultúrspec		35
650. shawarma	török	shawarma	ételkultúra		2
651. shiat-su	japán	shiat-su	egyéb		-
652. shií ~ chií	arab	shia	kultúrspec	integrált alak is lehet	71 – 44 shií, 27 chií
653. shiísmo ~ chiísmo	arab	shiasm	kultúrspec	integrált alak is lehet	20 – 2 shiísmo, 18 chiísmo
654. shisha	arab	shisha	kultúrspec		-
655. shooter	angol	shooter / a kind of video game	szórakozás		3
656. shopping	angol	shopping center	modern	más forma	88

657. shopping center	angol	shopping center	modern		10
658. show business	angol	show business	szórakozás		29
659. show room	angol	show room	egyéb		1
660. showgirl	angol	showgirl	szórakozás		2
661. showman	angol	showman	szórakozás		68
662. showwoman	angol	showwoman	szórakozás		1
663. shura	arab	shura	kultúrspec		3
664. simulcrypt	angol	simulcrypt	telekomm		46
665. sitcom	angol	sitcom	TV		12
666. site	angol	site	számítástechnika	=sitio web	81
667. sitio web	sp+a	website	számítástechnika	részfordítás, =site	99
668. sixtie	angol	*of the sixties*	kultúrspec	más forma, mn	1
669. sixties	angol	sixties	kultúrspec		9
670. skate	angol	skate	sport		18
671. skater	angol	skater	sport		-
672. skateroller	angol	skateroller	sport		-
673. skinhead	angol	skinhead	emberek / foglalkozás	[esquinjed]	1
674. skyline	angol	skyline	életmód		4
675. slide	angol	slide	zene		8
676. slot	angol	slot	egyéb		6
677. sms	angol	sms	telekomm		5
678. snackbar	angol	snackbar	ételkultúra		-
679. snow park	angol	snow park	egyéb		-
680. snowboarder	angol	snowboarder	sport		2
681. snuff	angol	snuff	film		9
682. snuff-movie	angol	snuff-movie	film		1
683. soap opera	angol	soap opera	TV		14
684. soccer	angol	soccer	sport: foci		40
685. sociedad holding	sp+a	*holding*	üzleti élet	kif, részfordítás	6
686. soft	angol	softcore	film	más forma, =softcore	66
687. softcore	angol	softcore	film	=soft	1
688. software libre	sp+a	*free software*	számítástechnika	kif, részfordítás	54
689. soling	angol	soling	sport: vitorlázás		4
690. soulman	angol	soulman	zene		-
691. soviet ~ sóviet	orosz	soviet	kultúrspec / SZU	integrált alak is lehet	33 – 30 soviet, 3 sóviet
692. spa	angol	spa	életmód	[espá]	11121
693. spaghetti western	angol	spaghetti western	film		20
694. spam	angol	spam	számítástechnika		95
695. spammer	angol	spammer	számítástechnika		10
696. spamming	angol	spamming	számítástechnika		1
697. spandeutsch	német (?)	a mixture of Spanish and German	egyéb		-
698. speaker	angol	speaker	kultúrspec	jel.szűkülés (szűkebb, itt csak GB)	70
699. speed	angol	speed	kábítószer		62
700. speed garage	angol	speed garage	zene		-
701. spin off	angol	spin off	számítástechnika		5
702. split	angol	split	üzleti élet		34

703. spread	angol	spread	üzleti élet		36
704. spring ~ esprín	angol	spring	egyéb	integrált alak is lehet [esprin]	15 (csak spring)
705. spyware	angol	spyware	számítástechnika		19
706. squat	angol	squat	társadalom		-
707. squatter	angol	squatter	társadalom		9
708. squatting	angol	squatting	társadalom		-
709. stand by	angol	stand by	telekomm		67
710. stándar ~ estándar	angol	standard	egyéb	integrált alak is lehet	1115 – 1114 estándar, 1 stándar
711. star-system	angol	star-system	társadalom		65
712. start-up	angol	start-up	üzleti élet		1
713. stick	angol	stick	szépségipar		19
714. stock option	angol	stock option	üzleti élet		-
715. story board	angol	story board	egyéb		10
716. strass	német	*small piece of glass as a dress ornament*	divat		14
717. streaker	angol	streaker	emberek / foglalkozás		-
718. strike	angol	strike	sport: baseball		36
719. strip	angol	strip	szórakozás		112
720. stripper	angol	stripper	szórakozás		7
721. stripping	angol	stripping	szórakozás		2
722. striptease	angol	striptease	szórakozás		1
723. supercrack	angol	supercrack	emberek / foglalkozás		-
724. superholding	angol	superholding	üzleti élet		-
725. superjumbo	angol	superjumbo	közlekedés		1
726. superman	angol	superman	emberek / foglalkozás		8
727. superstar	angol	superstar	emberek / foglalkozás		20
728. superwoman	angol	superwoman	emberek / foglalkozás		6
729. supporter	angol	supporter	emberek / foglalkozás		4
730. surfero, -a	angol	surfer	sport	integrált alak	17
731. surfismo	angol	surfing	sport	integrált alak	-
732. sushi	japán	sushi	ételkultúra		53
733. swap	angol	swap	pénzvilág		7
734. tabloide	angol	tabloid	kultúrspec	más forma	64
735. taboulé	francia	*dish from Asia*	kultúrspec	arab > fr	-
736. tackle	angol	tackle	sport: foci		16
737. taichi	kínai	taichi	sport		4
738. tailleur	francia	tailleur	divat		25
739. talk show	angol	talk show	TV		43
740. tamagotchi	japán	tamagotchi	szórakozás		10
741. taoiseach	ír	taoiseach	kultúrspec		3
742. tap	angol	tap	szórakozás		20
743. tarjeta chip	sp+a	chip card	számítástechnika	kif	1
744. tatoo	angol	tattoo	szépségipar	más forma	-
745. team manager	angol	team manager	emberek /		-

			foglalkozás		
746. tec(h)no-pop	angol	techno-pop	zene	más forma	8 – 5 techno, 3 tecno
747. teenager	angol	teenager	emberek / foglalkozás		10
748. telemarketing ~ telemárketing	angol	telemarketing	üzleti élet		14 – 11 marketing, 3 márketing
749. telepizza	olasz/angol	telepizza	ételkultúra		-
750. test screening	angol	test screening	film		-
751. tête à tête	francia	tête à tête	egyéb	kif	11
752. think tank	angol	think tank	egyéb		13
753. ticket	angol	ticket	politika		104
754. time-sharing	angol	time-sharing	életmód		6
755. timing	angol	timing	egyéb		36
756. tippex ~ típex	angol	tippex	egyéb	integrált alak is lehet, márkanév	1 (típex)
757. tofu	japán / angol	tofu	ételkultúra		9
758. top	angol	top modell	emberek / foglalkozás	más forma, =top modell	407
759. top modell	angol	top modell	emberek / foglalkozás	=top	-
760. top ten	angol	top ten	egyéb		44
761. topless	angol	topless	egyéb		26
762. touchdown	angol	touchdown	sport: am. foci		25
763. trader	angol	trader	üzleti élet		3
764. trading	angol	trading	üzleti élet		31
765. trailer	angol	trailer	film		127
766. training	angol	training	sport		32
767. trance	angol	trance	zene		1540
768. trash (metal)	angol	trash (metal)	zene		2
769. trattoria ~ trattoría	olasz	*Italian eating club*	kultúrspec		18 – 17 trattoria, 1 trattoría
770. trekkie	angol	trekkie	film		-
771. trip-hop	angol	trip-hop	zene		10
772. tun(n)ing	angol	tuning	egyéb	más forma	10 – 5 tuning, 5 tunning
773. tupperware	angol	tupperware	egyéb	márkanév	4
774. tv movie	angol	tv movie	film		4
775. unplugged	angol	unplugged	zene		15
776. vamp	angol	vamp	emberek / foglalkozás		13
777. vaporetto	olasz	*water bus in Venice*	kultúrspec		10
778. vendetta	olasz	*blood feud*	egyéb		72
779. videoart	angol	videoart	telekomm		-
780. videoartista	angol	videoartist	telekomm	integrált alak	-
781. videoclip	angol	videoclip	telekomm		76
782. videojockey = vj	angol	videojockey	telekomm	[bi jey]	-
783. village	angol	village	életmód		18
784. vintage	angol	vintage	italkultúra		7
785. voilà	francia	*here it is*	egyéb		10 – 8 voilà, 2 voila
786. volei	angol	volleyball	sport	integrált alak	25 – 4 volei, 21

					voley
787. voley playa	sp+a	beach volleyball	sport	kif, integrált alak	4
788. voyeurismo	francia	voyeurism	elvont	integrált alak, fr szó, sp rag	51
789. wahabí	arab	wahabi	kultúrspec	integrált alak	2
790. wahabismo	arab	wahabism	kultúrspec	integrált alak	3
791. walkie talkie	angol	walkie talkie	telekomm		56
792. warrant	angol	warrant	üzleti élet		17
793. web	angol	web	számítástechnika		1549
794. webcam	angol	webcam	számítástechnika		35
795. weblog	angol	weblog	számítástechnika		34
796. weblogger	angol	weblogger	számítástechnika		4
797. webmaster	angol	webmaster	számítástechnika		15
798. website	angol	website	számítástechnika		14
799. welfare	angol	welfare	társadalom		84
800. wellness	angol	wellness	életmód		-
801. whisk(e)y	angol	whisk(e)y	italkultúra		1864 – 1839 whisky, 25 whisky
802. wiki	angol	wiki	számítástechnika		5
803. windowbag	angol	windowbag	közlekedés		-
804. wireless	angol	wireless	számítástechnika		8
805. wok	kínai	wok	ételkultúra		7
806. wonderbra	angol	wonderbra	divat		11
807. workaholic	angol	workaholic	emberek / foglalkozás		-
808. workshop	angol	workshop	egyéb		14
809. world music	angol	world music	zene		104
810. worm	angol	worm	számítástechnika		8
811. yakuza	japán	yakuza / Japanese mafia	kultúrspec		-
812. yankee	angol	yankee	kultúrspec		25
813. ye-ye	angol	ye-ye	zene		12
814. yihad	arab	jihad	kultúrspec	integrált alak	45
815. yihadista	arab	jihadist	kultúrspec	integrált alak	-
816. yin yang	kínai	yin yang	filozófia		3
817. yonki	angol	junkie	kábítószer	integrált alak	22
818. yóquei	angol	jockey	sport: lovaglás	integrált alak	6
819. yupi ~ yuppy	angol	yuppie	emberek / foglalkozás	integrált alak	147 – 3 yupi, 20 yuppy, 62 yuppie
820. yuppismo	angol	yuppism	társadalom	integrált alak	9
821. zapear	angol	zap	számítástechnika	integrált alak, ige	8
822. zapeo	angol	zapping	számítástechnika	integrált alak	17
823. zaping	angol	zapping	számítástechnika	integrált alak	142 – 6 zaping, 136 zapping
824. zip	angol	zip	számítástechnika		22

1. lider	13705 – 28 lider, 13687 líder
2. on line ~ en línea	1906 – 352 on line, 193 online, 1361 en línea
3. whisk(e)y	1864 – 1839 whisky, 25 whisky
4. márketing	1256 – 99 márketing, 1157 marketing
5. stándar ~ estándar	1115 – 1114 estándar, 1 stándar
6. gai	360 – 3 gai, 357 gay
7. affair(e)	266 - 23 (affair), 243 (affaire)
8. r(h)ythm and blues	241 – 172 rhythm, 69 rythm
9. parking ~ párking	235 – 199 parking, 36 párking
10. guru ~ gurú	233 – 13 guru, 220 gurú
11. kiosko ~ kiosco	231 – 74 kiosko, 157 kiosco
12. paparazzo, -i	221 – 24 paparazzo, 197 paparazzi
13. gangster ~ gángster ~ ganster	209 – 39 gangster, 151 gángster, 3 ganster, 16 gánster
14. poster ~ póster	195 – 65 poster, 130 póster
15. kit(s)ch	184 – 6 kitch, 178 kitsch
16. zaping	142 – 6 zaping, 136 zapping
17. estoc ~ stock	280 (stock)
18. naïf ~ naif	130 – 54 naïf, 76 naif
19. limo(u)sina	128 – 12 limousina, 116 limusina
20. feed back	126 – 57 külön, 69 egybe
21. basket ~ básquet	205 - 84 basket, 121 básquet
22. flash back	99 – 82 külön, 17 egybe
23. prêt à porter	92 – 74 prêt à porter, 18 pret a porter
24. samurai ~ samurái	87 – 76 samurai, 11 samurái
25. hiper ~ híper	82 – 28 hiper, 54 híper
26. electro-shock ~ electrochoque	76 – 12 (electro-shock), 64
27. carabin(i)ero	151 (carabinero)
28. adag(g)io	146 (csak adagio forma)
29. estriptís ~ striptease	71 – 4 (estriptís), 67 (striptease)
30. gintonic	71 – 2 egybe, 69 külön
31. shií ~ chií	71 – 44 shií, 27 chií
32. melé(e)	52 – 47 melé, 5 melée
33. mozzarel(l)a	52 – 50 mozzarella, 2 mozzarela
34. bonsái	51 – 14 bonsái, 37 bonsai
35. glamo(u)roso, -a	61- 15 glamoroso, 5 glamouroso, 17 glamorosa, 24 glamourosa
36. kamikaze ~ kamicaze	73 (kamikaze)
37. papel c(o)uché	33 – 16 couché, 17 cuché

38. soviet ~ sóviet	33 – 30 soviet, 3 sóviet
39. of(f)set	30 – 28 offset, 2 ofset
40. groggy ~ grogui	28 – 15 groggy, 13 grogui
41. go-go ~ gogó	27 – 17 go-go, 5 gogo, 5 gogó
42. meeting ~ mítin	26 – 15 meeting, 11 mítin
43. puding	26 – 6 puding, 20 pudding
44. volei	25 – 4 volei, 21 voley
45. kung-fu ~ kung-fú	22 – 21 kung-fu, 1 kung-fú
46. off-line	22 – 17 off-line, 5 offline
47. art decó ~ art déco	36 - 16 decó, 20 déco
48. shiísmo ~ chiísmo	20 – 2 shiísmo, 18 chiísmo
49. rosbeef ~ rosbif	18 – 1 rosbeef, 17 rosbif
50. trattoria ~ trattoría	18 – 17 trattoria, 1 trattoría
51. po(u)purrí	34 (csak popurrí)
52. croasán	32 (csak croissant)
53. making of(f)	15 – 11 of, 4 off
54. länd ~ land	28 (land)
55. telemarketing ~ telemárketing	14 – 11 marketing, 3 márketing
56. sabath ~ sabbat	13 – 3 sabath, 10 sabbat
57. scooter ~ scúter	25 (csak scooter)
58. tun(n)ing	10 – 5 tuning, 5 tunning
59. voilà	10 – 8 voilà, 2 voila
60. choucrûte ~ chucrut	19 (csak chucrut)
61. friki ~ friqui	8 – 5 friki, 3 friqui
62. tec(h)no-pop	8 – 5 techno, 3 tecno
63. plóter ~ plotter	15 (csak plotter)
64. spring ~ esprín	15 (csak spring)
65. gulas(c)h	7 – 4 gulash, 3 gulasch
66. megapíxel	7 – 2 píxel, 5 pixel
67. lichi ~ litchi	6 – 3 lichi, 3 litchi
68. musaka	5 – 4 musaka, 1 moussaka
69. nic(k)	7 (nick)
70. after-sun	3 – 1 külön, 1 egybe, 1 kötőjel
71. graf(f)itero, -a ~ graffiter	3 – 1 graffitero, 2 grafitero,
72. afterhours	19 - 17 (külön), 2 (egybe)
73. banlieu(e)	4 (banlieue)
74. lurex ~ lúrex	3 – 2 lurex, 1 lúrex
75. chandail ~ chandál	1 (chandail)
76. air bag	131 (95 egybe)
77. bricolage ~ bricolaje	85 (39 bricolage, 46 bricolaje)
78. brownie	-
79. cabriolet ~ cabriolé	26 (10 cabriolet, 16 cabriolé)
80. cachaça ~ cachaza	43 (2 cachaça + 17 cachaca +24

	cachaza)
81. cachemir(e)	39 (35 cachemir, 4 cachemire)
82. camping ~ cámping	370 (281 camping + 89 cámping)
83. capuccino ~ capuchino	90 (11 capuccino, 4 cappuccino, 75 capuchino)
84. catering ~ cátering	60 (55 catering, 5 cátering)
85. cayac ~ kayak	21 (1 cayac)
86. chacra ~ chakra	423 (144 chacra, 279 chakra)
87. château	32 (25 château, 7 chateau)
88. chill out	14 (2 egybe, 12 külön)
89. ciao ~ chao	223 (28 ciao, 53 chao, 142 chau!)
90. clic(k)	1779 (1616 clic, 163 click)
91. cous-cous ~ cuscús	19 (2 cous-cous, 17 cuscús)
92. criquet ~ críquet	24 (5 criquet, 19 críquet)
93. debú ~ debut	1288 (77 debú, 1211 debut)
94. déjà vu	37 (32 déjà vu, 2 déja vu, 3 deja vu)
95. delicatessen ~ delikatessen	33 (25 delicatessen)
96. escanear	21 (4 scan)
97. escaneo	10 (- scanning)
98. eslalon	50 (89 slalom)
99. eslógan	7 (225 slogan)
100. espot	163 (310 spot)
101. funki	54 (1 funki, 53 funky)
102. führer	54 (53 führer, 1 fuhrer)
103. intelligentsia	63 (56 intelligentsia, 7 inteligentsia)
104. láser-disc	5 (2 láser, 3 laser)

1	1990s	Abitur
2	1920s	abrazo
2	1920s	Abrazo
6	1940s	abrazo
7	1950s	abrazo
16	1960s	abrazo
2	1970s	abrazo
3	1980s	abrazo
1	1960s	Abteilung
1	1960s	Abteilung
4	1940s	achkan
3	1950s	achkan
1	1950s	achkan
2	1960s	achkan
2	1960s	achkan
14	1920s	adage
7	1930s	adage
14	1940s	adage
22	1950s	adage
1	1950s	adage
2	1950s	adage
4	1960s	adage
2	1960s	Adage
13	1960s	adage
26	1970s	adage
4	1970s	adage
1	1980s	adage
1	1980s	adage
21	1980s	adage
20	1990s	adage
1	1990s	adage
2	2000s	Adage
12	2000s	adage
1	1920s	adios
1	1920s	Adios
1	1930s	adios
1	1930s	Adios
1	1940s	Adios
2	1950s	Adios
1	1950s	Adios
5	1950s	Adios
1	1950s	adios
2	1960s	Adios
4	1960s	Adios
1	1960s	Adios
1	1970s	Adios
1	1980s	Adios
2	1990s	Adios
1	2000s	adios
1	1980s	Afghantsi
1	1990s	Afghantsy
2	1930s	aficionado
4	1940s	aficionado
6	1950s	aficionado
15	1960s	aficionado
13	1970s	aficionado

8	1980s	aficionado
12	1990s	aficionado
8	2000s	aficionado
1	1960s	Aggiornamento
11	1960s	aggiornamento
1	1970s	aggiornamento
1	2000s	aggiornamento
3	1930s	agitprop
1	1940s	agitprop
1	1940s	Agitprop
1	1950s	agitprop
1	1950s	AgitProp
7	1960s	agitprop
1	1960s	Agitprop
10	1970s	agitprop
1	1970s	AGITPROP
6	1980s	agitprop
1	1980s	AgitProp
9	1990s	agitprop
6	2000s	agitprop
1	1980s	agnolotti
1	1990s	agnolotti
1	1950s	agrogorod
2	1920s	ahimsa
1	1930s	Ahimsa
1	1940s	ahimsa
1	1950s	ahimsa
1	1950s	Ahimsa
1	1960s	ahimsa
1	1960s	Aikido
3	1990s	aikido
5	1920s	aileron
3	1930s	aileron
9	1940s	aileron
1	1940s	Aileron
2	1950s	aileron
2	1960s	aileron
1	1980s	aileron
2	2000s	aioli
1	1930s	akvavit
8	1960s	akvavit
1	1940s	Alhaji
4	1950s	Alhaji
4	1950s	Alhaji
2	1960s	Alhaji
4	1960s	Alhaji
2	1960s	Alhaji
1	1970s	Alhaji
4	1980s	Alhaji
3	1980s	Alhaji
1	1930s	Aliyah
3	1950s	Aliyah
1	1950s	Aliyah
1	1960s	Aliyah
2	1970s	Aliyah
2	1970s	aliyah

1	1990s	aliyah
1	1990s	aliyah
6	1920s	Aloha
1	1920s	Aloha
7	1930s	Aloha
6	1940s	Aloha
3	1940s	Aloha
3	1950s	Aloha
10	1950s	aloha
8	1960s	aloha
3	1960s	Aloha
1	1960s	Aloha
5	1970s	Aloha
2	1970s	aloha
3	1970s	ALOHA
1	1980s	ALOHA
2	1980s	aloha
12	1980s	Aloha
7	1980s	Aloha
3	1990s	aloha
1	2000s	aloha
2	2000s	Aloha
2	1940s	Altiplano
6	1940s	altiplano
6	1950s	altiplano
1	1960s	altiplano
6	1960s	Altiplano
1	1920s	ama
3	1930s	ama
1	1930s	AMA
2	1940s	AMA
1	1940s	ama
3	1940s	AMA
1	1950s	AMA
1	1950s	AMA
1	1960s	ama
2	1980s	AMA
5	1990s	AMA
2	1990s	AMA
2	2000s	AMA
9	2000s	AMA
2	1950s	ambiance
38	1960s	ambiance
3	1960s	Ambiance
5	1970s	ambiance
1	1980s	Ambiance
11	1990s	ambiance
10	2000s	ambiance
2	1940s	Angst
1	1950s	Angst
27	1960s	Angst
23	1970s	Angst
40	1980s	Angst
79	1990s	Angst
49	2000s	Angst
2	1960s	anomie

16	1970s	anomie
3	1980s	anomie
18	1990s	anomie
7	2000s	anomie
1	1950s	Anorak
1	1970s	Anorak
1	1980s	Anorak
5	1920s	Anschluss
39	1930s	Anschluss
30	1940s	Anschluss
14	1950s	Anschluss
10	1960s	Anschluss
9	1970s	Anschluss
4	1980s	Anschluss
3	1990s	Anschluss
1	2000s	Anschluss
10	1920s	anti
10	1930s	anti
11	1940s	anti
15	1950s	anti
16	1960s	anti
4	1970s	anti
2	1980s	anti
2	1990s	anti
14	2000s	anti
16	1920s	Apache
7	1920s	Apache
11	1930s	Apache
18	1930s	Apache
1	1930s	Apache
5	1940s	Apache
12	1940s	Apache
4	1940s	Apache
10	1950s	Apache
19	1950s	Apache
1	1950s	Apache
1	1960s	Apache
28	1960s	Apache
15	1960s	Apache
3	1970s	Apache
9	1970s	Apache
1	1970s	Apache
3	1980s	Apache
9	1980s	Apache
3	1980s	Apache
5	1990s	Apache
10	1990s	Apache
1	1990s	Apache
2	2000s	Apache
16	2000s	Apache
7	2000s	Apache
5	1940s	apartheid
91	1950s	apartheid
207	1960s	apartheid
111	1970s	apartheid
261	1980s	apartheid

170	1990s	apartheid
25	2000s	apartheid
1	1940s	Apfelstrudel
1	1950s	Apfelstrudel
1	1950s	Apfelstrudel
1	1950s	Apfelstrudel
2	1950s	apparat
3	1960s	apparat
1	1970s	apparat
3	1990s	apparat
1	2000s	apparat
8	1960s	apparatchik
5	1970s	apparatchik
10	1980s	apparatchik
17	1990s	apparatchik
2	2000s	apparatchik
1	1940s	arigato
2	1940s	Arigato
1	1970s	Arigato
1	1990s	arigato
1	1930s	arriviste
1	1950s	arriviste
3	1960s	arriviste
4	1970s	arriviste
1	1980s	arriviste
4	1990s	arriviste
1	2000s	arriviste
2	1930s	Ashram
4	1930s	ashram
6	1940s	ashram
3	1950s	ashram
5	1960s	ashram
7	1970s	ashram
1	1970s	Ashram
3	1970s	ashram
9	1980s	ashram
8	1990s	ashram
1	1990s	Ashram
5	2000s	ashram
64	1920s	assemblage
41	1930s	assemblage
29	1940s	assemblage
23	1950s	assemblage
69	1960s	assemblage
36	1970s	assemblage
36	1980s	assemblage
25	1990s	assemblage
7	2000s	assemblage
1	1950s	attentisme
1	1960s	attentisme
1	NULL0s	attitude
598	1920s	attitude
546	1930s	attitude
760	1940s	attitude
879	1950s	attitude
752	1960s	attitude

569	1970s	attitude
427	1980s	attitude
388	1990s	attitude
247	2000s	attitude
2	1950s	attrait
1	1930s	Aubusson
9	1940s	Aubusson
6	1950s	Aubusson
14	1960s	Aubusson
3	1970s	Aubusson
18	1920s	Auguste
58	1930s	Auguste
38	1940s	Auguste
75	1950s	Auguste
38	1960s	Auguste
16	1970s	Auguste
6	1980s	Auguste
7	1990s	Auguste
3	2000s	Auguste
1	1960s	auteur
4	1970s	auteur
17	1980s	auteur
55	1990s	auteur
1	1990s	Auteur
1	1990s	AUTEUR
1	2000s	AUTEUR
41	2000s	auteur
1	1930s	autobahn
11	1940s	autobahn
20	1950s	autobahn
28	1960s	autobahn
8	1970s	autobahn
5	1980s	autobahn
3	1990s	autobahn
2	2000s	autobahn
3	1920s	Autogiro
14	1930s	Autogiro
1	1940s	Autogiro
2	1950s	Autogiro
2	1960s	Autogiro
1	1950s	autopista
1	1960s	autoput
3	1970s	autoroute
1	2000s	Autoroute
1	1950s	autostrada
5	1960s	autostrada
2	1960s	Autostrada
4	1970s	autostrada
1	1980s	Autostrada
1	1990s	autostrada
4	1920s	Avanti
2	1920s	Avanti
3	1930s	Avanti
6	1940s	Avanti
1	1940s	Avanti
1	1950s	Avanti

5	1950s	Avanti
1	1950s	Avanti
9	1960s	Avanti
2	1960s	avanti
14	1960s	Avanti
7	1960s	Avanti
1	1970s	Avanti
2	1970s	Avanti
1	1980s	Avanti
1	1980s	avanti
2	1980s	Avanti
1	1990s	Avanti
1	1990s	Avanti
1	1960s	AYAHUASCA
1	1960s	Ayatollah
2	1970s	Ayatollah
1	1990s	Ayatollah
3	2000s	Ayatollah
2	2000s	Ayatollah
1	1950s	Ayurveda
3	1950s	ayurveda
3	2000s	Ayurveda
1	2000s	Ayurveda
1	1920s	azione
1	1930s	Azione
7	1930s	Azione
1	1950s	Azione
2	1940s	Babushka
1	1940s	babushka
1	1940s	Babushka
1	1950s	babushka
6	1960s	babushka
1	1980s	babushka
2	1980s	Babushka
2	1990s	babushka
1	2000s	babushka
2	1940s	bachot
8	1950s	bachot
8	1960s	bachot
1	1940s	bagarre
1	1950s	Bagel
1	1950s	bagel
4	1950s	bagel
5	1960s	bagel
1	1960s	Bagel
1	1970s	bagel
4	1980s	bagel
1	1980s	bagel
22	1990s	bagel
2	1990s	bagel
7	1990s	Bagel
1	2000s	Bagel
7	2000s	bagel
1	1950s	baguette
4	1980s	baguette
2	2000s	baguette

1	1920s	Ballon
2	1920s	ballon
1	1930s	Ballon
1	1940s	Ballon
1	1950s	Ballon
1	1950s	ballon
1	1960s	ballon
10	1960s	Ballon
2	1970s	Ballon
2	2000s	ballon
1	1920s	Balti
1	1930s	Balti
1	1950s	Balti
1	1960s	Balti
2	1960s	Balti
1	1970s	banc
1	1980s	Banc
6	1980s	Banc
5	1990s	Banc
1	1990s	Banc
2	1990s	Banc
3	2000s	Banc
4	2000s	Banc
13	1920s	Banco
18	1930s	Banco
17	1940s	Banco
11	1950s	Banco
17	1960s	Banco
9	1970s	Banco
38	1980s	Banco
7	1990s	Banco
2	2000s	Banco
2	1980s	bandh
1	1970s	bandhnu
1	2000s	banlieue
2	NULL0s	Banzai
2	1920s	Banzai
2	1920s	Banzai
8	1930s	Banzai
3	1930s	Banzai
5	1940s	Banzai
17	1940s	banzai
4	1940s	Banzai
5	1940s	Banzai
4	1950s	Banzai
1	1950s	Banzai
3	1950s	Banzai
8	1950s	banzai
6	1960s	banzai
2	1960s	Banzai
1	1960s	Banzai
5	1960s	Banzai
3	1970s	Banzai
1	1970s	Banzai
5	1970s	Banzai
5	1970s	banzai

1	1980s	banzai
8	1980s	Banzai
1	1980s	Banzai
1	1990s	Banzai
1	2000s	Banzai
1	2000s	Banzai
1	1950s	Barbeau
1	1950s	Barbeau
1	1960s	Barbeau
2	1970s	Barbeau
1	1970s	Barbeau
3	1970s	Barbeau
1	1980s	Barbeau
34	1920s	barrage
75	1930s	barrage
257	1940s	barrage
169	1950s	barrage
225	1960s	barrage
129	1970s	barrage
119	1980s	barrage
95	1990s	barrage
40	2000s	barrage
4	1920s	Barre
1	1920s	Barre
6	1930s	Barre
1	1940s	Barre
3	1950s	Barre
2	1950s	barre
6	1960s	barre
1	1960s	Barre
4	1960s	Barre
64	1970s	Barre
13	1970s	Barre
3	1970s	barre
3	1970s	Barre
3	1980s	barre
12	1980s	Barre
33	1980s	Barre
20	1990s	Barre
3	1990s	barre
1	1990s	Barre
1	2000s	Barre
4	2000s	Barre
1	NULL0s	Barrera
1	1940s	barrera
4	1950s	Barrera
1	1950s	Barrera
1	1960s	Barrera
1	1960s	barrera
4	1970s	Barrera
1	1970s	Barrera
7	1980s	Barrera
1	1980s	Barrera
1	1980s	Barrera
1	2000s	Barrera
1	2000s	Barrera

6	1960s	Barrette
3	1960s	Barrette
1	1980s	Barrette
1	1930s	bascule
4	1930s	Basenji
1	1930s	Basenji
2	1940s	Basenji
3	1940s	Basenji
2	1960s	Basenji
1	1950s	Basho
1	1960s	Basho
1	1960s	Basho
1	1970s	Basho
1	1970s	Basho
1	1980s	Basho
30	1930s	Bauhaus
4	1930s	Bauhaus
4	1940s	Bauhaus
13	1940s	Bauhaus
33	1950s	Bauhaus
6	1950s	Bauhaus
5	1960s	Bauhaus
1	1960s	Bauhaus
25	1960s	Bauhaus
1	1960s	Bauhaus
1	1960s	Bauhaus
25	1970s	Bauhaus
3	1970s	Bauhaus
2	1980s	Bauhaus
24	1980s	Bauhaus
1	1980s	Bauhaus
7	1990s	Bauhaus
2	2000s	Bauhaus
1	1980s	Bedu
1	1980s	Bedu
2	1930s	Beguine
6	1940s	Beguine
2	1940s	beguine
6	1950s	beguine
4	1950s	Beguine
4	1960s	Beguine
2	1960s	beguine
2	1970s	beguine
1	1990s	Beguine
1	1940s	Belote
1	1940s	belote
1	1950s	belote
1	1960s	belote
2	1920s	Berceuse
2	1930s	Berceuse
1	1940s	Berceuse
2	1940s	Berceuse
1	1950s	Berceuse
2	1970s	Bhajan
3	1970s	Bhajan
8	1970s	Bhajan

3	1980s	Bhajan
1	2000s	Bhangra
6	2000s	bhangra
1	1950s	Bidonville
7	1950s	Biennale
39	1950s	Biennale
57	1960s	Biennale
6	1960s	Biennale
1	1960s	biennale
1	1970s	Biennale
10	1970s	Biennale
19	1980s	Biennale
11	1990s	Biennale
2	1990s	Biennale
2	2000s	Biennale
3	1970s	Bildungsroman
2	1990s	Bildungsroman
1	1990s	bildungsroman
1	2000s	bildungsroman
1	2000s	Bildungsroman
1	2000s	Bildungsroman
1	1930s	Bimbo
1	1930s	Bimbo
4	1960s	Bimbo
1	1970s	Bimbo
1	1970s	Bimbo
6	1980s	bimbo
1	1980s	Bimbo
1	1990s	Bimbo
22	1990s	bimbo
5	2000s	bimbo
1	1950s	Bint
1	1960s	Bint
1	1970s	bint
1	1970s	Bint
2	1990s	Bint
1	2000s	Bint
6	1930s	bistro
14	1940s	bistro
21	1950s	bistro
33	1960s	bistro
2	1960s	Bistro
4	1960s	Bistro
1	1970s	Bistro
12	1970s	bistro
13	1980s	bistro
1	1980s	Bistro
1	1990s	Bistro
7	1990s	bistro
1	1990s	Bistro
3	2000s	Bistro
8	2000s	bistro
1	NULL0s	bled
19	1920s	bled
8	1920s	bled
17	1930s	bled

16	1930s	bled
20	1940s	bled
29	1940s	bled
18	1950s	bled
14	1950s	bled
23	1960s	bled
32	1960s	bled
7	1970s	bled
12	1970s	bled
5	1980s	bled
4	1980s	bled
12	1990s	bled
8	1990s	bled
3	2000s	bled
7	2000s	bled
1	1960s	blintze
12	1930s	blitzkrieg
3	1930s	Blitzkrieg
21	1940s	Blitzkrieg
1	1940s	Blitzkrieg
70	1940s	blitzkrieg
1	1940s	Blitzkrieg
12	1950s	blitzkrieg
11	1960s	blitzkrieg
12	1970s	blitzkrieg
18	1980s	blitzkrieg
1	1980s	Blitzkrieg
1	1990s	Blitzkrieg
15	1990s	blitzkrieg
1	1990s	blitzkrieg
1	2000s	Blitzkrieg
2	2000s	Blitzkrieg
1	NULL0s	bloc
99	1920s	bloc
25	1920s	Bloc
3	1920s	Bloc
4	1920s	bloc
2	1930s	bloc
2	1930s	Bloc
13	1930s	Bloc
104	1930s	bloc
309	1940s	bloc
52	1940s	Bloc
5	1940s	Bloc
3	1940s	bloc
1	1950s	bloc
3	1950s	Bloc
7	1950s	Bloc
359	1950s	bloc
430	1960s	bloc
19	1960s	Bloc
3	1960s	Bloc
1	1970s	Bloc
14	1970s	Bloc
7	1970s	bloc
1	1970s	BLOC

228	1970s	bloc
370	1980s	bloc
2	1980s	bloc
1	1980s	Bloc
7	1990s	Bloc
1	1990s	Bloc
2	1990s	bloc
2	1990s	BLOC
106	1990s	bloc
36	2000s	bloc
1	2000s	Bloc
3	2000s	Bloc
1	1960s	Blouson
8	1960s	blouson
1	1970s	blouson
2	1980s	blouson
2	1950s	blutwurst
1	1960s	blutwurst
2	NULL0s	Bolshevik
187	1920s	Bolshevik
43	1920s	Bolshevik
49	1930s	Bolshevik
108	1930s	Bolshevik
67	1940s	Bolshevik
28	1940s	Bolshevik
44	1950s	Bolshevik
79	1950s	Bolshevik
53	1960s	Bolshevik
17	1960s	Bolshevik
5	1970s	Bolshevik
28	1970s	Bolshevik
39	1980s	Bolshevik
3	1980s	Bolshevik
6	1990s	Bolshevik
35	1990s	Bolshevik
5	2000s	Bolshevik
2	2000s	Bolshevik
2	1950s	bombachas
1	1950s	bomoh
1	1970s	bomoh
11	1940s	Bongo
11	1950s	Bongo
6	1960s	Bongo
11	1970s	Bongo
2	1980s	Bongo
6	1990s	Bongo
6	2000s	Bongo
1	1930s	Bonsai
1	1930s	Bonsai
18	1950s	Bonsai
2	1950s	Bonsai
9	1960s	Bonsai
3	1970s	Bonsai
4	1980s	Bonsai
2	1990s	Bonsai
1	1940s	boondock

1	1950s	boondock
2	1960s	boondock
1	1960s	Boondock
1	1970s	boondock
1	1980s	boondock
1	1940s	Bordereau
3	1960s	Bordereau
1	1920s	Boudin
1	1930s	Boudin
1	1950s	Boudin
5	1960s	Boudin
1	1960s	Boudin
1	1960s	Boudin
5	1960s	Boudin
1	1960s	boudin
1	1970s	boudin
2	1970s	Boudin
7	1970s	Boudin
13	1980s	Boudin
2	1980s	Boudin
1	1980s	Boudin
1	1980s	boudin
1	1990s	boudin
1	1990s	Boudin
2	2000s	Boudin
6	1920s	bouillon
5	1930s	bouillon
7	1940s	bouillon
12	1950s	bouillon
7	1960s	bouillon
1	1970s	bouillon
2	1980s	bouillon
1	2000s	bouillon
1	1920s	Boule
4	1920s	boule
1	1930s	boule
1	1940s	boule
2	1940s	Boule
1	1940s	boule
2	1950s	boule
3	1950s	Boule
1	1990s	Boule
2	1990s	boule
2	2000s	boule
1	1930s	Boutique
2	1930s	Boutique
1	1940s	Boutique
1	1950s	Boutique
30	1960s	Boutique
52	1970s	Boutique
48	1980s	Boutique
44	1990s	Boutique
94	2000s	Boutique
2	1960s	Bouzouki
7	1960s	bouzouki
1	1970s	bouzouki

2	1980s	bouzouki
1	1970s	Bozzetto
5	1970s	Bozzetto
1	1990s	braai
1	1960s	braaivleis
1	1940s	Brahmacharya
1	1960s	brahmacharya
2	1950s	Bratwurst
1	1950s	Bratwurst
1	1960s	Bratwurst
1	1960s	Bratwurst
1	1970s	Bratwurst
1	1980s	Bratwurst
2	1980s	Bratwurst
1	1990s	Bratwurst
1	1990s	bratwurst
1	2000s	Bratwurst
3	2000s	Bratwurst
1	1970s	bricolage
2	2000s	bricolage
1	1960s	Bricoleur
1	1940s	brise-soleil
1	1920s	brouhaha
1	1920s	Brouhaha
2	1940s	brouhaha
9	1950s	brouhaha
1	1950s	Brouhaha
12	1960s	brouhaha
22	1970s	brouhaha
18	1980s	brouhaha
1	1980s	BROUHAHA
17	1990s	brouhaha
10	2000s	brouhaha
1	2000s	BROUHAHA
1	1920s	bruit
1	1930s	bruit
3	1930s	buckling
10	1940s	buckling
2	1940s	buckling
9	1950s	buckling
9	1960s	buckling
7	1970s	buckling
1	1970s	buckling
1	1970s	buckling
1	1980s	buckling
5	1980s	buckling
5	1990s	buckling
4	2000s	buckling
1	1990s	bulgur
1	2000s	bulgur
1	2000s	bulgur
1	1930s	Buna
84	1940s	Buna
6	1940s	Buna
7	1940s	buna
6	1940s	Buna

1	1950s	buna
6	1950s	Buna
2	1960s	Buna
2	1960s	buna
1	1950s	Bundeswehr
2	1950s	Bundeswehr
13	1950s	Bundeswehr
26	1960s	Bundeswehr
1	1960s	Bundeswehr
6	1960s	Bundeswehr
1	1970s	Bundeswehr
17	1970s	Bundeswehr
4	1980s	Bundeswehr
1	1980s	Bundeswehr
2	1990s	Bundeswehr
1	1990s	Bundeswehr
1	1950s	Bunraku
1	1960s	Bunraku
1	1970s	Bunraku
1	1990s	Bunraku
1	1940s	Burla
1	1950s	Burla
1	1970s	burrito
2	1980s	burrito
6	1990s	burrito
1	1990s	Burrito
1	1990s	Burrito
2	2000s	Burrito
4	2000s	burrito
1	1940s	bustier
8	1990s	bustier
5	2000s	bustier
1	NULL0s	cabaret
76	1920s	cabaret
68	1930s	cabaret
55	1940s	cabaret
50	1950s	cabaret
82	1960s	cabaret
80	1970s	cabaret
43	1980s	cabaret
52	1990s	cabaret
20	2000s	cabaret
2	1930s	cache-sexe
1	1950s	cache-sexe
1	1920s	cafard
1	1940s	cafard
1	1950s	Cafard
2	1960s	cagoule
1	1990s	Cagoule
2	1980s	calamari
1	2000s	calamari
1	1920s	Calvados
2	1930s	Calvados
7	1940s	Calvados
2	1940s	Calvados
5	1950s	Calvados

2	1960s	Calvados
1	1960s	Calvados
1	1970s	Calvados
3	1980s	Calvados
2	1990s	calzone
1	NULL0s	camouflage
13	1920s	camouflage
4	1920s	camouflage
1	1920s	camouflage
3	1930s	camouflage
2	1930s	camouflage
26	1930s	camouflage
73	1940s	camouflage
11	1940s	camouflage
14	1940s	camouflage
5	1950s	camouflage
8	1950s	camouflage
30	1950s	camouflage
55	1960s	camouflage
15	1960s	camouflage
17	1960s	camouflage
5	1970s	camouflage
13	1970s	camouflage
41	1970s	camouflage
62	1980s	camouflage
9	1980s	camouflage
9	1980s	camouflage
8	1990s	camouflage
5	1990s	camouflage
51	1990s	camouflage
28	2000s	camouflage
4	2000s	camouflage
6	2000s	camouflage
1	2000s	camouflage
1	1930s	Campesino
8	1940s	campesino
1	1950s	campesino
14	1950s	Campesino
1	1950s	Campesino
1	1960s	Campesino
6	1960s	Campesino
10	1960s	campesino
3	1970s	campesino
4	1980s	campesino
1	1940s	Canasta
1	1940s	Canasta
4	1940s	Canasta
2	1940s	canasta
1	1940s	Canasta
18	1950s	canasta
4	1950s	Canasta
4	1960s	canasta
1	1970s	canasta
1	2000s	Canasta
1	1960s	cannelloni
1	1960s	Cannelloni

1	1980s	cannelloni
1	1920s	Capo
1	1920s	Capo
15	1920s	Capo
1	1920s	capo
8	1930s	Capo
2	1930s	Capo
1	1940s	Capo
2	1960s	Capo
1	1960s	Capo
3	1960s	capo
19	1970s	capo
1	1970s	Capo
12	1980s	capo
10	1990s	capo
5	2000s	capo
2	2000s	Capo
2	1980s	cappuccino
15	1990s	cappuccino
14	2000s	cappuccino
3	1940s	carabiniere
1	1950s	carabiniere
1	1950s	carabiniere
2	1960s	carabiniere
1	1970s	carabiniere
1	1980s	carabiniere
1	1930s	Carnet
1	1960s	Carnet
1	1960s	Carnet
1	1960s	carnet
1	1920s	carrousel
1	1920s	Carrousel
2	1930s	Carrousel
5	1930s	carrousel
5	1940s	carrousel
1	1940s	CARROUSEL
3	1950s	carrousel
1	1950s	Carrousel
4	1960s	Carrousel
5	1960s	carrousel
4	1970s	carrousel
6	1980s	carrousel
1	1990s	Carrousel
1	2000s	Carrousel
2	1980s	cassata
1	1960s	Cassis
2	1960s	cassis
1	1970s	cassis
1	1980s	cassis
3	1980s	cassoulet
2	1990s	cassoulet
1	2000s	cassoulet
35	1920s	caste
40	1930s	caste
56	1940s	caste
66	1950s	caste

46	1960s	caste
42	1970s	caste
16	1980s	caste
22	1990s	caste
3	2000s	caste
1	1940s	cauchemar
5	1930s	Caudillo
25	1930s	Caudillo
13	1940s	Caudillo
4	1940s	Caudillo
3	1940s	caudillo
29	1940s	Caudillo
1	1940s	Caudillo
1	1940s	Caudillo
9	1950s	Caudillo
1	1950s	caudillo
1	1950s	Caudillo
1	1950s	Caudillo
17	1960s	Caudillo
5	1960s	Caudillo
1	1960s	caudillo
17	1960s	Caudillo
27	1970s	Caudillo
7	1970s	caudillo
7	1970s	Caudillo
4	1970s	Caudillo
1	1990s	caudillo
2	2000s	caudillo
1	1940s	cha-cha
2	1950s	Cha-Cha
2	1950s	cha-cha
5	1960s	cha-cha
1	1970s	Cha-Cha
1	1970s	cha-cha
2	1980s	cha-cha
2	1990s	cha-cha
1	1990s	cha-cha
2	2000s	cha-cha
3	1990s	chaebol
1	2000s	chaebol
1	1940s	chahut
1	1990s	chahut
1	1990s	Chahut
1	1960s	chansonnier
1	1930s	Charmeur
1	1920s	charmeuse
1	2000s	charmeuse
1	1940s	Charro
6	1940s	charro
1	1950s	charro
1	1950s	Charro
1	1920s	Chasseur
1	1920s	chasseur
1	1930s	chasseur
1	1930s	Chasseur
1	1940s	Chasseur

2	1940s	chasseur
2	1940s	Chasseur
1	1940s	Chasseur
1	1950s	chasseur
1	1960s	chasseur
2	2000s	chasseur
21	1920s	chassis
36	1930s	chassis
24	1940s	chassis
36	1950s	chassis
46	1960s	chassis
22	1970s	chassis
9	1980s	chassis
8	1990s	chassis
12	2000s	chassis
1	1920s	Chauffeur
3	1920s	Chauffeur
124	1920s	chauffeur
4	1920s	Chauffeur
9	1930s	Chauffeur
178	1930s	chauffeur
4	1930s	Chauffeur
2	1930s	Chauffeur
2	1930s	Chauffeur
2	1940s	Chauffeur
113	1940s	chauffeur
6	1940s	Chauffeur
5	1950s	Chauffeur
135	1950s	chauffeur
2	1950s	Chauffeur
2	1960s	Chauffeur
2	1960s	Chauffeur
118	1960s	chauffeur
7	1960s	Chauffeur
89	1970s	chauffeur
2	1970s	Chauffeur
40	1980s	chauffeur
3	1980s	Chauffeur
1	1990s	Chauffeur
26	1990s	chauffeur
1	1990s	Chauffeur
11	2000s	chauffeur
1	1930s	Chenet
1	1960s	cheongsam
1	1970s	cheongsam
1	1990s	cheongsam
1	2000s	cheongsam
13	1940s	Chetnik
5	1940s	Chetnik
6	1920s	Chez
4	1930s	Chez
2	1930s	chez
1	1940s	chez
13	1940s	Chez
11	1950s	Chez
28	1960s	Chez

3	1960s	chez
1	1970s	chez
8	1970s	Chez
7	1980s	Chez
6	1990s	Chez
13	2000s	Chez
1	1960s	Chicano
2	1960s	Chicano
37	1970s	Chicano
5	1970s	chicano
13	1970s	Chicano
3	1980s	Chicano
6	1980s	chicano
8	1980s	Chicano
7	1990s	Chicano
4	1990s	Chicano
4	2000s	Chicano
1	1940s	Chichi
7	1940s	Chichi
3	1940s	Chichi
1	1940s	Chichi
24	1940s	chichi
2	1940s	Chichi
2	1950s	Chichi
4	1950s	chichi
3	1950s	Chichi
7	1950s	Chichi
31	1950s	Chichi
1	1960s	Chichi
8	1960s	chichi
5	1970s	chichi
3	1980s	chichi
2	1990s	chichi
1	1990s	Chichi
1	2000s	Chichi
1	2000s	Chichi
2	2000s	chichi
1	1930s	Chino
5	1930s	Chino
2	1940s	Chino
1	1940s	Chino
2	1950s	Chino
4	1950s	Chino
3	1960s	Chino
1	1960s	Chino
1	1970s	Chino
1	1970s	Chino
2	1970s	chino
1	1980s	chino
3	1980s	Chino
1	1990s	Chino
5	2000s	Chino
5	2000s	Chino
1	2000s	Chino
2	1990s	chipotle
2	2000s	chipotle

1	2000s	Chipotle
1	2000s	chipotle
1	1960s	choli
4	1950s	churrasco
2	1980s	churrasco
1	NULL0s	chutzpah
4	1960s	chutzpah
9	1970s	chutzpah
12	1980s	chutzpah
3	1980s	chutzpah
2	1990s	Chutzpah
21	1990s	chutzpah
6	2000s	chutzpah
3	2000s	ciabatta
1	1950s	Ciao
3	1960s	Ciao
4	1970s	Ciao
2	1980s	Ciao
1	1990s	Ciao
5	2000s	Ciao
1	1980s	Cilantro
2	1980s	cilantro
2	1990s	cilantro
3	2000s	cilantro
1	2000s	Cilantro
1	1960s	Cinematheque
1	1970s	Cinematheque
1	1980s	Cinematheque
2	1990s	Cinematheque
1	2000s	Cinematheque
1	2000s	Cinematheque
2	1980s	Classico
1	1940s	clave
1	1950s	Clave
1	1960s	Clave
3	1970s	clave
6	1920s	Clementine
2	1930s	Clementine
25	1940s	Clementine
17	1950s	Clementine
7	1960s	Clementine
15	1970s	Clementine
3	1980s	Clementine
14	1990s	Clementine
12	2000s	Clementine
1	1940s	clochard
6	1950s	clochard
1	1960s	clochard
1	1960s	cojones
3	1980s	cojones
1	1980s	cojones
3	1990s	cojones
8	2000s	cojones
1	2000s	cojones
7	1940s	collage
11	1950s	collage

77	1960s	collage
41	1970s	collage
24	1980s	collage
33	1990s	collage
11	2000s	collage
1	1920s	Comitadji
12	1920s	Commissar
42	1920s	commissar
3	1920s	Commissar
1	1920s	Commissar
17	1930s	Commissar
174	1930s	commissar
86	1930s	Commissar
1	1930s	Commissar
92	1940s	Commissar
119	1940s	commissar
3	1940s	Commissar
2	1940s	Commissar
6	1950s	Commissar
101	1950s	commissar
12	1950s	Commissar
2	1950s	commissar
2	1960s	Commissar
39	1960s	commissar
7	1960s	Commissar
22	1970s	commissar
2	1970s	Commissar
5	1980s	Commissar
10	1980s	commissar
1	1980s	Commissar
1	1980s	Commissar
4	1990s	commissar
2	1990s	Commissar
2	2000s	commissar
1	1920s	Comtesse
3	1920s	Comtesse
9	1920s	Comtesse
10	1930s	Comtesse
2	1930s	Comtesse
4	1940s	Comtesse
5	1950s	Comtesse
2	1970s	Comtesse
1	1930s	concours
2	1930s	Concours
2	1930s	Concours
6	1950s	Concours
7	1950s	Concours
2	1950s	concours
1	1950s	Concours
1	1960s	concours
3	1960s	Concours
6	1960s	Concours
2	1980s	confit
1	1990s	confit
2	2000s	confit
28	1940s	conga

6	1940s	Conga
1	1940s	Conga
1	1950s	Conga
8	1950s	conga
4	1960s	conga
1	1960s	Conga
1	1970s	Conga
10	1970s	conga
3	1980s	conga
1	1980s	Conga
1	1990s	Conga
8	1990s	conga
7	2000s	conga
2	2000s	Conga
2	1950s	Connaissance
4	1960s	Connaissance
1	1970s	Connaissance
1	1940s	Coque
1	1950s	Coque
2	1930s	Corgi
2	1960s	corgi
1	1970s	Corgi
5	1980s	corgi
3	1990s	corgi
1	2000s	corgi
1	1940s	cornada
2	1950s	Corniche
4	1960s	Corniche
1	1960s	Corniche
2	1970s	Corniche
2	1970s	Corniche
4	1980s	Corniche
5	1980s	Corniche
1	1990s	Corniche
1	2000s	corniche
6	1920s	corsage
7	1930s	corsage
7	1940s	corsage
1	1940s	Corsage
13	1950s	corsage
6	1960s	corsage
7	1980s	corsage
1	1980s	Corsage
5	1990s	corsage
2	1990s	Corsage
1	2000s	corsage
65	1920s	Costa
73	1930s	Costa
231	1940s	Costa
213	1950s	Costa
273	1960s	Costa
198	1970s	Costa
244	1980s	Costa
61	1990s	Costa
71	2000s	Costa
1	1940s	cotillon

2	1960s	Couchette
15	1920s	coupe
29	1930s	coupe
29	1940s	coupe
24	1950s	coupe
24	1960s	coupe
19	1970s	coupe
14	1980s	coupe
17	1990s	coupe
1	1990s	Coupe
11	2000s	coupe
1	1920s	couture
2	1930s	couture
10	1940s	couture
8	1940s	couture
4	1940s	couture
3	1940s	Couture
3	1950s	Couture
5	1950s	couture
1	1950s	couture
14	1950s	couture
47	1960s	couture
16	1960s	couture
11	1960s	Couture
4	1960s	couture
3	1970s	couture
4	1970s	Couture
20	1970s	couture
21	1970s	couture
18	1980s	couture
28	1980s	couture
1	1980s	couture
6	1980s	Couture
5	1980s	couture
1	1980s	couture
1	1990s	couture
3	1990s	couture
1	1990s	Couture
35	1990s	couture
11	1990s	couture
14	2000s	couture
55	2000s	couture
6	2000s	Couture
1	2000s	couture
1	2000s	couture
1	1960s	Credenza
1	1980s	credenza
2	1990s	credenza
2	2000s	credenza
1	1930s	CRISE
3	1940s	crise
5	1950s	crise
1	1950s	CRISE
1	1960s	CRISE
2	1960s	crise
1	1970s	crise

1	1930s	croissant
1	1950s	croissant
1	1960s	croissant
10	1970s	croissant
8	1980s	croissant
5	1990s	croissant
1	1980s	croque-monsieur
1	2000s	crostini
1	1970s	Crotale
1	1980s	Crotale
1	1980s	Crotale
1	1920s	Cuesta
2	1930s	Cuesta
2	1930s	Cuesta
2	1950s	Cuesta
4	1960s	Cuesta
1	1960s	Cuesta
1	1950s	culotte
8	1960s	culotte
2	1940s	curandero
3	1960s	curandero
1	1930s	curettage
1	1970s	curettage
1	1980s	curettage
6	1960s	Cursillo
1	1960s	Cursillo
1	1970s	Cursillo
3	1920s	Cwm
1	1940s	Cwm
5	1950s	Cwm
2	NULL0s	dacha
2	1930s	dacha
2	1940s	dacha
1	1940s	Dacha
22	1950s	dacha
24	1960s	dacha
2	1960s	Dacha
19	1970s	dacha
17	1980s	dacha
20	1990s	dacha
2	2000s	dacha
1	1920s	dada
6	1920s	Dada
1	1920s	Dada
2	1930s	Dada
7	1930s	Dada
1	1930s	dada
2	1940s	dada
2	1940s	Dada
8	1940s	Dada
2	1940s	Dada
3	1950s	Dada
17	1950s	Dada
3	1950s	Dada
1	1950s	Dada
1	1950s	dada

1	1950s	Dada
11	1960s	dada
1	1960s	Dada
7	1960s	Dada
30	1960s	Dada
9	1960s	Dada
5	1970s	Dada
78	1970s	Dada
2	1970s	Dada
1	1970s	Dada
1	1970s	Dada
1	1980s	dada
1	1980s	Dada
17	1980s	Dada
19	1990s	Dada
1	1990s	Dada
1	1990s	Dada
2	1990s	dada
1	2000s	Dada
2	2000s	Dada
1	1920s	Dal
16	1920s	dal
3	1930s	dal
2	1940s	dal
4	1950s	dal
8	1960s	dal
1	1960s	Dal
1	1970s	Dal
9	1970s	dal
16	1980s	dal
23	1990s	dal
2	2000s	dal
2	NULL0s	Dan
108	1920s	Dan
187	1930s	Dan
288	1940s	Dan
394	1950s	Dan
277	1960s	Dan
253	1970s	Dan
454	1980s	Dan
553	1990s	Dan
312	2000s	Dan
2	1950s	darshan
1	2000s	Darshan
2	1960s	dashiki
3	1970s	dashiki
2	1980s	dashiki
1	1990s	dashiki
1	2000s	dashiki
1	1920s	Delikatessen
1	1960s	Delikatessen
1	1960s	Delikatessen
1	1980s	Demi-sec
1	1920s	demi-tasse
1	1940s	Demi-Tasse
1	1990s	derailleur

2	1970s	desaparecido
1	1950s	Dhamma
1	1980s	Dhamma
2	1970s	Diabolo
1	1970s	didgeridoo
1	2000s	didgeridoo
1	1950s	digestif
1	1940s	Diktat
1	1950s	Diktat
1	1960s	Diktat
1	1970s	Diktat
2	1970s	Diktat
1	1990s	Diktat
1	1990s	Diktat
3	2000s	Diktat
4	1940s	dirigisme
1	1980s	dirigisme
1	1990s	dirigisme
1	2000s	dirigiste
1	1930s	dirndl
1	1930s	Dirndl
2	1950s	dirndl
1	1960s	dirndl
1	1960s	dirndl
1	1970s	dirndl
1	1980s	dirndl
1	1960s	discaire
3	1950s	djellaba
1	1970s	djellaba
1	1980s	djellaba
1	2000s	dojo
1	1940s	Domaine
1	1950s	Domaine
1	1980s	Domaine
2	1990s	Domaine
5	2000s	Domaine
1	1940s	dominee
1	1940s	dompteur
1	1970s	dompteur
2	1960s	Dosvidanya
1	1930s	Dreigroschenoper
1	1930s	Dreigroschenoper
1	1940s	Dreigroschenoper
2	1950s	Dreigroschenoper
1	1960s	Dreigroschenoper
1	1940s	dressage
1	1950s	dressage
4	1960s	dressage
2	1970s	dressage
1	1980s	dressage
2	1990s	dressage
1	2000s	dressage
212	1920s	DUCE
32	1920s	Duce
9	1920s	duce
3	1930s	duce

80	1930s	Duce
560	1930s	DUCE
172	1940s	DUCE
17	1940s	Duce
5	1940s	duce
1	1950s	duce
3	1950s	Duce
30	1950s	DUCE
28	1960s	DUCE
1	1960s	Duce
6	1960s	duce
1	1970s	duce
13	1970s	DUCE
1	1970s	duce
1	1980s	duce
8	1980s	DUCE
2	1980s	Duce
1	1990s	Duce
1	1990s	duce
1	1990s	DUCE
3	1920s	Duma
5	1920s	Duma
4	1930s	Duma
4	1960s	Duma
1	1970s	Duma
43	1990s	Duma
4	1990s	Duma
13	2000s	Duma
1	2000s	duvet
15	1920s	Dybbuk
11	1930s	Dybbuk
2	1930s	Dybbuk
1	1940s	Dybbuk
9	1950s	Dybbuk
2	1950s	Dybbuk
2	1960s	Dybbuk
4	1960s	Dybbuk
6	1970s	Dybbuk
1	1970s	Dybbuk
2	1980s	Dybbuk
1	1990s	Dybbuk
1	1920s	echt
5	1960s	echt
2	1970s	echt
6	1980s	echt
3	1990s	echt
1	1940s	effleurage
1	1960s	effleurage
1	1980s	effleurage
1	2000s	effleurage
1	2000s	Effleurage
1	1980s	empanada
1	1930s	enfilade
2	1940s	enfilade
3	1950s	enfilade
2	1960s	enfilade

2	1970s	enfilade
1	1980s	enfilade
226	1920s	engagement
257	1930s	engagement
210	1940s	engagement
196	1950s	engagement
191	1960s	engagement
112	1970s	engagement
97	1980s	engagement
122	1990s	engagement
99	2000s	engagement
36	1950s	enosis
2	1950s	Enosis
7	1950s	Enosis
16	1960s	enosis
13	1970s	enosis
1	1970s	Enosis
1	1990s	enosis
1	1990s	Entscheidungsproblem
2	1930s	Erdgeist
1	1950s	Erdgeist
3	1960s	Erdgeist
1	1920s	ersatz
12	1930s	ersatz
69	1940s	ersatz
13	1950s	ersatz
35	1960s	ersatz
28	1970s	ersatz
24	1980s	ersatz
30	1990s	ersatz
12	2000s	ersatz
1	1960s	escarole
1	1990s	escarole
1	1940s	espresso
6	1950s	espresso
1	1950s	Espresso
29	1960s	espresso
4	1970s	espresso
6	1980s	espresso
10	1990s	espresso
27	2000s	espresso
2	2000s	Espresso
2	1940s	estocada
1	1970s	Exacta
2	1990s	exacta
1	1920s	extraordinaire
1	1930s	extraordinaire
1	1940s	extraordinaire
1	1940s	Extraordinaire
1	1950s	extraordinaire
1	1960s	Extraordinaire
1	1970s	extraordinaire
8	1980s	extraordinaire
10	1990s	extraordinaire
7	2000s	extraordinaire
41	1920s	facile

24	1930s	facile
28	1940s	facile
38	1950s	facile
30	1960s	facile
47	1970s	facile
19	1980s	facile
18	1990s	facile
5	2000s	facile
1	1950s	Fado
4	1950s	fado
1	1950s	Fado
3	1960s	Fado
21	1960s	fado
1	1960s	Fado
2	1970s	Fado
1	1990s	fado
1	1990s	Fado
1	2000s	Fado
5	2000s	fado
1	1940s	faille
2	1940s	Faille
3	1950s	Faille
3	1950s	faille
6	1960s	faille
2	1960s	Faille
1	1970s	Faille
2	1970s	faille
1	1960s	falafel
1	1970s	falafel
1	1980s	falafel
2	1990s	falafel
2	2000s	falafel
1	1930s	Fantaisie
1	1940s	Fantaisie
1	1960s	Fantaisie
1	1980s	Fantaisie
1	1980s	fantaisie
1	1980s	farci
2	1940s	Fasching
1	1940s	Fasching
1	1950s	Fasching
1	1950s	Fasching
1	1950s	Fasching
2	1950s	Fasching
4	1960s	Fasching
1	1960s	Fasching
1	1960s	Fasching
3	1960s	Fasching
2	1970s	Fasching
4	1970s	Fasching
7	1970s	Fasching
2	1930s	fatwa
1	1940s	Fatwa
1	1950s	fatwa
4	1960s	fatwa
1	1980s	fatwa

12	1990s	fatwa
1	1990s	Fatwa
1	2000s	Fatwa
19	2000s	fatwa
1	2000s	FATWA
2	1950s	fauve
4	1950s	Fauve
4	1960s	Fauve
1	1960s	fauve
2	1970s	Fauve
2	1980s	Fauve
2	1990s	Fauve
1	1990s	Fauve
1	1990s	fauve
1	1920s	Fauves
1	1920s	Fauves
3	1930s	Fauves
4	1940s	Fauves
1	1940s	Fauves
2	1940s	fauves
1	1950s	fauves
9	1950s	Fauves
2	1950s	Fauves
3	1960s	Fauves
10	1960s	Fauves
1	1970s	Fauves
2	1970s	Fauves
1	1980s	Fauves
2	1980s	Fauves
1	2000s	Fauves
3	1950s	favela
1	1950s	Favela
15	1960s	favela
1	1970s	Favela
1	1970s	Favela
2	1980s	favela
1	1990s	Favela
1	2000s	favela
1	1980s	feijoada
1	1930s	feldgrau
1	1940s	Feldgrau
1	1950s	feldgrau
1	1930s	ferraiuolo
2	1970s	Festschrift
1	1990s	feta
2	2000s	feta
1	1970s	fettucine
1	1990s	fettucine
1	1920s	Fiche
1	1960s	fiche
1	1970s	fiche
1	1950s	Fidelismo
1	1960s	Fidelismo
2	1960s	Fidelista
1	1990s	Fidelista
1	1950s	Filo

1	1990s	Filo
3	1990s	Filo
1	1990s	Filo
4	2000s	Filo
1	1960s	filtre
1	1980s	filtre
1	1930s	finca
7	1940s	finca
4	1950s	finca
3	1950s	Finca
3	1960s	Finca
1	1970s	Finca
2	1970s	finca
3	1980s	finca
4	1980s	Finca
6	NULL0s	fine
1 043,00	1920s	fine
2	1920s	fine
1	1920s	fine
1	1920s	fine
2	1930s	fine
2	1930s	fine
4	1930s	fine
1 544,00	1930s	fine
2	1930s	fine
3	1940s	fine
2 127,00	1940s	fine
11	1940s	fine
4	1940s	fine
2	1940s	fine
2	1950s	fine
2	1950s	fine
12	1950s	fine
2 999,00	1950s	fine
1 833,00	1960s	fine
5	1960s	fine
4	1960s	fine
3	1960s	fine
4	1970s	fine
4	1970s	fine
2	1970s	fine
1 100,00	1970s	fine
956	1980s	fine
1	1980s	fine
1	1980s	fine
1	1980s	fine
3	1990s	fine
1	1990s	fine
2	1990s	fine
1	1990s	fine
921	1990s	fine
643	2000s	fine
1	2000s	fine
5	2000s	fine
2	1960s	fino
4	1960s	Fino

8	1990s	Fino
4	1990s	Fino
106	1940s	flak
42	1950s	flak
55	1960s	flak
32	1970s	flak
42	1980s	flak
49	1990s	flak
22	2000s	flak
1	1930s	flic
2	1930s	Flic
1	1950s	flic
5	1960s	flic
3	1970s	flic
1	1920s	foco
1	1920s	Folie
2	1940s	Folie
1	1950s	Folie
1	1950s	folie
4	1960s	folie
1	1960s	Folie
2	1980s	folie
1	1990s	folie
2	1940s	fonctionnaire
1	1960s	fonctionnaire
1	1970s	fonctionnaire
1	1960s	Fraktur
1	1990s	Fraktur
48	1920s	franchise
65	1930s	franchise
74	1940s	franchise
1	1940s	Franchise
3	1950s	Franchise
1	1950s	franchise
122	1950s	franchise
133	1960s	franchise
1	1960s	Franchise
1	1960s	franchise
1	1960s	Franchise
1	1970s	Franchise
2	1970s	franchise
100	1970s	franchise
64	1980s	franchise
6	1980s	franchise
3	1980s	Franchise
2	1990s	Franchise
3	1990s	franchise
105	1990s	franchise
120	2000s	franchise
1	2000s	franchise
1	2000s	franchise
4	2000s	Franchise
7	1960s	Franglais
6	1970s	Franglais
3	1980s	Franglais
4	1990s	Franglais

2	NULL0s	Frankfurter
13	1920s	Frankfurter
2	1920s	frankfurter
101	1930s	Frankfurter
1	1930s	frankfurter
95	1940s	Frankfurter
2	1940s	frankfurter
2	1950s	frankfurter
122	1950s	Frankfurter
1	1950s	frankfurter
1	1960s	frankfurter
135	1960s	Frankfurter
6	1960s	frankfurter
2	1960s	FRANKFURTER
4	1970s	frankfurter
34	1970s	Frankfurter
1	1970s	frankfurter
42	1980s	Frankfurter
2	1980s	frankfurter
1	1980s	FRANKFURTER
1	1990s	FRANKFURTER
5	1990s	Frankfurter
1	2000s	Frankfurter
1	2000s	frankfurter
1	1930s	frisson
1	1960s	frisson
5	1970s	frisson
3	1980s	frisson
9	1990s	frisson
11	2000s	frisson
1	2000s	Frittata
1	2000s	Frittata
1	1960s	froideur
2	1970s	frottage
1	1960s	Fugu
11	1960s	fugu
3	1970s	fugu
6	1980s	fugu
2	1990s	fugu
7	1920s	Fugue
20	1930s	Fugue
37	1940s	Fugue
22	1950s	Fugue
21	1960s	Fugue
12	1970s	Fugue
8	1980s	Fugue
10	1990s	Fugue
7	2000s	Fugue
1	1950s	fumage
1	1920s	fuselage
43	1920s	fuselage
9	1920s	fuselage
1	1930s	fuselage
58	1930s	fuselage
65	1940s	fuselage
1	1940s	fuselage

1	1950s	fuselage
78	1950s	fuselage
1	1950s	fuselage
1	1950s	fuselage
67	1960s	fuselage
5	1960s	fuselage
21	1970s	fuselage
51	1980s	fuselage
1	1980s	fuselage
16	1990s	fuselage
8	2000s	fuselage
1	2000s	fuselage
1	1980s	fusilli
2	1990s	fusilli
1	2000s	fusilli
1	1930s	gaffe
3	1940s	gaffe
6	1950s	gaffe
31	1960s	gaffe
40	1970s	gaffe
28	1980s	gaffe
18	1990s	gaffe
15	2000s	gaffe
2	1920s	gaga
4	1940s	gaga
10	1950s	gaga
2	1960s	gaga
6	1960s	Gaga
2	1970s	gaga
7	1980s	gaga
9	1990s	gaga
1	1990s	Gaga
4	2000s	gaga
1	1950s	Gagaku
4	1950s	Gagaku
3	1960s	gagaku
1	1980s	gaijin
2	1990s	gaijin
1	2000s	gaijin
1	1950s	galant
1	1970s	Galant
1	1980s	Galant
1	1980s	galant
1	1990s	Galant
1	1950s	galanterie
1	1920s	Gamba
3	1930s	Gamba
2	1930s	gamba
1	1940s	Gamba
2	1950s	gamba
1	1960s	gamba
1	1960s	Gamba
1	1980s	gamba
1	1990s	Gamba
2	1920s	gaminerie
1	1970s	ganbei

8	1920s	Garda
16	1930s	Garda
3	1940s	Garda
1	1950s	Garda
6	1960s	Garda
1	1970s	Garda
1	1980s	Garda
1	1990s	Garda
1	2000s	Garda
1	1920s	garni
1	1930s	garni
1	1960s	garni
1	1980s	garni
1	2000s	Garni
4	1970s	Gastarbeiter
3	1970s	Gastarbeiter
1	1980s	Gastarbeiter
3	1920s	gat
3	1930s	gat
3	1940s	gat
2	1940s	gat
1	1950s	gat
2	1950s	gat
1	1950s	Gat
1	1960s	Gat
2	1960s	gat
1	1960s	gat
1	1970s	gat
1	1980s	gat
1	1980s	gat
1	1970s	gauchiste
1	1920s	gauchos
6	1930s	gauchos
10	1940s	gauchos
3	1950s	gauchos
6	1960s	gauchos
4	1970s	gauchos
2	1980s	gauchos
1	1990s	gauchos
1	1930s	Gauleiter
29	1940s	Gauleiter
3	1940s	Gauleiter
12	1940s	Gauleiter
3	1950s	Gauleiter
5	1950s	Gauleiter
1	1970s	Gauleiter
1	1970s	Gauleiter
1	1990s	Gauleiter
1	1990s	gauleiter
1	1940s	Gauloise
3	1960s	Gauloise
1	1960s	Gauloise
1	1970s	Gauloise
2	1990s	Gauloise
1	1970s	gelato
8	1980s	gelato

2	1980s	Gelato
1	1980s	Gelato
1	1990s	gelato
1	2000s	Gelato
2	1950s	Gemeinde
3	1950s	Gemeinde
2	1920s	Gemeinschaft
2	1930s	Gemeinschaft
2	1940s	Gemeinschaft
1	1970s	Gemeinschaft
5	1920s	Georgette
1	1920s	georgette
1	1920s	Georgette
3	1920s	Georgette
5	1930s	georgette
8	1930s	Georgette
8	1940s	Georgette
1	1940s	georgette
3	1940s	Georgette
1	1940s	Georgette
1	1940s	Georgette
1	1950s	Georgette
1	1950s	Georgette
8	1960s	Georgette
3	1960s	Georgette
1	1970s	Georgette
2	1970s	georgette
4	1970s	Georgette
5	1980s	Georgette
2	1980s	Georgette
3	1990s	Georgette
1	1990s	georgette
4	1990s	Georgette
2	2000s	Georgette
1	2000s	georgette
1	1960s	Gesamtkunstwerk
1	1990s	Gesamtkunstwerk
1	1990s	Gesamtkunstwerk
15	1920s	Gesellschaft
7	1930s	Gesellschaft
2	1940s	Gesellschaft
2	1950s	Gesellschaft
7	1960s	Gesellschaft
3	1970s	Gesellschaft
6	1930s	gesso
6	1940s	gesso
3	1950s	gesso
4	1960s	gesso
1	1930s	Gestalt
5	1950s	Gestalt
8	1960s	Gestalt
8	1970s	Gestalt
4	1980s	Gestalt
1	1990s	Gestalt
2	2000s	Gestalt
2	NULL0s	Gestapo

37	1930s	Gestapo
388	1940s	Gestapo
130	1950s	Gestapo
61	1960s	Gestapo
43	1970s	Gestapo
32	1980s	Gestapo
15	1990s	Gestapo
2	2000s	Gestapo
11	1920s	GESTE
11	1920s	Geste
5	1920s	geste
2	1930s	geste
1	1930s	Geste
2	1930s	GESTE
4	1940s	GESTE
3	1940s	Geste
1	1940s	geste
6	1950s	Geste
3	1950s	GESTE
2	1960s	GESTE
2	1960s	Geste
2	1970s	Geste
7	1970s	GESTE
1	1970s	geste
1	1980s	geste
1	1980s	GESTE
1	1980s	Geste
1	1990s	GESTE
1	1930s	GESUNDHEIT
1	1930s	Gesundheit
1	1940s	Gesundheit
1	1940s	GESUNDHEIT
1	1950s	Gesundheit
2	1960s	Gesundheit
2	1960s	gherao
1	1970s	gherao
1	1920s	Gigolo
21	1920s	gigolo
1	1920s	GIGOLO
20	1930s	gigolo
2	1930s	Gigolo
1	1930s	Gigolo
3	1940s	Gigolo
9	1940s	gigolo
1	1940s	GIGOLO
8	1950s	gigolo
17	1960s	gigolo
3	1960s	Gigolo
1	1970s	Gigolo
10	1970s	gigolo
12	1980s	gigolo
2	1980s	GIGOLO
4	1980s	Gigolo
5	1980s	Gigolo
1	1990s	Gigolo
7	1990s	gigolo

3	2000s	gigolo
3	2000s	Gigolo
1	1950s	Gigot
5	1950s	gigot
5	1960s	gigot
7	1960s	Gigot
4	1960s	Gigot
1	1960s	Gigot
1	1970s	Gigot
1	1980s	Gigot
1	1980s	gigot
1	2000s	gigot
3	1920s	Giro
3	1930s	Giro
27	1940s	Giro
11	1950s	Giro
17	1960s	Giro
1	2000s	Giro
1	1940s	gjetost
187	1980s	glasnost
73	1990s	glasnost
4	2000s	glasnost
1	1930s	Gleichberechtigung
1	1950s	Gleichberechtigung
1	1950s	Gleichberechtigung
1	1940s	Gleichschaltung
1	1940s	Gleichschaltung
1	1940s	Gleichschaltung
1	1920s	gloire
1	1930s	gloire
1	1940s	gloire
2	1940s	Gloire
2	1960s	gloire
5	1960s	gloire
3	1970s	gloire
1	1980s	gloire
1	1980s	gloire
1	2000s	gloire
1	1930s	Goldwasser
3	1940s	Goldwasser
2	1960s	Goldwasser
1	1940s	Gompa
3	1970s	Gonzo
2	1980s	Gonzo
9	1980s	gonzo
1	1980s	Gonzo
2	1990s	Gonzo
19	1990s	gonzo
3	1990s	Gonzo
4	2000s	gonzo
1	1920s	goulash
3	1920s	goulash
5	1930s	goulash
7	1940s	goulash
2	1940s	goulash
1	1950s	Goulash

4	1950s	goulash
20	1960s	goulash
1	1960s	Goulash
2	1960s	goulash
2	1970s	goulash
5	1980s	goulash
1	1930s	Goy
3	1930s	goy
2	1940s	goy
2	1950s	goy
2	1950s	Goy
5	1960s	goy
1	1980s	Goy
1	1990s	goy
1	2000s	goy
1	1940s	graffiti
4	1950s	graffiti
37	1960s	graffiti
95	1970s	graffiti
71	1980s	graffiti
57	1990s	graffiti
41	2000s	graffiti
1	1950s	Gramdan
1	1980s	Granadero
2	1980s	Granadero
1	1920s	Grappa
1	1940s	Grappa
1	1940s	grappa
1	1950s	Grappa
1	1960s	grappa
1	1970s	grappa
3	2000s	grappa
2	1930s	Gratin
2	1940s	gratin
1	1950s	gratin
1	1960s	gratin
1	1960s	Gratin
1	1980s	gratin
1	1990s	gratin
1	2000s	gratin
1	1950s	guacamole
1	1970s	guacamole
2	1980s	guacamole
1	1990s	guacamole
6	2000s	guacamole
1	2000s	GUACAMOLE
1	1940s	guajira
2	1950s	Guajira
2	1970s	Guajira
1	1970s	Guajira
1	1980s	Guajira
1	1980s	Guajira
1	1980s	Guajira
2	1980s	guanxi
1	2000s	guanxi
1	1940s	Gulag

2	1950s	Gulag
3	1960s	Gulag
99	1970s	Gulag
45	1980s	Gulag
22	1990s	Gulag
7	2000s	Gulag
18	1960s	gung-ho
21	1970s	gung-ho
24	1980s	gung-ho
15	1990s	gung-ho
8	2000s	gung-ho
1	1920s	Gyro
2	1930s	Gyro
13	1930s	gyro
10	1940s	gyro
5	1950s	gyro
9	1960s	gyro
1	1960s	Gyro
2	1960s	Gyro
2	1970s	gyro
1	1990s	gyro
2	1920s	Haff
1	1940s	Haff
1	1940s	Haff
1	2000s	haff
13	1950s	haiku
2	1950s	Haiku
38	1960s	haiku
5	1960s	Haiku
5	1970s	haiku
6	1980s	haiku
10	1990s	haiku
2	1990s	Haiku
5	2000s	haiku
1	1930s	Hakenkreuz
1	1970s	Hakenkreuz
1	1950s	Haniwa
3	1950s	Haniwa
10	1950s	Haniwa
1	1950s	haniwa
2	1960s	haniwa
1	1970s	Haniwa
1	1970s	Haniwa
1	1960s	Harambee
2	1960s	Harambee
1	1960s	harambee
4	1920s	hartal
2	1930s	hartal
2	1940s	hartal
2	1950s	hartal
1	1920s	heft
3	1920s	heft
6	1930s	heft
1	1930s	heft
6	1940s	heft
6	1950s	heft

1	1950s	heft
1	1950s	HEFT
4	1960s	heft
1	1960s	heft
18	1960s	heft
12	1970s	heft
5	1970s	heft
2	1970s	heft
1	1980s	heft
20	1980s	heft
44	1990s	heft
1	1990s	heft
1	2000s	heft
26	2000s	heft
1	1920s	Heian
1	1930s	Heian
2	1970s	Heian
1	1980s	Heian
1	2000s	Heian
1	1960s	Heilsgeschichte
2	1930s	Heldentenor
2	1940s	Heldentenor
3	1940s	Heldentenor
1	1950s	Heldentenor
3	1950s	Heldentenor
1	1960s	Heldentenor
9	1960s	Heldentenor
6	1960s	Heldentenor
4	1970s	Heldentenor
1	1970s	Heldentenor
1	1980s	Heldentenor
1	1980s	Heldentenor
3	1990s	Heldentenor
25	1940s	Herrenvolk
1	1950s	Herrenvolk
1	1960s	Hibakusha
6	1960s	hibakusha
2	2000s	hibakusha
5	1990s	hijab
8	2000s	hijab
1	2000s	hijab
1	1920s	hochgeboren
2	1960s	honcho
9	1970s	honcho
1	1970s	Honcho
2	1980s	honcho
15	1990s	honcho
8	2000s	honcho
3	1960s	Hotelier
3	1970s	Hotelier
5	1980s	Hotelier
1	1980s	Hotelier
4	1990s	Hotelier
6	2000s	Hotelier
10	1920s	Hsien
1	1930s	Hsien

1	1930s	Hsien
1	1930s	hsien
5	1940s	hsien
3	1940s	Hsien
3	1940s	Hsien
1	1940s	Hsien
5	1950s	hsien
1	1960s	Hsien
1	1970s	hsien
1	1980s	Hsien
2	1980s	huaquero
1	1990s	huaquero
1	1940s	Huelga
4	1960s	Huelga
1	1960s	Huelga
2	1960s	huelga
3	1970s	huelga
2	1970s	Huelga
1	NULL0s	hum
5	1920s	hum
3	1920s	hum
3	1920s	hum
2	1920s	Hum
5	1930s	Hum
16	1930s	hum
32	1930s	hum
50	1940s	hum
25	1940s	hum
3	1940s	hum
1	1940s	Hum
11	1940s	Hum
15	1950s	Hum
1	1950s	hum
11	1950s	hum
30	1950s	hum
36	1960s	hum
13	1960s	hum
9	1960s	hum
1	1960s	Hum
1	1960s	hum
2	1960s	Hum
15	1960s	Hum
2	1970s	Hum
4	1970s	hum
5	1970s	hum
30	1970s	hum
19	1980s	hum
10	1980s	hum
1	1980s	Hum
6	1980s	Hum
10	1990s	Hum
2	1990s	Hum
3	1990s	hum
9	1990s	hum
21	1990s	hum
5	2000s	hum

4	2000s	hum
2	2000s	hum
5	2000s	Hum
1	1970s	hummus
4	2000s	hummus
1	1960s	hwyl
4	1950s	ikebana
1	1960s	ikebana
5	1970s	ikebana
1	1970s	Ikebana
1	1980s	ikebana
4	1930s	incommunicado
3	1930s	incommunicado
15	1940s	incommunicado
13	1940s	incommunicado
13	1950s	incommunicado
10	1950s	incommunicado
7	1960s	incommunicado
6	1960s	incommunicado
3	1970s	incommunicado
9	1970s	incommunicado
3	1980s	incommunicado
3	1980s	incommunicado
6	1990s	incommunicado
1	1990s	incommunicado
6	2000s	incommunicado
1	2000s	incommunicado
4	1920s	infusion
7	1930s	infusion
8	1940s	infusion
17	1950s	infusion
54	1960s	infusion
42	1970s	infusion
1	1970s	Infusion
40	1980s	infusion
57	1990s	infusion
1	1990s	Infusion
3	2000s	Infusion
18	2000s	infusion
1	1940s	Inshallah
1	1940s	Inshallah
1	1970s	Inshallah
1	1980s	inshallah
2	2000s	Inshallah
2	1960s	Insolite
1	1920s	insurrecto
1	1930s	insurrecto
1	1950s	insurrecto
11	1920s	Intelligentsia
21	1930s	Intelligentsia
35	1940s	Intelligentsia
27	1950s	Intelligentsia
29	1960s	Intelligentsia
19	1970s	Intelligentsia
15	1980s	Intelligentsia
22	1990s	Intelligentsia

8	2000s	Intelligentsia
1	1920s	interdit
1	1920s	Interdit
1	1960s	Interdit
1	1970s	interdit
3	1920s	Intime
2	1930s	Intime
3	1940s	Intime
2	1950s	Intime
1	1960s	Intime
2	1970s	Intime
1	2000s	Intime
1	1990s	intimiste
1	2000s	ippon
1	1990s	irredenta
1	1940s	Ishan
4	NULL0s	Israeli
1	1930s	Israeli
3	1940s	Israeli
67	1940s	Israeli
453	1950s	Israeli
32	1950s	Israeli
43	1960s	Israeli
819	1960s	Israeli
2 100,00	1970s	Israeli
116	1970s	Israeli
77	1980s	Israeli
2 040,00	1980s	Israeli
768	1990s	Israeli
59	1990s	Israeli
1	1990s	Israeli
47	2000s	Israeli
760	2000s	Israeli
1	1980s	JaWan
7	1970s	jojoba
14	1980s	jojoba
1	1960s	jolie-laide
1	1980s	Jomon
2	1980s	Jomon
1	1920s	jor
5	1930s	jor
9	1940s	jor
3	1950s	jor
1	1950s	Jor
1	1960s	Jor
1	1960s	Jor
13	1960s	jor
5	1970s	jor
1	1980s	jor
1	1920s	Jour
1	1920s	Jour
3	1920s	Jour
1	1920s	Jour
1	1930s	Jour
2	1930s	Jour
2	1930s	Jour

1	1930s	Jour
3	1930s	Jour
2	1940s	Jour
3	1940s	Jour
2	1940s	Jour
3	1940s	Jour
3	1940s	Jour
4	1950s	Jour
5	1950s	Jour
5	1950s	Jour
4	1960s	Jour
1	1960s	jour
10	1960s	Jour
5	1960s	Jour
5	1960s	Jour
3	1970s	Jour
6	1970s	Jour
2	1970s	Jour
2	1970s	Jour
3	1980s	Jour
4	1980s	Jour
10	1990s	Jour
1	1990s	Jour
7	1990s	Jour
7	2000s	Jour
2	2000s	Jour
12	2000s	Jour
1	1960s	Jugendstil
1	1960s	Jugendstil
5	1960s	Jugendstil
1	1970s	Jugendstil
2	1980s	Jugendstil
1	1970s	Juku
10	1970s	juku
2	1980s	juku
8	1980s	Juku
1	1980s	Juku
1	1990s	juku
2	1920s	Jus
2	1920s	Jus
1	1920s	Jus
2	1940s	Jus
1	1940s	Jus
4	1940s	jus
4	1950s	jus
2	1950s	Jus
1	1950s	Jus
5	1960s	Jus
6	1960s	jus
2	1960s	Jus
1	1970s	jus
2	1970s	Jus
1	1980s	jus
1	2000s	jus
2	2000s	Jus
1	1930s	Kabuki

2	1940s	Kabuki
3	1940s	Kabuki
2	1940s	Kabuki
1	1940s	kabuki
1	1950s	kabuki
2	1950s	Kabuki
17	1950s	Kabuki
7	1950s	Kabuki
16	1960s	Kabuki
21	1960s	Kabuki
6	1960s	Kabuki
8	1960s	kabuki
2	1960s	Kabuki
2	1970s	Kabuki
9	1970s	Kabuki
1	1970s	Kabuki
7	1980s	Kabuki
10	1980s	Kabuki
1	1980s	Kabuki
1	1980s	kabuki
1	1980s	Kabuki
1	1990s	Kabuki
6	1990s	Kabuki
3	1990s	Kabuki
1	2000s	Kabuki
1	2000s	Kabuki
1	1940s	Kaffeeklatsch
3	1950s	Kaffeeklatsch
3	1960s	Kaffeeklatsch
4	1960s	kaffeeklatsch
7	1970s	kaffeeklatsch
1	1980s	kaffeeklatsch
2	1990s	kaffeeklatsch
1	2000s	kaffeeklatsch
1	1940s	Kahal
1	2000s	kaizen
1	2000s	kaizen
2	1960s	Kalashnikov
9	1970s	Kalashnikov
15	1980s	Kalashnikov
10	1990s	Kalashnikov
19	2000s	Kalashnikov
3	1960s	kalimba
1	1960s	Kamagraphy
1	1960s	kamagraphy
3	1920s	Kamakura
3	1930s	Kamakura
2	1940s	Kamakura
3	1950s	Kamakura
4	1960s	Kamakura
1	1970s	Kamakura
1	1990s	Kamakura
18	1940s	Kamikaze
6	1940s	Kamikaze
37	1940s	kamikaze
13	1950s	kamikaze

2	1950s	Kamikaze
3	1950s	Kamikaze
5	1960s	Kamikaze
1	1960s	Kamikaze
20	1960s	kamikaze
20	1970s	kamikaze
1	1970s	Kamikaze
1	1970s	kamikaze
2	1980s	Kamikaze
15	1980s	kamikaze
14	1990s	kamikaze
1	1990s	Kamikaze
3	2000s	kamikaze
1	1990s	kanban
3	1930s	Kanji
4	1940s	Kanji
4	1950s	Kanji
2	1980s	Kanji
2	1990s	Kanji
2	2000s	Kanji
1	1920s	Kaputt
13	1940s	Kaputt
5	1950s	Kaputt
2	1960s	Kaputt
8	1960s	Karana
2	1960s	Karana
1	1980s	karanga
9	1980s	karaoke
8	1990s	karaoke
30	2000s	karaoke
2	NULL0s	karate
48	1960s	karate
56	1970s	karate
34	1980s	karate
14	1990s	karate
23	2000s	karate
3	1990s	karoshi
1	1930s	Kasbah
1	1940s	Kasbah
1	1970s	Kashrut
1	1930s	kata
1	1990s	kata
1	1970s	Kathi
4	1970s	Kathi
2	1980s	Kathi
2	1990s	Kathi
1	1990s	Kathi
1	1920s	Katsura
5	1950s	Katsura
3	1960s	Katsura
1	1980s	Katsura
1	1960s	Katyusha
1	1960s	Katyusha
6	1970s	Katyusha
1	1970s	Katyusha
5	1980s	Katyusha

5	1980s	Katyusha
6	1990s	Katyusha
2	1990s	Katyusha
3	2000s	Katyusha
1	1920s	Katzenjammer
11	1930s	Katzenjammer
1	1930s	Katzenjammer
2	1930s	Katzenjammer
6	1940s	Katzenjammer
2	1950s	Katzenjammer
2	1950s	Katzenjammer
3	1960s	Katzenjammer
3	1970s	Katzenjammer
1	1970s	Katzenjammer
1	1990s	Katzenjammer
2	1940s	kazachok
2	1990s	keiretsu
1	2000s	keiretsu
30	1920s	Keller
116	1930s	Keller
87	1940s	Keller
87	1950s	Keller
59	1960s	Keller
25	1970s	Keller
34	1980s	Keller
31	1990s	Keller
42	2000s	Keller
2	1940s	Kempeitai
1	1950s	Kempeitai
1	1940s	kendo
1	1950s	kendo
1	1960s	kendo
1	1960s	Kendo
1	1970s	kendo
2	1980s	kendo
1	1990s	kendo
2	1950s	kente
1	1960s	kente
1	2000s	KENTE
1	2000s	Kente
1	1920s	khaddar
1	1930s	khaddar
1	1940s	khaddar
1	1940s	Khaddar
1	1950s	khanga
7	1950s	kibbutz
28	1960s	kibbutz
1	1960s	kibbutz
2	1960s	Kibbutz
5	1960s	kibbutz
1	1970s	kibbutz
8	1970s	Kibbutz
2	1970s	kibbutz
57	1970s	kibbutz
1	1970s	Kibbutz
22	1980s	kibbutz

6	1990s	kibbutz
1	1990s	Kibbutz
2	2000s	kibbutz
1	1960s	kibbutznik
2	1970s	kibbutznik
1	1990s	kibbutznik
1	1950s	kibitz
2	1950s	kibitz
1	1960s	kibitz
1	1970s	kibitz
1	1980s	kibitz
2	1990s	kibitz
1	2000s	kibitz
2	1920s	Kibitzer
1	1920s	Kibitzer
2	1930s	Kibitzer
8	1930s	kibitzer
1	1930s	Kibitzer
1	1940s	Kibitzer
1	1940s	Kibitzer
6	1940s	kibitzer
6	1940s	Kibitzer
1	1950s	kibitzer
1	1950s	Kibitzer
2	1960s	kibitzer
1	1970s	kibitzer
1	1990s	kibitzer
5	1920s	kiboko
1	1960s	kiboko
1	1960s	Kiboko
2	1940s	Kielbasa
2	1960s	Kielbasa
2	1980s	kielbasa
1	1990s	kielbasa
2	2000s	kielbasa
2	1960s	kikoi
2	1950s	Kir
14	1960s	Kir
1	1960s	Kir
2	1960s	kir
3	1960s	Kir
1	1980s	Kir
2	1920s	Kirin
3	1930s	Kirin
1	1930s	Kirin
1	1940s	Kirin
1	1940s	Kirin
2	1940s	Kirin
1	1950s	Kirin
1	1960s	Kirin
1	1960s	Kirin
1	1970s	Kirin
1	1970s	Kirin
1	1940s	kirpan
1	1940s	Kirpan
1	1950s	kirpan

1	1980s	kirpan
1	1960s	Kisan
1	2000s	kishke
6	1920s	Kissel
2	1920s	Kissel
3	1930s	Kissel
1	1930s	Kissel
1	1940s	Kissel
2	1950s	Kissel
1	1950s	Kissel
1	1960s	Kissel
2	1990s	Kissel
9	2000s	Kissel
1	2000s	Kissel
1	2000s	Kissel
3	1950s	Kitsch
1	1950s	kitsch
1	1950s	Kitsch
7	1960s	kitsch
1	1960s	Kitsch
31	1970s	kitsch
1	1970s	Kitsch
2	1980s	Kitsch
33	1980s	kitsch
2	1980s	Kitsch
45	1990s	kitsch
22	2000s	kitsch
3	2000s	Kitsch
1	1960s	kitschy
2	1970s	kitschy
8	1980s	kitschy
1	1980s	kitschy
2	1990s	kitschy
10	1990s	kitschy
9	2000s	kitschy
2	2000s	kitschy
1	1920s	kiwi
2	1930s	kiwi
9	1940s	kiwi
3	1950s	kiwi
10	1960s	kiwi
1	1970s	kiwi
9	1980s	kiwi
9	1990s	kiwi
10	2000s	kiwi
2	1980s	klatch
2	2000s	klatch
1	1980s	klezmer
1	1980s	klezmer
1	1990s	klezmer
1	1960s	klutz
4	1970s	klutz
1	1970s	Klutz
1	1980s	Klutz
7	1980s	klutz
1	1980s	klutz

2	1990s	Klutz
4	1990s	klutz
2	2000s	klutz
2	1930s	Knish
2	1940s	knish
4	1960s	knish
1	1990s	knish
3	1920s	ko
3	1930s	ko
2	1930s	Ko
1	1940s	Ko
11	1940s	ko
13	1950s	ko
2	1950s	Ko
9	1960s	ko
5	1970s	ko
1	1970s	Ko
5	1980s	ko
3	1990s	ko
8	2000s	ko
3	1950s	koan
2	1970s	koan
3	1990s	koan
5	1970s	kogai
1	1940s	Kolkhoz
1	1940s	kolkhoz
1	1940s	kolkhoz
2	1950s	kolkhoz
6	1960s	kolkhoz
1	1970s	kolkhoz
2	1980s	kolkhoz
1	1920s	Kolossal
5	1920s	Kolossal
3	1920s	Konditorei
1	1930s	Konditorei
1	1930s	konditorei
4	1950s	Kore
2	1950s	Kore
1	1950s	Kore
2	1960s	Kore
2	1970s	Kore
1	1970s	Kore
1	1940s	Kouros
7	1960s	kouros
1	1960s	Kouros
2	1970s	kouros
3	1950s	Krankheit
1	1960s	Krankheit
2	1930s	Kuei
2	1940s	Kuei
3	1950s	Kuei
12	1940s	Kula
2	1950s	Kula
1	1950s	KULA
3	1980s	KULA
1	1920s	Kulah

1	1950s	Kulah
2	1920s	Kultur
9	1920s	Kultur
2	1930s	Kultur
1	1930s	Kultur
1	1930s	Kultur
4	1940s	Kultur
2	1940s	Kultur
4	1940s	Kultur
2	1950s	Kultur
1	1950s	Kultur
1	1960s	Kultur
1	1960s	Kultur
2	2000s	Kultur
1	1940s	Kulturbolschewismus
2	1950s	kulturny
1	1950s	Kulturny
2	1950s	kumkum
4	1920s	Kuomintang
3	1920s	Kuomintang
8	1930s	Kuomintang
19	1930s	Kuomintang
2	1930s	Kuomintang
12	1940s	Kuomintang
120	1940s	Kuomintang
46	1940s	Kuomintang
15	1950s	Kuomintang
25	1950s	Kuomintang
3	1950s	Kuomintang
1	1950s	Kuomintang
2	1960s	Kuomintang
34	1960s	Kuomintang
3	1960s	Kuomintang
3	1970s	Kuomintang
10	1970s	Kuomintang
12	1980s	Kuomintang
3	1980s	Kuomintang
1	1990s	Kuomintang
1	1990s	Kuomintang
1	2000s	Kuomintang
1	2000s	kurta
1	2000s	kurta
9	1950s	kuru
6	1960s	kuru
1	1970s	kuru
1	1980s	kuru
1	1970s	kvetch
1	1980s	kvetch
1	1990s	kvetch
2	1950s	kwashiorkor
4	1960s	kwashiorkor
1	1960s	KWASHIORKOR
1	1960s	Kwashiorkor
1	1970s	Kwashiorkor
1	1970s	kwashiorkor
1	1980s	Kwashiorkor

2	1990s	kwashiorkor
2	1950s	kwela
1	1930s	KYA
1	1930s	Kya
3	1940s	Kya
4	1940s	KYA
1	1960s	Kya
1	1990s	Kya
1	1950s	Kyu
4	1960s	Kyu
1	1960s	Kyu
8	1970s	Kyu
6	1970s	Kyu
3	1980s	Kyu
5	1980s	Kyu
4	2000s	Kyu
1	1940s	Ladino
1	1970s	Ladino
2	1980s	Ladino
1	1940s	laissez-passer
2	1970s	laissez-passer
5	1980s	lambada
1	1980s	Lambada
9	1990s	lambada
2	2000s	lambada
1	1960s	lamento
11	NULL0s	Land
1	NULL0s	land
1	NULL0s	land
2	NULL0s	land
1	NULL0s	Land
55	1920s	Land
107	1920s	land
15	1920s	land
12	1920s	land
3	1920s	Land
1	1920s	Land
1 414,00	1920s	Land
2 167,00	1930s	Land
6	1930s	Land
10	1930s	land
26	1930s	land
168	1930s	land
77	1930s	Land
124	1940s	Land
260	1940s	land
58	1940s	land
29	1940s	land
21	1940s	Land
3	1940s	Land
2 733,00	1940s	Land
3 155,00	1950s	Land
1	1950s	Land
5	1950s	Land
26	1950s	land
55	1950s	land

224	1950s	land
83	1950s	Land
72	1960s	Land
268	1960s	land
52	1960s	land
34	1960s	land
10	1960s	Land
4	1960s	Land
3 145,00	1960s	Land
2 181,00	1970s	Land
6	1970s	Land
1	1970s	Land
38	1970s	land
34	1970s	land
181	1970s	land
87	1970s	Land
52	1980s	Land
127	1980s	land
31	1980s	land
15	1980s	land
1	1980s	Land
1 592,00	1980s	Land
1 151,00	1990s	Land
1	1990s	Land
1	1990s	Land
11	1990s	land
21	1990s	land
107	1990s	land
41	1990s	Land
54	2000s	Land
99	2000s	land
24	2000s	land
4	2000s	land
679	2000s	Land
2	1920s	landsman
2	1930s	landsman
2	1940s	landsman
1	1950s	landsman
1	1960s	Landsman
1	1970s	landsman
1	1990s	landsman
1	1930s	langlauf
2	1940s	langlauf
2	1930s	langouste
1	1970s	langouste
4	1950s	Lappa
3	1950s	Lappa
1	1960s	lappa
1	1970s	lappa
1	1980s	larnax
1	1950s	Lasagna
2	1950s	lasagna
2	1970s	lasagna
3	1970s	Lasagna
3	1980s	lasagna
2	1990s	lasagna

9	2000s	lasagna
1	1940s	Laulau
1	1950s	laulau
3	1930s	lebensraum
2	1930s	Lebensraum
4	1930s	Lebensraum
20	1940s	Lebensraum
8	1940s	Lebensraum
3	1950s	Lebensraum
5	1960s	Lebensraum
4	1960s	Lebensraum
2	1960s	lebensraum
1	1980s	Lebensraum
1	1990s	Lebensraum
1	1960s	Leberwurst
2	1930s	Lederhosen
1	1940s	Lederhosen
1	1940s	lederhosen
4	1950s	Lederhosen
1	1950s	Lederhosen
1	1960s	Lederhosen
6	1960s	Lederhosen
4	1960s	lederhosen
1	1970s	Lederhosen
2	1980s	lederhosen
2	2000s	lederhosen
1	1930s	Legong
1	1930s	Legong
1	1950s	Legong
2	1920s	Lei
10	1920s	lei
10	1920s	lei
2	1920s	Lei
5	1930s	Lei
8	1930s	lei
8	1930s	lei
5	1930s	Lei
8	1940s	Lei
8	1940s	lei
8	1940s	lei
8	1940s	Lei
14	1950s	Lei
1	1950s	lei
1	1950s	lei
14	1950s	Lei
30	1960s	Lei
10	1960s	lei
10	1960s	lei
30	1960s	Lei
6	1970s	Lei
1	1970s	lei
1	1970s	lei
6	1970s	Lei
2	1980s	lei
2	1980s	lei
1	1990s	lei

1	1990s	lei
3	1990s	Lei
3	1990s	Lei
3	2000s	Lei
3	2000s	Lei
1	2000s	lei
1	2000s	lei
1	1940s	Lettrism
1	1940s	Lettrism
1	1940s	Lettrist
75	1920s	Li
29	1930s	Li
170	1940s	Li
104	1950s	Li
95	1960s	Li
50	1970s	Li
80	1980s	Li
94	1990s	Li
144	2000s	Li
1	1950s	Libero
1	1950s	Libero
2	1960s	Libero
2	1980s	linguine
1	2000s	linguine
1	1960s	Linzertorte
5	1920s	Loa
14	1940s	Loa
2	1950s	Loa
2	1950s	loa
2	1960s	Loa
1	1970s	Loa
3	1980s	Loa
1	1990s	Loa
3	1990s	loa
1	1950s	loden
1	1960s	loden
3	1960s	Loden
1	1970s	Loden
2	1970s	Loden
1	1980s	Loden
1	1980s	loden
1	2000s	loden
4	1920s	Lokal
1	1940s	Lokal
6	1970s	Longuette
392	1940s	Luftwaffe
59	1950s	Luftwaffe
53	1960s	Luftwaffe
27	1970s	Luftwaffe
10	1980s	Luftwaffe
5	1990s	Luftwaffe
3	1960s	luge
2	1970s	luge
21	1980s	luge
5	1990s	luge
5	1990s	luge

7	2000s	luge
2	1940s	lumpen
3	1960s	lumpen
3	1980s	lumpen
3	1990s	lumpen
1	2000s	lumpen
1	1940s	lumpenproletariat
1	1960s	Lumpenproletariat
1	1980s	lumpenproletariat
1	1990s	lumpenproletariat
1	1970s	Lunokhod
12	1970s	Lunokhod
1	1980s	lupara
1	1940s	Macchia
1	1970s	Macher
1	1980s	Macher
9	1960s	machismo
1	1960s	Machismo
2	1970s	Machismo
41	1970s	machismo
25	1980s	machismo
37	1990s	machismo
20	2000s	machismo
1	2000s	Machismo
1	1930s	Macho
3	1950s	Macho
11	1960s	Macho
69	1970s	Macho
104	1980s	Macho
100	1990s	Macho
46	2000s	Macho
1	2000s	machtpolitik
115	1920s	Madame
51	1920s	Madame
3	1920s	Madame
69	1930s	Madame
87	1930s	Madame
278	1940s	Madame
69	1940s	Madame
2	1940s	Madame
2	1950s	Madame
105	1950s	Madame
239	1950s	Madame
183	1960s	Madame
111	1960s	Madame
4	1960s	Madame
39	1970s	Madame
65	1970s	Madame
37	1980s	Madame
24	1980s	Madame
3	1990s	Madame
31	1990s	Madame
25	2000s	Madame
5	2000s	Madame
3	1940s	madrilene
1	1950s	madrilene

1	1940s	Magicienne
1	1960s	magicienne
1	1940s	Mah-Jong
6	1960s	Maharishi
5	1960s	Maharishi
24	1960s	Maharishi
15	1970s	Maharishi
2	1970s	Maharishi
5	1970s	Maharishi
1	1970s	Maharishi
3	1970s	maharishi
1	1980s	Maharishi
5	1990s	Maharishi
1	1990s	Maharishi
1	1990s	Maharishi
2	2000s	Maharishi
3	2000s	Maharishi
3	2000s	maharishi
3	2000s	Maharishi
1	1920s	mairie
6	1940s	mairie
1	1950s	mairie
1	1990s	Mairie
1	1920s	maison
1	1920s	Maison
1	1920s	Maison
4	1920s	Maison
1	1930s	Maison
1	1930s	Maison
2	1930s	Maison
2	1930s	maison
5	1940s	maison
7	1940s	Maison
7	1950s	Maison
3	1950s	maison
3	1960s	maison
4	1960s	Maison
15	1960s	Maison
5	1970s	Maison
5	1970s	maison
2	1980s	Maison
7	1980s	Maison
5	1990s	Maison
2	2000s	Maison
1	2000s	Maison
1	2000s	maison
1	2000s	Maison
1	1930s	Makai
1	1960s	makai
1	1940s	Maladresse
1	1940s	maladresse
51	1950s	mambo
6	1950s	Mambo
12	1950s	Mambo
1	1950s	Mambo
1	1960s	Mambo

4	1960s	mambo
1	1970s	mambo
6	1980s	mambo
3	1980s	Mambo
1	1980s	Mambo
9	1990s	Mambo
9	1990s	Mambo
5	1990s	mambo
4	2000s	mambo
2	2000s	Mambo
4	2000s	Mambo
1	2000s	Mambo
1	1940s	Manga
1	1950s	Manga
2	1990s	Manga
2	1990s	manga
20	2000s	manga
2	2000s	Manga
1	2000s	Manga
1	2000s	manicotti
1	1930s	mano
2	1940s	mano
1	1940s	Mano
2	1950s	Mano
8	1950s	mano
9	1960s	mano
1	1960s	Mano
2	1960s	Mano
3	1960s	Mano
4	1960s	Mano
4	1970s	Mano
8	1970s	Mano
7	1970s	mano
6	1980s	mano
8	1990s	mano
1	1990s	Mano
5	1990s	Mano
2	2000s	Mano
6	2000s	mano
1	1930s	manque
2	1950s	MANQUE
4	1960s	manque
6	1970s	manque
8	1980s	manque
8	1990s	manque
1	2000s	manque
1	1920s	maquereau
1	1960s	maquereau
1	1960s	maquette
3	1970s	maquette
5	1980s	maquiladora
1	2000s	maquiladora
1	2000s	Maquiladora
1	1960s	maquillage
1	1990s	maquillage
1	2000s	Maquillage

50	1940s	Maquis
21	1950s	Maquis
4	1960s	Maquis
4	1970s	Maquis
1	1950s	Maquisard
1	1940s	Mariachi
3	1940s	mariachi
2	1950s	mariachi
12	1960s	mariachi
2	1960s	Mariachi
4	1970s	mariachi
9	1980s	mariachi
3	1990s	mariachi
4	1990s	Mariachi
4	2000s	Mariachi
4	2000s	mariachi
1	2000s	MARIACHI
18	1930s	marijuana
44	1940s	marijuana
75	1950s	marijuana
232	1960s	marijuana
407	1970s	marijuana
264	1980s	marijuana
201	1990s	marijuana
157	2000s	marijuana
1	1930s	marinara
1	1970s	marinara
1	1990s	marinara
6	2000s	marinara
2	1940s	Marmite
1	1960s	Marmite
1	2000s	Marmite
1	1920s	marque
1	1920s	marque
1	1920s	marque
1	1930s	marque
1	1950s	Marque
4	1960s	marque
1	1990s	marque
1	2000s	marque
1	1930s	marquisette
1	1940s	marquisette
3	1920s	Mas
4	1930s	Mas
5	1940s	Mas
10	1950s	Mas
22	1960s	Mas
4	1970s	Mas
5	1980s	Mas
20	1990s	Mas
5	2000s	Mas
6	1980s	Masa
1	1980s	masa
1	1990s	Masa
1	2000s	Masa
5	1930s	mascara

4	1940s	mascara
7	1950s	mascara
14	1960s	mascara
4	1970s	mascara
8	1980s	mascara
12	1990s	mascara
13	2000s	mascara
1	2000s	mascarpone
2	1930s	Matelot
1	1940s	Matelot
1	1940s	matraca
1	1990s	Matraca
3	1990s	Matraca
3	1940s	Maudit
2	1960s	Maudit
1	1970s	Maudit
2	1990s	Maudit
1	1970s	Maven
2	1970s	maven
6	1980s	maven
1	1980s	Maven
3	1990s	maven
17	1990s	maven
16	2000s	maven
1	1960s	mavin
2	1980s	mavin
2	1950s	Mawashi
1	1920s	Maxixe
1	1920s	Maxixe
1	1930s	Maxixe
2	1940s	Maxixe
1	1950s	Maxixe
1	1960s	Maxixe
1	1960s	maxixe
1	1970s	Maxixe
1	1930s	Mazar
1	1950s	Mazar
1	1950s	Mazar
2	1950s	Mazar
1	1970s	Mazar
17	2000s	Mazar
6	2000s	Mazar
1	2000s	Mazar
1	1940s	mazuma
3	1960s	mbira
1	1920s	Medina
11	1920s	Medina
1	1920s	Medina
13	1930s	Medina
1	1930s	Medina
3	1940s	Medina
99	1940s	Medina
7	1940s	Medina
1	1940s	Medina
4	1940s	Medina
3	1950s	Medina

1	1950s	Medina
7	1950s	medina
1	1950s	Medina
105	1950s	Medina
2	1950s	Medina
3	1960s	Medina
45	1960s	Medina
1	1960s	Medina
12	1970s	Medina
96	1970s	Medina
6	1970s	Medina
1	1970s	Medina
4	1970s	Medina
1	1980s	Medina
46	1980s	Medina
1	1980s	Medina
16	1990s	Medina
3	1990s	Medina
14	2000s	Medina
2	2000s	Medina
2	1920s	Mee
5	1930s	Mee
14	1940s	Mee
1	1950s	Mee
1	1960s	Mee
19	1970s	Mee
4	1980s	Mee
1	1920s	Melusine
1	1960s	Melusine
1	1970s	Melusine
1	1920s	Mensch
1	1920s	Mensch
1	1930s	Mensch
1	1940s	Mensch
1	1960s	mensch
4	1980s	mensch
2	1990s	mensch
1	1990s	Mensch
1	1990s	Mensch
2	2000s	Mensch
2	2000s	mensch
3	1920s	Menshevik
4	1920s	Menshevik
2	1950s	Menshevik
2	1950s	Menshevik
2	1960s	Menshevik
1	1930s	Mensur
2	1960s	Mensur
1	1930s	menudo
1	1970s	Menudo
7	1980s	Menudo
1	1980s	menudo
1	1980s	Menudo
6	1980s	MENUDO
2	1990s	MENUDO
4	1990s	Menudo

1	2000s	Menudo
3	2000s	MENUDO
3	1940s	Merde
4	1950s	Merde
3	1960s	Merde
1	1940s	merdeka
1	1940s	Merdeka
1	1940s	Merdeka
5	1950s	Merdeka
1	1950s	Merdeka
1	1950s	Merdeka
11	1950s	merdeka
1	1960s	merdeka
1	1960s	Merdeka
1	1960s	Merdeka
4	1960s	Merdeka
23	1960s	Merdeka
1	2000s	Merdeka
10	1950s	merengue
2	1960s	merengue
1	1960s	merengue
12	1980s	merengue
2	1980s	merengue
1	1990s	merengue
6	2000s	merengue
2	2000s	merengue
1	1940s	Meseta
1	1940s	Mesto
1	1950s	Mesto
1	1960s	Mesto
9	1920s	Metro
12	1930s	Metro
29	1940s	Metro
38	1950s	Metro
35	1960s	Metro
25	1970s	Metro
39	1980s	Metro
28	1990s	Metro
9	2000s	Metro
1	2000s	Meze
1	2000s	meze
6	1920s	Midi
3	1930s	Midi
7	1940s	Midi
14	1950s	Midi
12	1960s	Midi
16	1970s	Midi
3	1980s	Midi
1	1990s	Midi
1	2000s	Midi
1	1930s	midinette
2	1940s	midinette
1	1940s	Midinette
3	1950s	midinette
1	1960s	midinette
16	1920s	Millet

44	1930s	Millet
14	1940s	Millet
1	1940s	Millet
14	1950s	Millet
12	1960s	Millet
18	1970s	Millet
5	1980s	Millet
3	1990s	Millet
8	2000s	Millet
1	1950s	Minenwerfer
2	1940s	minestrone
2	1950s	minestrone
1	1960s	minestrone
1	1960s	minestrone
1	2000s	minestrone
3	1960s	mingei
1	1960s	Mingei
1	1970s	Mingei
1	1970s	mingei
4	1920s	minuscule
41	1930s	minuscule
65	1940s	minuscule
1	1940s	minuscule
26	1950s	minuscule
106	1960s	minuscule
1	1960s	minuscule
74	1970s	minuscule
39	1980s	minuscule
1	1980s	minuscule
1	1990s	minuscule
35	1990s	minuscule
27	2000s	minuscule
1	1990s	minuterie
2	1970s	Mitbestimmung
5	1970s	Mitbestimmung
1	1930s	Mitteleuropa
1	1940s	Mitteleuropa
1	1940s	Mitteleuropa
2	1950s	Mitteleuropa
2	1960s	Mitteleuropa
1	1990s	Mitteleuropa
1	1990s	Mittelstand
1	1980s	modello
3	1920s	Moderne
1	1930s	Moderne
2	1930s	moderne
4	1940s	Moderne
4	1950s	Moderne
4	1960s	Moderne
2	1970s	Moderne
1	1980s	Moderne
4	1980s	moderne
3	1990s	moderne
1	1990s	Moderne
2	2000s	Moderne
1	1950s	MODERNISMUS

1	1980s	moeurs
9	1920s	mogul
20	1930s	mogul
10	1940s	mogul
19	1950s	mogul
31	1960s	mogul
34	1970s	mogul
1	1970s	Mogul
74	1980s	mogul
147	1990s	mogul
88	2000s	mogul
8	1920s	moi
10	1930s	moi
4	1940s	moi
11	1950s	moi
23	1960s	moi
34	1970s	moi
23	1980s	moi
37	1990s	moi
2	2000s	moi
1	1930s	Mola
19	1930s	Mola
2	1930s	Mola
7	1930s	Mola
2	1940s	Mola
1	1970s	mola
1	2000s	Mola
5	1920s	Mole
19	1930s	Mole
32	1940s	Mole
1	1940s	Mole
32	1950s	Mole
29	1960s	Mole
25	1970s	Mole
57	1980s	Mole
46	1990s	Mole
1	1990s	mole
1	2000s	mole
22	2000s	Mole
1	1940s	mompei
3	1920s	Mondain
1	1960s	Mondain
1	1920s	mondo
1	1920s	Mondo
1	1920s	Mondo
1	1920s	mondo
1	1920s	Mondo
1	1920s	Mondo
6	1940s	Mondo
6	1940s	Mondo
1	1950s	Mondo
1	1950s	Mondo
5	1960s	Mondo
12	1960s	Mondo
5	1960s	Mondo
2	1960s	mondo

12	1960s	Mondo
2	1960s	mondo
1	1970s	Mondo
1	1970s	Mondo
1	1980s	mondo
1	1980s	mondo
1	1990s	mondo
1	1990s	mondo
4	1990s	Mondo
4	1990s	Mondo
2	2000s	mondo
2	2000s	mondo
2	1960s	monocoque
1	1960s	monocoque
1	1990s	monocoque
1	1930s	montage
6	1940s	montage
10	1950s	montage
26	1960s	montage
23	1970s	montage
21	1980s	montage
12	1990s	montage
10	2000s	montage
1	1960s	Montagnard
15	1960s	montagnard
3	1960s	Montagnard
23	1960s	Montagnard
16	1970s	Montagnard
4	1970s	Montagnard
1	1970s	montagnard
1	1980s	Montagnard
1	1990s	Montagnard
2	1990s	Montagnard
1	2000s	Montagnard
1	1920s	MOR
3	1930s	Mor
1	1930s	mor
3	1940s	mor
2	1940s	Mor
2	1950s	Mor
2	1950s	Mor
4	1950s	MOR
3	1950s	mor
9	1960s	mor
3	1960s	MOR
5	1960s	Mor
3	1960s	Mor
2	1970s	Mor
2	1970s	MOR
1	1970s	mor
1	1980s	mor
1	1980s	MOR
1	1940s	mordida
2	1960s	mordida
1	1970s	mordida
1	1980s	mordida

74	1920s	Mortimer
109	1930s	Mortimer
70	1940s	Mortimer
118	1950s	Mortimer
82	1960s	Mortimer
28	1970s	Mortimer
30	1980s	Mortimer
12	1990s	Mortimer
5	2000s	Mortimer
1	1920s	Moscato
1	2000s	Moscato
1	1970s	moshav
2	1980s	Moshav
1	1970s	Mouchette
1	1980s	Mouchette
2	1990s	Mouchette
1	1930s	moulage
1	1940s	moulage
1	1970s	moussaka
1	1960s	mozzarella
3	1970s	mozzarella
4	1980s	mozzarella
1	1990s	mozzarella
1	1990s	Mozzarella
5	2000s	mozzarella
7	1940s	Mukhtar
1	1960s	Mukhtar
1	1970s	mukhtar
2	2000s	Mukhtar
2	1920s	mutuel
6	1930s	mutuel
2	1930s	mutuel
1	1940s	mutuel
10	1940s	mutuel
4	1950s	mutuel
2	1960s	mutuel
1	1960s	mutuel
1	1970s	Mutuel
1	1960s	muu-muu
1	1940s	Mysterioso
1	1960s	mysterioso
1	1980s	mysterioso
2	1990s	mysterioso
1	1990s	Mysterioso
2	1940s	mystique
6	1950s	mystique
63	1960s	mystique
58	1970s	mystique
40	1980s	mystique
48	1990s	mystique
30	2000s	mystique
1	1930s	nacelle
2	1940s	nacelle
3	1950s	nacelle
2	1960s	nacelle
2	1990s	Nacho

4	2000s	Nacho
1	2000s	Nacho
1	2000s	nacho
1	1950s	Nacktkultur
1	1920s	Nada
1	1920s	Nada
1	1940s	Nada
1	1940s	Nada
1	1940s	Nada
1	1940s	Nada
3	1950s	Nada
1	1950s	Nada
1	1950s	Nada
3	1950s	Nada
2	1960s	Nada
2	1960s	Nada
5	1970s	Nada
1	1970s	Nada
5	1970s	Nada
1	1970s	Nada
1	1970s	Nada
1	1970s	nada
1	1970s	Nada
1	1970s	nada
1	1990s	nada
1	1990s	nada
1	1990s	Nada
1	1990s	Nada
2	2000s	Nada
2	2000s	Nada
2	2000s	Nada
3	2000s	nada
2	2000s	Nada
2	2000s	Nada
2	2000s	Nada
3	2000s	nada
2	1950s	Nahal
1	1960s	Nahal
1	1960s	Nahal
3	1970s	nahal
2	1970s	Nahal
1	1970s	Nahal
2	1980s	Nahal
3	1980s	nahal
1	2000s	nahal
2	1960s	namaste
1	1960s	namaste
1	1970s	namaste
1	1980s	namaste
1	1980s	namaste
1	1980s	Namaste
2	1990s	namaste
2	2000s	namaste
10	1920s	Nan
22	1930s	Nan
2	1930s	Nan

1	1940s	Nan
17	1940s	Nan
28	1950s	Nan
18	1960s	Nan
12	1970s	Nan
9	1980s	Nan
20	1990s	Nan
10	2000s	Nan
1	1920s	Nappe
1	1940s	narikin
1	1980s	nashi
1	NULL0s	Nature
6	NULL0s	nature
615	1920s	nature
3	1920s	Nature
3	1930s	Nature
775	1930s	nature
987	1940s	nature
5	1940s	Nature
6	1950s	Nature
1 370,00	1950s	nature
1 608,00	1960s	nature
4	1960s	Nature
9	1970s	Nature
1 164,00	1970s	nature
910	1980s	nature
12	1980s	Nature
23	1990s	Nature
1 111,00	1990s	nature
644	2000s	nature
26	2000s	Nature
1	1950s	nebbish
1	1970s	nebbish
2	1980s	nebbish
2	1990s	nebbish
3	1940s	nebelwerfer
5	1960s	negritude
1	1960s	Negritude
2	1970s	Negritude
2	1980s	negritude
1	2000s	negritude
1	2000s	Ngoma
1	1940s	niet
2	1950s	niet
1	1950s	Niet
15	1980s	Ninja
34	1990s	Ninja
18	2000s	Ninja
2	1920s	Ninon
1	1920s	Ninon
2	1920s	Ninon
1	1930s	Ninon
1	1940s	Ninon
2	1940s	Ninon
1	1950s	ninon
10	1960s	Ninon

1	1980s	Ninon
62	1940s	Nisei
3	1940s	Nisei
18	1940s	Nisei
1	1950s	Nisei
20	1950s	Nisei
10	1960s	Nisei
1	1960s	Nisei
1	1960s	Nisei
1	1960s	Nisei
2	1970s	nisei
1	1970s	Nisei
3	1970s	Nisei
1	1980s	nisei
1	1980s	Nisei
1	1990s	nisei
1	1990s	Nisei
1	1990s	Nisei
1	1990s	Nisei
1	2000s	Nisei
1	1930s	noh
1	1940s	Noh
1	1950s	Noh
2	1950s	Noh
1	1950s	Noh
4	1960s	noh
1	1980s	Noh
1	1990s	Noh
3	1960s	Noia
1	1920s	Noir
2	1920s	noir
2	1930s	noir
4	1940s	Noir
2	1940s	Noir
2	1950s	Noir
14	1950s	Noir
1	1950s	noir
1	1960s	noir
7	1960s	Noir
7	1970s	Noir
3	1970s	noir
3	1970s	noir
2	1970s	Noir
4	1980s	noir
20	1980s	noir
4	1980s	Noir
6	1990s	Noir
32	1990s	noir
28	1990s	noir
1	1990s	Noir
5	2000s	Noir
22	2000s	noir
17	2000s	noir
14	2000s	Noir
6	1980s	nomenklatura
1	1980s	Nomenklatura

9	1990s	nomenklatura
4	1920s	non
4	1920s	non
31	1920s	non
25	1930s	non
8	1930s	non
4	1930s	non
4	1930s	non
6	1940s	non
2	1940s	non
9	1940s	non
34	1940s	non
4	1940s	non
6	1950s	non
55	1950s	non
18	1950s	non
1	1950s	non
7	1950s	non
7	1950s	non
12	1960s	non
7	1960s	non
2	1960s	non
17	1960s	non
69	1960s	non
13	1960s	non
6	1970s	non
68	1970s	non
12	1970s	non
10	1970s	non
9	1970s	non
4	1980s	non
4	1980s	non
1	1980s	non
8	1980s	non
23	1980s	non
6	1980s	non
7	1990s	non
11	1990s	non
7	1990s	non
1	1990s	non
1	1990s	non
3	1990s	non
1	2000s	non
2	2000s	non
1	2000s	non
13	2000s	non
1	1940s	Norteamericano
2	1950s	norteamericano
4	1960s	norteamericano
2	1970s	norteamericano
1	1980s	NOSH
1	1990s	NOSH
2	2000s	Nosh
3	2000s	Nosh
1	2000s	Nosh
1	1920s	Nouvelle

7	1930s	Nouvelle
6	1940s	Nouvelle
2	1950s	Nouvelle
3	1950s	nouvelle
1	1950s	Nouvelle
3	1960s	Nouvelle
9	1960s	nouvelle
7	1960s	Nouvelle
5	1970s	nouvelle
5	1970s	nouvelle
15	1980s	nouvelle
8	1980s	nouvelle
1	1980s	Nouvelle
1	1990s	Nouvelle
7	1990s	nouvelle
4	1990s	nouvelle
1	2000s	nouvelle
2	2000s	nouvelle
1	1930s	novella
2	1940s	novella
7	1950s	novella
35	1960s	novella
25	1970s	novella
24	1980s	novella
17	1990s	novella
13	2000s	novella
1	1940s	novelle
2	1930s	novillero
5	1940s	novillero
1	1950s	novillero
2	1960s	Novillero
1	1950s	nudnik
1	2000s	nunchaku
1	1920s	Oeuvre
1	1940s	oeuvre
5	1960s	oeuvre
10	1970s	oeuvre
33	1980s	oeuvre
21	1990s	oeuvre
13	2000s	oeuvre
1	1970s	Olim
2	1970s	Olim
2	1980s	Olim
1	1940s	Oloroso
1	2000s	oloroso
5	1950s	ombudsman
10	1960s	ombudsman
27	1970s	ombudsman
14	1980s	ombudsman
5	1990s	ombudsman
2	2000s	ombudsman
1	1960s	Onnagata
2	1960s	onnagata
2	1980s	onnagata
1	1920s	orangerie
1	1920s	Orangerie

1	1930s	Orangerie
1	1930s	orangerie
1	1940s	Orangerie
4	1950s	Orangerie
1	1950s	Orangerie
1	1960s	Orangerie
2	1960s	Orangerie
4	1970s	Orangerie
3	1960s	origami
1	1970s	origami
3	1980s	origami
5	1990s	origami
7	2000s	origami
1	2000s	Origami
2	2000s	orzo
1	1950s	ostinato
1	1960s	ostinato
2	1970s	ostinato
1	1980s	ostinato
1	1990s	ostinato
3	1960s	Ostpolitik
1	1960s	Ostpolitik
13	1970s	Ostpolitik
48	1970s	Ostpolitik
3	1980s	Ostpolitik
3	1980s	Ostpolitik
2	1990s	Ostpolitik
2	1990s	Ostpolitik
1	1990s	Oupa
1	1940s	ouzo
1	1950s	ouzo
10	1960s	ouzo
2	1970s	ouzo
2	2000s	ouzo
1	1920s	Oyama
2	1940s	Oyama
14	1950s	Oyama
1	1950s	Oyama
5	1960s	Oyama
1	1960s	Oyama
1	1970s	Oyama
1	1980s	Oyama
1	2000s	Oyama
1	1990s	Ozeki
1	2000s	ozeki
8	1950s	pachinko
2	1960s	pachinko
1	1980s	pachinko
1	1990s	pachinko
1	2000s	pachinko
1	1950s	Pachuco
1	1950s	pachuco
1	1960s	Pachuco
1	1970s	Pachuco
1	1980s	Pachuco
1	2000s	Pachuco

2	1950s	paella
1	1970s	paella
2	1980s	paella
1	2000s	paella
1	1940s	Pai-hua
3	1940s	Pai-hua
1	1920s	Pair
1	1920s	pair
326	1920s	pair
630	1930s	pair
2	1930s	pair
2	1930s	pair
2	1940s	pair
715	1940s	pair
966	1950s	pair
1	1950s	pair
1	1960s	pair
1 089,00	1960s	pair
3	1960s	pair
5	1960s	pair
7	1970s	pair
683	1970s	pair
5	1970s	pair
1	1980s	pair
625	1980s	pair
541	1990s	pair
31	1990s	pair
5	1990s	pair
3	2000s	pair
6	2000s	pair
427	2000s	pair
1	1960s	pakora
1	1980s	Palapa
1	1980s	Palapa
2	2000s	Palapa
1	1920s	palmier
1	1930s	palmier
3	1960s	palmier
3	1970s	palmier
2	1980s	palmier
1	1930s	Palomino
2	1940s	palomino
7	1950s	palomino
2	1950s	Palomino
7	1960s	palomino
1	1970s	palomino
1	1970s	Palomino
1	1980s	Palomino
1	1990s	Palomino
2	2000s	palomino
1	1980s	pancetta
1	1990s	pancetta
1	1980s	panettone
8	1950s	panga
8	1950s	panga
6	1960s	panga

6	1960s	panga
1	1970s	panga
1	1970s	panga
98	1940s	Panzer
26	1950s	Panzer
21	1960s	Panzer
4	1970s	Panzer
8	1980s	Panzer
3	1990s	Panzer
1	2000s	Panzer
1	1930s	papabile
1	1950s	papabile
1	1960s	papabile
3	1970s	papabile
2	1980s	papabile
1	1990s	papabile
1	2000s	papabile
1	1960s	Paparazzo
2	1960s	paparazzo
2	1970s	paparazzo
1	1970s	Paparazzo
1	1970s	Paparazzo
1	1980s	Paparazzo
1	1980s	paparazzo
11	1990s	paparazzo
1	1990s	Paparazzo
3	1990s	Paparazzo
2	2000s	paparazzo
11	1920s	para
20	1930s	para
16	1940s	para
7	1950s	para
23	1960s	para
6	1970s	para
4	1980s	para
2	1990s	para
2	1940s	parfait
3	1950s	parfait
1	1960s	parfait
2	1960s	parfait
1	1960s	Parfait
1	1970s	parfait
1	1990s	parfait
1	1920s	parfum
1	1930s	parfum
1	1950s	Parfum
1	1960s	Parfum
1	1960s	parfum
1	1940s	parlando
2	1960s	parlando
1	1970s	partiinost
1	1940s	paskha
50	1920s	Paso
62	1930s	Paso
7	1930s	PASO
1	1940s	PASO

63	1940s	Paso
160	1950s	Paso
10	1950s	PASO
3	1950s	PASO
3	1960s	PASO
5	1960s	PASO
89	1960s	Paso
2	1960s	PASO
85	1970s	Paso
1	1970s	PASO
4	1980s	PASO
62	1980s	Paso
1	1980s	PASO
30	1990s	Paso
1	1990s	PASO
3	2000s	PASO
1	2000s	PASO
26	2000s	Paso
6	1920s	passe
3	1930s	passe
6	1940s	passe
5	1950s	passe
12	1960s	passe
17	1970s	passe
24	1980s	passe
26	1990s	passe
9	2000s	passe
1	1920s	pasta
4	1930s	pasta
4	1940s	pasta
1	1940s	Pasta
12	1950s	pasta
39	1960s	pasta
25	1970s	pasta
102	1980s	pasta
45	1990s	pasta
57	2000s	pasta
1	NULL0s	pastiche
3	1930s	pastiche
2	1940s	pastiche
11	1950s	pastiche
31	1960s	pastiche
39	1970s	pastiche
32	1980s	pastiche
22	1990s	pastiche
6	2000s	pastiche
1	1930s	pastis
1	1940s	pastis
3	1950s	pastis
9	1960s	pastis
2	1970s	pastis
2	1990s	pastis
2	2000s	pastis
3	1940s	pastrami
6	1960s	pastrami
6	1970s	pastrami

6	1980s	pastrami
4	1990s	pastrami
128	1920s	patron
205	1930s	patron
1	1930s	Patron
118	1940s	patron
175	1950s	patron
160	1960s	patron
1	1960s	Patron
112	1970s	patron
73	1980s	patron
1	1980s	Patron
88	1990s	patron
32	2000s	patron
1	1940s	Patronat
1	1960s	Patronat
1	1970s	Patronat
1	1980s	Patronat
2	1920s	Patsy
1	1920s	Patsy
10	1920s	Patsy
6	1920s	Patsy
4	1930s	Patsy
13	1930s	Patsy
3	1930s	Patsy
3	1930s	Patsy
1	1940s	Patsy
26	1940s	Patsy
5	1940s	Patsy
5	1950s	Patsy
10	1950s	Patsy
2	1950s	Patsy
1	1950s	Patsy
5	1950s	Patsy
8	1960s	Patsy
1	1960s	patsy
3	1960s	Patsy
4	1960s	Patsy
17	1960s	Patsy
16	1970s	Patsy
17	1970s	Patsy
6	1970s	Patsy
7	1980s	Patsy
7	1980s	Patsy
3	1990s	Patsy
46	1990s	Patsy
3	1990s	Patsy
3	1990s	Patsy
1	2000s	Patsy
2	2000s	Patsy
10	2000s	Patsy
4	2000s	Patsy
2	1980s	Pavillon
1	1980s	Pavillon
1	1990s	Pecorino
1	2000s	Pecorino

1	1930s	Peinture
1	1940s	Peinture
1	1940s	peinture
1	1950s	Peinture
1	1970s	peinture
1	1920s	Penne
1	1970s	Penne
1	1980s	Penne
1	1980s	penne
2	1990s	penne
2	2000s	Penne
1	1950s	Pensiero
2	1960s	pensiero
5	1970s	Pentimento
1	1980s	Pentimento
1	1990s	Pentimento
1	2000s	Pentimento
1	1960s	pepperoni
2	1970s	pepperoni
3	1980s	pepperoni
7	1990s	pepperoni
1	2000s	pepperoni
1	1980s	peredyshka
162	1980s	perestroika
112	1990s	perestroika
12	2000s	perestroika
1	1930s	perfecta
6	1990s	peshmerga
9	2000s	peshmerga
1	1930s	Pesto
1	1980s	Pesto
1	1990s	Pesto
5	2000s	Pesto
4	1950s	Peto
2	1960s	Peto
1	1970s	Peto
1	1980s	Peto
1	1990s	Peto
4	1920s	Peuple
1	1920s	Peuple
1	1930s	Peuple
2	1930s	Peuple
2	1930s	peuple
2	1930s	Peuple
6	1940s	Peuple
1	1940s	Peuple
1	1940s	Peuple
5	1950s	Peuple
1	1950s	Peuple
3	1960s	Peuple
1	1960s	Peuple
2	1960s	peuple
1	1970s	peuple
1	1970s	Peuple
3	1970s	Peuple
1	1980s	Peuple

1	1980s	peuple
1	1990s	peuple
3	1950s	pilotis
6	1960s	pilotis
3	1920s	pinard
1	1920s	Pinard
2	1920s	Pinard
1	1940s	Pinard
1	1940s	pinard
1	1950s	pinard
1	1950s	Pinard
1	1950s	pinga
3	1970s	Pinga
1	2000s	piperade
1	1960s	Piroshki
1	1960s	piroshki
1	2000s	piroshki
1	1930s	pirozhki
1	1980s	pirozhki
1	1940s	pissoir
1	1950s	pissoir
2	1960s	pissoir
11	1920s	piston
45	1930s	piston
2	1930s	Piston
57	1940s	piston
109	1950s	piston
58	1960s	piston
37	1970s	piston
6	1980s	piston
1	1990s	piston
2	2000s	piston
1	1950s	piton
8	1960s	piton
3	1970s	piton
3	2000s	pitta
12	1950s	pizza
37	1960s	pizza
47	1970s	pizza
144	1980s	pizza
1	1980s	Pizza
1	1990s	Pizza
184	1990s	pizza
119	2000s	pizza
1	1940s	pizzeria
5	1960s	pizzeria
2	1960s	Pizzeria
4	1980s	pizzeria
1	1980s	Pizzeria
4	1990s	pizzeria
7	2000s	pizzeria
1	2000s	Pizzeria
1	1940s	plage
2	1960s	Plage
1	1990s	Plage
1	2000s	plage

1	1940s	Planche
1	1980s	planche
4	1960s	plastique
1	1960s	plastique
11	1970s	plastique
9	1970s	plastique
1	1990s	plastique
1	2000s	plastique
1	1960s	Plastiqueur
1	1960s	plastiqueur
1	1940s	platteland
1	1950s	platteland
1	1960s	platteland
1	1970s	platteland
1	1920s	Plongeur
1	1950s	plongeur
1	1940s	Pocho
6	1940s	pocho
4	1950s	Pocho
3	1960s	pocho
1	1930s	Podere
3	1920s	pogrom
12	1930s	pogrom
1	1930s	Pogrom
11	1940s	pogrom
12	1950s	pogrom
12	1960s	pogrom
1	1960s	Pogrom
14	1970s	pogrom
10	1980s	pogrom
7	1990s	pogrom
5	2000s	pogrom
2	1920s	Poilu
3	1920s	Poilu
10	1920s	poilu
6	1930s	poilu
2	1940s	poilu
3	1950s	poilu
1	1960s	poilu
1	1920s	Pointe
1	1920s	Pointe
7	1930s	Pointe
3	1930s	Pointe
1	1940s	Pointe
7	1940s	Pointe
1	1940s	Pointe
13	1950s	Pointe
3	1950s	Pointe
5	1950s	pointe
1	1960s	pointe
10	1960s	Pointe
50	1960s	Pointe
2	1960s	Pointe
13	1970s	Pointe
4	1970s	Pointe
5	1970s	pointe

4	1980s	pointe
2	1980s	Pointe
9	1980s	Pointe
4	1990s	Pointe
8	1990s	pointe
1	2000s	pointe
1	2000s	Pointe
14	2000s	Pointe
1	1970s	pointillisme
1	1960s	pointilliste
1	1970s	pointilliste
2	1970s	policier
1	1980s	policier
1	1990s	policier
4	1920s	Politbureau
1	1920s	politbureau
4	1930s	Politbureau
1	1940s	Politbureau
1	1950s	Politbureau
3	1920s	politique
1	1920s	Politique
1	1940s	politique
1	1940s	politique
1	1950s	politique
1	1950s	Politique
1	1960s	Politique
1	1960s	politique
1	1970s	politique
1	1920s	Pomme
1	1930s	Pomme
1	1940s	Pomme
1	1940s	pomme
1	1960s	pomme
5	1970s	Pomme
6	1970s	Pomme
1	1980s	pomme
2	1980s	pompier
1	1920s	pot
4	1920s	pot
84	1920s	pot
166	1930s	pot
12	1930s	pot
1	1930s	pot
7	1940s	pot
25	1940s	pot
236	1940s	pot
2	1940s	Pot
197	1950s	pot
12	1950s	pot
3	1950s	pot
1	1950s	pot
1	1960s	pot
3	1960s	pot
18	1960s	pot
278	1960s	pot
322	1970s	pot

44	1970s	Pot
8	1970s	pot
1	1970s	pot
1	1970s	pot
1	1980s	pot
3	1980s	pot
34	1980s	Pot
161	1980s	pot
161	1990s	pot
45	1990s	Pot
3	1990s	pot
2	1990s	pot
2	2000s	pot
3	2000s	pot
4	2000s	Pot
159	2000s	pot
1	1920s	Poule
1	1930s	poule
2	1930s	poule
3	1940s	poule
6	1960s	poule
1	1970s	poule
1	1970s	Pousada
2	1950s	pousse
4	1920s	presidium
13	1920s	Presidium
3	1930s	Presidium
1	1930s	Presidium
1	1930s	presidium
6	1940s	presidium
8	1940s	Presidium
67	1950s	Presidium
6	1950s	Presidium
3	1950s	presidium
8	1960s	presidium
3	1960s	Presidium
62	1960s	Presidium
12	1970s	Presidium
2	1970s	Presidium
1	1970s	presidium
8	1980s	presidium
4	1980s	Presidium
19	1980s	Presidium
1	1990s	Presidium
1	1920s	Pret
6	1920s	Pret
1	1960s	Pret
1	1960s	pret
1	1970s	pret
1	1970s	Pret
3	2000s	Pret
1	2000s	pret
176	1920s	Primo
143	1930s	Primo
28	1940s	Primo
13	1950s	Primo

6	1960s	Primo
4	1970s	Primo
14	1980s	Primo
8	1990s	Primo
3	2000s	Primo
1	1920s	princesse
1	1920s	Princesse
4	1920s	Princesse
1	1930s	Princesse
1	1940s	Princesse
1	1950s	Princesse
3	1950s	Princesse
2	1960s	Princesse
2	1960s	Princesse
1	1970s	Princesse
1	1970s	pro-nuncio
2	1980s	Pro-Nuncio
2	1990s	pro-nuncio
2	1940s	Pronto
13	1940s	pronto
1	1940s	Pronto
2	1950s	Pronto
2	1950s	pronto
6	1950s	Pronto
5	1960s	pronto
10	1970s	Pronto
1	1970s	Pronto
3	1980s	Pronto
5	1980s	Pronto
2	1980s	pronto
4	1990s	pronto
4	1990s	Pronto
1	2000s	Pronto
1	2000s	pronto
1	1940s	prosciutto
4	1950s	prosciutto
1	1950s	Prosciutto
5	1960s	prosciutto
1	1960s	Prosciutto
1	1970s	prosciutto
3	1980s	prosciutto
1	1990s	prosciutto
3	2000s	prosciutto
5	1920s	provocateur
5	1930s	provocateur
3	1940s	provocateur
3	1940s	provocateur
1	1940s	Provocateur
1	1950s	Provocateur
2	1950s	provocateur
4	1950s	provocateur
4	1960s	provocateur
3	1960s	provocateur
1	1960s	Provocateur
6	1970s	provocateur
2	1970s	provocateur

5	1980s	provocateur
5	1980s	provocateur
11	1990s	provocateur
2	1990s	provocateur
1	1990s	Provocateur
2	2000s	provocateur
5	2000s	provocateur
1	1950s	Provolone
1	1960s	provolone
1	1970s	pudeur
1	1940s	puissance
2	1960s	puissance
4	1970s	puissance
1	1980s	puissance
1	2000s	puissance
6	1960s	punji
1	1960s	Punji
1	1970s	punji
3	1980s	punji
1	1950s	Puri
1	1950s	Puri
1	1960s	Puri
1	1980s	Puri
2	2000s	Puri
1	2000s	Puri
1	1940s	puta
1	1970s	puta
20	1920s	putsch
59	1930s	putsch
1	1930s	Putsch
44	1940s	putsch
16	1950s	putsch
25	1960s	putsch
11	1970s	putsch
9	1980s	putsch
36	1990s	putsch
4	2000s	putsch
2	1930s	Putz
1	1990s	putz
1	1940s	QUARK
4	1990s	QUARK
1	1950s	Quartetto
2	1960s	Quartetto
1	1940s	Quatsch
1	1960s	Quatsch
1	2000s	quesadilla
1	NULL0s	questionnaire
42	1920s	questionnaire
78	1930s	questionnaire
71	1940s	questionnaire
66	1950s	questionnaire
39	1960s	questionnaire
41	1970s	questionnaire
12	1980s	questionnaire
22	1990s	questionnaire
16	2000s	questionnaire

3	1960s	quiche
2	1970s	quiche
1	1970s	Quiche
2	1980s	Quiche
14	1980s	quiche
1	1990s	quiche
2	1990s	Quiche
1	1990s	Quiche
1	2000s	quiche
9	1920s	Rabat
1	1930s	Rabat
9	1940s	Rabat
67	1950s	Rabat
52	1960s	Rabat
49	1970s	Rabat
10	1980s	Rabat
3	1990s	Rabat
2	2000s	Rabat
3	1980s	radicchio
4	1990s	radicchio
1	1980s	Rafale
1	1960s	ragazza
1	1980s	raisonneur
1	1920s	rapide
1	1960s	rappel
1	1970s	rappel
1	1970s	rappel
1	1990s	rappel
2	1990s	rappel
2	2000s	rappel
2	1920s	Rapporteur
4	1920s	rapporteur
4	1930s	rapporteur
1	1930s	Rapporteur
1	1930s	Rapporteur
1	1940s	Rapporteur
1	1940s	rapporteur
1	1980s	Rasta
1	1990s	Rasta
1	2000s	Rasta
1	2000s	Rasta
2	1950s	ratissage
1	1930s	RAVIOLI
1	1940s	ravioli
6	1950s	ravioli
7	1960s	ravioli
4	1970s	ravioli
10	1980s	ravioli
2	1990s	ravioli
7	2000s	ravioli
4	1930s	Realpolitik
4	1940s	Realpolitik
1	1950s	Realpolitik
7	1960s	Realpolitik
10	1970s	Realpolitik
4	1980s	Realpolitik

16	1990s	Realpolitik
4	2000s	Realpolitik
1	1950s	Realpolitiker
1	1950s	Reeperbahn
3	1960s	Reeperbahn
3	1970s	Reeperbahn
1	1980s	Reeperbahn
1	1920s	reg
2	1920s	Reg
1	1930s	Reg
1	1930s	Reg
1	1930s	reg
1	1940s	reg
10	1940s	Reg
16	1950s	Reg
8	1960s	Reg
1	1960s	Reg
16	1970s	Reg
2	1970s	reg
10	1980s	Reg
1	1980s	Reg
15	1990s	Reg
6	2000s	Reg
4	NULL0s	Reich
146	1920s	Reich
370	1930s	Reich
473	1940s	Reich
79	1950s	Reich
86	1960s	Reich
216	1970s	Reich
96	1980s	Reich
149	1990s	Reich
17	2000s	Reich
1	1950s	relance
1	1980s	Relance
1	NULL0s	reportage
3	1930s	reportage
6	1940s	reportage
1	1940s	Reportage
9	1950s	reportage
34	1960s	reportage
1	1960s	reportage
6	1970s	reportage
58	1970s	reportage
25	1980s	reportage
2	1980s	reportage
1	1980s	Reportage
1	1990s	reportage
19	1990s	reportage
11	2000s	reportage
1	1970s	retardataire
1	1950s	retsina
2	1960s	retsina
1	1960s	Retsina
2	1970s	retsina
1	2000s	retsina

1	1970s	REZIDENT
1	1950s	ricercare
1	1920s	Riegel
5	1930s	Riegel
4	1940s	Riegel
1	1940s	Riegel
3	1950s	Riegel
2	1950s	Riegel
1	1950s	Riegel
1	1960s	Riegel
1	1970s	Riegel
1	1930s	RIGATONI
1	1990s	rigatoni
2	2000s	rigatoni
1	1930s	rijsttafel
1	1970s	rijsttafel
1	1940s	rinderpest
4	1950s	rinderpest
1	1960s	rinderpest
1	2000s	rinderpest
1	1920s	Riviera
72	1920s	Riviera
21	1920s	Riviera
33	1930s	Riviera
70	1930s	Riviera
1	1930s	Riviera
2	1930s	Riviera
1	1940s	Riviera
94	1940s	Riviera
29	1940s	Riviera
53	1950s	Riviera
173	1950s	Riviera
1	1950s	Riviera
1	1950s	Riviera
1	1960s	Riviera
163	1960s	Riviera
71	1960s	Riviera
21	1970s	Riviera
36	1970s	Riviera
30	1980s	Riviera
11	1980s	Riviera
6	1990s	Riviera
13	1990s	Riviera
1	1990s	Riviera
1	1990s	Riviera
11	2000s	Riviera
3	2000s	Riviera
1	1920s	Riza
1	1920s	Riza
6	1930s	Riza
1	1940s	Riza
4	1950s	Riza
1	1970s	Riza
2	1990s	Riza
2	1950s	robusto
1	2000s	Robusto

1	1960s	rocaille
7	1920s	Romaine
4	1930s	Romaine
1	1940s	Romaine
1	1940s	romaine
1	1950s	romaine
1	1950s	Romaine
6	1950s	Romaine
1	1960s	romaine
1	1960s	romaine
1	1970s	romaine
1	1970s	Romaine
2	1970s	Romaine
5	2000s	Romaine
2	1920s	Romanesque
18	1930s	Romanesque
26	1940s	Romanesque
16	1950s	Romanesque
25	1960s	Romanesque
5	1970s	Romanesque
3	1980s	Romanesque
1	1990s	Romanesque
1	1930s	Rond-Point
2	1940s	Rond-Point
1	1950s	Rond-Point
1	1950s	Rond-point
2	1960s	Rond-point
1	1960s	Rond-point
1	1970s	Rond-Point
2	1930s	Roquette
1	1940s	Roquette
1	1920s	roti
1	1920s	Roti
1	1980s	Roti
1	1980s	roti
1	1980s	Roti
3	1980s	Roti
1	1950s	ruana
2	1960s	Rubia
1	1960s	Rubia
1	1980s	Rubia
1	1990s	Rubia
1	1930s	Rumba
3	1930s	Rumba
9	1930s	rumba
45	1940s	rumba
2	1940s	Rumba
2	1940s	Rumba
1	1950s	Rumba
28	1950s	rumba
2	1960s	rumba
4	1970s	rumba
2	1980s	rumba
3	1990s	rumba
2	2000s	rumba
1	2000s	Rumba

1	1970s	ryokan
1	1990s	sabayon
1	1940s	Sabha
1	1950s	Sabha
15	1960s	Sabha
17	1970s	Sabha
4	1980s	Sabha
1	1990s	Sabha
1	2000s	sabi
2	2000s	Sabi
1	NULL0s	sabotage
26	1920s	sabotage
2	1920s	sabotage
5	1920s	sabotage
9	1930s	sabotage
12	1930s	sabotage
78	1930s	sabotage
177	1940s	sabotage
33	1940s	sabotage
39	1940s	sabotage
25	1950s	sabotage
35	1950s	sabotage
134	1950s	sabotage
133	1960s	sabotage
32	1960s	sabotage
16	1960s	sabotage
1	1960s	sabotage
15	1970s	sabotage
25	1970s	sabotage
78	1970s	sabotage
74	1980s	sabotage
25	1980s	sabotage
11	1980s	sabotage
1	1980s	Sabotage
2	1980s	sabotage
6	1990s	sabotage
20	1990s	sabotage
20	1990s	sabotage
20	2000s	sabotage
13	2000s	sabotage
5	2000s	sabotage
1	1920s	saboteur
2	1930s	saboteur
1	1930s	Saboteur
4	1940s	Saboteur
28	1940s	saboteur
5	1940s	Saboteur
20	1950s	saboteur
6	1960s	saboteur
1	1960s	Saboteur
1	1970s	Saboteur
8	1970s	saboteur
3	1980s	saboteur
1	1980s	Saboteur
3	1990s	saboteur
1	2000s	saboteur

2	1930s	Sabra
2	1940s	Sabra
2	1950s	sabra
1	1960s	sabra
3	1960s	Sabra
1	1960s	Sabra
5	1970s	Sabra
3	1970s	Sabra
1	1970s	sabra
2	1980s	sabra
39	1980s	Sabra
1	1980s	Sabra
1	1990s	Sabra
1	1990s	sabra
1	2000s	Sabra
1	1960s	Sachertorte
2	1970s	Sachertorte
2	1960s	Sachlichkeit
4	1980s	Sachlichkeit
1	1940s	salaud
3	1950s	salaud
2	1970s	salaud
1	1970s	Salaud
1	1960s	saltimbocca
1	2000s	saltimbocca
1	1920s	sambar
1	1990s	sambar
5	1920s	Sambo
3	1930s	Sambo
1	1940s	Sambo
7	1940s	Sambo
4	1950s	Sambo
4	1950s	Sambo
2	1960s	Sambo
2	1960s	Sambo
1	1970s	Sambo
1	1970s	Sambo
7	1980s	Sambo
1	1980s	Sambo
4	1980s	Sambo
4	1990s	Sambo
3	1990s	Sambo
1	2000s	Sambo
1	2000s	Sambo
3	1960s	samizdat
19	1970s	samizdat
5	1980s	samizdat
1	1990s	samizdat
1	1990s	samosa
1	2000s	samosa
1	1970s	sancocho
1	2000s	sancocho
1	1960s	Sangria
3	1970s	Sangria
1	1990s	Santeria
3	1990s	Santeria

1	1990s	Santeria
5	1990s	Santeria
1	2000s	Santeria
1	1970s	Santero
1	1990s	santero
9	1960s	sarangi
1	1970s	Sardana
1	1960s	satay
1	2000s	satay
1	1930s	Satyagraha
8	1940s	Satyagraha
2	1940s	Satyagraha
12	1950s	satyagraha
1	1960s	satyagraha
8	1980s	Satyagraha
1	1980s	Satyagraha
7	1990s	Satyagraha
1	1950s	saucier
2	1960s	saucier
1	1980s	saucier
1	1960s	saudade
1	2000s	Saudade
1	2000s	saudade
1	1940s	sauna
4	1950s	sauna
23	1960s	sauna
22	1970s	sauna
12	1980s	sauna
3	1990s	sauna
5	2000s	sauna
1	1940s	scaloppine
1	1960s	scampi
4	1970s	scampi
1	2000s	scampi
2	1970s	Schadenfreude
2	1980s	Schadenfreude
6	1990s	Schadenfreude
4	2000s	Schadenfreude
1	1930s	Schimpfwort
1	1930s	Schlag
1	1930s	Schlag
1	1930s	Schlag
1	1930s	Schlag
3	1930s	Schlag
1	1930s	Schlag
1	1930s	Schlag
3	1930s	Schlag
2	1960s	Schlag
2	1960s	Schlag
2	1960s	Schlag
2	1960s	Schlag
2	1970s	Schlag
1	1970s	Schlag
1	1970s	Schlag
2	1970s	Schlag
1	1990s	Schlag

1	1990s	Schlag
1	1930s	Schlamperei
2	1950s	Schlamperei
1	1970s	schlep
1	1990s	schlep
1	2000s	schlep
3	1970s	schlimazel
1	1960s	Schlock
7	1960s	schlock
15	1970s	schlock
1	1970s	Schlock
1	1970s	Schlock
7	1980s	schlock
12	1990s	schlock
1	1990s	SCHLOCK
2	1990s	Schlock
2	2000s	schlock
1	1950s	Schlockmeister
3	1950s	Schlockmeister
1	1970s	schlockmeister
1	1980s	schlockmeister
1	1980s	Schlockmeister
4	1990s	schlockmeister
1	1970s	schlong
2	1920s	Schmaltz
8	1920s	Schmaltz
1	1930s	Schmaltz
1	1940s	Schmaltz
7	1940s	Schmaltz
6	1950s	Schmaltz
3	1950s	Schmaltz
7	1960s	Schmaltz
1	1970s	Schmaltz
6	1980s	Schmaltz
8	1990s	Schmaltz
3	2000s	Schmaltz
1	1940s	schmooze
1	1980s	schmooze
10	1990s	schmooze
3	1990s	schmooze
7	1990s	schmooze
3	2000s	schmooze
1	2000s	schmooze
3	2000s	schmooze
1	1920s	Schmuck
1	1920s	Schmuck
1	1930s	Schmuck
2	1930s	Schmuck
1	1940s	Schmuck
1	1970s	Schmuck
1	1970s	Schmuck
2	1980s	Schmuck
1	1990s	Schmuck
1	1920s	schnitzel
2	1930s	schnitzel
4	1930s	schnitzel

1	1930s	Schnitzel
4	1940s	schnitzel
3	1950s	schnitzel
1	1950s	schnitzel
1	1950s	schnitzel
1	1950s	Schnitzel
1	1960s	schnitzel
1	1960s	schnitzel
4	1960s	schnitzel
1	1970s	schnitzel
2	1970s	schnitzel
1	1980s	schnitzel
1	2000s	schnitzel
1	2000s	Schnitzel
1	1940s	Schnook
4	1950s	schnook
6	1960s	schnook
1	1970s	schnook
1	2000s	schnook
1	1940s	Schnorkel
2	1940s	schnorkel
2	1940s	Schnorkel
1	1970s	schnorrer
1	1940s	Schnozz
1	1950s	Schnozz
2	1960s	Schnozz
1	1960s	schnozz
1	1990s	schnozz
1	1940s	Schrecklichkeit
3	1940s	Schrecklichkeit
1	1970s	Schuhplattler
1	1940s	schuss
3	1940s	schuss
2	1950s	schuss
1	1950s	schuss
4	1960s	schuss
9	1960s	schuss
2	1960s	schuss
1	1970s	schuss
2	1980s	schuss
1	1980s	schuss
1	1990s	schuss
1	2000s	schuss
1	2000s	schuss
1	1920s	Schwartze
1	1930s	Schwartze
2	1950s	Schweinerei
1	1970s	Schweinerei
1	1950s	Schwerpunkt
2	1950s	scugnizzo
1	1920s	Secco
1	1940s	Secco
1	1950s	secco
1	1960s	secco
1	1980s	secco
1	1950s	seicento

1	1980s	seicento
2	1990s	seicento
2	1930s	Seif
2	1940s	Seif
1	1940s	Seif
1	1940s	Seif
2	1950s	Seif
3	1960s	Seif
2	1960s	Seif
1	1970s	Seif
6	1990s	Seif
1	1990s	Seif
1	2000s	Seif
6	2000s	Seif
6	2000s	Seif
1	1980s	sekiwake
1	1930s	sekt
1	1960s	sekt
1	1960s	Sekt
1	1960s	semis
5	1980s	semis
6	1990s	semis
7	2000s	semis
2	1950s	senryu
1	1960s	senryu
1	1940s	settecento
2	1980s	seviche
1	2000s	seviche
2	1990s	shabu-shabu
3	2000s	shabu-shabu
2	2000s	shabu-shabu
1	1950s	shakuhachi
1	1960s	shakuhachi
2	1960s	shalwar
2	2000s	shalwar
1	1930s	Sharifa
1	1920s	Shashlik
4	1950s	shashlik
1	1960s	shashlik
1	1970s	shashlik
1	1980s	shashlik
2	1990s	shashlik
1	2000s	shashlik
4	1950s	Sherpa
17	1950s	Sherpa
3	1960s	Sherpa
3	1960s	Sherpa
3	1970s	Sherpa
1	1980s	Sherpa
2	1990s	Sherpa
1	1990s	Sherpa
1	2000s	Sherpa
1	2000s	Sherpa
1	2000s	sherpa
1	1980s	Shiatsu
4	1990s	Shiatsu

2	2000s	Shiatsu
2	1960s	shibui
2	1980s	shibui
1	1960s	Shifta
7	1960s	shifta
1	1970s	shifta
1	1960s	shiksa
1	1970s	shiksa
1	1980s	Shiksa
1	1990s	Shisha
1	2000s	Shonda
1	2000s	Shonda
15	1970s	Shosha
4	1970s	Shosha
1	1980s	Shosha
2	1960s	shtetl
5	1970s	shtetl
1	1970s	shtetl
8	1980s	shtetl
1	1990s	shtetl
4	2000s	shtetl
1	1970s	Shtik
5	1970s	shtik
1	1980s	shtik
1	1990s	shtik
1	1990s	Shunga
1	1940s	Shura
3	1960s	Shura
1	1980s	Shura
4	1980s	shura
1	1990s	shura
1	1990s	Shura
3	2000s	Shura
1	2000s	shuriken
1	1940s	Sicherheitsdienst
1	1950s	Sicherheitsdienst
1	1940s	siffleur
7	1920s	Simba
2	1930s	Simba
1	1940s	Simba
3	1950s	Simba
20	1960s	Simba
6	1960s	Simba
6	1970s	Simba
16	1990s	Simba
1	1990s	Simba
1	1990s	Simba
1	2000s	Simba
1	1940s	simi
2	1950s	Simi
2	1960s	Simi
2	1960s	simi
3	1970s	Simi
1	1970s	Simi
1	1980s	Simi
13	1990s	Simi

1	1990s	Simi
1	2000s	Simi
1	2000s	Simi
1	1980s	Simplesse
5	1980s	Simplesse
2	1990s	Simplesse
2	1990s	Simplesse
2	1930s	Sindicato
1	1940s	Sindicato
1	1950s	Sindicato
1	1920s	Sinfonietta
2	1930s	Sinfonietta
6	1940s	Sinfonietta
3	1950s	Sinfonietta
6	1980s	Sinfonietta
3	1990s	Sinfonietta
1	1940s	Singspiel
1	1940s	Singspiel
1	1960s	Singspiel
1	1960s	singspiel
2	1980s	sirtaki
1	1960s	Sitzfleisch
1	1960s	sitzfleisch
2	1960s	skaz
9	1930s	slalom
1	1930s	slalom
4	1940s	slalom
13	1940s	slalom
1	1940s	Slalom
51	1950s	slalom
7	1950s	slalom
2	1960s	slalom
125	1960s	slalom
1	1960s	Slalom
2	1960s	slalom
23	1970s	slalom
4	1970s	slalom
5	1980s	slalom
53	1980s	slalom
14	1990s	slalom
1	1990s	Slalom
1	1990s	slalom
2	2000s	slalom
21	2000s	slalom
1	2000s	slalom
1	1920s	Smetana
6	1930s	Smetana
11	1940s	Smetana
2	1940s	Smetana
3	1950s	Smetana
4	1960s	Smetana
2	1980s	Smetana
5	1940s	snorkel
12	1950s	snorkel
1	1950s	Snorkel
1	1950s	Snorkel

1	1950s	Snorkel
1	1950s	snorkel
2	1960s	Snorkel
1	1960s	Snorkel
4	1960s	snorkel
3	1970s	snorkel
1	1970s	Snorkel
1	1970s	Snorkel
1	1990s	Snorkel
2	1990s	snorkel
6	2000s	snorkel
1	2000s	snorkel
1	1940s	socle
3	1970s	sokaiya
2	1980s	sokaiya
1	1950s	Solod
3	1950s	Solod
2	1960s	Solod
1	1960s	Solod
1	1960s	Solod
1	1920s	Sommelier
3	1960s	sommelier
2	1990s	sommelier
3	2000s	sommelier
14	NULL0s	son
3 057,00	1920s	son
3	1920s	Son
21	1930s	Son
4 848,00	1930s	son
3 906,00	1940s	son
4	1940s	Son
9	1950s	Son
4 319,00	1950s	son
4 271,00	1960s	son
2	1960s	Son
4	1960s	Son
5	1970s	Son
2 613,00	1970s	son
2 091,00	1980s	son
1 905,00	1990s	son
1 533,00	2000s	son
1	1940s	sonde
2	1920s	souteneur
2	1980s	souvlaki
1	1990s	souvlaki
32	NULL0s	Soviet
1 261,00	1920s	Soviet
33	1920s	Soviet
1	1920s	Soviet
3	1920s	Soviet
1	1920s	Soviet
1	1930s	Soviet
5	1930s	Soviet
4	1930s	Soviet
79	1930s	Soviet
2 517,00	1930s	Soviet

3 444,00	1940s	Soviet
50	1940s	Soviet
1	1940s	Soviet
4	1940s	Soviet
7	1950s	Soviet
1	1950s	Soviet
3	1950s	Soviet
67	1950s	Soviet
5 632,00	1950s	Soviet
5 335,00	1960s	Soviet
36	1960s	Soviet
7	1960s	Soviet
2	1960s	Soviet
3	1970s	Soviet
4	1970s	Soviet
4	1970s	Soviet
9	1970s	Soviet
5 714,00	1970s	Soviet
9 109,00	1980s	Soviet
38	1980s	Soviet
10	1980s	Soviet
8	1980s	Soviet
5	1990s	Soviet
3	1990s	Soviet
25	1990s	Soviet
2 532,00	1990s	Soviet
278	2000s	Soviet
1	1950s	Sovkhoz
2	1980s	spaghettini
1	1960s	spinto
1	1970s	spinto
1	1940s	Sportif
4	1950s	Sportif
2	1960s	Sportif
4	1960s	sportif
3	1970s	Sportif
1	1980s	Sportif
1	1960s	Sprechgesang
1	1970s	Sprechgesang
1	1930s	sprechstimme
1	1940s	Sprechstimme
1	1940s	Sprechstimme
1	1990s	sprechstimme
1	1990s	sprezzatura
1	1970s	Spritzer
1	1980s	spritzer
1	1990s	spritzer
1	1920s	spumante
1	1930s	spumante
1	1960s	spumante
1	1960s	spumante
3	1980s	spumante
1	1960s	Spumoni
2	1960s	spumoni
1	1980s	spumoni
293	1950s	Sputnik

78	1960s	Sputnik
16	1970s	Sputnik
27	1980s	Sputnik
11	1990s	Sputnik
8	2000s	Sputnik
2	1950s	Stagione
2	1920s	Stahlhelm
4	1920s	Stahlhelm
23	1930s	Stahlhelm
4	1930s	Stahlhelm
6	1930s	Stahlhelm
1	1940s	Stahlhelm
2	1950s	Stahlhelm
1	1960s	starets
1	1980s	starets
2	1990s	starets
1	1920s	Stein
6	1920s	stein
25	1920s	Stein
2	1920s	Stein
10	1930s	Stein
98	1930s	Stein
1	1930s	Stein
10	1930s	stein
2	1930s	Stein
4	1940s	Stein
5	1940s	stein
132	1940s	Stein
28	1940s	Stein
6	1950s	Stein
93	1950s	Stein
6	1950s	Stein
1	1950s	Stein
2	1950s	stein
2	1950s	Stein
11	1960s	stein
20	1960s	Stein
8	1960s	Stein
134	1960s	Stein
6	1960s	Stein
3	1970s	Stein
156	1970s	Stein
9	1970s	Stein
20	1970s	Stein
3	1970s	Stein
3	1980s	stein
3	1980s	Stein
14	1980s	Stein
99	1980s	Stein
170	1990s	Stein
11	1990s	Stein
7	1990s	Stein
7	1990s	Stein
5	2000s	Stein
1	2000s	Stein
114	2000s	Stein

1	2000s	stein
1	1970s	stengah
2	1980s	stengah
1	1960s	StiJl
9	1960s	Stijl
1	1970s	Stijl
2	1980s	Stijl
1	1990s	Stijl
1	1950s	Stilyaga
1	1940s	Stimmung
2	NULL0s	stock
4	NULL0s	stock
1	NULL0s	Stock
45	1920s	Stock
7	1920s	Stock
1 590,00	1920s	stock
2	1920s	stock
2	1920s	stock
562	1920s	stock
699	1930s	stock
2	1930s	stock
3	1930s	Stock
1	1930s	stock
3	1930s	stock
2 617,00	1930s	stock
4	1930s	Stock
56	1930s	Stock
47	1940s	Stock
7	1940s	Stock
1 835,00	1940s	stock
2	1940s	stock
3	1940s	stock
3	1940s	Stock
7	1940s	stock
373	1940s	stock
651	1950s	stock
2	1950s	stock
4	1950s	Stock
2	1950s	stock
4	1950s	stock
2 767,00	1950s	stock
17	1950s	Stock
29	1960s	Stock
2 442,00	1960s	stock
1	1960s	stock
2	1960s	stock
2	1960s	Stock
8	1960s	stock
818	1960s	stock
491	1970s	stock
5	1970s	stock
4	1970s	stock
1 316,00	1970s	stock
7	1970s	Stock
9	1980s	Stock
1 415,00	1980s	stock

2	1980s	stock
3	1980s	stock
1	1980s	stock
427	1980s	stock
345	1990s	stock
5	1990s	stock
2	1990s	Stock
13	1990s	stock
2	1990s	stock
1 382,00	1990s	stock
9	1990s	Stock
11	2000s	Stock
1 183,00	2000s	stock
1	2000s	stock
6	2000s	stock
1	2000s	Stock
289	2000s	stock
1	1980s	stracciatella
2	1950s	Strega
1	1960s	Strega
1	1980s	Strega
1	1930s	stube
2	1950s	Stube
1	1980s	subbotnik
2	1940s	sukiyaki
2	1950s	sukiyaki
6	1960s	sukiyaki
1	1970s	sukiyaki
1	1980s	sukiyaki
2	1930s	Sumi
1	1930s	Sumi
1	1940s	Sumi
3	1950s	sumi
1	1960s	sumi
1	1970s	sumi
1	1980s	sumi
1	1970s	sunyata
1	1930s	Supremo
1	1940s	Supremo
2	1950s	Supremo
3	1960s	Supremo
1	1970s	Supremo
1	1980s	Supremo
3	1990s	Supremo
1	1990s	Supremo
1	2000s	Supremo
9	1920s	swami
5	1930s	swami
13	1940s	swami
18	1950s	swami
5	1960s	swami
30	1970s	swami
8	1980s	swami
4	1990s	swami
6	2000s	swami
1	1920s	Swaraj

13	1920s	Swaraj
4	1930s	Swaraj
2	1930s	swaraj
3	1940s	Swaraj
3	1920s	sympathique
1	1950s	sympathique
1	1960s	sympathique
1	1940s	tabac
4	1940s	Tabac
1	1970s	tabbouleh
1	1980s	tabbouleh
1	1990s	tabbouleh
1	1950s	tabla
2	1960s	tabla
1	1990s	Tabla
4	2000s	tabla
1	1960s	tachisme
1	1960s	Taco
3	1960s	taco
1	1960s	Taco
2	1970s	Taco
5	1970s	taco
1	1970s	Taco
1	1980s	Taco
10	1980s	taco
8	1980s	Taco
22	1990s	Taco
7	1990s	taco
2	1990s	Taco
3	2000s	Taco
9	2000s	taco
22	2000s	Taco
1	1970s	taekwondo
1	1980s	Taekwondo
3	1990s	Taekwondo
1	1990s	Taekwondo
2	2000s	Taekwondo
2	2000s	Taekwondo
25	1920s	tag
2	1920s	tag
8	1930s	tag
37	1930s	tag
5	1930s	tag
9	1940s	tag
97	1940s	tag
11	1940s	tag
19	1950s	tag
148	1950s	tag
8	1950s	tag
10	1960s	tag
157	1960s	tag
14	1960s	tag
3	1970s	tag
81	1970s	tag
6	1970s	tag
14	1980s	tag

146	1980s	tag
7	1980s	tag
6	1990s	tag
143	1990s	tag
7	1990s	tag
16	2000s	tag
120	2000s	tag
7	2000s	tag
1	1940s	tailleur
1	1950s	tailleur
2	1950s	Tailleur
1	1980s	Takht
2	1980s	Takht
1	2000s	Taleggio
1	1990s	Tamagotchi
3	1990s	Tamagotchi
1	1990s	Tamagotchi
2	2000s	Tamagotchi
1	1950s	Tandoori
1	1980s	tandoori
1	1990s	tandoori
1	2000s	tandoori
8	1930s	Tanga
1	1960s	tanga
1	1970s	tanga
2	1970s	Tanga
1	1980s	Tanga
13	1940s	Taoiseach
5	1950s	Taoiseach
5	1960s	Taoiseach
3	1970s	Taoiseach
1	1980s	Taoiseach
1	1990s	Taoiseach
2	1920s	tapa
1	1930s	tapa
2	1940s	tapa
2	1950s	tapa
1	1960s	tapa
1	1970s	tapa
1	1950s	Targa
2	1960s	Targa
2	1980s	Targa
1	1960s	Tastevin
3	1960s	tathata
1	1920s	taupe
2	1940s	taupe
1	1950s	taupe
5	1960s	taupe
1	1970s	taupe
3	1980s	taupe
3	1990s	taupe
1	1920s	Taverna
1	1940s	Taverna
4	1950s	Taverna
3	1950s	taverna
3	1960s	taverna

1	1960s	Taverna
2	1970s	taverna
1	1970s	Taverna
3	2000s	Taverna
1	2000s	taverna
1	1930s	teil
1	1980s	Tempeh
1	2000s	tempeh
1	1950s	tempura
1	1960s	tempura
1	1970s	tempura
3	1980s	tempura
1	1980s	Tempura
2	1980s	Tempura
1	2000s	tempura
1	1990s	tendu
2	2000s	tendu
1	1960s	teriyaki
2	1980s	teriyaki
3	1990s	teriyaki
1	2000s	teriyaki
5	1950s	terrazzo
1	1950s	Terrazzo
1	1960s	Terrazzo
2	1960s	terrazzo
2	1970s	terrazzo
2	1980s	terrazzo
1	1990s	terrazzo
1	1990s	terroir
2	2000s	terroir
2	1920s	Tian
5	1920s	tian
2	1930s	tian
1	1930s	tian
6	1950s	tian
9	1960s	tian
2	1960s	tian
1	1970s	tian
1	1980s	Tian
1	1980s	Tian
2	1980s	tian
6	1990s	tian
2	1990s	Tian
3	1990s	Tian
3	2000s	Tian
1	2000s	TIAN
4	2000s	tian
3	1920s	Tiens
3	1930s	Tiens
1	1940s	Tiens
1	1970s	Tiens
1	1940s	tienta
1	1960s	tienta
8	1970s	Tikka
1	1930s	timpani
1	1940s	timpani

9	1950s	timpani
1	1950s	Timpani
15	1960s	timpani
1	1960s	Timpani
4	1970s	timpani
1	1980s	timpani
2	1990s	timpani
3	2000s	timpani
5	1990s	tiramisu
1	2000s	tiramisu
1	1990s	tochis
3	1970s	Tokamak
1	1980s	Tokamak
2	1990s	Tokamak
3	1930s	tokonoma
1	1950s	tole
1	1940s	Tolkach
1	2000s	Tomatillo
1	1970s	tombarolo
1	2000s	tomme
1	2000s	Tomme
19	1920s	tonneau
11	1930s	tonneau
2	1940s	tonneau
1	1950s	tonneau
4	1960s	tonneau
7	1930s	Tonto
1	1930s	Tonto
2	1950s	Tonto
2	1960s	Tonto
1	1960s	Tonto
8	1970s	Tonto
8	1970s	Tonto
5	1980s	Tonto
3	1980s	Tonto
1	1990s	Tonto
3	1990s	Tonto
2	2000s	Tonto
2	1940s	topos
1	1960s	Torschlusspanik
1	1950s	tortellini
1	1970s	tortellini
1	1980s	tortellini
1	1990s	tortellini
1	1950s	Totentanz
2	1970s	Totentanz
4	1980s	Totentanz
1	1920s	Toto
2	1920s	Toto
20	1920s	toto
3	1920s	Toto
9	1930s	Toto
20	1930s	toto
1	1930s	Toto
11	1940s	toto
4	1940s	Toto

1	1940s	toto
25	1950s	Toto
3	1950s	Toto
1	1950s	Toto
8	1960s	toto
4	1960s	Toto
1	1970s	Toto
1	1970s	toto
2	1970s	Toto
6	1980s	Toto
4	1980s	toto
15	1980s	Toto
14	1990s	Toto
2	1990s	toto
8	1990s	Toto
1	1990s	Toto
1	2000s	Toto
2	2000s	Toto
1	2000s	Toto
2	NULL0s	tour
499	1920s	tour
4	1920s	Tour
7	1920s	Tour
10	1920s	tour
18	1920s	Tour
22	1930s	Tour
15	1930s	tour
11	1930s	Tour
4	1930s	Tour
1	1930s	Tour
2	1930s	Tour
699	1930s	tour
968	1940s	tour
10	1940s	Tour
1	1940s	Tour
8	1940s	Tour
15	1940s	tour
10	1940s	Tour
72	1950s	Tour
17	1950s	tour
9	1950s	Tour
13	1950s	Tour
3	1950s	Tour
19	1950s	Tour
1 589,00	1950s	tour
1 588,00	1960s	tour
21	1960s	Tour
2	1960s	Tour
9	1960s	Tour
22	1960s	Tour
32	1960s	tour
123	1960s	Tour
52	1970s	Tour
29	1970s	tour
11	1970s	Tour
2	1970s	Tour

2	1970s	Tour
24	1970s	Tour
968	1970s	tour
728	1980s	tour
4	1980s	Tour
3	1980s	Tour
5	1980s	Tour
7	1980s	Tour
30	1980s	tour
25	1980s	Tour
36	1990s	Tour
36	1990s	tour
5	1990s	Tour
17	1990s	Tour
5	1990s	Tour
638	1990s	tour
544	2000s	tour
3	2000s	Tour
35	2000s	Tour
9	2000s	Tour
15	2000s	tour
75	2000s	Tour
1	1950s	tournedos
1	1950s	Tournedos
3	1960s	tournedos
1	1960s	Tournedos
1	1970s	Tournedos
1	1970s	tournedos
4	1980s	tournedos
2	1920s	tourniquet
6	1930s	tourniquet
11	1940s	tourniquet
11	1950s	tourniquet
14	1960s	tourniquet
1	1960s	Tourniquet
6	1970s	tourniquet
1	1980s	tourniquet
4	1990s	tourniquet
2	1990s	Tourniquet
2	2000s	Tourniquet
7	2000s	tourniquet
1	1920s	Tovarish
5	1930s	Tovarish
1	1930s	tovarish
1	1940s	tovarish
8	1940s	Tovarish
1	1940s	Tovarish
3	1940s	Tovarish
2	1950s	Tovarish
1	1950s	Tovarish
1	1950s	tovarish
1	1960s	tovarish
1	1970s	Tovarish
1	1930s	tranche
1	1930s	tranche
1	1950s	Trapunto

2	1970s	Treff
2	1970s	Treff
1	1970s	Treff
7	1970s	Treff
1	1970s	Treff
2	1960s	Triennale
5	1960s	Triennale
1	1920s	troika
2	1940s	troika
5	1950s	troika
54	1960s	troika
24	1970s	troika
37	1980s	troika
17	1990s	troika
3	2000s	troika
2	1920s	troppo
1	1960s	troppo
1	1970s	troppo
1	1970s	Troppo
2	1970s	TROPPO
1	1960s	tsotsi
1	2000s	Tsotsi
1	1970s	tsuba
1	1970s	Tsutsumu
1	1970s	Tsutsumu
2	1940s	tutu
6	1950s	tutu
4	1960s	tutu
5	1970s	tutu
1	1970s	Tutu
70	1980s	Tutu
4	1980s	Tutu
3	1980s	Tutu
1	1980s	tutu
15	1980s	Tutu
2	1990s	Tutu
5	1990s	tutu
14	1990s	Tutu
6	2000s	Tutu
4	2000s	tutu
1	2000s	Tutu
1	1960s	U-bahn
2	1930s	udarnik
5	1960s	Udon
1	2000s	udon
1	1950s	UHURU
25	1960s	UHURU
4	1970s	UHURU
2	1980s	UHURU
2	1970s	ujamaa
1	1980s	Ujamaa
1	1920s	Ukelele
4	1920s	ukelele
1	1990s	ukelele
2	2000s	Uki
1	1960s	Ultreya

1	2000s	Untermensch
1	2000s	ursprache
1	1980s	vacherin
2	NULL0s	vague
127	1920s	vague
196	1930s	vague
263	1940s	vague
315	1950s	vague
361	1960s	vague
248	1970s	vague
201	1980s	vague
139	1990s	vague
82	2000s	vague
1	1940s	Vahine
2	1960s	vahine
38	1920s	variation
46	1930s	variation
57	1940s	variation
74	1950s	variation
85	1960s	variation
94	1970s	variation
59	1980s	variation
70	1990s	variation
39	2000s	variation
9	1950s	Vedette
1	1960s	veduta
2	1960s	vedutista
1	2000s	Veena
3	1940s	vendeuse
1	1950s	vendeuse
1	1960s	vendeuse
1	1920s	verboten
5	1930s	verboten
1	1930s	Verboten
1	1930s	Verboten
3	1940s	Verboten
1	1940s	Verboten
1	1940s	verboten
14	1940s	verboten
4	1950s	verboten
1	1950s	verboten
1	1950s	Verboten
1	1960s	Verboten
6	1960s	verboten
3	1970s	verboten
2	1980s	verboten
7	1990s	verboten
3	2000s	verboten
1	2000s	Verboten
4	1920s	verdure
1	1940s	verdure
2	1950s	verdure
1	1970s	verdure
1	1980s	verdure
1	1940s	verglas
4	1960s	verismo

5	1970s	verismo
1	1970s	Verismo
2	1980s	verismo
3	1990s	verismo
5	1970s	verkrampte
1	1990s	verkrampte
6	1970s	verligte
1	1940s	Vernichtungslager
1	1930s	vernissage
2	1960s	vernissage
1	1970s	vernissage
2	1950s	Veronique
2	1960s	Veronique
1	1990s	Veronique
2	1990s	Veronique
2	2000s	Veronique
1	1960s	vespasienne
4	1940s	vichyssoise
3	1940s	Vichyssoise
1	1950s	Vichyssoise
1	1950s	vichyssoise
2	1960s	vichyssoise
5	1970s	vichyssoise
1	1920s	Villino
1	1950s	VORLAGE
1	1950s	Voyant
3	1950s	voyeur
25	1960s	voyeur
20	1970s	voyeur
6	1980s	voyeur
13	1990s	voyeur
6	2000s	voyeur
1	1950s	voyou
1	1950s	Voyou
1	1970s	Voyou
1	1930s	VOZHD
1	1930s	VOZHD
1	1940s	Vozhd
2	1950s	Vozhd
1	1980s	VOZHD
1	1990s	VOZHD
2	1970s	Wabi
3	2000s	Wabi
26	1920s	Wafd
17	1930s	Wafd
8	1940s	Wafd
58	1950s	Wafd
1	1970s	Wafd
4	1980s	Wafd
1	1940s	wagon-restaurant
4	1950s	waka
1	1950s	Waka
12	1960s	waka
1	1960s	Waka
1	2000s	wakame
1	1980s	Waldsterben

4	1940s	Walpurgisnacht
1	1950s	Walpurgisnacht
2	1960s	Walpurgisnacht
6	1970s	Walpurgisnacht
2	1980s	Walpurgisnacht
1	1980s	Walpurgisnacht
1	1950s	Wanderjahre
7	1920s	wanderlust
1	1920s	wanderlust
2	1930s	wanderlust
2	1940s	wanderlust
2	1940s	wanderlust
1	1950s	wanderlust
12	1950s	wanderlust
7	1960s	wanderlust
8	1970s	wanderlust
1	1970s	Wanderlust
2	1970s	wanderlust
1	1980s	wanderlust
3	1980s	WANDERLUST
8	1980s	wanderlust
1	1980s	wanderlust
9	1990s	wanderlust
4	2000s	wanderlust
1	2000s	wanderlust
2	1940s	Wandervogel
1	1960s	Wandervogel
1	1940s	wasabi
2	2000s	wasabi
1	1980s	washi
1	1970s	Watergaffe
2	1970s	Watergaffe
1	1950s	wedeln
1	1960s	Wehmut
1	1920s	Wehrmacht
1	1920s	Wehrmacht
1	1930s	Wehrmacht
199	1940s	Wehrmacht
96	1940s	Wehrmacht
7	1940s	Wehrmacht
3	1950s	Wehrmacht
18	1950s	Wehrmacht
78	1950s	Wehrmacht
39	1960s	Wehrmacht
9	1960s	Wehrmacht
5	1960s	Wehrmacht
1	1970s	Wehrmacht
1	1970s	Wehrmacht
12	1970s	Wehrmacht
8	1980s	Wehrmacht
2	1990s	Wehrmacht
3	2000s	Wehrmacht
1	1960s	Weinstube
1	1960s	Weisswurst
1	1970s	Weisswurst
4	1940s	Weltanschauung

1	1970s	Weltanschauung
1	1980s	Weltanschauung
3	1990s	Weltanschauung
2	1960s	Weltbild
2	1920s	weltpolitik
1	1970s	Westpolitik
1	1920s	Wiegenlied
2	1930s	Wiegenlied
3	1950s	wili
1	1950s	Wili
1	1970s	Wili
1	1920s	Wirtschaftswunder
3	1960s	Wirtschaftswunder
16	1960s	Wirtschaftswunder
3	1970s	Wirtschaftswunder
3	1980s	Wirtschaftswunder
1	1970s	wok
2	1980s	wok
1	1980s	Wok
2	1990s	wok
1	1990s	wok
1	2000s	wonton
2	1980s	Woonerf
1	1920s	Wunderbar
1	1930s	Wunderbar
1	1930s	Wunderbar
1	1940s	Wunderbar
3	1950s	Wunderbar
2	1960s	wunderbar
1	1990s	wunderbar
1	2000s	wunderbar
1	2000s	Wunderbar
2	1960s	Wunderkammer
1	1980s	Wunderkammer
2	1980s	Wunderkammer
1	1990s	Wunderkammer
2	1930s	Wunderkind
3	1940s	Wunderkind
1	1940s	Wunderkind
1	1940s	Wunderkind
1	1950s	Wunderkind
1	1950s	Wunderkind
2	1950s	Wunderkind
11	1960s	Wunderkind
2	1960s	Wunderkind
4	1970s	Wunderkind
16	1970s	Wunderkind
22	1980s	Wunderkind
2	1980s	Wunderkind
25	1990s	Wunderkind
1	1990s	Wunderkind
1	1990s	wunderkind
1	1990s	wunderkind
16	2000s	Wunderkind
2	2000s	Wunderkind
1	2000s	wushu

1	1960s	YAD
5	1970s	Yad
9	1980s	Yad
1	1990s	Yad
4	2000s	Yad
1	1960s	yakitori
1	1980s	yakitori
1	1970s	YAKUZA
10	1970s	yakuza
1	1970s	Yakuza
10	1970s	Yakuza
2	1980s	Yakuza
5	1980s	yakuza
2	1990s	yakuza
2	1990s	YAKUZA
3	2000s	yakuza
1	2000s	Yakuza
1	1930s	yarmulke
1	1950s	yarmulke
2	1960s	yarmulke
1	1960s	yarmulke
1	1970s	yarmulke
7	1970s	yarmulke
4	1980s	yarmulke
4	1990s	yarmulke
3	2000s	yarmulke
3	1970s	yenta
1	1980s	yenta
1	2000s	yenta
1	1960s	yentz
1	1930s	yeti
1	1950s	yeti
3	1960s	yeti
2	1970s	yeti
2	1980s	yeti
1	1990s	yeti
3	2000s	yeti
2	1930s	yokozuna
2	2000s	yokozuna
2	1970s	yordim
20	1920s	Yuan
13	1930s	Yuan
64	1940s	Yuan
18	1950s	Yuan
14	1960s	Yuan
2	1970s	Yuan
21	1980s	Yuan
5	1990s	Yuan
14	2000s	Yuan
2	1940s	zabaglione
1	1950s	zabaglione
1	1960s	zabaglione
2	1960s	Zabaglione
1	1970s	zabaglione
1	1990s	zabaglione
1	1960s	zaftig

2	1970s	zaftig
1	1980s	zaftig
3	1980s	zaftig
1	1990s	zaftig
1	1990s	zaftig
1	1990s	zaftig
1	2000s	zaftig
2	2000s	zaftig
3	1940s	Zaibatsu
9	1940s	zaibatsu
9	1950s	zaibatsu
3	1950s	Zaibatsu
2	1960s	Zaibatsu
30	1960s	zaibatsu
2	1970s	zaibatsu
1	1990s	zaibatsu
1	1970s	zaikai
1	1930s	zapateado
2	1950s	Zapateado
2	1960s	Zapateado
1	1970s	zapateado
2	1960s	zendo
1	1960s	Zendo
1	1970s	Zensho
1	1970s	Zensho
1	1980s	Zensho
1	1940s	Zigeuner
2	1970s	Zigeuner
1	1970s	zoftic
1	1940s	zoftig
16	1930s	zombie
13	1940s	zombie
8	1950s	zombie
14	1960s	zombie
14	1970s	zombie
8	1980s	zombie
17	1990s	zombie
10	2000s	zombie
3	1940s	zucchini
5	1970s	zucchini
3	1980s	zucchini
5	1990s	zucchini
3	2000s	zucchini
2	1920s	Zut
1	1930s	Zut
1	1930s	zut
2	1940s	Zut
1	1960s	Zut
1	1960s	zut
1	2000s	zut
5	1930s	Zveno
1	1920s	zwieback
2	1930s	zwieback
2	1950s	zwieback
1	1950s	Zwieback
5	1960s	zwieback

2 1970s zwieback